

శ్రీ ర స్త

ఉత్తర రావూ యణము

(కంకంటి పాపరాజుకవి ప్రణీతము)

ఉపాద్వాతము

ఈ మహాప్రపంచమును సృష్టించిన సృష్టికర్తయే ప్రపంచమందలి జీవకోటి కంతటికిని నధిపతియని మన మొప్పకొనక తప్పదు. ఆ మహానుభావుడే సృష్టిలయ కారకుడై ప్రపంచ మందలి యా యా ఖండములలోఁ బలు తెఱంగులఁ గపట నాటక భేలన మొనఁగించు చున్నాఁడు. ఆ మహామహుని లీలల సర్థము చేసికొనఁగల మహాపురుషుఁ డిఁక ముందేమో కాని యిప్పటి వఱకు జన్మించి యుండలేదని మా యభిప్రాయము. ప్రపంచ మందలి మానవకోటి కంతకు నొకే సృష్టికర్త యని మేము మరలఁ జెప్పఁ బనిలేదు. అట్టి స్వర్వేశ్వరుని సృష్టిలో మత కుల భేదములకుఁ జోటు లేకుండెను. ఆందఱును నాది మధ్యాంత రహితుడగు సర్వేశ్వరుని తమ యిచ్చవచ్చిన తెఱంగున సేవించు చుండిరి.

అటుల జరుగుచుండ రాను రాను మానవులలో విపరీత బుద్ధులు పొడసూపె. దుర్మార్గులు ప్రబలి సన్మార్గులను బాధింపఁ దొడఁగిరి. సన్మార్గులు దుర్మార్గుల నెదుర్కొనఁ జాలక ఆదిమూర్తి యగు శ్రీమహావిష్ణువును బ్రార్థించి తమ్ముఁ జెనటుల బారినుండి రక్షింపఁ గోరిరి. అందుకు శ్రీమన్నారాయణుడు వారిం జూచి

శ్లోకము—

యదా యదాహి ధర్మస్య
స్థానిర్భవతి భారతి |

అభ్యుత్థాన మధర్మస్య
తదాత్మానం సృజామ్యహం.

1

పరిత్రాణాయ సాధూనాం
వినాశాయచ దుష్కృతాం

ధర్మ సంస్థాప నార్థాయ
సంభవామి యగే యగే

2

—(ధర్మవర్గిత 1-వ అధ్యాయము.)

అసగా సృష్టిలో సందు భూభాగమును దుష్టులు ప్రబలి పుష్కమును సశంపఁజేసి మధర్మమును నాపింపఁ బూనుదురో; ఆ భాగమును దుఃదా సునితరించు దుష్టగులఁ జెండి మరల ధర్మసంస్థాపన మొనరింతును భయపడ నలదని యానతిచ్చెను.

ఆ లక్ష్మీపతి తానానతిచ్చిన ప్రకారము దుష్టగులు ప్రబలినపు హితయుఁ దానోద్దోయొక రూపముం దాల్చి వచ్చి దుష్ట సంహారంబును శిష్ట సరిపాలనఁబును గావించు చుండెను. అట్టి భగవంతుని లీలనే భాగవతు లు తారంబులని పేర్కొనిరి. అట్టి యవతారంబు లసంఖ్యాకములు. అయిన నేలకో ప్రజ్ఞలు

శ్లో. మత్స్యః కూర్మ వరాహశ్చ నారసింహశ్చ వామనః

రామా రామశ్చ రామశ్చ షాడ్ధో కల్కిమేవచః,

అను దశావతారమునకే ప్రాముఖ్యము నొసంగిరి. మనము కూడ భగవంతుని యవతారంబు లసంఖ్యాకము లనియు సందు బుధులు నెలవిచ్చిన రీతి లైని బేర్కొన్న దశావతారమునకే ప్రాముఖ్యము నొసంగుదము.

ఇంక నవతారంబు లెన్ని విధంబులో కొంత చర్చించి యావల మన విషయమునకు వత్తము. అవతారంబు లంశావతారంబులు సంపూర్ణావతారంబులని రెండు విధములు. దశావతారములలో శ్రీరామావతారము సంపూర్ణావతారమును గూర్చి చర్చింతము.

పూర్వము సనకసనందనాది మహాముఖుల శాపంబునకు గుఱియైన జయవిజయలను లక్ష్మీకాంతుని ద్వారపాలకులు తాము సత్వరముగ శ్రీమహావిష్ణు సన్నిధానమును జేర నుద్దేశించి మూడు జన్మములు నారాయణునకు విరోధులుగనే జన్మింపఁ గోరినది సర్వజన విదితము. అరీతిగా జయవిజయము ముందు హిరణ్యాక్ష హిరణ్యకశ్యపులుగ జన్మించి శ్రీమన్నారాయణమూర్తిచే బాలియింపఁబడి రెండవ జన్మంబున రావణ కుంభకర్ణులై జనించిరి. అద్వానవుల నిర్జించుటకే శ్రీవిష్ణుమూర్తి రామావతారమును దాల్పవలసి వచ్చెను.

ఇపుడు కొందఱు వితండచాదులు శ్రీవిష్ణుమూర్తి 'రామ' అను పేరుతోడనే యేల అవతరింప వలెనని వాదించుదురు. భగవంతుఁ డేనామమున యవతరించినను ఫలిత మొకటియే యని గుర్తింప వలెను. అందునను 'రామ' అను

నామకరణము కేవలము దశరథమహారాజు కోరికపై వసిష్టమహర్షి కౌసల్యాదేవికి జనించిన పుత్రునకుఁ జేయఁ బడినదని తెలిసికొందురు గాత.

ఇక 'రామ' అను నామ మందలి గూఢార్థమును దెలిసి కొందము, రామ నామమున కనేకు లనేకార్థముల నొసంగుచున్నారు. 'రామ' అను శబ్దమున ర-అ-మ అను మూడు వర్ణము లిమిడి యున్నవి, ర, అను సత్వరమునకు శత్రువుల భస్మీకరించు వాఁడనియు, అ, యను వర్ణమునకు ప్రకాశ ప్రతాపాది గుణముల నొప్పువాఁడనియు, మ, యను సత్వరమునకు నాహ్లాదమును గూర్చు వాఁడనియు నర్థముఁ జెప్పదురు.

ఆదియుఁ గాక యోగిపుంగవులు సమాధి కాలమున పతని యందు రమింతురు గాన 'రామ' అని యందురు. జనులను సౌందర్యాది గుణములచే రమింజేయు వాఁడు, 'రాముఁడు' అని చెప్పదురు. ఆశ్రితుల నానందింపఁ జేయువాఁడు 'రాముఁడు', ఇటులనే 'రామ నామపుఁ జెలమ'ను జల్లుకొఁచి, అందుండు నానార్థ జలరాశి యూరుచునే యుండును, కనుక రామనామ మందలి గూఢార్థ చర్చ నింతటితో ముగింతుము.

మన దేశము హిందూదేశము, మనము హిందువులము, మన మతము హిందూమతము, అట్టి హిందూ మతమునకు సర్వేశ్వరుని దివ్య ప్రభావమును విశదీకరించి భగవంతుని యందు భక్తిని నెలకొల్పు వేదములే ప్రామాణిక గ్రంథములు వేదములు మన కెట్లు ప్రామాణికము లయ్యెనో యటులనే వాల్మీకి మహర్షి వలన రచింపఁబడిన శ్రీమద్రామాయణము స్రష్ట యాజ్ఞానుసారము నారద మహాముని యుపదేశము ననుసరించి రచింపఁ బడినందున నీగ్రంథమునకుఁ బ్రామాణిక గ్రంథముల ఘనత సంభవించె ననుటలో పతిత యోక్తి దోషము కలుగదు.

సంపూర్ణావతారుడగు శ్రీరామచంద్రుని చరిత్రయే శ్రీమద్రామాయణ మని మరలఁ జెప్పఁ బని లేదు. అట్టి మహాకావ్యమును రచించిన యాదికవి శ్రీ వాల్మీకిమహర్షి కీర్తిచంద్రికలు నల్లిశల వ్యాపించి స్థిరస్థాయియై వెలయుటయే గాక యమృహర్షి శ్రీరామచంద్రుని కరుణా కటాక్షములకు బాత్రుడై మోక్షమును సాధింపఁ గలిగెను.

భగవంతుని కృపాకటాక్షము వలన మనకు లభించిన యా శ్రీరామ సంద్రుని చారిత్రక పవిత్ర గ్రంథరాజమును జత్తుర్విధ పురుషార్థములఁ గాంక్షించిఁ జెందినచో వారి జన్మము సార్థక మగుననుట తథ్యము. శ్రీ రామ పవిత్ర

నామ మందలి శక్తిని గుఱవమానము. అందులకే భారత దేశమందు శ్రీరామాయణము గాని, రామమందిరము గాని, కడకు రామ భజన సమాజము గాని లేని గ్రామ ముండదని గట్టిగఁ జెప్పవచ్చును. పౌరాణికుని వలన రామాయణ కథను జెప్పించుకొని విని యానందింపని మానవు డుండఁడనియే యనవలసి యున్నది.

శ్రీమద్రామాయణము సంపూర్ణ ప్రబంధ లక్షణములతోడను, నెనిమిది వందల ముప్పది సర్గల తోడను, బాల అయోధ్య అరణ్య కిష్కింధా సుందర యుద్ధ ఉత్తర కాండలను నష్ట కాండములలో దేవభాష యందు రచింపఁ బడియెను.

ఆదికవి వాల్మీకి మహాముని రచించిన యీ మహాకావ్యమును నతని పిన్నుట గీర్వాణభాష యందే పలువురు కవిపుంగవులు గద్య నాటక చంపూ సంగ్రహ గ్రంథములఁ జెక్కింటి రచించి యున్నారు. గీర్వాణాంధ్ర భాషలో శ్రీరామాయణమును గద్య పద్య ద్విపద పద యక్షగాన రూపములుగ రచించిన కవిశిఖా మణులను వారి గ్రంథములను తెక్కింప వీలు గాడనుటలో మా పౌర బాంబుండదని మనవిఁ జేయుచున్నాము ఇత సన్య భాషలలో భాషాంతరీకరణ మొనరింపఁబడిన కవులను వ్యాఖ్యాన కర్తలకు విమర్శకుల నిందఱని చెప్పఁ గలవారెవరును లేరు. శ్రీమద్రామాయణ మహాకావ్యోత్కృష్టతను గుఱించి విపులముగఁ జర్చింపఁ దలచుట కిది సమయము కాదని యింతటితో విరమించు చున్నాము.

శ్రీరామ కథను ఎందఁ తెన్నివిధముల రచించినను, నెన్ని సారులు చదివి నను విన్నను మానవులకుఁ దనివి తీరుట లేదు. అందువలన నీ యాదికవి సంస్కృతమున రచించిన గ్రంథము సామాన్యులు చదువుటకును నందలి రసమును గ్రోలి యానందించుటకును నవగాళ ముండదని తర్వాతి కవులు తదితర బాసలలో వ్రాయఁదలచి వ్రాసిరి. అట్టివారిలో ముఖ్యులఁ గొండఱమాత్రము పేర్కొందుము.

రంగనాథకవి—(శ్రీమద్రామాయణము నాంధ్ర భాషలో రచించిన కవులలో రంగనాథ కవి ప్రథముడని యాంధ్రలోక మంకరించెనని మే మనఁ బని లేదు. ఈకవి పుంగవుని జన్మస్థాన వంశ కుల గోత్ర సూత్రాదులఁ దెలిసికొనుట కేయాధారములు గన్పట్టక పోవుట సారస్వత దీక్షాపరులకుఁ జింతఁ గలిగింపక పోదు. రంగనాథకవి కోనబుద్ధరాజు (బుద్ధారెడ్డి) ఆస్థానకవియై యుండెనని పెద్దలు నిశ్చయించిరి, అతఁడు తన ప్రభువును మెప్పించి బిరుదునో లేక బహుమతులనో పొందఁగోరి తన పేరున రంగనాథ రామాయణమును ద్విపద కావ్యముగ రచించెను. అద్ధానిఁ గొందఱు కోనబుద్ధారెడ్డియే రచించి తన తల్లియగు విట్టలరాజున కంకిత మొనరించె నందుకు, ఇది విశ్వసనీయదూ! అని ప్రశ్నించిన నంతరాత్మ

కాదని వెంటనే ప్రత్యుత్తరమిచ్చునో లేనో చూడుడు. కోనబుద్ధురెడ్డియే రచించి యుండినచోఁ దన విరచిత గ్రంథమునకు రంగనాథుని పేరేల తగిలించి యుండును ? కష్టపడి వ్రాసినకవి పుంగవుఁడు తన గ్రంథమున కితరుల పేరు పెట్టుట కంగీకరింపఁడు. అందువలన రంగనాథరామాయణము రంగనాథునిదే యనక తప్పదు. ఒక వేళ రంగనాథకవి దిన కాంక్ష చేసినో ప్రబల భీతిచేతనో తన రామాయణమునకు కోన బుద్ధరాజును కర్తగా జేయుట కంగీకరించి యుండి యుండ వచ్చును. పాపము కవి యేకారణము చేతనో తన ప్రభువును రామాయణకర్తగాఁ జేయ నెంచినను, భగవంతుఁడు సత్యమును వెల్లడించుటకేఁ గాబోలు దానికి రంగనాథ రామాయణ మను నామమునే ప్రసిద్ధి యగునట్లు లొనరించి రంగనాథకవియే రంగనాథరామాయణ కర్తయని నిరూపించెను. అదియుఁ గాక రంగనాథుఁడే రామాయణోత్తర కాండను గూడ రచించి కోనబుద్ధరాజును కర్త నొనరించె నందుకు. ఈవిషయమును గుఱించిన చర్చను బండ్రితులకు వదలెదము.

భాస్కరుఁడు—(శ్రీ)రామాయణము నాంధ్రీకరించిన వారిలో భాస్కరకవి రెండవవాఁడు. రంగనాథుఁడు రామాయణమును ద్వీపద కావ్యముగ రచింప భాస్కరుఁడు గద్య పద్యాత్మకముగ రచించెను. రంగనాథరామాయణ కర్తను గుఱించి కలిగిన సందేహమే భాస్కరరామాయణ కర్తను గుఱించియుఁ గలిగి నందులకుఁ జింతింప వలసి యున్నది. అందులకుఁ గారణ మొకేపేరుగల భాస్కరులు పెక్కురుండుట చేతనే యనక తప్పదు. ఏది యెఱుఁగులున్నను మహనీయులు సగి యగు ‘భాస్కరరామాయణ’ కర్తను నిర్ణయింపఁ గలిగిరి. అతనినే హళక్కి భాస్కరుఁడని దృఢపఱచిరి. ఈ భాస్కరుని యింటిపేరు మంగళవల్లి వారనియు నతఁడు తన యసమాన పాండిత్యమునుఁ జాటి యగ్రతాంబూలమును బొందె ననియుఁ దాంబూలమునకేఁ గన్నడమున ‘హళకి’ యను పేరుండుటచే ఆ పదమును భాస్కరుఁడు అను నామమునకేఁ బ్రథమమునఁ గూర్చి హళకి భాస్కరుఁడని పిలువఁ దొడఁగి రనియు, నయ్యదియె క్రమముగ హళక్కిగ మాఱి అతనికి మంగళవల్లి భాస్కరుఁడను పేరు మాసి ‘హళక్కి భాస్కరుఁడు’ అను పేరు నిలిచె నని కొందఱందురు. ఇతఁడు ప్రతాపరుద్రుని పండితసభలోఁ బ్రఖ్యాతి గాంచఁ గలిగెను. ఇతఁడు రంగనాథకవికి సమకాలికుఁ డనియుఁ కోనబుద్ధరాజు ఆస్థానకవి రంగనాథుఁడు రామాయణమును ద్వీపద కావ్యముగ రచించి ప్రభువు మన్ననలకుఁ బాత్రుఁడు గాఁచున్నాడని తాను గూడ ప్రభువు మన్ననలఁ బడయఁ గోరి రామాయణమును గద్యపద్యాత్మకముగ రచించి రంగనాథకవి రాజస్థానమునుఁ జేరు సమయమునకే దాను గూడ వెళ్ళి తానొక రామాయణమును రచించినట్లును,

దానిని ప్రభువున కీడలఁచినట్లును జెప్ప నీ ప్రభువుకవిద్యయమును బోనాడఁ జాలక నిరువురి గ్రంథముల నందుకొనెననియు. అట్లందుకొనుటలో రంగనాథ రామాయణమును గుడిచేతను, భాస్కరరామాయణమును నెడమచేతను నందుకొనుట చే భాస్కరుఁడు తన పాత్రమునకు వన్నె తఱిగినట్లు భావించి ప్రభువుపై గినిసి నరాంకితము కంటె భగవదంకితమే లెస్సము. శ్రీ కృష్ణభగవానున కర్పించె ననియుఁ జెప్పుదురు. ఇట్టి యంశము లన్నిటిని నిచ్చటఁ జర్చించుటకంటె శ్రీరాముని చరితంబును నాంధ్రీకరించిన వానిలో భాస్కరకవిచగన్ముఁడు రెండవవాడని పాఠకులకు మనవి చేయుచున్నాము.

గోపీనాథకవి—శ్రీరామచంద్రుని దివ్యచారిత్రమును దెనిగించిన వారిలో నీ కవి పుంగవుఁడు మూడవ వాఁడుగ గణింపఁ బడెను. ఈతఁడు నెల్లారు మండలము నందలి కావలి తాలూకా యందలి లక్ష్మీపురమున జన్మించె ననియు నిక్కవి పుంగవుని వంశమున కాదిపురుషుఁడు గోపీనాథుని వేంకటశాస్త్రియనియు వేంకటశాస్త్రికిఁ గామాక్షి దేవియను కళత్రము వలన బుచ్చన (బుచ్చనార్యుఁడు) యుదయించె ననియు ఆ బుచ్చనార్యునకుఁ గోనమాంబయను భార్యవలన నరకు శాస్త్రి జన్మించె ననియు అతనికి వేంకటాంబవలన పద్మనాభశాస్త్రి బుచ్చన్న అను పుత్రులు జన్మించి రనియు నందు పద్మనాభునకు లక్ష్మీదేవి యను నర్థాంగి వలన వేంకటనాథుఁడు అను పుత్రుఁడు జన్మించె ననియు ఆ వేంకటనాథుఁడే గోపీనాథ రామాయణమును రచించె ననియు దెలియు చున్నది.

ఈ కవికుల తిలకుఁడు పై రంగనాథ భాస్కరుల వలెనే రామాయణమును వాల్మీకి రామాయణము ననుసరించియే గద్యపద్యాత్మికముగ రచించి భాస్కరుని వలెనే తన కృతిని నరాంకిత మొనరింపక శ్రీకృష్ణభగవానున కర్పితమొనరించి శ్రీరామచంద్రుని కరుణాకటాక్షమునకుఁ గామ్రండై స్వర్ణము నలంకరించెను.

అంధ్రవాల్మీకి—రాయలసీమలోఁ గడప మండలము పూర్వము నుండియు మహాకవులకు జన్మస్థానమై వెలయు చున్నదని వాఁయుటలో నశిశయోక్తి దోషముండునని పాఠకులు భ్రమింప కుందురు గాక.

అట్టి కడప మండలము నందలి జమ్మలమడుగు పట్టణమున నాంధ్రవాల్మీకి వావిలి కొలను సుబ్బారావు, ఆవల వాసుదాసు అని పిలువఁ బడెడి అంధ్రవాల్మీకి జన్మించెను. ఈ కవికులఁ తిలకుఁడు బహుగ్రంథకర్తయైన భక్తశిఖామణి యని పించుకొని బమ్మెర పోతనామాత్యుని వలె రామభక్తుడై, బంటిమిట్ట యని పిలువంబడు నేకశిలా నగరముచే యాశ్రమము నేర్పఱచుకొని బమ్మెర పోతనా

మాత్యుడు భాగవతమును రచించి కోదండరామున కర్పించినటులఁ దాను సహితము వాల్మీకి రామాయణమును మూలము ననుసరించి యాంధ్రీకరించి యా కోదండరామునకే యర్పించి శ్రీరామ పాదపంకజములఁ జేరి రామాయణమును రచించిన నాలవకవి యనిపించుకొనెను.

జనమంచి—జనులందఱు చేతను మంచివాఁ డనిపించుకొని మరణించిన యీ కవిశిఖామణికి జనమంచి నామము సార్థకమయ్యెను. కావ్యస్మృతితీర్థ కళాప్రపూర్ణ యిత్యాది బిరుదులఁ బడసిన శ్రీజనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు శ్రీవాల్మీకి రామాయణమును తెనుఁగుననిర్వచనముగ వ్రాసి వెలయించి భగవంతున కర్పించి భగవంతునిఁ జేరఁ గలిగిరి. ఈ పండితకవి నెల్లూరుమండలమున గడపజిల్లాకు సరిహద్దులో నుండు కలవాయి యను గ్రామమున జన్మించి కడప మండలమునఁ బెరిగి తమ కవితాకీర్తిచంద్రికల నాంధ్రావనియం దంతటను బ్రకరింపఁ జేసి కడిప పట్టణమునఁ బంతొమ్మిది వందల యేబదియవ సంవత్సరము జూలై మొదటి తేది (1-7-1850) పరమపదించిరి. శ్రీరామభద్రుని దివ్యచరిత్రమును రచించిన వారిలో నీకవి పుంగవుఁడు అయిదవవాఁడు.

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి — శ్రీమద్రామాయణమును తెలుఁగుభాషలో రచించి కీర్తి వహించిన కవితావతంసులలో శ్రీపాదవాసు ఆటవ వారని తెలియుచున్నది. ఈమహాకవి భారతమును సంపూర్ణముగ నాంధ్రీకరించుటయే గాక శతాది గ్రంథకర్తయు కళాప్రపూర్ణ కవిసార్వభౌమ మహామహాపాధ్యాయ బిరుదాంకితులు. ప్రకృతపు ప్రజాప్రభుత్వ ఆస్థానకవియైనై ఆంధ్రభారతని తన యమూల్య గ్రంథరత్నమ లచే నలంకరించు చున్నాఁడు.

పూర్వ కవులలోనేమి ప్రకృతపు సత్కవులలో నేమి మున్నందు ఆంధ్ర భారత పనిత్రగర్భమున నుద్భవింపఁ జోవు కవికుమారులేమి శ్రీరామాయణమునే రచించి శ్రీరామ కటాక్షమును గడించఁ గలరు. కొందఱు అంగభాషాదురంధరులు ఒక రామాయణము చాలదా వ్రాసినదే వ్రాయుటకంటె గ్రొత్తమార్గము ననుసరించి సాంఘిక గ్రంథముల నెలకొల్పి సంఘసేవ చేయరాదా? యని యెత్తి పొడుతురు. పాపము వారు శ్రీరామచంద్రుని దివ్యచారిత్రము ఎందఱి కవులచే లిఖింపఁ బడినను ఎన్ని భాషలలోకి భాషాంతరీకరించినను దనివి తీరుట లేదను దానిలోని సత్యమును గ్రహింపవలెరి. శ్రీరామాయణము ప్రపంచమున నిందఱు కవులచే రచింపఁ బడెనయ్యు, నిందఱుచే నిన్ని భాషలలో భాషాంతరీకరింపఁ బడెననియు విమర్శగఁ జెప్పగల వారు లేకున్నారు ఏకవి గాని గ్రంథకర్త గాని

నేగ్రంథమైనను సద్గతిఁ గూర్చు గలదను నవ్యక్తము తోడనే పైకపులవలె రామాయణమును గాక తాను ఉత్తరరామాయణమును రచింప సొకల్పించెను. ఆవలదన కృతికి దగిన కృతిభర్తను సంపాదించ నెంచి యోజించుచు నిద్రింప న్నప్పుడు శ్రీమదనగోపాలుఁడు సాక్షాత్కరించి సేవితకుమారుడు రచించి నాకు సమర్పించిన విష్ణుమామూలికాసము అరు యక్షగానము వలెనే ఉత్తరరామాయణమును గూడ సమర్పింపు మనియు, నందు వలన నతనికిని నతని గ్రంథమునకును శాశ్వతకీర్తి కలుగఁ గలదని చెప్పి యదృశ్యుడైనట్లుఁ గవి తన 19-22 వ పద్యములలో లిఖించెను,

పాపరాజు వేకువన నిదురనుండి లేచి స్వప్నమున శ్రీమదనగోపాలుఁడు సాక్షాత్కరించి పలికిన వచనముఁ దనమిత్రుండగు పుష్పగిరి అప్పయ్య కుమారుండగు తిమ్మయ్యను బిలిచించి యున్నడున్నట్లు వచింపఁ దిమ్మయ్య మిక్కిలి సంతసించి అన్నా! నీవు కృతిభర్తకై వెదకుచుండ శ్రీకృష్ణభగవాన్ డే నీపుత్రినిఁ జేరేమింది తనకు సమర్పించఁ గోరెను కదా! శ్రీమదనగోపాలుఁడే నీయల్లుడాయెను గదా! బౌరా! నీవు ధన్యుడవైతివి, నీజన్మము సార్థక మాయెను లెమ్ము; సత్వరమున నీకృతిని ముగింపుమని తన మిత్రునిఁ బోత్సహించి తన నిజసదనంబున కేగిన వాడయ్యె.

ఇచ్చట మఱియొక యంశమును జచ్చింప నలసి వచ్చినది కొందఱు కంకంటి పాపరాజు తన ఉత్తరరామాయణమును పుష్పగిరి తిమ్మకవి సహాయముతో వ్రాసెననువారును, పాపరాజు గారికిఁ దాను ఋణపడిన విత్తము నీయఁజాలక తిమ్మకవి ఉత్తరరామాయణమును రచించి పాపరాజున కొనఁగి తన యప్పును నీర్చుకొనెననువారును, నట్లొనఁగిన గ్రంథమును వేయిన్ని యేడువందల తొంబదర సంచత్పర ప్రాంతమునఁ బాపరాజు తనపేరఁ బ్రకటించు కొనెననువారును గలరు, కాని వీరి పలుకు లన్నియు రత్య దూరములని యిండుక యోజించినచోఁ దెలియఁ గలదు, ఈవందతిఁ గల్పించిన వారి పలుకులు నమ్మఁగినవి కాదని యీక్రింది విషయములు చెప్పక చెప్పు చున్నవి.

1. కంకంటి పాపరాజు కవిత్వము చేతఁగాని దద్దమ్మకాదని యతడు వ్రాసిన యాశ్వాసాంత గద్యములే చాటు చున్నవి. అట్టి మహాకవి యితర కవిచే వ్రాయఁబడిన గ్రంథమును దనపేరఁ బ్రకటించు కొనెనను వారాకవి పుంగవునకు మహా దోహ మొనర్చిన వారు కాఁగలరు.

2. పుష్పగిరి తిమ్మనార్యుండు ఉత్తరరామాయణమును వ్రాసి యుండినచో; పాపరాజు తన స్వప్న వృత్తాంతమును తిమ్మకవిని తన యింటికిఁ బిలిపించుకొని చెప్పవలసినంత యవసర ముండి యుండదు కదా! అంతకు ముందు తిమ్మకవి యేమైన ఉత్తరరామాయణమును రచించి నట్లు గాని రచింప నున్నట్లు గాని యితరు లట్లుండఁ దిమ్మకవియైనను నెచ్చటను వ్రాసి యుండలేడు.

3. పుష్పగిరి తిమ్మకవి భర్తృహాసీ నీతితకమును, సమీరకమార విజయమును దప్పఁ దదితర గ్రంథముల రచించినట్లు సాక్ష్య మిచ్చు వారెవరును లేరు,

4. ఏదో పాపరాజుగారి కిచ్చిన గ్రంథమును గుఱించి నేనేలఁ బదుగురకుఁ జాటవలెనని తానెచ్చటను దాని నామమైనఁ గనఁబఱచ లేదనియు, నటులఁ గనఁబఱచినఁ బాపరాజున కవయశముఁ దెచ్చిన వాఁడనగుదుననియు భావించి తిమ్మనార్యుండు ఉత్తరరామాయణ ప్రశంసను పొత్తిగ వదలెనని యనుకొందమన్న; తిమ్మకవి కవిత్వమునకును; ఉత్తరరామాయణ రచనకును నేలాటి సంబంధ ముండి నట్లు కనఁబడదు.

5. కవిత్వమును కళ ప్రారంభమైనది మొదలు గ్రంథకర్తల రచనలఁ బరిశీలించి చూచినచో నేరెండుమూఁడో అంతకుఁబె యెక్కువో వ్రాసిన ఒక గ్రంథకర్త తైలిని పోకడలను జూచిన నతని ప్రతిగ్రంథములోని తైలి యుద్దేశములు మున్నగునవి కొంచె మించుమించు ఒకే విధముగ నుండునని పండితులకు మేము చెప్పఁ బనిలేదు. ఇకఁ బుష్పగిరి వారి గ్రంథములోని రచన పోకడలు మున్నగువానిని; ఉత్తరరామాయణ రచన పోకడతోఁబోల్చి చూచి నేలాటినచో సంబంధ మున్నట్లు కనఁబడనందున నుత్తరరామాయణకర్త కంటికి పాపరాజు గారే యని తీర్మానింప వలసినదే కాని మఱొకగీతి తీర్మానించుటకుఁ గారణ మగు పడుట లేదు.

గ్రంథప్రాశస్త్యము-ఇక మహాకావ్య లక్షణముల యుండించుకేని కొఱి తేకండ రచింపఁ బడినయీ గ్రంథరాజలక్షణముఁ గూర్చి మేమి వ్రాయఁ దలంచుట కంటఁబాఱకులకే వడిలి మాశ్రమ తగ్గించుకొనుట లెస్సయని మాతలంపు. ఒక వేళ నాప్రయత్న మొనరించినను దివ్యతర ఫలాహాదల ముందిడుకొని తినఁ బోవు వారికి దూరమునఁ గూర్పుంజి యా పదార్థముల రుచిని వర్ణింపఁ బూని నట్లుండునని మాయభిప్రాయము వేరే. ఈ గ్రంథరత్నమున శ్రీకారము మొదలుకొని యంత్యాక్షరము వఱకుఁ గల ప్రతి పద్యగద్యాక్షరముల పొందికలో గొప్ప పటిమ గలదనియు, సేవద్యమును ఇదివినను మనోహ్లాదమును గలిగించు

విషయము,			పుటసంఖ్య
పుష్పలావికావస్థనము	-	-	11
మందమారుతవర్ణనము	-	-	11
సస్యవర్ణనము	-	-	11
పూర్వరామాయణకథాసంగ్రహము	-	-	11
శ్రీరామచంద్ర పట్టాభిషేకమహోత్సవము	-	-	18
కణ్వాదిమహర్షులు రాముం జూడవచ్చుట	-	-	20
శ్రీరామచంద్రుడు మునుల నెఱుగొని సత్కరించుట	-	-	20
అగస్త్యుని మహర్షులు శ్రీరామునిం గీర్తించుట	-	-	21
శ్రీరాముడు మునులను రావణజననాది వృత్తాంతముల నడగుట	-	-	23
అగస్త్యుడు రావణుని వృత్తాంతముం జెప్ప నారంభించుట	-	-	23
పులస్త్యబ్రహ్మవృత్తాంతము	-	-	23
పులస్త్యదర్శనముచే దృఢబిందుని పుత్త్రి గర్భిణి యగుట	-	-	26
తృణబిందుడు పులస్త్యదర్శనముచే గర్భిణియై తన పుత్రిని			
బులస్త్యబ్రహ్మ కొనంగుట	-	-	27
విశ్వోబ్రహ్మదనసప్రకారము	-	-	28
విశ్వోబ్రహ్మకు గుఱేరుడు పుట్టుట	-	-	29
కుఱేరునకు బ్రహ్మ ప్రతీక్షంబై వరంబు లిచ్చుట	-	-	30
కుఱేరుండు దండీయనుజ్ఞవలన లంకం జేరుట	-	-	31
రాక్షసవంశోత్పత్తిమము	-	-	33
హేతిప్రహేతులవృత్తాంతము	-	-	33
సుకేశుం డను రాక్షసుని వృత్తాంతము	-	-	35
సుకేశుండు దేవతని వరించి మాల్యవ దాదులు గనుట	-	-	36
మాల్యవదాదిరాక్షసుల చరిత్రము	-	-	36
మాల్యవ దాదులకుఁ బ్రత్యక్షమై బ్రహ్మ వరంబు లొసంగుట	-	-	36
మాల్యవ దాదులు లొకంబుల బాధించుట	-	-	37
విశ్వకర్మవలన నెఱింగి మాల్యవదాదులు లంకఁ జేరుట	-	-	38
మాల్యవదాదులు వివాహమై పుత్రులం గాంచుట	-	-	39
మాల్యవదాదులకు వజ్రమువ్వఁదిరాక్షసులు పుట్టుట	-	-	39
సురలు మునులు శివుని పాలి కరిగి యసురులం బరిమార్చ వేడుట	-	-	40
ఇంద్రులు విష్ణునియొద్దకుఁ బోవుట	-	-	41
దేవతలు మాల్యవదాది రాక్షసోపద్రవమును విష్ణు దేవునకు విన్నవించుట	-	-	42
విష్ణువు సురల కథయం బొసంగుట	-	-	43
అశ్వసాంతము	-	-	44

ద్వితీయాశ్వాసము

మాల్యవంతుడు విష్ణుప్రభావమును దమ్ములకుఁ దెల్పుట	-	45
--	---	----

విషయము.

పుటసంఖ్య

మాల్యవంతుడు మొదలగురాక్షసు లింద్రునిపై దండెత్తుట	-	48
విష్ణువు దేవసాహాయ్యార్థము వచ్చి మాల్యవదాదులతో నమరం బొనర్చుట	-	49
సుమాలి విష్ణునితో యుద్ధము సేయుట	-	54
విష్ణుని దరిసెనముచే సుమాలి యనురాక్షసుడు మడియుట	-	54
మాల్యవదాదులు యుద్ధమునుండి తొలగెనుట	-	57
సుమాలిని ద్వైతముచేఁగై కసి విశ్రవునాశ్రమంబు సేరి యతిని వరించుట	-	59
రావణ కుంభకర్ణ విభీషణుల జననము	-	62
దశగ్రీవ కుంభకర్ణ విభీషణుల బాల్యకీడలు	-	63
రావణకుంభకర్ణ విభీషణులు బ్రహ్మనుగూర్చి తపంబు సేయుట	-	64
దశముఖుడు విరహోమంబు నల్పుట	-	66
రావణ కుంభకర్ణ విభీషణులకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్షమై వరంబులిచ్చుట	-	67
దేవతలు కుంభకర్ణునకు వరంబు లీయవలదని బ్రహ్మను వేడుట	-	69
నరస్యతి తోడ్పాటుచే బ్రహ్మకుంభకర్ణునకు నిద్ర వరంబుగా నిచ్చుట	-	70
సుమాలి పాతాళమునుండి ప్రహస్తాదిపుత్రులతోఁగూడ రావణునియొద్దకువచ్చుట	-	71
దశగ్రీవుఁడు లంకఁ దనకిమ్మని ధనేశునితోఁ జెప్పఁ బ్రహస్తునిఁ బంపుట	-	73
విశ్రవు నిర్దేశంబువలన ధనేశుండు కైలాసంబు సేరుట	-	74
రావణుడు మొదలగు రాక్షసులు లంకలోఁ బ్రవేశించుట	-	75
సూర్యుని విద్విజ్ఞహ్వన కిచ్చి పెండ్లి సేయుట	-	76
రావణుడు మయు కూతురగు మండోదరిని పెండ్లియాడుట	-	76
కుంభకర్ణ విభీషణుల వివాహము	-	79
మేఘనాదుని జననము	-	79
కుంభకర్ణునకు నిద్రింప దశగ్రీవుం డొకయిల్లు గట్టించుట	-	79
దశగ్రీవుండు గరుడప్రముఖుల బాధించుట	-	80
ధనాధిపుండు దశగ్రీవునకు నీతి దెల్పు దూతను బ. పుట	-	80
దశగ్రీవుండు ధనేశ్వరుని దూతం జంపి యలకాపురిపై దండెత్తుట	-	82
ఆశ్వాసాంతము	-	84

తృతీయాశ్వాసము

కుబేరుండు దశగ్రీవుని మీదికి యత్నులను బంపుట	-	85
యక్షరాక్షసుల యుద్ధము	-	85
సంయోధకంతుండను యక్షవరేణ్యుండు యుద్ధము సేసి పాతిపోవుట	-	87
దావారికుండగు సూర్యభానునిఁ దుత్తుము లై పడ దశగ్రీవుండు గొట్టుట	-	87
మాణిభద్రుండు పోరి వేటుపడి పార్శ్వమాలి యని పేరు వడయుట	-	88
ధనదుండు యుద్ధరంగమునకు వచ్చి దశగ్రీవునకు బుద్ధులు సెప్పుట	-	89
దశకంతుండు ధనదుని మాయాయుద్ధమున గెల్చి యతిని పుష్పకంబు గొనుట	-	90
దశవదనుండు సహావారంబుగాఁ గైలాసంబున కేగుట	-	91

విషయము,

పుటసంఖ్య.

నందికేశ్వరుడు దశగ్రీవునిశపించుట	-	-	98
దశగ్రీవుడు కైలాసము నెత్తిగా శివుడు పాదాంగుష్ఠముచే నడుముట	-	-	98
దశగ్రీవుడు శివుని నుతించి యతినివలన వరములు లోనై నవి వడయుట	-	-	96
రావణుని చర్యలు	-	-	97
వేవవతినిఁ జూచి రావణుండు మోహించుట	-	-	98
వేదవతియే సీతయైన దని రామున కగస్మ్యుడు చెప్పట	-	-	101
మరుత్తుని యజ్ఞశాలకు వచ్చి రావణుండు యుద్ధము సేయుట	-	-	101
రావణుండ సరణ్యమహారాజుతోఁ బోరుట	-	-	104
అగస్త్యమహర్షి కార్యవీర్యాద్ధుని ప్రతాపము రామునకుఁ దెలుపుట	-	-	106
దశగ్రీవుండు వింధ్యాచలంబున కేఁగుట	-	-	108
రావణుండు సర్పదయొడ్డునఁ జేరి శివపూజ సేయుట	-	-	108
కార్యవీర్యాద్ధుండు స్త్రీలతో వనవిహారము నల్పి జలకీఁడ సేయుట	-	-	110
రావణకార్యవీర్యాద్ధునల గదాయుద్ధము	-	-	114
కార్యవీర్యాద్ధుండు చెఱి బెట్టినరావణునిం బులస్త్యుడు విడిపించుట	-	-	116
చాలి రావణాసురుని గర్వం బణంచి పరిభవించుట	-	-	117
రావణునకు నారదసందర్శనం బగుట	-	-	120
నారదుండు యమునిం జూడఁ బోవుట	-	-	121
రావణుండు సంయమునిపై దండెత్తుట	-	-	122
రావణుండు యముని భటులఁ బరిభవించుట	-	-	124
యముండు రావణునిపై యుద్ధము నకుఁ బోవుట	-	-	125
రావణుండు యమునితో యుద్ధము సేయుట	-	-	126
బ్రహ్మయాజ్ఞచే యముండు రావణునితోడి యుద్ధంబు మానుకొనుట	-	-	127
రావణుండు భోగవతీపురంబునకుఁ బోవుట	-	-	128
రావణుండు నివాతకవచులపై కేఁ బోవుట	-	-	128
రావణుండు కాలకేయులతో యుద్ధము సేయఁ బోవుట	-	-	129
రావణుండు మణిమత్స్యశ్చ పురంబులఁ గెల్పుట	-	-	130
రావణుండు వరుణసుతులతో సమరంబు సేసి గెల్పుట	-	-	131
ఆశ్వాసాంతము	-	-	132

చ తు థా శ్వా స ము

రావణుండు బలిచక్రవర్తిని జయించునిచ్చుచే సుతులంబున కరుగుట	-	-	134
రావణుండు బలిచక్రవర్తికడఁబోగా నతఁడు వాని విష్ణుప్రభావంబు దెలుపుట	-	-	135
రావణుండు బంగరుకొండ కేఁగుట	-	-	137
రావణుండు సూర్యునిమీఁదికి యుద్ధమునకై పోవుట	-	-	138

విషయము

పుటసంఖ్య

తపస్సు మొదలగు పుణ్యకర్మములచే భోగంబు లనుభవించువారిని		
రావణుడు పరవ్రతువలనఁ దెలిసికొనుట	-	139
దశగ్రీవుండు మాంధాతతోఁ బోరి సంధి చేయుట	-	141
దశవదనుండు చంద్రునిమీఁదికి దండెత్తి పోవుట	-	143
చతురాననుండు చంద్రునిపై దండెత్తి రావణుని వారింతుట	-	144
దేవాదిశ్రీలు రావణుని శపించుట	-	147
తనభర్తం జంపిన రావణుని శూర్పణఖ దూఱుట	-	147
రావణుండు వగచు శూర్పణఖను ఖరాడులతో జనస్థానమున కంపుట		148
ఇంద్రజిత్తు మాహేశ్వరకృతు వొనర్చుట	-	149
విభీషణుండు రావణునకుఁ బరాంగనాసహరణము గూడదని నీతి సెప్పట		150
రావణుండు మధుండను రాక్షసునిమీఁద దండెత్తుట	-	151
రావణుండు మధుసహితండ్లె యింద్రునిమీఁదికి యుద్ధమునకు వెడలుట		152
సూర్యాస్తమయవర్ణనము	-	153
తమోవర్ణనము	-	154
చంద్రోదయవర్ణనము	-	154
చంద్రికావర్ణనము	-	155
దశగ్రీవుండు కైలాసోద్ధానమందు విహరించుట	-	157
రంభ నలకూబరునికడకుం బోవుచు రావణుండున్నయుద్ధానంబునకువచ్చుట		159
రంభారావణసంవాదము	-	161
నలకూబరుండు రావణుని శపించుట	-	166
ప్రభాతవర్ణనము	-	167
రావణుండు డమరావతీపట్టణము ముట్టడిచేయుట	-	168
దేవదానవుల యుద్ధము	-	172
జయంతిమేఘనాదుల యుద్ధము	-	176
మేఘనాదుం డింద్రజిత్తుగట	-	181
ఆశ్వాసాంతము	-	182

పంచమాశ్వాసము

దేవతలు బ్రహ్మయొద్దకఁ బోయి యింద్రునిపరాజయము చెప్పుట	-	183
బ్రహ్మదేవుఁ డింద్రజిత్తునకు వరం బొసంగి యిందుని విడిపించుట	-	184
ఇందుని కహల్య ప్రాణనాథుండు శాప మిచ్చినవిధంబు	-	185
రావణుండు కపిలమహామునిచే భంగపడుట	-	187
కపిల మునియైన నారాయణుండు రావణునకు స్వస్వరూపంబుఁ జూపుట		190
శ్రీరామాగస్త్యులు హనుమంతుం బ్రశంసించుట	-	191

విషయము	పుటసంఖ్య.
హనుమంతుని జననము	192
హనుమంతుడు ఫలభ్రాంతిచే రవిరాహుల మ్రింగ నున్వోగించుట	194
హనుమంతుం డింద్రుని వజ్రహతిచే మూర్ఛిల్లగా వాయుదేవుం డాత్మమూర్తి నుపసంహరించుట	195
బ్రహ్మాండ్రాదులు హనుమంతునికి వరంబు లొసంగి పవనుని సంతృప్తుఁ జేయుట	197
హనుమంతుడు సూర్యునొద్ద వేదశాస్త్రాదులు చదువుట	198
బాలి సుగ్రీవుల జననము	199
రావణుండు బోధార్థియై సనత్కుమారునియొద్దకుఁ బోవుట	202
రావణుండు నారదప్రేరితుడై శ్వేతద్వీపమునకుఁ బోవుట	-
అగస్త్యాదిమునులు రాముని వీడ్కొని స్వస్వనివాసంబులకుఁ బోవుట	209
రాముండు గొలువుకూటంబునఁ బేరొలగఁ బండుట	211
శ్రీరాముండు జనకాదిస్వప్నవర్ణుల సత్కరించి పంచుట	213
శ్రీరాముండు సుగ్రీవాదివానరులను విభీషణాదులను బహూకరించుట	215
హేమంతఋతువర్ణనము	216
శ్రీరాముండు వానర రాక్షసుల వీడ్కొలుపుట	217
ధనేశునిపంపునఁ బుష్పకంబు రామునిఁ గొలువ వచ్చుట	219
ఆశ్వాసాంతము	221

షష్ఠా శ్వాస ము

వసంతకాలవర్ణనము	223
శ్రీరాముండు దుద్యానవనమునకుఁ బోవుట	224
శ్రీరాముండు సీతాదేవితో సర్వోక్త లాడుట	227
సీతారాముల జలకీర్తి శాభివర్ణనము	233
సీతారాము లుద్యానవనంబునందలి మేడపై విహరించుట	239
సీతారాము లుద్యానవనంబుననుండి యయోధ్యఁ బ్రవేశించుట	242
సీతాదేవి గర్భంబు దాల్చుట	247
సీతాదేవి యరణ్యంబున మునివత్సులతో మెలంగఁ గోరుట	248
భద్రుండు పౌరురాడు నిందావాక్యముల రామభద్రునకుఁ దెలుపుట	250
రామభద్రుండు భద్రుండు దెల్పిన పౌరవాక్యములందు మునుల కెఱిగించుట	251
రామాజ్ఞచే లక్ష్మణుండు సీతను వాల్మీకాశ్రమంబునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట	253
లక్ష్మణుండు గంగ దాటి రామాజ్ఞను సీతాదేవికిఁ దెల్పుట	257
లక్ష్మణుండు వాల్మీకాశ్రమంబున సీతను విడిచి మరల నయోధ్యకు వచ్చుట	260
జానకీ శోకించుట	261
వాల్మీకి సీత సూతసింది తనయాశ్రమంబునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట	263

విషయము,	పుటసంఖ్య.
సుమంత్రుండు లక్ష్మణునకు దుర్వాసువాక్యంబులఁ దెలిపి యూజిడించుట	264
రాముండు లక్ష్మణునకు నృగుని వృత్తాంతము వచించుట	- 267
రాముండు లక్ష్మణునకు నిమివృత్తాంతముఁ జెప్పుట	- 269
రాముండు లక్ష్మణునకు యయాతివృత్తాంతము చెప్పుట	- 271
ఆశ్వాసాంతము	- 272

సప్తమా శ్వాసము

శ్రీరామునితోభిక్షుతాడితమైనయొకశునకంబు తనవృత్తాంతంబు దెలిపికొనుట	275
చ్యవనాదిమునలు రామునితో లవణాసురుని వృత్తాంతంబు జెప్పుట	277
రఘువీరుండు లవణాసురు సహరింప శత్రుఘ్నం బంపుట	- 279
జానకి వాల్మీక్యాశ్రమంబునఁ గుశలపులం గనుట	- 284
మాంధాత లవణాసురునిచే మృశుండైన కథను చ్యవనుండు శత్రుఘ్ననకుఁ జెప్పుట	- 285
శత్రుఘ్నండు లవణునితోఁ బోరుట	- 286
శత్రుఘ్నండు లవణాసురుని సహరించి తత్పురంబు నేలుట	- 289
శత్రుఘ్నండు శ్రీరామపాదసేవాధియై యయోధ్య కరుడెంచి మరల చనుట	291
వృద్ధవిప్రమిథునంబు మృతుండగుమారుని రాముని వాకిట వైచి విలపించుట	294
రఘువీరుండు శంబుకండను శూద్రశ్రవస్విం జంపి బ్రాహ్మణమూర్కు బ్రతికించుట	299
గృధ్రఘోషములు రామునితోఁ దమవివాదముఁ జెప్పకొనుట	- 299
రాముఁ డగస్త్యశ్రమమునకుఁ బోవుట	- 304
అగస్త్యుండు రామునకు శ్వేతుండను రాజర్షి వృత్తాంతము సెప్పుట	305
అగస్త్యుండు రామునకు దండకారణ్యవృత్తాంతముఁ జెప్పుట	- 309
అగస్త్యుండు రామునకు జనస్థానవృత్తాంతము సెప్పుట	- 312
శ్రీరాముఁ డగస్త్యుని వీడ్చి ని యయోధ్యకు వచ్చుట	313
ఇంద్రుండు వృత్రవధవలనఁ గలిగిన బ్రహ్మహత్య నశ్వమేధముచేఁ బాపికొన్న కథ	- 314
శ్రీరాముండు తమ్ముల కిలోపాఖ్యానముఁ జెప్పుట	- 316
ఇలుండు సవరివారంబుగా వేటుకుఁ బోవుట	- 318
ఇలుండు కైలాసప్రాంతవనంబుఁ జొచ్చి సవరివారుండై స్త్రీత్వము నొందుట	321
పార్వతీదేవి యిలును కొకమాసము మగతనముచు నొకమాసము మగువతనంబును గలుగునట్లు కరుణించుట	- 324
ఇలను బుధుండు వరించుట	- 325
ఇల బుధునియెడలఁ బుహూతపసుం డగు కుమారుం గనుట	- 329

విషయము,

పుటసంఖ్య.

ఇలుఁ డశ్వమేధముచేసి శివునియనుగ్రహమునఁ దన స్త్రీత్వంబు				
తోలఁగించు కొనుట	-	-	-	330
ఆశ్వాసాంతము	-	-	-	331

అష్టమా శ్వాసము

రాముఁ డశ్వమేధయాగము సేయుట	-	-	-	332
కుశలపులు వాల్మీకియాజ్ఞచే రాముని కడకే తెంచి రామాయణమును				
గానము సేయుట	-	-	-	337
రఘుపుంగవుండు వాల్మీక్యశ్రమంబున నున్న సీతం బిలిపించుట	-			340
భూప్రత్తి నిష్కల్పమువి వాల్మీకి సభాసదులు విన రామునితోఁ జెప్పట				343
భూమిదేవి సీతాదేవినిఁ గై సేసి రసాతలంబునకుఁ గొనిపోవుట	-			344
సీతాదేవి రసాతలంబున కరుగుటకు రాముఁడు చింతించుట	-			347
రాముఁడు భూమిపై బాణము ప్రయోగింపఁ బూనుట	-			349
బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీరాముని స్తుతించుట	-			351
రాముం డశ్వమేధయాగంబు పరిసమాప్తి నొందించుట	-			353
కౌసల్యా కైకేయీ సుమిత్రలు దివంబున కరుగుట	-			354
రామునికడకు గార్వ్యమహాముని వచ్చుట	-			354
భరతుండు రామాజ్ఞచే గంధర్వులమీఁదికి యుద్ధమునకుఁ బోవుట	-			356
భరతుండు గంధర్వులం బరిమార్చి తనకుమారులగు తక్షపుష్కరులఁ				
దద్రాజ్యంబున నిలిపి యయోధ్యకు వచ్చుట	-			358
యముఁడు ముని కేషధా యై రామునికడకు వచ్చి రహస్యంబు				
బ్రహ్మవాక్యములు దెలుపుట	-	-	-	360
దుర్వాసుఁడు ఊత్పడికుండై రామునికడకు వచ్చుట	-			361
లక్ష్మణుండు రామపరిత్యక్తుండై సరయానదిం గ్రుకి దివంబున కరుగుట				362
రాముండు కుశలపులకుఁ బట్టముఁ గట్టుట	-			364
శత్రుఘ్నుండు తనకుమారులకుఁ బట్టముఁగట్టి రామునికడకు వచ్చుట				365
శ్రీరాముండు తమ్ములతోడను జారులతోడను సరయానదిం బ్రవేశించుట				367
శ్రీరాముండు వైకౌంతధామ బునకు వేంచేయుట	-	-	-	371
ఎరమపదవర్ణనము	-	-	-	376
శివుఁడు విష్ణువుకు స్తుతించుట	-	-	-	378
ప్రణయకలహాది వర్ణనము	-	-	-	380
సతనశ్రవణాదిభలము	-	-	-	381
ఆశ్వాసాంతము	-	-	-	381

(శ్రీ) ర స్తు

(శ్రీ)రామచంద్రసరబ్రహ్మజే నమః

శ్రీ మ దు త్త ర రా మా య ణ ము

పీ తి క

౩౪౪. చరితం రఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరం,
 ఏకైకమక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశకమ్.
 రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేదసే,
 రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాః పతయే నమః,

— శ్రీ ప్త దే వ తా ప్రా ర్థ న ము ఖే —

రాధాధరబింబమున్ దొరయురాచిల్లున్ నిజోరస్థలి

రా రాజస్కణికాంతి రా బిలిచి బద్రాకేందు బిః బాసనా

స్నేరాంకూరముచే గృతార్థుడగుచుం జెల్వొందు గోపాంగనా

జారగ్రామణి కృష్ణుడీవుత మహేశ్వర్యంబు మా కెప్పుడున్,

1

— శ్రీ ల స్మీ స్తు తి ఖే —

సీ. పుష్కరవిహరణంబు వహించి యచలానుగుణవృత్తి యవధరించి
 యార్యాభిగణ్యసౌకర్యంబును రహించి ప్రజలహిరణ్యవర్ధనత మించి
 త్రిభువనాంచితరూపవిధవంబు స్రాసించి భృగుకులంబు పవిత్రముగ జనించి
 యంభోధిభంగలీలానక్తి వర్తించి కామపాలనరీతి ఖ్యాతి గాంచి

తే. పుణ్యజనములపూజనములు గ్రహించి
 కలికితన మెందు కట్టిది కలదె యనగఁ
 జెలుపు చెలువునలు వొందు కలిమిచెలువ
 మెచ్చి నిచ్చలు మాకోర్కు లిచ్చుఁగాత,

2

శ్రీ వస్తుతి ఖండా

చ, వనితరౌ వెండికొండ నెలవంకలు వెక్కు వెహించె జూచితే
యని సరసోక్తి దా ననిన సచ్చపుగందపుబూతగుబ్బ జా
జీన నునుజైటకొంగు సవరించుచు నవ్వినకొరికె గొంగిటం
దనిపెడుచంద్రు శేఖరు డుదారకృత్ మము బోమఁ గావుతనీ ,

3

పార్వతీ స్తుతి ఖండా

ఉ, ఊరక చుట్టుకొన్న గమలోత్పలపంక్తులు వాడు నంచునో
యేటును గూర్చి చుట్టిప యెంతటిజాణవు మేలు మేలు నీ
నేరుపు మెచ్చవచ్చు నని నిచ్చలు మచ్చిక శంభుఁ గేరునీ
హరిగిరింద్రకన్యక దయామతిఁ గోర్కులు మా కొసంగుతనీ

4

బ్రహ్మ స్తుతి ఖండా

చ, భువనములం బ్రసిద్ధి గని భూరితరోర్నివరప్రభావ మొం
ది విభునిరాక కుబ్బుచు నుదీర్ణగుణాంచితరన్ని రాశియై
కవులు సమాశ్రయింపఁ దగి కర్పరగర్భత శ్రీగురుత్వముం
దవులుసరస్వతీశ్వరు డుదారత మాకుఁ జిరాయు వీవుతనీ ,

5

సరస్వతీ స్తుతి ఖండా

చ, తనహృదయాంబుజాతమునఁ దార్కొను నాథగతానురాగవా
హిని వెలిఁ గ్రమ్మఁ జేసెనొకొ యిగతి నాఁగ విధాతచంగటఁ
దినరి జపాప్రసూనసవిధస్ఫటికాకృతిర క్తిగుల్కు వా
గ్వన జదళాక్షి మా కొసంగుఁగారి వచోరచ నాచమత్కృతుల్ ,

6

విఘ్నేశ్వర స్తుతి ఖండా

మ, కలుషేభావళి నాఁప నంకుశము విఘ్న ఙ్మాధర శ్రేణి నై
క్కలు గావింప వరస్ఫురత్కులిశముక గర్వప్రమత్తారివీ
రుల బంధింపఁగఁ బాశ మున్నతమనోరుగ్రేణువుల్ మాన్పఁ బు
ష్కలదానాంబువు లూనువే యడఁచు మత్కావ్యాంతరాయచ్చటల్ ,

7

ఋంజనేయ స్తుతి ఖండా

నీ, తైశవంబుననె భాస్కరు మ్రింగె నితని తేజమున కేఘనుఁ డింక నదృశుఁ డనుచు
హనుతటోద్ధతి వజ్రమడంచె నీతనితనుద్ర ధిమ కేమికఁ బోల్చె దగునటంచు
నురుధాటిఁ గడలిలో మెఱసె నీతనిభీరతకు నెయ్యిది యింకఁ బ్రతి యటంచు
వాలాగ్రమున గిరుల్ వ్రాల్చె నీతనిదైర్యసంపద కేక నెవ్వ సాటి యనుచు

తే, బానకీరామచంద్ర లేశౌర్యవంతు
పటుగుణస్ఫూర్తు లప్పటప్పటికి నెంతు
రామహాశాంతు నతిదాంతు నరికృతాంతు
నతులమతిమంతు హనుమంతు నభిమతింతు ,

8

— సుకవిప్రశంస —

ఉ. ఏకవిజహ్వః దొల్ల నటియించె సరస్వతి పాదసూపురో
ద్రేకర్పుశంఝాఝర్పటులు దిక్కులఁ బిక్కుటిఁ గ నేనుభ
క్లొకుఁమానసాబ్జమున శోభితఁ దారికహంస మట్టివా
ల్పీకిమహర్షి శేఖరునమేయగుణాకరు నాశ్రయించెదన్. 9

మ. ధరణీభృన్మణిహాలిన ర్తనములం దళింది యారోఽక్ష్టిప్త
ఖరి ప్రాసించి యహీనవిస్ఫురదలంకారాప్తి శోభిల్లి భూ
రిరసారూఢిఁ జెలంగి యర్థవరమైత్రిం జొక్కి మేటా కవి
శ్వరుల గొల్చెద సన్నమనోహరకళాచఁచత్పరీభావాఘ్యులన్, 10

— కుకవినిరాకృతి —

చ. సరసతఁ దామునుం దెలియఁ జాలరు చెప్పిన నీసు లేక యా
దరణ వహించి యూఁగొనరు తప్పలె పట్టుదు రొప్పుఁ గన్న మె
చ్చరు వెడయుక్తు లెన్నుదురు శక్తులు గా రొక్కఁడైన నింపు చే
కుఱ రచియింప నట్టిచెడుగల్ విన నోర్తురె సత్పరీబంధముల్. 11'

వ అని యిష్టదేవతాప్రణామఫలనంబును విశిష్టకవిస్తుతి మేళనంబును నికృష్టకవి
జనావహేళనంబునుం గాంచి, 12

— కృతిప్రశంస —

మ. పరమశ్రావ్య మఘవ్యయామితకథాభవ్యంబు దీవ్యత్సుధీ
పరిషత్సంతతి సేవ్య మబ్జభవసంభావ్యంబు నై మించును
త్తరరామాయణ కావ్యమున్ మృదువచోధారాధనందర్శని
ర్భరత త్తద్రసముల్ రహింప రచియింపం బూనితిన్ వేఱుకన్. 13

మ. వరుసం దిక్కనయజ్ఞ నిర్వచనకావ్యం బై తగం జేసె ను
త్తరరామాయణ మదునన్ మఱి ప్రబంధం బూని నిర్మిచ తే
సరసత్వంబుని ప్రాజ్ఞలార నిరసించం బోకుఁడి రాసె
శ్వరుచారిత్రము నెంద తెన్నిగతులన్ వర్ణించినం గ్రాలదే. 14

ఉ. మానక కర్తృబూమిపయి మానుష దేహముతో హితాహిత
జ్ఞాన మెఱుగు బ్రహ్మణుఁడు చారుకవిత్వము నేర్పి జానకీ
జానికథల్ రచింపక యరత్కథ లెన్ని రచించె కేనియన్
వాని వివే మేమిటికి చానికవిత్వమహత్త్వ మేటికిన్. 15

చ. శ్రీకరరామమంత్రజపసిద్ధి బ్రసిద్ధి వహించె వెన్న వా
ల్పీకి రఘుప్రవీరుకథలే రచియించి గదా చెలంగె ము
ల్లోకములందు నెల్లమునులు గోవిందాడంగ నట్టి దాటఁ బు
ణ్యోకర మైనరాముకథ హ్రస్వము మాన్పదె యెట్టివారికిన్. 16

శా. ఆవాల్మీకిమనీషివర్యమతిమంథాహార్యసంశోభితం

బై విశ్వాతిగకామితార్థఫలదం బై శ్రీపదం బై సుశ
బ్రాహ్మసం బయి మాధురిం దనరురామాంచత్కథాశ్రీరపా
రావారంబు సమాశ్రయింతుం గవితా ప్రఖ్యాతి కర్తవ్యంబుగన్.

47

చ. ఇహపరసాధకం బన రహించుప్రబంధ మొనర్ప శ్రీరఘూ
ద్వహునిచరిత్రమున్ దొరకె వాసిగ నీకృతిరత్నమే మహా
మహునకు సంతసంబున సమర్పణ సేయదు నంచు నెమ్మడిక
దుహితకు భర్తనారయుజనున్ బత యోజన సేయు చున్నడన్.

18

—కృతి పతి నిర్ణయము—

సీ. పొడుపుంగెంపు వహించుబెడిదంపునిను గెంపురహినింపు కంఠహారంబువాడు
కోమలాంఘ్రిలయొర గొనబురింగులు జాఱఁ గట్టినబంగారుబట్టవాడు
శృంగారగతి మీఱి చెలువొందుకస్తూరితిలకంబుచే ముద్దుగులుక వాడు
మకరకుండలలోల మణిజాలరుచి మీఱఁ దళుగొత్తు చక్కటద్దములవాడు

తీ. తలను వలగొన్నపించెపుదండవాడు, విమలశతపత్రజైత్రనేత్రములవాడు
మురళిదాచేతఁ గలజగన్మోహనుం డొకండు నాస్వప్నమునకు సాక్షాత్కరించె,

క. ఏను ను నతనిం బొడగని, ధ్యానంబున నలరుశ్రీమదనగోపాలుం
డౌ నరి కలలోననె వర, మానందముఁజెంది మ్రొక్కియర్పించు నెడన్.

20

ఉ. అమృహనీయకీర్తి కరుణాన్వితం డై యను వత్స నిప్రబం
ధమ్మ మదంకితంబుగ నొకర్పు కృతార్థుండ వయ్యె దింతె కా
దిమృహి వ సువాహన సమృద్ధ రమారమణీయ భోగభా
గ్యమ్ములుఁ గల్గెడుం గృతియు నారవితారకమై ప్రకాశిలున్.

21

తీ. శ్రీచెలయ మున్న విష్ణుమాయావిలాస, యత్.గానంబు మాకె సమర్పణముగఁ
జేసి తది యాదిగా మేము నీసుధాను, సారివాక్కులఁ జొక్కియున్నార మనభు.

క. అని పల్కి యాకృపాళుడు, ననుటయు నే మేలుకాంచి స్వప్నమునందున్
నను నేలుస్వామిఁ గనఁ గలి, గెనెయని రోమాంచకఁచుకెతగాత్తుండ నై.

23

మ. హనుమద్వివ్యవదారవింద మకరం దానందసేందిందిరా
త్తు ననేకాఢ్య కృతివ్రకల్పపసమద్ధం బుష్పగిర్యప్పనా
ర్యుగ్గీసత్పుత్రునిఁ దిమృనాఖ్య కవిచంద్రున్ మత్సరశ్రోతఁ బ్రా
ద్దనసే పిల్వంగఁ బంచి కన్నకల సంతోషంబునం దెల్పినన్.

24

మ. అతఁ డానందముఁ జెంది నన్నుఁ గని యన్నా జాళురాపైఁడికిం
గృతవర్ణాచితరత్న మబ్జినలు లయ్యెన్ నీవు వాక్స్పృధిమన్
గృతి సెయంగఁ దొడంగు రామకథకుం గృష్ణుండు రా జౌటఁ బ్ర
స్తుతి గానింపఁగ మాకు శక్యమే భవత్పుణ్యప్రభావోన్నతుల్.

25

తే, అని కిటికి శౌరి తోడై నయట్టు, లమ్మహాళవి సాహాయ్య మాచరింపఁ
గృతి నొనర్చఁగఁ బూనినయేను మొదట, నెంతు మద్దంతవిధ మది యెట్టులనిన,

— గ్రంథ కర్తృవంశవర్ణనము —

సీ. అఖలరాజాధిరాజాస్థానజనహృద్యవిద్యావిహారు లార్చేలవారు
కల్పకబలికర్ణకః శార్ణవోదీర్ణవిశరణోదారు లార్చేలవారు
సజ్జనస్తవనీయసతతనిర్వాజహరిపరోకారు లార్చేలవారు
ఘనదుర్బటస్వామికార్యనిర్వహణప్రవీణతాధారు లార్చేలవారు

తే. విమలగర్వాపహారు లార్చేలవార, లట్టి యార్చేలవారిలో నలఘుకీర్తి
వెలయుఁబ్రేవత్సనోత్తరవిద హేళి, మహితగుణశాలి వల్లభామాత్యమాళి. 27

ఉ. ఎల్లభయంబులక విడువుఁ డేఁ గల నంచు వచించి ప్రేమశో
భిల్లభరించు బంధుజనబృందము డెందమునందు భక్తిరం
జిల్ల భజించు సంతతము శ్రీహరిదివ్యపదారవిందముల్
వల్లభమంత్రి బుద్ధి సురవల్లభమంత్రి యమాత్యమాత్రుఁ డే. 28

క. శ్రీవల్లభుండు లక్ష్మీ, దేవిని మును పెండ్లియైన తెఱఁగునఁ దనకుఁ
దేవేరిగ లత్కొంటి, రావల్లభమంత్రి పెండ్లియాడఁ వేడ్కన్. 29

సీ. జడనిధిఁ బొడమనిజలజాతగేహిని చండికాఖ్యుఁ దొఱంగుకై లకన్య
బహుముఖావాసంబుఁ బాయసరస్వతి గోత్రభీతనతి యనఁగూడినిశచి
చక్రవిద్యేషణాశ్రయ గానిరోహిణి పతి ప్రతాపము మెచ్చి ప్రబలునంజ్ఞ
హీనవంశోత్పత్తి తేనియరుంధతి పృథువంక మొందనిభీష్మజనని

తే. యీమె మా నని చుట్టంబులెల్ల బొగడ, నగణితతొంటిసంపద నవనిఁ బోలి
వల్లభునిసేవ సేయు నవార్యలలిత, లక్షణకదంబ కంకంటి లక్ష్మమాంబ. 30

క. అల్లశ్చూమాంబయం దా, వల్లభనామప్రభావవర్యుండు గనియె
బల్లవబాణాకారక, హల్లకహితక్తిర్నిధారు నయ్యనధీరున్. 31

మ. కనకాహార్యసమానదైత్యుఁ డగుకంకంట్యయ్యనామాత్యవ
ర్యనకుం బ్రాక్షనమంత్రు లద్యతనమంత్రుల్ విశు
ద్ధనయోద్యుక్తిఁ బరోపకారనినయాదార్యప్రసక్తిక్ మృనూ
క్తి నిజస్వామిహితోరుకార్యఘటనాధీశక్తిరీడోదురే. 32

క. అయ్యనవద్యగుణావని, యయ్యనమంత్రిమణి నరగుమాంబ విచాహం
బయ్యె నహార్యకుమారిని, నెయ్యంబునఁ బెండ్లియియన నెలతాల్పురహిన్. 33

సీ. వసియింప ప్రభుఁ డురం బొసఁగినచో వనహితంబు డాయు శ్రీసతి హసించి
ప్రియునిసామేన నుండియును తత్తేజంబు పైరింపఁ జాలనిశాంభవి నగి
విభనమ్ముఖంబున వెలసియు బహుసజ్జాధీన యైన బ్రహ్మణిఁ దెగడి
తన కందు గతి యైనధపునిలావణ్యంబుఁ గలయునప్పు డడంచుగంగఁ గేరి

తే. యోగోఽంతయు లేక యన్యోకభక్తిచే నిశ్చలపరిచార్య సేము నుపుడు
ధర్మగుణధామ పతిచేవతాలలము, భవ్యమతి పీఠి నరసమాంబాచఘాటి, 34

క ఆనందసమాంబగర్భాం, బోనిధి నమృతాంశుచందమున దామయశో
నూనవిభావిభవైకవిధానం బగునప్పయస్రధానురూప సోదమే, 85

మ. దయమానాత్మదయాల్లిగు ప్తకవివిద్యానైదుపీభోషభూ
దయితగ్రామణి పూర్వదాత్ప్యమహిమాధికారిదానస్రధా
తయశోధాతలకాచకానంబ మహాచందభూతవామాంగురం ద
ప్పయమంత్రీశ్వరుడ ఉన్నహామహు నుతింపం బ్లదే యెయ్యెడన్, 36

తే. వినయమున కిమ్ము దాక్షిణ్యమునకు నెలపు
సత్యమున కాస్పదము సదాచారము నక
బ్రాపు నై పుణ్యమునకుఁ జేపట్టు గొమ్ము
యలవియె నుతింపఁ గంకంటి యప్పఘనుని, 37

క. జననతుఁడ య్యప్పఘనుఁ, డనఘుఁడు చిరుకూరి నరసయకుఁ దిన్నయకుఁ
దనుజామణి యై గుణములఁ బెనుపొందిననరసమాంబుఁ డిలియయ్యెడన్, 38

సీ. తలఁప సురాధీశుతల్లి గాకంఁడనే నదిని నించుక నాటి యనంగ వచ్చు
రూఢిగా దోహతుని బెంపకుంఁడనే ననయాయ నీతిఁ దనంగ వచ్చు
శక్తి గర్భిగరించక యుంఁడనే నరుంధతి నొక్కఁ జి నీ వంగి వచ్చు
జనులు నిందింప మందునిఁ గాంచకుంఁడనే నాయఁ గొంత ననుఁబు సీయవచ్చు

తే. నక్కొదవ లున్నవార లయ్యజివకుఁ బ్రతి
యకాదురే యని బుధు లెంచ నతిశయిల్లె
నప్పయామాత్యనకాళి యధ్ధాంగలక్ష్మీ
నయదయాసిగుణాలంబ నరసమాంబ, 39

క. అన్నరసమాంబయందు సమున్నతగుణుఁ డప్పనాత్యముఖ్యుఁడు గనియె
సన్నుతిఁ బాపరాజా, భుక్త న్నరసింహాభిరూప గుణము నెలయంగఁ, 40

తే. వారిలోఁ బాపరాజాభ్యుపన్నుఁ గన్న, వాడ నేఁ బూర్వోత్తమపుణ్య వాసరావి
శేషమునఁగల్గెవ్వ చేవునిఁజెలఁగొలిచి, తత్కృపమహాశక్తి సర్వదలఁచినాఁడ,

ఉ. కాంచనగర్భశంకరముఖత్రిదశేంద్రులు . . .
ర్పించిన మెప్పుతో విననికృష్ణుఁడు మల్కపురీశ్వరబ్రహ్మ
ర్పించి వినఁ న్నోయకృపచే విలసిల్లెడువాక్కుల బుదా
ర్పించినచిల్క పల్కు వినఁ బ్రీతి పహింపక యందురే దొరలన్, 42

చా వైదర్భినిలనద్విలాసమునఁ జెల్వంబూని సత్యోక్తి నే
తే దీపించి కళిందజోజ్జ్వలరసాక్తి మించి భద్రాత్మకం
బై దీవ్యప్థ నలక్షణాశ్రయరమాభ్యం గాంచుమ తావ్యమా
నోదన బిచ్చుగహింపఁ గృష్ణునకు నర్పంబేకదా యెయ్యెడన్, 43

సీ. శ్రీరక్తికి మకరికలు చెక్కుల వ్రాసి సత్యకీర్తనకు బూసరులు సుట్టి
జాంబవతికి గొప్ప చక్కగా నిశి మిత్రవిందకు బుక్కిటివిడ మొసంగి
భద్రసిద్ధిపుగుబ్బల గండ మలచి సువంతకు దిలక మందముగ దిద్ది
కాళిందిముఖభర్త కణము గోటను మీటి లక్షణయక్షగుల లాక్ష యుంచి

తే నీళకు మణివిభూషణపాళి దొడిగి, నవ్యవకులంబు రాధకర్ణమున జెరివి.
వేలదిమిన్నలు పది యాఱువేలు గొలువ, మించుకృష్ణనిశ్చంగార మొంచవకమె,

— ప వ్యం త ము లు —

క. ఏవంవిధగుణవిధికి, దైవతచాతః ఘనాఘనప్రతివిధికి
లావణ్యరసాంబుధికిని, సేవక సేవధికి మానిచింతావధికిన్. 45

క. పురుషగ్రామణికి నునోం, తరభృతరమణికిని బూతనాప్రాణమరు
ర్ధరణోగ్రఫణికి వివతా, మరమణికి మహామహోరమాద్యోమణికిన్. 46

క. ఆనతవిందునకు శ్రుతి, నానటితపదారవిందునకు నుదితియశో
దానందునకు సదాత్మన, దానందున కవితశివ శతానందునకున్. 47

క. కందళితానందశతా, నందసుతానూనగాననవనాధృతికి
గుండశరత్కందమరు, త్తుండభరప్రభువిభాప్రభుయశోరతితిన్. 48

క. నీలమణీనీలఘ్నణీ. జాలత్పణీకరణః పుణచారుతనునకున్
శూలధరాభీలకరా, వేలశరాకారఘోరవిహృతిఘడునకున్. 49

క. వివిధావతారునకు నఖి, రవిజితతారునకు బరధరశతారునకున్
స్తవనదవప్లుషితసుదృ, గ్భివకాంతారునకు భువనభయతారునకున్. 50

క. వ్రజగజగమనాలోలున, కజగరవరజరతవారణాభీలునకున్
సుజైతకకృపాశునకున్, గుజనవిఫాల్గునకు మదనగోపాలునకున్. 51

శ్రీ ర మ్మ

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మదుత్తరరామాయణము

ప్రథమాశ్వాసము

ప. సమర్పితంబుగా నాయొసర్ప బూనిన శ్రీమదుత్తరరామాయణకావ్యంబు మొదట సంక్షేపరూపంబుగా రచియింపం దలంచిన పూర్వరామాయణకథా ప్రపంచంబునకు నాదికారణం బయిన సాకేతపట్టణం బెట్టిదనిన.

1

— సా కే త పు ర వ ర్ణ న ము —

ఉ. శ్రీ తరుణీవిహారసరసీజవిరాజితరాజసాధనం
ఘాతము గోపురస్ఫురితకాంచనకుంభవిభాభితభ
ద్యోతము ద్యోతమానమణితోరణవారసమేత మొప్పుచా
కేతము వాతసంచలిత కేతుపట ప్రహతాధిజాత మై.

2

— వ స్ర వ ర్ణ న ము —

సీ కృష్ణపక్షవిభావరీవేశలఁ జకోరఁగిమితి యంద్రిక లుచు సంతసంప
వలివక్రందళకుమేల్ వెలివట్టుఁబుట్టముల్ గట్టినయట్లు దిక్కంత లలర
గంగాతరంగసంఘము వీటిపైఁ బొర్లి యేలవచ్చె నటుచు నింద్రుఁ డరయఁ
దారకాక్షై రవోద్యన్నభఃకాశార ముచుటురాయంచలయినికిఁ దెలుపఁ

తే బరఁగు శరదంబుధరదిగంబరగురుప్ర, కాశపేశలవజ్రసంఘటితవప్ర
దీప్రగోచిఃపరంపరల్ దివముఁ బ్రాకి, పరత మోలీం దూల నప్పట్టణమున,

3

— ప రి ఖా వ ర్ణ న ము —

మ. హేదశ్వస్ఫురదశ్వహారఖురభిన్నా రామభూనారికే
రరసాఽట్యలనిరళద్యమలనీరస్సారధారాధరాం
తవనర్హిష్ఠతఁ దోయపూర్తిఁ గని దానక మబ్బు ధారాధరా
ఖ్య రహింపక జలరాశి వ్యర్థమయి భేయస్ఫూర్తిఁ గొల్పెన్ బునీ

4

మ. పురిభేదంబుఁ బ మోధియం గని జనంబుల్ రెంటికిఁ భేదమే
ర్పఱుపం జాలక యున్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాశిపైఁ
గర మొప్పు మణిముద్ర వైచె నది యాఁ గా కున్న సీలచ్చవిక
ధరియింపం గత మేమి యేటికి సముద్రఖ్యాతి మున్నీటికిన్.

5

మ. పరిఖాంభోనిధి నప్పురంబు ప్రతిబింబం బొప్పు నేవేళ దు
ర్గరభూలోకధురంధరాపిరవపూతార్కరోత్థకీలావళిం

బరితాపంబు వహించి భోగినులతోఁ బాతాళముం బాసి భా
సురవాఃకేళికి వచ్చుభోగవతి యంచు బోల్పఁగా నర్హమై.

6

— సౌధనర్జనము —

ఉ. నీలపుత్రులమేడలకు నిచ్చలపుంబటికంపు మెట్టులం
బోలు మెఱుంగునోపురపుమొత్తపువాకిటికిలుజాళువా
మేలిపసిండిబొమ్మచనుమిట్టలకుం దెలిచల్వవైరిణి
చేలచెఱుంగులై యచటఁ జెల్వగు వేలుపుఁజేటిపెందెరల్.

7

నీ. కేళిసరఃపద్మచాళీవిహారి యై కాంచు సుగంధంబు గంధవహుఁడు
లీలాద్రినన్యామహైరావతుల్ దాసి గ్రహింపుచు విరులచాల్ గగనలక్ష్మి
నూతనాంశుకరత్న కేతనాంశుకయక్షి బ్రాహ్మణ జిత్రాంబరములు హేళి
గణనియవివిధతోరణనికాయము లాని మొనయు ముత్తైపుఁబేరు లనిమిషనది

చీ నర్తహర్షాత్కారత్రైణనవ్యగాన, కాళలీద్రవమాణాజ్ఞకాంతవారి
పుషితచాతక మైనయప్పరవరమునఁ, జతురలంకారవిత్తు లాశ్రితులకడుదె, 8

ను జను లెల్లప్పుడు దోయదానమునఁ జంచత్తాశవృంతానిలం
బునఁ బాంథనృజ మొందుదప్పియు శ్రమంబున్ మాన్పఁ బ్రోల్లచ్చియున్
వనితాగానరద్రవచ్చిమణివార్ధారచే జాతకా
వనముం జేరి ధ్వజాశుగాప్తి నడచున్ వైమానిశ్రాంతియున్.

9

చ. ఘనజఘన స్తనద్వితయగౌరవముల్ ధరియించి యాకసం
బునఁ జరియింప లేక తమముందట నందముఁ జెందుజాళువా
మినుకుఁబసిండి మేలిపని మెచ్చులమేడలు సూచి పోలి వ్రా
లినయమరీశిరోమణులలీలఁ జెఱుంగుదు రింతు లప్పరిన్.

10

మ. త్రిదివోద్యానము డాముమాడువులపైఁగ్గిరించుపూఁబొండ్లకున్
ద్రిడశస్త్రీలు వయర్యులై వినియోక్తిం జూడుఁడారంభయి
ల్లదె యాచెంగటిదే తీర్మాత్రమనికాయ్యం బూర్వశీమఁదిరం
బిదె యంచున్ వివరించి చూపుదురు వా రింపొంది వీక్షింపఁగన్.

11

మ. విధుకాంతోజ్జ్వలసౌధవీధికల నీవిన్ దంపతుల్ గూడి యి
క్షుధనుఁ కేళికిఁ జొక్కి కూర్చుట్టయునచ్చో వేకువన్ వందిమా
గధసంఘాతముపోల్కి మేల్కొలుగెనుత్కంఠార్భుటిన్ నాకలో
కధునీహాటకపద్మరూటచరచక్రక్రౌంచచంక్రాంగముల్.

12

చ. ఘనతర్రు సంఘటితకాంచనసౌధము లప్పుకంఠునం
దనరఁగఁ జూచి భాస్కరుఁడు దైవతలైలము వీనితోడ బో
డనఁగఁ దగుం బరాశుగహతాంచితిశృంగము గాక యున్నచో
ననుచు పనూయతో ననుఁ దదంతికజాలకమార్గవ ర్షియె.

13

తే, అహిమలము లావరింప నయ్యడుగునట్టి, తెలియంబడుకున్న భోగవతియు దివంబు
పోరుగనియూసురలకుఁ బ్రాపింపఁడగిన, స్వర్గపురము నప్పరముతో సాటియగునె

— ❧ బ్రాహ్మణా ది వ ర్ణ న ము ❧ —

సీ బ్రహ్మహామనఁ బోయి భంగ మొందిన శుచిద్విజవాహనుని నద్వివేక మొత
యనిశంబు దోహతరుని నశాళి ధరియించు ధర్మాభిమాతిప్రతాప మొత
ఘనతరస్వర్ణముల్ గలిగియు చుకరసంగతినున్న యక్షేశుశిలిమి యెంత యెంత
యేఱు ప్రయ్య లొనర్చి యూరు డయ్యఁగఁ జేసి మలయులాహింకాని మహిమ
తే, యని చతుర్ముఖ చండీశ ధనద సీక, ధరుల సుజ్ఞాన ధర్మ సత్వణ్యకృపిని బ్ర
శేషములమెచ్చరప్పరిఁ జెలఁగు ద్విజశి, ఖామణులు రాజు లూరుజుల్ గాఁపుబ్రజ

— ❧ గ జ వ ర్ణ న ము ❧ —

చ, ప్రతిగజశంక నభ్రానికరమ్మ రదమ్మలఁ గ్రమ్ము దిక్కిరి
ప్రతతుల మార్కొనం బిలుచుభంగిని బృంహితముల్ ఘటించు స
భ్రాతరినిఁ బద్మముల్ వెనకచి పట్టి పెకల్చుటకుం బలెన్ నము
న్నతకరముల్ నిగుడ్చు గగనమ్మన కప్పరిమత్తుచేనుఁగుల్,

16

— ❧ ల శ్య వ ర్ణ న ము ❧ —

సీ, రవగాలునకు సాటి రాక గాడ్చుపటాణి పొదలున్గొనఁ బోయి పొదలఁ జొచ్చె
జోడవల కొకింత జోడు గా నేక వేల్పురాయని తేజ వెల్లనయ్యె
బలునిబ్బరమునకుఁ బ్రతి గాక గరుడి యనామధేయుని వాహఃం బనఁ దగె
జట్టు బర్వులకు నించుఁయు నీడొందలే కినుహరుల్ పిచ్చుకుంటున కగపడె
తే, నిక నీవాహముల కిద్ది యెన యటంచు, జనులు వొగడ మనోవేగ మెనసిధార
లొలసి లోక ప్రసిద్ధుల నూనిమేటి, సాహిమలశిక్ష నలరు నచ్చటహరుములు

— ❧ ర ధ వ ర్ణ న ము ❧ —

మ, వరసీలోన్నతి మించుటం దనరె నీవ్యద్రాజరాజాప్తి భూ
ధరరూఢిం గన నౌట శృంకలనన్ దళిం దెఁ గేతుస్థితి
గర మొప్పురుట నభ్రమున్ దొరసెఁ జక్రస్ఫూర్తి వర్తిల్లుటన్
హరిలీలన్ వహియించె గాంచనశతాంగానిక మాప్రోలునన్,

18

— ❧ భ ట వ ర్ణ న ము ❧ —

చ, గిరినికరమ్మలై నఁ బిడికళ్ళనె ప్రయ్య లొనర్తు రుగ్ర కే
నరినటలై నఁ జేసొని వెనం బెకలింపుదు రత్యయాభ్రా వి
స్ఫురదశనిప్రజం బయినచో నటచేతన తట్టి వైతు రో
డరు హరుడైన బోరులకుఁ దాసినయప్పడు వీరులప్పరిన్,

19

— ❧ వే శ్య వ ర్ణ న ము ❧ —

సీ, ఓడి డస్సినది గాకున్న నెందులకుఁ గా మబ్బు తద్ధూపధామమున బలియుఁ
దనకంటె ఘనకాంతి గన కున్న నెల వీని శాశ్వతగతి నేల యావహించుఁ

దమ్మలకంటె నందమ్ములు గాకున్న సంచ లేమిటికిఁ గా ననుసరించుఁ
దనుసొంపు గుదియించి తఱుమ కున్నను దారలేటికిఁ గా బట్టబైట వేలు
నని ప్రతిఁద్రింపఁ దగుకొప్పు లాననములు, చరణయుగములు సఖములు సాటిలేని
వెంపువహియింప నెప్పుడునిలంపనతుల, నవతులఁ జెలంగు మరువారయ వతులచట.

—॥ పుష్పలావికావర్ణనము ॥—

పొగడ విరుల్ లేచె మృగరాజమధ్యమ విటరాజ చెంగల్వవిరులు గావె
జాతు లేమైనను సంతరించి తె కొమ్మ నేర్పుకోవలసిన నీటుకాండ
వగలాడి యిచట సువర్ణముల్ గలుగునే కలయిఁడ్లఁ గలుగును జెలువరాయ
తమ్ముల జూపవే తరుణిశిరోమణి యాడఁగాఁ జనిరి రే పాడి రమ్ము
వలయుపున్నాగతతు లేచె వన్నలాడి, యేల యడిగెద వీయూర నేమికోదవ
యని విటుల జాణతనమున నపహసించి, పువ్వులమ్ముదు రప్పిటఁ బువ్వుబోండ్లు,

—॥ మందమారుతవర్ణనము ॥—

సారవక్తరబాంబురుహసారమరందభరంబు నెంది శృం
గారవనావలీవివిధకాసుమరేణువు లూఁది సాధనం
చారివధూకుశోరుఘనసారమ్మగిమదగంధసారకా
శ్రీ రసువాసనల్ దొరసి మీఱు సమీరకుమారుఁ డప్పరిన్,

22

—॥ సస్యవర్ణనము ॥—

మ, నగరాధీశునిసద్గుణంబులకు నానందించి దేవేంద్రుఁ డ
న్నగరీర్తన ముగుట్టునుం చురియుస్వర్ణగ్రావచూర్ణంబు నాఁ
దగు సంచల్పరయూఁదీనికట కేదారంబులం బండి సో
యగమై యెన్నులవేగిన్ ధరణి మ్రోయన్ వ్రాలి నన్యావళుల్,

23

—॥ పూర్వరామాయణసథాసంగ్రహము ॥—

క. అహో! లమరావతి యమ, రప్రభుఁ డేలుగతిఁ బంక్తిరథుఁ డేలు దినేం
ద్రప్రతిభాసుప్రతిభా, నీప్రసాదాన్వితగుణప్రతిష్ఠానిధి యై,

24

నీ తనయాజభావంబు గనిమించె నకలనన్నుత సత్కళాప్రవీణత వహించి
తనగభీరత సూచె దటినీమనోహర ప్రఖ్యాతసఖ్యసంపదలఁ జెలఁగి
తనప్రభావము దెల్పెఁ దనననందనగర్వనిర్గంధనక్రియానిరతిఁ దనరి
తన శేష మెఱిగించె ననిమిషే శ్వరవజ్రదుస్సాధదైత్యపంతుల వధించి
తే రాజమాత్రుడె యష్టగ్రాజవినుత, రాజితయశ్శీప్రతాపనిర్దళితరాజ
హేలి రిపురాజభయదాజికేళి రాజ, రాజధనశాలి దశరథరాజహళి,

25

నే ఆనలేంద్రుండు బంధుసంఘాన మలతి, పొగడ సంఘానభూజంబుపగిదిఁ బెద్ద
కాల మిల యేలి సంతానకాంక్ష మించి, శిష్టసమృతి నొకయిష్టి నేయునపుడు,

మ. అమరుల్ విష్ణునిఁ జేరి పంక్తివదనుం డత్రాసి యై గాసి నే
య మరుల్లోకము సంచలించె నిక మ మ్మాపన్నులం బ్రోవ నా

26

యమకుల్ నీకెదురే జయింపగదవయ్యా యన్న లేనవ్వుడా
య మకుల్కొల్పుచు వారి వీడ్కొలిపి దైత్యచ్ఛేదనోద్యోగియై.

27

సీ. శ్రీసూర్యకులసుధాసింధువాకాంక్షించి పాలమున్నీటిపై బాళి మాని
సహసముమ్మాతవాత్సల్య ముంపఁ దలంచి చిలువరాపాన్పుపై నెలమి మాని
యవనీసుతాంగసౌఖ్యము గాంచఁ గామించి కలిమితొయ్యలితోడి చెలిమి విడిచి
యలఘుమానుషలీల లవధరింపఁ దలంది తనయమానుషచర్యమును దొఱిగి

దే. వనచరత్వంబుఁ బూని పోవఁగఁ దలంచి

బ్రహ్మరుద్రుడేవతాప్రభులమీది

హాళియును మాని నందకాద్యాయుధాభి

రాముఁ డయ్యెద దశరథరాముఁ డయ్యె.

28

సీ. చలిగట్టుదొరపట్టి జపించుమూత్రంబు వేయితేకులతమ్మి వెలయునంచ
పలుకుఁగొమ్మకు తేనిఁ గలిగించుతోలివెద్ద యీరేడుజగముల నేలుతేడు
ప్రాబలుజవరాడ్రబలఁగంపుముచ్చట పెనునీటఁ దేలాడుకన్నపాప
మరుగొంగలిలఁపు వామరమీఁది యెలదేటి కలిమియెయ్యారినోములఁబంబు

తే. కటికచీకటి వెలుంగునొక్కటి వెలుంగు, మేటిరేద్రిమ్మగుల గెంటుపోటుబంటు

తోగఁడఁమ్ములఁబోచుకందొయ్యెజూచువేల్పుకొనల్యకోమరుడై వృద్ధికొందె 29

క. దారకఁ డయి రఘువీరుఁడు, దారకుతూహలముతోడఁ దండ్రి వనుప బృం
దారకు లెంచఁగ మునిబృం, దారకుక్రతురక్ష కరిగెఁ తమ్ముఁడు గొలువన్. 30

వ. ఈవిధంబునం గౌళికతపోవచంబునకు పవనావనంబు సేయంజనినతదనంతరంబ, 31

సీ. హోమధూమంబుతో వ్యోమంబు వ్యాపించె భీమదైత్యస్తోమధూమరుచు 'ఁ'
నవనాగ్నిశిఖలతో దివి బ్రాంకే రేగాము కఱకుజంజాటు పెద్దుకలెదెగగు
నలకుండస్సులింగాళితోఁ జదలాన నసురదంతోష్ట్రట్టనాగ్నికణము
లలఘుమంత్రావంబులతోడ నిండె నాకసము రాక్షసచమూకలకలములు

తే. జటిలసంకల్పములతోడఁ జటులజనుడ

కుటిలసంకల్పములు మీతెఁ గుళికతనయు

డసదృశప్రజ్ఞ రాఘవునాజ్ఞచేత

యజ్ఞదీక్ష వహించినయాక్షణమున.

32

ఉ. దానవిసీర్ణగుణధాముఁడు రాముఁడు దొల్లఁ దాటకా

దానవిప్రణాముల్ గొనిన దారుణశాతశిలీముఖంబునం.

దా నవిరాజమున్ నముదిదానవసూదనుఁ డుద్విగ్ధుఁ గూల్పుచం

దాన విరాజమానభుజదర్పముతోఁ గెడవెన్ సుబాహునిన్.

33

క. పారమ్మ లేనివడి గల, పాణిమ్మై రఘువరుండు పడ నేనె నకూ

పారమ్మనఁ గుటిలవ్యా, పారమ్మన వెలంగునలఘుబలు మారీచున్.

34

వ. అప్పడు.

35

ఉ. జన్నము నిర్వహించి తని సన్నను లెంచగ నింతచిన్న రా
జన్నము గల్గె జేసె మన కండఱ కంచు సురల్ ప్రకీర్తనం
బన్న ముసీంద్రతో జనకుపాలకే బోవుచు ద్రోవశాపపుం
బన్నము బాపె గాతమికి భానుకులుండు నిజాంఘ్రిసంగతిన్. 36

సీ. నిటలాక్షుధనువుఁడ్రుంచుటకుఁ గౌశికుఁడెట్టు ననుమతించెపటండు నమరు లనఁగఁ
జెలికానిధర్మంబుఁ డేటుసఁ గాకుత్స్థుఁ జేగఱియైన నని శైవగణము నుడువఁ
గడిదివిల్ దునియుచప్పుడు వీనులకు విందు సేయు నెప్పు డటంచు సీత దలఁప
నితఁ డల్లుఁడైన శ్రీపతిమామ యగురమాజనకుఁబోల నె యంచు జనకుఁ డెంచ
తే. హరధనుర్భంగకార్య మెవ్వరికిఁ దెలిపి, సూడు పుట్టింతు నని నిల్పుచో నిలువక
కలహభోజనమాని నల్లడలఁ దిరుగఁ, శివునివిలు ద్రుండెరఘువీర శేఖరుడు 37

మ. హరకోదండవిఖండనప్రవణబాహుదండపాండిత్యవి
స్ఫుగణం జెందినకీర్తిలక్ష్మీవలె భూపుత్రీలలామంబు సే
కుట నక్కిమలికొప్పుఁ దేటి తెగకుఁ గుండంబు ల్పించుచో
ల్కి రఘుగ్రామణి క్రొత్తము త్రియపుఁబ్రాల్చిం చె వివాహంబునన్. 38

ఉ. బాడబళూరునిం జెనకుపార్థివు లెవ్వ రటంచుఁ గేరడం
బాడి బలా యి దేటిమద మంచు భృగుద్యహుగర్వవార్ధికిఁ
బొడబ మౌప్రతాపము గసంబడఁ జేసి దివిఁ సురీజనం
బాడ బలంబుతో రఘుకలాగ్రణి సేరె నయోధ్య వేడుకన్. 39

మ. తనుసేమం బధరాబ్జరాగమణియై ధమ్మిల్లలీలంబు నా
ననవద్దంబు నఖాంశుమాక్తికవితానంబుఁ గట్టిచక్రముఁ
దద్దంబులుఁ గల్గి రాజ్యరమచందం బొందుభూపుష్టి
జనకాజ్ఞా వని జేరె రాముఁ డెలమి సౌమిత్రి సేవింపఁగన్. 40

సీ. చిత్రకూటమణిచిత్రకూటసుఖేభిచిత్రకూటస్థలాసీతఁ డగుచు
దండకాశరభ వేదండకాసరముఖోద్దండకానపమృగధ్వంసి యగుచు
మానవారితపూజ్యమానవాసవిరాధమానవాదహిమోగ్రభానుఁ డగుచు
దానవాన్నిభిదానిదానవార్యధయప్రదానవాక్పరితుష్టమాని యగుచు

తే. దూషణాలాపఖరఖరదూషణామ, రేషణ ద్వేషణానీకశోషణాతి
భీషణ శనిఘోషణాశ్లేష్టణాస్త్ర, పోషణుండు మించె రఘువంశభూషణుండు. 41

వ. లత్యాంబున, 42

ఉ. శూర్పణఖోక్తిమారుతము సోక దళాస్త్వంబు కోపవహ్నియై
దర్పకరోషవహ్నియు నెవం దగులం దగునీతి డెందముం
జేర్పక మాయలేడివలె జేసి సుగామనియన్న నంపినక
దర్ప మెలర్ప వాడు రఘునందనుముందర చేష్ట లొందఁగన్. 43

పంచచామరము, నరాదుఁ డీమృగంబుడంబునకే వసంబులోనఁ గా

నరాదురాశ నీత దెల్పినక నరేంద్ర వేటఁ బూ

నరాబు మాయ యంచుఁ దో డనంగ నవ్వుకొంచుఁగి

న్నరాదు లెంచ రామభూమిరాఘవ డేగె వెంబడిన్,

44

శా, సారంగంబు దయాంతరంగమున ముక్ సంరక్ష గావించి యా

సారంగంబు హరించు తెట్లనక కాంక్షక నీత వస్త్రాబ్ధముక

సారంగంబువలెక నజాగతఁ దలంచం దన్యనఃపద్మినీ

సారంగంబు విభుండు పట్టవడ కేచన్ తేడిఁ జూపెన్ చుదిన్,

45

వ, ఇవ్వీధంబున గుహనాహరిణంబున్ మరణంబు నొందించి యత్తరణికులాభర

ణంబు మరల నరుదెంచి పంనువటింబ్ర వేళించి,

46

చ, అవనిజఁ బర్ణశాలకడ నారసి కానక రాముఁ డీపు వా

య వనిఁ జరింపుచుం జని జటాయువు దెల్పంగ భార్యకార్య మొ

ప్ప విని ఘనాకబంధునిఁ గబంధునిఁ ద్రుంచి కిరాతిపూజ ల

ప్పవినిభనాయకుండు గొని పంపకడన్ వసియించి యున్నెడన్,

47

నీ, హిమధామకరకుందమమధామశరబృందసమధామ మై జన్మిదము పొసంగ

విరుఁగెంపునగఁజాలునురుఁగెంపుతెగ కాలు మొనయింపుకండలంబులు వెలుంగ

గుచిరత్నవరసీలగుచిమూత్నహరిసీలఘోచిరత్నహారోచులు నెలంగఁ

దులకించుతొలుకారు జలుమించుఁ జలుమాటు నలయించుమేనికాంతులు ర

తే, బసిండిముంజియు హొంబట్టుజంచ హేబు, కంకణంబులు నరుణముఖంబుదీర్ఘ

ధారమును గల్గెనొకమహావానరుఁడు, వచ్చి పొడగన్న రఘువంశవర్ణుఁ డలరి,

డి ఆయన భక్తి యుక్తి దన కంబుజమీప్తనిపూస్త్ర విత్త్రుని

జేయ బహుకరింపుచు నజేయభుజాయతశక్తితో శతా

రాయతశాతబాణహతి నైంద్రి సురేంద్రునిఁ జూడ నంపి తా

రాయత మైనప్రాజ్యకపిరాజ్య మొసంగెఁ బతంగనూతికిన్,

49

క ఈలాగున రఘువీరస్య, పాలుండు సుగ్రీవునెడఁ గృపాభంగ డగుచున్

మేలు ఘటి యించి కపివద్య, మేలు మనుచు వాన కొక్కయెడ నసియించెన్,

50

వ తత్కాలంబున,

51

నీ, కాదంబినులు మానసోదంబులనె యండఁ గాదంబినులు నభోంగణము నిండఁ

జాతికంబులు జాలిఁ జాలించె దవశిఖిజాతకంబులు సముజ్జ్వలత డించె

బుండరికముల భూపుండు డావ నెలవిచ్చెఁ బుండరికములగుంపులును హెచ్చె

జుచలాలోకాప్తి సంసారి వర్తింపఁ జుచలాలోకాప్తిఁ జదలు మించె

తే స్తనితములుఁ మీఱఁ గరకలు ధాత్రి జాతె

నదులు వడిఁ బాతె మృగములు పొదలు దూజిఁ

గర్వకుండు మెచ్చె వలిమిరిగాడ్చు సెచ్చె

వనధి బహుభోషమున నార్చె వాన పేర్చె

52

ఉ. వాన కరంబు దీటుటయు వానరి నాథుఁ డనేక సేనతో
మానవనాథుఁ గాంచి బహుమానవచోగతి కుబ్బి జానకీ
మానవతిం గనంగ నసమానవనాటులఁ బంప వారలున్
మానితమానితన్ జడిమి మాని తదాజ్ఞఁ జనంగ వాలోన్. 53

క. పావని తారకమంత్రజ, పావని రఘువీరుఁ డనుప సరిగఁ ద్రిలోకీ
పావని వెదకుటకుఁ దలం, పావనితాలోకనార్థ మై త్వరపడఁగన్. 54

ప. ఈచందంబునం బవనఁ దనుండు జనకసందినిసందర్శనంబు సేయం జని, 55

సీ. లనదై ర్యరమ కోర్వ దనినట్టు లొకగట్టువడి మెట్టి యొకగట్టు జడియదాఁకఁ
దనగభీరతఁ జాల దనులీల జలరాశి మేజవంబునఁ గ్రిందుమీఁదు చేసెఁ
దనయణుత్వముమహాత్వముఁ దెల్పుచందాన సుతసలోఁ దనులీలఁజొచ్చివెడలె
దనలోక బాంధవత్వము గోచరము సేయకరణి ఛాయాగ్రాహకత్వ మొందె

తే. దవతపఃఫలదేవతఁ గనినసరణి, ధరణిసుత లరకలోఁ గాం దె దనహరిత్వ
మొఱుక గామిచుజోక ననేకదైత్య, వరమదేభఁబులనుద్రుంచె వాయుసుతుఁడు
న మఱియును. 57

మ. పురదాహం బొనరించుశూలివలె సంభోజోష్ణభూమంత్రీభీ
కరవాలానలకీలికావళుల లంకాదాహముఁ జేసిముం
దరరామాస్త్రపరంపరాగ్నిశిఖ లీదాఁ బ్రవేశించు నం
చరులెల్లన్ వినఁ బల్కి వచ్చి నతిమే లాత్మేశుతోఁ దెల్పినన్. 58

మ. పరమానందమునన్ విభుం డనిలభూబాహుప్రతీపత్రా
పరమావైఖరి కాత్మ మెచ్చి శుభ మాసాదింప నాపత్పరం
పర మాస్సన్ నినుజోటిబాంధవుని సంపాదింపఁ గల్గెన్ దయా
పర మాకేమికోఱుంత యం చతని సంభావించి దీవింపుచున్. 59

సీ. పటువనాటకవీరభటమహార్భటులచే వనమార్గమార్గముల్ వనటఁ జెంద
నగచరవ్యాయానునాదంబుచే బ్రతిధ్వనిమిషంబున ధరాధరము లడలఁ
బ్లవగ వేగాటోపబాహుశ్రమున నదీగణము లుత్త్రంగభ్రమగముల నొలయ
హరియాధపులయట్టహాసంపురవళిచే బూర్వాదిదిగ్గజంబులు చలంప

తే. బలసి బహువాహినీప్రభుల్ గొలువ రామ, విభుండు దక్షిణవాహినీవిభునిఁ జేరి
విరహవారాశిదరిఁ జేరువిధము దోషఁ, దత్తటఁబుల దిటముతో దండు విడిసె,

న. తదనంతరంబున, 61

తే. పశముఖుండు యుద్ధ చలితత్త్రిదశముఖుండు
తన్ను నయమార్గ మొంచక తన్నుటయు వి
భీషణుండు ధర్మదూరవిభీషణుండు
శరణు శరణ నఖరవినాశరణుఁ జేరి. 62

క. పగతునియనుజ సమీపో, పగతుని దయఁ బోచి విభుఁడు పౌరస్త్వ వధిం
పగ దేవ త్రోవ యింట జూ, పగదే యని మూఁడునా కృపాంపతివేఁడెన్, 63

వ. ఇవ్విధంబున, 64

మ. పలుమాటుం దను వేఁడురామవిభునిం బాటంప కుత్తుంగభం
గలసత్తోయభుజంగ సంఘఘణభంగ ప్రాధరంగ త్రిమిం
గిలవాలప్రహత ప్ర రాశశకలాకీర్ణారుణార్ణవప్రభా
కలనం దేవము సూపె వాగ్ధి జడధుల్ గైకొందురే ధీరులన్, 65

క. తనవారిసత్త్వగతిచే, త నలారితనాద మగునువధిఁ జూచి విలో
కనలుతదనలశిఖుం డై, కనలుచు రఘువీరుఁ డుగ్రకార్ముక మూనెన్, 66

వ. ఇవ్విధంబున నుద్దండకోదండమండితకరుం డై యచ్చండకరకులుండు ప్రచండ
రోషరసావేశంబున వారిరాశిం గనుంగొని, 67

సీ. మొగు లాననపరాగములు పరాగములు శతకోటిశతకోటిశరము లేసె
గగనంబునొరయుభంగములుభంగములు గాఁ జటుల బాడ బళిఖాస్త్రములు వఱపె
సవరై నజలక రేణువులు రేణువులుగా హరిదంష్ట్రీకోగ్రసాయకము లనియె
గమతమీనాడి కాంగవిభూతి భూతిగాఁ గాలాగ్నితులితా. బకములు నించె

తే. మహితవిద్రుమములు విద్రుమములు గాఁగ
లలితమణిజాలములు జాలములును గాఁగఁ
గ్రక చముఖనిఘ్నరశిలీముఖములు గురిసె
వారినిధిమీఁద రఘువంశవర్త్యుఁ డడరి 68

క. భువనములు దలఁకఁగాఁ దన, భువనము లింకఁచు రామభూవతి జితవా
సని వయవిధిఁ గని జలనిధి, సవినయముగఁ గదిసి మ్రొక్కి సంస్తుతిఁ జేసెన్ 69

సీ శ్రీకర రఘుకులక్షీరాంబురిధిసోమ సోమముఖ్యామరస్తోమధామ
ధామవిధిప్రళ స్తప్రతాపోదార దారకత్వవిదారితారివీర
వీరభద్రోన్నిద్రవీరసాధార ధారణాభ్యాసచేతఃప్రచార
చారణశ్రీవిలాసనిర స్తరాజీవ జీవభ వైకృతవృష్టిప్రదాన

తే దానవప్రాణహృతిబాణతతిభుజంగ, బంగమస్థావరరచనాంచత్ప్రభావ
భావనాదూర బహుపావన వతార, తారక బృహ్మనామ కోదండరామ, 70

మ. శరముల్ దావకృతానుకీలల వినాశం బొందుచందాన నా
శరముల్ డించె భవత్కరస్థలమిళచ్ఛాపప్రయుక్తంబు లా
శరముల్ దాసినయంత నీ కెదురె యీసప్తాంబురాసుల్ జితా
శర ముల్లోకములుం జలించె నిక రోషం బూనకే నావుడున్, 71

క- జలధిక రఘుపతికరుణం, జలధిం గా నీక కాది సరగఁ దవాజ్ఞ
నలుచే రిపునై న్యదవా, నలుచే సేతువు ప్రియంబునం గట్టించెన్, 72

చ, కపులు హితోచితక్రియలు గైకొని చేయుటయుం బయోధిపై
విపులశిలావరంపలు వేసినఁ దేలుటయున్ నరుల్ నరా
దపుల జయింపఁ బూనుటయుఁ దా విపరీత మటండు రావణుం
డపుడుఁ దలంచెఁ గాని కనఁ డయ్యెను రాముఁడౌ భావ మెంతయున్, 73

మ, పదవిధ్యస్తగిరున్ గపీంద్రులు భజింపన్ దేవభూదేవతా
పదవిచ్చేదనవజ్ర రామధరణీపాలుండు సేతుస్థలీ
పదవిం బోయి సువేల మెక్కి యెదుటం బాలస్త్వప్రోల్ గన్ననం
నద విన్నట్టులచూచి పైనికులఁ బంపన్ వార లత్కుగ్రులై, 74

స్తగర, కారాకూర్బులై రాక్షసులహృదయముల్ గాడ్పడన్ రామునాజ్ఞం
గారాకుల్ డుల్చువాత్యాగముపగిది వేగంబు మీఱం బ్రదీప్తా
కారాధ్యుల్ వీరవర్యుల్ కపులు గడిసి లంకాపురీగోపురస్తా
కారాదుల్ గూల్చి కారాగతసురవనితాక్లాంతి మాయించి రంతన్, 75

మ, రవిపుత్రాంగదజాంబవత్పరనభూరంభ ప్రపంఘాంజనా
ధవనీలర్జ భతాలధూన్రుసలమైంద శ్వేతముఖ్యుల్ ప్రహ
స్తనిరూపాక్షనరాంతక ప్రముఖుడై త్యగ్రాహణుల్ మార్కొనన్
బవరం బయ్యె సురాసురాదిసమరస్పర్ధాభుతాత్మ్యగ్ర మై 76

సీ, అత్తానసూ స్తప్రహస్తాద్యదైత్యవిధ్యంపినీలాదిమోఢపమహోగ్ర
మనలధూమ్రాక్ష దేవాంక ప్రముఖేభవం క్తిహరీభవత్పవనభవము
ఘటకర్ణవటురాసికాకరనిగ్రహగ్రహరవిగ్రహరకుమార ప్రచార
మతికాయమేఘనాదతమూవినిర్భేదమిత్రాయమాణసామిత్రిశరము
తే భూరిబలమూలబలవనప్లోషరోష, భీమరఘురామనాయకస్తోమభూమ
దావపావకశలభీకృతత్రిలోక, కంటకదశాస్య మగుచు నక్కదన మమరె, 77

చ, రమరనిదాఘవేశ శరశాతకరంబుల రామభాస్కరం
డమరవిరోధిరాజకుముదావలి నొంది తపస్విమానసా
జ్ఞము లలరించి వేల్పుంగవజక్కవలన్ వెలిగించి లోకశు
క్తమము లడంచి తోరపుఁ బ్రతానమునన్ వెలుంగొందె నయ్యెడన్, 78

మ, నటదాదిశ్యాధూటికాతఘవితానశ్రీలు సాదామనీ
పటలచ్చాయలుగా నభ స్తటరటత్పాకాభియాశిస్సుర
త్పటహాధ్వనము గర్జగాఁ గురిసెఁ గల్పత్యౌజసూనచ్చటా
పటువర్షంబు దశాస్యకోపవరిత ప్రక్షోభిపైఁ జల్లగన్, 79

సీ, అని దీర్ఘనిద్రఁ జెందినవనేచరకోటి బ్రతికించి యాశ్చర్యరసముఁ జూపె
శుచిముఖంబున నిత్యశుచి యెనసీతతోరహిఁ గూడి శృంగారరసముఁ జూపె
బగతుసోదరునిఁ బ్రాజ్య రాజ్య మొకంగి రక్షించి కాశ్యాంకరసముఁ జూపె
నర్కజాదులుగొల్వ మౌమపుష్పక మెక్కి ప్రభుఁడైకొని శాంతిరసముఁజూపె

తే. సల భరద్వాజమునివిందు లారగించి

సంతస మెసంగ స్నేహాతిశయముఁ జూపె

భరతుసేనంబుఁ గన వాయుభవునిఁ బలిపి

దశరథసుతుండు భ్రాతృవత్సలతఁ జూపె.

80

క. ఆనందించుచు రఘుపతి, యానందిగ్రామమునకు నటలుల యరిగి నీ

తానుజపరిజనయుతుడై, తాను జతురలంకృతులు నుధారతఁ బూనెన్.

81

ప. ఇవిధంబునం జతుర్విధాలంకారచారుశరీరం డై తదవసరంబున,

82

నీ. తనదివ్యమకటంబు తనడఁబున ననంతమణిసంతతిద్యోతమహిమఁగాంచఁ

దనకాంచనరథంబు దనవిధంబున నమాశ్రితదేవతానగశ్రీరహించ

దనసితచ్చత్ర కేతనరాజి దనలీల ఘనమార్గవ ద్విష్టంగతి వహించఁ

దనపార్యచామరద్వంద్వంబు తనయట్ల సరిలేనిశరకళాస్ఫురణమించఁ

తే. దనపురోవీధిమోయివాద్యములు దనమ

హోద్యమంబులవలెఁ ద్రిలోకోత్సవప్ర

దానహేతువులై దిగంతముల నొలయ

రామచంద్రుం డయోధ్యాపురంబుఁ జేరె.

83

— శ్రీరామచంద్రవట్టాభిషేకమహోత్సవము —

నీ. కనఁగల్గె నేటికై నను రాము ననుచుఁ గౌసల్యాదిజనము లుత్సాహ మొంద

రామ ఓకీర్తి యారవిచంద్ర మవుఁగాతమని వసిష్ఠుండు దీవన లొసంగఁ

దమరుసేసినసుధర్మములు నేడు ఫలించె నని పౌరు లుత్సవమృగ మెలంగ

నకలదేశాధిపాయకులు గానుక లిచ్చి యలికకీలితహస్తలై భజింప

తే. భరత లక్ష్మణ శత్రుఘ్నపవనతనయ

భాను జాంగద జాంబవత్ప్రముఖధన్యు

లుచిత మగుసూడిగములు సేయుచును గొలువ

రాముఁ డప్పుడు వట్టాభిరాముఁ డయ్యె.

84

నీ. కమనీయరత్నోర్మి కలఁ బూని సితఘ్నచందనాంగకుఁ డయ్యె సాగరుండు

పైరుపచ్చలతాళి మీఱ మొల్కలగగుర్నాటంగంచుక మానె రత్నగర్భ

వినుఁగెంపుఁబతకంబు గనిపింప సురదీర్ఘి కాచేల యై మించె గగనలక్ష్మి

విమలకోరకమాత్మికములతోఁ జిగురుఁగెంబట్టుఁబుట్టముఁ గట్టె బహువనాళి

తే. కుంభికుంభాగ్రశోణమృత్కుంకుమంబు, దంతరుచివజ్రహారముల్ చాల్చె దిశలు

సీతతోఁ గూడి సరిలేనిచలువు పూని, శ్రీరఘుస్వామి వట్టాభిషిక్తుఁ డైన

85

శా. దిగ్దంతుల్ నిదురించె నిర్భరతఁ జెందె భూధరంబుల్ మరు

ద్బుద్ధవేద్రుండు భోగినీరతిసుఖంబుల్ గాంచె యజ్ఞాంగతి

ర్యద్దాహంబు శమించె నాటవిడు పైన టుండె గూర్చుంబు న

మృద్ధోర్దండమునన్ ధరాభరము రామకృష్ణవరుం డూనినన్.

86

౧. ఇత్యైతగున నత్తిరణికులగ్రామణి సకలదిగ్రామణీయక శత్రుద్రచంద్రికా విశేషంబున నశేషబుధలోకచకోరకంబులతో నతజనమహోత్సలంబుల నెలరింపుచుం దామన గుణాంధతమనంబుల విరియించుచు సింధురాట్టుతుష్టయపరి వేష్టితబంధుర వసుంధరాభారధురంధరుం జై యొక్కనాడు పూర్వపర్వతోర్వీ రమణశిరోభాగభాగరుణ మణిప్రభాగణితమకుట ప్రకటాతిశయంబునకు నికటం బయి యంబుజప్రియబింబంబు డంబు సెందకయ ముందర నమందమకరంద రసాస్వాదనానంద రంగధృష్టంగళః ఘాతసంగీత ప్రసంగంబులతో వికసించునీత కషలంబులవిమలప్రకాశంబునఁ జెలువొంద వందిమాగధ జనబృందాభినలనం బునం దన నేత్రారవిందంబులు విచ్చి మచ్చికతో నెదుట వచ్చి నిలుచున్న పుడమి కన్నె చిన్నారనగుచు ద్దు మొగంపువద్దంబు గనుంగొనుచు బాన్పు డిగ్గి సమ యోచితాచారంబులు సంఘటించి కొలుపు సింగారం బై యథంగతరాష్ట్రాంగ వజ్రమయకుడ్య మహాస్థాంగసంగంబునం గనుపట్టు గట్టురాయనిపట్టి నెమ్మొని చాయలం దొట్టినగట్టిసిలంపుదూలంబులదాడితనంబు శెచ్చరించి హెచ్చునం బయిపయింగ్రచ్చుకొనువచ్చతాయరుంగుల పచ్చలచ్చజిగిపచ్చికలని మచ్చికల తోవచ్చి మూర్కొను లీలాబాలకరంగంబులకు బెదరు పుట్టించుపులిచర్కంబులు గలచి త్తరుదపసులపెక్ జడలజెంజాయవలెఁ బుంజి గనుమంజులప్రవాళమహా స్తంభంబుల రంగారుబంగారుబొమ్మల ప్రతిబింబంబులకు నెలవైన నిర్మలచంద్రి గలపువ్వుతెగల గ్రండుకొనుతుష్టైలయెష్టైల కిమ్మఁ జూపుసాంబాగ్రీణిహాప ధూమంబులతో వాసించుస్తాలా బకుసుమమాలికాపరంపరలకాంతినంపదలకిరుగు పొరుగులగు సోరణగండిగొప్పసుప్పాణిముతైంపుతాలతండంబులు భుజగాండ కాండంబు లని నిండుకొనుగృహమయూరికల విప్పు గలపించెంబుఁ యొప్పుల నుప్పటిల్లు కొలుపు నెలయొప్పులాడుల కప్పగీలుకొప్ప లకుకొమ్మోలులకు మెఱుంగు లగుతడుపరిపరివేష్టితకాంచనదామంబులతోఁ బురుడిం దుకాంచన తోరణస్తంభంబులు నిజమణినభోమణికాంతిపఃతార్థం బరుణబింబంబు నంబర కలితకరాగ్రంబులం బిలుచుచున్నవా యనఁ జెన్నగునున్నతధ్వజపటలంబుల కలితకరాగ్రంబులం బిలుచుచున్నవా యనఁ జెన్నగుచున్నతధ్వజపటలంబుల పటాత్కారంబుల కళుకుపద్మరాగవిటంకభాగరటత్పారావతవారంబుల యారా వంబు మించినరఘువీరునగరిపాకిట నుండియు జలధిఘోషం బేల బేలతనం బున నేర్పితిరని సుధాకారవర్ణ చ్ఛలంబున వాని నగుసాధలక్ష్మీనవ్వులవెన్నెలం ముకుళించిన కెందమ్మి మొగ్గ లనె నగ్గలం బగుపసిండిచూరు మొగ్గలనిగ్గుల జగ్గు మను పుష్కరాగవలభీప్రతానంబులతో నుప్పరం బొరసి యుబ్బుచప్పరంబుల లోపల నేపాందు స్ఫటికోడఃసోపానమార్గంబుల చెంగటికిరంగనాభికాపంకనం కుమదపంకిలాంగణంబులు రంగయిన మణిమయరంగవల్లికలప్రభావల్లిక లల్లు కొనఁ గొల్ల లగు ఫలపుష్పభ రానమ్రక మ్రతరకనకకదళికాక్రముకతరుస్తం

భంబుల మీఱు ప్రతిద్వారంబులఁ దీరయిం నవరత్నఘటిత కవాట దేహభీవీశే
వంబులవాటం బగుకొలుపుకూటంబుఁ బ్రనేశించి భద్రాననాసీనుం డయి నలు
వంకలభరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నహనుమత్సుక్తివాంగదనలసీలజాంబవద్విభీషణాదులు
సేవింప నిండుకొలుపున్న సమయంబున,

87

—❦— కణ్వాదిమహర్షులు రాముం జూడ వచ్చుట —❦—

సీ, కణ్వాగలవగార్వకౌశిఁ వరతంతురోమశాదికులు తూరుపుననుండి
విముఖశంఖదళాదనుముఖాత్రికుంభజప్రముఖమోనులు దక్షిణముననుండి
జాబాలికుత్పత్రిశంకులోధృధూమ్రమంకణాదులు సశ్చిమముననుండి
పత్నకశ్యపభరద్వాతగౌతమపౌండ్రజమదగ్నిముఖులు త్తరమునుండి

తీ, ప్రాప్తసామ్రాజ్యవిభవుఁడై బాగుమీఱ
దనుజసంహారు రఘువీరుఁ గని ప్రశంస
సేయతలఁపుల శిష్యప్రశిష్యులొటి
గొలువ నరుదెంచి మొగసాల నిలిచి రపుడు

88

మ, మును లేతెంచినవార్తఁ దెల్పు రఘురాముం జేరి నీ వం చగ
స్త్రీ నియోగించిన ద్వానపాలుఁడు సముద్రేకత్యరం బోయి రా
ముని సేవించి పరాకు న్వాను ఘటభూముఖ్యవ్రతుల్ వచ్చి
రని విజ్ఞాపన మాచరించుటయుఁ దా నత్యంతహర్షంబునన్,

89

—❦— (శ్రీ)రామచంద్రుడు మునుల నెనుక్కొని సత్కరించుట —❦—

తీ, బంగరుకొండనుండి దిగుబాలదివాకరులీల రాముఁ డు
త్తుంగమణిమయాసనముఁ దోరపువేచుక డిగ్గి యంగ ము
ప్పొంగ మహర్షులం గదియఁ బోయి నమస్కృతు లాచరించి భ
క్తిం గరముల్ మొగిడ్చి తొలితెచ్చి నభాం రరత్నివేదికన్,

90

చ, కుశమృగ చర్మనంకలితకోమలకాంచనరత్నవీతులం
గుళికసుతాత్రికణ్వాభృగుకుంభజముఖ్యుల నుంచి పూజనా
తిశయవిశేషగౌరవవిధేయగుణంబుల నింహనర్హుచున్
దశరథనందనుం డను నదభినదభ్రమార్భటిన్,

91

మ, కుశలంబే మునులార శిష్యులకు మీకున్ శిష్యసింఘం బహ
ర్నిశమున్ సేవలు సేయునే తపములున్ నిర్విఘ్నతన్ సాగునే
కుశపర్ణాంబుఁ ఘలాదు లబ్బునె వనక్షోణిన్ మిముం జేరి దు
ర్దశ తెవ్వారుచు జేయకుందురుగదా తథ్యంబుగాఁ దెల్పరే,

92

మ, భవదాశీర్వధువై భవంబునఁ గదా ప్రాప్తించు మాదృగ్భూజా
భవదానంబు యశఃప్రతాపసుమశుంభత్పల్లవంబుల్ మహా
భవదాహంబు శమించు మీఁదజలప్రాశంబునం బద్మభూ
భవదామోదరులైనమీ రలిగినన్ భాషింపఁగా శక్తురే,

93

సీ, ఊరుభాగమున భూభార మిమ్ముని చాల్చె బ్రహ్మయస్త్రి నె యత్తపస్వి పూనె
నలత్రిమూర్తులఁ బుత్త్రకులఁ గ నియ్యతి గాంచె నలిగి వారల నమ్మహర్షి తన్నె
భువనసృష్టికి మాటు పుట్టించె నిమ్మాని పూని యాయన మ్మింగె భువనరాశిఁ
దనయోగమహిమ నిత్తపసి క్రొధు జయించె నడఁగ కుగ్రతనుగ్రునతఁడుగెలిచె

తే, యోగమహిమంబులను మెచ్చ రొకరి నొకరు

యోగ మన్నను నవ్వచు నుండు రెపుడు

వింటి మీచర్య లేద మెచ్చుకొంటి నిత్య

హర్షులను మిమ్ముఁ గంటి మహర్షులార.

94

వ. అని యదంభగంభీరవచోనిగుంభనం బొగడు నక్కుంభినినుతాధీశ్వరునితోఁ
గుంభనంభవాదు లి ట్లనిరి

95

—*— అగస్త్యాదిమహర్షులు శ్రీరాముని గీర్తించుట —*—

ఉ, లోకము నీదృగంచలవిలోకమునక రహిఁ జెందె భాస్కరా

లోకమునం బయోజని వెలుంగురహిఁ సుజనావనై కలీ

లాకుశలప్రభావము నెలంగ జగం బిటు లీవు ప్రోవఁగా

మాకుశలంబు వేతె యొకమా టడుగక వలెనారఘూత్తమాక.

96

శా, శీలత్కాధరవజ్ర తాపనజనశ్రేణీతపస్యానిల

వ్యాశస్వామి పరాంగనారతిల తావాలంబు ధర్మాంబురు

టూలాంభోదము రావణుం డరిగె నీకాండాగ్నిచే మాతపం

బేలా గొందెడు విఘ్న మేచుఖలుఁ డిం కెవ్వఁడు సీతాధిపా.

97

తే, అనిమిషులగుండెలో గాల మఖిలలోక, నేత్రమున నాటి వేధించు నెరసు గాలి

కాలిముల్లు కుభృత్పాలిపాటివిడుగు, రావణుండు డిందె భువనముల్ రక్తిజెందె

సీ, మునుఁ గేసికొని మూలమూలదాఁగినదిశాధిపుల కిప్పుడు బయల్ దేఱఁగలిగె

గులుకులొందక కొండగుహలద్రిమ్మువేల్పు జెలులకిప్పుడు చెల్లుసేయఁగలిగె

జపతపంబులు మాని జడవృత్తిఁ డిరుగుమానులకు నిప్పుడు నిష్ఠ నలుపఁగలిగె

ననద లై గతి మాలి చనిన భేచరుల కిప్పుడు విమానము లెక్కిపోవఁగలిగె

తే, బడగ లెత్తక పడుకులఁ బట్టి యడఁగి

యున్న భణిజాతి కిప్పుడు వన్నె గలిగె

దశరథకుమారతిలక నీధర్మమునకు

దనుజవిభుఁ డ్రుంచి భయము మీన్నినకతమున.

99

సీ, మునులపాలిటివాడ వనుట కాదిని నీవు సవరించుయజ్ఞరక్షణమె సాక్షి

యతిపావనుడ వౌట కలయకాల్యాబోషరాశిఁ ద్రోచినపాదరజమె సాక్షి

భువరాధికుండ వౌట కవిరతోద్ధతి శూలివిలు దళించినబాహుబలమె సాక్షి

యఘటనప్రఘటనోన్మముండ వౌటకు తాలు నీటిపైఁ దేలించునేర్ప సాక్షి

తే, యఖలజీవేశ్వరుఁడవై నయందులకును, వసచరులచేతఁ దగువనుల గొనుటెసాక్షి
యట్టిని కేము దీవింప నీప్రతాప, మీయశముఁ గల్గె ననుమాట కేమి సాక్షి.

క. ఐన నిజాశ్రితపక్షము, చే నానతి యిచ్చితిరి విశిష్టుల మనుచున్
మీనామము జపింపువం, గానె కద ప్రతిష్ఠ మాకుఁ గలిగె జగములన్ . 101

సీ. ఖలశిక్ష సాధురక్షయు నొనర్చునె కదా గురునాజ్ఞ సని నీవు దిరుగుటెల్లఁ
బగతు ఖండింప జెపంబు గల్గినె కదా సతి నొంటి యిడి వేట సనుటయెల్ల
గాందిశీకుఁ బోవుచుండుఁ జూపనె కదా భానునందనునిఁ జేపట్టుటెల్ల
నేకాంతభక్తుఁడౌ టెఱిగి యేలనె కదా హనుమమనె నుంగరం బనుపుటెల్ల

తే, గణన సేయక దశకంఠుఁ దృణముగాఁ ద, లంచియె కదా విభీషణు లంక కన్ధి
కట్టకయ మున్నె పట్టంబు గట్టుటెల్ల, రవినహస్రమహాసాంద్ర రామచంద్ర.

సీ కులకర్త నింతి మీగురు నంపి మాన్వునామకుభంగమని గంగ యమునకనియెఁ
దనతోడఁబుట్టు వింద్రుని కగ్గయాయె గా యని గౌరి పతిమొగం బట్టె చూచె
మామ నీగతిఁ గలంపంగ నాయమే యంచుఁ బరవాసుడేవుతోఁ బద్మవలికె
దిరుగ నల్లులతోడఁ ద్రిభువనంబు లొనర్చవలయునో యని వాణి వరుని నడిగె

తే, దనహయంబులకెల్ల జీవనములిప్పు, నప్పభుండు నొచ్చెనో యంచు నడలెవత్రి
బాడబజ్జాలలట్లు నీపటుశరములు, వార్ధి నింకించునప్ప శిక్షాకృతిలక. . 103

చ. కరమున నీవు విల్లుగొని కాండముఁ బూనిన మూఁడులోకముల్
కరము భయంబు నొందుఁ గడఁకన్ నిను మార్కొన నెవ్వఁ డోపు భీ
కరముఖనిర్గతాననశిఖాపరిదిగ్గసు ర్వు రావణున్
దురమున బంధుయు క్తముగఁ ద్రంపఁగ నీకె తగున్ రఘూద్వహ, 104

సీ. అమితాస్త్రశస్త్రప్రహస్తృడై నప్రహస్తృఁ డురుమహోదరఁ డమ్మహోడరుండు
చూడయుద్ధాకంపనం డకంపనుండు దేవాంతకుం డైన దేవాంతకుండు
కువచోనిగు భుండ్లు కుంభం దుదితశస్త్ర దానికుంభుండు నాఁ దగునికుంభుఁ
డహి శవిరూపాక్షుం డగువిరూపాక్షుండు యతియజ్ఞకోపుండౌ యజ్ఞకోపుఁ

తే, డాదిగాఁ గలదై తేయు లడఁగి రుగ్గ, సంగరంబున నీయోధసమితిఁ దొడరి
కడకఁ నతికాయుఁ డగునతికాయుఁ డీలై, నీనహోదరుచేః సీతాసమేత, 105

మ, ప్రళయబృహస్పతిమాప్రమాణతనుశుభత్కంభకర్ణాద్రి నీ
కులిశాత్కుగ్రాశాతబాణహతులం గూలెన్ దసగ్రీవదో
ర్భుల మైవినో సహింప డచ్చు సహింపం గూడునే యింద్రజి
ద్బుల మివ్వీరుండు చచ్చె నీకు హిత మాపాదించుసామిత్రిచేన్, 106

మ సురకన్యాకబరీపగ్రహణజాతుభ్రాంకిరీచ్ఛటా
భరసంసూచకవర్ణ రావణసుతున్ భంజించు టింద్రాదిభీ

కరపౌలస్త్యముభాసురప్రవరులఁ బుడించు కార్యంబుతో
సరి యా నందునఁ గాదె నిర్భయత మించం గల్గె జేజీలకున్, 107

క, జేజీ యని జగ మెంచఁగ, జేజీలకు నభయ మొసఁగి చెలఁగితివి బల్లి
యాజేయ వీరదై తే, యాజేయఁయూప్తి నలకు మని యగ్నింపన్, 108

క ఆరాముఁడు, బుధవిహగచ, యా రాముఁడు వెఱఁగు నెది యంజలియుత్తుడై
వారలఁ గని గగనధునీ, వారలఘుఘుఘుమారవంబునఁ బలికెన్, 109

సీ, ఘటకర్ణకంపనాకంపనాదుల మాని యింద్రజిత్తుప్రతాప మెంచ నేల
ధూమ్రాక్షయూపాక్షదుర్ముఖాదుల మాని యింద్రజిత్తుప్రతాప మెంచ నేల
యతికాయవికటప్రహస్తాదులను మాని యింద్రజిత్తుప్రతాప మెంచ నేల
త్రిశిరోనరాంతకత్రిదశాంతకుల మాని యింద్రజిత్తుప్రతాప మెంచ నేల
తే, వారికంటెను వీఁ డంత వీరుడైన, కారణం బేమ జన్మప్రకార మెట్లు
తవ్వరివరంబుచే నిర్జరేంద్రు గెలిచె, నెటులుఁ దన తండ్రికంటెఁదానెక్కుడయ్యె

శ్రీరాముఁడు మునులను రావణజననాదివృత్తాంతముల నడుగుట ఁ

ఉ, తాదృశవిక్రమాన్వితసుతప్రభవంబున కాదికారణం
బౌదశకంతుజన్మము తదంస్వయవధృతి తత్తపోమహా
త్వాదులు తత్త్రిజోకవిజయంబును మున్నగుచర్యలెల్లఁ బు
ణ్యోదయులార గోప్యదశనొందిన డాఁపక యానతీయరే, 111

చ, పరులకు డాఁచుపోలికఁ బ్రపన్నులకై మిమువంటి తెల్విచూ
పలు లగు పెద్ద లాచితకృపారతి నెంతరహస్య మైన డాఁ
పరు లలితాత్మలార యని వల్కెడు రామునిఁ జూచి తత్తవఁ
పరులయనుజ్ఞఁ గుంభజుడు నల్కె నదంభవచోనిగుంభనన్, 112

అగస్త్యుఁడు రావణునివృత్తాంతముం జెప్ప నారంభించుటఁ

ఉ, వారిజబంధువంశవరవారిభీచంద్ర దశాననాదిదే
వారిజను స్తపోబలజయస్ఫురణంబులు విస్తరించెదన్
సారవభృంగర్పుంకరణసంగతరంగరవంబులీల నా
సారవచోవిజృంభణలు సారె వినం దగు నంచు నిట్లనున్, 113

పులస్త్యబ్రహ్మవృత్తాంతము ఁ

చ, పదములు నాల్గు గల్లి కవిపద్యముకై వడిఁ జెరిదు ధర్మ మెం
దని కృత మయ్యుగంబునఁ దదంచితధర్మగుఁ డై పులస్త్యుఁ డన్
మొదలిటివేల్పుఁబట్టి మూముఖ్యులకున్ గమికాఁడు జ్ఞానఁ
పదలబిడారు శాంతుఁడు కృపానిధి యొప్పు నహఃపతిప్రభన్, 114

క, శ్రీమిగునునత్వ మెలసి పి, దామహునకు సాటి యై యశంఃతకరుణా
సామగ్రిసత్త్వయుక్తిఁబి, తామహునకు సాటి యన నతఁడు నిలసిల్లున్, 116

సీ, అకలంకసుగుణమాక్రైకజన్మదేశమై యేమానిహృదయాబ్జమింపు గులుకుఁ
ద్రిభువనవిమలవారిజవనీహంసే యై యేతపోధనుకీర్తి యెత్తెగాంచు
నజమనఃకమలహర్షాపాది యై యేమహర్షి మహాతపం బలిశయిల్లు
సకలమానివతంసుభకు మేలుబంతియై యే పుణ్యుడినచర్య యేపుఁ గెందు

తే, వినత దేవకిరీటభావితసరోజ

రాగరుచిచక్రచక్రచక్రమంగతుల
సేమునిపదాంబుజము లొప్పు నామహాత్మ్యఁ
డతఁడు సాధారణుడై పులస్త్యాహ్వయఁడు.

116

డి, ఆమునిచక్రవర్తి దనయంచితదైర్యముపోల్కి మించు నా
హైమనగంబుచెంతఁ జెలువెత్తుణబిందునియాశ్రమంబునం
దామస ముజ్జగించి వనితావిముఖత్వముఁ గాంచి కోరోధుతోఁ
గాము జయించి నూత్నశివుకై వడి నుగ్రతపంబు సేయఁగన్.

117

సీ, వలరాజుకోసమై యలవసంతుఁడు గుంపుసేసినచిలుక తేజీ లనంగ
వనరాశి నావరించినకరంజక మేఘతతి మించుచుచలాలత లనంగ
భువనముల్ భ్రమియించి పూవిల్తు నెలయింప రతిదాల్చురూపాంతరంబులనఁగ
మునిచి త్తముల నొంప మనసిజం డపు డంపవచ్చునుంత్తాడి దేవత లనంగ

తే, బెఱుకుఁజూపులు నాయ్యార మొలుకునడలుఁ
దళుకుఁదొడలును సిబ్బెల్లుగులుకుగుబ్బ
లమరునమరాహిచరకన్యలు సఖిస
మాజములతోఁ బులస్త్యాశ్రమంబుఁ జేరి.

118

సీ, పాటఁ బాడుదు రొక్కచోట, మోటులు పల్లవించి కోయిలలకు విందు సేయ
నాటలాడుదు రొక్కచోటఁ గాంచిఘంటికలు మ్రోమరుమరుదావళములనఁగ
మాటలాడుదు రొక్కచోటఁ జక్కెరవింటిజాణతేజిక దియ్యఖాణ మొసఁగ
నీటు సేయుదు రొక్కచోటఁ గేళిని మనోహరుఁ డేడ వలచునో యని చలింప

తే, నగుదు రొక్కచోటఁ గుముదసంతతులు విరియ

నిలుతు రొక్కచోట మెట్టతమ్ములు జనింప
ఖచరగంధర్వకిన్నరాంగనలు మీఱి
బ్రహ్మకొడుకు తపోవనాభ్యంతరమున.

119

సీ గణిక సోకఁ గురంటకము కంటకమిమ్మునను గగుర్పాటొందె వనిత చూడు
సరస చూధవి సేర విరితే కవిపముతోఁ జెమ్మించె సురపొన్న తెలియ చూడు
లతకూస గదియఁ బల్లవదంభమున రసాలము రక్తి గనిపించె రమణి చూడు
తనజాతికొమ్మ చెందిన మరుద్గతి బంధుజీవంబు వడఁకె నెచ్చెలువ చూడు

తే. మల్లికాయోగ మంది సంపగి సువర్ణ
పుష్పములు పెక్కు మొనయుంచె బొలఁతి చూడు
మనుచు సకలర్తుశోభితం బై నమునిత
పోవనంబువ మెలంగి రప్పవృద్ధబోండ్లు, 120

చ ఇటువలె జవ్వనపుమద మెచ్చగ నెచ్చెలు లిచ్చ మెచ్చగా
నటు నిటుఁ జెంత వారు చెవలాడిఁగఁ గందువమాట లాడఁగాఁ
జిటిపొటిగుబ్బచేల లిలఁ జీఱఁగఁ బల్కఱుఁ జేరఁ జీరఁగా
జటి జపవిఘ్న మోరువఁగఁ జాలక చాలఁ గఁంగి యిట్లనున్, 121

శా. ఓ లీలావతులార నేడు మొద లేయొయ్యారి వీక్షించు న
న్నాలో లేక్షణ యాక్షణంబునన కన్యాత్వంబు దూష్వంబు గాఁ
జాలా లా ననుచు శపింప మునిరాజుం జూడ శంకించి యుం
డేలా మాటలు సాలుఁ జాలు నిక రానే యంచు వా రేగుమన్, 122

సీ మగతొలచికిలికమ్మలు డాయఁ దెలుపెక్కఁ జెక్కిలేమనియొర్తు చెలియ నడిగె
నీలకాంచీచ్చాయ నెరయ నీనూఁగారు మెఱసె నేమనియొర్తు మెలఁత నడిగె
గస్తూరి గరఁగి వైఁ గ్రమ్మ నేటిదె చూచుకములనల్పని యొర్తు కాంత నడిగె
సళుకుచేఁ బరుగెత్తి యలసిరానేమొ మాయలసత్వమని యొర్తు కలికి నడిగె

శ్లో. దారి నడచుడు నలజడ దారికినుక
దారితోత్సాహ తై తప్పి తాఁ యతనిఁ
జూచితిమె యంచుఁ జూలాండ్ర సాబగు లెంచి
బ్రమసి యెండొరు నడుగుచుఁ బడఁతు లరుగ, 123

ఐ. లంత, 124

ఉ బిందునిరోధమందుఁ దృబిందుఁ నందిని తత్తపోవనం
బిందునిభాననంబు గలయిష్టసఖుమణితోడఁ జేరి యం
దంద చరించుచుండె భయ మన్న దొకింత యు లేక మానసం
క్రందనుఁ డప్పు డాడిన తెఱం గది విన్నది గాదు గావునన్, 125

ప. ఇవ్విధంబున, 126

సీ, లనతసూసురభిశత్వము ఘమ్ముమనఁ గ్రమ్ముకొన గంధవహభావమనిలుఁడొందఁ
దనకాంతిలత లల్లుకొన పసితరు లెల్లఁ గనకసాలశ్రీలఁ గని వెలుంగఁ
దనమందహాసకుందములకై విరియునారిని గూర్ప మరుఁడు సారెకును దిరుగఁ
దనకరారుణరుచుల్ ఘనలతామలఁ దారసిలి నవ్యకిసలయావళుల నింపఁ
శ్లో. డనపలుకు చిల్లపలుకుతోఁ ద్ర స్థంపఁ, దననడలు నెమ్మికోమ్మలఁ దప్పవట్టఁ
దననభాంశువు లిలకు గంపంబు పూయ, రాజముషిపుత్రి వనవిహారంబు నలిపె,

ప. ఇవ్విధంబున నవ్వనంబులోన నజ్జవ్వని విహరించు దవతోడిముద్దులాడిం
బాడగానక యద్వాలుఁగంటి యెటువోయెనో యని యెంటిగా నవ్వలం జనిచన్,

పులస్త్యదర్శనమునచే దృణబిందునిపుత్రి గర్భిణి యగుట

మ. కనకాంగీమణి కంచుగీచినగతిం గంతంబు మీఱఁ జటాం
తనిరూఢస్రతిపాత మొందినపులస్త్యబ్రహ్మవేదధ్వనిఁ
విని యారక్తజటాధరుం గుళతృణాన్వితాసనస్థుఁ మృగా
జనవాసఃపిహితాంగు నజ్జటిలుఁ గాం దం దత్సమీపంబునన్. 129

మ. కనుఁగొన్నంతనె కన్యకామణికి లేఁ గా నింత గాన్నించెఁ జ
న్మానలఁ నీలిమి యావరించె ముఖపాండుశ్రీ మిటాఁంచెఁ గు
ల్కునడల్ గాంచెఁ గృశించె మే నరుచి యాలో మించె నా రుల్లసిం
చె నురుశ్రాంతి జనించె గర్భము రహించెన్ మించె నిట్టూరుపుల్. 130

క. ఈలాగున బాలామణి, చూలాలితనంబు దనకుఁ జొప్పబడిన మదిం
జాలన్ జాలిం జడి యిది, యేలీల ఘటిల్లె హేతు వెయ్యదియొ కదా. 131

తే. పేరు ఋషిగాని మాతండ్రి పేరుపెంపు, గలమహారాజమణియట్టిఘరుఁడుపునఁ
బుట్టి యే నిట్టిట ట్టాడిఁ గట్టుకొన్నఁ, జెట్ట యని తిట్టరే లోడిచేడెల్ల. 132

క. వచ్చినవేళాగుణమో, యచ్చటియోషధుల మహిమ మిటు సేసినదో
మచ్చరమునఁ గన్నెఱక, మ్రొచ్చెము గన నెవ్వ రిటుల యొచరించిరో. 133

మ. కడులేఁబ్రాయపుఁబూపచన్నఁగవసింగారంబుఁ బోనాడి యీ
కడుపున్ నేనును బోయి మోల నిలువం గన్నయ్య కాపట్య మెం
చఁడె విన్నయ్యలు విశ్వంపుదురె యేసంబంధమున్ లేనియీ
నడి నావంటిలతాంగికిన్ విని ఘటించం జెల్లునే యక్కటా! 134

న. అని చింతింపుచు. 135

మ. స్తంభారానత యై మదావృతసముద్యద్గర్భచార్బల్యం
జనిశోచ్ఛ్వాసపరంపరాగతకవోష్ణసూనితాన్యాబ్జ యై
కశుదాలోకఃకరోధబాష్పకణ యై గాఢత్రపాక్రాంత యై
జనకుఁ జేరి కమా యేమియు గణించన్ నేరకన్నంతటన్. 136

క. వంచినతల యెత్తక తన,యంచల నిలుచున్న కన్నె నట్టే యవలో
కించి యొకించుక సశయ, మెంచి వెఱ వహించి తండ్రి యిట్లని పలికెన్. 137

ఉ. ఎక్కడఁ బోయి తింత తడ వెవ్వరి కప్రియ మాచరించి తీ
వెక్కరిందు నిన్ను శపియించె నిమేషములోన నీకుఁ జూ
లెక్కరణిఁ ఘటిల్లెఁ దగ మెచక యింతయకృత్య మెవ్వఁడే
దిక్కన నుండి చేసె నిది తెల్లముగా వినరింపు మమ్రో. 138

చ. కుల మపకీర్తి జెంద జనకుండును వెల్వలఁ బోవ కాంధవా
నలి దల వంపఁ దల్లి వగవం జెలికత్తెలు సిగ్గు సేబులం

గళవళ మొంద వెవ్వఁడును గైకొన కేగఁగ జన్మనష్టి గా
నభుకుఁ దొఱంగి కన్నెఱక మాఱుడి పెట్టెదు రేమె కూఁతురా. 139

మ, తలవంపుల్ ఘటియించి తందఱకుఁ గాంతా యింక నీకేల యా
దల వంపక వివరింపు మెట్లొదవె నేతద్రాహృదశ్రీ యనక
జెలి బద్ధాంబలియై వడంకుదు భయస్వేదంబుతో మోము వి
త్వెలఁ బాఱు డనుఁ గన్నతండ్రిఁ గని పల్కెం బల్కు దొట్టిల్లఁగన్. 140

శా, ఏ నేపాప మెఱుంగ నాటలకుఁ దండ్రిఁ యీపులస్తాశ్రమ
స్థానాభ్యంతరభూమికిం జని పయస్యాసంఘముల గాన కి
చ్చో నే నొంటి చరింప నద్భుతముగాఁ జూ లేర్పడక హేతువుం
గానక నీచరణంబు లాన మదిఁ జక్కం జూడవే నావుడన్. 141

శా, ఆరాజు వరుండు పుత్రివచనం బాలించి ధ్యానావధా
నారూఢాంచితదృష్టిదృణముచే నాద్యంతముం జూచి యెం
తే రోమాంచముతోఁ గుమారిఁ గని లెట్ల నిన్ను శోధింప కే
నేరం బెంచితి వంతఁ జెందకుము సం దేహంబు వీఱక మదిన్. 142

మ తనుఁ గన్గొన్నది గర్భ మా నని పులస్త్యబ్రహ్మముక పల్కె నా
తనిశాపం బిది నీవెఱుంగ కెదుటక దర్శింప నిట్టెతి విం
దున నీ కేమిఁకొఱంత యంచుఁ దృణనిందుం డప్పుడే పుత్రిఁ దో
డొని బ్రహ్మత్వజా జేర బోయి భయభక్తుల్ మీఱఁగా నిట్లనున్. 143

తృణనిందుఁడు పులస్త్యర్శనముచే గర్భిణియైన తనపుత్రిని బులస్త్యబ్రహ్మకొసంగుట
నీ మునిచంద్ర నద్గణంబున మించునీకన్యహస్తాభియుక్తి నీకగు వహింపు
న్రతిమహేశ్వర సతిత్వము గన్నదీశ్యామ మహిభృతుఁమాఁజెప్రేమమున నేలు
జటిలభాస్కర చాఱసంజ్ఞ యీపద్మిని ఛాయానుసారిణి సమ్మతించు
మపరాత్మభవ నిర్మలాంగి యీమృదువాణి విద్యావతి దయార్ద్రవీక్షుఁ జూడు
శే, యోగచ క్రీశ విను మిప్పు మోఽహణి, శ్రీలిలాసిఁ బోలుఁ బరిగ్రహింపు
శమధవర్షభ కామితార్థము లొసంగు, సురుచిశుభ రాశియీబంధుసురభిఁబోవు.

క, ఆతపమునం దె నిలిచి మ, హాశవము లొనర్చి బడలి యరుదెంచిన మీ
కీతరుణి కల్పలతవలె, శీతలసత్ప్రియల నింపు సేయక యున్నే. 145

శా, అశ్రాంతశ్రుతిసాతయత్నజనితాయాసంబు పంచాగ్ని మ
ధ్యశ్రేద్ధాసహిత ప్రకల్పితపన్యాకార్య మత్యుగ్రమో
గశ్రాంతిస్ఫురణంబు మాన్వఁ గల దీన్యాలలామంబు మీ
శుశాఁమార్గము దీనిఁ గైకొనుఁ డటంచుం బుత్రి నర్పించినన్. 146

ఆ, ఆమహర్షి మిగుల హర్షించి రాజులు, పీంధ్రసుకంబగ్రహించి మామ
నక్కరించి పనుప శౌరికి మామయా, నభికరణిఁ బొంగు చతుఁడు సనియె. 147

నీ, స్నానంబుగావించి చనుదెంచునంతలో జవవేసి దగురీతిఁ జక్కఁజేయు
జవవిష్ట యొనరించి చాలించునంతలో జక్కఁగా దేవపూజకు నమర్చు
దేవపూజ యొనర్చి పిలకించునంతలో వడ్డసాపూర్ణభోజనము పెట్టు
భోజనం బ్రే కరంబులు గడునంతలో బద్ధానములచేఁ బా న్నవర్చు

తే, బాన్పుపైఁ జేరునంతలో బడలి రని మ
నంబునఁ దలంచి తాలవృంతమున విసరి
తొడలపై నంఘ్రులుంచి యొత్తుచు ననేక
సేవ లొనరించు దపసి కచ్చిగురుబోడి.

148

ఉ, లోయములాడుచో నొడలు దోమెడుకూర్చి కొకింత యాఁకటఁ
గాయము డయ్యరీక యొడికంబుగ నన్నము పెట్టుపేమియు
రేయిఁబగల్ నవర్య లొనరించుటకుం గరఁగెం దపస్వి లే
బ్రాయపుటాలిసేవలఁ గరంగరె యెంతటివారు రాఘవా,

149

చ పలికినచో నదుత్తరము పల్కుటె కాని బహూత్తు లాడఁగాఁ
దలచుట కెప్పు డేది యుచితం బది సేయుటకు మనోగతుల్
దెలిసి మెలంగ నేర్చుటకు దీమసముక్ విసయంబుఁ దాల్చియు
గలుగుట కుచ్చి తాపసుఁ డొకానొకనాఁ డలకన్యతో ననున్,

150

— వి శ్ర వో బ్ర హ్మ జ న న స్ర కా ర ము —

శా, ఓలీలావతి నీగుణంబులకు నాయుల్లంబు రంజితై వ
న్నాలోకింపఁగ నై నగర్భమున నీకస్తావృశం డాత్మజుం
డిలోఁ బుట్టెడు నేఁ బరించుశ్రుతి నీ వేవేళ నాలించి తా
వేళ గర్భగుఁ డొట విశ్రవుఁ డనక వీఁ డొప్పు లోకంబునన్,

151

శా, సుధ్యగ్రేసరుఁ డప్రతర్క్యనియమాస్తోకక్షమాయుక్తప
స్సాధ్యాయవ్రతశీలుఁ డాగమరహస్యజ్ఞానవైజ్ఞానికుం
డధ్యాత్వార్థవిశారదుం డుభయవంశాధారుఁ డబ్జాక్షరూ
పధ్యానార్కవిభానిర స్రతముఁ డీపాలస్త్వఁ డబ్జాననా,

152

ం, మాతామహుఁడు బితామహుఁ, డీతనయనిఁడకఁ జూచి యింపొందుదురం
చాతపసి యానతీయ స,తీతిలము హర్షజలధిఁ దేలుచు నుండెన్,

153

ప, తత్కాలంబున

154

మ, శుభనక్షత్రమునక శుభేక్షగ్రహముల్ సూడక శుభోచ్ఛ్ఛితిఁ
శుభవేళం దృఢబిందుపుత్రి గనియె శుద్ధాత్మఁ దేజస్వి నా
త్తభవుఁ విశ్రవు నాతఁడుక సకలవిద్యావైదుషిం దండ్రి నా
త్తభవుం బోలి తపంబునక నిలిపె స్వాంతం బంప బాల్యంబునన్,

155

సీ. పూరుషాకారంబుఁ బొందుత్రయివిద్య బాలత్వ మొందిన బ్రహ్మచర్య
మాలోకగోచర మాధర్మ దేవత ప్రాణంబు లూనినభవ్యవియమ
మవయవంబులు దాల్చినట్టివైరాగ్యంబు జంగమస్థితిఁ గన్న శాంతరసము
వైయాత్య మొందినవైదికాచారంబు బ్రాహ్మణ్య మెనయుక్తపాగుణంబు

తే. దానె యన విశ్రవో బ్రహ్మ తల్లిదండ్రు
లనుమతి మొసంగ నొకతనోపనముఁ జేరి
యాశలు జయించి వెలయుభూమిశులిల
నాశలు జయించి తపము సేయంగఁ డొడఁగె

116

క. రుచిరఃపూరుచీల, ప్రచయమువోలం గుశాస్తరణపరివృత్తుండై
శుచిభావమునఁ దపము సే, యచు నచ్చిఱుతజడదారి యున్నట్టియెడఁక, 157

క. ఆముఁతనయుఁ గృతేంద్రియ, యాముని యోగముఖభావితాంచత్పాణి
యాముని జపఫలితప్రతి, మోమునిఁ గని రోమహర్షులైరి మహర్షుల్, 158

మ. శమసౌఖ్యామృతచార్దిమగ్ను నతనిఁ కామాతఁగాఁ జేయుచి
త్తముతో నుత్తమతాపసుం డగుభరద్వాజుండు లేఁబ్రాయముఁ
గొమరుం గల్గినపుత్రిఁ దోడ్కొని రమాకోక స్తనిఁ దెచ్చి తొ
ల్లి మధుద్వేషి కొనంగ వచ్చుభృగుపోల్కి వచ్చి పత్కె రహిఁ, 159

క. వర్ణినిధానమ యీవర, వర్ణిని మత్సుత్రి దేవవర్ణిని యనగా
నర్ణింపఁ దగిన దిది యా, కర్ణాంతవిశాలనయనఁ గైకొమ్మనియెఁ, 160

సీ. అలమందగమనంబు హంసబోధ మొకంగఁ గొను నభోలక్ష్మ్యగతిఁ బొసంగ
మోవికేంజిగురు జపావృత్తి వహియింపఁ బలుచాయ లష్టాంగపటికు నింప
సననఖప్రభతారకాయోగము గణింప నాననం బమృతకరాభ మించఁ బ్రృ
గొమరుఁ జెందు పిఱుందుగురుమహత్త్వముఁ దెల్పఁ జిఱునవ్వుముక్తాశోసరణదా
తే దనతపోరీతి కుచితయై తగినదేవ, వర్ణినామకన్య నవ్వర్ణి దల్లి
దండ్రులయనుజ్ఞ వరియించి తత్సూర, మమున, సకలగృహస్థధర్మములఁ నడపె

— వి శ్ర వో బ్రహ్మకుఁ గుబేరుండు పుట్టుట —

శా. ఈలీలక స్వగుణానుగుణ్యమతి యానిల్లాలితోఁ గూడి యా
పాలస్యండు గృహస్థధర్మకలనాపారీణుండై పార్వతీ
రోలంబాలకయందు శంభుండు కుమారుఁ గన్నయట్లాధరా
స్థూలాంచత్కటియందుఁ గాంచె నొకపుత్రుఁ పుణ్యచారిత్రునిఁ, 162

చ. అవిరళపుణ్యలీల యగునాశిశుసంభవవేళ భారతీ
ధవుఁ డరుదెంచి పౌత్రజునిఁ దప్పక కాంచి ధనేశ్వరుండు వీఁ
డవు నిఁక నిశ్రవోమునికులాగ్రణి గన్నయవత్స మోట వై
శ్రవణుఁ డనన్ జగంబుపఁ బ్రశస్తి వహించు నటంచు నేగినన్, 163

చ, ఉపసయనంబు సేసి శ్రుతియుక్తుఁ గా నొనరించి శాస్త్రముల్
కృపఁ జదివించి ధర్మ మెఱిగించి హితం బుపదేశ మిచ్చి పు
ణ్యపురుషుఁ డైనతండ్రి దను నన్నిట నేర్పరిఁ జేయ నాతఁడుం
దవమున కేగెఁ వంశగతధర్మము మానరు సాధు లెద్దెడన్, 164

వ, ఇవిధంబున వైశ్రవణుఁడు తపంబు సేయం జని, 165

క, ఆహుతులఁ బ్రశ్నరిల్లెడు, స్వాహావిభలీల బ్రహ్మవర్చసము తమన్
బాహుశ్య మొంద నియమో, త్సాహంబున నొగ్రతప మతం జొనరించెన్, 166

మ, ఘననిష్ఠఁ జలపాయి, యై పటుతటిత్కాంతిచ్చటల్ బెండదల్
దనరఁ మీంచె సహస్రవర్షము లనంతతొంతి వాతాశనం
బున వేయెండ్లు క్రమించె మే నచలమౌ బోలన్ నిరాహారుఁ డై
తను వాశింపక యెండ్లు వేయఁ గడవె డై లోక్య మారా యగ్గె, 167

సీ, వద్దాప్రగతి వహింపంగలాఁడు గావున మొనసి పద్మాప్రాధియై యాని
మకరసంగతి మీఁద మనుఁ గాన మకరభీకరజలాకరతరంగముల నాని
ఘనవిభావసుసమగ్రత ముందరికిఁ గాంచ ఘనవిభావసుమధ్యగత్వ మొంది
యతనువర్ధనమైత్రి నలరఁ బోయెడుఁ గాన నతనువర్ధనవృత్తి యవధరించి

తే, ఘోరతపములుసేసి మిక్కుటపుమహిమ, లవధరించినమునులు ప్రయాసమునుచు
వర్ధన లొనర్చు ద్రిసహస్రవత్సరములు, తపము గావించె విశ్రాంతి నైభవుండు,

వ, అంత 169

సీ, ద్వాదశదద్వాదశాత్మక కిరీటమణి ప్ర కాండదీధితులు లేయెండఁ గాయ
భావాజ్ఞపత్రద్వైపత్రైతపత్రముల్ స్థిరశరచ్చంద్రచంద్రిజల నీన
సురనదీతీమరుస్ఫురణతోఁ దనతనూవరచురుల్ బంగారుతానఁ గురియఁ
బ్రగుణాగమశ్రీలండగుబుధుల్ కెనలయోజ్జ్వలజటాగ్రముల నంజలులుదాల్చు

తే, గగురుపాటును వడఁకును గానిపింప, నెల్లసుమనోవితానంబు నెనసికొల్వ
మందుజిగిపట్టి పొగడ విరించునుండు, గరుణఁ జాలస్వజునకు సాక్షాత్కరించె,

—→ కు బేరునకు బ్రహ్మప్రత్యక్షం బైవరంబు లిచ్చుట ←

క, పెన్నిధివలెఁ దన కిటువలె, సన్నిధిసేసినకదానిచాయలజేక
మన్నెదొరపెద్దఁ జూచి ప్ర, పన్నమతిన్ లేచి మ్రొక్కి భయభక్తులతోన్, 171

పంచచామరము, హరమరాగ్రణిస్తుతావ్యయప్రభావభాస్వరా
స్వరాడినైకలోకస్పష్టిశాసనక్రియాదరా
దరాజ్ఞహీరహారభాస్వదారదార ధీపరా
పరాఖ్యమంత్రభృన్ననోజ్జవద్దీప్తిమనోహరా, 172

క, అని తనుఁ బొగడినమనుమని, వినయమునకు మెచ్చి నలువ వేడుమువల్పా
నిను మెచ్చితి వరమిచ్చెద, నని వచ్చితి ననఁ బులస్త్యజాత్మజుడనియెన్, 173

తే. లోకపతి వైననిన్ను నేలోకపాల, కత్వమును హైమగర్భతః గన్ననిన్ను
బహుధనాధీశ్వరత్వంబు బ్రాధనంబుసేయుచున్నాడఁ గట్టడ సేయుమయ్య.

ఉ. కామితదాయ వైననినుఁ గన్గొనినంత ననంతలోకలో
కామితచింతితార్థము లయారె లభింపవె యందు వేడివణ్
దామరచూలి వల్లె ధననాథపదంబు దిగీశ్వరత్వమున్
నే ముదమంది నీకె కరుణించితి దేవత లెల్ల మేలనన్. 175

క. స్రాగపరదక్షిణమునకు, నీగిరిపువరుణయముల సృజించి యుద
గ్భాగమున కొకనిఁ దలఁపం, గాఁ గలిగితి నీవు మేము కౌతుక మొందన్, 176

ఉ. పాలితసత్యధర్మమగు బ్రహ్మకులంబునఁ బుట్టినట్టివన్
నాలవవానిఁ జేయఁ దగునా యనఁ బోకు దిగీశ్వరాభిలో
నాలవవాడ వై బహుధనస్థుడ వై మను మంచు మన్మథన్
లాలనసేసి ధాత యొకనవ్యవహాన మొసంగి వెండియున్. 177

ఆ. పుష్ప కాఖ్య మిది యపూర్వయానము దివ్య, పుష్పకాయమానపూజ్యమాన
మీవిమాన మెక్కి యెల్ల వేల్పులలోన, నీవి మాన కలరు మింక ననుచు, 178

—→ కుబేరుడు దండ్రి యనుజ్ఞవలన లంకం జేరుట ←—

మ. సవిశేషాదరభాష లాడి యజుడున్ జన్నున్ ధనేశుండు వి
శ్రవుఁ జేరన్ జని మ్రొక్కి తండ్రి భవదాజ్ఞన్ బ్రహ్మ మెప్పించి యి
ష్టవరంబుల్ గొని వచ్చితిన్ తగునివాసం బాయజున్ వేడ నై
తి విమాత్మస్థల మెయ్య దెందు నిలుతున్ దెల్లంబుగాఁ దెల్పవే, 179

అ. ఈతిబాధ లేక యింతైనఁ బగవారి, చేతబాధ లే చెలువు గలుగు
నట్టిగీము వలయు నావతి యిప్పున్నఁ, బట్టిమోముఁ జూచి పలికె గురుఁడు, 180

మ. కల దీదక్షిణవార్ధి మధ్యమున లంకానామదీప్యత్పురం
బలఘుస్రా క్తటిసీమిటోత్కృష్టమణధుర్యావార్యహర్యశ్వర
ధ్యలనత్కూర్మరఖురాగ్రసాధగతపంకా లేపసంతాళనా
కవితాకాశతరంగితరళరంగత్తుంగభంగాధ్యమై, 181

సీ కనకకుంభ ప్రభాకలన బాలార్కవిభ్రమముఁ జూచెడుగోపురములు గలుగ
ధర్మభూమిధరంబు పలుచూపులాయెనో యనిమించునర్హహర్మ్యములుగలుగ
హీరకాంతులచేతఁ దార కావళిఁ గేరలరమానలీలాచలములు గలుగ
నగరిందిరాదేవి నడుమఁ బూనినకాంచి కొమరు గాంచినపై డికోట గలుగ

తే. భూరివైడూర్యతోరణస్ఫురితవివణి, మార్గములు గల్గ న్నర్హసామ్యముగ విశ్వ
కర్త నిర్మించె నిర్దాణకౌశలమున, రాక్షసార్థంబు మున్నప్పురము కుమార, 182

క. ముందు ముకుందునిభయమున, నందు నిలువ వెఱచి దైత్యులందఱు సుకలం
బొందిరి నిర్భయపద మది, నెంచి సుఖంపుమవి తండ్రి నెలచిచ్చుటయున్ 183

సీ, ఉపవసీరమ మారుతోత్పతత్కుసుమరాజ్నేత్రవంబున సేన లిడంగఁ
బ్రాకారలక్ష్మీవజ్రపుటాలతఘకుచేఁ దనమేన మంచిగండంబుఁ బూయ
భర్తగోపుర డరత్పరావతద్విజ్రేణి పల్కుల నె యాశీర్వదించ
జరామార్గచిరచ్ఛిరత్నసాధశ్రీలు గడురక్తి కుకుమ గాన్క సేయఁ
తే, గోలిభూభృత్పరంపరలో కేతనాంశు, కాప్త్రీ బావడ లూన ముక్తాశ్శఙ్గామ
లలితరుచిధూతచంద్రకలంక లంక, రాజసమునఁ బ్రవేశించె రాజరాజు, 184

మ, ధనదుం డీగతి లంకఁ జేరి సురగంధర్వాపసరసేన్ద్రుఁడై
తనయాజ్ఞోన్నతి నైర్మతుల్ భయము జెందఁ దత్పురం బేలుచున్
జనయిత్రిక్ జనకన్ గనుంగొనఁగ నిచ్చిల్ పుష్పకాయానుఁడై
చనుచున్ గ్రమ్మఱుచున్ సుఖించె నతులై శ్వర్యం బవార్యంబుగన్, 185

తే, అని యదంభవచోనిగుంభనలఁ గుంభ, సంభవుండు పులస్త్యవంశక్రమంబు
గొంత దెలిసిన విని శ్రీరఘుప్రవీర, వర్షుఁ డిట్లును నాశ్చర్యమధుర్యు డగుచు,

శా, ఓవింధ్యాచలగర్వనిర్దగణయాత్రోద్యోగ పూర్వంబు లం
కావాసంబు సురారిస ఘనికాయ్యం బంచు మీ రానతీఁ
గా విన్నప్పటినుండి చిత్రరసశంకాసంకులం బయ్యె మ
ద్భావంబులకు మున్న తాదృశబలుల్ దైతేయు లెవ్వారో, 187

ఉ, ఆది బులస్త్యవంశభవు లాసురముఖ్యు లనంగ వింటినే
తాదృశరాక్షసాధికులు దానపు లంతకు మున్నె లంకలోఁ
గొడుక యుండు రం చిపుడు వల్కితి రీదశకంధరప్రహ
స్తాదులతంపె వీరువరు లై నసురారులు వార లెవ్వరో, 188

ఉ, వారికి వంశకర్త యగువారి తెఱంగులు వారిపేరులున్
వారిబలోన్నతుల్ పిదప వారు ముకుందున కోడి లంకకున్
జేరక పోవుటల్ జటిల శేఖర తెల్పుము విస్తరించి నీ
చారుసుధారపోవమవచఃకలనన్ జెపు లింపు సెంచెడిన్, 189

ఉ, భానునిచే మహాతమముఁ బాయు తెఱంగున మాను మాదృశా
జ్ఞానము మిమ్ముజోటిబుధచంద్రులచే నని జానకీబహిః
ప్రాణము రామభూవిభుండు ప్రశ్న మొనర్ప దరస్తితంబుతోఁ
దా ననియెన్ దధావిధక ధావిదుఁ డమ్మవి నమ్మవంబునన్, 190

మ, రవివంశోత్తమ సంశయం బయినచో, బ్రశ్నంబు గావింప నే
ర్తు వినన్ నేర్తువు సావధానముగ విన్ స్తోత్రంబు సేయంగ మా
కు వశం బే పరమేష్ఠినుండియును రఘోవంశ మాద్యంతమున్
వివంతన్ వినుమం చగస్త్వ డను బ్రావృట్కూల మేధూర్భటిన్, 191

— రాక్షసవంశోద్భుతి క్రమము —

- మ, హరినాభీకుహారారవిదమకరందానందసేందిదిరం
 బు రహిణ్ మించి విరించి యుచితతనసూస్సర్తిక జగత్సృష్టివై
 ఖరిఁ బ్రాపించి మహాజలంబు దొలుతన్ గల్పించి భీద్రక్షణా
 కరకాంక్షన్ సృజించె సత్త్వమల సకల్పం బనల్పంబుగన్, 191
- శా, ఆసత్త్వంబులు యుత్పత్తాతురత బ్రహ్మన్ జేరగా వచ్చి వి
 శ్వాసంబుల్ గనుపింప నేమి యెగరింపన్ మమ్ముఁ బుట్టి చి తీ
 వోసామిష్టయిపు డేమి సేయుదుము నా సూక్తిశరణున్ నవ్వుతో
 మీసార్థ్యముఁ జాత బుజ్జలము నెమ్మిన్ బోవుండీ నావుడున్, 192
- మ, జలసంరక్ష యొనర్తు మంచుఁ జని యాసత్త్వావళుల్ యుత్పదా
 విలభావంబు వహింప కంబుహృతి గావింపంగ నుంకించి
 చల బ్రహ్మణ్ గని కొంచి కొన్ని యన “జతాప” త్విద్యార్థవా
 క్కలనక్ సీశ్య వసించుకొన్ని యన “రతామే” తి చాన్ద్యుధిన్, 193
- తే, అపుడు పరమేష్ఠి జక్షింతు మని పలికిన, జంతువులయలుగుచుఁ బ్రశస్తి జెందు
 డనియె రక్షింతు మనిపల్కినట్టివారి, దాక్షసులుగిండరు యుబయి యెరుఁగు వరేణ్య

— హేతిప్రహేతుల వృత్తాంతము —

- ఆ, రామ యట్టి యక్షరాక్షసకోటిలో, నెంచఁ దగినవీరు లిద్దఱై
 యెవ్వరన లాయగ్ని హేతి బోలిపహేతి, హస్తదీప్రహేతి యగుప్రహేతి, 196
- క, ధేటప్రతివీరులు మధు, కైటభనిభవిక్రమప్రకారులు పటుశా
 హాటోపపేలు లాది ని శాటులు హేతిప్రహేతు లదృశ్యహేతుల్, 197
- క, వారలయందుఁ బ్రహేతి యు, దారుడు కామాదిరిపువిదారుడు శ్రితమం
 దారుడు గుణనందితబృం, దారుం డనపేక్షితార్థదారుం డయ్యెన్, 198
- మ, భయదూరతి డలహేతి తాత పనుపక్ భార్యాకుమారస్పృహో
 భయసంగాత్మకుఁ డౌటఁ గాలభగిణ్ భద్రేశంభస్సనిన్
 భయ యదావిఁ బరిగ్రహించె దళదిగ్భాగస్ఫురన్తల్లికా
 భయశఃపాండరమాక్రీక ప్రతతి వై వైసేన గావింపఁగన్, 199
- క, ఆశాతోదరి విద్యు, త్కేశుని సంధ్యాబ్ధినికటదిపితవిద్యు
 త్కేశునిఁ తేజశ్శోచి, త్కేశునిఁ గన హేతి ప్రీతి చన్న వహింపన్, 200
- శా, విద్యుత్కేశుడు లోయ గంబుజముతీవిఁ దాశృకీర్త్యన్నతిన్
 విద్యాభ్యాసివివేకముక్ పతె మహాజ్ఞానివై రాగ్యమ
 ట్లు ద్యోగస్థునికల్పిల హత యోగోద్భాసియాయుగ్గణ్
 ఖద్యోతద్యుతి వృద్ధి బాందె చిత్తరక్షంజేసి నానాటికిన్, 201

మ, నవవర్షాగమబృంభితాంబుదముచందాసక్ మధుస్సూర్జితా
టవిలీలక్ బటుయావనస్సరదవప్తంభంబునక్ బుత్తకుం
డు విబృంభించినరీతి హేతి గగ్న సుప్తపీఠిఁ బ్రాపించి వా
నివయోరూపక రూఢికిఁ దగినకన్నెం గాంక్ష గావింపఁగన్, 202

సీ, కమనీయకమలకోశములతో సమము లై కులుకుగుబ్బమెఱుంగుగుబ్బలమర
ననమాననీలోత్పలనమానరుచు లొంది కలికిసోయగపువ్వులన్ను లలర
శ్రీనందనస్యందనానందనరధాంగపటిమ విస్తృతనిలంబము రహింపఁ
గంజరాగము మీఱునంజకెంజగిత్తరు వహించి కెమ్మోగి వన్నమిగుల

తే, నిరులనరులను బెన్నెఱు లిరవుకొనఁగఁ, దారకస్సూర్జి గన నఖోదారకాంతి
సంధ్యవలె మిరుచుసంధ్యాత్మజాలలామఁ, బ్రియకుమారునకాహేతి పెండ్లిసేసె,

శా, తిత్కాలంబునఁ జారుగాత్రి యగుసంధ్యాపుష్పిఁ బ్రాపించి వి
ద్యుత్తేజుండు శచీనమేతుఁ డగునింగ్రుక్ రోహిణీయుక్తుఁ డా
నత్కాంతున్ గిరిజావిలోలుఁ డగువశ్యత్సాలునిన్ బోలి య
త్సుత్రంఠోత్థరత్రిక్రియన్ మదనదేవోపాస్తి గావింపఁగన్, 204

ఉ, నీలపయోదయుక్చపల నీటున నాథునిఁ గూడి యొప్పనా
సాలకటంకటాయువతి స్వాతిగతాంబుదవృష్టి శుక్తియున్
బోలె నిజేశుతేజమున భూతరంబుగ నంత గర్భమున్
దాల్చి మందరాచలనిలంబమునం దురుసాహసంబునన్, 205

మ, యరు లెవ్వరును గానకుండ నిజగర్భస్థార్భకున్ దద్దరా
ధరమధ్యంబున డించి వహ్నిజనితోద్యద్ధరభభారంబు మున్
శరమున్ జేచ్చినగంగఁ బోలి సుర తేచ్చాలోల యై జీవితే
శ్వరుఁ జేరన్ జనఁ బాప మెంచకుగదా చానల్ రఘుగ్రామణీ, 206

శా, ఆసంధ్యాతనయావిస్తృష్టశిశు వాస్యాంతస్సరన్మృష్టియై
యాసన్నక్షితిభృద్దుహల్ బదులుమోమోయక్ గాలజీమూతగ
ర్హాసామ్యధ్వని రోడనంబు భుటియిం చ్చ నాగె సింహాదివా
నాసత్త్వంబులు తద్ధ్వనిక బెదరి చెంతక జేర లే కేఁగఁగన్, 207

వ, అప్పడు, 208

సీ, బలుకెంజడలతోడఁ దెలిగన్నెరులవన్నె గలకొన్నెలవతంకంబుతోడ
వలుఁదశూలముతోడ నలినుబ్బునలమబ్బువెలిద్రొబ్బుగరశభృద్ధశముతోడ
గిబ్బత త్రడితోడ గిరిరాజు హరిరాజుఁ గిరిరాజు నగుమేనికాంతితోడఁ
బునుకకంచముతోడ వనతూపులనయేపు గన నోపుదొరబూదిమినుకుతోడఁ

తే, బ్రమథతితోడఁ బార్వతీప్రమదతోడఁ, గరిముఖాదికుమారవర్గంబుతోడ
శివుఁడు మంథానగిరితుంగశృంగవీధిఁ, జెలుపుమీఱంగ స్వారివేంచేయు నపుడు,

— సుకేశుం డను రాక్షసుని వృత్తాంతము —

- క. వాసోయెడుసంధ్యాతన, యాపత్యముదిక్కుజూచె నభవుండు కారు
వ్యాపారసుధాపూర. వ్యాపారకటాక్షవీక్షణాతిశయమువన్. 210
- క. అంగజహరు గని ప్రియ మెన యంగ జగజ్జనని గిరిజ యవధా రహిరా
డంగడ యీపసిపాపని, యంగద బాయంగజేయ నర్హం బనివన్. 211
- మ. ప్రియురా లాడినమాట దాటక పురస్త్రిచిత్రకక్షాశనా
క్షయదుర్లభ శంకుండు శంభుండు దయాంచుద్బుద్ధుఁ దదబ్బలుఁ జూ
చి యను ర్త్యత్వము మాతృసన్నిభవయశ్రీస్సూర్తియై విశ్వది
గ్జయతేజంబు నభశ్చరత్పురముఁ గల్లంగా నరం బిచ్చివన్. 112
- శా. శ్రీగౌరీజలజాయతాక్షి పలలాశ్రేణికిం గూర్చి న
ద్యోగర్థాతిశయప్రమాతులును సద్యోయాసనప్రాప్తి న
ద్యోగార్థప్రతిభాపరాక్రమజయోద్యోగంబు లిచ్చెన్ లన
ద్యోగార్థమనఁప్రసన్నుఁ డగు కాంతం డట్టు లాఁ గాకనన్. 213
- క. దేవికి వేడుక యవు నని, దేవరయుఁడ వరము లొసంగ దేవరఁ గనుచున్
దేవియు నాటికి బేటికి, దీవింపఁగ దైత్యశిశువు తేజము నొందెన్. 214
- చ. జనని సుఖంబె కోరి కిని శైలతటంబునఁ బాట వైచి హో
యినశిశు వేడ వానికి యతీంద్రులకన్ గవరానివేలుపుల్
గనఁబడి కోర నరఁ డని గాఢవరంబు లొసంగు లేడ య
ద్దనుజునిపూర్వజన్మసుకృతం బెటువంటిదొ గాక రాఘవా. 215
- ఉ. ధారుణిలో నరక్షితుఁడై దైవసురక్షితుఁ డందు రాధ్యులా
వారది యట్టులుండె రఘువంశసుధాంబుధిచంద్ర వింటివే
యారజరచరార్భకుండు నంత సుకేశుఁ డనన్ బ్రసిద్ధుఁ డై
గౌరియు శంభుఁడుఁ బనుపఁగా శివదత్తపురానువర్తియై. 216
- సీ. జలజాతరాగమండలపిచండలమండలావిష్టుఁ డగుభాను ననుఁగించి
తపసియదివ్యరత్నవిమానసంచరిష్టుఁడీ ర్వహించుజిష్టుని హసించి
బహుయోజనాయతప్రథమానరథమెక్కి చరియించుపూర్ణిమాచంద్రుఁడెగడి
కనకాచలాంగసంగతిపతంగవాహనుం డగువిష్టువైఖరి నగి
- తే. గగనబహుపాద్రారుహాగ్రము స్వకీయ పురమణీదీప్తవస్త్రోపురవిభామ
తల్లి కావల్లి కాశ్రేణు లల్లికొన ను, కేశుఁ డలరారె నంబర కేశుకరుణ. 217
- క. ఆమనుజాశస్త్రోమల, రామునికీర్తిప్రతాపలావణ్యంబుల్
గ్రామణి యనుగంధర్వ, గ్రామణి కలకించి కౌతుకం బలరారన్. 218
- సీ. వేణికారుచిఁ గృష్ణవిభవంబు వహియించి ముఖదీప్తి బూర్ణసోముని గ్రహించి
దనుకాంతిఁ గనకగర్భరూఢిఁ బ్రాపించి స్రవలీల గిరిజాతేజునతఁ గాంచి

వరనాభిగతి దేవవల్లభోన్నతి నొంది మధ్యరీరి ననంగమహిమఁ జెంది
కఠితటిస్ఫురణఁ జక్రహితాభ్యుదయ మాని నడలచే శిఖవాహనటన మూని
తే, సారభంబున సుమనఃప్రసక్తి మీఱి, యఖిలమనోగుణాబుల నతిశయించు
దేవవతి యనుతనకన్యఁ దెచ్చి యిచ్చె, నలసుకేశాఖ్యునకు భానుకులవరేణ్య.

—❧ సుకేశుండు దేవవతిని వరించి మాల్యవదాదులం గనుట ❧—

శా. రక్షో రాజ్యరమావధూటి యనఁగా రంజిల్లునప్పద్మ ప
త్రాక్షిఁ బెండిలి యై సుకేశుఁ డధనుం డర్థంబుఁ బ్రాపించిన
ట్లక్షిణస్పృహ మించె నద్దివిజకన్యారత్నముఁ విర్జరా
ధ్యక్షుఁ జెందుపులోమజ్జఁ దెగబె దీప్యదోగభాగ్యోన్నతిన్. 220

చ. కరియుం గ రేణువుఁ బెనఁగుకై వడి నిచ్చలు సెచ్చుమచ్చికల్
దొరసి సుఖించువారలకుఁ దోడ నె పుట్టిరి పావకత్తయ
స్ఫురణఁ ద్రిలోకసంగతిఁ ద్రిపూరుషమంత్రగతిన్ ద్రినేత్రవై
ఖరిఁ ద్రిగుణంబులున్ బతఁ ద్రికాలములట్టుణ మువ్వు గాత్మజుల్. 221

—❧ మాల్యవదాది రాక్షసుల చరిత్రము ❧—

మ. వియదంభోమరునున్నతిఁ వెలయునప్పీఠత్రయం నద్విరా
జయశోనిర్మలమాల్యవంతుఁ డన మించెఁ మాల్యవంతుండు ద్వి
త్పుయ సంపత్సునుమాలి నాఁ దదనుజాంచత్పాత్తిఁ గాంచెఁ సుమా
లియుఁ దేజోవిజితాంశుమాలి యయి పొల్చెఁ మాలి దద్భాగ్యోత్పత్తన్. 222

శా. అరక్షప్రితయం బుపేక్షితమహావ్యాధిప్రయంబున్నలె
దారుణ్యంబు వహించి తండ్రికరణిఁ దా నెంతయఁ దేవతా
కారుణ్యంబులఁ గామితంబులు గనంగా నెంచి యంచ త్తపః
ప్రారంభంబు వహించి కాంచనగిరి ప్రత్యంతశైలస్థ మై. 223

శా. కీలాలం జని నీరు గోలురహి స్కుంచెన్ బలాశంబు లం
చాలోకించుట మానె బర్ణముల మధ్యాఖ్యున్ ప్రవర్తింపఁగాఁ
జాలించెన్ విరి దేన చాయ దొరయన్ జన్నన్ రవిద్రోహదు
శ్శీలఁభా నని రాక్షసత్తయ విసర్జించెన్ దరుచ్చాయయున్. 224

మ. అతిలోకం బగుతాల్మితోఁ దపము లిట్లారాక్షసుల్ నల్పఁగా
యతిలోకం బరుదందె నంతటఁ దదీయప్రాంచితాచారసూ
నృతసంభావ్యమహాతపోజనితపహ్నిజ్వాలికామాలికా
హతి ముల్లోకములున్ దపింపఁ గని భాషాధీశుఁ డుద్భాగింతుఁ డై. 225

—❧ మాల్యవదాదులకు, బ్రత్యక్షమై బ్రహ్మ వరంబులొనఁగుట ❧—

సీ. పలలభోజనతపోనలమువేడిమి నంచ తేజి బంగరుతేక్క తేజరిల్ల
దోషాచరతపోగ్నిధూమాళి భారతీధవలాక్షికోష్ఠపూదండ లాన

దనుజత్రయీతపోదమునస్సులింగహృత్ మహానీయముటాగ్రమణులనొరయ
దైత్యమూర్ధన్యమూర్ధజతపశ్చిఖిఖివయముచే సావిత్రిమెయి సమర్ప

తే. నుగ్రనిష్ఠాగరిష్ఠులై యుగ్రమహిమ, నుగ్రతపమును గావించుచున్నరాక్ష
సాగ్రణులచెంత కరుదెంచి యట్టెకాంచి, వెఱుగుమించి విరించి దీవించియనియె

ఉ. ఇంకఁ బ్రయాస మొంద వలదే మిము మెచ్చితిఁ గోర్కు లిచ్చెదన్
శంకఁ దొఱంగి తం డసురశంకరులార యటంచు భారతీ
పంకజలోచనాక చవిభాసుర కేసర వాసనాగతా
హంకరణాళిర్దుంకరణహరిమృదూక్తుల నానతిచ్చినన్,

227

మ. అమృతాంభోధితరంగఘుఘమరవోద్యత్తన్నదూక్షి గత
శ్రమలై కన్నులు నిచ్చి రాక్షసులు సాక్షాత్కార మైయున్నబ్ర
హ్మముఖాంభోజముఁ జూచి తేచి భయంపావాప్తి సాష్టాంగదం
డము లర్పించి నుతించి రిట్లని లలాటన్యస్త్యహస్తాబ్జులై

228

మ. పురుషుం డందుఁ బరేశ్వరుం డనుచు నేల్లుంబెద్ద యంచుకొ మహే
శ్వరుం డంచుం బరమాత్ముం డంచు సుతిశాస్త్రజ్ఞానపారీణు లే
ర్పఱుపం జాలక వెక్కు భేదముల నేభవ్యాత్మ సూహింతు రా
పరమేశుక నినుఁ గొల్తు మేము శుభముల్ ప్రాసంప నశ్రాంతమున్,

229

శా. ఆశాస్యంబులు నీవలె నతుల కీర్తక జాలు జేజే గలాఁ
డే శశ్వత్కృప మామెడక నిలిపి తండ్రీ ప్రోచెదేనిక సమ
ప్రాశాధీశజయప్రతాపములు దీర్ఘాయుస్సదారోగ్యవి
ద్యాశాలిప్రతిభల్ పరస్పరహితత్వంబుక బ్రసాదంపవే.

230

క. ప్రభవీష్ణుల మై యెందును, నభివృద్ధి వహింతు మనుచుఁ బ్రార్థించినఁ బ
ద్మభవుం బాదరమున నయ్యభిమతము లొసంగి చనియె నాత్మీయలతోన్,

231

వ. అంత

232

— మాల్వనవాదులు లోకంబుల బాధించుట —

శా. భాషానాథవరప్రణానవిలసద్బాహుబలాటోపులై
దోహటాధిపతుల్ మదాంధత సుధాంధోముఖ్యులక గెల్చి త
ద్యోషారత్నములక గ్రహించి ముచులక దూలించి సాధ్యుదులక
రోషాగ్ని దపియింపఁ జేసి సురవైరుల్ మెచ్చ వర్తించినన్,

233

సీ షట్టగానక బయల్ వట్టిరాదిత్యులు ఖచరులతోవలు గట్టువడియె
దీనులై గరుడులు దెస చడి పాటిరి తుపితులు బడలికతోఁ దిరిగిరి
వసువులు పేదలవలె గాసి చెందిరి గమి బాసి రుద్రులు గాడువడిరి
యడ్డగిఁపులకు లోనైరి మరుత్తులు చేరిరి గురిగుహల్ సిద్ధవర్చు

తే లోడి గంధజ్వలం దని బాడి రచ్చ రలకు జెఱు లుప్పశివలె మహారాజకులకు
గలిగె దలగంప దింపనివలసపాటు రాక్షసులు సేయురాయిడి రఘువరేణ్య,

క. నిరయగతులైన స్త్రాబుల, కరణిన్ రక్షకుని నొకని గనక సుకేశా
సురసుతబాధితభువనాం, తరగతు లాపదల బడిరి తత్కాలమునన్, 235

శా. ఆరాత్రించర శేఖరుల్ ముగురు నిట్లాదిత్యహృద్భీకర
నైవారస్పారవిహారులై తమకు భూస్వర్గంబులీలన్ మనో
హరం జానగరం బానర్పుటకు గా నర్పించి శిల్పప్రభా
ధారేయుఁ డగువిశ్వక్సర్క దలఁపన్ దధ్యుఁ డేచేచినన్, 236

ఉ. మాల్యవరాసు లిట్ల నిమర్త్యులకల్పియు బల్కి కీర్తిబా
హుశ్య మెఱింగి వాకి యథోచితగేహము లీ వానర్పణ బా
బల్యము జెందె నీచతురభావము దిక్కుల నోయి శిల్పకా
శల్యవిధాన మాకు నిక సద్గ్రహముల్ రచియింపఁగాఁ దగున్, 237

మ. హిమవత్సృతమాశిమింద నయివక హేమాద్రిపై నైన ము
ఖమహిధాగ్రణిబాద నైన, గలభాతక్షోణిభృచ్చృంగతుం
గమణిఁగోపురసాధయూథములు గల్గె మాకు నిర్మింపు గే
హము లంచు వచియింప నయ్యును శిల్పాచార్యవర్యుండనున్, 238

— విశ్వక్సర్కలన నెఱింగి మాల్యవదాదులు లంకఁ జేరుట—

ఉ. దక్షిణవారిరాశితలధారుణి భాసుర మాఁ ద్రికూటనా
మక్షితిభృద్వరేణ్య మనమానమణియ పానుంపదన్
దక్షిణదిక్త్రికూట మనఁ దద్గిరిశృంగమునం దొనిర్పిశిన్
రాక్షసులార ము న్నొక పురం బసురేంద్రవిరూజ్ఞ పింపునన్, 239

వ. అనియును పష్టియోజనవిస్తీర్ణంబును శతయోజనాయతంబును వినిర్మలముక్తా
ఫలంబ్రితనర్మహ్నోచ్చృసచ్చటాధవళిత హరినశ్వహత్తురంగంబును నుత్తుంగ
గోపుణోపరివ్యాసాంత్రస్థాపితకావన సాంచాలికా బాలికాస్తనాంతరక్షోమ
పటోత్తరీయాయితవిమృత్తజీవితరంబును వానవ కృతత్తాగనిరాసార్థవనరాశి
సమాసిత కలధాత గిరిపోతతులికలితమణిమయ శ్రీదాచలవిరాజమానంబును
నిజవైభవాధిక్యసమగ్ర సౌభాగ్య లక్ష్మీసార్థనానిమిత్తసమాగతభోగనధీపుర
వ్యూహకపరి ఖాయి తాంభోధితాత్మ ప్రతిబింబంబును శతకోటి శివాలయసీల
స్రాకారజాలప్రభాభిధముధాభిమర సముదయూరుణ కమలాయిత కమలహిత
మండలంబును నాయిరోచిత మరకత మణిమయఘననిజసనకనకవననగనలక్ష్మీ
ప్రశస్తితపుష్పహారాగత జారాప్రతానంబును వనపవనచలితలతా ప్రతాన
పతత్ప్రసూన రిమళుఁడతపరాగవా తాజాండక గండంబును సమస్త వస్తువిశేషం
బునకు జన్మ నివాసంబును కలిపి విశవలక్ష్మీలిలాసంబును విడువట్టును నై
కనుపట్టునట్లుగా గంగాదికకున దుష్ప్రవేశంబును టాకాగ్రవిచ్ఛిన్న చతుర్దిశా

వకాశంబును సగుత్రికూటశిఖరిశిఖర ప్రదేశంబున స్వర్గలోకవస్వాకసారాది
దిక్పాలపురంబులు నిర్మించి యాజీలేజీనశిల్పవై పుణ్యము మెటిలి నిర్మించిన
యాలంకాపురంబు మీకాకాపురంబునకుఁ దగు నందు నిలువుఁ డని పెండియు
విశ్వకర్మ వారలం గొనుంగొని, 240

శా. లంకాదుర్గముఁ జేరి శాత్రువుఁడన్ లక్షింపఁగా రాకని
శృంకఖ్యాతిఁ గనం గలా రని గణించన్ శిల్పసమ్రాట్సుధా
సంకాశోక్తుల నొత్పహించి బహుశత్రు శ్రేణితో దోర్బలా
హంకారంబునఁ జేరి రప్పరి నిరాటాధ్యక్షు లొక్కుమైడిన్, 241

—❦— మాల్వవదాదులు వివాహ మై పుత్రులం గామంట —❦—

శా. ఆ లేఖిద్విషదగ్రగణ్యులభుజాహంకార తేజోనయ
శ్రీ లెలం దిలకించి నర్మద యనం జెల్వొందుగంధర్వి సు
శ్రీలావణ్యగుణాభిజాత్యముల ప్రీతికిర్తులన్ బోల్ప నా
స్త్రీలక మువ్వర నిచ్చి నాత్మసుతలక జ్యేష్ఠానుపూర్వంబుగన్, 242

శే నర్మద సశివహాసితమహార్చికలిత, నర్మద సువర్వసతి యయ్యు దుర్మదులకు
నసురులకు నెట్లానంగెఁ గన్యకల ననకు, కలిమిగుణ మట్టి దిత్వాకుకులవరేణ్య.

చ. మరుఁడు త్రిలోక మోహకరమాత్ర నిగుంభితమార్గణత్రయిన్
దరుణులు గా నొనర్చి భవనత్రయభీకరరాక్షసత్రయిన్
మఱులన ముంప నంపెనొ యనక దగునజ్జవరాండ్ర మువ్వరన్
బరిణయ మై యమర్త్యులక్రమంబున వారు సుఖుచి రంతయున్, 244

వ అంత, 245

క. సుందరి యనునిజసుందరి, యందుఁ గనియె మాల్వవంతుఁ డాత్మజ నొకతెన్
నందనుల నేడగుర విను, మందఱనామములు దశరథాత్మకైకా, 246

—❦— మాల్వవదాదులకు వజ్రముష్ట్యాదిరాక్షసులు పుట్టట —❦—

మ. అనిశకోధుఁడు వజ్రముష్టియు విరూపాక్షాఖ్యుఁడుఁ దుర్ముఖు
డును సుప్తఘ్నుఁడు యజ్ఞకోపుఁ దనువాఁడుక మత్తు, డుద్వత్తకుం
డనలానామకహారియుక బొడమినక హర్షించె నమ్రాల్వవ
స్తనూజాశీంద్రుఁడు పుత్రవంతుఁడును సంపన్నుండు నై రాఘవా, 247

క. కేతుమతి దృక్పిపాంగజ, కేతునుతి సుమాలిసతి శుకీవాణి తనూ
జాళిలఁ దనుజాతులఁ గనె, సీతాధిప వారిపేళ్ళు పెప్పెద వినుమా, 248

వ. సుప్రహస్తుం డనక దగుప్రహస్తుండును రహస్థలొంపనం డగు నకంపనుండును
సురవికటుండగు వికటుండసు విధ్వస్తశత్రుఃథన్యస్తశకటీముఖుండను శకటీ
ముఖుండునుక బరుషకుషానలధూమాత్ముం డగుధూమాత్ముండును నుద్దండ
భుజావండు డడు నండుండునుక జతురంగబలాక్రాంతసుపార్శ్వ డనకదగు

సుపార్శ్వండును వశశసంహృద్వి యగుసంహృద్వి యుఁ దనుప్రభాప్రహసితోద్దీప్ర
ఘనం డగుప్రభునుండును మాగధిభూశిసుస్తవనశ్రవణ సముదాసకర్ణం డగు
భాసకర్ణండును బుట్టి దిట్టతనంబు జేపట్టి రట్టిరిట్టడివీరలకుఁ దోఁబుట్టువు
లై బాలయన్ బుష్పీత్కటయన్ కైకసియున్ గుంభీనయు ననక దగు
కన్నెలు చెన్నువహించి రంత. 249

మ, వసుదానోపశమాంబున ప్రతిమదీప్యదాత్రుఁ డన్మూలియుఁ
పసుదారిద్ర్యయుతుండు పెన్నిధులఁ జెందన్ గోరుచందఃబునక
వసుదాభామినిఁ గూడి శౌర్యనిధులన్ పొంచి విద్విడ్విభా
వసుయాదులఁ గాంచె బుత్తలఁ జతుర్వారాశిసంకాశులన్. 250

క, సరసుం డనలుండు ననిలుండు, హృదయం సపాంతి యనఁగ నల్ల నలుపుకఁ
బుకపార్థంబులవలె నొప్పిరి రాఘవ వారెకద విభీషణమంత్రుల్. 251

మ, ఇటు లమృతాల్మవదాదు లాత్మజులతోఁ నింద్రాదిదిక్పాలతో
త్కటసంఘదీపంబుతోఁ ద్రిభువనత్రాసప్రదోష్యద్భటో
ద్భటధాటిఘటితార్కటిపటిమతోఁ దా రందఱున్ గూడి ము
న్నటిలిన్ గరుడోరగామరముసింద్రక్షేణి బాధింపఁగన్. 252

— సురలు మునులు శివునిపాలి కరిగి యసుగులం బఁమార్చ వేడుట ఁ—

ఉ, వారియుపద్రవం బివాడ నై భవు లై సమస్తబృం
దారకులున్ ననిన డగుతా విఠ నెయ్యది యేది ప్రోవ యె
వ్వారికి విన్నవింపువము వైరులరా పడి చింతఁ జేసి యె
బ్బారి పురాపహరి యెడఁబాపఁ గలఁ డని నిశ్చితాత్ము లై. 253

తే, శ్వేతరుచిభూతిఁ దగి భవ్యశృంగకలనఁ,దనరి గజముఖసంయుక్తిఁ గని యనంత
పాడకటకాప్తి నెంతయు బాగు మీఱి, శివునివలె నున్న కైలాసశిఖరిఁ జేరి 254

సీ, అహిరాజభూషణుం డై యావేల్పు మాయహిభయం చేరితి నడఁచు ననక
యెప్పుడుఁ గుత్తుక నిమం బిడుకొని మాటాడు శినిమాటలు నమ్మి తెట్టు లనక
తవవారితనముతోఁ గనుఁ బుణ్యజనుల నీయన పుణ్యజనవైరి యానె యనక
త్ర్యంబకుం డితఁ డనకాంబకుల్ దేవతారిపు లెట్టువారి నిర్దించు ననక

తే, యన సుకేశకుమారసంహారమునకు
నెట్టు లొడఁబడు నితఁ డన కింద్రముఖ్యు
లటుల యాపణ్ణులై భద్రవల మునీడ
నిండుకొలు వున్న పార్వతీనేతఁ గనిరి. 255

క, కనివినయముభయమును బెనఁ, గొనఁ నగములు మొగిచిశివునకును బహుపాప్తాం
గనమస్కృతు లొనరిచి యిట్లని పొగడిరి మునుఁగూడి కామరేంద్రముఖుల్,

మత్తేభగర్భితసీసము—

అభవకందర్పమదాప హాసలదృశా పద్మాకోటిప్రభా జోహారు

సుకవినస్సుత్య రజోగుణేశరమతీగారిసదూనాయకా జోహారు

ప్రథవకుంభీంద్రవిభంజనక్రమహాబ్రహ్మదిదేవాధినా జోహారు

త్రిభువనాధీశ్వర దేవసంయమిమనఃపూజావిధేయాత్మకా జోహారు

తే, చంద్రశకలశిరోవతంశక జోహారు, సుగధరాధరకోదండధర జోహారు

శరధికన్యామనోహరశర జోహారు, ప్రణతరత్నానిచక్షుశేఖర జోహారు, 257

చ, రతిపతివైరి శంరర పరాకు సుకేశసురారిసందన

శ్రితయముచేతిబాధ సతిదీకుల మై గతిమాలి లోకసం

తతులకు దిక్కు సీ వగుటఁ దావక పాదము లాశ్రయింప వ

చ్చితిమి దయాప్రసక్తి మముఁ జేకొని విన్నప మాదరింపనే, 258

ఉ కాలిది రాశ్రమావళులఁ గార్ముకము క్తశరాగ్నికీలం

బ్రేలిచి రెల్ల దేవల భీరులఁ జేసిరి సిద్ధముఖ్యులం

దాలిచి రుగ్రహపములు దైవగృహంతర గోపురామలఁ

కాలిచి రేమి దెల్పెదము క్రూరసురారులఁచెయ్యవలీశ్వరా, 259

సీ పద్మాననఘై లై ప్రణవంబు నొడువుచు ముక్కుఁ బట్టఁగ బాసె మునివతులకు

సేపట్లనైన న్వాహార్యముగ హవ్య మగ్ని వేల్వఁగఁ బాసె యజ్జ్వలకును

హవీరన్న కాంక్ష నేసవనకర్త గృహంబు దేటి చూడఁగఁ బాసె దేవతలకు

గుహలలో నొంటిగాఁ గూర్చుండి నీపాదచింత సేయఁగఁ బాపె సిద్ధులకును

తే జేరి గురుకులవాసంబుఁ జేసి శ్రుతులఁ, జదువువొనఁ బాసె నీబ్రహ్మచారులకును

బార్యతీరాధ మాల్యవత్ప్రముఖదైత్య, శేఖరులు సేయనాజ్ఞావిశేషమునను.

ఉ ఏమె యజాచ్యుతేశ్వరుల మేమె దినేశహుతాశనక్షపా

కాముల మేమె యింద్రయచుకంధివరేణ్యుల మంచు భీమసం

గ్రామకతూహలంబున జగత్ప్రయముఁ బడతించురాక్షస

గ్రామణులఁ హరించి మముఁ గావఁగ దే శివ యంచు మ్రొక్కినన్, 261

శా, ఆముక్కుంటి దరస్థితంబున సుపర్వాధీశులఁ జూచి మీ

తో మోమోటము లేక తెల్పెద నవధ్యుల్ రాక్షసుల్ వారలఁ

నే మర్దింపఁగ నోప వారి కెడపక ముకుందుండు మీ

రీమంత్రం బెద నమ్మి శోకఁ గనఁ బొం డిష్టార్థముల్ సేకుఱున్, 262

క, దితిజాహీతుచేఁ దక్కఁగ, నితరులచేఁ జెడరు వార లిది నిజ మని య

య్యతనుహరుం డాడిన నా, శ్రితహిత మొనరింప మీకె చెల్లు నటంచున్, 263

— ఇంద్రులు విష్ణునియొద్దకుఁ బోవుట —

శా. అక్షైలాసనివాసు వీడుకొని కారైక్యకాతురత్వంబునఁ
బాకార్యాదులు వోయి బాడలశిఖిప్రజ్వాలికాసంగతిఁ
బ్రేక్షి బొంగుచు ఛేనమాలికలతో బలమోతయున్ గన్నఁ
రాకూపారముఁ జేరి తజ్జలధిపుధ్యద్వీపదేశంబునన్, 264

సీ. కడలిరాయుఁడు మిన్న గలమిన్న గమిడాఁచ ఘటియించు బంగారుకణఁద మనఁగ
జలధిపుధ్యమునందు జనియించినసహస్రపత్రశోభిత హైమపద్మ మనఁగఁ
దెలిసివిపుడమిముద్దులగమ్ము నిజవలగ్నమునఁ బూనుసువర్ణఘంట యనఁగఁ
బాధోధినుతివీడుపట్టుచొక్కపుడారంపుహొంబట్టు సరాతి యనఁగ

తే. నలుపు మీఱినవైకుంఠనగరిపసిము
కోటఁ బాడగాంచి మ్రొక్కుచు గోపురంబు
దఱియుఁ జొచ్చి మహాన్నతగరుడ కేతు
రాజి నలరాజహరిహారంబుఁ జేరి, 265

చ. తేలిమగఱాతికంబములఁ దీఱినబంగరుకీలుబొమ్మగుం
పులకు మెఱుంగుఁగొప్పసాలపుల్ మొలపించెడు కప్పరాలలో
పలఁ గలకల్వచప్పరపువన్నెలఁ జెప్పగునొక్కమేడలో
నలరుచు నేకతంబ కొలు వైనహరిన్ విని రాదిశాధిపుల్, 266

క. విని సమయ మానొ కాదో, యని యిచ్చుక నిలిచి యచట నవసరపుఁజెలిక
గని స్వామికి మాయాగతి, వినిపింపం దగు నటంచు వేడిన వదియున్, 267

సీ. తిలకంబు దిద్ది దిద్దితిఁ జూడు మనురమాసుదతిచెక్కుల నీడఁ జూచువాని
మొనపంటమడుపువేడిననీళ్ల యొసఁగనందుచుఁ జుట్కుని మోవినొక్కవానిఁ
ఁనచిన్నెలకును జక్కని మొగం బటు వెట్టుకొనినభూపతి వేడుకొనెనువాని
వారియింతులకు మున్ వాడు తానె ఘటించి నలిరేగి పోరాడ నవ్వవాని

తే. నిచ్చుఁ బరిపూర్ణకాముఁడై హెచ్చువాని
నచ్యుతునిఁ గాంచి మ్రొక్కి యింద్రాదిసురలు
దేవ యరుదెంచినా రంచు దెలిసినంత
శీఘ్రమునఁ దోడితేమ్మని సెల వొసంగె, 268

క. ఆవిశ్వంభరు ననుమతి, దావారికు లెఱిగి పనుపఁ రత్నరమతు లై
దేవతలు సన్నిధికిఁ జని, సేవించిరి శుక్రశివ్య జిహ్వా విష్ణున్, 269

ప. ఈ చందంబున శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గనందకథకుండును భక్తజనానందకరుండును
నగు నద్దయాకరునకు నభివందనంబు లొనర్చి బృందారకు లిట్లని యభినందించిరి,

—❧— దేవతలు మూల్యనదాదిరాక్షసోపప్రసమును విష్ణుదేవునకు విన్నవించుట ❧—

సీ, దండంబు శార్ఙ్గకోదంజో గ్రకాండప్రకాండఖండిత దైత్యకాండ నీకు

జోహారు మదగజదోహోగ్రహోవహగ్రాహచ్చిదాహదోతాహ నీకు

పందనం బరవిదమందిరామందిరత్సూరసోరస్థలాళింద నీకు

జేజే హరాబాదిరాజీవపూజాసమాజోచితాంఘ్రిపంకేజ నీకు

శే, బహునమస్కరములు చక్రపాణి నీకు, నైకసాష్టాంగములు జగన్నాథ నీకుఁ

బ్రణతిశతములు సురసార్వభౌమ నీ క, నంతసేవాజలులు సదానంద నీకు, 271

ఉ, దానవవీరవైరి యవధారు సుకేశతసూధవుల్ మహా

గ్రానలదీప్తవిగ్రహులు దగ్ధులు మువ్వరుఁ గూడి లోకసం

తానము గాసి చేసెదరు తద్వ్యథ లోరువ లేక మిక్కిలిక

దీనతఁ జెంది యిం దరుగు దెంచితి మాపదఁ బాపవే కృపన్, 272

సీ, ఖపురభేదియు నంతకచ్చేరి యన మించుహరుభుజావైభవం బనఁగ నెంత
దరముతో జడవృత్తిఁ దాల్చి యూపుఁ డౌ శార్ఙ్గకోదండునిరత్వ మెంత

చోరుచే నపహృతశ్రుతి యై యజాఖ్య కాస్పద మైనవేల్పురాజర మ దెంత

పాకానపహృతియు జంభవిఘాత మొనరించి మలరువృద్ధశ్రవబలిమి యెంత

శే, యితరసుమనోగణములయహీనసచరు, కర్కశ్వ మ దెంతవి గణుతిసేయ
రసురముఖులు తామె బ్రహ్మాదిదేవ, వరుల నందఱ మించినవార మనుచు, 273

సీ, తగ ధనుర్ధణ మీపు తెగ నిండఁ దీసిన దివిబారివరుల కాయువులు నిండు
బలురయంబున నీవు బాణముల్ వఱపిన విమతసైనికులప్రాణములు వఱచుఁ

గడిమిమై నీవు చక్రముఁ గేల నంటిన రాక్షసగుప్తచక్రము గలంగు

నలిరేఁగి పాంచజన్యము నీవు పూరింప నహితజన్యములు జన్యములు మాను

తే, గరుడ వాహన మెక్కి లోకములు పొగడ, నందకము బూని కలనికి నడచితేనిఁ

గొంచ జెవ్వాడు నిన్నెదిరించువాడు, తామసము సేయ నేల రావే ముకుంద,

—❧— విష్ణువు సురల కథయం బొసంగుట ❧—

వ అని యాపన్ను లయి విష్ణువించిన వేల్పుమన్నెదొరలయెడల బ్రసన్నుం డయి
వెన్నుం డిట్లని యానతిచ్చె, 275

చ ఎఱుఁగుదు ముక్ సుకేశుఁడు మహేశుకృపక విభవాభిరాముఁ డౌ

ఔఱుఁగుదు వానిపుత్రుకు లహీనవరంబులు బ్రహ్మ యీయఁగా

మెఱసి జగత్త్రయంబు కు మీకును బాధకు లాట సర్వ మే

నెఱుఁగుదు వేల్పులార వెత నింకకఁ డింక జయింతు వారలన్, 276

శా, పూర్వాదిత్యుహోవిలాసము లయూబుక జెంద నన్నధను

త్సార్వీకంకృతిగర్జ హెచ్చ సురునోహూనిత్యముల్ మాన మ

ద్వర్వారాశుగవృష్టి ముంచి యింకఁ దద్దప్టోవ్యమగ్నివృత్తి
ప్రాప్తితాపముఁ బాపు నేఁగుఁ డన వా రుత్సాహముఁ బొందుచున్, 277

తే ఇందిరానాథవదనాఁ విందగళద, మందమధురవచోమకరందశిందు
బృందతుందిలసుమనోమిళిందు తై పు, రందరాదులు సెందిరి మందిరముల, 278

క, అని కుంభజుఁ డెఱిగించిన, విని రాఘవుఁ డవల నెట్టివృత్తి మెలంగి ర
ద్గనుజులు హరి వారలతో, నని యెటువలెఁజేసెఁ బెల్లుఁ డని యడుగుటయున్.

— శ్లో ౨౯౫ సాం త ము శ్లో —

శా, హేలానోపితగోపికాంశుక శుకప్రేక్షాపయోధిస్ఫుర
త్ప్రలేయాంశుయశోధురంధర ధరప్రత్యర్థిముక్తాంబుదా
భీలప్రస్తరవర్ష వారణ రణస్థితామృతాంధోద్విష
జ్వాలవ్యాళభిదాఖగోత్తమ తమస్సంఘేది తేజోనీధి, 280

క, యతికువలయహిమకర కర, భృతనందక చక్రచక్ర హితఘృణిమణిభా
సితవత్స వత్సదనుజా, యతమారుతభుజగ జగదుదంచితనియతీ, 281

భుజంగప్రయాతము—

విశాంతస్ఫుర త్సాంధునీరేజనేత్రా, సిశాంతజ్జగద్వందనీయాంబుమిత్రా
యశోదాన వాక్కిణ్యహరిత్వధుర్యా, యశోదామనోరంజకాశ్చర్యచర్యా 282

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షవీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన
పద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జవాభివర్ణితోదీర
విత్తిర్నివై భవాధకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప శిఖాంతరస్తవనీయ నయక శాయగంధరి బంధురమనిపావిత్రేషమంధాన
వసుంధరాధర శోభితాగణిత గణిత శాస్త్రరత్నాకర వినయాశిలగుణరత్నాకర
శంకంతివంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్సరూమాత్య సుక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
యణం బను మహాకావ్యంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ ర స్తు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మ దు త్త ర రా మ య న ము

తీ యా శ్వా స ము

శ్రీ రాధామధురసుధా

ధారాధరలోల కామితప్రదశీలా

శారీరశ్రీజితనవ

ధారాధరజాల శ్రీమదనగోపాలా.

1

తే. అవధరింపుము కుంభసంభవమహ్నాన్, చంద్రుఁ డి ట్లను శ్రీరామచంద్రుఁ జూచి
జానకీనాథ సుర లిట్లు శార్జిచేత, నభయదానంబుఁ గొని వేడ్క- నరిగి రంత, 2

—— మూల్యవంతుఁడు విష్ణుప్రభావమును దమ్ములకుఁ దెల్పుట ——

శా. ఆవృత్తాంతము వేగరల్ దెలువఁగా నాల్పించి యమ్మూల్యవ
దేవ ద్వేషి నిజానుజద్వయము నెంతే గూర్చి రప్పించి మం
త్రావాసంబున నుండి యి ట్లనియె నేకాంతంబుగా శేముషీ
ప్రావీణ్యంబును గార్యతత్పరత సౌభాగ్రత్రంబుఁ గాన్పింపఁగన్ ,

3

ఉ. వింటిరె తమ్ములార యొకవంత విసంబడె మొన్న నేమొ ము
క్కంటిఁ గనంగ నెల్ల తెఱగంటిదొరల్ మును లేఁగి మ్రొక్కి- మీ
బంటుల మమ్ము నొంచెదరు బాధలఁ బెట్టి సుకేశపుత్రు ల
క్కంటకుల వధించి మముఁ గావఁ గడే శివ యంచు వేడినన్ ,

4

చ. కరచలనంబు మస్తకవికంపనముం గవిపింప హరితో
హరుఁ డపు డానతిచ్చెనట యాయసురేంద్రులు మా కజయ్యు లా
హరి యగునే జయించుఁ జనుఁ డాయనయొద్ద కటంచు నట్ల ను
స్థిరమతి హర లేఁగి రట శీఘ్రముగా నసురారియొద్దకున్ ,

5

చ. హరునకుఁ దెల్పినట్ల మనయాగడముల్ హరితోడఁ దెల్ప నా
హరి వెత నేల శాస్త్రవచయంబు వధించెదఁ గొంచ కింక మీ

యిరవుల నుండుఁ డం కభయ మిచ్చి ప్రియంబున వీడకొల్పఁగా
నరుసముఁ జెంది వచ్చిరట యందటు ముందటిలీల గుంపు లై.

6

చ, అమరులపాలివాఁడు హరి మాయన యిచ్చినబాస దప్పఁ జే
క్రమమున నైన గెల్పు మనగర్వము లింతకుఁ దెచ్చె నెట్లన
క్రమమె యొనర్తు మేబలులఁ గైకొన మెంతటివారి నాదరిం
పము బలవద్విరోధము శుభం బొనఁగించునె యెంతవారికిఁ,

7

క, హినునితోఁదగు రణము న,మానునిలోఁ జేయఁ దగు సమాధానము సం
ధానరణంబులు దగ వన,మానునిలోఁ దొలఁగి కొలిచి మనుటయె యొప్పుక, 8

మ, నడుమంత్రంబున బల్కిఁ దెచ్చుకొని యన్యాయంబునకా మూర్ఖుఁ డె
క్కుడువారికా దొడరంగఁ బోయి మఱియుకా ఘోరానలజ్వాలలోఁ
బడి నీతొ శలభంబులీల సహజభ్రాజిష్టుశౌర్యుండు ని
ల్కడ భావంబున నుండుఁ గయ్యమునకుకా గాల్చివ్వఁ డేవట్టునన్.

9

క, తనబలము నెదిరిబలమును, గనుఁగొనక హితోపదేశక ర్తవ్యముకా
వినక కుడనుండుఁ సాహస,మునఁ జెడు బలుగాడ్చు దొడరు బూరుగులీలక, 10

ఉ కావున దేవతార్థముగఁ గయ్యము సేయఁగ వచ్చువిష్టుపైఁ
బోవుట పాడి గాదతఁడు పుణ్యజనప్రియుఁ డాశ్రయించినకా
గానక పోవఁ డిప్పు డవకార్యము కయ్యము నెయ్య మొప్ప న
ద్వాభవముతో ముకుందువకె భక్తులమైన నసాధ్య మున్నదే.

11

క, రాక్షసులు సేరినను హరి, రక్షించునె యనఁగ వలదు ప్రహ్లాదాదుల్
రాక్షసులు గారొ వారల, రక్షింపఁజొ మీ రెటుంగరా హరిమహిమల్.

12

సీ, ప్రళయాబ్ధి మోఁకాలిబంటిగాఁ జరియించుమధుకై టభులఁ బట్టి మట్టువెట్టెఁ
బాఁపచుట్టుగ ధరాచక్రంబుఁ జుట్టి కొంపోవుహిరణ్యాక్షుఁ బొడవడంచఁ
ద్రైలోక్యనాథుఁ డై తన కీడుజోడును గాంచ నున్నహిరణ్యకశిపుఁ ద్రుంచె
జదువులదొంగ యై జలరాశి డాఁగిన కపటిహయగ్రీవు కడిమిఁ జెఱచె

తే, నముచి వధియించె సంహృదనాము నొంచె, గెలిచె శుంభశుంభుల నలసహస్ర
కవచుఁదెగటార్చెఁ బరిమార్చెఁ గాలనేమిఁ,దరమె విష్ణునితోఁబోరఁదమ్ములార,

ఉ వారలకంటె నెక్కు డగువాలమె విష్ణునితోడఁ బోర ని
ష్కారణ మల్లఁ డాయన నిజంబుగ నేరము లేక శౌరియం
దారియ దోస మేమి మనయంరభదోసమె తన్ననోంబుజం
బీరస మొందఁ జేసె నిది యెంచి యొనర్చుండు మీఁదికార్యముల్.

14

తే, అని హితం బెఱిగించినయన్నమాట, నాసుమాలియు మాలియు నాలకించి
నీతిఁ దెలిపియుఁ దెలియక నీతి మాలి, యిద్దఱును గూడి యతనితో నిట్టులనిఁ,
శా, ఇష్టైశ్వర్యయుతంబు నీనెలపు నీయిచ్చాదృశం బాయువు

ఈశ్వైశ్వరాభవశాలి వందితతపోధిక్యంబు నీసామ్ను నీ

శీఘ్రాచారము మేలుబంతి పలలాశిశ్రేణిః శాత్రవా
శీఘ్రాత్సాహనిధాన నీవుఁ దగునే నేఁ డింత చింతింపఁగన్.

16

మ, విశిఖోత్తుంగతరంగఘుంఘుమరవోద్వేలంబు దుర్వారవీ
రశతాంబూద్భటసంకులంబు సముద్రచ్ఛత్ర ఫేనావృతం
బు శతాంగాద్రియుతంబు వౌసురబలాభోరాశి నీబాడబో
గ్రశరజ్వాలల నింకె; నెవ్వ రెదు రింకన్ నీకు దైత్యాగ్రణీ.

17

మ, బలవంతుల్ భవదీయపుత్రకులు నీభాగ్రతల్ త్రిలోకైకవీ
రులు నిన్ మృత్యువు దేటి చూడ వెఱచున్ రుద్రాచ్యుతాంభోజగ
ర్భులు నీపే రనినన్ డలంకుదురు భీరుత్వంబు నీ కేల నిన్
దెలియన్ బాలక యానతిచ్చెదవు దైతేయాన్వయగ్రాహి.

18

తే, అన్తదాదులు సేయరాముడి సుపర్వ
లచ్యుతునితోడఁ దెలిపిరా రనియె భయముఁ
జెందెదవుగాని మనలను జెఱుప నింత
కెత్తుకొని రని యలుగ వదేమి యధిపఁ,

19

మ, అరులన్ జంపు మటంచుఁ బంద లయి యయాక్షిత్వ లార్తి గణిం
చిరి పో నర్వసమానుఁ డైనహరి ద్వేషిత్వంబుఁ దాఁ బూని యే
కరణిన్ గయ్యము సేయ వచ్చు మవతోన్ శ్రౌర్యంబుఁ గాటిల్వ మా
హరికిన్ గల్గిన మాదృశుం డతఁడు గా కాధిక్య మే మారయన్.

20

తే, సహజమాత్సర్యమున దేవసమితితోడ, మనము దొడరిన హరియేల మచ్చరించు
సతఁడె నిష్కారణద్వేషి యయ్యె నేని, సంధికార్యంబు వొనఁగునే సరసగతిని,

తే, వనజనాభుండు గనుపించుకొను నటంచు

వెఱచి పగతురపైఁ గిన్న విడువవలెనె

యేటియోజన బలవంతుఁ డీహరి యని

యిపుడు శరణన్న నవ్వరే యెవ్వరైన.

22

తే, వెన్నునకు నన్తదాదుల మెన్నఁడైన, నపకృతి యొనర్ప మతఁడెన్నఁడైనమనకు
జీయఁ డవకృతి వేల్పులు సేసి రింత, వేలుపులమీఁద నిక దండువెడలవలయు,

చ త్రిదశులతోడఁ గయ్య మొనరించి రమాపతి యన్తదాదులన్
గదిసి రణం బొనర్చినను గా దన వచ్చునె యంతభాగ్యము
న్నదె యెటు లైన మంచిది రణం బొనరింతము నేదశాస్త్రముల్
సడివితి మీవు లిచ్చితిమి జన్మము లూనితి మైహికంబునన్.

24

తే అన్న నీమాట జవదాఁటి యాడితి మని
యలుక సేయక ప్రతిపాదములు క్షమించి
యనుమతి యొసంగు మిపుడె మదాంధులనుసు
ధాంధుల జయించి వచ్చెద మనుచుఁ బలికి

25

— మాత్యవంతుడు మొదలగురాక్షసు లిందుల్నిపై దండెత్తుట —

క. సేనాధిపతుల రమ్మని, దానవపతి యమరరాజధానిపయిఁ జనన్
బూనినవాఁ డిప్పుడె మన, సేనల రప్పింపుఁ డనుకుఁ డనుచు నెలవిచ్చుటయున్
భుజంగ ప్రయాతము, —

దణాపద్మయాజ్ఞా సుధాభుగ్విరొధ్య, గ్రహీసేనలన్ మించె గంభీర భీరి
ధణంధాణముల్ దేవధాసీవనద్గర్భిణిగర్భగభ్రాణభేదంబు గాఁగన్, 27

సీ తననిర్జరాచలత్వమున కుల్కి సురాద్రి చాపోవుగతిఁ బ్రతిధ్వను లొసంగఁ
దన కింక నెద్ది జీవన మంచు వారాశి గలఁగె నా జలము పంకిలము గాఁగ
దనమేను గరుపారఁ దమి మీఱి శశిధారి వడఁచుగుబ్బలిక స్నెవడకుఁ దీర్చు
దఁకొక్కె లీడెఱ నను చొక్కపరువుతోఁ గలహాభోజి ముకుందుకడకుఁబఱవఁ

తే. జెవులలో వ్రేళ్లు లునిచి రాజీవగర్భుఁ
డిచ్చు సేమియు ననలేక తిచ్చపడఁగ
మించి ప్రసానభేరి వేయించి దండు
నెడలి రసురులు జేజేలవీటిమీఁద, 28

సీ, సౌందర్యకృత మేకమందరాచలనిందనము లామహాస్వందనములమీఁద
భూరిదానోద కాపూర్ణ బంధురకంధరములైన మదసింధురములమీఁద
స్వజవమాననగంధ హాహవాహన బాంధవము లై నఘనసైంధవములమీఁద
ప్రతిపక్షకంభిసంభచ్చ దారంభరంహము లై నఘోరసింహములమీఁద
తే. శరద చమరీమృగవ్యాఘ్రశిల్యభల్ల, కాసరపరాహఖడ్గపుంగవఖరోష్ఠి
విహగ ఫణికుర్చుక రాది వివిధ హాహ, వారములమీఁద దై తేయపీరు లెక్కి-

సీ, మధ్యందినాదిత్యమండలోగ్రాంశుపాణింధరూయుధ్విధి ప్రి నిగి మ్రింగ
గాఢసర్వాంగీణకవచవజ్రచ్చటాచ్చాయ లాశాకుండ్యచ్చ లొసంగ
వీరపాణప్ర క్రియార క్తదృగ్విశ్వవిభఖదిరాంగారవృష్టి గురియఁ
బ్రశయకాలాభిగర్జనదావదనిష్ఠురాట్టహాసముల బ్రహ్మాండ మగల
తే, దేవలోకజగీష చేఁ ద్రిపురహంతు, కామకాచూంతకోద్భటాకారు లగుచు
లంక విడిచి మనోవిధి శంక విడిచి, యసురు లుత్సాహము గ్రాల నరుగువేళ.

శా ఆలంకాపురిలో వినంబడె సృగాలారావముల్ భూతవే
తాశక్రూరతరాట్టహాసములు మిథ్యాదుర్విలాపంబు ల
వేళన్ వేలయు దాటి నలైసలఁ బర్వెన్ సాగకొల్లొలక
ల్లొలస్త్రేణి చలించె తోఁటి నుడువభుల్ రాతె వీరితన్ గిరుల్, 31

శా. రక్షసైన్యములోఁ గబంధములు గృధ్రంబుల్ నటించెన్ ద్రిలో
కక్షోభగంబుగ మేఘముల్ గురిసె నిర్హతాస్థిమాంసాస్త్రముల్
పక్షక్షేపము లొప్ప నిప్పుకలు గూబల్ చూపులన్ రూల్చెఁ బ
ద్మాక్షుం డిప్పుడె మిమ్ము గెల్పు ననుప లాకాశభూతం బనెన్, 32

శా. ప్రీతి సూరల నశ్వసినుతులు రా బెం పొందునిద్రు బలె
భ్రాతల్ గొల్వంగ మాల్వవతుఁ డపు డాభామాఁలఁజ్ఞో దితో
తాపతంబుఁ దిలకించి దైవకృతముఁ దప్పింప రా దంచు ని
ర్భీతి నైన్యముఖంబునఁ నడిచె నీరేజాక్షవీర్యాస్పృహన్, 33

ఉ. మాల్వవదాసురుం డిటుల మాల్వనదాఖ్యనగంబులీల నై
శ్వల్యముతో ననేకదివిషద్రిపుసంగతుఁ డై పటిరనై
ర్మల్యలనద్యశోధనసమన్వితదాత ధనార్థికోటిలోఁ
గల్యతఁ గన్వై వడిఁ బ్రకాశిత శక్తులు భీతి నొందగన్, 34

ఆ. విభునిశౌర్యదైర్యవిక్రమోన్నతినాహ, వములు నూచి నకలనై నికులును
భయము మాలి మాలిపనుపున మృత్యువ, శాత్తులగుచు నడిచి రమరపుఁ కి. 35

చ. దనుజవరూధిసిసలలితత్వరితాశ్వఖురాహతోర్వరా
జనితపరాగ మింద్రపుఁ చక్కటిక జను టొప్పె మీపురం
బున కదె దాడిగా దనుజముఖులు వచ్చెద రేడ కై నఁ బొం
డఁమునుమున్నె ధాత్ర యమరాళికిఁ దెల్పఁగ నేఁగెనో యనన్, 36

మ. సురదంతావళదానగంధలహరిఁ సొంపొందుసౌరాపగాం
బురుహాళిందమిళిందబృందము మహామోదంబునఁ బైకొనె
జరసీలాచలభాసురాసురబల స్తంభేరమోద్యత్కటాం
తరచంచస్కర మాహరింప రిపు లన్నె నైప రెవ్వారలున్, 37

ఉ. భ్రాతలవీటి కీగృతి నుసాధి విరోధు లొనర్పఁ జూడఁ బా
త్రైతి నటంచు విన్ననయినట్టిక్రమంబునఁ గాంతి మాసి సి ఖ
ద్యోతుఁడు వీరరాక్షసభటోద్భబసాణిశృణాదీధితి
వ్రాతము గప్పినఁ గనె వివర్ణత యద్దపుబిల్లకై వడిన్ 38

ప. తత్సమయంబున, 39

— విష్ణువు దేవసాహాయ్యార్థమునచ్చిమాల్వవదాదులతో సమరంబొనర్చుట —

ఉ. ఆసురరాధ్యయానక జయానక నాదము లాఁకించెనో
వాసనదూత వోయి యిదె వచ్చిరి దైత్యులు నానజింగనో
తా నకలాత్తుఁ డాట విభుతఁ గనె నో తిలియంగ రాదు ల
క్షీసరసోక్తులఁ దనివె జెంది ముకుందుడు లేచె జెచ్చెరన్, 40

ప. ఈప్రకారంబునక్షీరాబికుమారితోడివిహారంబు సాలించి దనుజసంహారంబు నందు
డెందంబు గీలించి సురబృందంబుమే లెంచి మహాత్మాహంబున, 41

సీ. వనజమోహమునఁ జేరిన భాస్కరుడో నాఁగ శయకుశేతయమునఁ జక్రమమర
గరికరంబున సితాంబురుహంబు దగులీల నొక కే లనంబుజం బొప్పు మీఱ

నంజనాచలముపై నరుణాతపము మించు రహి మేనఁ గనుకాంబరము దనర్చు
దొలువేల్పు రాప్రతిమలచెక్కడపుగండపెండెంబు డాకాల దండిఁ జూప
తే, శార్వతూణగ దాఖడ్గసహితమహిత

గరుడస్కంధ మెక్కి బంగరపుగట్టు
తుదను గనుపట్టునీలతోయద మనంగ
శాత్రవజగీష నరుడెంచఁ జక్కధరుడు,

42

వ. తక్కిమయంబున,

43

నీ, తూటఖండములట్ల తుమక లై పాథోధరములు నోదోంతరాశమున నెఱసె
నపత్రములలిల శైలముల్ దివిఁ బ్రతిధ్వనులతో నొండొంటిఁ దాచులాడె
శరనిధుల్ లోతుసూప రసాతలము దోపఁ జలువరాచెలులకంటెలుచలించె
గులశైలచలనంబువలన భారము మోవ జెంది దిక్కరులు గీపెట్టసాగె

తే, విజిగివెళ వెళ ధరఁగూలె వివీనతరులు. గ్రహవిభుని తేరీహరులపగ్గములువదలె
బ్రహ్మయర్పుంఘానిలాభీలపక్షిరాజ, పక్షవిక్షేపజాతప్రభంజనమున,

44

క. పక్షీంద్రపక్షహతదీ, ప్రక్షోణీరేణుపటలి ప్రతిపక్షచమూ
రక్షోపీతుల కప్రత్యక్షము గావించె భువన మంతయు నధిపా,

45

చ. హరిశరపంక్తికంటె మును పగ్గరుడోగ్రగరున్నరుత్సరం
పరలు విరోధిసైన్యములపైఁ జనఁ గూలె ధ్వజాతపత్రచా
మరసుభటప్రకాండభుజమండలమండితమండలాగ్రముల్
కరులు హరుల్ రథంబులును గాడ్పడె జేడ్పడి రైల్లై నికుల్,

46

చ. ఆమరులు పుష్పవృష్టి గురియక దివిఁ దుంబురునారదాదిగా
నములు రహింప సేవకజనంబులు గొల్వఁగఁ జారణస్తుతుల్
ప్రమద మొనర్ప వచ్చి రిపుభంజనఁ డాహరి యొత్తై రుక్మమూ
హమధితరాజమున్ రవధుతారిసమాజము శంఖరాజమున్,

47

చ. అదిరి కడక సురారిధటు లాజయశంఖరవంబు వీనులక
గతిసిన గుండియల్ వగులఁ గంపముతోఁ దల లెత్తి కాంచన
చ్చదరుచి మించునగ్గరుడుఁ జక్కఁ గనంగొన లేక భీతు లై
యదె యిదె వాడె వీడె హరి యంచుఁ జలింపఁగ పైనికాగ్రణుల్,

48

ఉ. గర్వముతో సుపర్వులకుఁ గా నని సేయఁగ వచ్చితే యిదే
సర్వసమానలక్షణము సాలు హరీ నిలు పోకు మంచహం
పూర్వీకతో గదాపరశుముద్గరతోమరపాణు లై మహా
పర్వతరాజమున్ మశకపంక్తులయ క్లెదిరించి రొక్కటన్,

49

నీ. వల్లార్జగతి సంపవానదైత్యులు ముంప నచలుఁ డై హరి యంజనాద్రిఁ దెగడె
శలభసంహతిలీల శత్రు లొక్కట మీఱుఁ గేదారగతి నొండె గేశపుండు

మతకపంకులయట్లు మార్పు రుద్ధతిఁ జూపఁ గట్టుఁదాలుపుజెట్టిబెట్లు జెందె
మకరవైఖరి వైరినికరంబు చెలరేగి వనజనాభుఁడు వార్ధివహి వహించెఁ

తే, బూర్వదివిజలు దివిజులపోల్కి నిగుడ
నయ్యనంతం డనంతాభ నతిశయిల్లె
దొరయు మధుమక్షికలవీరఁ బరులు దాఁకఁ
దేనెపెరదారి మధువైరి గాఁపించె,

50

శా, రక్షోరాజధన్వము క్తతధారస్ఫారహృద్వాయువే
గాక్షీణాస్త్రపరంపరల్ నిగిడి కీలాభీలతఁ వచ్చి ప
ద్మాక్షుం జొచ్చి యడంగె నొక్కటఁ దదీయాంగంబునఁ బద్మగ
ర్భక్షీణావసరంబునఁ భువనముల్ ప్రాపించి లో నొరహిన్.

51

ప, అప్పడు,

52

సీ, పలునగంబులు వజ్రపాణి మార్కొనులీల రథిఁ సాఁధులతో రథము లడరె
హరినిలశిఖరిఁ గోరాడఁ దార్కొనుజాడఁ జయూధపులతోడ గజము లడరె
బక్షీతార్క్ష్యత సహింపనిచందమున నాశ్వీ శ్రేణిఁబోఁ దురంగమము లడరె
గడనమం చెట్టులైన నిదియె దిక్కనురీతి హరిపదంబున భటోత్కరము లడరె
తే, నడనినప్పడె రథికదోరథికధన్వ, శింజినీఘోషములును హస్తపకహుంక
రణము లాశ్వీకధిక్కారరసము లుగ్ర, భటకహకహర్భటులు దిశాపటలి నెరసె,

శా, ఆన క్తంచరశేఖరుల్ గురియుదివ్యాస్త్రప్రవర్షంబులుఁ
నానాశస్త్రపరంపరల్ పయిపయిఁ నారాయణుఁ గ్రమ్మినఁ
దా నుచ్చాస్యసము లేనియె ట్లొకముహూర్తం బయ్యెడఁ గన్పడెఁ
బ్రాణాయామపరాయణుం డయినపిప్రగ్రామణిఁ బోలుచున్.

54

క, మీనసమూహము పొరల మ, హాసీరధిఁ గలఁగ నట్లు హరియుఁ రక్ష
స్సేనాధిపనానాస్త్రవి, తానములకఁ గలఁగ కుగ్రతరణోపమునన్.

55

మ, అతిశీఘ్రంబున శార్ఙ్గ మెక్కిడి గుణం బాభీలతఁ దీటుచుఁ
శతధారాగ్రము లై మనోజవము లై సంవర్తకాలాసలా
ద్యుతికీలాభము లై తనర్పుశరముల్ దోరంబుగా నేసినఁ
శతశఃఖండము లైరి రాక్షసవతుల్ సంగ్రామరంగంబునన్.

56

క, శ్రుతిదాక శరము లరిఁ బో, సి తిగిచి హరియేయ సమరసేనలఁ బడియెం
జతురంగంబులు దిలక, శృతశఃకణశస్సహస్రశః ఖండము లై.

57

ఉ, వాయువుచేఁ బ్రభూత మగువానవలెఁ నిజశార్ఙ్గముక్త మా
సాయకపాత మద్దనుడనై న్యము ముంచిన నుత్సహించి నా
రాయణుఁ డొత్తె పప్పడు యుగాంతపయోధః ఘర్షణోదిత
స్ఫాయదభంగురాశ నినిభద్ధనిభుర్యము శంఖవర్యమున్.

58

శా. ఆనారాయణశంఖరాజరవ మి ట్లత్కృష్ట మై విద్విష
 తేనాధీశులవీణలన్ దొరయ భీతిం జెడి సింహం బర
 న్యానిక్ గర్జిల నేనుఁగుల్ బెగెడున ట్లందంద మూర్ఖిల్లుచున్
 దీనత్వంబునఁ ద్రెళ్ళుచున్ నలుగడన్ దృష్టి చుచున్ స్రుక్క గన్ , 59

చ. గతులకుఁ బాసె నశ్వములు గంధశబ్దములు మూర్ఖిలన్ రథ
 ప్రతతులత్రోవ గట్టుపడె బన్నముఁ జెందె బదాతిజాతి యు
 ద్భుతవిజయాంబుజధ్వనికిఁ దోడుగఁ గేశవుఁ డార్చి సంగర
 క్షీతి యద్రువన్ దిశాకరులు చేడ్పడ శార్ఙ్గగుణంబు వీటిసన్ , 60

వ. వెండియు నక్కుండలీశశయనుండు కుండలీకృతకోదండమండితకరుం డయి
 గండు మిగిలి చండతిరాఖండలమండలాగ్రనిభాఖండకాండ దుండలాగ్రంబులన్
 గొండలవలె డండిగల చండరాక్షసులగుండెలన్ బగిలించుచుఁ గండల
 నగలించుచుఁ గోదండంబుల ఖండించుచు దోర్లండంబులన్ దుండించుచు
 జోళ్ళన్ జించుచుఁ గాళ్ళన్ ద్రుంచుచుఁ బ్రక్కలన్ గొచ్చుచు డొక్కల
 వచ్చుచు నెమ్ముల రాల్చుచుఁ గొమ్ముల జల్చుచు ఛత్రంబుల ఛేదించుచు
 గాత్రంబుల భేదించుచు మెడలన్ ద్రెంచుచు నొడల నొంచుచుఁ జేతికత్తులన్
 ద్రోయుచు భీతచిత్తులన్ జేయుచుఁ గపాలంబుల నాస్తోటించుచుఁ గపో
 లంబుల నుత్పాటించుచు నరంబుల వదలించుచు శిరంబుల విదలించుచు
 భూషణంబుల నులుపుచు దూషణంబుల నలుపుచు దైర్యంబుల నెంచుచు
 శౌర్యంబుల నడంచుచు ధ్వజంబులన్ జెడఁగొట్టుచు గజంబులన్ బడఁబెట్టుచు
 దొండంబులఁ గోయుచు గండంబుల వే్రయుచుఁ దేరుల కరుగుచు సూరెల
 దిరుగుచు భీతుల వడఁదీర్చుచు సూతులఁ గడతేర్చుచు యోధలఁ గట్టుచు
 బాధలఁ బెట్టుచు బిరుదులన్ బాపుచుఁ గఱదలన్ జూపుచు నెక్కడఁ
 జూచినన్ దాన యై చుట్టుఁగైదువున్ బట్టుకయె దిట్టతనంబుతో బెట్టి
 దంబుఁ దాన యై చుట్టుఁగైదువు బట్టుకయె దిట్టతనంబుతో బెట్టి
 దంబుఁ గనిపించునెడన్ బ్రళయోద్దండమార్తాండ మండలంబున నుండి నలు
 గడల నిండికొను కరమండలంబుల మెండున నజాంఘోపరీతరంగమాలికలవలనన్
 దుఱంగలించునభంగత రోత్తుంగతరంగమాలికర తెఱంగున సుహాగరుత్పరీతగిరి
 గుహామహారసరణిన్ బఱ తెంచుకాలసర్పంబులదర్పంబులన్ గప్పజగి దలిర్ప
 నుప్పరంబునన్ గప్పకొని మిగుల మెఱయుకారుమొగిళులవలన దిగునగణిత
 జలధారలతీరునన్ దద్దిశిఖంబు లసంఖ్యాతంబు లయి నిశాటులశరీరంబులు
 శోషింపన్ జేయుచు నమృతాశనవైరుల లోఁబఱచి ముంచుచుఁ జక్రిదూష
 కులమర్తంబులు నాటచు ఘనవివక్షులిశిరంబులవయిఁ దొరఁగుచు మఱియు
 నరిదిశా నరిపుండరీకంబుల ఖండించుచుఁ గాశికప్రతోషకరంబులై పరివా
 హినుల యబృదించుచు నత్యంత సంతాపకరంబు లయి యెదిరించిన

హరి కమృతపదంబుఁ జూపుచు గరుత్మరంపరాపరిణధృబులై రుధిరంబు పెడ
 లించుచు నప్రదీప్తశిఖిఖాప్రతీపంబులయి ప్రతిపక్షబలంబులపయి బ్రవహించు
 నప్పుడు వదనాభుండు భద్రేధవరదుండు మీ రతనిధర్మంబున మెలంగుచుం
 డియు నమ్ము నొంచవచ్చుట మేరగాదని వారించుతీరున సంచలత్కరంబులయి
 ఘోరకరణంబు లొనర్చుచుఁ దదభిముఖంబుగా శరణాగతరీతిఁ బడుగంధసింధు
 రంబులకు హరి సాయాప్యం బాసంగెనో యన నూతనక్షతధారాపూరంబులు
 గెంబట్టుఁబుట్టంబులుగాఁ గరాగ్రపరిసరపతద్రథచక్రంబులు చక్రంబులుగావిమత
 విగతవిషయశంఖంబులు దొలిశంఖంబులుగాఁ గ్రిందబడిన వీరయోధాబాహు
 కాండంబులు శయనీకృతబిలేకయప్ర కాండంబులుగాఁ జెలువొందనందుఁ గ్రందు
 సేయుచు భూతప్రేతవేతాళకూశ్మాండ బ్రహ్మాక్షసపిశాచశాకినీధాకినీగణంబులు
 దేవాసురగణంబువలె ద్వివిధంబయి యాయుధాస్థిభూషణరజస్సి కతాతలంబున
 నిలిచి మహాసింధురబంధురక బంధమంథాచలంబునడుమనిడుదనరంబులు నూతా
 టు లొక్కటిసేసి గట్టిగాఁ జుట్టి యిరుదెగలవా రిరుదెసం బట్టి శోణితాంబుధి
 మధించుచుఁ ధన్వధ్వంబు ననుండి శాకినీభూతంబుపాడవుగా నెత్తినముత్యాలగొ
 డుగు గ్రొత్తగాఁ బాడమినచంద్రుం డనియును బ్రచ్ఛన్నంబుగా మునిగియుండి
 బయలుదేరిన మోహినీభూతంబులచ్చర లనియు నంగహీనంబుగాని మత్తమా
 తంగశవంబునకు వెండియు రెండుకొమ్ములిడి ప్రేతాలేశంబునఁ బఱుతేర నదియే
 చతుర్దంతదంతావళం బనియును శ్వేతాశ్వశవం బువైచిత్ర్యవం బనియును
 విచిత్రవర్ణపతాకాక్షీర్ణపటచ్చత్రచామరశకలావికలరథ స్తంభజాతంబు పారిజాతం
 బనియుఁ గమరీయసౌందర్యలీల బయలుపడినకామిని యిందీరాకామిని యని
 యును బ్రహ్మరత్నో ధన్వంతరిష్ఠూలకపాలకలశంబునం దెచ్చిన రసతైలంబమృత
 రసం బనియు నిబంధించి తదర్థంబుగా నిరుదెసల పెద్దలును సన్నద్ధులై పెద్దయుం
 బ్రొద్దు యుద్ధంబుసేయుకోలాహలంబు కౌతూహలంబుగల్గింపఁగా వరించి విరించి
 పట్టి విపంచిపట్టి బెట్టుగా బొట్టగీతంబులం దలపైటె నట్టియెడ నజ్జగజెట్టి మహా
 రణ్యంబు సొచ్చినకార్చిచ్చు పెచ్చునం బ్రళయసముద్రంబుదొరసిన నంకర్షణాగ్ని
 బింకంబున మేఘజాలంబుపయి నడలిర్పుర్రూనిలంబు వేగంబున నంధతమసంబు
 పయి నొలసిన మధ్యందినసూర్యశౌర్యంబున నవార్యకౌర్యంబు జూపినయా
 పురుషోత్తముదాపున నిలువనోపక క కావికలై భేరుండంబునకుం బాటుకరభం
 బులరభసంబున కులుకుకొదుమసింగమ్ముల భంగంబునఁ గొదమసింగంబునకఱుకు
 మత్తమాతంగంబులఘటలయటుల మత్తమాతంగంబునకుం బఱుచువ్యాఘ్రిం
 బులశీఘ్రింబున వ్యాఘ్రింబునకు వెఱుచుకురంగంబుల తేఱంగున నిలిచినచో

నిలువక యొండొరులఁ బిలువక తిరిగి చూడక పడినకత్తు లెత్తఁ జేతులాడక
హతిశేషులైన దోషాచరులు విముఖులై లంకాభిముఖులయి పఱచి రయ్యెడఁ
క. పాతడిరిపుల రణస్థిలఁ, బాతడిబహుగుధిఁ నదులఁ బ్రతిబలములపై
బాతడి శరములఁ గని సొం, పారెడి మతిశంఖ మొత్తై హరి యవ్వేళన్. 62

—❧— సుమాలి విష్ణునితో యద్ధము సేయుట ❧—

మ. హరిచే నొచ్చి నదైనవై పఱచు నై న్యంబున్ జయోత్సాహి నా
హరి నీక్షించి సుమాలి రోషవివశుండై చండకాండంబులన్
హరిశాతాశుగవృష్టి మాచ్చి రవి నీహారచ్ఛటల్ గప్పవై
ఖరి మై దూపుల ముంచి దిక్కు లద్రువంగాఁ జేర్చి పెల్లార్చినన్, 63

శా. ప్రావృట్కూలఘనార్పటుల్ విని శిఖవ్రాతంబు లేతెంచున
ట్లవిరాగ్రశింహగర్జ విని మున్నాపన్నులై చన్నయా
దేవద్యేషులు కవ్వణ్ మరలి బుద్ధిస్థైశ్చైశ్చారాధున్ లై
గోవిందున్ వెనఁ దాఁకి మున్నటివలెన్ ఘోరంబుగాఁ బోరఁగన్. 64

చ అపుడు సుమాలి హేమకవచాన్యత్యుండై సతటిద్ధనంబుతో
నుపవతు వచ్చి రత్నకటకోజ్జ్వల హార మెత్తి యుత్కట
ద్విపమువలెన్ ముకుందుఁ బఱ తెప్పని పిల్చుచుఁ గేకప్రేయుచున్
విపులశతాంశుమ్ మెఱచు వే చని మార్కొని విశ్రమించిఁన్. 65

మ. సరసీజాత్యుండు మందహాసము వనర్పన్ బొల్ల తుంల
స్ఫురిలిం బైనతదీయసూతుశిర మచ్చోఁ ద్రుంచి యజ్ఞోదుమై
శరసంఘంబులు నించి యాగ్నిన రథాశ్వ బుల్ గజక్షత్త లే
మి రథం బీడ్చుక యేఁగెఁ దత్సమ భూమిన్ బాసి యుద్ధాంతిమై. 66

వ. ఈక్రమంబున, 67

—❧— విష్ణుని దరిసెనముచే సుమాలి యను రాక్షసుండు మడియుట ❧—

ఉ. బ్రాంతము లై గథాశ్వములు పాఱ సుమాలియు నిల్వలేక యు
ద్రాభి వహించె నింద్రియపరంపరః క్షిప్రభ్రాంతః క్రతున
ట్లుగఁ బరాజ్ఞుఖం డయి నయన్నఁ గనుంగొని మాలి వచ్చి శ్రీ
కాంతునిఁ దాఁకె యుద్ధకుతుకంబున హైమరథాధిరాధుండై. 68

వ. ఇవిధంబునం బ్రతాపజితాంశుమాలి యగుమాలి వనమాలిన్ దాఁకి మహా
సాహసంబున, 69

మ. ఘనకోదండగుణారవంబు దళదిగ్భాగంబులన్ నిండఁ గాం
చనపుఁఖాంచిత బాణముల్ దొడిగి లక్ష్యం బైన శ్రీవ సైలాం
ఘనమక్షంబునఁ దూఱ నేయ నవి క్రౌంచంబున్ బ్రవేశించు హం
సనికాయంబులలీలఁ జొచ్చి చన నిచ్చున్ గుండె దేహఘముల్. 70

- ఉ, మాలిధనుర్విముక్తశితమార్గణముల్ శతకోటికోటుల
వేదశ నిజాంగమున్ దొరసి వేదన సేయఁగ దైర్యసంపదన్
దాశే బయోజనాభుండు రణంబున నింద్రియజేత యాధులన్
దాలిమిమై సహించినవిధంబున రామనృపాల వింటివే, 71
- క, ఈక్రమమున మాలిధుజా, విక్రమమున నొచ్చి మెచ్చి విష్ణు శార్దూ
వక్రజ్యోరవ మఖలా, శాకోడము లావరింప సంరంభమున్, 72
- చ, కులిశసముజ్జ్వలద్విశిఖోటుల మాలిశరాళిఁ ద్రుంచి త
జ్జలదనిభాంగమున్ గదియ వార్జి మెఱుంగులఁ బోలువారుఁదూ
పులు నిగిడింపఁగా నవియుఁ బోయి తదీయశరీర క్రమున్
బలువిడిఁ గోలె మున్నమృతపానము సేయుసురాఘమున్ బలెన్, 73
- చ, మద మిటు లార్చి పేర్చి వనమాలి చలంబున మాలిహళి ప
ల్చిదురుప లైభరన్ గలయఁ జేసి శరాసముఁ ద్రుంచి పెక్కెమున్
బ్రదరముపా లొనర్చి హయపాటవమున్ ఘటియించి సూతునిన్
దుదిఁ గనఁ జేయ వాడు విరఘం డయి చండతరాగ్రహంబునన్, 74
- మ గదఁ గేలన్ గొని శృంగవద్గిరిరహిన్ గ్రావంబుపై నుండి యు
న్నద మై కేసరి డిగులీల రథ మంతన్ డిగ్గి పల్కాటు న
గ్గదఁ జక్రాకృతిఁ ద్రిషూచున్ గడిసి నాగద్వేషిమూర్ఖంబు బి
ట్టదరన్ గొట్టి మహాద్రి వజ్రహతి వ్రయ్యన్ జేయుజిష్ణున్ బలెన్, 75
- ఉ, మాలిగ దాహతిన్ బిలుకుమాలి విహంగమహళి దైర్యమున్
దూలి పయోధి మున్ దిరుగుతోరపుగట్టువలెన్ జలించి య
వ్వేళఁ బరాజ్ఞుఘం డయిన వెన్నుండు నివ్వెట నొందె నందునన్
మేలని యార్చి రాసురులు మింట సుపర్యులు పిచ్చులింపఁగన్, 76
- వ, అప్పడు, 77
- చ, గరుడుపరాజ్ఞుఖత్వమును గర్వితు లై రిపు లార్చు పేర్చియున్
సురలభయాకులసిథియుఁ జూచి యి జేమి ఖగేంద్రయంచు శ్రీ
హరి దనహస్తవద్వమున నాతనిమస్తము సంస్పృశించి యా
తురత హరించి శాత్రవు నెనుగొనఁ జేసి పరాక్రమంబునన్, 78
- ఉ, కేలి సుదర్శనాయుధముఁ గేశవుఁ డంప యుగాంతపావతా
భీలమహాస్ఫులింగ చయభీషణకీలకరాళ మై లయో
ద్వేలఘనాఘనోద్గళితదీర్ఘ తరాళనిభారి ఘోషమై
మాలిశిరంబుఁ ద్రుంచె క్షణమాత్రముల్ దివి వేల్పులుబ్బఁగన్, 79
- క, చక్రాహతి నీక్రమమున, నాక్రవ్యాదో త్రమాత్రమాంగము దెగి భూ
చక్రము గ్రహదలన్ బడె, కక్రశ తారచ్చితోగ్రైలము లీలన్, 80

శా, ఈలీల హరి మాలిఁ ద్రుండుటయు జేవేంద్రాదివిక్వాకుల్
చాలన్ సంతస మంది దివ్యసుమవర్షంబుల్ ప్రవర్షించి ర
వేళన్ బానివిధంబుఁ గన్ను లెరుటన్ వీక్షించి శోకావల
బ్బాలల్ గ్రాలఁ దదగ్రజుల్ వగచుచున్ పైస్యంబుతోఁ బాఱఁగన్, 81

శా, లంకామార్గము వట్టివట్టిపులన్ లక్షించి తాత్పర్యం నా
హంకారస్థితి వెంబడిన్ బడి స్వపక్షాభీలవాతంబు స
ల్పంకల్ దారొక్కఁ జేయఁ దూరములీలన్ వార లుద్విగ్ను లై
బి.కం బేసి చనంగఁ గేశవుఁడు గంభీరాట్టహాసంబునన్, 82

మహాస్వగర, బెవరించున్ బెట్టుమించున్ బెరుశరముంచే భీకరస్ఫూర్తి ముంచున్
గుడిముంచున్ గోపగించున్ గురుములముంచన్ గొట్టి బాపించు మంచున్
గదనాంచున్ గండడంచున్ ఘనపరిఘములన్ ఖడ్గములన్ నైధరించున్
విదళించున్ వెంబడించున్ విసువ కసుగులన్ విష్ణుఁడీకీతిఁద్రుంచున్, 83

న, అప్సర 84

మ, జహదస్త్రంబు లుత్తరంగముఁ బతచ్ఛత్రధ్వజంబున్ ధీవ
ద్భుతుశీర్షంబు నటత్కంబంధము గళద్రక్షంబు దావద్భటం
బుహనద్భూతము విస్తచచ్చియపయఃపూకంబు నై యిందిరా
గృహించే శత్రులంబు పెంపు నెడి పాఱన్ దక్షిణాశాగతిన్, 85

క, హరి వెనువెంటన్ దగిలిన, కరినివహముచందమునఁ గరావికలగుచున్
హరి వెనుతగిలినఁ బఱచిరి, కరినివహముతోడ రిపులు కాకుల్ స్థమణీ, 86

తే ప్రళయఝంఝానమీరంబువలనఁ జెవరి
పఱచుకాలాభిములలిలఁ బద్మనాభ
శార్ఙ్గకోదండనిర్ముక్తనాయకోగ్ర
పవనహతి దైత్యసంఘముల్ పఱచె నపుడు, 87

చ గరుడతరంగనందకవిఖండిత నానవరాట్రుచ్యతా
భరణుచుల్ దిగంతములఁ బర్వె ఘనాఘనకోటిసండి భా
సురగతి మించుమించు లన ట్టిణిఁ యిన్ హరి కుంకుమాంబువుల్
గురియు తెఱంగునం దొఱఁగఁ గ్రొత్తగ నెత్తుకుటులు లత్తఱిన్, 88

మ, ఘనదైత్యేయఘనాఘనప్రచయ మాకాశంబునం దాజనా
ర్దవర్షవ్యభియుక్తిఁ జెంది రణనర్హవేశ వర్షించె నూ
తఃకీలాలుము హంహక్రికలనద్వంద్వోపవ్యాప్తి భూ
ఠనికాయం బనుచాతః ప్రతితి కుత్సాహంబుఁ గల్పించున్ 89

న, ఈక్రమంబున, 90

మ. గమకంబుల్ నెడి కైదుపుల్ విడిచి యంగంబుల్ సెతుర్పన్ నిరూ
 థ మహాప్రాణభయంబునన్ దులు వీడన్ రక్తముల్ గ్రక్కుచున్
 విముక్తత్వంబున బాటురాత్రిచరులన్ వెన్నాడి మున్నాడి వి
 క్రమమున్ జూపుత్రివిక్రమున్ మఱి చక్కన్ జూచి రోషంబునన్, 91

— మాత్యవదాదులు యుద్ధమునుండి లొలఁగుట —

చ. రణనయ వేది యద్భుతపరాక్రమవంతుఁడు మాత్యవంతుఁడా
 ఊణమున వేల దాటి చనుసంద్రములీల స్వకీయవాహినీ
 గణముఁ గ్రమించి యాహరిముఖాముఖిన్ జని ప్రజ్వలత్కుఁధా
 రుణ నయంబునన్ మిడుఁగులున్ సెరరన్ దలముఁచి యిట్లునన్, 92

ఉ. ఒప్పున నీకు మాధవ యయో రణధర్మము వీరధర్మమున్
 దప్పి భయార్తులై పఱచుదైత్యుల వెన్నోని హింస సేయగాఁ
 నిప్పని హింసఁ డైన ఘటియిందునె భీతులఁ ద్రుంచువానికిం
 జెప్పెడి దేమి కీర్తియును సేమము స్వర్గముఁ గల్గి నేర్పునె, 93

చ. సమరపరాజ్ఞుఁ డొడరి చంపినవాఁ డెటువంటిమంచిపు
 ణ్యము లొనరించనన్ బారయఁ డంద్రు దివం బది యట్టు లుండె
 గయ్యము ఘటియింప నంత ప్రియ మైనను నే నిదె యున్నవాడఁ జా
 పుము భుజశౌర్య మీవెఱచిపోయెడిదైత్యులఁ వాఁక నేటికిన్, 94

క. అని పలికి మాత్యవంతం, బనులైలములీల నిశ్చలాత్మం డై ని
 చ్చినమాత్యవంతుఁ గను గొని, కనుఁగొనఁ గెంపాయదొలుకఁగా హరిపలికెన్,

ఉ. ఓయినిశాచరప్రవర యొప్పుగ నిప్పుడు పల్కునిరణ
 న్యాయము లెందుఁ బోయె సురనాథులఁ దోలెడుచోటఁ జాలుఁ బో
 న్యాయముచేతఁ గాదె జయ మందుట మీరు జగం బెఱంగదే
 న్యాయము మేము దప్ప మొకనాటి కి దెట్లన విన్ను తెల్పెదన్, 96

ఉ. మున్ను విధాత మీకు వశముల్ కరుణించుటఁజేసి తోయి రా
 కిన్నిదినంబు లేను ఊమియిందితి వేల్పులు మాకుఁ బ్రాణముల్
 విన్నదనంబు వారి కొనవించినమిమ్ము రసాతలంబునన్
 మిన్నక తూఱిన్ వెఱచి, మిన్నిక ప్రాణింక బట్టి చంపుదున్, 97

మ. అమరుల్ మీపలన్ భయార్తు లయి న న్నర్థించినన్ దైత్యులన్
 సమరక్షోణి జయింతుఁ బొడవి ప్రక్షిజ్ఞాపూర్వకాభీతిదా
 నము మున్నిచ్చితి భీతి నున్న శరణన్నన్ వందినన్ వ్రాలినన్
 మము ఖండింపక బోవ నన్న సతఁడున్ మే లందుఁ బెల్లార్చుచున్, 98

చ. కనుఁగన గొప్పనిప్పు లొలుకన్ బటురోషరసారణాబ్జలో
 చనుఁ డగవిష్ణుమీఁద నొకశక్తి మహాభుజశక్తిఁ బూన్చి వై

చిన నది ఘటికల్ రొదలు చేయఁగ మంటలు మింట నంటఁగాఁ
జని హరిటామ్మునఁ మెఱసెఁ జారుఘనస్థితచంచలాద్యుతిన్, 99

మ, దనుజరాతియు నంతఁ జేరురమునం దల్కొత్తుతద్వారసా
ధనముఁ గ్రమ్మఁ బూని శాత్రునిమీదఁ వైవ సేనాని పం
చినశక్తిఁబలె మాల్యవంతునెడఁ జొచ్చెన్ ప్రచ్చి దానఁ మహా
శనిపాతంబునఁ గూలుసీలగిరియొడఁ వ్రాలె వాఁ డుర్వరన్, 100

చ తొడిగినజోడు వ్రయ్యలుగఁ దోరపు నెత్తుటఁ దోగి యాగతిం
బడి మఱిగొంతసేపునకుఁ బై కొనుశ్రాంతి దొఱంగి స్వస్థఁ డై
యడరి నిశాచరాగ్రణి మహాగిరిపాలిక సుస్థిరాకృతిఁ
దడఁబడ కేగుదెంచి హరి దాఱొని మార్కొని విక్రమంబునన్, 101

మ, రటదత్యుజ్జ్వలకింకిణీశతసహస్రస్ఫారకాఠాయన
స్ఫుటశాతోత్కటకంటక ప్రకట మై పొల్పొందుశూలంబు మి
క్కుటపుండెపునఁ బూని కేశపునివఱ్ఱోదేశముఁ గ్రుమ్మి యం
తటఁ బో కద్దివిజారి ముష్టినిహతిఁ దాటించె రోషంబునన్, 102

ఉ, ఆతనిసాహసంబునకు నచ్చెరువందె వియచ్చరవ్రజం
బాడఱి మేలు మేలనుచు నార్పిరి దైత్యులు మాల్యవంతుఁ డి
రితి ముకుందు నొంచి యరరే నిలు మంచు ఖగేంద్రమోము ని
ర్ఘాతముఁ బోలుముష్టిహతి ఘట్టన సేసి పరాక్రమించినన్, 103

ఉ, పక్షికులేంద్రుఁ డల్లి నిజపక్షపరంపరఁ బుట్టుగాడ్పునఁ
రాక్షసరాజునై నీకుల రాయిడఁ జేసిన పండుటాకుల
ట్లక్షమలఁ త్తూణం బయిన నచ్చట నిల్వఁగ లేక బెండు లై
దక్షిణవార్ధిలోఁ బడిరి దైవవశంబున లంకత్రోవగన్, 104

వ, అంత, 105

మ, వినతానందనపక్షమారుతహతిఁ విభ్రాంతుఁడైమాల్యవ
ద్దనుజేంద్రుం డట నిల్వఁ గూడకయసోదర్యాప్తమిశ్రంబుగాఁ
జనియెన్ లంకకు సిగ్గుతో నిటుల కంజాతాత్ముచేఁ బెక్కుమా
ర్గనిలో నొచ్చి రసాతలస్థు లయి రయ్యా దానవుల్ రాఘవా, 106

తే, వెలయసాలకటంకటకులమువార, లధికు లమౌల్యవన్నఘ్న లాహవమున
రామ సీచేత హతు లైనరావణాదిఁ దనుజవరులు పులస్త్యగోత్రంబువారు, 107

తే, రావణాదులకంటె నిర్వక్రవిక్ర, మక్రమంబున ఘనులైనమాల్యవన్న
భాసురగ్రామణుల గ్వోహాకే దక్క, నలవియె తదన్యులకు భానుకులవరేణ్య,

చ, హరి హరి యందు మే మునఁగ నన్యువలెఁ విస వేల సీత శ్రీ
హరి విపుఁ డాలకించినమహత్త్వము సీయదె శంఖచక్రముల్

కరములఁ బూన కిద్దివిజకంటకంబొలియింప మానుష
స్ఫురణ జనించినాఁడవు ప్రబోధనిధుల్ నినుఁ గండు రాత్మలన్, 109

ఉ. దుర్మతు లెచ్చి సాధులకు ద్రోహము సేయునెడఁ జగంబునఁ
ధర్మము దప్పునప్పు డవతారిము లెత్తివిశిష్టరక్షల్
గూర్చి నొనర్చి దుష్టజనశోటి హరింతువు రావణాదిదు
ష్కర్మపరామరాగిరిశంబకరా రఘువంశ కేఖరా, 110

మ. అలపాలస్త్వలకంబె వీరు లగుపూర్వాదిత్యులక లంక వా
రలు ప్రాపించుట శౌరి వైరమున వీరత్వంబు దీక్షఁ రసా
తల మాభీరులు సేరుటం దెలిపికిఁ దరాగతివృత్తాంతముఁ
దెలియక జెప్పెన నాలకింపుము కథాదీనావధానుండ వై, 111

వ. అని కలశజండు మున్ను తన్ను రఘువీరుం డడిగిన ప్రశ్నంబునకు నిలుల నదు
త్తరం బొసంగినవాఁడై మఱియు నిట్లనియె, 112

— సుమానిధిదేశముచేఁ గై కసి విశ్రవునాశ్రమంబుసేరి యతనివరించుట —

సీ అమరలోకముజోక నాలోకనీయ మై యేలోకము నమృద్ధి నిం పొనర్చు
గమలాప్తకమలారికాంతు లొందకయ యేథలము రల్లిప్ర కాశముల వెలుగు
బలినిశాచర సార్వభౌమునాజ్ఞావిశేషమున నేభవనంబు సౌఖ్యముఁ గను
భోగవత్యాపగాంభోజగంధానిలవ్యాప్తి నేనెలపు పావనతఁ జెందు
తే. హాటకేశ్వరసేవాగతాగతాహి, కన్యకాసూపురార్పణిఁ గర్ణసుఖ మొ
సంగు నేపద మట్టిరసాతలమున, నుండి యంత సుమాలి తానొక్కనాఁడు, 113

మ. ధరణీలోకవిలోకనోత్సవ మెదఁ దారొన్న స్వర్ణాద్రిత్రం
గరభస్థుం డయి పుత్రికై కసి నిజాంకం బెక్కి రాఁ జంచలా
స్ఫురితం బై తగునీలమేఘమువలెఁ భూపాలసద్భాత్రుఁడై
సోదంభోధిరనప్ర దేశముల నఁచారంబు గావింపఁగన్, 114

లయగ్రాహి —

చారుపదనూపురము లారభటి మీఱమణిహారములు చన్దవలఁ దాళిసీల మెలొ
య్యారముల నచ్చరలు పేరణినటింప వరిచారణులు దేవ యవధారనిజతై కై
వారముఘటింజఁబలుమాటు వెలిచామరము సూరెలవియచ్చర కుమారికలునిన
స్నేహగలపుష్పకముపైరుచిరలీల గురుజేరఁ జనుధీరునిఁ గుబేరు బొడగాంచెన్,

ఉ. కాంచి సుమాలి వెండియు నెగాదిగఁ జూచి కళానిరూఢి నూ
హించఁగ వీనిఁ బోలఁ గలడే యలరేదొర యిట్టిపుత్రునిఁ
గాంచినవిశ్రవోమునిది గా మఱి భాగ్య మయారె రాక్షసుల్
గాంచరె సౌఖ్య మీదృశునిఁ గై కసి విశ్రవుఁ జేరి కాంచినన్, 116

మ. అని రక్షోహితకార్యకాంక్షి యగునయ్యాదిత్యవిద్యేషి యో
జనఁ గావించి విముక్త పద్మ యగుశ్రీచందాన నింపొందునం

దనమో మాదరపూరి తేక్షములన్ దర్శించి వంశంబు మ
స్మనుపాయం బొకటే గణింతు వినుమంచున్ గూర్చిల్లో నిట్లనున్, 117

ఉ, మానిని యీమణిమయవిమానముపై జనుకాడు విశ్రవో
హాసకుమారుఁ డీశ్వరసమానుఁ డుద్దిశ యేలు నెప్పుడు
వీని జయించుపాటిఁబోవులు గల్గుదు రమృతమునీ
శానునిభార్య వై యతని సాధుమతిఁ భజించి తేనియున్, 118

సీ, జాహిత్రకులముచేఁ దరుకు మేలగునంచుఁ బితృచేవతలు మనఃప్రియముఁగందు
రాఁడుబిడ్డయు నల్లుఁడని వేడుకలు సేయఁగలిగెఁగా యని తల్లియెలమిఁబొందుఁ
గన్యకాదానాభిగణ్యఫలంబు దనకుఁ జేతు నంచు జనకు డలరు
వరుసతో భోగించి వరములీయఁ దలంచి యనలేదుగంధర్వు లాశ్రయింతు

తే, రాత్త బామణి జనియించె నన్నమాత్ర
నట్టికన్య యసామాన్య యని యెఱింగి
కులవయోరూపశీలభంగులకుఁ దగిన
విభు వెదకి పెండ్లి గావించి వెలయు గురుఁడు, 119

మ, తనుజామాత్రపు గావు వంశమున సౌందర్యంబునన్ సద్గుణం
బున శ్రీదేవికి సాటి సేయఁ దగు నన్ బూఁబోడి మావానికి
మృతీ యేబఁధుఁడు వేడఁగా వెఱచుఁ బ్రత్యాఖ్యానశంకాప్తి జ
న్యని వై నన్ దినముల్ గ్రమింపఁబడె నుద్వాహస్త్తునిఁ గానమిన్, 120

చ, కమలదళాక్షి కూఁతు నిలఁ గాంచుట మేలగు నై ననొక్క వ
క్షమున విచార హేతు వని కాంచెద నెట్లగు నన్నఁ దల్లి వం
శము గురునన్యయంబు పతిసంతతి కన్య దురాత్మయైన నొ
ప్పమి యపకీర్తియున్ సకలబాంధవనిందయు నొందుఁ గావునన్, 121

ఉ, దీని వరించు వీఁ డనుచు దేవుఁ డెఱుంగునా లే కెఱుంగఁగో
శాని తదన్యఁ డెల్లెఱుంగుఁ గాన యెఱుంగ నిలండు నీవిభుం
డౌ నని తల్లి నీవలన నన్వయ మొప్పు బ్రసిద్ధిఁ గాంచు నం
చేనును నెల్ల బాంధవులు నెన్నదు మిప్పనిఁ దీర్పవే యనన్, 122

ఉ, కమలడాలు చెక్కుల ధగధగ లీన మొగంబు వాంచి కా
నిమ్మని లేచి సిగ్గు మది నొక్కొన మ్రొక్కనఁ దండ్రి యెత్తి మా
యమృ సుపుష్పం గని శుభాన్నిత వై మను మిచ్చుచోమున్
నవ్వుతిఁ గొల్చి నీ వని ప్రసన్నత దీవన లిచ్చి పంచినన్, 123

సీ, నఖరుచుల్ చరణారణచ్ఛాయలను గూడి యలరుకుంకుమగంధ మవనికొసఁగ
రమణీయమణీనూపురధ్వనుల్ శుచిపక్షు లగుద్విజాతులపల్కు లనుసరింప
సాగసువాలు మెఱుంగుఁజూపు లాశావీధి కలఁ గల్పవిరిమేలుక ట్లమృతఁ
గరిపల్లవశ్రీలు కంకణారవముచేఁ గోయిలయెలనాఁగగంపుఁ బిలువఁ

- కే, గాంచికాఘంటికలు మోయినచితోరు, కదళికలు మీఱ ఘనకుచకనకకలశ
యగనిగన్నిగలాలకు నయ్యువిద శోభనాకృతినిజేరె జాలస్త్వనాశ్రమంబు,
- క, కాంచనపాంచాలికవలె, మించినయక్కాంచనాంగి మెయిజిగిపయి వ్యా
పించం గాంచినతరువులు, గాంచనతరువుల తెఱంగు గైకొన నచటన్, 125
- క, సాయమున మఱని కెందొగ, సాయక మన రమణి యిటుల చని హోమంబుం
జేయుచు రెండవస్వాహా, నాయకుఁ డనఁ దగువుల ప్ర్యనందనుఁ జేరెన్, 126
- ఉ, చూచి మరీచి మాలిరుచి, జొక్కెడుపద్మినిలీల రక్తితో
నాచెలి యిచ్చ మెచ్చుకొని యాతనిమోల నతాననాజ్ఞనం
సూదితలజ్జయై నిలిచి తోణిఁ బదాగ్రమునకొ లిఖించుచున్
వేదినయంత హోమవిధి విశ్రవుఁడున్ నెఱవేర్చి ముండటన్, 127
- సీ తెలివి యాచేరలం తేసికన్నులదాని మొలకనవ్వలముద్దుమోముదాని
వెలయ సంఘెడుతల వెండ్రుకల్ గలదానిఁ బసమించు నెలనంకనొసలిదానిఁ
గమ్మఁడా లొరయుబంగారుఁజెక్కులదానిఁ దావిపిడెపుఁగావిమోవిదాని
నుబ్బుసిబ్బెపుగబ్బిచన్నులదానిఁ బిడికిట నడఁగు నెన్నడుముదాని
- తే, మెఱుంగువలె దళుతళుకనుమేనిదానిఁ
గన్నె ప్రాయంబుచే వన్నె గన్నదానిఁ
దోరపుఁబిఱుందుదానిఁ బెందొడలదాని
సాగసునడదాని నక్కన్నెఁ జూచె నతఁడు 128
- ఉ, చూచి నవిస్తయాత్మఁ డగుచున్ ముని యెవ్వతె వేమి నీదువే
రేచెలి లేక యొంటి యింట కేటికి వచ్చితి వెవ్వరైనఁ బ్రే
రేచిరొ నీవె వేడ్కకుఁ జరించెదొ కల్గినమాట గల్గిన
ప్రోచెలి తెల్పుమన్న నదియుం గరముల్ ముకులించి యిట్లనున్, 129
- మ, కరుణాసాగర నే సుమాలి యనురక్షస్సామిగారాముఁగూఁ
తురఁ బుష్పాత్కటచెల్లెనక రహి వహింపిం గైకసీసంజ్ఞ చే
గురునిరైకమునక భవచ్చరణముల్ గొల్వం గదా వచ్చితిం
బరికింపం దగు నామనోరథము మీభవ్యప్రభావంబునన్,
- వ, అని పలికినయచ్చిలుకల కొలికిపలుకుణు విని తనమనోదృష్టి నది వచ్చినరాక
యెఱింగి సుగుణాభినందనం డగు నప్పలస్త్యనందనం డిట్లనియె, 131
- మ, కలకంఠీమణి నీమనోరథము నేఁ గంటిక సుతాపేక్ష నిం
దులకున్ వచ్చితి వైన సంశకడ నన్నుం జేరి మాటాడుటక
ఖలు లౌ రాక్షసు లుద్భవించెదరు నీగర్భంబునక నాపుడుం
జెలి భీతిల్లి విసీతి మొక్కి వచియింఁచె విశ్రవో బ్రహ్మతోన్, 132

మ, అనఘా మూడవ బ్రహ్మవి విబుధలోకారాధ్యశీలుండ వై
మనునీతేజమునక జన్మించినసుతున్ మాంసాశులై దుష్టవ
ర్తనులై సాధువిరోధులై మెలంగు టర్తంబే గుణస్ఫూర్తిచే
నిను బోల్చు దగునత్ము మారల మున్నంపంగదే నావుడున్. 133

మ, అలపాలస్త్వండు గ్రమ్మఱం బలికె గన్యం గాలదోషంబు పె
ద్దలకే కాదు విధాత కైన వశమే తప్పింప నిం కేల చిం
కిల నీపుష్ట్రయందు మేటి యనఁగా దీపించు విద్యాగరి
ష్టలలో శ్రేష్ఠండు బ్రహ్మనిష్ఠండు గనిష్ఠం డిందుబింబాననా, 134

క, నను బోలు బ్రహ్మనిష్ఠల, నిను బోలు బ్రతాపవరుల నెనయువినీతిక
నను బోలు నక్కుమారుండు, మను నాతనివలనఁ గులము మనికిత మేలా, 135

వ, అని భవిష్యదర్థంబు వివరించి విరించిపొత్తుండు పుత్రకాక్ష లాచరించి తను
వరించి మరులునం దీవరించినయక్కన్యకు గర్భాధానంబుల బ్రసాదించిన, 136

నీ మేరుశృంగములపై మేఘముల్ దిగురీతి నాతిచూచుక ములు నల్లనయ్యె
దాహృదశ్రీ నిల్పుధనశాంబుజముపొల్కిఁ జెలిగంటిసెన్యాము దెల్లనయ్యె
గృతదైత్యజాతి వర్ణిలు నిటు లశరీతిఁ గలకంతిలేఁగాను బలతమయ్యె
గర్భగార్భకతమాకాంతి బై లగులీల విమలాంగిసూఁగారు విపుల మయ్యె
తే, నలరుబోడికి నొకయడు గామడయ్యె, గీరవాణకిఁ జిట్టుముల్ దోరమయ్యె
నబ్బపాణికి మంటిపై నానయయ్యె, నైకతశ్రోణికి బ్రచూతినమయమయ్యె, 137

— రావణ కుంభకర్ణ విభీషణుల జననము —

క, భవనములు దలక మునులును, దివిజ లడల ధనదుగుండె దిగు మనఁగ రా
హువు శని మొదలగుదుర్గ్రహ, నివహము నీకటస్థలమున నిలిచినవేళన్. 138

నీ, పిడుగుండప్పుడుతోడ జెడఁగుజేగుకనిండుచాయ దేతెడుదశాస్యములతోడ
నిడుదకోటలతోడ నెరయఁ గాటుక రాశి యైనట్టు గనుసట్టుమేనితోడ
జాటుకుఁజూపులతోడ జ్యోతిర్ల తారుణారణములొకటకు పెండ్లుకలతోడఁ
దామోక్ష ములతోడ దారుణాహులీల వెలయువంతిభిభూర్గభులతోడఁ
తే, భయముభీభత్సమొలయుపాపంబుతోడఁ, నైకనీభామినీమణిగర్భమున మ
హాగ్రంధగురాక్షసుండుకడను మమయ్యె, గాలకూటంబు వారాశిగనినయటుల,

శా, ఆరక్షోవరుఁ డుద్భవించునెడ గృధ్రా రావముల్ మించు మే
దోర క్తంబులు మేఘముల్ గురిసె నాందోళించె భూతావళుల్
భీరుత్వం బెనసెన్ సురాఘములు గంపించెన్ సృగాలచ్చటల్
భూరిజ్వాలలు వాంతినెనె రనిదీప్తుల్ మాసె మోసెన్ దిశల్, 140

క, ఆవేళ, బుత్తజన్మము, భావించి పులస్త్యసుతుండు పటతెంచి దశ
గ్రీవుం డనుపేరతనికె, గావించి యథోచితంబుగా నున్నయెడన్, 141

ఉ, వెండియు విశ్రవఃఫలితవీర్యమునన్ బలుచూలు దాల్చి బ్ర
హ్మాండవిఖండనోద్భుతరార్భటి మీతెడువానిఁ గుంభక
ర్ణుండను పుత్రునిన్ సుగవరత్ బెగడందంగఁ గాంచె నంతన
య్యండజయూన శూర్పణఖ యత్తనయం గనియెం గ్రమంబునన్, 142

వ, తదనంతరంబున, 143

మ, గుణరత్నాకరుఁ డింద్రియార్థమరుపంకూరాహిన్యాశుశు
క్షణి విద్యానిధి విశ్రవఃకులహితాచారాశ్రయుం డార్యపో
షణచింతామణి సర్వభూతకరుణాసంగాత్మకుం డావిభీ
షణుఁడుం గైకసిగర్భవార్ధిబాడమెన్ సంపూర్ణచంద్రాకృతిన్, 144

తే, ఆకుమారత్రయంబున కాగమోక్త, మార్గమునఁ దండ్రిజాతకర్మంబు నామ
కరణములు మున్ను గాఁగలకర్మతతులు, క్రమముననొనర్చియుపనయనముజేసె,

వ, ఇత్రైఱుంగున నన్విశ్రవస్తజానూతు లుపసీతు లయి తండ్రివలన నఖలవిద్యావిశే
షంబు లెఱింగి శిత్తభానుత్రయసమానులు దినదినబ్రవర్థమానులునై వెలయు
చుండి రయ్యవసరంబున, 146

— దశగ్రీవకంభకర్ణవిభీషణుల బాల్యకీడలు —

సీ, అలఁతిగట్టులు భుజార్గళనిరర్గళత నుత్పాటించి కందుకప్రాధిఁ కాపు
నుడువీధి నొరసి పోయెడువిమానము లందుకొని బిట్టు నేలతోఁ గొట్టి యార్పు
నాశ్రమోన్నతభూరుహములుదాఁ బలఁద్రోచి పఱచుమానులడాసిపరిహసించు
శరభసింహమదేభసమితి నీడిచి తెచ్చి గట్టిగా దామెనఁ గట్టివైచు

తే గరుడగంధర్వపన్న గాగ్రణుల నెచటఁ
గనిన మీతో భుజాభుజఁ బెనఁగ వలయు
నిలువుండను చార లుఱుక వెన్వెంటఁ దగులు
బాల్యలీలావిలోలుడై పంక్తిముఖుఁడు, 147

సీ, గిరిదిశాకరిభోగికిటికూర్తములు వ్రాల సంఘిఘట్టన నుర్వి నడఁగఁగ్రోక్కు-
నరుణచోదితరథం బట్టిట్టుగాఁ బట్టి నలినాప్తుబింబంబు నాఁకి విడుచు
బాల సాచి దిగ్గేశపట్టణాభ్యంతరోద్వానపవక్వ్యఫలాగ తతులఁ గూల్పుఁ
గనుఁగొన్నవైమానికశ్రేణి వివృతాస్యబిలగతంబుగ నొక్క పెట్ట మ్రింగు

తే, నెదుటఁబడకున్న మునిగోటి పెదకి పెదకి
పట్టి భక్షించుఁ గొవ్వెగఁ దొట్టి గుఱుక
నిడిచి నిదురించు లేచు నల్లడలఁ దిరుగుఁ
కుంభకర్ణుండు నడయాడుకొండఁరణి, 148

చ, అతనిసహోదరుండు సుజనావనశాలి విభీషణుండు సు
వ్రతములు శల్పుచున్ శ్రుతిపరంపరయర్థముఁ దండ్రి దెల్పుగా

హితమతి నాలకింపుచు జితేంద్రియుఁ డై యుపకారశీలతం
బ్రతిదినమునం జూచు మృదుభావముతోఁ గులధర్మపద్ధతిన్. 149

ఉ. అన్నలు సేయురాయిడి భయాతురులై బరువెత్తుమానులం
గన్నులఁ జూచెనేని దనుకంపము మానిచి నానిమిత్త మా
పన్నుల వీరి బోవుఁ దని ప్రార్థన సేయు నతండు చారలం
బిన్నతినాననుండియు నిభీషణుఁ డెంత పరోపకారియో. 150

క. క్రూరుఁ డగుకుంభకర్ణుని, బారిఁ బడి విభీషణో క్తిబ్రదికి మునులు త
త్కారుణికుని దీవింపుదు, రారవిభావముగ బ్రతుకు మన్నా యనుచున్. 151

ఉ. అంతట నొక్కనాడు దమయ్యయ్యఁ గనంగొవ రత్నఘంటికా
క్రాంతవిమీనమెక్కొని కన్నులపండువుగా ధనేశ్వరం
డెతయు వేడ్క వచ్చుచెలు వెల్లను తప్పక చూచి కైకనీ
కాంతస్వభావసిద్ధ మగుశౌర్యమునక దశకంఠతో ననున్. 152

మ. కనుగొంటే భవదగ్రజం డయినయక్ష స్వామిసాభాగ్య మీ
తనిచందంబున నీవు నిట్టిసిరు లొందం జూడఁ గాంక్షించెదం
దనయా యెందున నీదృశస్ఫురణఁ జెందక వచ్చు నానేర్ప గై
కొను శీఘ్రింబున నేటి కూరక యశక్తుం బోలి వర్తింపగన్. 153

ప. అని ప్రబోధించిన, 154

మ. జనరీమాగ్వ్యజనాఁలజ్వలితరోషజ్వాలఁ డై యద్ద శా
ననుఁ డిట్లంచుఁ బ్రతిజ్ఞఁడేసె జననీ నామాట తస్యంబు గా
నిను మే ఘోరతపస్వి నై ధనదుర్నిక మించెదక లేనిచోఁ
దనతేజంబున నీదృశం బగు ప్రభుత్వం బైనఁ బ్రాపించెదన్ 155

క. వెక్కువకు సాటియును గా, కెక్కువయుం గాక జోక సేతనికంటం
దక్కువయైనా నిక నను, మక్కువ వీడ్కొలుపు మని సమగ్రవిసీతిన్. 156

మ. వినతుల్ సేసె దశాననండు మమతన్ వేమాటు దీవించున
జ్జనవిక వీడ్కొని కుంభకర్ణుడుఁ గనిష్ఠభ్రాతయున్ వెంట రాఁ
జని గోకర్ణసమాహ్వయాశ్రమము విశ్వాసంబుతోఁ జేరి కాం
చనగర్భున్ మది నుంచి యుగ్రతపముల్ సల్పంగనుద్యుక్తుడై. 157

ప తమ్ములతో నిట్లనియె, 158

— రావణ కుంభకర్ణ విభీషణులు బ్రహ్మచుగూర్చి తపంబుసేయుట —

నీ కమలగర్భుడు భక్తకామధేనువు నిక్కవంబుగా వత్సలత్వంబుఁ జూపుఁ
బరమేష్ఠి యాశ్రితపారిజాతము శ్రాంతి బాసి కావలసినఫలము లొనఁగు
భారతీనాథుండు ప్రణతచింతామణి రాతనం బూనియు రక్తి నెరపు
చతురాననుండు దానసమీప మేరువు కర్పరదాశ్చత్వగరిమ మించుఁ

తే. దాత తాపసజనకామితప్రదాత
పెద్దవేల్పు మునిశ్రేణిః బ్రీతి నిల్పు
నలువ యతివీక్షణాళులు నిలుచుకలువ
యతని భజయింప మనకోర్కు లబ్బుటరుదె. 159

మ. అని వాణీరమణీమనోహరుని మాహాత్మ్యంబు వర్ణించి, య
య్యనఁగుండమ్ముల నిర్దుర్ఘఁ ఘనతఃస్యాన క్తచేతః ప్రవ
ర్తనధారేయులఁ జేసి వారి నవిధారణ్యంబుఁ నిల్పి తా
నును బ్రత్యేకవనాంతరంబునఁ బ్రశాంతుం డై తఁం బున్నడన్. 160

సీ. వనజకాననశోమకున కెంత కువలయ పరితాపకృతి నాఁగఁ బ్రబలుతపను
కరములు సోక భగ్గన మండురవిరత్నములతనుజ్ఞాతిక లాలసిగపుడె
చురచురఁ గాలెడిసుక్మతృణశ్రేణిసరణిఁ గన్నడునికుంజమాలఁ దగులు
మంటలు వెదురుజొంపములఁ బ్రాణి మహోగ్రమైతదంతిక భూరుహముల నెగసి

తే. దరికొని వహించునక్కాఁకఁ దాళలేక
తెరిల్పుగములు మృగతృప్త కరిగి సారుగు
మండువేసవిఁ బంచాగ్ని మధ్యమునను
గుభకర్ణండు గావించె ఘోరతిపము. 161

క. ఇటు లెండకు వానకు నుత్కటతర మగుచలికి వెఱక కంపింపక వే
సటఁ బడక కుంభకర్ణండు, పటునిష్ఠ ఘటించె దపము పదివే లేడల్, 162

సీ. కంటిచూపు జగంబుకంటిరూపు సజాతికద్యుతికతన నై క్యంబు సేసి
సర్వభూతదయాప్రసన్న భావంబుతోఁ దరలని నియమంబుఁదగులుపటిచి
యించుకొంచుక సందడించుకోరికలతో వివిధేంద్రియవికారవిఠతు లడఁచి
ద్వంద్వముల్ సహించుతాల్చికంబంబుతోఁ గడిచి చిత్రేభంబుఁ గట్టివైచి
తే. కమలపట్కంబు శోధించి కమలభవుని, కమలపరములు దలఁచుచు గాఢశక్తిఁ
దగ విభీషణుఁ డేకపాదమున నిలిచి, యైదువేలేండ్లు కావించె నతులతపము. 163

క. మఱి యైదువేలయేడులు, దెఱచిన కనుమాయ కినునిదెసఁ జూచుచు నే
డైటనూర్ధ్వబాహుండు మతి, దఱుమక శ్రుతిసాడివిశానుఁడు దపమొనరించెన్, 164

మ. ఎలుకల్ పిల్లులు నీలకంఠములు భోగీంద్రంబు లేణచ్చటల్
పులులుఁ సింహము లేనుఁగుల్ శరభసాళుల్ గండభేరుండముల్
చలిమిం జెంది విభీషణాశ్రమమునఁ జెల్వొందు భూనాథ యం
దుల కుప్పొంగి నటింతు రచ్చర లమర్త్యుల్ పూలు వర్షింపఁగన్. 165

ప. అని పలికి లోపాముద్రాధిపతి వెండియు రామభద్రున కిట్లనియె. 166

—❧— దశముఖుఁడు వీరహోమంబు నల్పుట ❧—

సీ. అఖిలలోకాతీత మగుమహామహిమంబుఁ బడయంగ నూహించి పంక్తిముఖుఁడు
విధి దేవతాక మై విలసిల్లు మంత్రంబు జపించుచును నిరశనలఁ దాల్చి

యొకకాలిపెనువేలి నుర్వి జక్కగ నిల్పి సూర్యావలోకసధుర్ముడగుచుఁ
దనహృదయాకాశమునఁ బితామహు నుంచి ధ్యాసించి వేయెడు వై నవెనక
తే నగ్రచున మండునుగ్రతరాగ్నిలోన, మునుకొని కరాసిఁ దలఁద్రుంఁగి కొనిభక్తి
కముగ బ్రహ్మర్షణంబగుఁగాక యంచు, వీరహోమంబుఁ గావించె విస్తయముగ,

మ, వికటాచారుఁ డతండు నిశ్చలమతిఁ వేయెండ్ల కొక్కొక్క మ
స్తకముఁ ఛేద మొనర్చి వేల్పు దమునసంభాసితార్పిం దదీ
యకరోటిప్రతతుల్ పటిల్లు మని న్నయ్యుని బట్టుఘోషం బజాం
డకటాహస్సుటనాప్రచండతర మై నానాదికల్ నిండఁగన్, 168

శా, పాలస్త్రావృత్తికీక సాస్త్రపలశుంధన్యస్తకప్లావణ
స్థూలాభిలకరాశిపావకశిఖాస్తోమంబు ధూమంబుల్
జాలోమీపతిప్రాలు చుట్టికొనియె భావిప్రవృద్ధాసురో
ద్వేలాస్త్రార్పులు తద్బలంబు లిటు లుద్దీపించు నెఱపొలికన్, 169

మ, ఉరునిష్ఠోగ్రదశాన్యనిర్మితశిరోహోమక్రియాదగ్ధమే
దురుమేదఃపలలాస్థితై శికమిశ్లేష్టర్వాసనల్ భానభోం
తరముల్ నిండఁగ నైఁచ నోప కింక నెన్నం డిచ్చునో వీనికీ
వర మబ్జాసనుఁ డంచు వినత్రోవం బోవు దేవేఘముల్, 170

క, కైకసిహోడు కిటువలె నిర్వాణ్యలమతి దశసహస్రవర్షము లరుగఁ
భీకరగతిఁ బదియవతల, వీరం దెగఁ గోసి వహ్ని వేల్వఁగఁ దలఁనెన్, 171

వ, అప్పడు, 172

చ, గగనముమోసె వీచె సుడిగాలి సముద్రము లింకెమేరువుల్
దిగఁబడె భూమి చక్రముగతిం దిరిగె రవి త్రోవఁ దప్పె న
మృగలమగండు వీర దశనుం బగుమస్తక ముత్తరించి వే
ల్వఁ గడఁగి హోమవహ్ని చటులంబుగఁ బ్రవ్వరిలఁగఁ జేసినన్, 173

శా, ఆపాల స్త్యవివర్ధమానఘనహోమాగ్నిజ్వలజ్ఞాల్లికల్
వైవైఁ బ్రాశన దిక్పతుల్ యతులు విభ్రాంతాత్తులై సర్వలో
కాపూర్ణాధిపతిత్వసౌఖ్యనిధి బ్రహ్మం జేరి సేవించి ప్వా
మీ పద్మాసన యార్తుల మముఁ గృపాదృష్టి విలోకింపవే, 174

మ దశకంతాసురుఁ డగ్నిఁ దొమ్మిదితలల్ దా వేల్పియుఁ నేటిక
ద్వితమం దైనవళిరంబు వేల్వఁ గడఁగం దద్దోమధూమచ్ఛటల్
దశదిగ్భాగము లావఁంచె నికఁ బ్రోక్షింబు గా కుండి తే
ని శిఖిజ్వాలలఁ గ్రాగు ముజ్జగములుఁ నిక్కంబు వాణీశ్వరా, 175

ఉ, ఒప్పిద మైననీకరుణ నుప్పతుఁ డై మఱి మీఁదుగా జగం
బప్పిశితాశి యేచు హవనానిల పిప్పడ యేచ బూనెడిం

జెప్పెడి దేమి యింక నెడ చేసినఁ ద పగు మీఁదిబాధ కే
మొప్పితి ముగ్ధ మవ్వితృప్తహామము మాన్చు గదయ్య చయ్యనన్. 176

వ, అని భయోత్పాతవిధూతచేతస్సులై చేతులు ముకళించి ప్రార్థించువేల్పు
దొరల దరహాసవదనంబు దెరలం గనంగొని మంచి దని నమ్మితిని విరించి
కాంచనమయకమలాసనంబు డిగ్గ నుటికి యతిసత్వరంబుగ, 177

— రావణకుంభకర్ణవిభీషణులకు బ్రహ్మ ప్రత్యక్ష మై పంబు లిచ్చుట
సీ, శ్వేతకేతుఁడు జోక సేసి తెచ్చినపదార్థన్నై చుంచహుమాయ వడిగ నెక్కి-
వెనువెంట వచ్చునావిత్రీముఖస్త్రీలప్రణయభావలమిఁది కాళి మాని
ప్రాబల్కుతుడలతో బ్రణుతించునయమిప్రవరులమతిఁ బెదచెవులఁ బెట్టి
సృష్టికృతముఁ దెల్పఁ జేరికై నడచుబ్రహ్మాదిక్కుగని మాటలాడు మఱచి
తే, గునుకుపరువునఁ బఱకెంచు కొడుకవీణ
వినెదర క్తియుఁ బూనత వేల్పుఁ జెలువ
లాడఁ బాడంగ నెడ యీక యాక్షణమున
దశముఖున కబ్జభవుఁడు ప్రత్యక్ష మయ్యె. 178

శా, ఈచందంబునఁ బంక్తికంతునకు వాణీశుండు గాన్పించి వీ
రాచారం డతఁ డున్నయొక్కతలపై హస్తాసిఁ బూన్పంగ నో
హో చాలింపు దశాస్య యీ తెగువ కద్యోగింతురే మెచ్చికిన్
నీచిత్రాధ్వరకర్తనైష్ఠికతకన్ నీకోర్క లీ వచ్చితిన్. 179

వ, అని వారింది హితోక్తులు వివరించిన విరించనుపలుకు లాలించి సాహసోద్యో
గంబు సాలించి లేచి తలయెత్తి యతనిం బొడగాంచి పులకాంచితశరీరుం డయి
యవ్వితృప్తహామముఁ డనేక నమస్కారంబు లాచరించి యిరువది కరంబులు
ముకుళించి హర్షగాఢవ్యంబు వహించి యిట్లనియె 180

సీ ప్రకృతిదురాప మై పరిపూర్ణరూప మై యెసఁగునత్రామాత్ర మీవె కావె
సత్త్వప్రధాన మై సాక్షిత్వాధీన మై యెసఁగునీశ్వరతత్త్వ మీవె కావె
సృష్టినిర్మాత వై యిష్టార్థదాత వై యెసఁగునర్చనీయత వీవె కావె
పురుషాహ్వయండ్ల వై బోధమయండ్ల వై యెసఁగునుహాత్ముండ వీవె కావె

తే, నిన్ను పృజయించుకొన్నది నీవె కావె
నిన్ను నీయందుఁ గనుంగొందు వీవె కావె
యెల్లశ్రుతు లెంచ మనువేల్పు వీవె కావె
యెల్లశ్రుతులకు నావాస మీవె కావె. 181

మ, తనుబుద్ధీంద్రియముల్ వికారములు నాత్మక జెండఁగాఁ జేసి వా
నిని ద తృప్తహామముల్ నలుపఁగా నీవే నియోగించి యం
దున దారిత్ర్యము వై భవంబు సుఖముఁ దుఃఖంబుఁ గాలంబు వెద
లినె కల్పించి సమస్తముం గను నినుక ధ్యానింతు నశ్రాంతమున్. 182

ఉ. దేవ శుభాశుభస్థితులు దేవనరాసురముఖ్యు లొండఁ గా
నీవె యొనర్తు బాధ్యుడవు నీ కొకవిన్నప మాచరించెదఁ
జీవులు మృత్యు వన్న వెఱ నెందుదు రుగ్రవిరోధి మృత్యువే
కావునఁ దద్భయంబు వెలిగా బ్రదుకఁ వర మీయవే కృపనఁ . 183

మ. గరుడాదిత్యనభశ్చరాసురముఁ ధంధర్వసిద్ధర్షి భా
స్వరవిద్యాధరయక్షకిన్నరపిశాచప్రేతరక్షఃఫణా
ధరభూతగ్రహవిశ్వసాధ్యవసురుద్ర శ్రేణిచేఁ బోరులఁ
మరణం బొందనిమన్ని- యిమ్ము గణియింపఁ దక్కుమర్త్యాదులన్ . 184

మ. అని ప్రార్థించినఁ బద్మగర్భుఁడు తదీయాశాస్య మీడేర్చి తెం
పున మున్నాశంక వహ్ని వేల్చినశిరంబుల్ గ్రమ్మఱ మొల్చి
త్వనయఁ గట్టడ సేసి సౌఖ్యనిధి వై యీరేడులోకంబులం
దు నజయ్యుం డనుకీర్తిఁ గాంచు మని సంతుష్టాత్తుఁ గావించుచున్ . 185

చ. అతనిసవర్యఁ బ్రముదితాత్మకుఁ డై పరమేష్ఠి యోగరం
జితమతి యావిభీషణునిఁ జేరి తపంబున ధర్మమార్గసు
స్థితి ననివార్యభూతహితశీలత నీప్రతిఁ గాన సేను మె
చ్చితి విను వత్స నీవలచుచింతిముఖో వచియింపు నాపుడున్ . 186

శా. అంతర్నాదము విన్నయోగివరున ట్లామాట లాలించుచున్
సంతోషించి విభీషణుండు “విమలస్వాత్మం దయా
వంతం శాస్త్ర మనస్తూపిణ మహంవందే” యటంచుఁజే వచః
శాంతుఁ జేరి నమస్కరించి పలికెఁ గంభీరవాచార్భటిన్ . 187

చ. ఇనుఁడు కరంబులఁ గళల నిందుండు కీల వహ్ని వన్నె గాం
చనక్రియ సద్గుణంబులఁ బ్రసిద్ధి వహించినలోకకర్త వీ
వెనసినకూర్చి వచ్చి నను నెంతయు మెచ్చితి నంటి వింతకం
టెను వర మున్నదే యిపుడు నేఁ గృతకృత్యుండ నైతి నీశ్వరా . 188

ఉ. ఐన నమోఘదర్శకుండ వై నజగత్పతి వీవె మెచ్చి యిం
నై నవరంబు వేడు మని యానతి యియ్యుండ నూర కుండరా
దే నుతి సేసి వేఁడెద సహింపఁగఁ గూడనియట్టియాపదఁ
మానితధర్మమార్గమున మామకచిత్తము నిల్వఁ జేయవే . 189

క. ఏయాశ్రమంబు జెందిన, నాయాశ్రమధర్మమునకు ననుకూలముగాఁ
జేయుము హృదయము ధార్మిక, దేయెడ నజయ్యుండనఁగ నే వినియుందున్ ,
తే. శిక్షితముగాకయె మదీయచిత్తవృత్తి, కనుగుణంబుగ నిమ్ము బ్రహ్మోక్త మనిన
నావరము లిచ్చి తద్బుద్ధి కజాడు మెచ్చి, యిచ్చు నుకంపజనియింప నిట్టులనియె.

ఉ. ఆసురయోనిఁ బుట్టియును నాసురవృత్తి యొకింత లేదు నీ
కీసుర లైన దీ టగుదురే భవదుక్తులు నన్నుఁ బ్రేతునిఁ

జేసె నమర్త్యభావము సుశీల యొసంగితి నింక నీవు దే
వాసురకోటిలో ఘనుడ వై మను మంచు ననుగ్రహించినన్, 192

క. కొనియాడి రమరు లజ్జఁ గన్నఁ, కొని యాడిరి వేల్పుముద్దు గుమ్మలు వెత పి
ఁగొని పాడిరి గంధర్వలు, మెను పగునమరత్వ మువ్వభీషణుఁ డొందన్, 193

చ. పరిహితఁ డైనవానికి శుభంబు లభించిన నెల్లవారలున్
హరుసమై కండ్లు దుర్జనున కాయువు శ్రీయును వృద్ధిబొందినన్
బరమభయంబుఁ జెందుదురు భానుకులేశ్వర కాపునన్ దయా
పరుడు విభీణుఁ డమరభావము నొందినను బ్బి రందఱున్, 194

—❧— దేవతలు కుంభకర్ణనకు వరంబు లీయవల దని బ్రహ్మను వేడుట ❧—

చ. బిరుహగర్భుఁ డిట్టుల విభీషణు కోర్కు లోసంగి ప్రాభవం
బెసఁగఁగఁ గుంభకర్ణకడ కేగెడునప్పుడు వేల్పు లాడి ర
య్యసుర కభీష్ట మియ్యఁ దగ దయ్య పరాకు సరస్వతీత వాఁ
డనదృశకాయుఁ డీభవన మంతయు మ్రింగఁగ నోపు నొక్కటన్, 195

సీ. గట్టిగాఁ బద ముర్విఁ బెట్టె నేనియు సప్తశతాశలోకముల్ భగ్నుములగు
నొక్కమా టటు నిక్కె నిక్కె నేనియు శిరఃప్రహతి చేసూర్ధ్వకర్పరముల గలు
నుశ్చాహ మొదవ మై నుట్టించెనేనియుఁ బచ్చికోడలజాడ విచ్చు దిశలు
లేచి నీల్లుచు బార సాచెనేనియుఁ జక్రవాళాచ లేంద్ర మవ్వలికి వీఁగు

దే. గేరి నవ్వివ మీబోటివారి కెల్ల
గుండెదిగు లగు మమ్ముఁ బేర్కొనఁగ నేటి
కీవఱకు వాడు సేసిన హింస లెంచఁ
గూడ దటువంటిఖలు దయఁ జూడ నేల,

196

ఆ. తనువుఁజాత మన్నఁ గన్న రాదు తుద మొద, లాత్మఁ జాతమన్న నతికఠినము
నడకఁ జాత మన్నఁ గడుహింస వాడేల, భాత వానితపము దయ్య మెఱుంగు,

క. నందనవనవాసినులఁ బు, రందరసహచరల నచ్చరల బెక్కండ్రన్
వ్రుందించె మ్రింగె నరముని, బృందంబుల ఖలుఁడు వీడు పిన్నతనమునన్, 198

క. ఏవరము లేకయే బలు, కావరమున జగము లేఁచుఖలునకు వరముల్
దేవర యొసఁగుట మండెడు, పావకులో నేయి వోయి భంగిన కాదే, 199

ఉ. కావునఁ గుంభకర్ణపయఁ గారుణికత్వము మాని నీవు మా
యావినశాత్తుఁ జేసి వర మం డొకదాని నొసంగినన్ శుభం
బావహిలున్ జగంబులకు నంచు సురల్ వివరింప భారతీ
దేవిముఖంబుఁ జూచె దొలి దేవర సాదరపీక్షణంబునన్, 200

వ. ఇటువలె దన మొగంబు గనిననలుమొగంబుల వేల్పువొరయింగితి మెఱింగి
మెఱుంగుల తెఱంగునఁ దుభంగలించు మెఱుంగుజాపులఁ దొంగలితెప్పలనప్ప

ళించుచు విష్ణు గలకప్పుఁగొప్పవిరుల సరులకై కప్పుకొనునళిపరంపరల కళుకు సంపాదించునవతంపచాం పేయప్రభాసంపదలకు లంకెలగుచుఁగనత్కనక తాటంక దీపులు విద్వేంబుఁ జూపుకోపున నందంపుఁ జెక్కుటద్దములపై ముద్దుగురియం గంగులుఁ బుస్తకాక్షమాలికావిపంచికలు మెఱయఁ గొదమరాయంచవలె నచ్చదువులజవరాలు పతియెదుటి కరుదెంచి యుదంచితాంజలి యొనరించి వినయలజ్ఞాభరానతివిలోకనంబునన్ దద్దదనంబు లలంకరించి యల్లన యేమి పని యాచరింతు నాన తిం డనిన నజుండు నద్దేవి నాడరించి యిట్లనియె, 201

మ. సరసీజేక్షణ యెల్లజీవులసజ్జ్ఞో సేరి కీడించునే
ర్పరి సేవీ కన కుంభకర్ణ్యసనాభాగంబునన్ శిల్పి నే
వర మీనచ్చినవేళ నయ్యసురచే వ్యర్థోక్తులాడింపు మేల్
వరమున్ గోరఁగ నీకు పొమ్మనిన నవ్వాదేవి యట్లుండినన్, 202

— సరస్వతితోడ్పాటుచే బ్రహ్మ కుంభకర్ణ్యనకు నిద్ర వరంబుగా నిచ్చుట —

మ. అమరజ్యేష్ఠుఁడు నంత నయ్యసుర డాయం బోయి లే కుంభక
ర్ణ్య మహాభాగ భవత్రపంబు గన నానందంబు వర్ధిల్లె వేఁ
డు మభీష్టం బొడఁగూర్చు నిప్పుడన వాఁడున్ మ్రొక్కి మఱ్యానముల్
తమి నిద్రింపఁగ నొక్కనాఁ డశన మొందన్ జేయవే నావుడున్, 203

చ. వనజజుఁ డట్ల యౌ నది యవశ్యము మేలు సుఖాన నిద్ర పొ
మ్మని సుఁకకోటితోఁ జనియె నంత సరస్వతియున్ దదాస్యన
ర్తన ముడిగెన్ నిజప్రతిభఁ దాలించి యప్పుడు కుంభకర్ణ్యుఁడున్
దననుడువుల్ దలంచుకొని తా నిటు లంచుఁ దలంచె నంతయున్, 204

మ. అకటా పద్మజీనండవాఁడు వర మియ్యన్ మంచికో
రిక లక్ష్మింసక నిద్ర యి మ్మనెడివెట్టిఁ గంటిమె యిట్టి దే
టికి నానోటికి వచ్చె హా తెలిసికొంటిఁ వేల్పులే చేసి రి
వికలత్వం బిఁక నేల యొనపనిఁ విభ్రాంతి వాటింపఁగన్, 205

క. పోషమునకు దైవం, భారయ ఫలకారి యందు రాదైవంబే
వైరస్యము వహించిన, నేరూపునఁ బురుషుఁడొందు నిష్టార్థంబుల్, 206

క. దైవోపహతుఁడు సుకృతఫలం, ద్రోవ వెదకి పోవ నదియె దుర్గతి యగు మేల్
గావలయునన్నఁ గీ డగుఁ, గావున నిఁక జాలిఁ జెందఁగా దనుచున్నన్, 207

ఉ. అన్నయుఁ దమ్ముఁ డచ్చటికి నంతటిలోఁ గడు వేడ్కవచ్చితా
నున్నవిధంబుఁ జూచి యదియున్ విని దైవమె యిట్లు సేసినన్
విన్నడనంబుఁ జెందఁ దగునే వగ పేటికిఁ బామరుండవే
యన్నఁ గలంక దేతె నఁ డర్కకు శేక్వర వారిమాటలన్, 208

క. ఈ తెఱఁగున దశకంఠుఁడు, ధాతవరంబునకు గామితములొనఁగూడన్
భ్రాతృసమేతంబుగ్లజ్జేష్ఠాతకవనమునకుఁ జనియె సంతోషమునన్, 209

వ, అని యెఱింగిన రఘుకులగ్రామణితో మణియు నగస్త్యమునిశిఖామణి
యిట్లనియె, 210

* సుమాలిపాతాళమునుండి ప్రహస్తాపిపుత్రులతోఁగూడ రావణునియొద్దకువచ్చుట *

చ, దశముఖుఁ డీప్రకారమునఁ దమ్ముతోఁ జని తల్లికిఁ బ్రతీ
ప్రశమధి యైనతండ్రికిని భక్తిఁ బ్రణామము లాచరించి డై
త్యశతము గొల్వఁ బాయక తదాశ్రమభూమి వసించు సంతయుఁ
విశేదముగా నెఱింగి కడువేడుకఁ బొంగి సుమాలి యయ్యెదన్, 211

చ, చిలువలగుంపు వెల్వడిన దెల్వన రాక్షససైనికుల్ రసా
తలమున నుండియుఁ వెడలి తక్ భజియింప బ్రహస్తముఖ్యపు
త్రు సహితాప్తబంధు లయి తోడన రా దుహితృప్రియాత్మజా
తులఁ దిలకించునుత్సవము దోరము గా నరుదెంచుచున్నెడన్, 212

శా, ఆమాతామహురాక మున్నెవిని భాగ్యశ్రీస్వతుఁ డై కైకనీ
కామిన్యగ్రసుతుం డెదుర్కొని నమస్కారంబుఁ బూజలఁ
క్షేమప్రశ్నములఁ వినితియును భక్తిన్నేహముల్ సూప న
త్యామోదంబు వహించి యాతఁడును దుద్యత్ప్రేరణవాగ్దంభణన్, 213

సీ చిటువమేపరిపుల్లుబలుచట్టువలఁ బుట్టుగాడ్చుచే నొదవినకాశ్వనడఁచు
గొంటుబంగరుఁగంటికంటువేలుపురింటిగుణరవంబున నంటుగుండెదిగులుఁ
దొలివేల్పుఁ జందంపుఁదొరంపునళిచేఁ గర్ణరంధ్రములందుఁ గవియుచెవుడు
వేయియంచులదాలు మోయు చుద్దతి డాయనపుడు వైకొనినభయజ్వరంబు
తే, నేటితోఁ బాసె రాక్షసానీకమునకు, వీరహోమంబుచే నీవు వేల్పుఁబెద్ద
వెఱఁగుపడఁ జేసి లోకైకవిజయహేతు, వరములొందుటఁజాలస్త్యవరహేమార

మ, పరిపూర్ణోజ్జ్వలకార్తికీకుముదిసీప్రాణేర్యరజ్యోతస్సై
ఖరి నీకీర్తిరమావిలాసము పొసంగఁ సొంపుఁ గాంచఁ విశా
చరవంశాబ్ధి మదీయహృత్సరసిజోత్సాహకనంపాదన
స్ఫురణఁ మించె భవత్ప్రేతాపరవిరఘో నాథ నిక్కంబునన్, 215

మ, పరమాన్నాజ్యసమిన్తుఖాహుతులచే బ్రహ్మర్షణం బంచు న
ధ్వరముల్ సేయుదు రందఱుఁ వసుమతిఁ డైర్యోన్నతిఁ నీగతిఁ
శిరముల్ పాణి గృపాణి జేర్చి యనలార్చిఁ వేల్చి నీయద్భుతా
ధ్వరకర్తం బొనరింప రెవ్వరును సత్యం బాసుర గ్రామణీ, 216

తే, మిగులఁ గోపించి తన్నిన భృగుమహర్షి, యడుగుపట్టినవేల్పురాయిడికి వెఱచి
యడుగుపట్టినదైత్యులయాపదభి, కధిప యుష్మత్ప్రేతాప మౌర్వాగ్ని యయ్యె,

క, బలియుండ వన్యయకర్తవు, కలిగితి విక నల డాపఁగా మనకొఱకే
తొలుతఁ మత్సేరితుఁ డై, లలితస్థితి విశ్వకర్త లంక యొనర్చెన్, 218

వ. అట్టిపట్టణం బిటుజేల విడిచి పెట్టికి రంగు వేసి వినిపించద రాకర్ణింపుము, 219

మ. త్రిజగద్రోహ మొనర్చుచున్ సమదవృత్తిన్ గూడి తీర్చిడించుమా,
భుజగర్వంబు సహింప లేక చని వేలుల్ దెప్పికొన్నన్ జతు
ర్భుజః డభ్రంకషశంఖరాజః సదంబుల్ మీఱ సంగ్రామకే
భిజయోత్పాదనశాలి మాలి మును కూల్చెన్ గెల్చె ముద్దుదళన్, 220

ఉ. అడ్డము వచ్చి వేల్పుపురి యాఁగెడుమమ్మిటు లావరించి మా
యొడ్డనముల్ దెల్పి హా యుద్ధకిఁ జూపిన గొల్ల వెల్పినన్
దొడ్డికి బాటునాపసులతో సరియై పురిఁ బాసి యాండ్రున్
బిడ్డలఁ వెంటఁ బెట్టుకొని భీతిని చేరితి ముర్విక్రిందటన్, 221

తే. అది మొదలు లంక పాడైన నసురనాథ
యంత మీయన్న నడుమఁ దా నాక్రమించె
దానమున నైన సామభేదముల నైన
బలిమి నైన గ్రహింపు మప్పటంబు, 222

తే. ఒరులపాలై నతమసామ్ము మరలఁ గొనుట
యార్తిఁ జెందిన చుట్టల నరసికొనుట
నిజకులోచితధర్మంబు నిలిచికొనుట
బలియుఁ డగుటకు ఫల మగుచుండవదన, 223

తే. కరముచేఁ గంకణమ్ము గంకణమువలన గరముఁ గరమొప్పుకరణిలంకాపురాధి
పత్యమున నీవు వెలయు దప్పట్టణంబు, వెలయునీచేతననితాఁ దెలుపుటయును,

మ. దశఁకుఁ డనుఁ దాత నీనుడి యవార్థం బైనచో నతలా
లిశుఁ డైనన్ నయ మే యగ్రజుని ల్లిన్ దోచి దుర్వృత్తిఁ ద
దృశ మాని లైటు లాక్రమించు మఱి లేవా యిండ్లు పెద్దల్ భవా
దృశులే యిట్లన నన్నవాదులకు బుద్ధిపైర్వముల్ గల్గునే, 225

క. అని తాత బోధ నేసిన, పనికిన్ సమ్మతిల కతఁడు ప్రత్యాఖ్యానం
బానఁడె నంత నొకనాఁ, డనువగునమయంబుఁ గని ప్రహస్తం డనియెన్ 226

శా. పాలస్త్యాన్వయచంద్రశూకులకు సౌభాగ్రంబు బాంధవ్యమున్
వాలాయం బన వచ్చునే బలిమి యెవ్వఁ డొందు వాడేకదా
త్రైలోక్యంబున మేటి యానడతయే ధర్మంబు యక్షేశుపై
నేలా యీమొగమాట మాతనిపురంబే లంక శంకింపఁగన్, 227

ఉ. ఏల బహూక్తుఁ డురి మహిన్ సృజించినయట్టివారు నీ
రేలినవారు నీరతః కే డదిగా నాఁ డేలి కంటివా
యేలఁడె యితకాల మింక నేలఁగ నీ కగుఁ బాలివంతునన్
బాలికి లంక తయ్యెడల భాగ్రతలు గారె పులస్త్యనందనా, 228

ఉ. అన్నను దోచి యెంతచెడు నైన దదీయగృహంబుఁ జేరునే
యన్నది వింటి మీవలన వారయఁ గశ్యపునాంధ్రు డైత్యులన్
గన్న నెలంత వేలుపులఁ గన్న నెలంతయుఁ దత్తుత ప్రజం
బున్న తెఱంగు వారల సహోదరమైత్రి జగం బెఱుంగఁ దే. 229

ఉ. ఎక్కువ లాడఁగా వెఱుగు నింద్రుడు భ్రాత లటంచుఁ గాచనే
యెక్కడనైన దైత్యుల మహోద్ధతి గల్గిన నొంచుఁ దక్కినన్
దిక్కియి కాపు మంచు హరిఁ దెచ్చి వధింపగఁ బంపుఁ జూడమే
యెక్కడి యన్న లేటి తగ వేటి విచారము శూరకోటికిన్, 230

మ. దయయన్ ధర్మము సత్య మార్జవము శాంతం బెప్పుడుం బూని స
త్క్రియలన్ సౌఖ్యము లొందువేలుపులె డై తేయచ్చటన్ ద్రుంపఁగా
భయ మేలా మనవంటివారలకుఁ దప్పంగిన్ బ్రసర్తింప నె
ట్లయినన్ మేలగు దాయ గెల్పు మసురేంద్రా యంచు బోధించినన్, 231

— దశగ్రీవుఁడు లంకఁ దనకిమ్మని ధనేశునితోఁ జెప్పఁ బ్రహస్తునిఁ బంపుట—

శా. ఆకర్ణించి యతండు రెండుగడియల్ ధ్యావించి మీభాషితం
బేకర్తవ్య మటంచు దాతవదనం బీక్షించుచున్ లేచి బా
హుకౌశ్లయకులై యమాత్యులు ప్రహస్తాదుల్ భటుల్ గొల్వ లం
కాకాంక్షన్ జని నిల్చె దండధర్మజాత్రికూటంబునన్, 232

వ నిలిచి యచ్చట. 233

చ. అతులవచఃప్రశస్తునిఁ బ్రహస్తునిఁ జూచి దశాస్యుఁ డీ వికల్
బితృసము నెన్న దగ్రజుఁ గుబేరుని శీఘ్రిము చేరి నాయభీ
ష్టితమును లంక మున్నసుర శేఖరు లేచినకార్యభంగియన్
జతురతఁ జెప్పి యప్పుర మొసంగఁగ వేచని యాడిరమ్మనన్, 234

చ. అతఁడు హనా దటం చతిరయంబున లంకకు బోయి కిన్నరీ
శతమణికంఠాకృణనచారుకరోదర చామరానిల
ప్రతిహతికుంతలం డయి సభాస్థలి నోలగ మున్న దేవతా
వతినిభునిన్ ధనప్రభునిభక్తిఁ గనుంగొని మ్రొక్కి యిట్లనన్, 235

ఉ. దానదయాదినద్గుణానిధాన పరాకు భవత్ప్రియానుజం
డైన దశాననుండు వినయంబున మీ దగు సేమ మారయం
గా ననుఁ బంచ మీపదయుగంబునకున్ నతు లాచరించి మీ
తో నొక మాటఁ దెల్పు మన దోరపు వేడ్క వినుండు తెల్పెదన్, 236

మ. మనమాతామహు లాదికాలముల నిర్మాణంబు సేయించి యుం
డిన గేహంబట లంక యెవ్వరచటన్ లేకుండిన్ మీరు నై
కొని పాలించితి రిప్పు డద్దనజముఖ్యుల్ వచ్చినా రందఱున్
ననుఁ గొల్పన్ బుర మేను మీవలెనె కొన్నా శ్శేలఁ గాంక్షించితిన్, 237

మ, అని మీకూరితమ్ముఁ డాడు మనినాఁ డామాట యట్లుండె యో
జనయుఁ దెల్పెదఁ బుక్తికంధరుఁడు భాషానాథదీవ్యద్వారం
బునఁ దేసంబున మేటి నెయ్యమె తగుఁ మూర్ఖుల్ విరోధంబుసే
యన యున్నారనుతంబుగా నచట నయ్యా నీదుచిత్తం బనన్, 238

శా, ఆయత్తేశుఁడు పంక్తికంధరునమాత్యగ్రామణిఁ జూచి యే
మోయం చుండితి నింతమాత్రమువ కోహో యంతసంకోచ మే
లా యీహో లోకఁ డెంత నాధనము నాయైశ్వర్యముఁ బోషఁ దా
నే యర్హుం డగు పేమి మీ రెఱుంగరే యు మ్మేది భేదోక్తికన్, 239

క, నేనై చేయఁగ వలసిన, దాని నెఱింగించె మేలు తమ్ముఁడు నెమ్మిం
దా నిష్పట్టణ మేలుటఁ నే నేలుటకంటె వేడ్క యిబ్బడి గాదే! 240

వ, అని కలియం బలికి, 241

క, కాపురము సేయ కిర లం, కాపుర మెడఁబాయ వలసఁ గా యనుబలు పౌ
తాపము దోషఁర నీక ప్రతాపము గలయనుజుఁ దలఁచి ధనదుఁడు మరలన్, 242

క, రమ్మను మాతమ్మునిఁ దన, సొమ్మనుమా లంక రాక్షసులతో మేళి గై
కోమ్మనుమా వల దనుమా, నమ్మనుమా యనుచు దండనాథునిఁ బనిచెన్, 243

వ, ఇవిధిఁబున మనుష్యధర్మండు దుర్మడగు దశకంధకునకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు
వచియింపఁ దూరక బంచి తత్క్షణంబ, 244

— విశ్రవనిర్దేశనంబువలన ధనేశుండు కైలాసంబు సేరుట —

మ, సవరతోన్మిజ్జ్వలదివ్యపుష్పకవిమానం బెక్కి వేవేగి వి
శ్రవసుఁ జేరి నమస్కరించి యనుజప్తారంభ మాద్యంతముఁ
నవిశేషంబుగఁ దెల్పి యెయ్యది నివాసం బెందు వర్తింతు మీఁ
ది విచారం బిఁక నేమి తండ్రి కృప నిర్దేశింపవే నాపుడున్, 245

మ, ధనధుక్ గన్గొని దండ్రి యిట్లనియెఁ బుత్రా నేడు గా దద్దురా
త్తుని దానప్పని యల్లనాఁడె విని యాదుర్బుధి యేమూర్ఖు డె
ల్పె నయో యగ్రజహోలు గావలెనె బల్కి గైకొనఁ జోటు లే
దె నయం బేల పరిత్యజించె దని సూక్తిక నీతి నేఁ జెప్పినన్, 246

క, చిలువకు బదనికఁ జూపిన, చెలువున నాపలుకు వాఁడు సేగొన కలుకక
బలుకక మొగముల జేగుఱు, లోలుకఁగ వడి లేచి యిచట నుండక చనియెన్

ఉ, వాఁడు మదాంధుఁ డార్యు లగువాఁలు పల్కినవాక్యపద్ధతిఁ
రాఁడు పయోజగర్భనివరంబున లోకవిభండుఁ దాన యై
నాఁడు దురాత్ము లైనదితినందనులక బలుమందిఁ చూడకొ
న్నాఁడు శపించినక గినిసినక బని సేయదు వానిపై నికన్, 247

చ, తగనికుమారుఁ డైన మమతారహితస్థి యొప్పుఁ దండ్రీకే
దగనిసహోదరుఁ డయినఁ దానుఁ బాయుట యొప్పు నన్నకుఁ
దగ దని నిగ్రహించినను దాదృశు లొదురు గాన వానితోఁ
దగ దిఁకఁ బొత్తు నీ కొక హితం బెఱిగించెద విన్న పుత్రకా, 249

శా, లీలోద్ధానలతాకుడుంగవిహారల్లేఖాంగ నాహాసరు
జ్జాలస్రస్ర పదిందుకాంతలహరీసంబంధమందాకినీ
నాళికోత్పలవాసనాజనితకాంతాయుగ్మలోల్లాస మా
కైలాసంబు వసంప నీకుఁ దగు నింక జేరు మచ్చోటికిన్, 250

ఉ, అచ్చటికేళికావనము అచ్చటికల్పితభూధరోచ్చయం
బచ్చటియచ్చపుంగొలకుఁ అచ్చటిబంగరుజాయతమ్మి పూ
లచ్చటిరత్నమందిరము లాత్మకు మె ప్పొనగూర్చునేకదా
యచ్చటికాపురంబునఁ బురారి సఖుండగుఁ బొమ్ము నావుడున్, 251

చ, జనకుని యాజ్ఞ మాళి నిడి నమృద మొప్ప ధనేకుఁ డప్పుడే
ధనమణిప స్తువాహనకదంబము సేకొని యాశీర్తుల్ హితుల్
దనయులు నై నికల్ గొలువఁ దక్కక లంకఁ బరిత్యజించి శం
భుని శరణంబుఁ జేరి ప్రియపూర్వముగా శరణంబు వేడినన్, 252

క, శరణాగతసులభుం డగు హరుఁ డాతని నాదరించి యలకాహ్వాయ మా
పుర మిచ్చి మెచ్చి మచ్చికఁ, బరమాపునిఁగా నొనర్చి పరిపాలించున్, 253

క, అనయము వినయము నయమును, దనసొమ్ముగ మెలఁగుకీర్తిధనుఁ డెచ్చటికే
గిన నిష్టార్థముఁ జేకొనుఁ, గన రామ ధనేకుఁ డిటుల కాంక్షిత మొందెన్ 254

→ రావణుండు మొదలగు రాక్షసులు లంకలోఁ బ్రవేశించుట ←

మ, జనలోకేంద్ర కుబేరుఁ డిట్లరుగఁ ద్రింశద్వ్యోజనీదీర్ఘయై
కనకోద్భాసితసౌధ యై సుగృహ యై కన్పట్టునాలంక ని
ర్జన యయ్యుక్ జెబువొందె నొక్కవిభుఁ డానన్ గూడి వీడ్కొన్నఁ జ
య్యన వేటొక్కనిరాకకుఁ దనరు వేశ్యాకాంతచందంబువన్, 255

ఉ, అంతఁ బ్రహస్తుడు జని దశాస్యున కెంతయు వేడ్క నంతవృ
త్తాంతము విన్నవింప దరహాసముతో నభవారిఁ జూచినన్
వింతయె నీభరజామహిమ వీఱిడి యై పగఁ బూన రాజరా
జంతకు గాసి గాఁడె పుర మీయక యుండిన నంచు వారనన్, 256

క, అది నిజ మానని పలుకుచు, మదిలోన ముదంబు వొదల మంచిముహూర్తం
బిది యని భార్గవనందను, అదురుగడక వచ్చి తెలుప నద్దశముఖుండున్, 257

సీ, తనపురోవీధి మాతామహుల్ మదమత్తచూతంగములమీఁదఁబీరి జనఁగఁ
దనలెల్లి కైకనీధవళాక్షి ముత్యాలపల్లకిపై వారిపజ్జ నరుగఁ

దనయిరుడెసల నిద్దఱుతమ్ము లపరిమితాసీకీయుత్తు లగుచుఁ గొలువఁ
దనవెంబడినె ప్రహస్తమహోదరసుపార్శ్వమారీచముఖమంత్రిమణులు నడువ
తే, దివ్యరథ మిక్కి శంఖవాదిత్రవేణు, కాహళాదులరవము లాకాళ మొరయ
ఛత్రచామరకేతనచ్చాయ గొలయ, వింకతీధుజుండు లంకఁ బ్రవేశమయ్యె, 258

మ, అరుసం బొందుచు మాల్వవత్ప్రముఖపూర్వాదిత్యు లవ్వేళ బం
గరువీరంబునఁ బంక్తికంఠు నిడి లంకాపట్టణాధ్యాసి వై
పరిపాలింపుము దైత్యపాలి ననుచుఁ బట్టాభిషేకం బొన
ర్చిరి శుక్రాత్మజదత్తలగ్నమున భేరిశంఖముల్ మోయిఁగన్. 259

శా, ఆపాలస్త్యకులేశ్వరుం డీటుల లంకాధీశ్వరుం డై హిత
వ్యాపారజ్ఞుల బంధులఁ నఖుల మిత్రమాత్యులఁ మాన్యభా
షాపూర్వంబుగఁ దత్తద్వర్ణపదవీసంభావ్యులఁ జేసి వి
ద్యాపాండిత్యతపోబలాన్వయవ యోహంకారముల్ మీఱఁగన్. 260

— శూర్పణఖను విద్యుజ్జిహ్వన కిచ్చి పెండ్లి సేయుట —

మ, అనవద్యసితి నుల్లసిల్లు చొకనాఁ డాత్మానుజ్ఞ నిండుజ
వ్వని నాశూర్పణఖాఖ్యుఁ గన్యఁ గని యుద్వాహ.బు గావింప బం
ధునికాయాన్వితుఁ డై తలంచి యలవిద్యుజ్జిహ్వఁడఁ కాలకే
యునకుఁ పెండ్లి యొనర్చె దల్లిహృదయం బుత్సాహమగ్నంబుగన్. 261

వ, ఈప్రకారంబున శూర్పణఖకు వివాహం బాచరించి యావిరించిపోత్రజుఁ డొక
శరత్సమయంబున మృగయావినోదం బొనరింపఁ దలంచి సమంచితమణి
మయస్యందనారోహణంబు గావించి ధనుర్బాణంబులు ధరియించి యొక్క
రుండ పోయి యమితాగమనమన్వితం బయి పులస్త్యజన కాననంబునం బోలె
నున్నయొక్కనిర్జన కాననంబుఁ బ్రవేశించి యచ్చట. 262

— రావణుండు మయుకూతురగు మందోదరిని పెండ్లియాడుట —

క, సురమృగముల నిక నిటువలె, హరియింతు నటంచుఁ డెలుపుననువున నయ్యా
శురశార్దూలుండు వనభా, సురమృగముల వేటలాడుచుఁ జని యెదుటన్, 263

క, మయునిఁ బ్రశాంతకృపారస, మయుని హతాభ్యాసనియమమహిమాపహృతా
మయుని గుణముదితనరసుర, మయునిఁ దొలుతఁ గైకనీకుమారుండు సూచెన్,

వ, చూచి తదనంతరంబ.

265

సీ, హరినీలములకప్పు నళిబాలములయొప్పుఁ గలకొప్పురహి మెప్పు గులుకుదానిఁ
గలువతేకులయేపు ఖంజనంబులరూపు నిరసించువాల్ చూపునీటుదానిఁ
దళుకుబంగరుగిండ్లు దులికించువీరిచెండ్లు నడఁగించుపాలిండ్ల నమరుదాని
గండచక్కెరదీవి దండకెంపులతీవి మొలపించుచెంగావిమోవిదానిఁ

తే, దళకుఁ జెక్కులదాని సి గ్గులుకుదాని

నొఱపు గలదానిఁ దొలు కారు మెఱుపుఁ జాయ

హెచ్చుజిగిదాని మయువెంట వచ్చుదాని

తాల నొక్కఁతెఁ జూచె నప్పంక్తిముఖుఁడు,

266

క, చూచి తలలూచి యెటు లని యేచినతమిఁ దలఁచె నొర యాయొయ్యారం
బీచిన్నిసాయ మీచెలు, వేచెలువలయందుఁ గంటిమే లోకమునన్, 267

నీ, ఈనాతికొనుతో నెవ గాక కాఁబోలు సింగల్ గుహలలోఁ జక్కుఁపెల్ల

నీబాలనడలతో నెన గాక కాఁబోలు నేనుంగు లడవిలో నీఁగుఁపెల్ల

నీచెల్వచూడ్కితో నెన గాక కాఁబోలు సారంగముల్ పొదల్ దూఱుఁపెల్ల

నీకన్యఘనవేణి కెన గాక గాఁబోలు నహులు పుట్టలు సొచ్చి యడఁగు ఁపెల్ల

తే, నీ నెలఁతఁ జేరి కాఁబోలు నించువంటి, చెంచతనుఁడయ్యుజగముజయించుఁపెల్ల

నీలలన స్పష్టి సేసి కాఁబోలుఁ బంక, జాననుడువిశ్వమున స్రష్ట యగుట యెల్ల,

నీ ఎలదేటి విహరణం బెపుడు వొందనిపుల్లకమలంబు దొరసె నిక్కలికిమోము

రాచిల్ల ముక్కుఁ జేర్చనిపక్కబింబంబు ప్రతిబింబ మెనసె నిప్పడతిమోవి

గండుఁ గోయిలకు దక్కినిమావిచిగురుల క్లైసఁగె నీలతకూనమ్మదు కరములు

నవభుజంగాలింగనమ్ము సేకొననిగేదఁగితావిఁ దెలిపె నీతరుణివలపు

తే, వన్నెగలకొన్న నకటారిమన్నవాఁడు, చిన్న వాఁడు వహించిన చికిలికలువ
తూపులన మించె నీచెల్వచూపు లవుర, పెఁడ్లి లేనట్లు లున్న దిబ్బిచరుహఁక్షి,

శా, ఈపద్మేక్షణజాతి యెయ్యదియె పేరే మందురో యీఘనుం

డీపూఁబోడికి నేమిగా వలయునో యే నర్థి నిష్ఠున్నచో

నీపూర్ణే దునిభాస్య నియ్యఁడో కదా యీకున్న సిం తేల సం

తాఁసం బప్పటి కీతనికొ గెలిచి యైనకొ దీనిఁ బెండ్లాడెదన్,

270

క, అనుసాహసంబు మది నిడి, వినయము గల బాఁడబోలె వింశతిభుజుఁ డా

యన సోపు త్రోవ కడ్డము, చని వినతి యొనర్చి పలికెఁ జతురత్నమునన్, 271

ఉ, ఓమహితాత్మ యీవిసిన ముగ్రమ్మగాఢల మిప్పు డిందు మీ

రేమిటి కేగుదెంచితిగొ యెప్పుడు నచ్చట నుందు రేమి మీ

నామము లానుపూర్విగ వినక వలతుకొ వినిపించుఁ డన్న పీ

తామయుఁ డామయుం డను దశాసునితోఁ గలరూప్య మేర్పడన్,

272

క, దావపశిల్పాచార్యుఁడ, నేను మయుం డనెనువాఁడ నిందువదన యి

చ్చూనిని మందోదరి యనఁగా నొప్పు మదీయపుత్రి గాంభీర్యనిధి

273

ఉ, నామహారియశిల్పమును నాసుగుణంబులు మెచ్చి దేవతల్

హేమ యనకొ బ్రసిద్ధి వహియించిన యచ్చరలేమ నిచ్చి రా

హేమకుఁగా మనోజ్ఞమగు హేమపురంబు నృపించి యచ్చటకొ

హేమను గూడి యేను సుఖయించితి వంచితాబ్దముల్ రహిన్,

274

తే. పుష్కరాగవితర్దికల్ భూరిచంద్ర, కాంతజగతులు గోమేధికపుండలుపులు
 క. కళకుముత్యాసారణగండ్లు వేడ్క, సేయఁ బడకెట్లు గట్టి రాశిల్పివరులు, 292
 క. అమడనర వెడలుపు మూఁ, డామడ నిడివియును గలిగి యతిరమ్యం బై
 రామ ఘటకర్ణవటుని, ద్రామందిర మలరు మృతులతల్పతత్తలతోన్, 293

వ. అటుల ధవళప్రభావహసితకైలాసం బగుతన్నివాసంబున, 294

సీ, కిన్నరాదులఁ గట్టి గెలుచునాందోళంబు మించఁ బల్కుటఁ గల్వరించుకొనుచు
 దిక్కరున్ సెవు డొంద దేవతల్ వెఱు సెంద బెట్టుగా గుఱకలు పెట్టుకొనుచు
 గలలోన దిక్పాలకులమీఁదఁ జని మాఱుకొనువారిఁగని పండ్లు గొఱికికొనుచు
 నెలవుల లాల చిప్పిర నప్పటప్పటి కించుకించుక చవ్వరించుకొనుచు

తే. మరలుచును బొర్లుచును మేను మఱచి మిగులఁ

జెప్పుటలఁ దొప్పదోగుచు నిమ్మిళించు

నిబిడితామనసుఖ మిచ్చు నిద్రఁ గలిసి

ములముఁ గ్రమించె నకుంభకర్ణుఁ డధిప, 295

—❦ దశగ్రీవుఁడు గరుడప్రముఖుల బాధించుట❦—

క. కూర్మిఁడు దశముఖుఁ డంతఁ బ యోరుహభవద త్రవరమదోద్రేకమునఁ
 మేర దలంపక దుష్ట ప్రారంభమునందె బుద్ధి యలవఱిచె నృపా, 296

ద. అది యెట్లనిన, 297

సీ, గరుడుల గరుడులకంబంబుల నె కట్టి గంధర్వగంధర్వగతు లడంచి
 యక్షులఁ బక్షులయటుల సాఱఁగఁదోలి ఖచరులఁ గుచరులఁ గా నడల్పి
 కిన్నరు లెన్నరు తన్నుని నొప్పించి సిద్ధులఁ బద్ధులఁ జేసి కలఁచి
 సాధ్యులు సాధ్యులై శరణుఁ బొందఁగఁ జేసి యమరులఁ జమరులయండకనిచి

తే భోగుల విభోగుల నొనర్చి యోగితతి వి, యోగితతివలె బలువెత నొందఁజేసి
 చారణానిలతుషితహస్తరుల నొడిచి, యిద్దతేజంబుఁ జూపె లంకేశ్వరుండు, 298

మ హావనంబుల్ భవనంబులుజ్ జెఱుచు మాయజ్ దాల్చుఁ గూల్చుజ్ సుధా
 శివనంబుల్ పవనంబులీల ద్విజులజ్ ఛేదించి భేదించుఁ దా
 ద్భవనంబుల్ భవనంబు లున్నతటినుజ్ బంధించి వ్రుదించుఁ ద
 త్సవనంబుజ్ ప్లవనంబుఁ జెంద గిరు లుద్యన్ముష్టి నొంచుజ్ నడిన్, 299

—❦ ధనాధిపుఁడు దశగ్రీవునకు నీతిం దెల్పి దూతను బంపుట❦—

ఉ. ఆతఱిఁ గొన్ని నాశ్శకు ధనాధిపుఁ డంతయు నాలకించి దు
 స్ప్రీతి వహించుతమ్మునికి నీతియు ధర్మపుఁ దెల్పుకూరిమిజ్
 దూత నితిత్వరజ్ బనుప దుశ్శకునంబులతోడ లంకకజ్
 భీతిల కేఁగి వాఁడును విభీషణు ముందట కాంచె గాంచినన్, 300

ఉ. అన్నయశాలి వావిహృదయం బలరంగ బహుశరించి మా
 యన్నకు సేమమే వదిన హర్షముఁగాంచు నె పుస్త్రులల్ల సా

ఖ్యోన్నతులే కవాకుశలయ్యుక్తులై యాపులు మత్త్రులౌశ్చితుల్
నిన్నిట కేల యుపే బతి నేడనంతయు పాడు దెల్పినన్, 801

తే, కొంత చింతించి మనహితోక్తులు సగౌరవముగ విననేర్పునే పంక్తివదనుఁ డేల
యన్నయిప్పనిఁ డలపెట్టె నైన నేమి, వచ్చితివికదరమ్మని వానిఁ గొనుచు, 802

మ, గణనాతీతనిశాచరస్తవము లాకర్ణించుచుఁ గంకణ
క్వణవంబుల్ దగఁ జామరంబు లమరీపారంబు పీవఁ నభాం
గణసమృద్ధిము వేత్రహస్తులుడుపంగా నిండుకొల్కున్నరా
వణునిఁ జేరి విభీషణుం డెఱుఁగి క్రేవఁ దూతఁ గాగ్నించినన్, 803

క, ధనదునిదూతయు వినయంబున నించుక చేరి మ్రొక్కి ముకుళితకరుఁ డై
డనుజులబహుశమృద్ధంబున నొదుంగుచు నిలిచి బంక్తిముఖుతో నడయెన్, 804

ఉ, స్వామి పరాకు దైత్యకులచంద్ర త్వదగ్రజుఁ డైన కిన్నర
గ్రామణి వంశవి త్రగుణగౌరవయుక్తి సమానుఁ డౌషమీ
సేమముఁ వేడి మీకొకవిశేషహితం బెఱిఁగింపు మంచు న
న్నీ మెయిఁ బంచ నెయ్యము నహించి వినుం డది విన్నవించెదన్, 805

చ, సమతఁ బరోపకారకృతి సల్పుటయే సుకృతింబు ఘోర పా
పము పరపీడ సేయుటయే బ్రహ్మకులంబునఁ బుట్టి దేవతా
ప్రముఖవిరోధముల్ నెరవఁ బాడియె ధర్మముచేఁ గాదె యీ
సమధిక సంపదల్ దొరసి సంతత మందఱమున్ సుఖించుటల్, 806

ఉ, నాస్తికుఁడుఁ శతకుండుఁ గులనాశకుఁడుఁ గను దుష్టవర్తనం
బాస్తికతాధురంధరున కర్హమె యచ్చతనిష్ఠచే నజో
పాస్తి ఘటించినాడవు కృపాగుణశూన్యుడ నై భుజాబల
ధ్వస్తులఁ జేయ నేల సురవర్యుల నార్యుల ధర్మధుర్యులన్, 807

ఉ, నఁదన మాది యాసురవనంబులఁ గూల్చితి వస్సరోపధూ
బృందము బల్కి బట్టి చెఱఁ బెట్టితి వార్యులు సేయుయగముల్
మందఁగఁ జేసి తార్తు లగుమానులఁ జంపితి వస్త్రదాదులే
మందురో యోభయం జెఱుఁప వైతివి తేల్పెడి దెట్టు నీ కింకన్, 808

ఉ, గొట్టుతనానఁ దఁ వెడలఁ గొట్టినఁ దిట్టను రట్టడంచు దోఁ
బుట్టువనాట నొం డనక పోయితిఁ బల్కెఱు బెట్టు సూపినఁ
జుట్టుము లైనఁ దాళుదురె శూరతయే జడదారపెద్దలఁ
బట్టి వధించుటల్ వెడఁగుభావము మానఁ గదయ్య తమ్ముఁడా, 809

మ, హిమవత్పర్వతతుంగశృంగమున నే నిన్నాళ్ళు శైవవృత్తిం
బమితశ్రద్ధ నొనర్చి వచ్చి భవదీయాద్ధత్య మాలించి ధ
ర్మము గాదంచు బ్రబోధ సేసితి ననుఁ బాటించి వంశోచిత
క్రమమున్ గైకొను మంచుఁ దెల్పు మనె యక్షస్వామి రక్షోధిపా, 810

మ, అదిగా కన్యలకల్పిఁ గన్గొని యహాయామగ్నుఁ డౌవాని కా
పద సేకూతు నవశ్య మట్టియశమున్ బ్రాపించె మీయన్న యే
యని తారాణగ విన్నవించు వినుఁ డం దద్భుత కేంద్రోయి నె
న్నదుటన్ జేరిచి పల్కెఁ గ్రమ్మట మచాంధుండౌ దశగ్రీవుతోన్ . 311

మ, దితిజాధీశ్వర యొక్కనాఁడు తుహినాద్రిన్ జేరి మీయన్న యం
దతిసాభాగ్యనిరూఢి శంకరుని యర్ధాంగంబునన్ మించుప
ర్వతరాట్యనృత నట్టె చూచి నెటు సంప్రాప్తించె నీభాగ్య మీ
సతి కంచున్ దనసవ్య నేత్రమున నీర్వారోషమగ్నాత్మఁ డై . 312

క, ఇటుల కుటిలబుద్ధి నీక్షించుయత్నేశు, సవ్యలోచనంబు త్కణములోన
దివ్యయోగమహిమ దేవి దగ్ధము సేయ, నేమి సేయువాడ నిక ననుచు, 313

క, వి త్తవిభుఁ డడలి యగ్గిరి, యు త్తరశృంగమున నియమయుక్తి నిలిచి య
ష్టోత్తరదశశతవర్షము, లు త్తమశైవవ్రతంబు లొనరించునెడన్ . 314

ఉ, భూఁజటల్ ప్రవాళములపొల్పుఁ గనన్ ఘనబాహుశాఖలన్
మీటి యపర్ణ పర్ణరుచి మేఘానఁ గొన్నెలరేక కోరకా
కారముఁ బూన నీలగళకాంతులు తేఱులనీటుఁ జెడ మం
దారములీల శూలి ధననాథునకున్ గమపించి యి ట్లనున్ . 315

ఉ, మెచ్చితి నీతపంబునకు మీ టగునిష్ఠకు నిష్ఠుహావ్రతం
బచ్చపుటత్తి నెవ్వరుఁ బ్రయత్నముతో నిటు సంఘటింప లే
రచ్చుగ మున్ను నే సలిపినట్టులే సల్పితి వీ వాకండవే
యిచ్చితి నాసఖత్వము వహింపుయి మత్తులితప్రభావమున్ . 316

తే, దేవి నేదృష్టి గంటి వాదృష్టి యొకటి
యును ధరాఠేణపరివృతజ్యోతిగతిఁ బి
శంగరుచిఁ గాంచు నేకపితంగనయనుఁ
డనఁగ నందున వెలయుదు వనఘ నీవు, 317

చ, అని వర మిచ్చి శూలి రజతాద్రికి నెచ్చెలికాని వెంటఁ దో
డ్డిని చనుదెంచె న ట్లగుటఁ గోప మసూయయుఁ గీడు ధర్మచ
ర్తనము వము స్తబాంధవహితం బగునగ్రజబుద్ధిమాటఁ జే
కొనుము శుభంబు మాన్పుచెడుగుండన మేనని దూత దెల్పినన్ . 318

—→ దశగ్రీవుఁడు ధనేశ్వరునిదూతం జంపి యలకాపురిపై దండెత్తుట ←—

మ, పదిమోముల్ ప్రళయార్కచింబమురూపం బూనఁ గోపంబునన్
రదసంఘట్టన మాచరించుచు నదభిభ్రాకుటుల్ మీటి ని
ర్వదికన్నుల్ జ్వలితాగ్నికుండములయుగ్రత్వంబు సూచింప మా
ర్గదశాస్యం డలదూతఁ జూచి మిగులన్ గూర్రాత్మఁ డై యి ట్లనున్ . 319

తే. మంచితనమున నీతి బోధించువాడ, పోలె దనయ గ్రతపమును శూలితోడి
చెలిమియును గల్పి బలిమియుఁ దెలుపఁబంచి, నాడెమిదొర నాచెంతనార లేక.

ఉ. రొక్కము గన్న కల్పియును రుద్రునిచెల్పియు నన్ని కొన్నిదు
ర్వాక్కుల వాడు దెల్పి యిటు రమ్మన నీవెటు లాడవచ్చి తే
యిక్కడ మూర్ఖ యం చడిదమై త్ర వధిఁపకుఁ డంచుఁ దమ్ముడున్
మొక్క నదన్ని దూతశిరమున్ బెగవేసె వివేకశూన్యుఁ డై. 321

మ. అలకాధీశునిదూత నిట్లతఁడు ప్రాణాంతంబు నొందించి యా
తలయున్ మొండెముఁ గొల్పులో మెలఁగుభృత్యశ్రేణీశల్ సేసెఁ బ్ర
జ్వలితాత్మ్యగ్రదబాగ్ని నే విడిచినం జల్లారునే నీతివా
క్కుల మూర్ఖుండు శమించునే కినుకఁ గాఁతన్ స్థాన్వయగ్రామణీ, 322

క. చెనఁటి యని దశముఖుని ననఁ, బనిలే దతనికి హితోక్తిఁ బ్రకటింపఁ దలం
చిన ధననాయకు ననవలె, జనవర విను మంత నద్దశగ్రీవుండున్. 323

తే. తనయమాత్యులఁ గనుఁగొని ధనదుమాట, వింటిరో యిప్పుడెంత గర్వించినాడు
మాకుఁ దనకున్న పాటివివేక మున్న, దే ప్రబోధింపఁ దాఁగాక యెవ్వరింక. 324

ఉ. పట్టణ మాక్రమించి దనుఁ బాఱఁగఁ దొలిన నోర్చి తానుఁ దోఁ
బుట్టువు గాన పోయె నఁట పోవక నిచ్చిన నేమి సేయునో
గట్టిగఁ జాత మిప్పు డలకాపురి ముట్టడి చేసి గట్టువీల్
వట్టిన దిట్టఁ గూడి మనపై భుజశౌర్యముఁ జూపుఁ గా కిఁతన్. 325

ఉ. మాన్యుఁ డటంచు నెంచు బహుమాన మెఱుంగక యక్షుఁడే యసా
మాన్యవిరోధకృద్వచనమార్గణపంతుల నొంచె నింద్రము
ఖ్యాన్యులు నన్ను గెల్వఁగఁ బ్రయత్నముసేయుట యుగ్గడించె నీ
హైన్యము దీఱ నింక ధన వాదిగీశుల గెల్వఁ బోఁ దగున్. 326

ఉ. లెమ్ము ప్రహస్త తొల్ల నవలీల ధనేశుని గెల్వఁ బోయెదఁ
బొమ్ము బలంబుఁ గూర్చ మన పోలను గల్గినపిరదైత్యులన్
దెమ్ము భయానకార్భటులు దిక్కులఁ బిక్కటిలంగ నాబడిన్
రమ్ము రయమ్ముతో నన భరంపడి యాతఁడు నట్ల చేసినన్. 327

సీ. శాతమన్యవశిలాచక్రఘర్ణరదీర్ఘరావంబు దిక్కుల ప్రక్కలించ
గారుత్తతద్యుతిస్ఫారపైంధవఖురోద్ధరసముద్ధతుల నిద్ధర చలింప
సారసారపరాగ చారు కెతనకాంతు లాకానమణిదీప్తి నపహరింప
ఘనఘంటికాఘఁఘణువాదమున ధరాధరగుహాశులు ప్రతిధ్వనులొసంగ

తే. శరశరాసనముసలముద్గరకృపాణ, తోమరగదాదిసాధనస్తోమపూర్తి
మిక్కుటంబై నయొక్క తేరక్కివెడలె, వింశతిభుజుండు త్రైలోక్యవిజయకాంక్ష,
క. మారీచమహోదరశుక, సారణధూమ్రాక్షముఖ్యునచివులలోఁ బెం
పారఁ బ్రహస్తుండు ముంగలి, యై రాక్షససేన నడిపె నపుడు నృపాలా, 329

క, మల లూటాడ నదీనద, ములు గలగలగల జండవినిములు గూల బురం
బులు బెదర ముహూర్తంబున, బలలాదబలంబులక పజ్జకు జనియెన్, 830

సీ, చరసిరిశిశంక సవంచుమదమ త్రకరులదంతరదంత కాండరుచులు
దనువు లొందినగాడ్పులననొప్పను త్రమాశ్వములముత్యాలక శ్శేములరుచులు
బలుమేకువులతీరు గల కేరులను మీఱుక భుకువజ్రపుబండికండ్లరుచులు
గలనైన భయమెఱుంగనిభటోత్కర మెత్తువిచ్చుకత్తుల నిచ్చ హెచ్చురుచులు
తే, ధవళ కేతనరుచులు ఛత్రములరుచులు, జామరంబులరుచు లొక్కసారి నిగిడి
మెండుకొని వెండి కొండపై నిండ నాప్ర, చండభుజదండుఁడాతండువిడిసి, 831

క, అని కుంభజుఁ డెఱిగించిన, విని నవ్వుచు రాముఁ డవల వింకతిభుజుఁడు
ధనవిభుఁడును బోరినవిధ, మనఘా విన వలతుఁ డెల్పు మని యడుగుటయున్,

— ఆశ్వాసాంతము —

ఉ, నందకుమార మారద సనందననారదమానసాంతరా
శిందవిహారి హరిమురళీమృదుగానవిలోలగోపికా
నందనిదాన దానవఘనాఘనభిన్నరుదుల్లలద్గరు
ద్బృందతురంగ రంగదమరీచనరంజన రాసభేలనా, 832

క, వనదారుణశిఖివారణ, వనదా మదవారణేంద్రవరద దగత్పా
వనదానజననిరూఢా, వనదాక్షిణ్యాదిసుగుణవరత్ననిధి, 833
పంచచామరము, సనాతనప్రసిద్ధిపూరుషత్వకీర్తిభాషనా
జనాదిలోక సంగిహానిసంఘసౌఖ్యసాధనా
ధనాధినాథనందనాత్మ తాపహృత్కృపాఘనా
ఘనాత్మరూపదర్శనోత్సృకత్సరోరుహాననా, 834

గద్యము, ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలిశకటాక్షపీఠానమాసాదితచతుర్విధాన
వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోద్గర్హ
విత్తివైభవాధానకృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప నభాంతర స్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమనీషావిశేషమంధాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నకరవినయాదికగుణ రత్నాకర
కంకంటివంకపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్పయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితననందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాత
నిర్మాణప్రవీణతావిధాన పాపరాజప్రదాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
యణం బనుమహాకావ్యంబునందుఁ ద్వితీయాశ్వాసము,

శ్రీ ర సు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మ దు త్త ర రా మా య ణ ము

తృ తీ యా శ్వా స ము

శ్రీవనితానిభినీశా

దేవీకుచమ్మగమదాభదేహరుచిర్ఘరి

గోవర్ధనలీలాధృత

గోవర్ధనశిఖరి వేణుగోపాల హరీ,

1

తే, అవధరింపుము కంభసంభవమహర్షి, చంద్రుఁ డిట్లును శ్రీరామచంద్రుఁ జూచి
జానకీనాథ యిటు లద్దశాననుండు, విత్తవిభవపీఠిపై దండు విడిసినపుడు, 2

మ, భటకోలాహలముల్ మహారథికశుంభచ్చంభఘోషంబులు
దృటదంతావళబృంహితంబులు హయస్త్రత్యగ్ర హేషార్భటుల్
పటహద్యద్భుతవాద్యభేదరవముల్ బ్రహ్మాండభాండచ్చిదా
పటిమఁ మించె విరోధిరాడ్యవతిగర్భభూణముల్ భేదిలన్, 3

—❖— కు బేరుండు దశగ్రీవునిమోడికి యక్షులను బంపుట —❖—

వ, అప్పు డప్పర్వతప్రదేశంబున నుక్కళం బున్నయక్షుకిన్నరు లన్నరవాహనునకిడి
విన్నవింపకయ మించి మన మొక్కించుక శరపరంపరల ముందిన మాట వచ్చు
నని కొంచి కొందఁ జూచుకొని దలక కొందఁ జలకాపురంబున కరుదొంచి యుం
చిత ప్రాభవంబు మొందుకొన నిండుకొలు పున్నకిన్నరేశ్వరుఁ బొడగని, 4

క, నందనములు సేసి పరా, కిందుకళాహాళిమిత్ర యిదె నేడు చమూ
బృందముతో దశవదనుండు, నందాతీరమున విడిసినాఁ డని తెలుపన్, 5

తే, అకుబేరుండు నవ్వి బళా మతేమి, దశముఖుండు మంచిననిసేయఁ దలఁచె హితపు
దలఁచినన్ మఱిముక్కుకొఁకలనుమాట, నేడునిజమయ్యె నిక నేల నెవడదలఁప,

ఆ, మొగముఁ బొడువ లేనీముంగోప మింక నెప్పు, దలకఁజొచ్చెనేనిఁ జలుకనగును
మఱుల చేయ నీయ కాఁగి భండన మాచరింపుఁ డనుచు వారిఁ బంపుటయును, 7

—❖— యక్షరాక్షసుల యుద్ధము —❖—

ఉ, యక్షవరాజ్ఞ మౌళి నిడి యక్షులు సక్షుల నిప్పు లుర్ల హ
ర్యక్షములొ యనన్ గహకహార్భటు లభిము నిండఁ జేయుచున్

- రాక్షససేన దాడి రల రాక్షసులు నలిరేగి మార్కొనక
ద్యౌక్షసరాధరం బదరె చంబుజపత్ర గతిక దదుద్ధతిన్, 8
- మ, అసిఘ్నోదితవిస్ఫులింగమయ మై యస్తానలాభీలకీ
లనముజ్జృంభిత మై గదాముసలశూలస్తానసంప్రేక్షణ
వరరాన్యోన్యకృతాభినందనచోవ్యాపార మై యక్షరా
క్షససంగ్రామము సూచుభేచరులకు గల్పించె వృక్షర్వముల్, 9
- శా, దోరుత్తుంగతరంగముల్ నిగుడఁ దద్వోరాసిమీనప్రభల్
మీఱక పై నికచంద్రులుబృహదగ గాంధీర్యం బవార్యంబుగా
భేరిభాంకృతిరావ మొప్పఁ గరిభూభృతోక్తి టి మీ టాండగా
బోరాడక వడి యక్షరాక్షరబలాంభోరాసు లొండాంటితోన్, 10
- వ, ఆప్సర, 11
- ఉ కూలెడునేరుఁగుల్ దెరలుగుఱ్ఱములు వడి ద్రెళ్ళుతేరులు
వ్రాలెడిటెక్కిముల్ దునిసి వమ్మదుఁభత్రము లాడునట్టలు
దూలెడిదూపులు దొరఁగుతోరపు నిత్తురు పేలు లందుపైఁ
జేలెడువీనుఁగుల్ గలిగె ధీరతఁ బోరెడు రెండుసేనలన్, 12
- ఉ, రాక్షససేనముందటఁ దిరంబుగ నిల్చి రణం బొనర్చు న
య్యక్షులఁ జూచి పంక్తిముఖుఁ డక్షముఁ డై నిజనైస్యరక్షణ
ధ్యక్షుల మార్కొనక బనిచి తానును నిర్వదిచేతుల గదా
సిక్కురికాదిసాధనవిశేషవిద్యంభము గానుపించినన్, 13
- చ, చెదరక యక్షులు దనుజశేఖరు బిటెదిరించి భీకర
ప్రదరపరంపరల్ గురిసి పైపయి నైకవిధాయుధవృటల్
గుదిగొన నించి బీమునఁ గోయి యార్చినచో మహోదయం
డుదురున నొక్కఘోరఁద యూని కృతాంతునిలీల నుగ్రుఁ డై, 14
- క, వాయువు బాగుడిఁ గుజములఁ ద్రోయు లెఱుగున గదాహతులచే ఖితిపాల్
గా యక్షసేనఁ గూల్చె భ, లీ యని శుకసారణాదు లెల్ల నుతింపన్, 15
- క, శుకసారణభూమాత్రాదికసేనాధీశు లొక్కఁడెన పకకంఠం
దొకఁడెన యక్షుల జమునీటికి నతిథులఁ జేసి రోహటింపక యధిపా, 16
- అ, అపుడు పఱచుయక్షు లతిభీతులై పూరి, మఱచుయక్షు లొడలు పఱచుయక్షు
లఱచుయక్షు లై మహావాతఘాతజ్ఞ, మూతరీతిఁ జని రరాతు లలర, 17
- ఉ, విచ్చిన నొచ్చినన్ వెఱచి వేడిన నోడిన వారిఁ బోవ నీ
కచ్చెడుగుల్ దయారహితు లై యలకాపుఁదాఁక గోటలోఁ
జొచ్చినదాఁక వెంటఁబడి శూలముఁ బలితంపుటేఁబెల్
స్రచ్చిరి చొచ్చు వచ్చి రదిగో నని పౌరులు దల్లడిల్లఁగన్, 18

—శంయోధకంటకుం డను యక్షవరేణ్యుడు యుద్ధము సేసి పాటిపోవుట—

మ. ప్రకటకోధమునకా ధనాధిపతి పంపక వేగ సంయోధకం
టకుండకా యక్షవరేణ్యుఁ డొక్కఁ డపు డడ్డం బై పురద్వార ము
త్సుకతం జూచ్చునిశాటకోటిపయ శక్తుల్ దోమరంబుల్ శర
ప్రకరంబుల్ గురియించి నిల్చెఁ దనశౌర్యం బందఱుకా మేలనన్. 19

శా. ఆరక్షోబల మాతనికా గడవలే కాకంపముకా జెందఁగా
మారీచుం డెవరించి శాతశరసంపన్నత్వముకా జాప న
వీరుండుకా గడ యెత్తి వానిశిరముకా వేయికా వెఱకా గూలె న
త్సారంధం బుడి వోప నేలఁ బడుపుణ్యభ్రష్టుచందంబునన్. 20

ఉ. కూలి ముహూర్తమాత్రమునకుకా దెలివికా గని తాటకేయుండుకా
బాలుమెఱుంగుదూపు లనివారణ యక్షునిమేన గ్రుచ్చి యా
భీలతఁ జూపినకా సమరభీతి జనించి యతండు దాళఁగా
జాలక వీఁగి పోయిన నిశాచరు లార్చిరి సంభ్రమంబునన్. 21

వ. ఇవ్విధంబున సంయోధకంటకుం డాయోధనంబు విడిచి, యోధధర్మంబు దల
కడచి పాఠిన మీఠినకౌతుకంబునం బదిమొగంబులఁ గుతుకం బగుమంద
స్థితంబుతో నలకమొగంబు దాఁటి మేటికిరీటి వచ్చుతాజంతులకాగనుపట్టుకోట
వాకిటిరచ్చపట్టుకోట్టంబున నట్టనడి తెరువుం బట్టుకొని సూర్యోన్మలపట్టెంబు పట్టు
వేల్పుంజలుపలకా గట్టిన గోపురంబు డాసి వాసిగలచిగురుదొంగరులం దెగడువగ
డంపుద్వారబంధంబు లురలం దోచి మగతాలబోరుతలుపులు వీడన్ దన్ని
పదాటవన్న హాన్నుపమలన్ జూడన్ జూడవేడుక యగు నగరిముందరి
వైడూర్యతోరణ స్తంభంబు కడక స్తంభసంరంభమునన్ జొచ్చి వచ్చునక్కుంభ
కర్ణా గ్రజాన్ గనుంగొని. 22

—శా దావారికుం డగుసూర్యభానుఁ డుత్తమురై పడదశగ్రీవుండుగొట్టుట—

శే. అచటిదావారికుండు మహాహాసితతీవ్ర
భానుఁ డగుసూర్యభానుఁడప్పం క్షిముఖున
కడ్డమై యెందు వచ్చెద వనుచు నతని
జట్టు నరుదెంచుదైత్యుల బి ట్టవల్చె. 23

ఉ. సిఁధువు మించి రా విడనిచల్లెలికట్ట తెఱంగునన్ సురా
బంధుబలంబు నిల్చి నిలువన్ నిల కేఁగెడుపం క్షింతు గ
ర్వాంధుని, జూచి పోకు నిలుమా చలమా ఫలమా బలాత్తి కీ
బంధుల నొంద వచ్చు టని పల్కి మహాగద పూన్చి వైచినన్. 24

శా. కుంభీంద్రంబు మృణాళమున్ దునుములాగున్ దోప దానిన్ భుజా
శుంభల్లీల సురారి ద్రూపఁ గఁ యక్షుం డుగ్రుఁ డై తోరణ

స్థంభంబుక బెకలిచి వైప నకండుక దానన్ ధరక గూలక
య్యంభోజాననద త్తనివ్యపరమాహాత్మ్యంబునక గ్రూరుడై. 25

క. అత్తొరణాబె కొని నడు, నెత్తివరుల సూర్యభానునిక మొత్తిచోఁ
దుత్తుమురై వాఁడిలఁ బడె, నత్తజీ బరునెత్తెరచడయక్షగణాంబుల్. 26

— మాణిభద్రుడు పోరి ప్రేటుపడి పార్శ్వమా? యని పేరు వడయుట —

క. అలబలము లిటుల పఱచిన, నలబల మెసఁగక దశాస్యుఁ డనురావళితో
నలకఁ గలఁపంగ నది గని, పలికె ధనేశుండు మాణిభద్రునితోడన్. 27

క. నొచ్చిరి మనయత్కులు పురిఁ, జొచ్చిరి రాక్షసులు బాలిశుని దశముకునిక
జెచ్చెడ నెదిర్చి లీనా, రిచ్చ నలర విక్రమింప నిది దఱి నీకున్. 28

క. అనిన సామి వాసాదని యమితరమర, దోహళంబున సతఁడు చతుస్సహస్ర
యక్షవీరులు దవతోడ నశుఁగుదేరఁ, గల్పకాలాంతకువలీలఁ గదలి వచ్చె. 29

ఉ. వచ్చిపమాణిభద్రుబడి వచ్చిననై నికకోటి గోటలోఁ
జొచ్చినరాక్షసోత్తములు సుక్క గదల్ గొని మోఁది తూపులక
గ్రుచ్చి కటారులక నఱికి కుంతములం ధిడగ్రుమ్మి యూర్చినక
విచ్చిరి నొచ్చి యపహరము వెల్వడి రుక్కులు నక్కి రక్కుసుల్. 30

వ. ఇవిధంబున, 31

ఉ. నాలుగువేలయత్కులును నల్లడఁ గొల్వఁగ మాణి భద్రుఁ డ
వేగ్గ దశాస్యునైశ్యముల వెన్నొని నొంపఁగ దద్దయాధిని
చాలకఁ డాప్రహస్తుఁ డురుబాహుబలంబున యక్షవాహిని
పాలుని లిట్టెది గ్చిమును పాతెడు సేనల కు బొప్పనర్పుచుక. 32

క. దళ ర్తలిరువు రెటువలె దలపడి, పోరాడ రెండవశములఁ గల యో
దులు నువ్వులు లగుభటులుచు, గలయాబడి పోరి రుత్సుకత వెలయంగన్. 33

శా. కైలాసాద్రి గుహల్ ప్రసిద్ధను లొసంగి కివ్యవందాలకా
కూలత్కొరుహపాళి మూలముఁతోఁ కూలక భుజాస్థా నో
దేవీలధ్యానము లంఘిఁపుట్టనము లెంతే మీఱఁగాఁ బోరి ర
పౌలస్త్యద్వయనై నిక ప్రవరు లభ్యామర్దబద్ధపుహన్. 34

వ. తత్సమయంబున, 35

చ. కరము చలంబు మీఱ దశఁకుఁ యుత్తి ప్రహస్తుఁ డుగ్రుఁడై
కరముచలంబున గడ పె గ్రక్కున వేపురుయత్కులక మహో
దహఁడు మహోదరుం డయి గదాహతి వేపుర నొంపఁ దాటకా
వరతనముండు ద్రుంచె గరవాలమునక ద్విసహస్రయత్కులన్. 36

వ. ఇప్పుడును నిజపార్శ్వచరు లయిన చతుస్సహస్రయత్నప్రవరులం బరిమార్చి
పేర్చిన ప్రహస్తాదులక గనుగొని నిర్దిష్టరాద్రంబున మాణిభద్రుడు వానిపై
మరవడించిన, 37

శా. ధూమ్రాక్షుం డడ చొచ్చి శాతశరవిధ్ధృణ్ జేసి పెల్లార్చినక
దాన్త్రాక్షుం డయి యక్షుం డారిపు గదక దాటించినక వాతధూ
తామ్రంబుక బలె వాడు మూర్ఖుల స్వకీయాంఘ్రిస్ఫురద్ధటనక
సప్రత్వం ధహిరాజు సెంద భుణిగర్ణ జ్యేష్ఠుఁ డత్కుగ్రుఁ డై, 38

క. ఆమాణిభద్రుఁ గదసి శి, తామితశరవృష్టి గురియ సతఁ డతికుపితం
డై మూఁడుతూపు లసుర, గ్రామణిపేరురము నాటఁగా నేయుటయున్, 39

ఉ. అందున నొచ్చి పంక్తిముఖుఁ డల్లి గదాహతి మాణిభద్రు మా
టం దిలకించి కొట్టినఁ జలించి యతం డలమాళి యోరపా
హిందె బదాదిగా రఘుకులో త్తమ యాయన పార్శ్వమాళి నాఁ
జెందు నభిఖ్య యంత వెఱచేఁ బఱచెక బరసేన లార్వగన్, 40

న. ఇత్తైఱంగున దళ వాయి తొలంగి పోయినక గనుగొని, 41

—→ ధనదుఁడు యుద్ధరంగమునకు వచ్చి దశగ్రీవునకు బుద్ధులు సెప్పటానికి ←—

సీ. పిడుగుఁజప్పుడులతో బెడిదంపుటడిదముల్ జళిపించుచును భటావళులు గొలువ
తయజయ నవనిధీశ్వర మహేశ్వరమిత్ర యనుచుఁ జారణకొటు లభినుతింప
జననకఁ ఖాణరాజము లెక్కి కిన్నరగ్రామణు లుభయభాగములఁ గొలువ
న్ముటాహంపూర్వీకోత్తులు వెలయఁ గింపురవ యోధులునుగ్రిక్కిఁజిసికొలువఁ
తే. పద్మశంఖాద్యవిధులు రూపంబు లూని, కొలువ బంగారు దేరెక్కిగురుగదాది
సాధనములొప్పుఁ గిన్న రేశ్వరుఁడు వచ్చి, చుఱుకుఁజూపులదశశంకుఁ జూచిపలికె,

ఉ. తమ్ముఁడవంచు నీ కొకహితం బెఱిఁగింపఁగ దూతఁ బంచినక
నమ్మెనరించి నాపలుకు వానిని జంపి ననుక జయింప రే
ద్రిష్టరిగుంపుతోడ నరు దెంచితి నిన్న న నేల నీకు డెం
దమ్మున మేలు గాఁ దలంచు నన్నె యనక దగుఁగాక దుర్మతి, 42

ఉ. రోగికి భత్యభోజ్యముల రోగము సౌచ్చగతిక బటుక్రధా
యోగికి నీకు మాయృశహితోత్తులఁ గ్రోధము మించు మాటికిక
నీగుణచర్య లేటి కిని నింద యొనర్పఁగ నీకె తెల్లమా
రాఁగలమృత్యువుం బొరసి రారవబాధలఁ బొందుచున్నడన్, 43

ఉ. ఆపద లావహించుదుర కాంక్షతి నీగతి మూర్ఖుఁడుగ్రవుం
బాపము లాచరించి విషపాన మొనర్చి శరీర మంతయున్
వ్యాపక మైనఁ జింతిలుజడాత్తువలెక యమపాశబద్ధుఁ డై
పాపఫలంబుఁ జెందునెడఁ బాపముఁ జీసితి నంచు వందునున్, 44

- ఉ. అన్నకుఁ దండ్రికిఁ గురున కాపద యెవ్వఁ డొనర్చు వానిఁగ
గొన్న మహాగ్రపాతక మగున్ గను వస్తిర మృత్యు వెప్పుడున్
నన్నిహితస్థికిఁ మెలఁగు సంసద పుణ్యవశం బటంచు లో
న్నియు నెంచి ధర్మము వహించుజనుండు కృతార్థుఁ డెప్పుడన్. 46
- చ. కలఁగక బుద్ధిపూర్వకముగా జనుఁ డేక్రియఁ జేయుఁ దత్త్వియా
ఫల మనుభూతిగా నిది శుభం బశుభం బిది యంచు రెంటినిఁ
దెలిసి సుకర్తమున్ నలుప దేవత లందఱు మెత్తురందున్
గలిమియు బల్కి యిచ్చట నె కల్లు సుఖంబె లభించు నచ్చటన్. 47
- చ. ధనమణివస్తువాహవనితాజనతాదులు బల్కి సంతరిం
చిన యవి యంచు ధర్మములు సేయక యుండిన నేమి యంచు న
య్యనిమిషంబు లందఱున్ బగతు రంచు మహాపద లొంద నున్నని
న్ననుజుడ నన్నఁ గల్గు నిరయంబు రయంబున రమ్ము పోరికిన్. 48
- ✽ దశకంఠుండు ధనదుని మాయాయుధమున గెల్చి యతనిపుష్పకంబుఁ గొనుట ✽
క. అనితమదొర దూతెడు ధన, దునిమారీచప్రహస్తాధూమ్రాక్షశుకా
ద్యనిమిషరిపుమంత్రులు మా, రొన్ని నిలువఁగ లేక చనిరి కోచతనమునన్. 49
- చ. అని నిటులాత్మమంత్రులు ధనాధిపుకోల్లల కోర్వలేమి న
ద్దనుజవరేణ్యుఁ డుగ్రనిశితప్రదరంబుల వాని ముంచినన్
గవలుచు డాసి కిన్నరశిఖామణి వానికిరీటపంక్తి ఖం
గున రొద సేయ భారిగదఁ గైకొని బెట్టుగ మోఁచి యార్చినన్. 50
- మ. కడుఁ గోపించి దశాననుం డతనిపక్షఃపీఠమున్ జూచ్చి పో
యెడు నట్లు గ్ర శరంబు వేయుటయు యజ్ఞేశుండు ధీశ్వ మే
ర్పడఁ గోదండగుణారవం బఖలదిగ్భాగంబులన్ నిండు న
ప్పుడు వహ్నివ్యత్రము వైవ వాఁ డడఁచె సంభోజాణవేగంబునన్. 51
- మ. శరసంఘానదృఢాపకర్షణకృతుల్ జ్యాఘోషణంబుల్ పర
స్పరధిక్కారము లొక్కచందనమున మించన్ విశ్రవఃపుత్రు లి
ర్వరుఁ గొన్నెత్తుటఁ దోగుచున్ నెరలుచున్ కోపించుచున్ డాయుచున్
హరియ్యుగ్ధం బన నిద్ద టిద్దఱులు శౌర్యస్ఫూర్తిఁ బోరాడఁగన్. 52
- క. రణమున వివిధాయుధధా, రణమున సరి పోరుయత్నరాక్షసవరులన్
బ్రహ్మతించిరమరులసురా, గ్రణియున్ మాయఁగొని న్యాయ్యరణవిముఖుండై. 53
- సీ. ఒకసారి మేఘమై యుడువీధిఁ గనుపించుఁ గనుపించిపిడుగు లుగ్రముగఁగురియు
నొకతేజ సింహమై యుద్వృత్తిఁబట తేంచుఁ మఱి తేంచి కహకహార్పణివహించు
నొకతూరి కొండయై యురులిల నెదిరించు నెదిరించు యెగసి బిట్టదరఁ జేయు
నొకమాటు వార్ధియై యూర్పులతో మించు మించి గోదసియెల్ల ముంచివెచ్చు

తే, నాక్క-పరివ్యాఘ్ర) మ్మివచ్చునొక్కసారి, దంష్ట్రీయైశోచు నొకమరిదారుణాహి శరణి గడిపించు నొకమాటుగానిపింప, కడంగుమాయానిరూఢినయ్యసురవరుడు

చ. ఇటువలెఁ బెక్కుమాయల ధనేశ్వరుని భృమియించి విక్రమో
ద్భుతగతి మించి నిఘ్నరగదఁ దల మోఁదినఁ గ్రోత నెత్తురుల్
జోటజోటఁ గాఱఁ బూచినయశోకము గాలికిఁ గూలుచాడ్పునఁ
దటుకున వ్రాలెఁ దేరిపయి దానవపై న్యము లుల్లసిల్లఁగన్. 55

మ. ధనదుం డీగతి మూర్ఛఁ జెంది పడ నంతిఁ సూతుఁ డత్తేరు గ్ర
క్కున నందాతటిసింహపమునకుఁ గొంపోయె యక్షుల్ భయం
బున వృక్షంబులు వ్రాఁకియుఁ గిరిబిలంబుల్ సొచ్చియుఁ విచ్చి కా
ననముల్ దూఱియుఁ గోనఁ బడియు దైన్యం బొంది రెంతేనియున్. 56

తే మూర్ఛమునిగినధనదుసమ్ముఖముఁ జేరి, శంఖసద్బాదినిధులు విశ్రాంతి మాన్పి
నంత దశకంధరుడు నిట్టులన్నఁ గెలిచి, సాలయ కాతనినగరంబుసొచ్చియచట.

సీ. శాతకంఠ స్తంభసాహస్రములు గల్గి వైడూర్యతోరణావళులు గల్గి
నవ్యవహాక్తికవితానవితానములు గల్గి శవికాంత నేదికాచయము గల్గి
సొగసై నమగతాలసోపానములు గల్గి కప్పుతూలోపలయొప్పు గల్గి
కామితార్థము లిచ్చుఘనవృక్షములు గల్గి వికచకల్పారదీర్ఘి కలు గల్గి

తే, మానస జవంబు గల్గి కామగతి గల్గి
కామరూపంబులు వహించుగరిమ గల్గి
ప్రబలు పరమేష్ఠిరజతపుష్పకముఁ గాంచి
యందుపై నెక్కి యతఁడు తారాద్రి కరిగె. 58

మ. తరళోత్తంగతరంగఘుంఘుమరవోద్యద్దివ్యసందారవిం
దరజోబ్బందమరందతుందిలమిళిందధ్వానసంబంధగం
ధరమాబంధురమంధరానిలునిచేతఁ శ్రాంతి వాయుఁ ధనే
శ్వరుఁడుఁ దెప్పితి భీతి సేనఁగొని సజ్జఁ జేరె వీ డయ్యెడన్. 59

—→ దశవదనుఁడు నపరివారంబుగాఁ గైలాసంబున కేఁగుట ←—

ఉ. ఆజతనూజ వింకిపె దళాననుఁ డిట్టులఁ పుష్పకంబుతో
నాజి జమంబునుఁ బొదసి యావలఁ బోవుచుఁ జూచె ముందటఁ
రాజతలై లముఁ దపనరథ్యనిరోధకృత్యుదగ్రతా
రాజతసాలముఁ దటచరత్కరిసింహతరణ్యోలమున్. 60

తే చూచియచ్చోటివంతలుచూడవలసి, బలసియిరువంకలనుదై త్యభటులుగొలువఁ
జేలువ మొలికెడునమ్మహాశిఖర మెక్కి, యక్కడఁజరింప మారీచుఁ డతనికనియె,

మ కలధౌతావలదీధిప్రచయమో గంగాప్రవాహంతరో
జ్వలడిండ్డిరనికాయమో శబరయోషాధన్యముకౌస్త్రుని

ర్వళితప్రాంచితచామరవృజమౌ నా రంజిల్లు రెంఁజాణుచే
తులజేఁ డుండిన తెల్లుటిల్లుఁ గనుమా దోషాచరగ్రామణీ,

62

సీ. వై లజానహచరోజ్జ్వలరుద్రకన్యకాచరణలాఘౌపంక మొరసినదియొ
యిది నగం బనుపేర నింపొందుఁ గావున విపులంబుగాఁ బల్లవించినదియొ
తనగీతత్వ మందఱకుఁ దోఁప నభంబు మించు పెంజడలు వహించినదియొ
సానుశాగచరద్భుజంగభోగమణీసమంచితప్రభ నాక్రమించినదియొ

తే. తేక ధననాథు గెలిచి త్రిలోకవిజయ, వాంఛ నరుదెంచు దేవరవారిదోఁప్ర
తాన మిట నుండినదియొనాఁ దరుణతరుణి, కిరణగిత్తై రికముల నిగ్గిరి వెలింగె,
చ. తిరముగ జైత్రయాత్ర చనుదెంచిన నిఁ గని యీకుభృత్తు ని
ర్భరములఁ బాద్య మిచ్చి రవినంజ్వలితార్కమణివిభావరం
వరల నివాళి సేసి వనభవ్యశుకాదివిహంగమోక్షిజై
ఖరి నుతి సల్పెడిఁ రజతకాంతల వెల్లదనంబుఁ జూపుచున్.

64

సీ. చిగురుజొంపముల రంజిల్లె నీయెటదోటచెటువ చెలువపర్ణకువేడ్కసేయు నే మొ
విరిగల్వవిరులచే వెలసె నిక్కొల నిందుఁ జంద్రజూటుఁడు గేళి నల్పు నేమొ
సంతానకుసుమవాసన లూనె నిక్కోన దేవకన్యకలు వర్తింతు రేమొ
పువ్వులుబొప్పిడిదుమ్ము పొదలె నిప్పదలలో నిద్దాళు లెపుడు వసించు నేమొ

తే. తనరె బహుబిల్వరుద్రాక్షతరువు లిచటఁ
బ్రమథపర్యుల కివి రచ్చవట్టులేమొ
యనుచు మారీచుఁ డెఱిగింప నచట నచట
నయ్యసురభర్త విహరించునవనరమున.

65

సీ. చిమ్మచీకటి గ్రమ్మగ్రొమ్మావిగుమి నల్లి బిల్లి రుద్రాక్షపందిళ్ళనడుమ
వడిఁ బాటువీరి తేనెవాఁతలదరుల వెంబడి ఘుమ్మ మనుమృగమదముతావిఁ
బాలుపొందువీరవారిపొదలలోఁ గుప్పలు వడుసురపొన్నపుప్పొడిదుమార
మొలసిన లేదెఱ్ఱెరలయెఱ్ఱె గనుకమ్మ బంగారుబూదోటకజ్జ నమరు

తే. మరకతనిబద్ధభాముల మలయురేనె,లుంగుతాతిన్నియలఁజె న్ననంగుపొగడ
ప్రానినీడలఁ దగునొక్కకోనలోనఁ, బుష్పకవిమాన మటు సాగి పోక నిలిచె,
చ. నిలిచినఁ బంక్షికంధరుండు నివ్వెఱఁ గంది యిదేల యిచ్చటఁ
నిలిచెను కత్తుడే యొకఁడు నిల్వంగ దీవికి దుర్గమథలం
బులు గలవోటు చూడుఁ డటఁ బొండని మత్తులఁ బంప వార ల
కైలతు సంఛరించి పరికించియు హేతువు గాక కయ్యెడన్.

67

మ. అలమూరీచుండు దేవ వింటె యిది యతాధ్యక్షునిఁ గాని య
న్యూలఁ బై సూని చరింపదో యతఁడు కోదోద్యోగి యై కల్పెనో
తెలియుం డం చనునఁతలో వికటుఁ డై దీప్తాస్యఁ డై కుజ్జుఁ డై
జలధుర్యం దగునంది యందుఁ గని యప్పొలస్త్రుతో నిట్లనున్.

68

చ, నిలిచె విమాన మంచు రజనీచర నివ్వెఱ గండ నేల యీ
నెలవున దేవితో హరుడు నేడు విహారము సేయుచున్నవాఁ
డలగరుడోరగామరవియచ్చురు లోడుదు రీడఁ జూడ నిం
దుల కరుదెంచి నీబలముతోఁ జెడి పోక తొలంగు నావుడున్, 69

చ, పటపట పండ్లు గీటుకొని పంక్తిముఖాసుర భర్తపుష్పకం
బటు డిగి శంభుఁ దెవ్వఁ డహహా నను నిల్పెడునంతి వచ్చెనే
యిట నిను నీశివుఁ నిలువ నిచ్చిన నట్టుల కాదె యంచుఁ ద
త్తటముననుండి యగ్గిరివతంసముక్రిందికి వచ్చి చెచ్చెరన్, 70

క, ఊరుకూలముఁ గొని రెండన, హరునివలెను దీ పవిత్రహము మీఱఁగ వా
నరముఖ మొందిననందిని, బరికించి దశాననుండు పకపక నగియెన్, 71

తే ఇవ్విధంబునఁ దనుఁజూచి నవ్వుచున్న, యతివిమూఢుని దశకంఠ నట్టెచూచి
యచరశివుఁ డై ననందీశుఁ డాగ్రహమువహించి కటతటమదరఁగా నిట్టులనియె,

—❖— నందికేశ్వరుండు దశగ్రీవుని శపించుట —❖—

చ కటవదనుండ నై నననుఁ గన్గొని నీవహమానదృష్టితో
నిపుడు హసించినాడ విట సిద్ధశవక్త్రముఖుల్ నఖాయుధుల్
కపు లిక నీకులం బడపఁ గల్గెద రంతటఁ గ డగర్వమున్
దవమునఁ బుట్టు బెట్టిదముఁ దామె యిడంగెడు రాక్షసాధమా, 72

శా, శాపోక్తుల్ పచరింప కున్న నెదిరించక రాదె యంటేని నిం
దాపారంపరి మున్నుగా మృత్యుడవే నా కిట్టిపీనుఁగుపై
నేపుక జూపఁగఁ నర్హ మకానె యిదిగా కీచేయుపాపంబుచే
నాపద్వార్థి మునింగి పోవఁగ వేలా యింక నిక నొంచగన్, 74

క, అని యానంది శపించిన, విని యానందించి సురలు విరులు గురిసి ర
వ్వినువీధి దేవదుండుభ,లును మొరసెక బెరసే సుఖములోకము లెల్లన్, 75

ఉ, అంత దశాననుండును మదాంధుండు గావున శప్పుఁ డయ్య నొ
క్కింతయుఁ జింత లేక మఱి హెచ్చినభీషణోపవహ్ని నే
త్రాంతరశోణకాంతులు బయర్పఱువక గలధౌత్యశైలరా
డంతికవర్తి యై పలికె నగ్రమునక నలుచున్ననందిలోన్, 76

ఉ పెక్కులు పేలి నిచ్చినను బేలివె నీవశుబుద్ధిమాటలక
దక్కునె చక్కగా నెదిరి దన్ను నెఱుంగ వటుండు పుష్పకం
బిక్కుడ నాఁగి మీయధిపుఁ డింక సుఖంబున నుండుఁ గాని లే
యెక్కినవెండికొండ నిడె యే బెకలించి రజంబు సేవదన్, 77

—❖— దశగ్రీవుండు కైలాసము నత్తఁగాశివుండుపాదాంగుష్ఠము చేసదుముట —❖—

వ, అని దుర్వాగ్రహంబునక బలికి యద్దశగ్రీవుండురవిగ్రహంబు నొరయునుదగ్ర
విగ్రహంబుతో నమృతాగ్రావంబు శిఖరాగ్రం బనర్గశలీలక బట్టి యిట్టట్టుఁ గడ

లించి బెట్టు గదలిన యగ్గట్టుచుట్టుఁ గనుపట్టు నెఱియ విరియక బదఘట్టనంబు
 గావించి గీర్వాణగణప్రాణనిర్వాణప్రవీణతాధూర్వహ దుర్వార గర్వాకర
 దర్శకరభీకరంబులైన వింశతికరంబులు సారించి హుంకరించి యహంకరించి
 పదిమొగంబులు జేగుజింప వేగురించుసాహసోత్సాహసంపదలతో నిజభుజాం
 గదంబు లొండొంటితో నొరయ నిజాట్టహాసంబున గుహాకుహరంబులు మా
 ర్గొరయ నిజవిలోకనంబుల మిడుంగులు గురియ నిజదంతసంఘర్షణంబున
 దిగ్గజంబులు సెపుడు వొరయ నిజప్రతాపంబు మెఱయ నిర్నిమిత్తమిమహీ
 భృత్తు హత్తి మత్తవృత్తి జూప నేల యని తద్బలంబులు తనపై నురవడిం
 చెనో యన శరభసింహశార్దూలమచేభ ప్రముఖవనజంతువులు శ్రీఘ్నజక
 మహారంగములు సరగ నరుగగ గూడక చూడ గొప్పలగు పిప్పలాదిరువుల
 జాట్టుకొని బుసకొట్టుచు నవియును జూచకట్టు వడ నొడఘ్న నలంగి వడగ
 విసి సమసిన దనగ్రజా గ్రస్తఘ్నలు ఫణిభూషణున కద్దరవస్థ నుడువక బరువు
 లిడుచున్న వడువున దవ్వుల మిడిసివడ గడగడ వడంతుచు నుడుగని జడుపునక
 దముఁ గొంగిలిండుచెంచుమించు బోడులకొగిళ్ళ ననంగి పెనంగి వారియనుంగు
 మగ లడుగు నోపఁ గూడక దబ్బునం గూలి నెత్తంబుపట్టుల బొర్లిగింతలు
 నెట్ట నట్టివెంతలుగని యెట్టివెంతలుపుట్టెనని రచ్చపట్టుచెట్టుల, క్రీడిదలక్రీడిలు
 సాలించి యన్నలవున నిలువ లేక వేల్పుంగలువకంటలు కొమ్ముడులు వీడఁ
 గీలుగంటు లంసంబులపై జీరులాడఁ దళుకుజెక్కులు సెమరింపఁ గులుకు
 గుబ్బులు పులకింప నెన్నెనళ్ళ ముంగురులు నెఱయఁ జిగురుగెమ్మోవుల నిట్టు
 ర్వులు దొరయ నిజాధిపభుజా స్తంభంబు లూతఁ గొని శద్రయంబునక జెంగటి
 విమానంబు తెక్కి కొని తమ్ముఁ గ్రమ్ముట బుట్టినవారిగాఁ దలంప నిలింప హృ
 దయంబు గలంపక జాలునారథలులతో వీరభటు లిరునంకల నిలిచి పెక్కు చం
 దంబుల నభినందింప నందికేశ్వర గణేశ్వర దండికేశ్వర ప్రముఖమహాప్రమథ
 గణేశ్వరులు శరశరాసవట్టినప్రాసకరవాలభింది పాలతోమరముద్గరగదా శుంత
 తురికాదిసాధనంబులు గైకొని సర్వజ్ఞనియనుజ్ఞ వడయుటకై యతనియగ్రభా
 గంబున నలబలంబులు సేయుచు నిలువుఁ గొలువు సేయఁ బార్వతీపతమేశ్వర
 క్రీడోచిత మణిఖచిత సౌభాగ్యకార గృహకుడ్య గోపురతోరణ స్తంభాదులు
 బ్రద్దలు వాఱి తద్దయుఁ బ్రకంపనంబు వహింప సహింసరానిదరంబునక గరం
 బులు పిసికికొనుచుఁ బదకంజమండీరసంజాతశింజారపంబులు సెలంగ నలుగడ
 క దిరుగుచు రుద్రకన్యక లనన్యశసన్యులయి దైన్యంబు నొంద నరవింద
 బాంధవాదిగ్రహంబులు త్రోవలు దొలంగ నింద్రాదిలోకపాలకలోకంబులు
 హాహాకారంబులతో బట్టబయల నిలిచి చూచుజకు బెట్టులికి యిట్టలం బగు మొ
 గుళ్ళ తెట్టువలలో మఱుంగుపడి యాకట్టిడిపాట్ల కొవ్వున నిట్టిబెట్టిదంబు గావించ

గొట్టునిట్లు వట్టివదిట్ట యెట్టు మట్టువెట్టు కున్నవాడో యని యొక శ్లోకశ్శతోఁ
బలుకుచుఁ వనుంగొనఁ బ్రత్యంతపర్యతంబు లున్మాలుంబు లై పొడ వడంగ
బెద్దపెద్దగఁడోపలంబులు పైపైనుండి పెళపెళమనుచవ్వుశ్శతో డుల్లిచఱుల
నురలి పడక బడలు వడక బాతాశంబులోఁతుగనుపాఁ తగలించి పుండరికంబు
బెకలించు మదవేదండప్ర కాండంబుడంబున ఝరిమండలహారిపరంపరలు నలు
వంకలఁ దొరంగ ఖఃస్థలివినిర్గతసిలమణీరమణీయ మధుకరంబులు నలుగడలఁ
జెదరఁ గనకవకుళకేతకీకురంబుకాశోకమధూక కేసరప్రముఖభాసురకుసుమవిస్త
మరపరాగవిసరంబు నలుదెసల నొరసికొన నవ్వెండికొండ పెకలించి కందుక
క్రీడ గావింపంగఁ గడంగె నయ్యవసరంబుల.

78

మ. అసురాధీశకరావధూతకలధౌతాద్రిన్ బదం బూనలే
క సఖుల్ గొల్పు వనంబులో మెలఁగునక్లారీసరోజాక్షి మే
ను సెనుర్పున్ దనుచుధ్యమున్ వడఁక నాందోళింప నేత్రప్రభల్
జెన నేతెంచి కవుఁగలించుకొనియెన్ విభ్రాంతియై శంభునిక్,

79

న ఇవ్విధంబున.

80

ఉ. బంగరుదక్కుజెక్కులను బంజులకన్దులడాలు చిందుద్రొ
క్కంగ మెఱుంగు జన్నుఁగవకంచుక పున్నుడి వీడఁగా హతా
లింగసుఖం బొసంగినచెలిం గవుఁగింటనె యుంచి యల్లఁడ
య్యెం గఱకంతుఁ డది నతఁ డెత్తఁగఁ గాముకు లెగ్గు లెందులే,

81

శా. శంభుం డద్రుకుమారికాస్సురదురోజద్వంద్యశుంభత్సరీ
రంభం బెట్టుడుపంగ వచ్చు నయినఁ కౌర్యంబు దీక్షా భుజా
రంభం బీకఱిఁ జెప్పి యెంతసుఖ మారా నెమ్మదిఁ పీనియా
స్తంభోజ్జ్ఞంభ మొకింత మాన్చి పిదపఁ సౌహార్దముఁ జూపెదన్.

82

క. అని తలఁచి లేతనగ వాననమునఁ దగ శంభుఁ డాననము డిగ్గక ముఁ
దనవామపదాంగుష్ఠం, బున నదిమె దశాస్యహస్తములు క్రిందుపడఁ,

83

తే ఇటులయదిమినభుజశౌర్య మెడలిబడలి, యడలియెడలిమదోద్వృత్తిసడలిశూలి
కాలిపెనువేళు దెనులించి కరము లెత్తుకొన నమర్థం లేక రక్షోవిభుండు,

84

మ కులశైలంబులపెఁ బిలంబులు బదుల్ ఘోషింప కేమాహి మూ

ర్చిల భూచక్రము దిర్దిరఁ దిరుగ జేజేపెద్ద భీక్షిల్లఁ జ
క్కలు రాలఁ దివి పెల్లగిల్ల సుర లాకంపింప నంభోనిదు
ల్లలఁగఁ దిక్కు లొడ్డగిల్లఁ బదినోళ్ళఁ జెట్టు వాపోవఁగన్.

85

క. తలఁచిది యనుజు లకాండ, ప్రళయం బిది యనుచు దిగులుపడి రమరేంద్రా
దులు యక్షసిద్ధసాధ్యులు, కఱిగిరి తొలఁగిరి పదంబు గ్రహరాఘ్నిఖ్యుల్,

86

శా. శరీతిఁ జగముల్ దలంకఁగను వేయేం డ్లాఝ్మండై కూయగాఁ
నారక్షోవిభుడై న్యసాటుఁ గని దైత్యశ్రేణి కన్నీరు ము

న్నీలై పాఱుగ నేమొనర్తు మనుచున్ నిర్విణ్ణులై జేందన
మూరీచాదిత లాతనిన్ గని యసామాన్యప్రశోధంబునన్,

87

తే, పలికి రవధారు ధైతేయపట్టభద్ర, భద్రగజవర్తధారిపై భక్తి యుంచి
యుంచితోర్తుల నతని నుతించి తేని, నీవిరోధంబు నెడఃబాపు నీక్షణమున,

88

క, హరుఁ డున్నతకరుణానిధి, శరణన్నఁ బరిగ్రహించు జగతి నతనికిన్
బురు డున్నదె యజకనకాం, బరు నెన్నఁగ లేరు తత్పరభావం బనినన్,

89

—→ దశగ్రీవుండు శివుని నుతించి యతనివలనవరములులోనై నవివడయుట —→

శా, ఆపన్నుం డగు పంక్తి కంఠుఁ డిది యశానంచున్ లలాటేక్షణ

శ్రీపాదాంబుజముల్ మనోంబుజమునన్ జింతింపుచున్ వేదవి
ద్యాపాండిత్యము సర్వశాస్త్రకుశలత్వంబున్ మహాసాహితి
నైపుణ్యంబును గానుపింపఁ బొగడెన్ గంగోర్మితుంగారభటిన్,

90

శా, ఆస్తోత్రంబున కామనోగద్రథిమ కాధ్యానాస్తి కాయాశ్వరుం
డస్తోకప్రియ మావహించి పెనువేలివేళఁ బై నెత్తిన్
హస్తంబుల్ వెడలంగఁ బాసికొని ధైర్యస్వామి ఫాలస్థల
స్వస్థప్రాంజలి యొనుతింపఁ దొడఁగెన్ గంభీరవాగ్దంధనన్,

91

రగడ, జయజయ శంకర సాధువశంకర, జయజయ రిపుభటచయనాశంకర
శరణు నిరంజన సజ్జనరంజన, శరణు ప్రభంజనజవగజభంజన
పాహి పురాహుపబంధురవిక్రమ, పాహి యవిద్యాపంకరవిక్రమ
యచ్చుగ నినుఁ దెలియవు తొలిచదువులు, మెచ్చిననెత్తువు మేలుగు సదవులు
నీ కెవ్వరిపై నిలువదు కోపము, లోకుల కెంచఁ దెలుపుదు ప్రతాపము
వహఁడు స్వజనుఁ డనుభావవి భేదముఁ, బారయదు సీమదిపూర్ణామోదం
బభవుని భవు ని న్నమితదయాపరు, నభినుతింప బ్రహ్మాదులు నోపరు
ఖలుఁడ మదాంధుఁడఁ గలుషోత్కృష్టుఁడ, జలదిత్తుండు గడుజడుఁడ నికృష్టుఁడ
నే మిముఁ బొగడఁగ నెంతటివాఁడను, స్వామీ మఱి శరణన్నాఁడను
నీదాసుఁడ నిక నేరము లెంచకు, నాదురస్వృత్తి మనంబున నుంచకు
మెఱుంగక చేసితి నిపు డపచారము, శరణన్నున గడ సనదె విచారము
వలసితి నీసేవకులమహత్త్వము, దెలిసితి నియ్యెడ దేవరసత్త్వము
నీకను దెఱచిన నెగడును జగములు, నీకను మూసిన నిలువవు జకములు
యిట్టిసీకు సరి యే నని హెచ్చితి, బొట్టకొప్పు ససఁ బొగడఁగ వచ్చితి
నాగుణ మెంచకు ననుఁ బాలింపుము, నీగుణ మెంచెద నీ వాలింపుము,

92

చ, అని తనుఁ బ్రస్తుతించినదశాననుఁ జూచి పురారి నవ్రుక్షన్
దనుజవరేణ్య సీస్తుతికి దద్దయు మెచ్చితి దైర్యశాలి వో

దనమతి యిచ్చితిఁ దను ప్రియం బగుచోటికి నీభుజాబలం
బనితరసాధ్య మంచు విని యారయ నిల్పితి నింతె యియ్యెడన్.

93

తే. మత్పదాంగుష్ఠపరిపీడ్యమానరజత, పర్యతము క్రిందఁ జేతులు పడినయపుడు
జగము లద్రువ విరావంబు నలిపి తండు, వలన రావణుడను పేర నెలయు మనిన,

ఉ. ఆదశకంఠుఁ డీశ్వరున కానతుఁ డై శివ నన్నుఁ బోవ నా
హ్లాదము గల్గెనేని నినుమంతకొంతయు లేనియాయువున్
నీ దగుచంద్రహాసమును నెమ్మి నొసంగు మటన్న శంభుఁ డ
కైదువు నిచ్చి పిమ్మట నఖం డతరాయువు నిచ్చి యిట్లనున్.

95

మ. దితిబాధీశ్వర నీవు గోరినక్రియన్ దీర్చాయువున్ నీకు ని
చ్చితి నీకొవ్వన నీతిఁజేకొనక దుశ్శీలుండవై మమ్మనా
దృతినిండిచింతివేని మావరము మమ్మే చేరుఁ బొమ్మన్నచో
నతఁ డాశూరికి మ్రొక్కి వీడ్కొని విమానారూఢుడై యుబ్బుచున్.

96

క. తనపరివారము గొల్వఁగఁ, జనియెన్ రజితాద్రి డిగ్గి స్వచ్ఛందగతిన్
మనుజేశ్వర యని కుంభజుఁ, డీనకులువకుఁ దెల్పి మఱియు నిట్లన పలికెన్.

97

— రావణుని చర్యలు —

మ. ఇనవంశోత్తమ వింటె పంక్తివదనుం డీలాగు కైలాసవా
సునిచే మన్ననఁ గాంచి పొంగుచుఁ బ్రహస్తుండాది యా సైనికుల్
డనుఁ గొల్వన్ జని హేమకూటహిమవత్సాంజింబులన్ గంధమా
దననీలోచలపారియాత్రములమీఁదఁ గ్రీడ సత్త్వ రహిన్.

98

ప. మఱియును,

99

నీ. చరియించు నొకవేళఁ జంబూనదీతీరసౌవర్ణ వాలుకాన్థలములందు
విహారిఁచు నొకపూట వేల్పురాతోటల బొదలుగొజ్జెఁగపూవుఁబొదలయందుఁ
గ్రీడించు నొకతఱిఁ గేసర శ్వేతాంజనాద్యద్రిరాడధిత్యకలయందు
నలరు నొక్కడఁ గేళి నరుణోదమానసప్రముఖదివ్యసరోవరములయందు

తే. నన్నలపులందు మెలంగెడునమరఖచర. యక్షశిన్నసిద్ధవిద్యాధరాప్స
రోభుజంగాదికలు మహాత్మోభ మొంది, తన్నుఁగనుఁగొనిపాఱ నద్దశముఖుండు,

నీ. పట్టణం బన రాదు కట్టొలుతంబు గా నట్టె ముట్టడి చేసి చుట్టు విడియు
బలవంతుఁ డనరాదు బలియుఁ డై యెంతదవ్వల నున్న వడి నేఁగి గెలిచివచ్చు
సురజాతి యన రాదు కర మల్లి యెటు నన్నఁ జననీక శస్త్రాస్త్ర సమితి నొండు
ధరణీసుఁ డన రాదు తనకు నోడితి నన్నదాఁక వీరసమున వీరకఁ జూపుఁ

తే. గాయపునెలంత యనరాదు పాపమునకు, భయపడక యెట్టులైననుబట్టికలయు
వర్షవస్తువు లటఁ గలననఁగరాదు, దుడుకుమైజొచ్చికొని తెచ్చుదుష్టు డతఁడు

—❦ వేదవతిని జూచి రావణుడు మోహించుట ❦—

వ, ఇచ్చెలువునా దనయిచ్చకు వచ్చినమచ్చున నచ్చటచ్చట నచ్చపలుండునిచ్చలు
మెలంగుచు నొక్కనాడు హిమవత్పర్వతంబునకు నుత్తరదిగ్భాగంబున నొక్క
సుందరీద్యానంబు సందర్శించి యచ్చట. 102

సీ, ఘనమండలము సుధాకరమండలము నిండునలుల మోమున జడాచ్చటలు నెఱయ
వలఁజక్కవలు చిక్కవల నొప్ప మృదువల్కలంబునఁ గుచలితుచంబు లొరయ
బెళుకుజూపుల తేడి గలిచి కై కొనియెనో నాఁ గ్రిందఁ గృష్ణాజనంబు వెలయ
నఖపాళిబెడఁగుమాన్సకు మంచు నుడులు గైవ్రాలె నా స్ఫటికాక్షమాలికదగఁ
తే, గానుమరజంబు దొరసినకల్పలతక, బాగున విభూతిచేత మైతీఁగ వెలుఁగ
నొంటి గిరికన్యవలెఁ దపం బున్నతపసి, కన్నెనొక్కతెఁ జూచి రాక్షసవిభండు,

తే, చూచి యాచెల్వచెల్వంబులొఁచనముల, కబ్బురంబును గాంక్షయు నుబ్బినర్ప
బుష్పకము డిగ్గి సరభనంబుగఁ దదగ్ర, భాగమున నిల్చి పలికెనప్పం క్తిముఁబుడు,

సీ, నీకులం బెయ్యది నీనామ మే మందు రెవ్వరి దానవే యిండువదన
కలికి లేఁబ్రాయంబుఁ గానపాల్ గావించి యేల కృశించెదే యిగురుఁబోడి
సీతానాథుఁ డై నిను నేలుభాగ్య మెవ్వనికీఁ గల్గెనే వన్నెలాడి
యెఠపం బొనరించి యీచెల్వఁగంటివో యింకఁ దపంబేల యేణనయన

తే, కాఁకఁ జెందినపసిఁడిసలాకవంటి, తనువు వెండియుఁ గళఁ గాంచు నని తలంచి
చూపఱులయిచ్చ వేములు దాప ముంచె, దేమి నీ చర్య లెఱఁగింపవే లతాంగి,

ఉ, నీదిగిగుబ్బుచన్నులకు నీనెఱిపెన్నెలు లున్నతీవికీ
నీబటువుంబిటుందులకు నీయెలప్రాయపుఁగల్గి కింతిరో
యీబసుమంబు కప్పరమె యీతిరివేణియె పట్టుజీర లే
యీతిలు నై నవల్కలము లీతప మిప్తమనోఽభోగమే, 106

సీ, అణుమధ్య నీమధ్య మణిమంబు వహియించు మహికటి నీకటి మహిమ గాంచు
గిరికుచ నీకుచగిరు లొందు గరిమంబు నలినాక్షి నీతెప్పలలరు లఘిమ
ఘనవేణి నీవేణి మను ఘనశ్రీప్రాప్తి నతివ నీమెయి ప్రకామ్యతకు నెక్కు
సంగన నీభర్త యఖలేశతకుఁ దగుఁ జెలి నీకు వళి యగుఁ జెఱకువిల్లు

తే, డిన్నినై భవములు గల్గి యిగురుఁబోడి, బేలతనమున నీతపం బేలచేయఁ
గొదవయొదవిన దిదియంచు మృదులఘణితి, జెవులకీయెడఁ బండువు నేయుమనిన,

క, ఆనెలతయు నప్పలుకులు, వీనుల కెడఁ జేసి వాని విశ్రప్తమతుఁ గాఁ
దా నెఱిఁగి హీనుడనక య, హీనత నాతిభ్య మొసఁగి యిట్లని పలికెన్, 108

మ దనుజాధీశ కుశధ్వజుం డనుతపోధన్యుండు మున్నొప్పు నా
యన వేదంబు పఠించువేళ సుదయంబై నేను వాపోవఁగా
నను శ్రేయంబునఁ జూచి వేదవతి యన్నామంబుఁ గావించి పెం
చిన లేజన్యన ముప్పతిల్లుటయు జేజేలున్ మునుల్ రాజులున్, 109

క, నను వలచినధిషణసుతుం, గని వేడిన హరికి నిత్తుం గాని యొరున కి
వ్వనితామణి నీ నని యె, వ్వని కై న నొసంగఁ డడుగవచ్చినవేళన్, 110

వ, ఇవిధంబున, 111

శా, ప్రత్యాఖ్యానముఁ జెంది యందఱుఁ జనక బాపాత్ముఁ డౌదంభుఁ డక
దైత్యుం డొక్కఁడు వచ్చి మజ్జనకునికా దా వేడి యీ నన్నచో
నత్యంతక్రధఁ బూని ఖడ్గమున నిద్రాసక్తు ఖండించి యీ
హత్యక వాఁడు నశించె నత్రపసియిల్లా లగ్నిఁ జొచ్చెక వెతన్, 112

తే, తల్లియును దండ్రీయును జన్మఁ దనయభాగ్య
మునకఁ గలఁగియుఁ గలఁగక పూర్ణనిష్ఠ
జనకుని ప్రతిజ్ఞఁ గడతేర్తునని తలఁచి
వెన్నునిగుఱించి యిటఁ దపఁ మున్నదాన, 113

క, కంటివ యిచ్చుటివింతలు, వింటిన నాపూర్వకథ నవి స్తరముగఁ జే
కొంటివ యాతిధ్యము డడ, వుంటివ యిటఁ జనుము రాక్షసోత్తయ యనినన్, 114

చ, తన కిది దక్కె నంచు బ్రతుదంబునఁ బంక్తిముఖుండు మీనకే
తునిచిగురాకుబాతు మదిఁ దూఱినఁ దాలిమి మారి చేరఁగాఁ
జని యిది యేమి వెఱి యెలజవ్వనముక బాలివోన విష్ణుఁ డం
చునె కలకాలముక దపసిచొప్పున దాఁపెను వృద్ధకాంతనై, 115

ఉ, వెన్నున కిత్తునంచు బలువేదలు సేకొని తండ్రీ యీల్లుటక
గన్నులఁ జూచియుక హరియె కావలె నంచుఁ దపించె దూరకే
కన్నటికంబు కాఱడవిఁ గాచినవెన్నెల సేసి యమ్యయో
నిన్నును ముంచె నీజనకునికా గుదియించినవెఱి యియ్యెడన్, 116

మ, హరి తానే బలవంతుఁ డైన మును మీ యయ్యక విరోధించి యొ
క్కరుఁ డుగ్రాసి వధింప నడ్డఁడి దోర్గర్వంబు గాన్పించినే
హాఁయన్నామము గప్పకుక బెరయు నేలా యీవృధాభాంఠి యిం
తిరొ యింకక ననుఁ బొందు మే లగు వయస్సేజిఁప్రభాభ్యుడన్, 117

చ, అన విని కర్ణముల్ చిగురుటాకులఁ గేరెడు కేలుదోయిన
వ్వనజదళాక్షి మూసికొని వాని ననాదరదృష్టి జూచి యీ
చనఁటివివాదముల్ విడువు శ్రీహరి నేఖలుఁ డైన నింద న
ల్పనె తగుబ్రహ్మవంశమున బుట్టియు మూర్ఖత మాన వక్కటా, 118

సీ, అవ్యయంబులకెల్ల నాదికారణభూతుఁ డగుతాతఁ గనినాతఁ డతఁడె కాఁడె
జపతపోముఖముఖాచార సారఫలంబు లరసి యిచ్చుప్రదాత యతఁడె కాఁడె
నీయందు నాయందు నిఖలాత్మలం దంతరాత్మయై కనునాత్మ యతఁడె కాఁడె
సముడయ్యు దుష్టశిక్షయ శిష్టరక్షయఁ బ్రతియుగంబునఁ జేయునతఁడె కాఁడె

తే, యాగమాంతరహస్తార్థ మతఃఙ్క కాః
యన్నిజగముల కధినాథుఁ డతఃఙ్క కాఁడ
యట్టిహరి నెంచ నేరక హంకరించి
నిర్నిమి త్రంబ నిందింప నీకుఁ దగునె, 119

మ, పలుకుల్ వేయును నేల లెస్స వినుమా పాల స్త్య నామేను నా
యెలప్రాయంబును నామనోగతులు నాయచ్చాభిమానంబు లా
జలరుద్ధారికె ధారివోసినవి దుష్కాంక్షల్ విసర్జించి పె
ద్దలు వర్తించు పథంబునకె మెలంగు మద్దెవంబుతో డయ్యెడున్, 120

తే, అనిపలికి యందునిలక భయంబు దొలక, గలఁకఁబిల్లికిఁ దొలఁగురాచిలుకపగిది
నావలికిఁ జోవఁ దేటులయావళికిని, సతనునిశరావళికిఁ దాళ కసురగదిసి, 121

చ, చెలి నునుమోవిపానకముచే వడ దేటక మోము మోమునక
బలుమటుఁజేర్చి ముద్దిడక బాహులతాపరిబద్ధుఁ జేసి న
న్నలమియుఁ గొంగిలింపక రహస్యముగా బహుబంధవైఖరుల్
దెలుపక పోవ నేల యని తెంపున వేణికఁ బట్టియాడ్చినన్, 122

చ, కలఁక దొలంగ వేదవతి గ్రక్కున బెత్తిలి యెత్తి వేయియుడు
మలచపువేణి నట్టనడుముఁ దెగి చేతికిఁ దున్న చిక్క నం
దుల కళు కొంది కైకసిసుతుం డిది దీనితపఃప్రభావ మం
చలవడి యున్న నచ్చలియు నవ్వలికిఁ జనికోధిమూర్తియె, 123

మ, ప్రళయాగ్ని జ్వలి తేక్షణప్రభల నప్పాలస్త్వనిక గాల్చున
ట్టుల వీక్షించి దురాత్మ ని న్నపుడె దుష్టం డంచుఁ జింతించియున్
దెలివిక విశ్రవసుం దలంచుకొని యాతిభ్యంబు గావించి మా
ర్పలుకుల్ వల్కిన నింతయుక గలిగె నోర్వక గూడునే యిం కిటన్, 124

శా, ఘోరస్ఫారమదీయకోపదహన క్రూరాఝులక నీటుగా
నీరూపంబు దహింప కోర్చితిఁ దపోనిష్ఠార్థలోభంబు చే
నోరీ నీ విపు డంటకొన్న మెయి నేనొల్లక జ్వలదవ్వహ్నిలో
నీ తై నిక దునిమించుపూనికదు జన్మింతుక ధర్మ గ్రమ్మఱన్, 125

తే అని మహాగ్రతిఁ బలికికోధాగ్నితోడ
నచట యోగాగ్నియును మండునటుల చేరి
యయ్యెడుట నిల్చి (శ్రీ)హరి నాత్మ నునిచి
యేపు సెడి వైత్యుఁడును విన నిట్లు లనియె, 126

ఉ) ఏను నిజంబుగా హరిపయిన్ మది గల్గిపదాన నేని నా
వై నలినాక్షుఁ డాత్మ యిడి పత్నిఁగఁ జేకొనుమాట తథ్య మా
నేని నయోనిజత్వమున నిద్ధర బుట్టి దశాస్యుఁ బుత్రమి
త్రానుభయుక్తిఁ ద్రుంప నెవ మయ్యెదఁగా కని వహ్నిఁ జొచ్చినన్, 127

క. వేదవతిమాట నిజ మగు, వేదమువలె నడుచు మోసె వినువీధి మహా
మోదమునఁ గునుమవర్షము, లాదిత్యులు గురిసి రప్పు డవసీనాథా, 128

తే. యతిసుతయు విట్లు కైకనీసుతకృతావ, మానవపమానజాబ్జల్యమానకోప
దహనసంయోగయోగాన్ని దగ్ధ యై విదగ్ధతాన్నిగ్ధవైవయత్నంబుకతన, 129

— ❧ వేదవతియే నీత యైనదని రామున కగస్త్యుఁడు చెప్పట ❧ —

నీ. తనపద్మవాసినీత్యము జూపుపహి లంకఁ దోయజాంతరమునఁ దొల్లఁ బుట్టె
నిదె నీకు మిత్తి నై యేగుదెంచితి నన్నగతిఁ బంక్తిముకునకే కానఁబడియె
నతఁడు పెట్టియఁ బెట్టి యభి వేయించిన నభికిఁ బుత్తి యా టచటఁ దెల్పె
బహుళోర్వివశమున బయలు దేటి సుదేహరత్న గర్భాగర్భరత్న మయ్యె
తే. జనకజననాయకఁడు యాగశాలఁ గట్టుచోట దున్నింపఁ నాఁగేటిసరసఁ దోచి
నీత యనుపేరు వహియించిచెలుపుగాంచి, ప్రేమశ్రీహరివగునిన్నుఁ బెండ్లియాడ
తే. శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గగరుడ, హాహనాదులు మాని యిత్వోక్తుకలము

ఖ్యాతి గైకొన మానవాకార మూని, నట్టి నిన్నాశ్రయింతుఁ బట్టాభిరామ, 131

క. సాకేతనగరరాజము, వైకుంఠము నీవె హరిని వై దేహి రమా
కోకస్తని యీకపు లా, నాకపులు యథార్థ మిది ఘృణాగుణజలధీ, 132

క. కృతయుగమున వేదవతీ, సతి యై తప మొంది త్రేత జనకజ యై తా
మతిఁ దలఁచినటుల వట్టిన, ప్రతిసయు నెఱవేర్చెఁ దత్ప్రభావం బనదే, 133

ఉ. నా విని రాముఁ డదృశ్యమునకొ గలశోభ్యులఁ జూచి యీనతికొ
రావణుఁ డట్లు దొల్లియును రాయడి పెట్టెనె గోధమూర్తి యై
పాపకులోపలకొ బడిన బాలికఁ గన్గొని చేష్ట దక్కి పాఁ
దావల నెందుఁ బోయె దెలియక వలయుకొ వినిపింపుఁ డింపునన్, 134

మ. ఆనినకొ గ్రమ్మఱఁ గుంభజం డనియె రామా యెయ్యెడకొ నీ వెఱుం
గని దే మున్నది యైన మాఘనత లోకంబుల్ ప్రళంసింప న
జ్ఞాని చందంబున నాలకించెదవు ప్రాజ్ఞుల్ నిచ్చు లోచూపులకొ
గనునానందము వీవె కావె విను దక్షశ్చర్య లామీఁదటన్, 135

తే. అటుల వేదవతీకన్య యనలశిఖలఁ
జొచ్చి మ్రగ్గుటఁ జూచి యుచ్చోటు వాసి
చపలుఁ డప్పంక్తిముకుండు పుష్పకవిమాన
మెక్కికొని భూమిఁ దిరుగుచు నొక్కనాఁడు, 136

— ❧ మరుత్తుని యజ్ఞశాలకు వచ్చి రావణుండు యుద్ధము సేయుట ❧ —

క. ఒకచో స్వాహాస్వరపూర్వక వివిధాజ్యాహుతిప్రవర్ధితకీలా
ప్రకరానలదూమవ్యాపక మగు నొకసవనమండపము గనుఁగొనియెన్, 137

క. కని యెవ్వరిమఖమోక, నొని రమ్మని శుకుని సారణునిఁ బనున హసా
దని పోయి తెలిసి క్రవ్వుటి, వినిపించిరి యిట్టు లనుచు వింకతిభజతోన్. 138

సీ. అవధారు జయరమాయత్తుఁడై నమరు త్తసర్వసహాధర్త నవనకర్త
యమరేణ్యననుజుఁడు గ్రమహత్వశాలి సంవర్తకుండు క్రతుప్రవర్తకుండు
బలభేదిశమనాంబుపతిముఖ్యులను వేల్పు మన్నె వారు వహించుకొన్నవారు
కశ్యపాత్రివసిష్ఠకౌళి కాదులు పుణ్యభాజనమ్ములు తత్సభాజనములు

తే. హైమమణికాంతిఁ దగుశాల యజ్ఞశాల
మెచ్చినాడు హతుం డర్థ మిచ్చినాడు
విప్రయోగంబు మునులచే సుప్రయోగ
మైవ దని వారు దెల్పుఁగా నాలకించి.

139

శా. ఆహా నాయెదుటన్ మఖం బొకటి సేయన్ బూననే వెట్టి యా
బాహాదన్ముండు విఘ్న మెట్లాదవదో భాగంబు లెట్లందఁ గా
సూహన్ సేసిరొ చూత మీసుర లటుంచు గ్రాహవక్రీడనో
తాహాశ్రీ వహించి యచ్చటికి దైత్యన్యామి యేతేరగన్.

140

సీ. నమ్మియున్నను గ్రమ్మి దొమ్మి సేయు నటంచు నెమ్మిరూపు సురాధినేతదాల్చె
నాఁకొన్నచురిధాక చేకొన్నవాఁ డంచుఁ గాకవైఖరి దండకరుండు పూన
మించినాఁ డితఁడాకమించి యే మెంచునోయంచు నంచవిధంబుఁగాంచె వరుణుఁ
డొండుచూడండు మూర్ఖుఁడను డుటంచుఁ దొండయైగండాటియుం డెధనదుఁ

తే. డిత్తు లాతురు లై బాఠిహీనరూప, ధారు లై పాసి రంత నద్దశముఖుండు
ధారుణాకారుఁడై మరుత్తక్షితీ ద్రుక్ కట్టెదుట వచ్చి నిలుచుండి యిట్టు లనియె,

క. ఓయి మరుత్తక్షితివర, యే యుద్ధాపేక్ష నిచటి కే కెంచెదినా
లో యుద్ధమైనఁ జేయుము, వే యేటికి వెఱచి తేని వెఱచితి ననుచూ.

142

మ. నను సీరాజులీలఁ జూడవల దన్నన్ నవ్వుతో నవ్వురు
త్తనృపాలాగ్రణి శత్రుఁగోటికులగోత్రప్రాభవాచారముల్
విసకే యుద్ధము సేయ నెవ్వఁడవు సేవృత్తాత మాద్యంతమున్
విసఁ గాంటిం పెదఁ దెల్పు నావుడు మా ద్విద్యేషి గర్వంబునన్.

143

మ. విను మురీశ్వర నేఁ బులస్త్యకులుండన్ వేధోవరోద్యత్ప్రీతా
పనిరూఢుండ దశాస్యనామకుండ మద్భూతన్ ధనాధీశు ము
న్ననిలో గెల్చి విమానమున్ గొని త్రిలోకాతీతమాహాత్మ్య మొ
దినవాడన్ రణభీష యిచ్చునినఁ బృథ్వీనాయకుం డిట్లనన్.

144

చ. అవుర మ తేమి సీమహిమ యన్నను గెల్చితి నన్నమాట వి
న్న విశద మయ్యె నాయనధనం బగు పుష్పకమున్ గ్రహించినాఁ
డవు భళి యింట గెల్చికద డయ్యక రచ్చల గెల్వఁ బోవలెన్
భవనములందుఁ గీర్తియును బుణ్యము దీన సమృద్ధిఁ జెందవే.

145

ఉ, ఇంతటిధర్మశాలి నీక నెవ్వ రెదుర్కొని గెల్చువారు ర
మృత ప్రియంబు గల్గినటు లైన రణం బొనరింప నేనే ని
న్నంతకుచేతకున్ బనుతు నంతకు నే దగువాడ నంచు నం
తంతకు రోస మీసు బెరయన్ ధరణీశుడు లేచె చెచ్చెరన్, 146

మ, శరచాపంబులు పూని వజ్రకవచస్సార ప్రభల్ భూనభోం
తరముల్ నిండ నిజాండఖండనముద్యచ్చింజనీనిస్వన
స్ఫురణ్ రాజ దశాస్యపైఁ జనంగ నచ్చో నడ్డ మై ధారుణీ
శ్వరచూడామణి పోకు పోకు మని సంవర్తుండుదా త్తద్వనిన్, 147

చ, పలికె బళా మతేమి మది భాసీల దీక్ష వహించి శత్రుపై
నలుగుట నాయమే యిది మహాక్రతు వించుక విఘ్నమైనచో
గులము నశించు సద్దేశముకుండును దుర్జయుఁ డేల వీనితోఁ
జల ముపసంహాంపు పరమత్వము నా విని యప్పురతుండున్, 148

శా, ఆనందరూపిమాటఁ జేకొని పరిత్యక్తాస్త్రకోదండుఁ డై
యీసున్ రోసము నుజ్జగించి చన దై త్యేంద్రుండు వీక్షించి నా
తో సంగ్రామము సేయ నోపక మర త్తుం డోడఁ జుండీ యటం
చానన్నాద్రిగుహావళుల్ బదులు మోయన్ బెట్టు చాటింపుచున్, 149

ఉ, అమృతశాలఁ జొచ్చి కుపితాత్మకుఁ డై మునికోటిఁ ద్రుంచి యూ
పమ్ములు పెల్లగించి పశుపంక్తి-హరించి ఘృతంబు వహ్నికం
డమ్ముల నించి హోతల నడంచి యహో తల మంచు యాజకుం
డమైయిఁ బల్క నొక్కగతి నక్కడఁ బాసి చనన్ బలంబుతోన్, 150

క, హరిహాయముఖ్యులు భయములు, గిజికొన శిఖికాకహూగకృకలాసగతుల్
ధరియించి యమృహాపద, దరియించి తదీయహితము దలంచి ప్రియోక్తిన్, 151

సీ కన్ను లీ కలచంద్రకములు గా ఘనవేళ నెమ్మిగా బలవైరి నెమ్మి కొనఁగె
బెద్దకాలముమన్ని పే తాత్మకతభక్తి గలుగఁగా జముండు కాకమున కొనఁగె
బాలును నీరు నేర్పటచునేర్పుఁ బయోవిహారంబు నుదధీశుఁ డంచ కొనఁగె
దల వెండివలెనుండఁ వనువుబంగరుజాయఁదులకించ ధనరాజు తొండ కొనఁగె

తే, నవ్విధంబునఁ దమతమయెఱుఁగి దగు
వరము లజ్జుతువుల కిచ్చి వారు సవన
భాగముతో గొనిపోయి రస్ఫూర్తివుండును
మఖము నెఱవేర్చె సంవర్తమానికరుణ, 152

చ, అటుల మరు త్రభూవిభునియజ్ఞ ధరాస్థలిఁ బాసి యార్చుచున్
బటహమహాకృటుల్ దిశలు బ్రద్దలు సేయ నజయ్యుఁ డై ధరా
విటులఁ బరాక్రమోద్భటుల వీర నెదుర్చుచు నోప మన్నచో
నటఁ దనగెల్పుఁ డెల్పుచు దశాస్యండు ద్రిపురే భూమి యంతయున్, 153

సీ, పరిపంథినుదతమఃపంకజిన్యధిభూవిభుః డై నదుష్యంతభూవిభుః
 వైరిరాజప్రాణవాయుభుగ్భుజభుజం గాధిరా జై మించుగాధిరాజు
 హరిశౌర్యభుటితాఖిలారివీరమృగాపహరణాజిమృగయుః డై యలరుగయుఁడు
 శత్రుహృ ద్భేదనక్షమచక్రదీర్ఘఘర్షరఘోషసురఘః డై క్రాలుసురఘః
 తే, దహితమతచారుగౌరవుం డగు పురూర
 వుండు మొదలైన నృపపుంగవులు మహా గ్రుః
 డౌదళాస్యనితోడఁ బోరాడలేక
 నోడితి మటంచు వచియించి రోహటించి,

154

— రావణుం డనరణ్య మహారాజుతోఁ బోరుట —

తే, ఏమి దెలిపెద నింక శ్రీరామచంద్ర, యొక్కనృపుఁ డైన నెదిరింప నోపఁడయ్యె
 రావణాసురుపై ననరణ్యనృపద, రేణ్యుఁ డొకరుండు దాఁ కె నిర్భీకుఁ డగుచు,
 డి అవివరంబుఁ దెల్పెద దళాననుఁ డిట్టుల నెల్లరాజులఁ
 లావు దొరంగఁజేయు చొకనాఁడు బలాన్వితుఁ డై యయోధ్య కెం
 తేవడి నేగుదెంచి పఱతె మ్మనరణ్యనృపాల పోరికిఁ
 నీపపులప్రతాపము గణింతురు దిక్కుల శూరు లందఱున్,

156

క, అనుమాన మేల వెఱచిన, ననుమా యోడితి నటంచు ననుమాట చుఱు
 క్కున మానవపతిచెవి సొర, ఘనమానము రోస మీసుఁ గనఁబడ ననియెన్.

డి, ఏల దురుక్కులాడె దనురేశ్వర మ మైదిరించి పోరఁగా
 జాలుదు వేచి న్నంద్యమునఁ జక్కఁగ నిల్చుము పిల్కుమా ర్చెదఁ
 బేలతనంబుతో ఘనులు పెద్దటికంబు గణించుకొందురే
 యాలములోపలఁ తెలియు నందఱిరము లంచుఁ బల్కుచున్,

158

సీ, పృథ్వీస్థలం బెల్లఁ బెల్లగింపఁగఁ జాలఁ బెం పొందునరదముల్ పెక్కువేలు
 ఘనగాత్రచహిమ నాకాశ మిత్రైడుభంగి బెడఁగై నయెనుగుల్ పెక్కువేలు
 చక్రవాళము నైనఁ జక్కదాఁటనుధాటి బెరయుగుఱ్ఱములు పెక్కువేలు
 కల్పాంతబైరవాకారులై శూరులై బిరుదు లందినభటుల్ పెక్కువేలు

తే, మిక్కుటపువీర దిక్కులఁ బిక్కుటిల్ల
 నొక్కమొగిఁ దన్నుఁ గొల్వఁగా నుక్కుమీఱి
 కదనమున కాంతం బయి కదలిపోయె
 రావణునిమీఁద మనయనరణ్యనృపతి,

159

క, అవిభునిపై న్యవతులకు, రావణునై నికుల కుగ్రరణ మయ్యెఁ గ్రిలో
 కీన్దియావహాద్ధతి, దేవాసురయుద్ధ మైన లేఱఁగున నధిపా,

160

మ, దనుజుల్ నీలశిలోచ్చయోచ్చతను లుద్యద్భావము లుగ్రాశని
 ధన్వను లొక్కుచ్చుడిఁ జట్టు ముట్టి భటమస్తంబుల్ రథాంగంబు ల

- శ్వనికామోదరపార్శ్వసముల్ కరటిహస్తంబుల్ విదారించి య
య్యనరణ్యాధిపుసేన గాడుపు లరణ్యానిక బలెన్ గూల్చినన్. 161
- సీ. పడగలు గొడుగులు పావడల్ వీచోపు లొండొంటిపై వ్రాలి యుండు నెడలుఁ
దొడలునుమెడలుచేతులుగాళ్ళువేళ్ళుప్రక్కలువొక్కలొకపోగుగన్నయెడలు
సరము లెమ్ములుగోవునంజుడమెదడు పేవులు నెత్తువొక్కటైకనయు నెడలు
హారకుండలరీటాంగులీయకకంకణాంగదాదులు చూర్ణమైనయెడలు
- తే. భపసునిధాయధశకలముల్ ఓడినయెడలుఁ, గలిగిపలలాశనోత్సవ కారియగుచు
దనబలము నేలపాలై నయునికిఁ జూచి, యలిగియనరణ్యభూపాలుఁ డొడుగజుచి,
చ. కరమున విల్లు పూని లయకాలకృతాంతునిలీల మార్పిటం
కరణము దిక్కరిశ్రవణఘట్టనముల్ ఘటియింపఁ దేరు న
త్వరముగ సూతుఁడుకొ నడుపఁ ద నైదిరించినఁ జూచి పంక్తికం
ధరుఁ డనరణ్యునిక బెలుచ నవ్వుచు నీసు వహించి యిట్లనున్. 163
- తే. ఆకలియు డప్పి గొన్న నరాదు లాహ, రింత నరసేన దెచ్చి యర్పించినటుల
చటులమామకశరశిఖిజ్వాలికలకు, వినోదనగ వచ్చితే యన్ననృపుడు గడిసి, 164
- చ. దనుజుఁ గిరీటముల్ పదియుఁ దాక ననేకశరంబు లేసి యా
ర్పిన శతశాతబాణములచే దశకంతుఁడు రాజు నొంచి యా
తనివిలు ద్రుంచి సారధివధం బొనరించి హయాంగముల్ దళిం
చిన రధిహినుఁడయ్యు గదఁ జేకొని శత్రునిమోఁదె మోఁదినన్. 165
- తే. దండతాడితఃసీరితి దశముఖుండు, పుడమి కుద్దతి లంఘించి పిడుగుఁబోలు
కజుకుటజుచేత, దనమ స్తకంబు వేయె, వాయుహతసాలిల భూవరుఁడుగూలె,
- ఉ. అగ్రతి నేలఁ గూలిన ధరాధిపుఁ గన్గొని పంక్తికంతుడుకొ
బైగిల కేక వేసి నగి బీరము లాడితి విష్ణు డింతలో
దగ్గతె నోటు మృత్యు వెచటకొ నను గెల్వంగ నెవ్వఁ డోపు నీ
సి గ్గిటు సేసె నోటమి వచించిన నీదురవస్థ వచ్చునే. 167
- చ. అని తనుఁ దూల నాడిన జనాగ్రణి కన్నులు విచ్చి దైత్యునిం
గనుఁగొని నన్ను నీవిపుడు కాఱియఁబెట్టిన నేమి మీఁదటన్
నిను వధియించు నొక్క మహనీయచరిత్రుఁడు మత్కులంబునకొ
జననము నొందు నిట్టిపరుషంబులు వల్లకు పొమ్ము రావణా 168
- చ. పురుషుండు కర్త సంకమునఁ బొందు సుఖంబులు నుఃఖ మెవ్వరె
వ్వరికి విరోధముల్ నలుపు వారిది దైవవశంబు దీనఁగా
తిరత వహింప నే గనక దానమఖాధ్యయనాదికర్తముల్
వారసితి నేనిఁ బుట్టు పొలి వోవక నట్లగుఁ గాక యం చునన్. 169
- క. మించినతమిని సురలో గురి, యి.చిరి మందారవృష్టి యిది నిజ మని మో
యించిరి పణవాదులు నుతి, యించిరి యనరణ్యనృపతిధృతివిధవంబుల్. 170

- చ, అది సహింప కచ్చెడు గహంకృతితో నటువంటిసత్త్వమే
కద విను నింత సేనె దుది గాంచియు వైరము మాన వంచు బ
ల్లదఁ గొని మస్తకంబు వగులకొ వడి నొంచి జయంబుః గాంచి స
మృదము వహించి యేగె నన మానికి నవ్వుచు రాముఁ డిట్లనున్, 171
- క, అది నోర్యఁ బాలువీరులు, ధర నెక్కడ లేరా వీరధర్మము పెడనో
సరపతులశౌర్యదైర్య, స్ఫురణ లిటుల నే గలిసి పో నేమిటికిన్, 172
- వ, అని పలికి యంత నిలువక, 173
- మ, అకటా సూర్యశశాంకవంశ్యు లగుబాహుసంభవుల్ నొచ్చిరే
స్వకరాస్త్రంబులు హానిఁ జెందెనె మనస్సంపన్నతల్ గుండెనే
యొకఁ డైనకొ రిపు నొంప కున్నకత మేమో విన్న విం తయ్యెడో
నకలస్తుత్యతపః ప్రభావనిధి యీసందేహముం దీర్పవే, 174
- క, నా విని లోపాముద్రా, జీవితనాయకుఁడు నగుచు ఊతికన్యాదృ
ష్టివంజివహితానన, జై వాత్సల్యం జైన రామచంద్రున కనియెన్, 175
- మ, తనచే నిర్జితుఁ డైనశాత్రవునిద్దోర్పంబుఁ గీర్తించినకొ
విని సంతోషముఁ జెందు నెట్టిఘనుఁడుకొ విశ్వావసీశాగ్రణీ
హాననం బోర్యక పానియోటములె నీవానింపఁ గాంక్షించె దెం
తని వర్ణింతును నీగుణస్ఫురణ రామా! రాజచూడామణీ! 176
- అగస్త్యమహర్షి కార్తవీర్యార్జునని ప్రతాపము రామునకుఁ దెలుపుట—
- క, అశ్రమమున ధరఁ దిరుగుచు, విశ్రవసుసుతుండు కార్తవీర్యార్జునవా
ర్ధశ్రవహదుల కోడిన, విశ్రుతకథలు గల వవియు విను మని పత్కెన్, 177
- శా, ఆహంసోన్నతవజ్రసౌధరుచిసౌధాంభోధిదివ్యావగో
ద్వాహోపకృమసూచకోపరిచరత్పాండుచ్ఛదగ్రానుణీ
సాహస్రచ్ఛదనిస్ఫుితాంబుకణచంచన్మౌక్తిక స్తోమ మై
మాహిష్మత్యభిధానప త్తనలలామం బొప్పు భూమీశ్వరా, 178
- శా, ఆప్రో లఙ్ఘనచక్రవర్తి కృతివీర్యతోణిభృష్టి రవా
ర్థిప్రత్యక్షశశాంకమూర్తి సతదారిద్ర్యాద్వినిచ్ఛేదనో
ద్వీప్రతీప్రదయానువర్తి ద్విచతుర్ద్విధంతిరాడ్జంతకాం
తిప్రద్యోతితక్షీర్తి యేలు నపుడుకొ దేవేశ్వరస్ఫూర్తితోన్, 179
- సీ, అనవద్యబాహుసహస్రముల్ దనచక్రభావ మంతయు బట్టబయలు సేయ
నణిమాదివిభవంబు లల్లదత్తాత్రేయగురుకృప దనుముంచుకొనుటఁ దెలుప
సంతతౌదార్య మప్తాదశద్వీపంబు లేలేడితనకల్లి నెఱుకవఱుప
ధక్షిణనాయకత్వ మనేకసతులతో విహరించుతననేర్పు విస్తరింప

- తే. సార్వభౌమలలాముఁ డై జగతి యేలె, నప్రతిహతప్రతీపబాహుప్రదీప్త
దానవపావకశీలికాదగ్ధదుర్జ, నార్జునుం డగుకార్తవీర్యార్జునుండు, 180
- క. ఆసార్వభౌముఁ డమితవ, శాసంగతసార్వభౌముచందమున బహు
స్త్రీరంయుతుఁ డై యొక వాఁ, దానన్న సరిద్విలోక నాదృతిఁ జనియెన్, 181
- మ. చని నింధ్యాచలసార్వభౌమనికటాంచన్నర్మదాతీరభా
గ్వనసాభాగ్యము మెచ్చి హైహయధరావజ్రయుధుం డంగనా
జనతానే! విధాంగసంపదలతో సామ్యంబు లా వస్తువుల్
గరు, గోఁచుల్ లనకూనలల్ దొరసి వేడ్కఁ సెందె జైత్తుల్ బలెన్, 182
- శా. తత్కాలంబున రావణాసురుండు దైత్యగ్రామణుల్ గొల్వ ను
ద్యతొక్క బేరవిమాన మెక్కిఁగొని యుద్ధాపేక్ష రా సర్వభౌ
భృతొక్క టీరకుటిరత్కనిక రాభీలద్యుతి ప్రస్ఫుర
త్పరిఁజద్యయుఁ డర్జునుం డనడివార్తల్ భూమిలో మించినన్, 183
- క. అతిలోమంబున మాహి, వ్యతిక్తిఁ జని రావణుండు సమరస్పృహ వ
చ్చితి నాయాగతి మీయధి, పతిక్తిఁ దెల్పుఁ డన సార్వభౌమునిమంతుల్, 184
- వ. అతనితో నిట్లనిరి, 185
- సీ. బలువేసడములపై బండ్లపై బ్రబలోష్ఠప్రపంక్తిపై ముందుగా బరువు లేగఁ
డదనువ ర్తనలీల దారుణాయుధరుచుల్ దిలకింప సుభటముఖులు సనంగ
రథికహస్తీపకతౌరంగితుల్ వలగొని మేడ మై కనుఁజూపు మేర నడవఁ
జెఁతల నెవ్వారిఁ జేర రానీయక బహుకంచుకలు బరాబరులు సేయ
- సే నవ్యవల్యంకికారోహణము లొనర్చి, రాణివాసంపునతులు సార్వముల గొలువ
భద్రగజమెక్కి మారాజు ప్రాభవమున, సర్వదాతీరవని కేఁగినాఁడు నేఁడు, 186
- శా. నేఁడే వచ్చునో రేపె వచ్చునో వనిక స్త్రీయుక్తిఁ గ్రీడించుచుక
రాఁడో రాజులచిత్తముల్ దెలియునే రక్షితులార్థక్ష యె
వ్వఁడఁక మాపురిఁ జేరి నీకరణి గర్వన్పూర్తి నిట్లాడఁగా
లేఁ డుగ్రుండ వతండు వచ్చినను బాళి రమ్మ మే లా నవన్, 187
- శా. ఆమాటల్ విని నవ్వి పంక్తివదనుం డౌరార యీబూమె లే
లా మీయేలిక నాప్రయోగకథ లెల్ల విన్నవాఁడై వధూ
స్తోమంబుం గొని డాఁగ నేగె రణభీతుఁ జేరి పోరాడు నే
భూమి రావణుం డంచు వారి నగుచుక బోయె మదోద్రేకియై, 188
- తే ఇటుల మాహివృత్తిపురాధీశుఁ గాన
కసుర యచ్చోటు వాసి లైస్యముల డాసి
యలప్రహస్తుండు మొదలైన యఖిలమంత్రి
పుంగవులు గొల్వ వన్వలఁబోయి పోయి, 189

—❧ దశగ్రీవుండు విఘ్నాచలంబున కేగుట ❧—

మ. అవలోకించె దశాననుం డెదుట దివ్య సైన్యవీణారవ

శ్రవణోల్లాసరసోన్నమత్ఫణిఫణారత్న ప్రభావాత్తభి

తవిధాన త్తటకుంభిషీంకృతిరటద్వీవృద్ధహాతయాతపహ

నివరార క్తజటాంశుకింశుకఘృణిక్ విఘ్నాచలగ్రామణిన్.

190

న. కని యక్కొండచక్కటికి జక్క నరిగి సురగరుడగంధర్వాది దేవతామిషునం
బుల నిధువనంబులకున్ దగువృక్షువడంబులోఁ దరలనియిరుల కిల వగుతోరంపు
టీరంపుగుంపులఁ బెంపు గనుమవ్వంపుదివ్వెలవలె నివ్వటిల్లుగనగనని మణులపై
కెరలుమధుకరని కరంబులగతులు తెవ్వరలవలనఁ జలనంబు నొందునలరుల
యందుండియున్ దొరంగుమరందధారాబృందంబువాచకలం కలసి ప్రవహించు
సెలయేటినితితుంపరలన్ దొరసి మందగతులం దిరుగు మందపవనంబులన్
దొర్కొని యావటించుసాను చరదృఢుజంగ సంఘంబులపూత్కారంబుల్ బెగ
డువడి వడి నిగుడన్ బరువు లిడుతమపడుచులజడుపుదీర్చుట కెదురువచ్చు తపసి
పెద్దలకటితటీరమణీయతరవ్యాఘ్రచర్మంబులడంబులగని తల్లడంబునన్ గ్రేహ్య
ఱుకుకన్నె లేళ్ళకు మొల్లంపుఁబచ్చిక లనుమచ్చిక లెచ్చరించువచ్చటాగనుల
చెంగటన్ గనుపట్టునిలరత్నా కరంబులవిభాకదంబంబు లంబువనికురుంబంబు
లనియు నెంచి యాఁ గా దని పన్నిదంబులు నజచి పజతెంచి పరికించి మృష
యైన నోడినవారి కేరడంబు లాడుచుంచుమించుఁబోడుల కరాంచలశరాసనో
న్ముక్తదురానదశరాసారంబులన్ బగిలిన వేణువులనుండి రాలుమెఱుంగుముత్తి
యంపుతాలు దందళుకాండంబు లని ఖండింపన్ దివురుశిఖండిప్రకాండంబుల
విష్వగలకప్పించెఁబులు నొప్పసాంద్రతరచంద్రకవ్యోతము లీద్రచాపద్యుతు
లని చరించురాయంచల సంచూపుట చరణారుణప్రశాస్సురణంబున్ గొంగి
లించుజేగుఱులతోఁ గరంబు మీఁ టగుకూటరూటంబులన్ గ్రీడించుచు
నప్పంక్తికంధరుండు.

191

—❧ రావణుండు నర్మదయొడ్డున జేరి శివపూజ సేయుట ❧—

మ. అచలోపాంశుమునం గనుంగొనియె దుంగాభంగంభంగానిలా

భ్రీచరతేజరబాలికాతిలకభాక్పాలస్థలీఘర్మదక్

బ్రచురస్సాతరశర్మదక్ స్వమహిమప్రధ్వస్తనానాసరి

త్పీచయంతర్మద నర్మదక్ జలగళద్దంతావళోచ్చైర్మదన్.

192

మ. కని కోఁబుట్టికచక్రసారసజకక్రాంచాదినానాఖగ

ధ్వనులన్ మీనులుఁ జంచూర్కలులితావక్రేక్షలం గన్నులన్

వనజాళోత్పలసారసారభములన్ నాసల్ తదీయానిలం

బున మేనుల్ సఫలత్వ మొంద దితిభూమూర్ధన్యుఁ డుత్సాహి యై.

193

క. అ త్తటినిఁ జేరఁ బోయి వియ త్తటినికి సాటి యైన దొర యనుచున్
దొడ్డుగం బగుతలమున, హ త్తివలె వసింపఁ గని ప్రహస్తుఁడు వలికెన్ 194

చ. జలశకునాకులచ్చకులజాలవిలోలవిలోకనంబులన్
జళు కెఱిగింపుచున్ గమలపండచలశృలహంసికాగరు
చ్చలవసనాంచలంబునఁ గుచాయీశోరకపాళిఁ గప్పుచున్
బలియుండ వైన నీయెదుట నర్కద సౌధ్వి తెఱంగు పూనడిన్, 195

చ. తనవిమలోదకంబుల సుదామధురత్వము ఘనయుక్త మా
తనసిక తాతలంబున నితప్రభయున్ దను నాశ్రయించుచా
డ్చున ననవద్యతైత్వమును బొల్పుగ నిన్నది తండ్రి పోలికల్
గనియు నడంచె గ్రిందనె కళంకము కర్దమకై తవంబునన్, 196

మ. జలపానాగతసింహాభీతనలిల స్తంభేరమస్తోమసం
చలనోపద్రవధావదుగ్రక మతీశంక్వాదికెత స్తతో
వలనానచ్చఘనప్రహాహ యగురేవన్ దోచుమాలిన్య మీ
జలకా ప్రప్రతిబింబ మొందె జనునే సంసర్గదోషం బిలన్, 197

మ. అరుణాబ్జద్యుతి నీముఖద్యుతులచే నత్యున్నతోర్తి చ్చటా
గరిమన్ నీకరపంక్తిచే శకునరేఖల్ రియశశ్చాయచే
హరియింపం బడ నంచు నిన్ను బొగడెన్ హంసార్పటిన్ వార్ధి రా
త్తరణేరత్నము వింటినే యసురచంద్రా! యన్న లేనవ్వనన్, 198

చ. అవు నని మంత్రితోఁ జలికి యందఱు కాచి యహస్కరుండు నా
యవిరళకాంతికిన్ వెఱచి యందరమధ్యగుఁ డయ్యెఁ జల్ల నై
కువలయబంధుపోల్కిఁ గనుఁగొంటిరె యిన్నదిఁ గ్రుంకి యందఱున్
బువు లింకఁ గోసి తెండు శివపూజ కటంచు దశాస్యుఁ డంచినన్, 199

ఉ. స్వామి హసా దటంచు శుకసారణముఖ్యసమస్తస్థై నిక
గ్రామణు లవృహానదితరంగము లుద్ధరు లావరింపఁగా
సామజపుంగవస్ఫురణస్నానము లాడి దుకూలధారు లై
యామహానీయవన్యల సుమాపచయం బొనరించి రందఱున్, 200

స. తొగలు కెందమ్ములు దుష్టిపూ లభ్యెండపువృలు పొన్నలు పొగడవిరులు
సన్నజాజులు సురపొన్నలు గలిగొట్లు మల్లెలు సంపఁగెళ్ మొల్లవిరులు
బొండుమల్లె లశోకమాలు మంకెనలు నందివర్ధనంబులు విరవాదివిరులు
గోరంటను గొండగోగులు దేవకాంచనకుసుమములు గొజ్జంగవిరులు

తే. మాచిపత్రియుఁ గురువేరు మరువకంబు, దవరమునుగ్గెరయుదిల్గదళములాది
యైనపూజార్హవస్తువులపుడు దెచ్చినం,తులకుఁగొండపొడపుకావై చుట యును. 201

మ. పరితోషించి శివార్చరాకుతుకసంబద్ధాత్మఁ డై లేచి యా
శరమూర్ధన్యఁడు నర్కదాతటినిలో నంకల్పపూర్వంబు గా

స్తరవైరిక్ స్తరియింపుచు మునిగి తస్మిన్త్రంబు వేమా ఆభం
గురినిష్ఠః జనియించి వెల్వడి మడుంగుల్ గట్టి నేమంబునన్.

202

క. ఏకతమున శుచియగునొక, సైకతనమున నధినసించి స్తరణప్రాప్తం
జాకాంచనమయలింగముఁ, జేకొని ప్రాణప్రతిష్ఠ సేసి సునిష్ఠన్.

203

సీ. ఆవాహనము వృషభాధివాహనునకు నాననం బద్రీశరాసనునకు
నర్వృంబు విషధరానర్వృభూషణునకుఁ బాద్య మాగమశిఖావేద్యనకును
గలితామృతాభిషేకం బమృతాత్మన తంబరం బతులదిశాంబరునకు
యజ్ఞోపవీతంబు యజ్ఞాభిరూతికి గంధంబు విషగమ్యగంధునకును

తే. హరిధవళాక్షతలు సంగరాక్షతునకు, నర్పణ మొనర్చి తత్సప్రాభిధాన
ములను బంజాక్షరీమంత్రమునను నవక, మునను రుద్రీయమునవిరుల్ పూజచేసె

తే. ఆమృతహాపాద గోనసాగి నట్టులైన, సంగరంబున గెల్చు నేతత్తు నైన
విఘ్న మొందిన నోడు నవ్విధముమత్త, చిత్తుఁ డౌట గణింపక చేయఁ దొడఁగె.

క. ఇరువదిచేతుల శంభునిఁ, బరిపూజన సేయుచుండి పంక్తిముంఘుఁ డోం
హరహర హరహర హర ఓం, హర యని పదినోళ్ళబలుకు నంబర మద్రువన

క. కదలనిగాత్ర మొకించుక, వదలనిపద్మాసనము శివానాథునిపై
జెడరనితలఁపును జలనము, గదురనిచూడ్కులును బంక్తికంఠుని కెతగున్.

207

తే. ఈవిధంబున నమృతహావతిలక, మలికనయనుని సయ్యెటికులన నుంచి
యంతతప్రీతిఁ బూజ గావించుచుండె, సంత నక్కడఁ గార్తవీర్యార్జునుండు.

208

— కా ర్తవీర్యార్జునుండు స్త్రీలతో వనవిహారము నల్పి జలక్రీడ సేయుట —

సీ. చిగురులు గిల్లుచోఁ జగురులు దమ కేలుఁ జగురులక క్రితోఁ జెలిమి సలుపఁ
బువ్వులు గోయుచోఁ బువ్వులు దమనవ్వుఁ బువ్వుల తెలివితోఁ బొత్తుసేయ
లతికలు సేరుచో లతికలు దముతసాలతికలమృదురీతులను బెన గఁ
దేనియల్ వడియుచోఁ దేనియల్ దమమోవి తేనెలగుచులపొందికలఁజెంద

తే. మాటలాడుచు బాడుచు మందమంద, గమనములఁగామిసీమణుల్ గలిసిమెలసి
వనవిహారంబు గావింప వారిఁ గూడి, యలరె నవమవృద్ధునిలీల నర్జునుండు.

మ. సరితస్సప్రస్తతానము బృథగ్భగ్నప్రచాళచ్ఛదో
త్కర మారాన్నిపతత్సుమంబు యుగపద్మాపత్తగం బంజసా
చరదిండివర మగ్రతఃప్రవిచలచ్ఛానికాయంబునై
ధరణీనాథవధూవిహారముల నుద్యానంబు గాసింబడన్.

210

వ. అట్టిసమయంబున,

211

మ. శ్రమతోయార్ద్రకపోల మంసగళదంచన్తాల్య మామూసగా
శ్రమనహ్యవృతకంచుకం బలికమధ్యస్థాలకం బానతా

స్వ ముదారోచ్చస్సనాకులంబునగుస్వస్త్రిణఃబుతో హైహయుం
డమరీయ క్రబలాయ ట్లరిగె రేవాంభోవిహారస్సహన్ .

212

తే. ఆరిగి పశ్చిమవాహినియైనయమ్మ, హాతరంగిణి బాహుసహస్రమునను

గార్తవీర్యజ్ఞనుం డడ్డకట్టి శశిము, ఘోసహస్రంబుతో జలకీడలాడె,

213

లయగ్రాహి, పొంచుచు వయస్యల గ్రహించుచు దదంగముల

వంచుచు దరంగముల ముంచుచు జలంబుల్

వెంచుచు నొకళ్ళొకరి మించుచు సరోజములు

ద్రుంచుచు ముఖాబ్జముల నించుచు దొగల్ ప్రా

పించుచు రథాంగులఁ గలంచుచు మరాళముల

గాంచుచు దమింబోదువ నెంచుచు బత్తిక బ్రా

ర్థించుచు జలేభులకుఁ గొంచుచు ఖగాలి బెద

రించుచు జెలంగిరి హసించుచు లతాంగుల్.

214

నీ, సార్వభౌముని నొక్కసతి పద్మముల వైచి పద్మముల్ దగు నని పరిహసించెఁ

జక్రవర్తి నొకర్లు నక్కనికువలయంబుల ముంచి యవి నీకుఁ బోలు ననియె

రాజుపై నొకతె కైరవణీముఖోదారమధుధారఁ జలికి నర్కంబు లాడె

నద్దను మే నొక్కయతివ బాహవల్లికలఁ జుట్టి మాదిత్యగరిమ దెల్పె

తే. గట్టివా యొక్కతె సహస్రకరుని మీఁద

దఱచు గార్కొన్నులై బాలతమము నించి

తలఁప నిది యొక్కటియె యయుక్తం బటంచు

విభుండు చిటునవ్వు నవ్వి నవ్వింపె నఖుల.

215

క. మాహిష్మత్యధినాయకు, బాహుసేతువునఁ జిక్కువడి కరతోయా

వాహిని కిడు సుడిపడియొక, సాహసించే బట్టువడినసతిచందమునన్.

216

మ. పతదభ్రంకవతీరభూమిరుహ యై ప్రాదుర్భవ తీన యై

హతనాళికమృణాళనాళ యయి భీతాంభశ్చర ప్రాతయై

కృతపీర్వాత్త జాబాహురోధమునఁ బైకిం బొంగి రేవాసర

స్వతి ప్రాగ్వారిధియయక మరలఁ జంచత్తుంగభంగార్భటిన్.

217

మ. గిరినై నం దెగఁ గోసి మత్తహరిమాడ్కిం బాటునయ్యెఱు భూ

వరదో స్తంభవిభృంభముం గడచి పోవక శల్వి లే కట్టె న

స్వరయై క్రమృట వచ్చి పంక్తిముఖకృష్ణస్వర్ణ లింగార్చనా

స్ఫురితద్రవ్యము లెల్ల ముంచుకొనియొక బ్రోద్యత్పవాహాధతిన్.

218

మ. తను రోధించె నృపాలకుం డతనిపై దం డెత్తి పొమ్మేటి పూ

జన లిచ్చో నని చంచదూర్కి నిసదచ్చద్దంబునం బలుచుక

విస కన్నక నది మించి ముంచెనొ యనక విఘ్నంబు పూజావిధిక

మొనయక దానవచంద్రుఁ డదృఢతరసాంభోదాశిమగ్నాత్ముడై.

219

మ, చరమాంభోనిధిచెల్లి యేల యనుచు జాలించి పూర్వాంబుధి
దొరయం బోయెడినో తరంగిణి యి దెందు గాన మంచు మహే
శ్వరపూజనియమంబు మానక కరధ్వానంబున జెంతమం
తురుల బిల్చి ప్రవాహకారణము దోడ్తొ నారయం బంచివన్, 220

క, వారలలోఁ జతురులు శుక, సారణు లభగతు లగుచుఁ జరమదిశకుఁద
త్తీరమున నరయ నామడ, దూరము నన వినిరి మదవతులకలకలముతో, 221

మ, విని యక్కాంతల చెంతఁ గన్గొనిరి స్రావృట్కాలకాలాంబుము
గ్లనలీలాలవిస్త్రుతాళికు నురగ్రస్వగ్రబాహాసహ
స్రనిరుద్ధాభికళత్తు నిధమదసంరక్తాంతనేత్ర సుమో
హనగాత్రు గృతపీర్వపుత్తుజలభేలాయ త్తచిత్రాజ్ఞునిన్, 222

క, కనుఁగొని నివ్వెటవడి చ, య్య మగుడి దశాస్యఁ జేరి యంజలిబంధం
బొనరించి నిలిచి దేవర, వినుఁ డొకవెంత యని యనిరి వేగరు లంతన్, 223

మ ఘనసాలోన్నతిఁ గాంచినాఁడు మరు సింగారంబున మించినాఁ
డు నడిఁగి స్వీయభుజాసహస్రముల నాటోపించి బంధించిగాఁ
డు నవీనాంబువిహారతత్పరత నాంధ్రుఁ దా విజృంభించినాఁ
డు నరగ్రానుణి యెవ్వఁడో యొకబలిష్ఠం శాసురగ్రామణీ 224

క, తనకరములవలె నివ్వా, హినితరంగలు నుంచె ననెడి యీసునఁ గాఁబో
లు నతండు గట్టిగాఁ డం, దున బడమర ననక తటిని దూరుపువ్వునన్, 225

క, దేవరకంఠున మించునో, దేవరకు నమానుఁ డానా తెలియఁబడదు మే
మీవట కావిభుఁ బోలిన, భూవరుఁ గని యెఱుంగ మనిన బుద్ధి చలింపన్, 226

మ, శివపూజనియమంబు మాని తొలిజేజేపెద్ద మాహిష్మతీ
ధవుఁ డాతండు బలీ కనంబడెను యుద్ధతోఁగిమాతారత
మృవిశేషంబులు గానుపింతుఁ జనుదెం డంచు వడిఁ లేచి దా
నవయోధుల్ రథదంతిపాహముఖనానాసేనలు గొల్వంగన్, 227

ప, కదలిమదాధిక పదాతి పదాఘాత ధూతధరాతలపరాగపటలంబుతోఁ గలిసి
మలసి ప్రతికూల మారుతంబు లెదురుకొన నరకుగొనక వచ్చిమోన్ముఖుం డై
పంక్తి ముఖుండు తత్తటిసీతలంబు జని చని, 228

శా, రంభోరూశతగీనృత్యరసనిర్మగ్నత్తుఁ డై యాత్మదో
స్తంభ స్తంభితనర్తదాహ్వానసరిత్కల్లోలజాలంబులోఁ
గుంభీంద్రుఁ బలెఁ గేళిసల్పు నృపముఖ్యుఁ దవ్వల జూచి ర
క్తాంభోరుట్పుశ్రిమానవింశతిదృశుం డై రావణుం డి ట్లనున్, 229

శా, చేరక బోవఁ బ్రథాను లడ్డ మయి యాతేపించి యిట్లేగఁగా
మేరా నీ వెటఁ బోయె దెవ్వఁడవు నెమ్మి గొమ్మల గూడి నే

- డిరా జన్నరహస్య మెన్న విది యేమీ యన్న మీరాజుతోఁ
బోర్ణ వచ్చితి రావణుండఁ బిలువఁ బొం డాతర్ణ జెచ్చెరన్, 280
- క, ఊర్కం పోవఁడు చూచినఁ, బోర్క దశకంఠుఁ డైన భూరికృపాణ
స్ఫారప్రభ లినుఁ బొదువఁగ, వార లతని కనిరి దైర్యవైభవ మెనఁగన్, 281
- క, సమరమున కనుచు నొప్పని, సమయంబున వచ్చి పిలువఁ జరు నే నీమా
త్రమున కతఁ డేల యే మో, పమె రమ్యదిరింపఁ బంపు బలముల ననినన్, 282
- చ, విని సహియింపఁ కద్దనుజవీరుని మంత్రులు రాజమంత్రులున్
గినుక నెదిర్చి శస్త్రచయకీలితగాత్రులఁ జేసి వారిఁ గొ
ల్చినభటకోటి భక్షణము సేయుచు రక్తము లానుచుఁ ముదం
బునఁ జెలరేఁగి యార్వ నడివోనక హైహయసైనికాగ్రణుల్, 283
- మ, బహునారాచపరంపరల్ గురియుచుఁ బైపైఁ బ్రహస్తాది దు
స్సహులఁ మించిన రావణుం డలిగి హస్తస్యస్తశస్త్రచ్చటా
ప్రహతిఁ సేసలఁ జెక్కుచుఁ నఱకుచుఁ భజించుచుఁ ద్రుంచుచుఁ
గహనం బగ్నిసఖుండు గూల్చుక్రియ మ్రగ్గఁ జేసె నొక్కమ్మడిన్, 284
- వ, ఇవ్వధంబున, 285
- చ, హళహళితో నెదిర్చి దనుజాగ్రణిచే బహుసై నితో త్రముల్
గలన నడంగఁ జూచి చని కంచుకు లప్పుడె రాజముందటఁ
నిలిచి పరాకు స్వామి రజసిదరుఁ డొక్కఁడు పెక్కురక్కసుల్
గెలఁతులఁ గొల్వ నొండు పరికింపక మీకడ కేఁగు దేరఁగన్, 286
- క, అడ్డము వోయిన మంత్రుల, జడ్డిగములుఁ ద్రుంచె భటులసందడి మాన్పెఁ
దొడ్డచలంబున నీ కేదు, రొడ్డి విజృంభించె యవలియొడ్డున నధిపా, 287
- తే, సేరు రావణుండట యేమె వీరివారి, గొందఱఁ జయించినాడట యందఱఁబఠె
మిమ్మును జయించుట కుపక్రమించినాడు, మించినాఁ డిప్పుడె విక్రమించినాడు,
- మ, అనుమాటల్ పెనుగాడ్పులై నిగిడి రోషాగ్నిఁ బ్రవృద్ధం బొన
ర్చిన ధూమం బన భూక్రికటిస్ఫురణ మించెఁ దంతఘర్షణంబునఁ
గనుపించెఁ విపులస్ఫులింగములు దృక్కుంజంబులఁ బ్యాలులఁ
జనియించెఁ నృపుఁ డంత నన్యబలవన్యాపోషగరంభియై, 289
- తే, ఒదవుపర వాహినీరోధ ముజ్జగించి, యిటు వృథావాహినీరోధ మేల చేయ
ననుచు నవరోధ కాంతలయళుకు మాన్చి, తటినిరోధంబు వాసి రోధంబు సేరి,
- ఉ, భూధనమాళి ధాతపటముల్ ధరియించి విశేషదివ్యభూ
షాధవళానులేపముల స్రక్కుల మిక్కిలి పెక్కుఁ జెందియుఁ
గోగ్రధము మూర్తిఁ గైకొనినకోపునఁ గాంచనవేష్టనోజ్జ్వల
తేనెగదాధరుం డగుచుఁ జెచ్చెర రావణమీఁది కేఁగఁగన్, 241

ఆ, ఆనహస్తకరుని నడ్డగించె బ్రహ్మస్తుఁ, డతినితోడ మూఁక లాసరించె
ఖరకరాయుధాంతుకలన నమ్మాక పెం, జీకటులను నిరియఁ జేసె నతఁడు,

చ, అలిగి ప్రహస్తుఁ డుద్దవడి హైహయపై ముసలంబు వైచినఁ
బలువడిఁ దప్పఁ ద్రోచి గదపై కెగ నెత్తి పలాశి నెత్తి సం
చలనము నొంద వ్రేయఁ గులికప్రహతాచలరాజశృంగముఁ
బలె నతఁ డొల్లఁబోయి యిలపైఁ బడియెగ జడియ న్నిశాచరుల్, 243

ఆ, వానిపాటుఁ జూచి వడి గలతన మెల్ల, మంటఁ గలియ మన్న మంత్రివర్యు
లొకఁడు సనినత్రోవ నొక్కఁడు వోవక, బీటువోయి వదరి పాటుబయ్యును, 244

— రావణ కా ర్తవీర్యార్జునుల గదాయుధము —

శా, మోముల్ జేగుఱుఱాయ మించ దితిభూమూర్ధన్యఁ డత్యుగ్రుడై
యామూర్ధన్య నెదిర్చి భూరిగదబాహుగ్రంబునఁ బూని య
త్యామర్దస్పృహ సింహముఁ గదియుసింహంబుఁ బలెఁ విక్రమో
ద్దామకీడనతత్పరుండు నృపునిఁ దాఁకె సురల్ మేలనన్, 245

వ, ఇతైఱంగున నక్కా ర్తవీర్య దైత్యవర్య లుదాత్త దైర్యస్థైర్యధుర్య లయి
యహార్యయుగళంబుడంబున నుత్తంగమాతంగపుంగవద్యయంబుభంగి నభం
గురప్రళయకాలమాత్తాండమండలద్వితయాబు మొడున నుద్ధండలయదండధగ
ద్వంద్వంబుగండున నఖండకాండప్రచండచండీశ్వరయమళంబుభాతి విలయ
సమయరమున్పిర్ర సముద్రయుగంబు నుద్యేకంబున నొండొరుల నెదుర్కొని
మండలాకృతిం బెఱయ బిఱబిఱ గదాదండంబుల ద్రిప్పుచు మండలభ్రమణం
బులఁ జరిభ్రమించుచు దిట్టతనంబునెట్టుకొన మండ వెట్టుచు జెట్టుగా వ్రేయు
వ్రేటుల కొగ్గినటువలె నుండి యొక్కింత యోసరించుచు బదులు వ్రేయు గమ
కించుచుఁ దప్పించుకొనునేర్పునఁ దప్పించి వైవడఁ గుప్పించుచు మర్తంబు
లెఱిగి నొప్పించుచు నుప్పరంబున కెగసి యన్యోన్యగదాప్రహారంబుల మేఘ
మాలికలు జీలికలు సేయుచు దిగ్గజంబులు మొగ్గ నగ్గలికతో నుర్వికి లం
ఘించుచు నాఠిధాదిపదవిన్యాసంబుల బిత్తరంబుతో నొత్తరించుకొని రెయిగ
యుచు నొకొకరికొ జూరుకోపంబు చూపుల నిప్పులు గురియుచు నొండొరుల
నొప్పదప్పలకు మురియుచుఁ బ్రతిహతులకఁ బాయుచు నప్రతిగతులదాయుచు
నుప్పకిల్లు గొప్పనెత్తురు వరదలఁ దొప్పవోగుచు నొండొరులగదాహతు
లాగుచు నొడ్డారంబున మడ్డులు బెట్టి యొండు దెసం జూచి యొండుదెస
మళం గొట్టి బడలికలు పుట్టించుచు గట్టల్కతో మట్టు మీఱి దట్టించుచు
సకలభూతంబులు భయాన్ముతరసోపేతంబు లయి నలు దెసలకొక బజవనార్పుచు

బెట్టివంపునాదన పెనఁతువలక బేర్చుచు హంకారంబు లొనర్చుచు నహం
కారంబున నెదుర్చుచు నొల్లంబోయి యొక్కింతతడ వూరక నిల్చుచు నొకళ్ళొ
కళ్ళక బేరుకొని పిల్చుచు నిదిగొ వేసెదఁ దప్పించుకొనుమని హెచ్చరించుచు
నితరేతర బాహుబలుంబులు సహింపక మచ్చరించుచు బెల్లుమించినక బొగడుచుఁ
దల్లడించినక దెగడుచుఁ గాలసర్పంబులవలె బుసగొట్టుచు నేటిదరిచెట్టులు
నుగ్గునూచంబుగా మెట్టుచు భుజస్థానంబు లాచరించుచుఁ గార్చిచ్చుల
హెచ్చునక గోచరించుచు భేదరులు మెచ్చ గ్రద్దతీతనంబులక బెద్దతడవు గదా
యుద్ధంబు సేసి రయ్యవనరంబున.

246

తే. అలుక వహించి కార్తవీర్యార్జునుండు
బాహుగదఁ బూన్చి గర్జించుపంక్తిముఖుని
యూర మొరయ నేయ నది యొప్పె నఱుము కాల
మేఘమున మించఁ గనిపించుమించుబోలె.

247

క. దనుజుఁడును గార్తవీర్యార్జును నురమున మిడుంగుఱులు సెదరగ వై
చిన నది పర్వతమధ్యంబున నూల్కొనునుజ్జ్వలొల్కపోల్కి వెలింగెన్.

248

వ. శివ్యధంబున.

ఉ. కొమ్ములగ్రమ్ములాడుమదఘోరవృషంబులమాడ్కిఁ బోరుచో
నవునుజేంద్రుఁ డుద్ధతి మహాగద వైచినఁ బంక్తికంఠువ
డు మ్మది తాఁకి త్రుంగె వరశక్తి నడంగక వింటిబెట్టుదూ
ర మ్మతఁ డేగి మూర్ఛ యడరక బుడమిక బడె వీతచేట్టుఁ డై.

250

వ. అప్పడు.

251

చ. గరుడుఁడు సర్పముక బొదువుకై నడి రావణు రాజు డాసి ముక
హార బలిఁ గట్టివైచినక్రియక బటుపాశనిబద్ధుఁ డేసి భే
దరులు సుమావళుల్ గురియ నై న్యముతోఁ బురి కేఁగె నంత న
య్య దరముచుట్టు ముట్టిరి ప్రహస్తమఖాసురరాజునై నిశుల్.

252

చ. ఇటువలెఁ జాట్టు ముట్టుకొని యెక్కిడి కేగెదు రాజ నిల్పు మెం
తటివని కై నఁ బద్మభవునాలవపాని గ్రహింపఁ గూడునే
తటుకున నీతనిక విడుము దర్పమునక విడవేని నేడు నీ
పటుభుజముతో శరావళుల బ్రద్దలుసేయక రిత్త వోదుమే.

253

మ. అని కాలాభిము లభిముక బొదువున ప్లయ్యర్జునక గ్రమ్మి యు
క్తున నొక్కుమ్మడిఁ బ్రాసపట్టినగదాకుంతాదిశస్త్రంబు లే
సిన నాతం డవి యెల్లఁ జే నొడిపి సుస్మేరాస్యుఁ డై చారిమీఁ
దన వైవక గడు నొచ్చి విచ్చి చని రాత్తస్వామి చింతిల్లగన్.

254

—కా ర్తవీర్యార్జునుడు 'చెఱఁబెట్టిన' రావణుని బలస్త్వము విడిపించుట —

వ. అప్పుడు,

255

సీ, దశకంఠదర్పవేదండకంఠీరవ జయ జయ యని వందిజనులు హాగడ
 రోదసీకుహరంబు భేదిల్ల సేనాముఖంబునఁ దూర్యఘోంబు లెసఁగ
 జంభారిమోల నచ్చరలక్ష్మి గణికాంబుజాస్యలు దండలాస్యములు సలుప
 ఫలముఖోపాయనంబులు దీవనలు నిచ్చి యెడ నెడ బ్రాహ్మణు లెదురుకొనఁగ
 తే, నఖఃశృంగారములు మించు నాత్మనగర, మంచితైత్వర్యమునఁ బ్రవేశించి సాధ
 చారణస్త్రీలు ముత్యాలఁ జల్లుచుండఁ, గొలుపువకు నేగె జననాథశంజరుండు,
 తే, ఏఁగి పేలోగమున దేవేంద్రవిభవ, మెసక మెసఁగంగ వసియించి యెల్లజనులు
 వెఱఁగుపడదైత్యుఁ జెఱసాల వేయఁబంచి, యంతిపురము ప్రవేశించెనర్జునుండు,

క, చట్టతనంబునఁ బెద్దలఁ, బట్టి చెఱఁ బట్టినట్టిపాపంబున నే
 డీల్పెతి పనుచుఁ జారులు, దిట్టఁగఁ జెఱ నుండె నతఁడు దీనముఖుండై . 258

ఉ, అంతటఁ గొన్నినాళ్ళకు వియచ్చరు లంతయుఁ దెల్ప జాత్రు వృ
 త్తాంతము లెస్సగా విని దయాభి పులస్త్యమహర్షి సంయముఖ
 చెంతల గొల్వ నింద్రపురి జేరెడుధాతవిధాన నధరా
 కాంతుని వీటి కేఁగి కుతుకం బెసఁగఁ మొగసాల నిల్చినన్ . 259

మ, జనపాలుఁ గని ద్వారపాలురు పులస్త్య బ్రహ్మ విచ్చేసినాఁ
 దని విజ్ఞాపనమాచరించుటయు నర్హ్యద్యంచిత్రవ్యముఁ
 గొని ప్రాగ్భాగమునఁ బురోధ నడువఁ గోధిస్ఫురత్పాణియై
 చని యహస్మానికి మ్రొక్కి యర్హగతిఁ బూజల్ సేసి భక్త్యున్నతినన్ . 260

శా, ధన్యమనన్యహృదబ్బుఁ డై యతని నాస్థానస్థలిఁ జేర్చి మూ
 ర్ధన్యం డున్నతభద్రపీఠి నిడి యుద్యత్ప్రేఘిమఁ బల్కె స
 మ్మాన్యం బయ్యెఁ గులంబు శ్రీలు వెలసెఁ మాహిష్మతిఁ నే నసా
 మాన్యప్రాళవశాలి నైతి మిము సంభావించి సేవించుటన్ . 261

ఉ, వీరు తనూభవుల్ హితులు వీర లమాత్యులు వీరు బాంధవుల్
 వీరలు వీరు సదృతులు వీరలు నేనును నిక్కువంబుగా
 మీరు గణించినట్టి పను లెల్లమ జేసేద మానతియ్యరే
 కారుణికాగ్రగణ్య యని గౌరవ మేర్పడ విన్నవించినన్ , 262

పంచచామరము —

పులస్త్యహాని సంతసిల్లి భూతలేంద్రులొ ననుఁ
 బలీ నృపాల సిప్రియోక్తి భక్తియు క్షేత్రక్తియుఁ
 దలంప నద్భుతంబు లాత్యుదాత్తభోగసంపదఁ
 నిలింబ నాకు మించి తీవు నీకు సామ్య మున్నదే, 263

చ, బలియునిఁ బంక్తికంధరునిఁ బట్టితి వం చొకవిత గాఁగ నీ
బలము నుతింప నేల ప్రతిపక్షుఁడు ని న్నెదిరించి క్రమముఁ
గలఁడె మహానుభావుఁడ వగణ్యగుణాకర మాకుఁ బ్రీతిగాఁ
బలికినయట్ల యద్దనుజు బంధవిముక్తునిఁ జేయవే యనన్, 264

క, జనపతి యలరుచు మీపని, చినపని గావించుకంటె శ్రేయము గలదే
యనిదశములు విడిచి ప్రియంబున నాతని సత్కరించ భూమాదులచేన్, 265

ఆ, సత్కరించి వహ్నిసాక్షికం బగుసఖ్య, మాచరించి పనుపు నధిపు నెంచి
పొత్తునూఱుడించి పరమేష్టినుతఁ డేగఁ బంక్తిముఖుఁడు నెలవుఁబాసి చనియె,

క, చని తలసేనల మున్నిడు, కొని యెదురుగ వచ్చుమంత్రికొలుల హర్షం
బున నాదరించి వారి, చ్చివపుష్పక మెక్కి దనుకశేఖరుఁ డవలన్, 267

— శాలి రావణాసురుని గర్వంబణించి పరిభవించుట —

శా, దుష్కాంత్యో వివరింపఁ గ్రమ్మట మదాంధుం డై నృపాలచ్చటా
శుష్కారణ్యదవాగ్ని తేజమున నెచ్చో నైనఁ గ్రీడించుచున్
నిష్కారుణ్యమునన్ ధవాజనుల హానిక జెందఁగాఁ జేయుచున్
గిష్కింధాపురి కొక్కనాఁడు వడి నేఁగెన్ వాలతోఁ బోరఁగన్, 268

క, ఏఁగి పురద్వారము బిట్టఁగి నిలిచి తన్నుఁ జూడ నడవిదిరుగుదున్
మూఁగికొన గగన మట్టిటు, గాఁగ లయాంబుదములీల గర్జించుటయున్, 269

క, ఆరవము విని యశోజిత, తారుఁడు తారుఁ డరుడెంచి దశముఖుఁ గని యే
మీరావణ సేవచ్చిన, కారణ మెఱిగింపు మనిన గర్వమున ననున్, 270

క, వాలి మహాభుజవిక్రమ, శాలి యనఁగ నాఁకించి సమరకీర్త
భీలతఁ జూపఁగ వచ్చితి, నాలస్యం బేల పనుపు మగచర యతనిక, 271

ఉ, నా విని తారుఁ డిట్లనియె నప్పుడు ఏ విది యేమి వెఱి నే
రావణ వాలితోడ బవరం బొనరింపఁగ నెవ్వఁ డోపుఁ బా
మ్రొవొకరుండ వేల పరమేశ్వరుఁ డైన నెదిర్చి నిల్వ లేఁ
డీవణ కాత్రిక దొడరి యెందఱు నొచ్చురొ నీ వెఱుంగుడే, 272

చ, ననచరనాథునిక దొడర వచ్చినశూరులకీక సానశుభో
గను మదె ప్రోవు లై గిరులకై వడి నున్నవి దానవేంద్ర నీ
పురు జనువాలిమీఁద నసుపుల భరియింపఁగ నొల్లవేని నా
యన యిపు డేగిగాఁడు చతురబ్దుల స్నానము లాచరింపఁగన్, 273

వ, అని యంత నిలువక, 274

సీ, మహితాహిగుణవేష్టకూనోరుయంధానమహిధరోన్మథితోర్ని చాలి
మాయూనిముఖదైత్యమాయూనసప్తావ కేళిభీషణదావకీలి వాలి

పదఘట్టనోద్భగ్న పాదపాదపశిలోజ్జ్వలశృంగశతన ప్రశైలి వాలి

వజ్రధ్వజోత్తలవాలవిఠేపణోత్పాతినక్షత్రపాలి వాలి

ఆ. యట్టివాలి దొడరి యమృతంబు ద్రావిన, వారి కై న బ్రతుకవచ్చునోటు
కాదు కూడ దతనికయ్యంబు వలెనన్న, నిపుడె డక్షిణాబ్ధి కేఁగు మనిన, 275

క. వత్తారుని భర్జించుచు, గొత్తలు వింటిమి మఱేమి కోరులపురి నం
చెత్తినమదమున దనుజకు, లోత్తముఁ డాక్షణమ డక్షిణోదధి కరిగెన్, 276

వ. ఆరిగి తత్పదేశంబున, 277

సీ. ఆతులితానంతపథాన్తంబు శాంతం జై ధరణికి దిగినమార్తాండుఁ డనఁగ
నుత్తరదిశ మాని యొక వేడుకకు డక్షిణాశఁ జేరినకాంచనాద్రి యనఁగ
సనవరతాంబుపానాయాసమునఁ దీర మాశ్రయించినబాడబాగ్ని యనఁగ
గరచరణాదికాంగములతోఁ గరిరూపు దాల్చినయామ్యప్రతాప మనఁగ

తే. దుర్విరీక్ష్యప్రభావంబుతో నుదగ్ర, తనువుతోఁగిలికాభీలతరలవాల
వల్లితోశోణముఖవైభవంబుతో న, వంధ్యగతి సంధ్యవారుచునవ్వాలిఁ గనియె,

మ. కని శాఖామృగమాతృఁ గాఁ దలఁచి రక్షస్సాస్వమి యయ్యింద్రపు
త్రుని వచించి గ్రహింప నెంచి తమమంత్రుల్ దవునన్ నిల్చి
నొనఁ దా నొక్కఁడ పుష్పకంబు డిగి యందున్ సద్దు గాకండ నొ
య్యన పాదంబులు వెట్టుడున్ వెనుక యై యంతంత నే తేరఁగన్, 279

చ. పదముల చప్పడింత చెవిఁ బాటినఁ గన్నులు విచ్చి వాలి గన్
తుదలనె వానిఁ గన్గొని ననుం గపటంబునఁ బొంది పొంది ప
టైద నని రావణుండు నిగిడెన్ వడి వీనిభుజాంతరంబునన్
బొదివి చతుఃపయోధులను ముంచెద నంచు జపించు చున్నడన్, 280

మ. చరణాగ్రంబుల దిన్నగా నడిచి వశ్చాద్భాగమున్ జేరి యా
శరుఁడున్ మస్తము లోరఁ జేసికొని హస్తంబుల్ పయిన్ జూచినన్
హరి దంతిన్ గ్రహించునట్లు ప్రబలుం డవ్వాలి బల్లందీటన్
శిరముల్ ప్రక్కలు బాహుపంక్తు లిటికించెన్ జండున త్వంబునన్, 281

డి. ప్రక్కలఁ జక్కగా నదిమి బాహుశిరఃప్రముఖాఖిలాంగముల్
మిక్కిలి నొవ్వఁ జేయుచు నమేయబలంబున వాలి మింటికిన్
గ్రక్కన నుద్గమించె గన్గొని వేల్పున సిద్ధపాథ్యుల
య్యక్క మహాపరాక్రమనమగ్రుఁ డింతం డని సంస్తుతింపఁగన్, 282

ఆ. ఇటుల యుద్ధమించి యింద్రుని గారాబు, పట్టి చిలువ నొడిపి పట్టి పఱచు
పన్నగారిదారిఁ బశ్చిమాంబుధిఁ జేర, నరుగ నంతలోన నదృశముగ, 283

కా. ఆకాశంబున కడ్డ మేఁగిన ప్రహస్తాద్భాసురామాత్మ్యుల
స్ఫూకారిప్రియసూతివాలజనిత ప్రత్యగ్రయుంఘానిలో

- ద్రేకం బోర్వక తూలికల్ చదరురీతి మేఘముల్ విచ్చి చీ
కాకై పోయెడజోక నొచ్చి చని రాకంపింప సర్వాంగముల్, 284
- క. తోయదముఁ గొనిపోయెడు, వాముపువలె చాలి పంక్తివదను నిటుల కొం
పోయి వడిఁ జెచ్చిమాంబుధి, తోయముల మునిగి నియమధూర్వహ మతి యై,
చ ఇరవుగ నిప్పయోధి ఘటియింపఁ గలట్టిక్రియల్ ఘటించి యు
త్తరజలరాశికిఁ జని యథావిధిఁ దానముఁ జేసి పంక్తికం
ధరు లలవోక సందిటను చాల్చియె తూరుపువార్ధిఁ జేరి యం
దురుజపఃష్ఠ లెల్ల నియమోన్నతిఁ దీటిచి యివ్విధంబునన్, 286
- మ కృతకృత్యం డయి యింద్రనందనుఁడు కిష్కింధాపురోద్వాసవ
ద్భతిఁ బ్రాపించి భుజాంతరంబున మహాదైన్యం దెతో వేలున
ద్దితిజాధీశ్వరు నందు వైచి నగుచుఁ దేవారి హా యెప్పు డం
చతఁజ్ జూడనివానియ ట్లడుగ వీతాహంక్రియాధత్యుఁడై, 287
- మ. తను వాద్యంతము చెప్పురింప భయ గాఢద్యంబు గాన్పింపఁగ
నొనలన్ బాష్పము లావరింప వడఁతున్ దోడ్డోఁ బ్రవర్తింప బో
రున నిట్టూర్పులు మించ లేచి దనుజేంద్రుం డంతఁ దాఁ గ్రమ్మఱన్
జననం బొందితి నంచు నెంచి యనియెన్ శాఖామృగస్వామితోన్, 288
- చ. బలియుఁడ వైన నీవె నిరపాయదయాధ్యుఁడ వైన నీవె ని
శ్చలమతి వైన నీవె విలసద్భృతి వైనను నీవె కాక నీ
కిల నొకరుండు సాటి యగునే సుసనాథకుమార నిన్ను నేఁ
దెలిపితి నేఁడు నిక్కముగఁ దీతె మదీయమదాంధకారముల్, 289
- శా. కైలాసం బగలించి శంకరునిచే ఖడ్గంబుఁ బ్రాపించితి
శ్చాలశ్రేణిఁ గలంచి మించిప ననున్ గఠ్ఠెంతరాశంబునన్
దూలంబున్ బలె వేలఁ జేసితివి నీదోశ్చక్తిమోల్క వృథా
ఘాలం బయ్యె మదీయశౌర్య మఖిలస్తుత్యవ్ర భానోదయా, 290
- చ గరుడురయంబు మానసము గాంచిన వేగము చందమామత
త్వరయు భగజ్జవంబున లవంబున కై నను సాటి వత్సునే
సురగరుడోరగాసురులఁ జూచితి నీదృశ బాహువిక్రమ
స్ఫురణ లెఱుంగ సత్య మిది స్తోత్రము గాదు ప్లవంగపుంగవా, 291
- ఉ. అన్నపు నీవు భానుసుతు నట్టుల నేనును గూర్చితమ్ముండన్
నన్నుఁ గృపన్ గనుంగొనుము నాధన మంతయు నీది నీవు నే
నెన్నఁటి కిట్లు చెల్లి వహియించియె యుండుద మన్న నింద్రజుం
డన్నరభోజితోడ నపు డట్టులె సఖ్యము సేసి వేడునన్, 292
- క. బాంధవుఁ డగునాతనిఁ గిష్కింధకుఁ, దోడుకొని పోయి స్నేహమున జగ
ద్బాంధవసుతుఁ జూచినగతి, బంధురమతిఁ జూచి మిగుల బహు మతిసేసెన్, 293

క, మానము నారత వచ్చట, మానము వసియించి మిగుల మైత్రియుఁ గని యు
య్యసురపతి సత్కృతుడై, యాసురజతిసుతుఁడు వసువ నరిగె నృపాలా, 294

వ, అవి పలికి యగస్త్యముని శేఖరుండు రఘువీర శేఖరునకు వెండియు నిట్లనియె 295

మ, చతురంభోధుల దైత్యు ముంచిన భుజశౌర్యాఘ్ననవ్యాసవిఠ్
హతుఁ గావించితి వొక్కతూపున సమిత్రామాత్యపుత్రుంబుగాఁ
గృతవీర్యాత్మజుఁ డ్రుందివై చినత్రిలోకీవర్జితృణ రేణుకా
సుతు నిర్జించితి వెంచ శక్యమె నినున్ ట్లోణీసుతాధీశ్వరా, 296

క, విను మవ్యలికథ యిటువలె, దనుజుండు కిష్కింధ వెడలి తనసహజమదం
బున మునుపటివలె నృపతుల, నని నెంచుచు ధరఁ జరించు నక్కాలమునన్ 297

—❦— రావణునకు నారదసందర్శనంబగుట ❦—

శా, సర్వాంగీణవిభూతికాంతులు శరచ్చంద్రస్ఫురచ్ఛంద్రికా
నిరాహుంబుఁ గనక జటల్ భుజగమాణిక్యచ్ఛటల్ నాటఁగా
స్వజ్ఞశ్రము నార్యకాలము రహించక మీచుదేవ ద్వియం
తర్వాణీస్తవనార్హకీర్తి యెనురై నక దైత్యుఁ డుప్పొగుచున్ 298

ఉ దండము పెట్టి సేమమెకదా యనిమేపరియయ్యవారి కెం
దుం డిపు డెందుఁ బోయెదరా యోజన లేమి విశేష మెద్ది బ్ర
హ్మాండమునందు మీరుఁ దెలియక బడ కుండునె సర్వమున్ ధరా
మాండలనాథులన్ గెలుచుచున్నభశౌర్యము మెచ్చ వచ్చునే, 299

వ, అనినఁ జతుర వచనావిశారదుండగు నారదుండు సీరపపథంబునక
పుష్పకంబువిలుపు మని నియమించి యతనితో నిట్లనియె, 300

మ, యశమున్ దేజము బాంధవప్రియము దైర్యసైర్యయిల్ గన్ననీ
కుశలం బేవలెత్తు శుభంబె కద సీమన్ రాక్షరాధీశ యీ
దృశశౌర్యాఘ్నుండ సీపు మీనవులతో నేవేళ బోరాడఁ గాఁ
గృతతక బొందె మదీయకౌతుక మ దేమీ యన్న వాక్రుచ్చదన్, 301

క, విచ్చక పయి బ్రహ్మాస్త్రము, విచ్చలవిడి నిగుడఁ జేయవిధ మింతెకదా
మచ్చరము మనుజులకపైఁ, దెచ్చక పొలియింప సీపు దిరుగుటలెల్లన్, 302

మ, అకటా విష్ణుని గెల్పుటో జమునిబాహుశక్తి మాయించుటో
సకలాదిత్య వినాశముతో నలుపుటో శక్రన్ నివారించిటో
వికటవ్యాధిజరావికారకృశులక విభ్రాంతులక మర్మ్యులక
బ్రకటకోపధమునక జయించిన వికారం బంధరే మాదృశుల్, 303

క, సామజరాజము దోమలతో మార్కొని పోరునటుల తోఁచెక మనుజు
స్తోమముతోఁ దార్కొని సంగ్రామము నీ వాచరింపఁగా గనుఁగొన్నన్, 304

మ, వర మబ్జాసను వేడినప్పుడును దేవశ్రేణుల గాని నే
నరుల బానరుల గణింప ననవే నాయంబై భీతాత్ము
బరివేధించుట మార్కొనక వలసిన బాతాళవాసుల్ ఘణా
ధరులు దైత్యులు లేరే వా రసదులే దైతేయవంశాగ్రణి. 305

వ, అని మనుషహితార్థియై రావణునకు రసాతల జయోద్యోగంబునందు బుద్ధి
పుట్టించి యన్నలువపట్టి యంత నిలువక, 306

శే, ఇది హితంబుగ నూహించి యింక మనుజు కోటిపై ధాటి చూపక నేటినుండి
చనుము పాతాళవాసుల సంహరింప, నీగెలుపుగెల్పు గాదు దైత్యేంద్రయనిన,

ఉ నారదుమోముఁ జూచి యెలనవ్వునఁ బంక్తిముఖసురుం డను
మీరు మనుష్యకోటులకు మేలు దలంచితి రేమొ మంచిదే
శూరులు భీరుల దొడరి శూరతఁ జూపిన శూరుఁ డందులే
భూరిగుణాభిరామ తగుబుద్ధి గణించిన మాన వచ్చునే, 308

మ, బలిసద్దంబున, కేగి తొల్ల బలిశుంభధర్మము మాన్పిదై
త్యులయాధాత్య మడంచి భోగివరుల దూలించి వత్తు రసా
తలయాత్రాచమతిప్రదానము మునీంద్రా యిచ్చితే యన్న నం
దుల కానందముఁ బొంది పద్మజనిపుత్రిం డిట్లను గ్రమ్మఱన్, 309

మ, అల వ్రప్పొంగ రసాతలాధిపులబాహుబోపముల్ మాపుగా
వలశేని దొలుతొల్ల సంయమనిత్రోవ బొమ్మ నీ రాక కు
మ్మలికఁ జెంది జముండు మార్కొనిన సమర్థంబుగా నచ్చటఁ
గలుగు బో రతని జయించి యశముఁ గైకొమ్మ నా మెచ్చుచున్, 310

ఉ, దేవమునీంద్ర మంచియుపదేశ ఋసంగితి రంతకాది ది
ద్దేవతల దురంబునను గెల్వఁ బ్రతిజ్ఞ యొనర్చినాడ ము
న్నానిధ ముచ్చరింప హిత మయ్యె జయింతు నవశ్య మాతనిక
దీవన లిచ్చి మీ రిపు డతిప్రమదంబున వీడుకొల్పుటన్, 311

క, పనివినియెద నని నారద,మునికి వినియోక్తియుక్తి మ్రొక్కి దశాస్యుం
డనుమతిఁ గొని జము గెల్వఁగఁ, జనియె బలకలకలంబు చదలక బొదలన్,

— నారదుండు యమునిం జూడఁ బోవుట —

ఉ, నారదుఁ డంత నిట్లని మనంబున నెంచె దశాస్యుఁ డంతయు
గూర్చుండు మూఁడులోకములకఁ వెత సేయఁగ బూనుకొన్నవాఁ
డీరస కుక్కు డంతకుండు నింతట నంతట రిత్ర వోవునే
వీరలు పోరు పోరు గని వేడ్క యొనర్చెదఁ గన్నుదోయికిన్, 312

చ, యమునకుఁ దాన పెద్దయముడై భయ మొందక రావణుండు సం
యమనికి బోయె నింక నెట్లులైనను మంచిది మర్త్యశోటిబ

న్నము గడ తేత్ర నింతటఁ గనాలి వేల్పులమీఁదఁ జూపువి
క్రమ మది మేలు గా దునుఁ గన్గొని మెచ్చక బోవ వచ్చునే, 314

ఉ. ఇచ్చట దామసింపఁదగ దిప్పుడె యాతని కివ్వెఁబు వా
ప్రచ్చెద నంచు నారదుఁడు గొబ్బున సంయమనీయహాపురి
జొచ్చి చిరత్న రత్నమయశోభితదివ్యసభాంతరంబులో
నొచ్చెము లేనికల్పి గొలు వున్నజముఁ గని చేరఁ బోవఁగన్, 315

సీ. కణ్ణగార్ద్రేయమార్కండేయు లొకవంక సముచితస్మృతి వివాదములు సలుపఁ
దమరు దెచ్చిన స్త్రాణితతుల ముందట నుంచి యెడ నెడఁ గింకరుల్ మెచ్చఁ
నెవ్వరెవరి నొందు మెందెందు బోదు మంచాకృతుల్ గనియామయములువ
గవిలలో నున్నప్రకారానఁ బ్రజపాపపుణ్యముల్ చిత్రగుప్తుండు దెలుపఁబ్రకఁ

తే. ధర్మపీఠంబునను గాలదండమృత్యు
సహితుఁ డై నిండుకొలు వుండి సకలలోక
వంద్యుఁ డాతండు సురమాని వచ్చురాకఁ
గాంచి యెదురేగి మ్రొక్కి యర్ఘ్యం బొసంగి, 316

ఆ. ఉన్నతానమున నునిచి పూజలుసేసి, కుశల మడిగి ప్రియముఁ గూర్చి యిచట
కేఁగుదేర నేమి హేతువు మునినాథ, తెలుప వలయుననినఁ బలికె నతఁడు, 317

మ. నిఖలస్తుత్యభుజప్రతాపనిధివో నీమీఁద దండెత్తి వ
చ్చె ఖలుం డైన దశాననుం డతనితో సిద్ధంబు యుద్ధం బగు
శిఖరిఁ మేషము చాకి కుందుగతి నీచే వందురుఁ సంగ
న్ముఖభావంబు వహింపు మన్న నగి యంభోజాప్తపుత్రుం డనున్, 318

ఉ. మేలు మతేమి మాపురముమీఁదికి రావణుఁ డేగు దెంచిన
జాలు భవత్ప్రసాదమున శౌర్యగుణంబు ఫలింపఁ జేసెన
గాలునికాలదండ మెఱుంగఁడొకో మృత్యువుఁ బెంద బాసికే
గాలము డగ్గఱించె నది గానియెడల మది నిట్లు లెంచునే, 319

క. మంచిది రానిం డంతయుఁ, గాంచెద రీమునులు మీరు గర్వోక్తులు భా
షించఁ బనియేమి యంచు న, మంచితదైర్యమున నుండె నట దశముఖుఁడన్,

—❧— రావణుండు సంయమునిపై దండెత్తుట —❧—

చ. హలహలతీక్ష్ణభంగులు లయాంబుధర ప్రతిబింబరూపముల్
ప్రళయసముద్రఘోషములు బొడబకీలల నేలు తేజముల్
వెలయ మహోగ్రరాద్రములు వింతలుఁ గాఁ దగునీర రాక్షసుల్
గొలువఁ బరేతరాజపురగోపుర ముద్ధతిఁ జూచి వేడుకన్, 321

ఉ. ఆయతదివ్యపుష్పకమహాప్రభ లానిరయాంధకారము
దోయి దశాస్యుఁ డయ్యెడఁ గనుఁగొనియెఁ భటగోటి గత్తుల

గోయంగ వేయియంగా నశలఁ గొట్టంగఁ దిట్టగ బెట్టువేదనల్
సేయంగ జిక్కి స్రుక్కి వెతఁ జేప్టులు దక్కి తపించుస్తేతలన్.

322

సీ ఉక్కుకోటల కుక్క లొక్కింతమర్మముల్ వట్టి తీయంగ మొఱల్ పెట్టువారి
గొప్పొప్పలయేటఁ గూల్చి పో నీయక పొదివి యమ్ముల నేయఁ బొరలువారి
నెత్తురు చీము నిండినకూపముల వ్రాలి పురుగు లంగముఁ దొల్వఁబొగులువారి
గత్తులఁ గోసినకాయముల్ టౌరవాహినుల మూపంగ బెట్టు పసపువారి

శే, బిట్టుగాలినపెనములఁ బెట్టి వేఁప, మిట్టిపడి యట్టె మూర్చిల్లునట్టివారిఁ
దప్తతెలకటాహపాతమున శోక, తప్తులదువారిఁ జూచె నద్దశముఖుండు, 323

సీ పక్షపాతులుఁ గూటపాతులు నన్మలోక్తిపరులు రారవబాధ పడెడువిధము
కలహంతలును భూణగోఘ్ను లుచ్చాస్వనిరోధకంబునఁ బడి రోజువిధము
బ్రహ్మహంతయు సురాపాని స్వర్ణస్త్రేయ సూకరంబునఁబడిస్రుక్కు విధము
స్వగురుతల్పగుడును స్వస్థగామి స్వపహంత తత్తకుంభికఁ బడి తలఁచువిధము

శే కూఁతునుం గోడలిని బట్టుకొన్న చెడుగు
లురు మహాజ్వాల వ్రాలి బిట్టొటలువిధము
దగనిమగువలఁ గవయుపాతకులు లవన
యాతనలఁ గూలువిధ మతఁడవటఁ జూచె,

324

సీ భృతికి వేదంబు నెప్పెడి దూబ వేదనిందకుండు విమోహపాతంబు గనుట
నతిథుల వృద్ధుల వరయ కన్నముఁ దిన్న పాపకర్తుండు కృమిభక్షి యగుటఁ
గ్రతువు సేయంగ నానకతన నసద్దాహి యగువాఁ డధోముఖయై యొఱలుట
బ్రాహ్మణుం డయ్యు బేరము లాడుదుర్జాతి యంధకూపంబున నవశుఁ డగుటఁ

శే, బర్వగామియు గృహదాహి బంధురోధి
వైతరణిఁ గూలి రాలుట వనము నఱికి
వైచిననురాత్ముఁ డసిపత్రి వనిఁ దొరఁగుటఁ
జూచి దశకంధరుండు దల లూచి మఱియు,

325

సీ, నవరత్నమయభూషణములఁ బూసినవారి దివ్యయానము లెక్కి తిరుగువారి
వికచమందారమాలికలు చుట్టినవారిఁ దెలిగొడుగులనీడ వెలయువారి
మృగమదశ్రీగంధమిళితాంగు లగువారి వీణాదిగానముల్ విన్నవారి
నచ్చరల్ గొలువఁ గొల్లెై డెల్లుగనువారి మేలిమిచ్చులహించ మెలఁగువారిఁ
తే, జంద్రు సౌమ్యంబు తపనుతేజంబు మరుని, చెలువమింద్రనిభోగంబు శివుని విభవ
మూని భద్రాసనస్థులై యున్నవారి, ధార్మికులఁ జూచె నొకవంకదశముఖుండు,

ఆ, చూచి నేను మొదటఁ జూచినవారి క,య్యడ లొనర్చి వీరి కధికసౌఖ్య
యుక్తిమెలఁగఁజేసె నోహో జముండు పక్ష, పాతియలుచుఁబలికి పక్తిముఖుండు,

చ, పురుషుండు కర్తయే దురితము సుకృతంబు నొనర్పఁ గర్త యొ
క్కరుఁ డది నీవు సేయు మనఁగా గద కర్తకుఁ డౌ స్వతంత్రతా

విరహితులన్ వృథా పరిభవించెన రీఖలు లంచు యామ్యుకిం
కరుల నదల్చి రావణుడు గాఢకృపన్ విడిపించె బేరతలన్ 338

క, భయపడునిరయస్థులఁ గని, దయ యనుపే రెఱుంగనట్టి దశకంఠునకే
దయ పుట్టె నన్న వారల, దయనవిపద్ధకఁ దలంప నలవియె యధిపా, 339

—రావణుడు యమునిభటులఁ బరిభవించుట —

ఆ, ఇటుల నిరయగతుల నెల్లవిముక్తులఁ, జేసి వారు హాయి నెంది పొగడ
విక్రమింపఁ గడఁగువితతిభుజుఁ జూచి, శమనభటులు నీరసమునఁ గెరలి, 340

మ, పరిఘానిక్షురికాపరశ్వధగదాస్రానాదనానాయథో
త్కరముల్ పూని దశాస్యపుష్పకముమీందన్ బెల్లు గావించి హలుం
కరణంబుల్ కఠినాట్టహాసములు టంకారధ్వనుల్ మీఱ భీ
కరులై యొక్కట జాట్లు ముట్టుకొని మార్గంబున్ నిరోధించినన్, 341

మ, దనుజాధీశుని మంత్ర లజ్జమునిభృశ్యేష్ఠులన్ బిట్టు మా
ర్కొని తత్సాధనముల్ దళించుటయు నక్రొధాత్ములై శూలముల్
గొని వారుఁ బ్రతిపక్షునై నికులనతో దేశముల్ గ్రమ్మియా
ర్చిన నీలాచలనిర్హరం బులనఁ బాఠన్ గ్రాత్రపన్నెత్తురుల్, 342

క, నెత్తుట జొత్తిల్లియుఁ బలు, మొత్తము లై రాక్షసులు జమునిభృత్యులకున్
జిత్రమ్ముల నుత్తలమున్, దత్తజమును హత్తుకొన రణంబులు సేయన్, 343

చ, సమముగఁ బోరునద్దనుజునై నికులన్ దెరలించి కింకర
త్తములు పయోదముల్ నలిలధారలఁ గాటుకకొండఁ గప్పుచం
దమున దశాస్యమేను శరధారలఁ గప్పిన పుల్లకింతుక
క్రమమున రక్తసిక్తఁ డయి క్రౌర్యము శౌర్యము ధైర్యమున్ దగన్, 344

చ, ఇరువదిచేతులన్ వివిధ హేతితతుల్ గొని యొక్క పెట్టు కిం
కరులపయిన్ నిగిడ్చిదఁ గకాపికలై రొకకొందఁ జందు నొ
చ్చిరి యొకకొందఁ జుత హతశేషులు క్రమ్మర డాని పంక్తికం
ధరుమెయి ముంచి రస్త్రములఁ దవ్వకఁ డద్భు మంది చూడఁగన్, 345

క, ఇక్కైవడి రక్కసునకు, వెక్కనమునఁ దొడరు జమునివీరభటులతో
నుక్కన మార్కొని పోరఁగ, నొక్కరుడున్ గలుగఁగఁ డసురయోధునలోనన్

ఉ, అప్పుడు రావణాసురుడు యామ్యుభటాస్త్రరంపరల్ దనున్
గప్పినఁ గంకటం బవిసి గాత్రము భేదిల నొచ్చి కన్నులన్
నిప్పులు కుప్పలై తొరగఁ నేలకు డిగ్గి తడియశౌర్యముల్
డప్పుర మైన నైవక వడిన్ విలుపూని గుణంబు దీటుచున్, 347

మ, తపనాదిగ్రహముల్ కదధ్వగతిఁ జెందన్ వేలుపుంబెద్ద మి
ట్టివడన్ భోగివరుండు డీలువడ దంష్ఠ్రి స్వామియున్ ద్రెళ్ళ న

స్వయోధుల్ గలగన్ గులాన్రులు చలింపన్ నారకుల్ డల్లఁ బా
శుపతాస్త్రం బరివోసి యంతకభటుల్ మ్రకన్ బ్రయోగించినన్. 338

మ. బహుశక్తుల బహుతోమరంబులు బహుస్సాసాదిశస్త్రంబు ల
ప్రహనీయాస్త్రమునన్ జనించి పొగలున్ మంటల్ ఘటంగన్ మహా
గహనంబున్ దహించుదావళిఖరేఖన్ మిత్రభూభృత్యులన్
దహించెన్ నిమిషంబులో భువన మత్యాశ్చర్యమున్ బొందగన్. 339

తే. ఇట్లు యమభటులతోలు నే పడంచి
చట్లు మగు తచ్చరం బుపసంహరించి
పురిము లేర్పిన ఫాలాక్షుల బోలి యట్ట
నను మొనరించె నతఁడు సయముని బెదర. 340

ఉ. ఇంతయుఁ జూచుచున్న భటు లేగి కృతాంతనితోఁ బరాకు దు
హంతపరాక్రమక్రమధురంధరుఁ డద్దశకంధరుండు నేఁ
డంతయు మించి పాతకుల నెల్ల విముక్తులఁ జేసి యుద్ధవి
భాగితులు గానికింకరులఁ బాశుపతంబునఁ ద్రుంచినాఁ డనన్. 341

క. కట్టెను లదరఁ బట్టుభూ, కుట నిటలస్థలి వటింప గొప్పమిడుఁగులుతో
చిటచిట, గన్నుల జెదరఁగ, గిటగిట రదనములు బెట్టు గీటుకొని క్రుధన్, 342

క. కూర్చుండె శమనుఁ డులుక, తేరకు మద్వీరభటులఁ దెగటార్చిన య
వైస్వరి నికన్ దెగఁ జూచెద, సారథి మనరథముఁ దెమ్ము చయ్యన ననగన్.

— యముండు రావణునిపై యుద్ధమునకుఁ బోవుట —

క. పోరి పులస్తకచాయల, వారువములు గట్టి మహిషపరకేతువు నె
గ్నార సమకట్టి తేరా, సారథి గొని తేర నెక్కి సరంభమునన్. 344

సీ. కోధపావకుఁ డుండుకుండంబు లన నేత్రగోళముతో మంటలఁ గ్రుమ్మరింపఁ
గులిశంబుచతురాశ్వులుఁ గాంచె నా మించుదంష్ట్రులఁ గలిసి వక్త్రంబు వెలుంగ
న్వాసక ద్వాదశాస్త్ర కతేస మొక పైనగతి దుర్నిరీక్షప్రకాశ మెనఁగఁ
చు శయకాలాభీలపాథోధరములీలఁ తాళమహోత్సాలతనువు గ్రాలఁ

తే. గలదండంబు పాశంబుఁ గాలమృత్యు
నగ్నిమయముద్గరముఁ దక్కునాయుధములు
మూర్తులు ధరించి నిజరథంబున వెలుంగ
దశముఖునిమీఁది కరుడెంచె దండధరుండు. 345

ప. ఆప్పుడు, 346

సీ. ప్రళయార్కచింబంబువగిది భూరిప్రభారాజితం బగు దివ్యరథముఁ జూచి
సంపర్తనమయప్రచండాగలజ్వాలలం బూను కాలదండంబుఁ జూచి
కాలపాశంబు ముద్గరముఁ గైకొనిమోలఁ దులకించుకాలమృత్యువును జూచి
కల్పారతజైరవక్ర్రథం బకాలంబునం దెచూపఁగఁ బూను యమునిఁజూచి

తే, యతనిరూకారమును జూచి యదరిచెదరి, బెదరి పదములుదడబడ నుదరిపాటు
గదురచబదురుచు నెదదాల్చి గుదురు వటుపఁ, జాల కసురులు పఱచిరిత్వోకుతిలఁ
చ, సహచరహుంక్రియోగ్రమహిషప్రవరోత్కరకంఠఘంటికా
బహుశఘణంఘణధ్వనులు పార్శ్వసమాగతకింకరాగ్రణీ
కహకహఘ్నిషముల్ తురగకల్పిత హేషలు చందమారుతో
సహతపతాకికార్ఫటు లభంగురచక్రరవంబు లొప్పఁగన్, 348

—రావణుడు యమునితో యుద్ధము సేయుట—

చ, నిమిషములోన నిట్లు రజనీచరముఖ్యునిఁ జేరవచ్చి సం
యమనివిభుండు శూలముసలాసిగ దాస్త్రముఖాయుధంబులొ
క్కమొగినిగిడ్చి పేరలుక గన్నడ నార్చిన రావణుండు దై
ర్యమహిమ నోర్చి వజ్రశితాశుగకోటుల ముంచె నాతనిన్, 349

శా, ఆయస్రాంధతిమిస్త్రమర్కజుడు మధ్యాహ్నార్కచందంబునఁ
బాయ్ ద్రొచి సహస్రబాణముల నప్పొలస్త్యు నొప్పించినఁ
గాయం బంతయు లెత్తుటఁ దడియ నాకంపించియుఁ గిన్న దై
తేయస్యామి పిఠిందికిఁ జనక యద్వైత్తిక జముఁ జూచుచున్, 350

శా, బాహస్పాలన మాచరించి దశచాపజ్యాలి మోయించి శౌ
ర్యాహంకారత మించి హుంకృతుల బ్రహ్మాండంబు భేదించి యు
త్సాహశ్రీ వహియించి తూపు లరిమిఁదఁ నించి నొప్పించి స
ప్తాహారాశ్రము లొక్కచందమునఁ బోరాడె సమానోద్ధతిన్, 351

వ, ఇవిధంబున, 352

మ, తనతో జోడయి పోడ రాక్షసుని దోర్దర్పంబు నైరింపక
య్యునజుం డేశకరాసుఁ డయ్యుఁ బదివే లేనె శితాస్త్రంబు లం
దున మే నంతయుఁ గ్రంతలై న దశవక్త్రం డంత మూర్ఖుల్లి యం
తన లెప్పిర్లి యుగాంతికంతుహరదుర్దాంతకృధావంతుడై, 353

చ, శమనుడ వాడు వీ నిశితసాయకముల్ శమియింపు మంచు న
య్యుమరవిరోధి యాతనిహయంబుల సూతుని నాలుగేడుబా
ణములఁ గలంచి వేయిబలునారసముల్ మెయి నాట నేసి వి
క్రమమున నార్కగా జముండు గమ్మల మంటలు గ్రమ్మజూచినన్, 354

చ, దనుజబలంబుపై నడరి తచ్చిఱి వేడిన కాన నేర్పు చె
న్నున నలిరేంగి కాల్పగఁ గనుంగొని యంతకు మున్న వచ్చి య
య్యని తేఱఁ గెల్లఁ జూచుచతురాస్యగిరిశసురేశముఖ్యుల
య్యునసుతురోషశక్తి నుతియించిరి యెంచిరి రాక్షసేంద్రునిన్, 355

ఉ, ఆయ్యెడ వృత్యు విట్లనియె నర్కజుతో ననిఁ బూని యెడునా
శ్శయ్యె సురాభియాతియెదు రైనిను నొంచుచు నున్నజూడ సి

గ్నయ్యెడు నింత యేల నను సంగపు మొకించుకలోన వీని ను
గ్నయ్యెడునట్లు సేసెద సురాసురు లింపును భేద మొందంగన్, 356

మ. సన దాటన్ వశమే విధాత కయినన్ నాచేటఁగా శంబనా
దనదై తేయుండు డెంభపాకమధువృత్తవ్యాఘ్రనాగాసురుల్
కనకాక్షుండు హిరణ్యుఁ డాదియగురక్ష శ్చేఖరుల్ వృద్ధుటల్
చన దాలస్యము పంపు మన్న జముండున్ సైరింపు మం చాత్మలోన్, 357

ఉ. మృత్యువుఁ బంపినన్ దనయహీనబలంబు తొలంగు ముద్దరా
ధృత్యము పాశమున్ యిపువధం బొనరింపంగ లేవు సర్వలో
కాత్యయహేళుపావక మహర్షిరఖండము కాలదండమున్
దైత్యునిమీఁద వైవ నుచితం బిపు డంచుఁ దలంచి శూరతన్, 358

—❦— బ్రహ్మయాజ్ఞచే యముండు రావణులతోడి యుద్ధంబు మానుకొనుట ❦—

చ. బ్రతుకుదు గాని లేర యింకఁ బంక్తి ముఖా యని కాలమేఘని
వృతదమితాశనిస్ఫురణ శాంభవఫాలదృగ్నికీలకా
ప్రతిభికిలలన్ భువనపంక్తి గలంచెడుకాండండు ము
ద్ధతిఁ గొని వైవఁ బూసినఁ బితామహుఁ డడ్డము సొచ్చి యిట్లనన్, 359

చ. నిలునిలు కాలదండ మతినిష్ఠుడ మీతనిమీఁద వైవఁగా
వలవదు సంహరింపు మనవద్యవివేకతపం బొనర్చి న
న్నలరంగఁ జేసి యందున సురాసురకోటి కజయ్యుఁ డై ప్రవ
ర్తిల వర మొందిసాఁ డిపుడు ద్రెల్చిన నావచనంబు దప్పదే, 360

తీ. కాలదండం బమోఘంబు గాంగ నేన
యాచరించితి దీన దశాననుండు
నొచ్చినను నొప్పకున్న నానొడువు బొంతుఁ
జెందు నటువలెఁ గా కుండఁ జేయు మనిన, 361

శా. ఆవైవస్వతుఁ డబ్జగత్కువచనం బాలించి సద్భక్తితో
దేవా దేవరయాజ్ఞఁ గాదె జగముల్ దీపించు మీవల్కు న
ద్భావం బొందెడు నట్లు లై న నసురన్ బ్రాణంబుతోఁ గాంచితిన్
లావున్ జేవయుఁ గల్గియున్ విముఖులీలన్ బోయెదన్ వీటికిన్, 362

క. మాటికి మీయానతి జవ, దాటక నడచుటయె గెలుపు దనుజునిచే నా
శోటమి గలిగెఁ గదా యన, నేటి కని రథంబుతో వదృశ్యుం డయ్యెన్, 363

శా. కీనాశుం డిటు లేఁగఁ బద్మభవుఁడున్ గీర్వాణసంఘంబుతోఁ
దా నంతరి వహించె నారదుండు యుద్ధం బెంచుచున్ బోయె లం
కానాథుండును శత్రుఁ డోడె ననుచున్ గౌతూహలం బొంది డై
త్యానీకాన్నితుఁ డై రసాతలజయేచ్ఛాయ త్రచి త్రంబునన్, 364

—రావణుడు భోగవతీ పురంబునకుఁ పోవుట —

చ. చని చని చూచె ముందట నిశాచరచంద్రుడు తోయబాలికా
జనఘనఁజోలికాయితవిశాలవిలోలతరంగకేళికా
కనదహిచూళికామణిశిఖాసఖవిద్రుమపాలి కావినూ
తనరుచిమాలికాపీఠతాపనసారథి తూరసీరధిన్, 365

క. కనిగాంభీర్యము సంశోధన సేయఁగఁ బోవునటుల తద్దర్శముఁ జూ
చ్చి నిశాటమాళి యాలొఁ, జనియెఁ నిజయానకాంతి సరణి గణింపన్, 366

ప. ఇవిధంబున జని చని, 367

మ. దివిషద్వేషణచక్రవర్తి గనియెఁ దేవేంద్రలోకాగ్రభో
గవతిఁ గైరవపద్మనద్వపరిభాకారాధికాగ్రభో
గవతిఁ రాజతసాలభోగివరశృంగప్రోజ్జ్వలాభోగభో
గవతిఁ వాసుకి యేలుభోగవతి నాగస్త్రైణలీలావతిన్, 368

క. కనుగొని యప్పరిచుట్టును, దనబలములు విడియఁ బంచి దారుణభేరి
ధ్వను లడఁగఁ దాను ద్వారంబున నెలకొని యనికి భుజగముఖ్యులఁ బిలువన్,

ఉ. వారిది విన్నవింప విని వాసుకి బంధులఁ గూడి వచ్చి బల్
వారణముల్ రథాశ్వము లవారణఁ గానుక లిచ్చి మేము మీ
వారము మాపయిఁ జనదు వైర మటఁచు హితోక్తు లాడఁ జే
వారియు వాఁ పీడుకొని యప్పరిఁ జాసి చమూనమేతుఁ డై, 370

—రావణుడు నివాతకవచులపైఁ బోవుట —

చ. మఱిమయసౌధసాలగృహమండపశిల్పములక యధార్థ మా
మణిమతి యన్పురంబున కమర్త్యవీరోధి జయస్పృహపరా
యణతఁ జనన్ నివాతకవచాభిధు లక్కడివారు రాక్షసా
గ్రణులు పయోజగర్భవరిగర్వితు లాతనిరాక కుబ్జుచున్, 371

చ. రణమున కేఁగుదెంచె బలిరా దశకంఠుఁ డటంచు శత్రుభీ
షణపరుషోపలోచ్చకవచప్రభలున్ శితదంష్ట్రీ కాప్రభభీ
ఘణినిభహస్తనిస్తులక్తపాణమహాప్రభలున్ జెలంగ రా
వణుని యమాత్యులన్ దొడరి వాఁకరించిరి పోరు హిరతన్, 372

ప. ఇవిధంబున, 373

శా. ఖడ్గాఙ్గి భుజాభుజన్ దొడరి రక్షపై నికుళో వాహినీ
రాక్షంభీరవం బడంచుఘనగర్జితో మీఱఁ గాలానల
త్విష్టాఢప్రకటప్రతాపములు వర్ధిల్లన్ మరుత్సత్సనో
తుష్ట్రాద్భిమనోధయకరము గా గోపించి పోరాడఁగన్, 374

ఉ. ఆలమునక నివాతకవచాసురవీరులవీరక కోర్వఁగాఁ
జాలనిమంత్రపుంగవుల నైన్యములక గని పంక్తికంఠుఁ డా
భీభుజాప్రతాపమును బెంపును మీఱఁగఁ బోరె వారితో
రేలుఁ బగళ్ళు నాక నలి రేఁగి మొగిక్ బది రెండుమాసముల్. 375

శా. బద్ధస్థులతో నివాదకవచుల్ పౌలస్త్యుడఁ గాఢస
ద్బద్ధత్వంబున నిట్లు వోరఁగ శతానందుండు వేంచేసి యీ
యుద్ధం బేటికి మీర లిందఱు నజయ్యుల్ పంక్తికంఠు డతి
క్రుద్ధం డెవ్వనిచే నసాధ్యుఁ డింక మీకు సంది సేయక దగున్. 376

చ. సమబలుతోడఁ జేయఁదగు సంది బలాధ్యునితోడ సందియక
సమరముఁ గాదు హీనునెడ సందికి నియ్యకొనంగఁ జెల్ల దీ
యమరవిరోధి మీకు సముఁ డౌట శుభత్వము మే లటంచుఁ గౌ
ర్య ముడఁచి పద్మజం డరిగె నట్ల యొనర్చిన వార లయ్యెడన్. 377

ఆ ఆ నివాతకవచు లధికసఖ్యంబుతోఁ
దను బహుకరింప దశముఖుండు
గొంతకాల మచటఁ గూర్చిమై వసియించి
పలయుమాయ లెఱిగి వారిపలన. 378

—❦ రావణుండు కాలకేయులతో యుద్ధము సేయఁబోవుట ❦—

క. వారల వీడ్పొని వళుణజ, యారంభముతోడఁ గదలి యప్పధమున దే
వారివరుఁ డత్తపుర మను, పేరటి దొకపురము సూచి పృథుశౌర్యమునన్. 379

ఉ. అప్పరివాకిట నిలిచి యార్పు లొనర్పఁగఁ గాలకేయు లా
చప్పుడు లాలకించి రభసంబున వెల్వడి పంక్తికంఠుపై
నప్పుడు దారసిల్లి తమయగ్గలికల్ గనిపింప మీకు గా
నిప్పతి గత్తి వట్టునె హిహీ యిటు రం డని మంత్రు లొంగినన్. 380

శా. కల్పాంతంబుదగర్జితంబు లెసఁగంగఁ గాలకేయాసురుల్
కల్పగ్నిప్రథమాన తేజములతోఁ గల్పక్షయాక్షయ్య నం
కల్పప్రొద్దువవిద్యషద్యయదవీతాకీలికీలచ్చటా
కల్పనల్పశరాళి వృష్టి గురియక గఁపించి రాసై నికల్. 381

మ. తనసేనాధిపు లొందుదీనదశయక దత్కాలకేయుల్ వహిం
చిన వీరంబునుఁ జూచి పంక్తిముఖుఁ డాక్షేపించి రోషాగ్నిక
నొనలక జ్వాలలు మించ నద్దనుజలక గూర్తాస్త్రజాలంబునక
దునుమక సేనలు విచ్చి పోవఁ గని విద్యుజ్జిహ్వం డత్యుగ్రుఁ డై. 382

ఉ. ఏఁ గలుగంగ మీకుఁ దగునే బెగ డొందగ నంచు సంగరో
ద్యోగనిరూఢి నందఱును నొక్కటఁ గొల్తలఁ జేసి యొండు ది

- కే.గంగ వారిలో గలిసి యేడ్చుట నుపగంఁ బంక్తికంఠు పి
ట్టాగిరి నీలశైలము ఘనావలి యొక్కటఁ గప్పుచాఱ్ఱునన్, 383
- క. ఆనందజగదంబున, నాసురపతి ముఱచి యనుచు సరయక తనపై
డాసిన నీసునఁ గత్తిక, వ్రేసె నడుమ రెండు గాంగ విద్యుజ్జ్వల్పాన్, 384
- ఉ. ఉద్ధతి రావణుండు దన యోధులు మెచ్చఁ జతుశ్శతాసురుల్
బద్ధవిరోధులై కదియఁ బట్టినముఁ గొని బెట్టు ద్రుందినన్
యద్ధధరాతలంబు చరణోదర బాహుకళాదియుక్త మై
బుద్ధికే జూడ్పికిన్ వెఱఁగు బూన్యె గృతాంతునివంటయిల్లనన్, 385
- క. శరనిధితరంగల తెఱఁగున, గిఱిగొని పఱతెంచుగాలకేయుల నెల్లఁ
గరచంద్రహాసధారాస్ఫురణన్ బరిమార్చి యార్చి భుజబల మలరన్, 386
- చ. తనవిజయంబుఁ బోగొని ముదంబున నెంచుప్రహస్తముఖులన్
గని యిది యేటిమెప్పు గడఁకన్ జలధీశుని నెల్లినన్ గదా
ననుఁ గొనియాడఁ జెల్లు నని నవ్యవిమానవరాధిరూఢుఁడై
చనియె విరోధిపట్టణము చక్కటి కుత్కట గర్వసంపదన్, 387

— రావణుడు మణిమర్త్యశ్శపురంబుల గల్పుట —

- మ. చని కైలాసనగాధిరాజతులితస్వచ్ఛప్రభాదీప్ర మై
ఘనవప్రంబు వెలుంగఁ జూచి యిదియ గాఁబోలుఁ గాండాధినా
థునివొలంఁచు దదీయగోపురమునఁ దున్ జేరి తద్రక్షకుల్
వినలంకాపురనాయకుం డనియెఁ బ్రవృత్తుల మేఘార్భటిన్, 388
- ఉ. ఏ డిశకంఠనామననుజేంద్రుడ సంగరకాంక్ష వచ్చితిన్
మీదొరతో గణింపుఁ డిది మీరలె మ మైదిరింప నోపినన్
గా దన నేగు దెం డనుచు గ్రక్కున లోపలి కేఁగి యందు
రోదధిఁబోలు వెల్లమొద మొక్కిటి గన్పడఁ జూచి మ్రొక్కుచున్, 389
- సీ కల్పకసురరత్నకమలాసుధాకరాదికులతో బాడమినదివ్యమూర్తి
వాఁకలి గొన్న జేవాళికే దృష్టిగా నమృతంబు గురిముసోహార్దమణివి
స్తనవిస్తవత్ప్రయోధారఁ బుట్టినయిల్లు పాలవెల్లిగఁ జేయుభాగ్యవణివి
కోరినవారికి గోర్కు లవ్వారిగా దయ నిచ్చునసమానదానపతివి
- తే. ఇన్నిట జనించుకీర్తి పైకొన్నలీల
ధవళరుచి మించు మొదపులరిల్లి విట్టి
నిన్నుఁ గనుఁగొంటి శుభములు నేను గంటి
ననుచు సురభికి వలగొని యసురవిభుఁడు, 390
- ఉ. అచ్చటిద్వారపాలకుల నందఱు న్నందఁగ జేపి వీటిలోఁ
జొచ్చి రణేచ్చ రా వరుణసూను లెఱింగి యథంగురక్రథన్

వచ్చి విరోధిసైనికుల వారికతూపుల ఖడ్గధారలతో

వచ్చి రథాశ్వదంతిభటవర్గముతో వెనుక బేర్చి యార్చినన్.

391

శా. ఆధిపతిమహాదరప్రముఖుడై త్యామాత్యులత్పుగ్రబా

హాధిన్యస్తకృపాణముద్గరకుతారాద్యాయుధశ్రేణి బా

ధోధీశాత్మజదంతివాహభటులకు దున్నాడి కాలాభగ

ర్వాధికారి ఘనాట్టహాసముల దిక్కుక్రంబు భేదించినన్.

392

—రావణుండు మరుణసుతులతో సమరంబు సేసి గెల్పుట—

మ. ఉపలక్షించి పయోధినాథసుతు లోహా నిల్వఁ డం చాసురా

ధిససేనానుల నిల్వరించి యసిపంక్తి నొంచి తేరుల్ పయో

దపథం బంజీ చరింపఁ జేసి బహుచూర్తాండప్రభల్ మీఱఁ దో

రపుఁగోపంబునఁ బంక్తికంతునిశరీరం బమ్ములక ముంచినన్.

393

శా. ఆశౌర్యంబు మహాదరుండు గని యీర్ష్యక మించి విస్మయిం

తే శీఘ్రంబున నుద్గమించి పటుశక్తి స్ఫూరణోగ్రమా

హాశుంభత్పరిఘప్రహరపరుషవ్యాపారముల్ సూపె న

పాశిపోద్భవనూతరధ్వరథముల్ భగ్నంబు లై కూలఁగన్.

394

చ. అరదములుక హయంబులు నియంతలుఁ గూలఁ బీఱు వోవ క

వ్యరుణసుతుల్ ప్రభావమున వాయువధంబున నిల్చి భూనభోం

తరములు మోయుఁ గార్తుకగుణంబులు డీటుచు నమృహాదరు

శరముల నొవ్వసేసి వివశత్వము నొందఁగఁ జేసి రీనునన్.

395

వ. మఱియును

396

చ. అశనిసమూహముల్ గురియునంబుదసంఘములొ మహోష్ణక

ర్మశకరముల్ నిగుడ్పులయకాలవిభాకరమూర్త్యులొ యనక

నిశితతరప్రకాండము లనేకము లొక్కట నించి నొంచి ర

ద్వశములు నాతఁడు బ్రకటితభుక్రితుటిలేక్షణోగ్రుడై.

397

శా. జ్యోతిరీధ్వను లాకసంబుఁ బగిలించక బాశహస్తప్రచో

క్షోభించక శరశూలముగ్ధరదాంతుతాదిరస్తోత్కరం

బాభిరోద్గతిఁ బైపయి నిగుడఁ జేయక మర్తముల్ గాడ నెం

తోభీతిల్లి పదాతు లై ధరణి కా వ్యోమాధ్యగుల్ డిగ్గినన్.

398

మ. అపలోకించి హసించుచుక దశముఖుం డాహా ననుక మించి పో

వ వశంబే సుతహినుఁ జేరిద నిరక వార్ధిశుఁ గల్పంతవా

యువుబారిక బడినట్లు లై తిరిగదా యెం డేల ప్రాణంబులా

న విసర్జింపుఁ డటంచు వారలపయి నై న్యంబులక బంచినన్.

399

తే, ఆబలంబులు శస్త్రాస్త్రహతుల నొంప
బడలి వరుణునికొడుకులు పుడమిఁ బడిరి
అనుచరుల్ గొనిపోవ గేహములు సేరఁ
జూచి యార్జును రావణాసురుఁడు పలికె,

400

క, శరధులు గలిగియుఁ గాండ, స్ఫుగణకు దొరయైనవానిపుత్రికు లయ్యున్
బరసేనలు వెనుచటచుచుఁ, బజితేరంగఁ బాటిపోవఁ బాడియె మీకున్,

401

క, బలము చెడి నీశ్వకంతును, బలుచన యైతి రింక మిమ్ము బాధింపఁగ రా
దిలు సేరి తండ్రినై నన్, గలసికిఁ బనుపుఁ డని బెట్టుగా నతఁ డనఁగన్,

402

క, ఆయాటలఁ బజచుచు వరు, బామాత్యుం డగు ప్రభాసుఁ డాలించి పట్టు
ఫేమమున నిలిచి దనుజ, గ్రామణి విని నిట్లు లనియె ఘనవాక్ప్రధిన్,

403

మ, ఆసురాధిశ్వర యీడ లేండు వరుణుం డబ్బాసలున్ గొల్వఁ బో
యె సమానుండగు సేనియన్ దొడరునీపీడలోకంబులం
దసమానుండవు నీప్రతాపమున కీయభోధిరాట్టుప్రపౌ
త్రసుహృత్పుంగవు లోడి రాతఁ డింక వేతా బుద్ధి నూహింపుమాః

404

క, వరుణసహస్రము వచ్చిన, దరమే నిను గెల్వ ననిన దశముఖుఁ డుత్సా
హరసోన్నతి నార్జును న, వస్వరి వెలువడి చనియెఁ దూర్యములరొదలెనఁగన్

క, అని కలశజుఁ డెఱిగించిన, విని రామస్వామి యవల విశంతిబాహుం
డని గోరి యెచటి కరిగెనో, యనఘా సే వినఁగ వలెతు నని యడుగుటయ్యన్,

—ॐ ఆశ్వాసాంతము ॐ—

చ, అనఘజనావనై కచతురా చతురాననచంద్ర శేఖరా
ద్యనిమిషరాజమానసచరా సచరాచరవిశ్వలోకవ
త్తనమహానీయరూపమధురా మధురాపురకామివీవిలో
చనకువలాబ్జదాస్యవనజా వనజాతవహంబుదోపమా,

407

క, భద్రాహృదయేశ్వర బల, భద్రావరజాగ్రగణ్య భక్తశరణ్యా
భద్రార్చిహరణరణ సు, భద్రాధిపభద్రకరణపారీణమతీ,

408

సుగంధివృత్తము.—

పన్నగాధిరాజతల్పపాదసేవనాపరా
పన్నగామరేంద్రచంద్రపారదాభకీర్తిసం
పన్నగాలవాదివంద్యమాన బాణధోరణీ
పన్నగాఢదేవత్రుపార్శ్వహస్తమస్తకా,

409

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాలకృపాలలితకటాక్షునీతాసమాసాదితచతుర్విధాన
 వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్ఞనాభివర్ణితోద్గీర్ణ
 వితీర్ణిభవాధః కృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్య లక్ష్మీవిలాస ధురంధర
 ధరాధిప సభాంతర స్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమనీషావిశేషమంధాన
 వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణ రత్నాకర
 కంకంటివంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్పయామాత్య సంక్రందన
 నందన విజ్ఞానవిభవ విజితనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
 నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమత్తరరామా
 యణం బను మహాకావ్యంబునందుఁ తృతీయాశ్వాసము

శ్రీ ర సు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మదుత్తరరామాయణము

చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీరమణీరమణీయ

ద్వారవతీనర్మహర్త్యవాసివధూహృ

త్సారంగనివహమోహన

నీరదసంకాశ రుక్మిణీతరుణీశా,

1

—→→→ రావణుండు బలిచక్రవర్తిని జయించు నిచ్చచే సుతలంబున కరుగుట →→→

తే, అవధరింపుము కుంభసంభవమహర్షి, చంద్రుడిట్లు శ్రీరామచంద్రుఁ జూచి
రఘుకులాధీశ యీరీతి రావణుండు జ,యంబు సేకొని ఎరుకాలయంబు వెడలి. 2

క, అతులనుతుల్ సలుపుచు దితి, సుతులు గొలువ నవల నడిగి సురుచిరవిభవో
న్నతుల సురథానిఁ బోలిన, సుతలము గని మెచ్చి సొచ్చి సొంపున నచటన్. 3

సీ కలకంఠశుకశారకారవంబులచేత వలనొప్పనుద్యానచనులచేతఁ
పద్మకైరవచారుపరిఖాంబుపులచేత భాసిల్లుకనకనప్రములచేత
మంజులోజ్జ్వలసాలభంజకావళిచేత రాణించుమణిగోపురములచేత
గారుడోపలబద్ధతోఁడంబులచేత గనుపట్టువివణిమార్గములచేత

తే, నవ్యహాక్తికమయనితానములచేత, ధవళమిగు తుంగసాధయూభాంబుచేత
కాంతసోపానపంక్తిచేత, బాలుపుమిత్రమనొకదివ్యపురముఁగాంచె 4

తే, కాంచి యచ్చోటిబహుశిల్పకల్పనలకు, నదృశ్యతంబంది నగరవిహ్వమున నిలిచి
దనుజనిభుఁ డీనివాస మెవ్వనిదోవేగ, మరసి ర మ్మని సేనాని నంపుటయును 5

చ, అతఁడు మహాప్రసాద మని యత్తోలివాకిలి సొచ్చి యచ్చటన్
వెతకి మిత్రవర్తి గనక వేటొకవాకిటి కేఁగి నిర్జన
స్థితి నదియున్ గనంజడినఁ జెచ్చుర నవ్వలికొన్ని వాకిళ్ళు
జతనము మీఱ దాటి చని సప్తమసుఖ్య వహించువాటన్. 6

మ, అరుణున్ బోలినకాంతితో నవపయోదాసీలగాత్రంబుతో
నరవిందంబులఁ గేరునేత్రములతో నాజానులంబోన్నతో
ధ్వరబాహువ్యముతోఁ గటికటలనద్రుక్తాందరస్ఫూర్తితో
నెరుదై చూఱుల కొక్కదివ్యపురుషుం డచ్చటఁ గాన్పించినన్. 7

ఉ. ఆసురమంత్రి సేరఁ జని యంతటిలో నడిఁ డట్టహాసమున్
జేసిన గాసిఁ జెంది వెఱచేఁ బరు వెత్తి దళాన్యు డాసినన్
ద్రాసముఁ బొంది వచ్చినవిధం బిది యేమి ప్రహస్త యన్నచో
నాసురవైరి శేఖరున కక్కడిచోద్యము వాడు దెల్పినన్. 8

ఉ. బొర విదిత్రమైనది మహాపురుషుం డతఁ డెవ్వఁ డొక్కొక
న్నారఁగ నేను జూచెద నటంచు విమానము డిగ్గి నిల్వక
వీరుఁడు ద్వారపట్క మతివేగమునన్ గ్రమియించి సప్తమ
ద్వారము సేరఁగాఁ జని ప్రధానుఁడు దెల్పినయట్లు యచ్చటన్. 9

సీ. కీలికారుణాభీలజహ్నికవాని దంష్ట్రాకరాళవక్త్రంబువాని
బభ్రుబర్బరకేశపాశంబు గలవాని సముద్గర్జశంఖకర్ణములవానిఁ
గుప్పగా నిప్పుకల్ గుఱియుకన్నులవానిఁ జటుబింద బారుణోష్ఠంబువాని
సంరక్తకర్కశశ్మశ్రుజాలమువాని మన్మథానుభోగ్యోమములవాని

తే. భూరిరోషాభిసూచకభ్రుకుటివాని
నున్నతోన్నతభున బాహుయుగళివాని
నుక్కుగద యూనుకొని నిలుచున్నవాని
నొక్కపురునిఁ జూచి దైత్యోత్తముండు. [వెఱచి

తే. చూచి యాదివ్యపురుషుండు సూచువేడి, చూపులకు జంకెలకుఁ జెంత సుడియ
వెఱఁగునడి యట్టె నిలుచున్న విఁశతిభుజుఁ, బలికె నమ్మేటి గంభీరభావణముల,

చ. కదనము సేయ వచ్చి భయకంపిదగాత్రుఁడవై వితాకుఁ జే
సెద విది యేమి రాత్రిచరశేఖర ధీరులు ధీరవృత్తిఁ ద
ప్పుదురె బలీంద్రునిన్ దొడరి పోరఁగ వచ్చితో నన్ను మార్కొనం
గఁ దలఁచి వచ్చితో సరమరకాంక్షితశూరునిఁ దెల్పు నాపుడున్. 12

క. తలఁగినదైర్యము గ్రమ్మఱ, నిలుపుకొని దళాననుండు నిర్భయుఁ డగుచున్
బలిఁ దొడరఁగ వచ్చితి నని పలికిన నప్పుకవవరుండు పకపక నగుచున్. 13

సీ. త్రైలోక్యవర్ణితౌధార్యశౌర్యోద్దిత్యోజ్జ్వలకీర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి
ఖలజనానికనిగ్రహవిగ్రహాత్మ్యగ్రహాత్మ్యగ్రహమర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి
యవలోకమాత్రనేత్రానందకరినిరంజనమూర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి
జగదీశ్వరార్పణేచ్ఛాప్రకల్పితయజ్ఞశతపూర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి

తే. స్వవశచక్ర పరిచ్చిన్నరకలశత్రు, చక్రవిస్ఫూర్తి బలిదైత్యచక్రవర్తి
యమృతాత్మనిఁ దొడర నీ కలవి యగునె, యైనఁ బో వలతేని బాష్పసురనాథ,

రావణుండుబలిచక్రవర్తికడఁబోఁగానతఁడువానికివిష్ణుప్రభావంబు దెలుపుట

క. అని యవరోధము మానినఁ, జని యవరోధమున నసురచంద్రున్ గనియెన్
ఘనయాదికగుణాంద్రున్, బనితవిభోగామరేంద్రు బలిదైత్యోంద్రున్. 15

చ. కనుఁగొని యట్టహాస మెసఁగన్ జని బాహువు లప్పలించి ని
ల్పిన దళకంఠునిఁ గని బలిత్రగళారి పులస్త్యవంశవ
ర్ధన యిటు రమ్మ రమ్మని కరిమ్మునఁ జెంతకుఁ జేరఁ సీసి చ
య్యునఁ దొడవీఁద నుంచుకొని యారరపూర్వము గాఁగ నిట్లనున్, 16

ఉ. సేమమె నీకు బంధులకు శ్రేయమె పుట్టుటకన్ శుభంబె నీ
వేమిటి కిందు వచ్చి తసురేశ్వర కోరినకార్య మంతయున్
జేరీముడి నే నొనర్తు విడిపింపుము నాఁగఁ దదంతవ ర్తియై
యామనుజునియన్ బలికె నక్కడిమాట మఱుంగు వెట్టుచున్, 17

చ. హరి నినుఁ గట్టివేసె నని యందఱుఁ డెల్లగ నాలకించి నే
హరి నెదిరించి నొంచి భువనైకవదాన్వయ హతాస్యైన్వయినన్
స్థిరమతి బంధముక్తునిఁగఁ జేసెన నంచుఁ దలంచి వచ్చితిన్
హరి యిపు డేడ నుండు నన నల్లన నవ్వ బలీంద్రుడి ట్లనున్, 18

క. పడవటివాకిట నీ వి,ప్పుడు గని మాటాడినట్టిపురుషుఁడె విష్ణుం
డుడుగక యొకచో నుండియు, నడఁగక యెల్లెడలఁ దోచు నతఁ డనుకేంద్రా.

మ. మును నారామణుఁ డేడ నుండు నని మాముత్తాత యాత్మీయపు
త్రుని వేధింపఁగ నాతఁ డెల్లయెడలందున్ బూర్ణుడై యుండు నం
చన నాతీరున నుండఁ గోరిన, దదీయాస్థానగ స్తంభనీ
మ నృసింహాకృతి నుద్భవించి వినుతున్ మర్దించఁడే రావణా, 20

మ. విను మవ్విష్ణునిచేతఁ గాదె శుకుండున్ వృత్రుండు సంహ్లాదుఁడన్
దనువున్ శుభనిశుభశంఖముచుకుందవ్యోమధూమామళా
ర్జునవైరోచనకాలనేమి కనకాక్షుల్ గూలటల్ కాలకే
యనిశాటుల్ మధుకైటభాదికులు ను గ్నాటల్ సురాధీశ్వరా, 21

క. మనవంటిదైత్యు లెందఱు, వనబాక్షునితోడ నీటుల వైరము గావించి
చిన వారవ్వభుచే నొచ్చిఁవారును బలియఁ దొడరి యడ మన కేలా, 22

తే. నన్నొకనికొరి బంధించినాఁ డటంచు, నంచెదవు గాని తెలియలే వెల్లజనులఁ
జటులసంసారమోహపాశమునఁ గట్టి, ప్రాథమికన వెలయుటఁ బంక్తివదన, 23

సీ. యెఁగి ప్రపంచంబు సృజించుకొక వేళనొక వేళ సృజింప కూరకుండు
విభుఁడు దానై ప్రోచు విశ్వంబు నొక వేళ సాక్షియై యూరకుండు
నామరూపములతో నటింపుచు నొక వేళ నవి మాని యూరకుండు
దుష్టరాక్షసశిక్ష దొరకొను నొక వేళ నొక వేళ సమబుద్ధి నూరకుండు

తే. నెటుల తోచిన స్వేచ్ఛతో నెటుల యుండు

నెఱిగి భజించు వారల నెఱిగి యుండు

నమ్మహాత్ముండు గట్టిన యట్టిట్టు

లన్న విడిపింప నీకు నా కలవి యగునె,

చ. అని బలి దెల్పు బంక్తిముఖుం డౌర భయంకరమృత్యుయొక్క డై
ఘనతరకాలదండమును గైకొనివచ్చుకృతాంతునందని
రుని నొగిలించి వెండిమల రుద్రునితో జెకలించి మించునక
జెనకఁ కలండె విష్ణుఁడు వదంపు మతం డెటునంటివాఁ డననన్, 25

మ. బలిదై క్ష్యేంద్రుఁడు గ్రమ్మఱక బలికి నోపాల స్త్యవేదాంత వే
త్తలకఁ గానఁబడం డనాదియుఁ డేతద్విశ్వసృష్టిస్థితి
ప్రళయసాదకుఁ డవ్యభుం డతఁడె పో బ్రహ్మాండరూపంబులక
వెలయుక దన్నహిమంబు లిట్టి వని వర్ణింపక సమర్థుండనే, 26

నీ యాగంబు యజ్ఞయు యాగై కఫలము నయ్యాగార్హమంత్రంబు లతఁడెసుమ్ము
దానంబు దాతయు దానసాధనము లద్దాగార్హకాలు బతం డె సుమ్ము
యోగంబు యోగియు మోగోపదేష్ట యోగాశందమహిమంబు లతఁడె సుమ్ము
స్వానంబుభాత్యతయభ్యాసవై శ్చల్య మాభ్యాసార్హమూర్తియు నతఁడె సుమ్ము

శే. శన్న విసఁ దన్నుఁ బేర్కొన్నఁ దను నెఱిగిన
వారియభిముఖు గడతేచ్చి వాంఛితములు
గరుణ నొనఁకూర్చు బంధమోక్షముల కతఁడె
కర్త సుమ్మని బలిదైత్య భర్త యనిన, 27

క. వైరోచనుమాటలు నెని, దూఱక యనుదెంచి మున్ను తోచినయలడా
వారికు నచ్చొక గానక, యారా హరి యోడిపోయె నని గర్వమునన్, 28

ఆ అట్టహాసంబు సేయుచు నచట నిలక
పర్వతగుహాంతరము లెడఁబాసి వచ్చు
దేహసాధన నవలివాకిప్పు గడచి
పుష్పకం బెక్కి దై శేయపుంగవుడు, 29

ను బలి నిర్జించితి విష్ణుండక వెఱచి మద్భాహాబలస్ఫూర్తికి
బలియుక గన్గొన మీఠలంబుల నికక బద్ధాప్తపద్ధతులక
గలువక బోవలె నేగుదెం డగుచు మంత్రశ్రేణితోఁ బలుకుచుక
బలుమాటొక దన వారు ప్రస్తుతు లొనర్పన్ సంతసం బొందుచున్, 30

వ. చని యుద్ధగిశాధిముఖుడై యద్దశముఖుడు హిమనద్గంధమాదన కైలాసాది
పర్వతంబు లతిక్రమించి యవ్వల 31

—→ రావణుఁడు బంగరుకొండ కేగఁగట ←—

నీ. వీచోపుగుమీచువిధమున నునువెల్ల జల్లులమెకములు సఱులఁదిరుగఁ
జావడ లిడునట్లు పతులచెప్పుటఁ బయ్యెదలమాన్పుసతులు నెత్తముల మెలఁగ
దీపికావలి మించు తెఱఁగున జ్యోతిర్ల తావితాసము లుపత్యకల వెలుఁగ
జావడ జెంగల నిల్పుసాబగున భారులుచు గరులుచు బాదాం తికముల నొలయ

తే, భవ్యమందాశీనితేమపటము గట్టి, గైరికద్యుతికుంకుమగంధ మలది
 వేషగంధర్వగానముతో వించు మించు, కాంచనాననిభృన్మౌళి గాంచనతండు
 సే, కాంచి రజతాగ్రః బెటికినకరణిఁ దన్నుఁ
 బెఱుక పలవని గరి కాన్ముఁ బ్రేటై నీకుఁ
 దటచక్కుంధికరపతద్రత్నపాలిఁ
 గొను మనుచు మంత్రి యన నవ్వొనుచు నచట.

33

శా, ఆనాఁ డెల్ల పసింది తద్దిరివినోచారామలీలావిలో
 కానందామృతవాద్ధిమగ్నుఁ డయి దైత్యస్వామి కల్యంబునన్
 స్నానాదిక్రియ లాచరించి మణిచంచత్పవ్వుకం బెక్కి ఛా
 యానీరేజదలేక్షణాధిపజగీపాయత్తుఁ డై యయ్యెడన్.

34

—→ రావణుడు సూర్యునిమీఁదికి యుద్ధమునకై బోవుట ←—

మ, అమరత్కృధరతుంగశృంగగతదిబ్యాధ్వంబునన్ వారివా
 హమరుద్భూతనివాసముల్ గడిచి సాధ్యస్థానగంధర్వలో
 కములున్ సిద్ధపదంబు మున్నగునెడల్ గండ్నొంచుఁ దల్లొకలన్
 సమరక్రిడకుఁ బిల్చుచున్ వెఱుతు మన్నన్ వారి మన్నించుచున్.

35

మ, ననుజగ్రామణి భీతి లే కిటుల యుద్యచ్ఛేగి యైన లక్షయో
 జనముల్ వోయి ప్రభాకరాచ్యకులకున్ ఛాయాధినాథావళో
 కనశీత్యాధ్యుల కర్యమానతులకున్ గాలోచితార్హస్థంబువ
 ర్జనసంసక్తులకున్ నివాస మగుభాస్వల్లోకమున్ గన్గొనన్.

36

వ, కనుంగొని నిరవధికాలోకదురవలోకం బగునాలోకలోచనలోకంబు దక్షియన్
 జొచ్చి యచ్చట

37

సీ, అరుణాచోదితఫణాగరబంధబంధురచ్చంవోమయాశ్వహేషలు
 గనకదంష్ట్రోద్దండకరదండమాతరప్రముఖసాహాసినాదము లెసంగ
 వాలఖల్యాదికప్రతిముఖ్యుపతితముగృహహోక్తసౌరమగ్రాభృతి దగ
 జామరగ్రహిణీఛాయాసఖిమణీకరచుఁగింకణకవ్వణ నుడర

తే, నేకచక్రరథాయాగుఁ డై కిరీట
 హరికుండలకటక కేయూరముద్రి
 కాద్యభూషణఘృణులతో నమరునుగ్ర
 భానుఁ గనుంగొని పాలస్త్యసూనుఁ డపుడు,

38

శా, ఆరక్తాంబరగంధమాఘములతో నత్పృష్ఠ తేజంబుతో
 హైరణ్యోగముచెల్లుతో యుగపదూర్ధ్వాధోభలాశాస్సుర
 ఘోరసాగరసహస్రభానువులతోఁ దో కేంచునబ్బానునిన్
 ధీరత్వంబున నింత గైకొనక పంక్తిగీవుఁ డుగ్రాకృతిన్.

39

మ. తనసేనాపతిమోముఁ గన్గొని ప్రహస్తా నీవు శీఘ్రులై యీ
యనఁ జేరక జని పంక్తికంఠుఁ డని సేయక వచ్చెఁ బోరాడ ర
మృదుఁచుక బిల్వము భీతిఁ జెందిన 'జితోఽహం సూన' మిత్యుక్తి యై
సనువాక్రవ్వఁగఁ జేసి రమ్మనిన యన్నాకారివాక్పద్ధతిన్. 40

చ. అతఁడును బేర్చి చండకిరణావళి వేడిమి కోర్చి పద్మినీ
పతినికటంబు సేరునెడఁ బార్శ్వగు లడ్డము సొచ్చి యేల వ
చ్చితి విట కన్న రావణుండు నెప్పినవాక్యము లెల్లఁ జెప్పి మీ
పతి నిక మాపతిక దొడరఁ బంపుడు నా విని వారు నెచ్చెరన్. 41

చ. తపనునిఁ జేరి మొక్కి యవధారు త్రయీమయదివ్యమూర్తి శౌ
ర్యపరుండు రావణుండు సమరం బొనరింపఁగ వచ్చినాఁడు తో
రపుభుజశక్తి యొప్పుశమరంబై యొనర్చెదవో యి డేల యం
చివుడు 'జితోఽస్మి' యంచు వచియించెదవో యిది యేమి నావుడున్. 42

ఉ. ఆహరిదశ్వుఁ డిట్లను దశాస్త్వనితో మన కేటి పోరు మం
దేహనిశాటులక దొడరి నిత్యముఁ బోరెడిపోరు సాలదే
యూహ లిఁ కేల యిప్పటికి నోడితి మన్నను దప్ప గాదు పొం
దాహవ కేలి నోడె రవి యం చనుఁ దానునతోడ నావుడున్. 43

తే. వాలో దండుఁ డనువాఁడు సచ్చి పంక్తి
కంఠుఁ గని యయ్య నిను దాసి కయ్య మీయఁ
జాల కోడితి నన్నాఁడు చండభానుఁ
డిచట నందఱ గెల్చితి వేఁగు మఃన 44

శా. అదై తేయకు లేళ్ళరుం డవుడు బాహుస్ఫూలనధ్వన మ
య్యాదిత్యానుచరాళి గుండియలు వ్రయ్యక జేయఁ గాలాభ్రమో
నా దిక్కుల్ వగులంగ నార్పుచుఁ బ్రధానశ్రేణి యాత్మప్రతా
పాదున్ పేర్కొని యెంచఁ బుష్పకవిమానారూఢుఁడై యవ్వలన్. 45

క. తుహినాంశుని గెల్చెద నని, మహిరోపరిలోకములు క్రమించి రయమునక
బహు యోజనములపొడ వగు, మహిమలతుడఁ జేసి విశ్రమించినయంతన్. 46

క. అచటికి నీణామోఽన, హచరుం డగుపర్యతాఘ్నుఁ డరుదెంచిన రా
త్రిచరేంద్రుఁ డుపచరించి స,ముచితిస్థితి మాట లాడుచుండెడివేళన్. 47

→ { తపస్సు మొదలగు పుణ్యకర్మములచే భోగంబు లనుభవించు } ←
వారిని రావణుండు పర్వతువలనఁ దెలిసికొనుట

సీ. తిలకంబు దిద్దుముద్దులగున్పు యద్దంపు నిద్దంపుఁ జెక్కులనీడఁ గనుచు
నలరుదండలఁ జుట్టు చెలిలేనగవుఁ జూచి యీవంతిపూదండ యేడ దనుచుఁ
గలపంబుపూయుతోయ్యలి మేనికన్పు వాసనలుపైఁ బొలయమూర్కొని యలరుచుఁ
గపురంపువిడ మిచ్చుకలికిముచ్చట విన వేడె యై మూటాడ వేడుకొనుచు

శే నింద్రభోగంబు పరిపూర్ణ చంద్రకాంతి, వెలయ బంగారుదేరెక్కి వేలసంఖ్య
లచ్చరలు గొల్వడన మోలనకునుక్క. దివ్యపురుషునిజూచె దైవేయవిభుడు,

శే చూచి తినులెక్క సేయక సొగసు మీటి

పొలతులనుగూడి పోవుని పురుషుడెవ్వఁ

డతురమునిచంద్ర విచరింపు మనిన దనుజ

పట్టభద్రున కనియె నప్పర్వతుండు.

49

సీ ఒకనాడు జలకాన మొనరించి బహుకాల ముపవసించిన మేటితపసి యతఁడు
దళ మొకించుక మెక్కి తలఁకక పెక్కేగడ్లు జపము సేసి నక్షమాశాలి యితఁడు
దిగవ రాలినపండ్లు దినియనేకాబ్బమున్ ధ్యాసంబు సేసినధన్యుఁ డీతఁ
డనిలభతుడ సేసి యమితవత్సరము లుగ్రసమాధిఁ బూనినఘనుఁ డితఁడు

శే దనుజనర యీత డమ్మరింబు ద్రావి కల్ప

వృక్షములనీడ నీవేల్పువెలఁదిమంది

యధరములు నొక్కికొనుచుఁ జిరాయు వంది

వెలయఁ బోయెడు నితనిపై నలుగ వలదు.

50

మ. అని యమ్మాని గణింపఁగా వినుచు నున్నంతఁ మణిస్యందనం
బునఁ జండాంశునమప్ర చండరుచి వేల్పుంగొమ్మలుక గొల్వఁగా
జనువేటొక్కనిఁ జూచి యెవ్వఁ డీతఁడో సన్మాని నా సంగఁగో
ర్విని స్వామిప్రియకాంక్షఁ గూలినమహావీరుండు దైత్యాగ్రణి.

51

వ. అని కొండపేరిసాముండు నుడివిన నూ కొనుచు నయ్యసురమండలాఖండలుండు
వెండియ నిజాగ్రభాగంబున.

52

సీ ఉభయభాగంబులయందుండి కొమ్మలు వీచువెలిచామరములు వెన్నెలు గాను
బద్ధ రాగవిమానభాసమానద్యుతుల్ కపటసంధ్యారాగకాంతి నింప
వీణెలు తాయించువెలఁదులు గాంధర్వకలనఁ జట్టుల నెల్లఁ గరఁగఁజేయు
హైమకుండలకిరీటాదిభూషణుచుల్ నింగికి బంగారునీరు నోయఁ

శే, దనువుదాల్చిన మరునిచందమున నంద

మొంది యుడువీధిఁ జనుచున్నయొక్కపురుషుఁ

గాంచి వీఁ డెవ్వఁ డనఁ బాత్రకనకదాత

యితఁ డని తపస్వి దెలుప దై త్యేశ్వరుండు.

53

క. ఆముషిఁ గని యతిశేఖర, వీరులలో నెస్వరైన విసువక గాతోఁ

బోరాడఁగఁ గలవారు గ,లారె తెలుపు మనఁగ నతఁడు లలితోక్తి ననున.

54

ఉ. ఆయతధర్మకర్తజనితాంచితసౌఖ్యరసానుభూతికై

పోయెడువారు వీరసురపుంగవ వీరల డాసి కయ్యమున్

సేయఁగ గాదు వీరు ననిసేయఁగ రారు కృతార్థుఁ డాట నీ

కీయెడఁ బోరఁగా వలసెనేని గణించెద నొక్క శూరునినె ,

55

- య, అతఁ డెవ్వఁ డని యంటివే విను మ మౌఢ్యాపట్టణాధ్యాసి యై
చతురంభోధిపరీతభూభరణదీక్షాదక్ష బాహుబలౌ
న్నతి మించుకొ యవరాశ్వనందనుఁడు మాంధాతృత్వీతీశుఁడు నీ
ప్రతి యోవీరుఁడు నిక్క మిప్పటి నరేంద్రశ్రేణిలో రావణా. 56
- క, నా విని రావణుఁ డెనా, నీ వెఱిగించినటు లంద తెంచెద రతనిన్
దేవగ్రీశ్వర యిపు డ, బూభవరుఁ డెం దుండు నిచ్చడ పోయెద ననినన్ , 57
- దశగ్రీవు డు మా ంధాతతోఁ బోరి సంధిసేయుట ←—
- మ, అజభూమిత్తుఁడు వల్కె నీవు నన నేలా రాక్షసాధిశ చి
గ్విజయారంభముఁ బూని నే, డిదె యుద్ధేశఁబురీంద్రాక్ష బహు
ధ్వజనీనంగతి నేగుదెంచుఁ త్తణమాత్రం బోర్చినల్ దధరా
భుజితో నీకు రణంబు గల్గు నన నుప్పొంగెన్ దశగ్రీవుఁడున్. 58
- క, అంతట గొంతి సేటికి నచ్చటికిఁ విసవచ్చె ధారుణీ
కాంతరథాంతరస్ఫురిత కాంచననిర్మితఘంటికాధ్వనుల్
స్వాంతమరుజ్జవప్రధితసైంధవమేదురకింకిణీధ్వనుల్
దంతిఘటాపరిప్రకటితధ్వజచిత్రపటీపటుధ్వనుల్. 59
- క, తరవములు విని దశముఖుఁ, డీరసమున నటై లేచి యిలె చనుదెంచెన్
ధీరుం డగుయువరాశ్వకు, మారుఁ డని వడి నెదిర్చె మంత్రులతోడన్. 60
- చ. ఎదురుగఁ బోయి పంక్తిముఖుఁ డిపును సొంపును దెంపుఁ బెంపుఁ జ
క్కదనము రాజసంబు భుజగర్వము గల్గినయానృపాలునిన్
గడిసి నరేంద్ర నేను దశకంఠుఁడ సంగరకాంత వచ్చితిన్
బెదరక నన్ను చూర్కొనుము భీతుడఁ వైనఁ దొలంగు నావుడన్. 61
- సీ నిడుదకన్నులక్రేవ నడరుకెంజిగి కర్ణసంకవమతముతో సంధి సేయఁ మ్రెనయఁ
గనుబామలో ముడి నొందుకంటె ముందుగఁ గరంబున నున్నచాపంబు గొనయ
బెమగాడ్పు సోఁకఁ గంపించుకెంజగురు నాబెట్టుహుంక్రియ లాని పెదవి యదర
రమణీ యరత్నహారచ్చలంబున మనఃప్రకపటరోషజ్వాల బయలు పడఁగఁ
- తే, జాఱుకఁచుఱుకున దశకంఠుఁ జూచి యోర
యోరి పౌలస్త్య నాతోడనారణంబు
సేయ వచ్చితి ముచి దేమాయె నెదుటఁ
జక్కఁగా నిల్వరా యంచు జనివిభుండు. 62
- క, పిడుగులకుఁ దోడు వోయిన, కడిఁదిశరము లసురతొమ్ము కాడఁగ నేయన్
జడియక యాయుణములకా, పడె నిపుడిచినుకు లనుచుఁ జంక్తిముఖు డున్ 63
- మ, పడిగోదండము లొక్కసారి గొని దర్పం బొప్ప మాంధాతృపైఁ
బ్రదరాసారము వింపఁ దద్విశిఖవర్షంబున్ నివారించి తన్

గదియఁ పచ్చనిశాటమంత్రిమణులఁ గారించి భూభర్త బ
ట్టివపుందూపుల నొంప నంతకునిమాడ్కిఁ రావణుండుగ్గుండఁడై.

64

మ తనబట్టోదుల నెల్ల నొక్కట నయోధ్యానాథు రోధింపఁ బం
చిన వారందఱుఁ జుట్టుముట్టుకొని యాత్మపించి కోపించి మిం
చి నిశాతాస్త్రపరంపరల్ గురిసినన్ సింగంబు మాతంగభం
జనమున్ జేయఁ గడంగినట్టు నృపుఁ డత్సాహంబు రెట్టింపఁగన్.

65

నీ, శుకునిఁ బండ్రిండుసాయకముల నొప్పించి సారణు నేడింట జడియ నేసి
ధూమాత్తు నెనిమిదితూఁపుల నొగిలించి మారీచునిఁ బదింట మడ మడంచి
జంబుమాలిని మూఁడు శరముల బడలించి యూపాత్తు నాల్గింట నుదుటుమాన్చి
త్రిశరునిఁ బదియేమ తీవ్రాస్త్రముల నొంచి దుర్ముఖు నైదింటఁ చూల నేసి

తే, వెండియుఁ బ్రహస్తములుల నుద్దండచండ
కాండముల భండనము సేయ కుండఁ దఱిమి
తరమె నను గెల్వ నీ కని దశముఖాసు
రాగ్రగణ్యుని మాంధాత యపుడు పొదివి.

66

ఉ, క్రొంచవిభేదశాలి యగుస్కందునిచందముఁ జెంది ముందె న
క్రంపరరాజపేరురము గాడఁగ ముద్గర మెత్తి వేసె నొ
ప్పించిన సొమ్మసిల్లి ధృతిపెంపునఁ దెచ్చి వాఁడు రాజ ని
న్నంచెద నేడు దండికడ కం చతిరోషకషాయతాత్ముఁడై.

67

ఉ, అక్కనకాద్రి బిట్టదర నంటి యదల్చి యెదిర్చి యవ్వీభం
డక్కిన తేరు నెక్కలుగ నేసి హయంబులఁ ద్రుంచి సారథిఁ
దక్కక నొంచి కేతనము ధాడఁగిఁ కూల్చిన నాగ్రహించినే
తొక్కరథంబుపై రవికులోత్తముఁ డెక్కి లయాంతకాకృతిన్.

68

చ, పటుతరఘంటికాకన్యణనబంధుర మా మహనీయశక్తియొ
క్కటి గొని యంత్రకంఠ తుదిఁ గంటివి పొమ్మని యేసి యార్చినన్
దటుకునఁ గేలిశూలమున దాని నడంచి దశాననుండు భూ
కుటు లెనఁగన్ నృపాలుపముఁ గుంతము లిర్వది పూన్చివైచినన్.

69

మ, అవి ఖండించి యఖండకాండములు చండాంశుప్రభోచ్ఛండముల్
యువనాశ్వప్రియసూనుఁ డేయ దనుజవృహంబు భేదిల్లె నం
త వివస్వత్పుత్రదత్తదివ్యశర మాడై త్యేశ్వరుం డేసినన్
వివశుం డయ్యె నరేశ్వరుండు దివిజల్ విభ్రాంతిఁ జొరింపఁగన్.

70

వ, తదనంతరంబున.

71

చ, నిమిషములోపలన్ దెలిసి నీరజబంధుకులారాగణ్యుఁ డ
య్యమరవిరోధిమీఁద జలదాశుగ మేసిన వాఁడు మారుతా

స్త్రమున నడంచె భూపతి కృతానురరం బరివోసి వైచివన్
విమలతుడు రాద్ర బాణమున నిల్పె దదీయశిఖావరంపరల్.

72

శా. మాంధాత్మక్షీతినాథుడుగ్గెరలి భీమస్ఫూర్తి బ్రహ్మస్త్రమున్
సంధించె దనవింట రాక్షసభటుల్ సంత్రాసమున్ జెందగ
ర్యాంధుం డద్దివిజారి పాశుపత మేయన్ బూనె నయ్యధిపతిన్
గంధిశ్రీణి గలంగె గ్రుంగె ధర యాకంపించె స్వర్ణాద్రియన్.

73

శా. ఆయుతాత్మ మెఱింగి యాడకు బుల స్త్యబ్రహ్మ వేంచేసి యే
లా యీయుద్ధము దీన లోకమున కెల్ల భీతి వాటిల్లె మీ
రాయుష్మంతులరై చెలంగె గల రుగ్రాస్త్రోపసంహారముల్
సేయుం డన్న దదాజ్ఞ జేసి రటులే చిత్తంబు లుప్పొంగెగన్.

74

—❦— దశవదనుడు చంద్రునిమీఁదికి దండెత్తి వోవుట —❦—

క. మునిపతి లోకహితంబుగ, మునుకొని తమకిటుల సఖ్యమున్ జేసి చనన్
జననాయకుడు యభేచ్ఛన్, జనియె దశాస్యండును జనియె చంద్రునిమీఁదన్

ప. ఈచండంబున దశకంధరుండు మాంధాత్మవసుంధరావరునిలోడ సంధి గావించి
సౌగంధికబంధుమన నిర్దింధనోత్సాహంబు వహించి మహనీయ పుష్పకా
రూఢుండయి యమృతహిరివరోపరిభాగంబున కుద్ధమించి యవల విడంబితా
డంబరంబునన్ బోయి పోయి పదివేల యోజనంబులపొడవున బ్రథమ భూమిక
యనన్ దగి యగణితాధర చరణారుణ ప్రభావహానితాభినవ హంసమండలం
బగు హంసమండలములో జని మరుత్పథంబు గడచి యవతల నంతరూరంబు
నడిచి పుష్కలజలావిష్కృతపుష్పలావర్తకాది బహువిధజలధరప్రకాండంబు
లకు నుండ నిర వగు రెండవమండలంబు నతిక్రమించి యవక్రవిక్రమాసాధ్యు
లగు సిద్ధచారణసాధ్యులకు వీడవట్టగు మూడవచోటు దాటి యమ్మీదట
నవనాయకధీరతోదగ్రవినియక భూతప్రేతపిశాచ నిశాచరగోచరంబగు నాలవ
కక్ష్యాంతరంబు దరలి తరలీకృతవిస్తృతపాథోనికరశీకరంబుల నధోగతవలా
హకగర్భంబుల నించుచు నుదంచితామరతరంగిణి తుంగతరంగ రంగత్కమల
కుముదాపహృతులన్ బొలుపు మీఱుకుముదాది వేదండకాండంబుల విలా
సంబులకు సదేశం బగుపంచమప్రదేశంబు వాసి వాసవాసిధారానిచారణో
దార దారుణ కఠోరగరుజ్జ్వలసంచలన సముజ్జ్వలవాతావధూత సకలగ్రహ
మండలుం డగు నండజమండలాఖండలునకు బిడారగు నాటవతావున వెడలి
కడఁగి బోలినగంభీరత్వంబు ధరించి నిత్యసత్యసంపదలన్ బెంపుగని నిర్దోషలీల
గ్రాలుజనుదగ్గి ప్రముఖమునిరత్నంబులకు నిదానం బగు సప్తమస్థానంబునన్
బయలుదేఱి యవారితమందారకోరకామందమందాకినీసరిజ్జల బిందుబృందంబున
జెలువంది చటవల కెల్ల నెల్ల యగు నెనిమిదవ నెల వారసికొని తదూర్ధ్వ

మార్గంబున బడలువడక దశసహస్ర యోజనంబు లిగి యవ్వల సయంతయోజ
నాయతం బగు సుధాకరలోకంబు విలోకించి తస్యధ్యభాగంబున, 76

సీ, తనమనోహరమూర్తి ధరణి జక్కని వారి కుపమేయసాత్తమై యొప్పు మిగుల
దనయంచితక ఖాభ్యుదయ మాశ్రయించిన విబుధుల కుత్కుంత వెలయుఁజేయఁ
దఁ విలాసములు చెంతల నున్నరోహిణీప్రముఖకాంతల వింకగాళి ముంపఁ
దనచంద్రికామహత్వంబు బ్రహ్మాండకరండంబునకు గవ్వరంబు గాఁగఁ

తే, దనరుహిమధామ సౌజన్యధాము సోముఁ, జేరబోయినయంతట శిశిరకిరణ
పాలిపైపై నయె సినఁ బంక్తిముఖుని. మంత్రుల మేనులెల్లఁ గంపంబు నొందె,

క, చలిఁ జనఁగాక వడంతుచు, సలజడిఁ బడి మంత్రులెల్ల నయ్యాయించట
నిల లేము దొలఁగి చనుటకుఁ, సెలవీ వలె ననుచు దనులిశేఖరుఁ డలుకన్, 78

శా, ఆహ తావక దేహముల్ వడఁకఁ జేయఁ జొచ్చె నీమూర్ధుఁ డీ
నీహారాంశుఁడు దాళుఁ డించు కని యుగ్మే యుక్తరాద్రాస్త్రసం
దోహంబుల్ శశిమీఁద నించుటకు నుద్యోగించినక జాత్రభూ
గాహాశౌర్య మెఱింగి వచ్చె నటకుఁ బద్మాసనుండయ్యెడన్, 79

— చతురాననుండు చంద్రునిపైదండెత్తిన రావణుని వారించుట —

తే, వచ్చి యిది యేమి వత్స భవత్సమగ్ర, బాహువిక్రమ మీసితభానమీఁదఁ
జెల్లునే చూప నీతఁడు చల్లఁదొర, వీవ వల దగ్ని బాణముల్ విడుపు మలుక,

మ, అని వారించి విధాత వెండియును వత్సా నీమహాసాహసం
బునకే మిచ్చితి మంత్ర మొక్కటి దయాపూర్వంబుగా నిచ్చెదఁ
గొను మమ్మంత్రజపంబు సాంగ మయిసక ఘోరాహనకీర్షణ ని
స్సేవయుఁ గెల్పది విష్ణుమైవ నశుభం జేతెంచు శీఘ్రంబునన్, 81

మ, అది మృత్యుంజయ మాపదల్ వాడమి శ్రోయఁ రానివేశం జపిం
చఁ దగున్ నీ కని శక్తికీలకముషిచ్చందోధిదై వంబులున్
దుది హోమంబును దర్పణంబు విధియున్ దోష్ట నెఱింగించి పూ
ర్ణదయన్ మంత్ర మొసంగి వెండియును గీర్వామాధవుం డిట్లనున్, 82

తే, అసురవల్లభస్తాణాత్యయంబునందు
నీశివాష్టోత్తరశతాఖ్య మేకతమున
నేజనుఁ డవిఘ్నముగ జపించు వాని
కొదవు విజయంబు హాని యాఁ గొదవ యైన, 83

సీ దేవదేవుండు మహావేపుఁ డీశుండు భూపభావనుఁ డభవుండు భవుండు శివుండు
భుజగభూషణుండు శంభుండు నీలలోహితుం డత్తురుఁ డజుండు వైయాఘ్నిచర్మ
ధరుండు జగత్కిర్మ హరుండు లరాటాక్షుం డంత కాంతకుండు యుగాంతకుండు
పశుపతి శూలి కపాలి కాలగ్రీవుఁ డుగ్రుండు భీముఁ డాద్యుండు దిగీశుఁ

తే, డతులుఁ డవ్యయఁ డకలఁకుఁ డప్తమూర్తి
యచ్యుతుఁ డనాదిలయఁడు బ్రహ్మణ్యఁ డచలుఁ
డస్థిహారుఁడు హరిసఖు డభ్రాతేశుఁ
డాశ్రితులఁ బోవుచు నని చెప్పి యజుఁడు ననిన, 84

మ, శశి నిర్జించితి నంచు నన్నెలవునక జాటింపఁగా బుచ్చి నల్
దిశలుక ఘూర్ణిలఁ జేయుతూర్వములతో దేవాచలాధిత్వకా
విశ దేందూపలభామికిన్ దిగి కడున్ విభ్రాంతితో నచ్చటక
దశకంఠుండు వసించె నంబరసరిద్వాతంబు పై జాఱఁగన్, 85

వ, ఇవ్విధంబున నాటిరేయి యెల్ల నచ్చట విశ్రమించి మఱునాఁ డరుణోద
యంబునఁ గాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి, 86

క, అలరుచు లంకకు నిరఁ బో, వలయు నని యమాత్యభృత్యవర్గము వినఁగాఁ
బలికి నలుగడల విడిసిన, బలముల దివియించి దైత్యపతి పయంబు పై, 87

చ, మణిమయదివ్యపుష్పకవిమానరుచుల్ దివి నెండ పైనికా
గ్రణు లిరువంకలన్ భటపరంపరతో నడువన్ శుకుండు సా
రణుఁడు ననేకభంగులను బ్రస్తుతి సేయఁగఁ బోవుచుండి రా
వణుఁ డొకఁడున్ విహర మొదవన్ దనవారలఁ జూచి యిట్లనన్, 88

మ, ఎలప్రాయంబును జెల్వమున్ జతురతల్ హేలావిశేషంబులున్
గనకన్యామణు లెవ్వరొక్కొ బలిమిన్ గాంతానుకూలంబుగాఁ
బలుమందిన్ జెఱఁ దెత్తు నా విని మహాపార్శ్వప్రహస్తాదిమూ
ర్తులు మోముల్ వికసిల్ల నిట్లనిరి రక్షోనాథుఁ డిం పొందఁగన్, 89

సీ ముదిమి యెన్నఁడు లేనికొదమప్రాయపు జెల్వునేర్పులు వేల్పుఁగన్నియలకమరు
సాలపులబెళుకఁ జాపులతళ్ళుఁ జెక్కులొయ్యారముల్ మనుజకన్యకల కమరు
నిడువాలజడలు పెందొడ లంచనడలు నెన్నడుములు నాగకన్యకల కమరు
బాటలమేలిమి మాటలతియ్యదనంబు గంధర్వకన్యకల కమరుఁ [వగల

తే, మఱియుఁ దక్కినజాతులమందయాన, లొఱపులు వహించియుండు రొక్కొక్క
వీరిలో మెచ్చు వచ్చినవారిఁ బట్టి, తే వలయు నన్న నందఱఁ దెత్తు ననుచు 90

మహాస్రగధర, కరుణాలేశంబు ధర్మక్రమము కలుషశంకాకలంకంబు లాత్మన్
జార నీ కమూర్ఖు దేవాసురసరవర చతుశ్శృపసాధ్యవిద్యా
ధరసిద్ధాదిత్యరక్షోదనుజగరుడగంధర్వయతూడికాంతః
పురకాంతాశ్రేణి బల్కిన్ బొదివి బెదరి వాపోవఁగా బట్టి తెచ్చెన్, 91

స్రగధర, చొచ్చున్ గేహంతరంబుల్ సుడిసినమగలన్ జాట్టలన్ లిట్టు పొట్టల్
వచ్చున్ శాతాసిఘారన్ వనిత లతల లప్యగ్రుఁ డై పట్టి యీడ్చున్
దెచ్చున్ యానంబుఁ జేరన్ దెస చడి తను నిందించినన్ బీరముల్ వా
క్రుచ్చున్ పైరించి నన్నున్ గొలువుఁ డెటకుఁ బోఁ గూడు మీకంచు నప్పున్.

సీ, నీయంతమాత్మకి శ్రేణి జల్లన రాల దట్టించి ముందలల్ వట్టి యీశ్వ
వలుదచన్నలవారవట్టికల్ దెగివోవబయ్యెదల్ బలిమిమై బట్టి తివిచి
కమ్మకొవ్విరిసరుల్ గాసియై యసియాడ బలుకీలు గొప్పల బట్టి యీశ్వ
కడియముల్ గాజు లుంగరములు బిట్టాడ బల్లవహస్తము వట్టి తివిచి

తే, మూలమూలనొదిగినమ్రొక్కి వేడుకొనిన మాయన్న కానవేయని వృద్ధ
జనులమాటుల కేగిన సకియ లెంత, పొరలి యేడ్చిన బోసిన చెలులు వట్టె. 93

వ, మఱియు నద్దణహీనుండు గుఱి మేర యెఱుగక వట్టిదండ్రులమఱుగున
నున్న మెఱుంగుబోడుల సత్తమామలక్రించి నున్నయైత్రమాంగనల మగల
తోడ గలిసి కాపురంబులు నేయమహాపురఃస్థులు బుగోపవనంబుల గోడి
చేడియలతోడ గూడి కీడించుకాంచనాంగుల జలకేక దేహ బాలికల
ద్యూతాదివినోదక్రియన జక్కిన చక్కెరబొమ్మల బెక్కు వగల నలంకరించు
కొనుచంచలాక్షుల విమానంబు లెక్కి హరినవమధ్యంబున విహరించు హరి
మధ్యల గిరికందరంబులయందు వేడుకల సెందుకుదరదనల సోధమందిరా
లిందంబుల దిరుగుమందగమనల పరాంగన లనక బాలిక లనక నానా
జాతులమానవతుల బలాత్కారంబున బట్టి తెచ్చి పుష్పకంబుపై నుంచు
నప్పుడు హాహాకారంబుతో విలపించువారును బలికించి వలుకుమిద దుంచు
వారును నేమి నేయద మని పలవించువారును నిం దురనన్ద చెచ్చునే యని
తల్లిడించువారును నుఱుమని పిడుగువలె నిచ్చెడు గెక్క డనుండి వచ్చె ననువా
రును నిట్టికష్టనకు శృష్టికర్త యెట్టివరంబు లిచ్చె ననువారును నింక నెక్కడ
ధర్మంబు లోకంబు లన్నియు సధర్మోపహాసము లయి పడుకాలం బరుదెంచె
ననువారు నయ్యో యింత యరాజకం పై నిక్క బీక పోవునీ యనువారును
నోహో యింద్ర చంద్రాదిదేవతలారా! మీ రై న మా యాపద నివారింపరే
యనువారును నీకూరునిచేతలు వెండికొండకి దం బిక్కిననాం వట్టె యుడంగ
ద్రొక్కి నాగ్గునూచంబు నియక మరిల వలెలు లిచ్చి హఠాత్ దమ
గోడు బోసికొన ననువారును హఠాత్ జేమి నేయం బొలిపుట్టువుల నేమి
పాపంబు నేసితిమో యది యనుభవించక పోవునీ యనువారును జనసిజనక
గురుబాంధవ ప్రాణేశ్వరసభిప్రముఖ సుహృద్దండంబుల పలాచుకొని కిన్నీరు
నించువారును నిట్టూర్పులు నిగిడించువారును రాజా యితరురాగతంబు
గొల గాదు మదిమది నుండి యిట్టిపాపంబుల కేల నుండి గట్టద ననువారును
దమవారి నందఱం బట్ట పట్టినంబునందగ గొట్టిపట్టు మమ్ముం దగగొట్టి
పుణ్యంబు గట్టుకొ మ్మనువారును నాడుబాదియునురు గొంచెంబు గాదు
నిన్నును నీవారిని నీటుగావింపుఁజూమి యనువారును నిన్నివగలం బొగులు
నుగువలం బట్టి తెచ్చి వీరవలన నేమి సుఖం బనుభవించె దనువారును

బహుశంసారచ్చేదనంబులు సేసి యీసడియును దోసం బెన్నినాశ్వుకు వీడు
కొనం గలవాడనని వేమటు వినక దిట్టువారును నై వానిచేయును నెరిసిన
యవయశంబు గనిపింప జేయుకై వడి వీడిన కేశపాశంబులతో వానికి ర్విప్రతా
పంబులు విరూపంబు లయి పొడ వడంగుపడువునక దెగిపడుమా క్తిక హరిమణి
హారంబులతో వానిచాలిటిసామాజ్యలక్ష్మీ సౌమనస్యంబు వాడిన తెఱం
గెఱింగించుభంగిక దుదిముట్ట వాడిన ప్రసవదామంబులతో వాని ముంచు
కలుష జలరాశి యిట్టి దని తెల్పునట్లు యిట్టలంబుగఁ బుట్టి ప్రవహించు
నేత్రకజ్జల ప్రవాహంబుతో వాఁ డెక్కిన విమానంబుతో వాని భస్మంబు
సేయం జాలు రోషజ్వాలికాభీలకటాక్షజాలంబులతో గడగడ వడంకు కొను
లతో జడుపుఁ జెప్పుటలు దొలంగుమేనులతో నిట్టూర్పు వెగలక బొగులు
వాతెరలతో నశ్రుజలధారలక దేలుకన్నుఁ దామరలతో ముంగురుల మొగిలు
తెగల మఱుంగువడి మెఱుంగు దొఱుగు మోముఁ జందురులతో డెందంబుల
నందడించుచుతాపరంపరలతోఁ బొరలుచుక దెరలుచు నలఁత నొందుచు
వ్రాలుచు సోలుచు మూర్ఛిల్లుచుఁ గార్చిచ్చు సుట్టు ముట్టిన నొల్లంబోవు లేళ్ళ
వలె నప్పల్లవపాణులు వెల్ల వెల్లనై దైర్యంబుల వెల్లున నుల్లంబు లొక్కింత సేసి
కొని తమయంతవట్టుం గూడుకొని యేకవాక్యంబుగా రావణు నుద్దేశించి
యిట్లని శపియించిరి.

94

—❦— దేవాదిస్త్రీలు రావణుని శపించుట —❦—

ఉ, ఏము పతిప్రతాప్తము వహించిన వారల మేని నిన్నినా
శ్శేమి కొఱంత లేక చరియించితి మేని మదీయమానముల్
కామవశాత్తుండై చఱుపఁ గాఁ బనిఁ బూనిన యాదశాస్యుఁడుక
గామినివంకనే యడఁగుఁ గాక సుతానుజబంధుకోటితోన్,

95

వ, అని శపించి యంత నిలువక,

96

సీ, మనవారి వీడు ద్రుంచినచందమున వీని వారి వైరులు వట్టి చీట వలదె
యనదల మై చిక్కి మనము గుండెడువీల వీని యాంధ్రును బలవింప వలదె
మనవంటినతుల బల్కిని బట్టి యీడ్చె నీతులువహస్తము లెల్ల దునియ వలదె
వనితలు సుట్టు నేడ్వంగ నప్పుచున్నాఁడు వీరతలల్ గొట్టివేయ వలదె [య
తే, యనుచుఁ బ్రాణేచ్ఛులుడిగి యయ్యలకుఁ బోండ్లు, తన్నుదిట్టుచుబిట్టుకోదనము సే
నాలకించుచు నిస్తేజఁ డయ్యు నెగ్గు, సిగ్గు లెంచక తనప్రోలు సేరె నతఁడు, 97

వ, ఇవ్విధంబున,

98

తనభర్తం జంపిన రావణుని శూర్పణఖ దూఱుట —❦—

చ, విమతజయంబు గాంచి చని వీడు సొరంగనె పుష్పకస్థిత
ప్రమదలయాత్తనాదములు బాటిలె వారికిఁ దోడు నంత ద

య్యమనముతోడ శూర్పణఖయున్ విలపించుచు వచ్చి యన్నచా
దములఁ బడెన్ దృగ్శ్రజలధారలు గాల్యలు గట్టి పాటఁగన్. 99

ఆ, పడినయమజ నెత్తి బాష్పాంబుధారలఁ, దుడిచి యాదరణ నొనఁపమాట
లాడఁ దొడఁ గునద్దశాస్త్రు కర్కశచిత్త మెఱిగి చెలియ లలికి యిట్టులనియె,
ఉ, వీరులు లేరె యెందు బ్రతివీరులపైఁ బనరో జయింపరో
యారస మెత్తి నీవలె నికృష్టత జెంది మఱిది నొంచిరో
శూరత నీకుఁ జూపఁ దగుచోటులు లేవె మహోగ్రహపముల్
దూఱును నైచి నాబ్రతుకు ద్రుంగఁగఁ జేసితి నేమి సేయుచున్. 101

చ, పరులొనరించుపాపములఁ బాపి హితాశ్రితబంధుకోటిఁ ద
త్పరమతి బోవ నోపు దని బాంధవు లందఱు నమ్మియున్నచోఁ
గరుణ దొఱంగి నీతియును గాంచక వారల నీవత్త్రుంప నె
వ్వరు నిను నొను గాదనడువారు నిశాచరచంద్ర యియ్యెన్. 102

క, బలియు రగుదొరలు తమగా, దిలిచెల్లెండ్రకుధనంబుఁ దెత్తురు నా కి
ట్టుల మఱిదిం బొరిగొని నీవలె వైధవ్యంబుఁ దెచ్చువారలు గలరే. 103

క, అనిదూఁతడుచెలియలిఁగనుఁ, గొని యతఁడనుఁడుములముననుగుఱు తెఱుఁగఁ బా
సిన నీపెనిమిటిఁ దునిమిలి, వెనుక నెఱిగి పొక్కి పడితి వెలదిరొ యచటన్.

క, చేదప్పినకార్యములకు, వేదనఁ బొందుదురె జాలి విడువు మింక మనః
భేదము విధి దప్పింపఁ, గా దరమే నీకు నాకుఁ గామిని చెపుమా. 105

— రావణుండు నగమశూర్పణఖను ఖరాదులతో జనస్థానమున కంపుట —

ఉ, ఏమి కొఱంత నీకు జనజేక్షణ కోరినయెల్లవ స్తువుల్
ప్రేముడి నే నొసంగెద దపింపకు నాయనాజిత నై నని
న్న మహిఁ దేటి చూడఁ గలరే సురమానవదైత్యదానవ
గ్రామణు లిచ్చ వచ్చిన ప్రకారమునకా జరియించి మెయ్యెడన్. 106

చ, మనవినతల్లి పట్టి ఖరమానవభోజివరుండు దండకా
వనమున దూషణాద్యనుజవర్గముతో వసియింపఁ బోయెడికా
జను మతఁ డాదరించు నిను సర్వధనంబును నేను బంచెడకా
వనజదళాక్షి నాకడకు వచ్చుచు బోవుచు నుండు మెప్పుడున్. 107

క, నేనొకటియు సతఁడొకటియు, నే నీకు మృగాక్షి యని యనేకగతుల న
వ్త్తానించి ఖరుని రక్ష, స్నేహాన్వితుఁ బిలిచి దనజశేఖరుఁ డనియెన్. 108

చ, కవి వచియించె రాక్షసనికాయము గాఁ గల దంచు దండకా
టవి యటు గాన నిల్చు మచటకా బదునాలుగువేలరక్కసుల్
భవదనుజన్ములుకా గొలువఁ జాలెముపట్టాకచో రహింప నీ
యనరణ దీని శూర్పణఖ నారసికొంచు సమాదరంబునన్. 109

చ, త్రిశిరుడు మంత్రి దూషణుడు ధీరుడు సీదళవాయి యంచు న
ద్వశముఖుఁ డాతనిఁ బనువ వారును నేఁగి బలంబుతోఁ జతు
ర్దశభువనంబులుఁ దలఁక దారుణవృత్తి ఖరుండు దండకా
ప్రశములపాలిమృత్యు వయి రాజ్యము సేయుచు నుండె నయ్యెడన్, 110

ఉ, ఆదశకంఠుఁ డంత దనయంశిపురం బొకయింత సొచ్చెనో
లేదొ నిజాగ్రపుత్రుఁ డట లేమి నికుంభిల నధ్వరక్రియో
త్పాదనకాంక్ష నున్ని విని తానును నేఁగె దదాననేక్షణా
హ్లాదపరితబుద్ధి యయి యచ్చటి కందఱు వెంబడింపఁగన్, 111

—❦— ఇంద్రజిత్తు మహేశ్వరక్రతు నొనర్చుట —❦—

మ, దశకంఠం డిటుల న్నికుంభిల కుదా త్తప్రీతితో నేఁగి యం
దు శుచిప్రోద్ధతహోమధూమకలితాస్తోకార్చిరుద్దీప్తయా
పశతాక్షీర్ణమఖార్హ మండపగతుఁ బ్రత్యగ్రయజ్ఞోపవీ
తశిఖాశృష్టమృగాజనాన్వితు సుతుఁ దర్పించి ప్రేమంబునన్, 112

మ, అవలోకంబున కుత్సనం బడర డాయ్ బోవునాలోన భా
ర్గవశ్చపాహంతివర్ధమానదమువఃక్రాంతిఁ బ్రకాశించునా
హవదీతానిధి మేఘనాదుఁ డనుమోదాయత్తునిఁ తండ్రిఁ జా
చి వినితిఁ బ్రణతోత్తమాంగుఁ డయి మోడ్చిఁ రెండుహస్తంబులున్, 113

వ అప్పడు, 114

చ, ఇరువదిచేతులఁ గొడుకు నెంతయుఁ గూర్చిని గొఁగిలించి వే
మఱు నడునెత్తి మూర్కొనుచు మై పులకింప ముదశ్రువర్షముల్
గరియుచు మోము సారె గనుఁగొంచు నెగ్గ దను వెల్ల గాసిగాఁ
జిరముగ నీడ నేమిపని నేనెదు వత్స గణింపు నావుడున్, 115

మ, దితిజాచార్యుఁడు వల్కె- నాతనికిఁ బంక్తిగ్రీవ వీపట్టి దీ
క్షితుఁడై హాసముఁ దాల్చినాఁడు మును పగ్నిష్టోమముఖ్యంబు లా
క్రతువుల్ పెక్కినరించె నీశ్వరుని నారాధించి మాహేశ్వర
క్రతువుఁ జేసిన శంభుఁ డీతనికి సాక్షాత్కార మయ్యెడ దుదన్, 116

మ, తన కీరీతిఁ బ్రసన్నుఁ డై నశివుచే దంభూతనామాంగుచేఁ
గనియెఁ గామగ మానదృశ్యరథ మక్షయ్యుప్రతూఢీరముల్
ధనువుఁ దామసిపేరిమాయయు దదస్త్రంబుఁ రణాజయ్యన
ర్తనముఁ సీనుతుఁ డీముఖం బయిన నిఁ దర్పించి మాటాడెడిన్, 117

ఉ, శుతరుణాగ్నిహోత్రి కృతకృత్యతఁ జెంది సమస్తకర్తృతం
ఘాతము నుగ్గు నేయుఁ దశకంఠ యదృశ్యరథాధిరూఢుఁ డై
శాతశిలీముఖంబు లురుచానముఁ జేకొని మింట నిల్చినఁ
నీతనయాగ్రణిఁ బొదువ నేరఁడు తొలియు నంచుఁ దెల్పినన్, 118

చ, అరుసముఁ జెందియన్ హృదయ మచ్చటివారి కెఱుంగ నీక యా
 సురవిభుఁ డాభ్యుగూర్చుచునిఁ జూచి యిదెల్లను మంచి దై న ని
 ధ్వరములు సేసి శత్రు లగువానవముఖ్యుల గెల్చె నానుతుం
 దరిభజనంబు నల్ప దగునయ్య సురారుల కంచుఁ బల్కుచున్, 119

క్షుభిషణుండు రావణువకుఁ బరాంగనాపహరణము గూడదని నీతిచెప్పటన్

ఉ, అచ్చటఁ బాసి సానుచరుఁ డై దశకంఠుఁడు మున్ను తాఁ జేఱి
 దెచ్చిన కామినీమణుల దివ్యవిమానము డించునంతలో
 వచ్చి విభీషణుండు దగఁబా పరకాంతల బల్కిఁ బట్టఁగా
 హెచ్చునె దీన శౌర్య మిది యేల యొనర్చితి రాక్షసేశ్వరా, 120

ఉ, అంగన లిందుఁ నీకుఁ గొదవా త్రిదివాంగన లేమిభాతి పు
 ణ్యాంగనలక బతివ్రతల నార్యులభార్యలఁ దెచ్చి గాసి సే
 యంగ నఘంబు వాటిలు మహావయశంబును నగ్గలించు దా
 నం గడతేఱు నాయువు ఘనద్యుతియన్ సిరియున్ బ్రతాపమున్, 121

ఉ, అంటిని మండుచుండుట మహానలకీలలు సేర బోయినక
 గంటు వహించి యూరుపునెగల్ నిగిడించుటఁ గాలభోగినుల్
 జంట వహింప నాయువు వెనక గొనుటక గనిపించుమృత్యువుల్
 గంటికి లెస్స యున్నఁ బరకాంతలు మేలని కోర వచ్చునే, 122

ఉ, ఏనరుఁ డెప్పు డేమి ఘటియంచును దత్ఫల మప్పుడే కదా
 వానికిఁ బ్రాప్త మా ననెడివార్త యథార్థతఁ జెందె నియ్యోడక
 దాని వచింతు దృష్టముగ దానవనాయక విన్దు సీమలోఁ
 జానల నెల్ల బట్టి రభసంబున నీ విటఁ దెచ్చునంతలోన్, 123

ఉ, మానక మాల్యవంతుని కుమారికకూరిమిపట్టి యైనకుం
 భీనన బల్కి గైకొని యభీతిమెయిన్ మధుఁ డేగె నిస్సరిక
 దానవు లడ్డమైన నసిధార నడంచి పరాంగసేచ్చ నా
 త్తానుజఁ గోలు పోయితి గదన్న విరోధులు చుట్ట సేయఁగన్, 124

ఉ, అన్యుధుఁ డేగుదెంచునపు డల్లి మునిఁగి సమాధి నుండి నే
 నమ్రెయి మేఘువాదుఁడను యజ్ఞవిధిన్ జలియింపకుండె నీ
 తమ్ముండు సొప్పుఁ డై యెఱిఁ దన్ను నెఱుంగఁడు గాన వానికిఁ
 గ్రమ్మితి పోవఁ గల్గె నలుగక దగ దాతనమీఁద నిం కిటన్, 125

తే, ఏల యని యంటి వేని దై తేన్ద్ర మించి
 మనసహాసరి గొని పోయి మధుఁడు వానిఁ
 బట్టి చంపిన నవకీర్తి బంధుహాని
 యగు నుపశమింత మని తెల్పుననుజుఁ గినిసి, 126

ఉ. మంచివివేకి వెంతనయమార్గము దెల్పద వే వసించుపో
లించుక యైన భీతి వహియింపక యొక్కడు సొచ్చి దైత్యులక
ద్రుంచి సహోదరిక బలిమితో గొని పోయి చెలంగుచున్న యా
లించి సహింప వచ్చునె బలీ మధుదానపుఁ డింత హెచ్చునే, 127

ఉ. చి చ్చోడిఁ గట్టినట్టు చెడుసింహసటాచ్చట లూడ్చుపూన్నికొ
జొచ్చుమదాంధుపోల్కి తనశూరత రావణుమీఁద జూవఁగా
వచ్చెఁ గదా మధుండు బహుబాక్కులకుఁ బని యేమి యిప్పుడే
యచ్చెడు గున్న చోటికి రయంబునఁ నేఁగి మదం బడంచెదన్, 128

చ అని దురాగ్రహగ్రహవేశంబున నొడ తెఱుంగక కనుఁగొనల మిడుంగులులు
సెదర నదరిపడి యప్పదిమొంగంబుల పొలదిండిమన్నవాఁడు తనసన్నిధి నలిక
స్థలస్యస్తహస్తుం డగుప్రహస్తునొక కనుం గొని యిట్లనియె, 129

—→ రావణుడు మధుం డనురాక్షసునిమీఁద దండెత్తుట ←—

సీ. సంగరోచితగజస్యందనాశ్వపదాతివితతి సన్నద్ధమై వెడలఁ జేయు
హితమంత్రిపై న్యాధిపతులు మున్నగఁ గలవారిఁ బిల్వఁగఁబడవాళ్ళబనుపు
నేఁ డింత దెలిసి యున్నాఁడట మనకంభకర్ణుఁ రప్పింపు మిక్కార్థ మెంచి
యావిభీషణుఁ గొల్చి యేమట కీలంక గావఁగాఁ రగుసేన గాపుఁ జెట్టు

తే. మనకుఁ దోడుగ మయపుత్రితనయుఁ డేఁగు
దేర నీ వేఁగి పయనంబు దెల్పు మాజి
మధుఁ దొలుత గెల్చి మఱి మీఁద మిఘపుగెల్వ
స్వర్గమున కేఁగ వలె నన్న సరగ నతఁడు, 130

క. దొర సెలవిచ్చిన క్రమమునఁ బరివారము నెల్లఁగూర్చి వణవహుడుక్కా
మురజ జయానకథక్కా, దుర్బరువాచ్యరవంబుతో మహోద్ధతి వెడలెన్, 131

చ అప్పుడు 132

సీ. వెనఁ బేర్చి నలువదివేలయత్నోహిణుల్ నడుచువేగంబున బుడమివడఁక
గరిహారిరథభుజంగఖరాదిగతయోధజనులహుంకృతి నాకసంబు వగుల
ఛత్ర చామరకేతుసం తచ్చాయల మార్తాండబింబంబు మఱుంగువడఁగ
పై న్యరజోజాతసాంద్రాంధకారంబు భటకృపాప్రభావలలి నడఁగ

తే. నగ్రమున నుగ్రబలశాలియగ్రసుతుఁడు, కుంభకర్ణుండు నడుమనుజ్జుంభలీల
నేఁగుదేరఁగ దశకంఠఁ డేఁగి మధుని, గట్టణముమీఁద విడిసె తత్సేరు లడరు,

క. మధుదైత్యునిపురమున కివ్విధమునఁ జని కోలుచుట్టు విడిసి మహోగ్ర
క్రుధ యోధు దశముఖుఁ డధిరోద్ధతి వానివీటి కరిగెన్ బెలుచన్, 134

ఆ. అరిగి సుధుని నంతిపురమునఁ బొడగానఁ క డట నిచట నరయునంతలోన
నావిధంబు విని భయభ్రాంతయై తమ, యన్నరోష మడఁతు నని తలంచి, 135

- క. మానితి వేణీజితకుంభీనస యనలాభిదావప్రియనందన కుం
భీనస యెదురుగ వచ్చి ర, శాసనుచరణముల వ్రాలి యూర్తి నడలినన్, 136
- క. అడలార్చి పంక్తిముఖు డ, పృథ్వీతక వడి లేవ నెత్తి బాలా సీతన్
జడు పేల యేడి మధుఁ డెక్కడ నున్నాఁ డనినఁ బడుచు గళవళపడుచున్, 137
- ఉ. కన్నుల శోక బాష్పములు గ్రవ్వఁగఁబల్కె మధుండు బల్కిమై
నన్నిటఁ దెచ్చుకొన్నపుడు నావిధుఁ డయ్యె నతఁడు కూర్చుండై
నన్నునుఁ జూచి తాళుటయె నాయముగా దని త్రుంచి తేని నో
యన్న సహింప నేర్తునటె యన్న మహావిధవాత్వదుఃఖమున్, 138
- ఉ. ఏదొక కార్యముల బదర కించుక తాల్చివహించి చేసినన్
భేదము సెంద దాన్యపతికిన్ నను సోదరి గారవించి ము
త్రైనువ జేయ నిం పొదవి న ట్లయిన్ మధుఁ గావు మంచు నా
గాదిలితోడు వేడ వశకంఠుఁడు నవ్వుచుఁ బల్కెఁ గ్రవ్వరన్, 139
- ఉ. నెప్పుది వంత మాను తరుణీ మధుఁ గాచితి నన్నుఁ గూర్చి నీ
కమ్మల కెగ్గు నే దలఁప గ్రక్కున నారజనీచరాగ్రణిన్
రమ్మను మింద్రమీఁద బవరం బానరింపఁగ నేడె పోవలెన్
నమ్మ మదీయభావ లనినన్ వనితామణి సంతసించుచున్, 140
- మ. చని యభ్యంతర కేళికాగృహమహాశయ్యాస్థలిన్ నిద్రవో
పునిజాధీశు వినిర్దుఁ జేసి పటుసత్త్వం దైన మాయన్న యిం
ద్రునివై బోవుచు నుండి నిన్నుఁ దన కెంతో కూర్చిమై దోడు ర
మ్మని ప్రార్థింపఁగ వచ్చె నా విని మధుం డానందముం బొంచుచున్, 141
- ఉ. అదశకంఠుఁ జేరఁ జని యర్చన లిచ్చి యథోచితంబుగా
సాదర భాషలన్ బడసి యందఱుకన్ తగ విందుఁ జేసి యా
మోడము నెయ్యమున్ విజయమున్ గవిపించిన హృష్టచిత్తుఁ దై
యాదినశేష మాతవిగృహంబున నిల్చి క్రమించి వేకువన్, 142
- మ. మధురాలాపములన్ సహోదాని సమ్మానంబు గావించి ప్రే
మధురాఁ చన్మతి నామె వీడుకొని సయ్యగ్భాహుశౌర్యంబునన్
మధునిన్ బోలుమఱిందిఁ దోడ్కొని మహాయాత్ర్యుల్ భటుల్ బంధు ల
మ్మధునిన్ గూడి పలాకు లాదటన్ జనం పౌలస్త్యుఁ డుప్పొంగుచున్, 143
- ॥ రావణుఁడు మధుసహితం దై యింద్రునిమీఁదికి యుద్ధమునకు వెడలుట ॥
- మ. వెడలెన్ బాజులురాగ్రఘట్టనల నుర్విన్ దాల్చు శేషాహియన్
బడగల్ వంపఁ జమూసమూహజలజఃపారంపరిన్ వేల్పుటే
ఱడుసున్ జెంద భటార్కటీపటహాశఁ భాభీలఘోషంబులన్
జడదిధ్వాన ఉడంగ స్వఃపురజిగీహోబద్ధచేతనుఁ దై, 144

వ. ఇవ్యద్వపున వెడలి యక్కడిందిరక్కసిపిక్కలజేడు లొక్కుడులేనినిడుదపయ
నంబులఁ జని చని, 145

సీ. పూరియుఁ గట్టియల్ నీరును గలపథంబున సేన నడపించుభారితక్తి
పాలెం డించుచోఁ బయనంబు సేయుచో నెందులఁ గ్రందు గానీవిసేర్పు
పనికిరాఁ గలవీరభటులకు నాడాడ బహుమానము వొసంగు ప్రాభవంబు;
వలసినవస్తు లవ్వారిగా శిబిరంబునందె కల్గించుమహావిభూతి

తే. యడుపు తేలులు వల్లంబు లనక నుద్దవిడి రథాచులతోఁ జొచ్చువిపులధాటి
దనకె చెల్లు ననంగ నద్దశములుండు, వెండిమలదండ కపు డేగి దండు విడిసె,

క. ఈలీల వెండిమలకడఁ, బాలెము డిగి వేల ముడిగి పరిసరవరికం
కేళీపనిసాళీఘన, కేళీపనదర్శనేచ్చ గిజ్జికొన మెలఁగెన్, 147

ఉ. వానవుమీందఁ బోవు దశవక్త్రుండు గెల్పు వహింప విక్రమో
ల్లాసిపలాశిసంగతిఁ జెలంగు లతాంగన లింపొసంగుభృం
గీనముదారగానములఁ గేవలఁ దెమ్మెర రాల్చుకొవ్వీరుల్
సేవలు పెట్టి రొక్క మొగి శ్రీకరపల్లవరాగముల్ దగన్, 148

— సూర్యాస్తమయవర్ణనము —

మ. తరుణాదిత్యుల నిగ్రహించుటకుఁ గా దండెత్తె నాదిత్యభీ
కరుఁ డిప్పంక్తిముఖాసురుం డితనిరంద్రోఽప్రతాపంబు నే
జరతాదిత్యుండ నోర్వ నేర్పునె వృథాచండత్వ మిం కెల యన్
కరణిఁ భానుండు మందరశ్శియనుచున్ గాన్పించెఁ దోడ్తోడుతన్, 149

సీ. హంసాఖ్యుఁ గరుట దివ్యవైణఘనృణపంకిలనభాసదిఁ గ్రీడ నలిపె నేమొ
యాకాశమణి యాట నాత్మాయణప్రభాశ్రేణి గన్నడఁ బ్రకాశించెనేమొ
ప్రతిసంధ్యల నెదుర్చుప్రబరమందేహదైత్యులఁ దాకి నెత్తులఁ దోఁగెనేమొ
యపదికృతి మిత్తుఁ డనుమైత్రిఁ గెంబట్టు దనకొసంగినఁ గప్పకొనియెనేమొ
తే. సప్తసప్తిఖురాఘాతచరమైల, కటకగైరికధాతురాగముల నెరసి
తనువునిండినరక్తిగై కొనియెనేమొ, యనంగనరుణిమజరతార్కుఁ డపుడుమెఱసె,

మ. అపరత్నాధర మెక్కవచ్చుసరసీజాపుష్కలిల్లోకించి భీ
తిపరీతం బయి తద్దహితుహరవ ర్తిష్టాత్మమున్ మాని తూ
రుపు గట్టెక్కంగఁ బోవుచీఁకటులబారున్ బోలి నీడల్ సుదూ
రపథాక్రాంతి వహించె భానుతనయాప్రస్థీకరుల్యారుదీన్, 151

సీ. అబ్జనీకాంతశోకాంధకారము నిజోదరసంగిభృంగకై తప మనంగ
జక్రవాణీజాతిస్సరశాతశరహేతిశోణప్రక్షప్రభాశ్రేణిఁ దెల్ప
భగవంక్తి దన వియోగమునఁ గాంచువిరాగ మహిఘోరతరుకోటరాప్తి నుడువ
దినలక్ష్మీ తుదను జెందినవివర్ణత్వంబు వికచక్రైరవకాంతి విస్తరింప

తే నచలసంఖ్యాశ్శములే కాని యమితవాజి
 విరతి లేదని కాండాధిపతిని వేడు
 కొనెడుతలఁపున సరిగెనో యనఁగ బళ్ళి
 మాంబునిధి వ్రాలె రుచి మాలి యంశుమాలి,

152

మ, ఇనుఁ డస్తంగతుఁడైన బాంధజనులఁ హింసింప మారుండు గూ
 ర్చిన కేందామరమొగ్గగుంపులొ జగాఁచెంగల్వపూముల్కులొ
 యనఁ జండాంశునిపాలనిస్సహనతావ్యాసంగబాహ్యప్రవ
 ర్తనభాగ్బాడబకీలీకీలరుచి సంధ్యారాగముల్ రాజలేన్,

153

—❦— తమోవర్ణనము —❦—

చ, ఆలసి పతంగదేవుఁడవరాంబుధి వ్రాలిన వేడ్కుతో రసా
 తలముననుండియుఁ వెడలి దారణకాలభుజంగరంభముల్
 గలయఁగ నెల్లదిక్కులను గ్రమ్మెనొ శత్రుఁ డనంగ రాహు వ
 గ్గలికఁ దమోగతిఁ జగముఁ గైకొనెనో యన మించె జీఁకట్టుల్,

154

తే, ఉప్పరముపేర నొప్పెడుకప్పటనఁటి, నుప్పతిలి చట్టు రావున కప్పరంపుఁ
 గప్పలో యన మందారకొరకాభఁ, దారకావళు లంబరస్థలిని నెరసె,

155

సీ, రతిచన్నుమిట్టల రాణించుకస్తూరికాపకమునఁ దిలకంబు దిద్ది
 కేళినీభ్రాతృయగశ్రీలఁ బోలెడునల్ల చెఱకుసింగిణివిల్లు చే ధరించి
 మోహంపురాణిమృదుయెమ్మె కెన యైనబలునారి పలుమాటు బట్టి దీటి
 లచ్చికొడలికన్నులకు దీటు వచ్చునిలోత్పలశరపంక్తు లొనరఁ దాల్చి

తే, లలితకలకంఠకీలాహలంబు లెనఁగఁ, దళముకొని రెండుగెడలఁ గాదంబకొటి
 గొల్వరాచిల్కసాంబ్రాణిమెక్కి, దర్పకుండు పాంధజనులపై దండువెడలె,

ఉ, కోరినమంచి తేనియలు గోరిలఁగ నిచ్చి సుగంధసంపదల్
 చూటలు గొన్న నోరిట రజోగుణయుక్తి దళంబు లొందఁగా
 జేరిక సేయుపద్మినులశ్రీ దొలఁగఁ గుము దిన్యూపాంతముల్
 సేరె మదాళు లాశ్రయమిశేష మెఱుంగుదురే మలీమసుఖ్,

157

మ, తొలియిక్కల్ పరికించుఁ గన్గొలుకులందుఁ నీరు నించుఁ జలిం
 చు లనత్పంకజకొరకాగ్రముల నస్తోకార్తి బ్రాపించు తె
 క్కులు ముక్కుల్ దుద నప్పళించు సరసిఁ గాన్పించు నాత్మాంగమే
 తిలకించుఁ బతి యంచుఁ గోకి యొక పెంకేఁ గంతునంత ప్రయై,

158

—❦— చందోదయవర్ణనము —❦—

క, కలువలకు మేలు దెలుపఁగ, నలయుచు కోరికలవనకు లడఁపఁగఁ దొలుతఁ
 నెల పనిచిననెచ్చలి యనఁ, దొలిదిక్కున ధవళకాంతి తోరం బయ్యెన్,

159

సీ, యామినీ ప్రాణనాయకురాక విని వానియడుగుల కిడినట్టిమడుఁ గనంగ
 శ్రీసహోదరుని గర్భికరించి పూర్వదిక్కాంత నెమ్మొము తెలుప నంగఁ
 దొలినలదాల్పు రేదొర విడియింప నిర్మించినమగజాలమేక యనంగఁ
 గొడుకురాఁగలఁడంచుఁగడు బొంగువాహినీవరునియూర్పులమించునురుఁగ నంగఁ
 తే దూర్వుడిక్కు నఁ బాండిమ దోచె నంత, లోనదోడ్తోడ సమయాభిడానమాని
 విష్ణుపదము వివాళింపవేడ్క నెత్తు, కప్పురపుదివ్వె యన సుధాకరుఁడు వొడమ
 భుజంగప్రయతము—

క్రమించెన్ బ్రగాఢాంధకారంబు పెల్లా
 క్రమించెన్ దివిజంధ్రికల్ దారకాభల్
 శమించెన్ భృమించెన్ వెనక గోకి పేరా
 శమించెన్ జగోరద్విజశ్రేణి యాత్మన్.

161

—❧ చంద్రికావర్ణనము ❧—

మ. నవచంద్రాతపకాంతిలక్ష్మి దొలుతన్ రాణించె దిక్కుద్య భా
 గవిరాజస్త్రుదుశోణమృత్కలనరంజ్చగక్రచక్రచ్ఛద
 చ్చవిదాయాదనమేధమానరుదీఁ జవత్సుల్లసాగంధికా
 టవిసంబంధివిభాధుకంధరపటివత్సంబు చాటిల్లగన్

162

వ. ఈక్రమంబున గ్రమక్రమప్రవర్థమానంబై నెగడునియ్యగణితసాంద్రచంద్రి
 కానికరంబు హరిహరిదంత దంతావళ చతుర్దంత దుంతుర ప్రభాసముల్లాసంబున
 నుల్లసించి యుల్లసితగిరిమల్లిగా ప్రసవల్లికామతల్లికల మొల్లంపుఁగాంతు లెల్లం
 గొల్లలాడి ప్రథమకుడరాధిత్యకాన్ధలచరత్సటీశ్వరసటాచ్ఛటాస్వచ్ఛతర విభాగు
 భుచ్ఛంబుల నాచ్ఛాదించి జల్లిమెకంబుల వెల్లజల్లులతో నల్లిబిల్లియై భిల్ల
 పల్లదెసల నెరసిన కొత్తముతైపుమొత్తంబుపై నత్తమిల్లిచిత్తజక్రీడాయత్త
 చిత్తంబుతో నెత్తంబుపట్టుల హత్తిమరులెత్తి శ్రీవేడుకకాండ్రలోఁగూడి కీడిం
 చుఖచరమత్తకాళినుల బిత్తరంపుగుత్తంపు గబ్బిచన్నలపైఁ జిక్కువడువెల
 యెక్కుడుమగజాలనరులనిగన్నగల కగపడి విమానంబులెక్కి యుప్పురంబునఁ
 దమయిచ్చగాఁదిరుగునచ్చరయొప్పులాడుల కప్పుగొప్పులం జుట్టినవేల్పుఁజెట్టుఁ
 బూదండలదండితనంబున మెండుకొని పురోపవనసరోవరపరిసరంబుల నొప్పెడి
 పుష్పొడిదుమారంపుఁదిప్పల కుపనాథులన్ దెచ్చుకొని మచ్చికలఁ గలిసి విహ
 రించు నెడఁ జీమ చీటుక్కుమనన్ గళవళించి మోములు వెలవెలంబాటన్ బెదరి
 పదరెడివారిం జూచి కిలకిలనవ్వుజవ్వనంపుఁజవ్వలాడుల మవ్వంపు నవ్వలతోఁ
 జవ్వలకునివ్వట్టి యింటిముంగిళ్ళం దెల్లనిచల్వసాన్ములపైఁ జవ్వళించి పెందల
 కడన వచ్చెద మని చాక్రచ్చి పొద్దు వోయి వచ్చిన ననుపుకాండ్రఁ గటా
 క్షింపక ముగంబులవలం బెట్టుకొని నిట్టూర్పులు నిగడించి మించిన వలపున

నిట్టట్టన నేరక యూరక యున్న నీనేరంబు కావఁ దగు నని తమయడుగులపై
 వ్రాలినం కెరలి పదతాడనం గావించుకొను వెలయాండ్రచరణనఖకాంతులపై
 దొంతరలు గొని యింటినితలబుడుతలతో నింతులతోఁ బంతులు సాఁగి
 పరమాన్నాదిపదార్థంబులుభుజియించుకలవారివెండిన శ్శేరంబులకునించక నించిన
 సమంచితక్షీరధారాపూరంబయికలధౌతమయ సౌఖ్యపరివరిచిత మృదులశయ్యా
 తలంబులం బారలు విరహిణీశనంబుల విరహసాండురశరీరంబులకుఁ బూయక
 పూసిన ఘనసారం బై యుబుసుపొకలకు నెలదోఁటలో మెలంగుమెఱుంగుఁ
 బోఁడులు చిన్నిపొన్నగున్నలం గని పూవక పూచె నన ననవింటి మన్నెవాని
 కీర్తి మూర్తీభవించి భవవంబుల వ్యాపించె నన ముజ్జగంబులం బ్రవహించు
 గంగాతరంగిణీశలకంబులకెల్లఁ బావనత్వంబు సంఘటిల్ల నొక్కటియై యిటువలె
 వెల్లివిరిసిన దన శత్రురనిరూపణక్రియాధురీణం బై ప్రజ్ఞానందకరం బగు సుజ్ఞా
 నంబు తెఱంగునం జెలంగి యిల్లటపుటటల్లుం డై యెల్లప్పుడు రమావల్లభుండు
 దనలో నుల్లసిల్ల నతని శరద్రవ్యాపకత్వంబు సత్త్వసమగ్రం బగుటఁ దానును
 వహించి పాలవెల్లి ప్రపంచంబునం దెల్ల వ్యాపించునో యనఁజగోరికాసీక తృష్ణా
 తరంగంబుల కాకరం బై కరంబు మెఱవి సితసరసీరుహము కుళంబుల వికల
 త్వంబు పరిహసించులీలక దొరసి మరాళకులాధ్యక్షవలక్ష పక్షంబులకు వన్నియ
 పుట్టించి గుహకుహరంబులు వెడలి నిలువం దగుకోనలలోఁ జెలువగుచలువ
 తాతిన్నియల నెలకొన్నతమవెనుకదిక్కుల కొదిగి యేమఱుచి కన్నులమూసి
 పలుకకున్న నచ్చలులపేరులు నొడివింతము మెచ్చి చేమూఁతలు సడలించువారిం
 బెఱుమఱచిచూచి కెరలి నవ్వుచిలువరాచపడుచులకేగ్రన్నులతఘకులం దులకించి
 కిలికించితపతులగు యవతులం గలిసి యలసిన కాముకులఘర్తకణజాలవిలా
 సంబుల నపహరించి హాలారససానలీలామదలోలాత్మకత్వంబునం బరిత్యక్తచేల
 లై బయలు దేఱి బహునికారంబులం బొదలుశబరాభీరమైచ్చాదిజాతులనెల
 తలభ్రాంతిపడిధానధారణాబునకుఁ గారణం బగు వైఖరి ధరించి శరధితరంగ
 మాలికాడోలికాకేళికాలోలజలభాలికా పాలికలతనుకుచులదండ నిండికొని
 సాండురడిండీరఖండంబుల మెండునక గండుమీఱి గండుమీలజతరవిశాల
 ధాశధశ్యప్రకాశంబులకు సంకాశం బగువిధం బావహించి వేలావన నవైలా
 లతామందిరాళిందంబుల నింపొందెడి గంధర్వమిధునంబు లోండొరులకుఁ
 మొనపంటనగంబు గొఱికి యిచ్చు తెల్లనియాకుమడుపుల కనుంగువలె ననంగి
 పెనంగి సంక్రందనచందనగంధ్యలిక ఫలకంబునం గుఱుకుకర్పూరతిలకంబుతోఁ
 దులఁదూగి వేడివేల్పువెలందిమిన్న వేనలి నలవరించుకొన్న సన్నజాజి
 విరులనురులసిరులం గడలుకొని యంత కాంతఃపురకాంతామణి సీమంత
 ముక్తామణీసంతతులకు వింతకాంతులు సంతరించి పుణ్యజనాగ్రగణ్యలావణ్య

వతీకరముకురదీధితిప్రకరంబువలె సుకరం బగు తెఱంగు గైకొని రత్నాకరాధీ
శ్వర వధూభయపార్శ్వప్రద్యోతమాన ధవళచామరద్యుతులకుఁ బెన్నుద్విప
ద్దనం బెద్దయు రహించి గంధవహగంధసింధురగమ నావతంసశ్రవణావతంస
తైరవశ్రీలం గీలుకొని ధనగాయక నాయికాంగులీకలితవజ్రమణిముద్రికాను
కారిత్వంబున డంబు మీఱి కుమారజనకప్రియకామినివత్సోరుహ తౌమవటాం
చితకంచుకచ్చాయలచాయల మెలంగి యంగజభసితాంగరాగసంగతగంగా
ధరాంగరంగద్విభావిభవంబుతో రవణంబు గని శరవణస్ఫురణంబునఁ బ్రాంపిరి
వోవుకైలాసమై లంబుపై దండు విడిసిన దశముఖునివీరభటుల చేతివిచ్చు
కత్తులతళ తళల హత్తుకొని యతని వెలిగొడుగులపడగల బెడంగులనుడుగనికడి
మిం దొడరి ఘననారవిభాసితంబు గా కుండియు ఘనసారవిభాసితం బై
తారకాభిఖ్యాభిరామంబుఁ గాకుండియుఁ దారకాభిఖ్యాభిరామం బై చక్రరం
జనకరంబు గా కుండియుఁ జక్రరంజనకరం బై హంసప్రకాశదూరంబు గా
కుండియు హంసప్రకాశదూరం బై వదాన్యువదనంబువలె సుప్రసన్నతాస
న్నంబై కౌముది గావున సకలపదార్థపరిజ్ఞానంబునకు నిదానం బయి యసూనం
బయ్యె నయ్యెడ.

163

—❦— దశగ్రీవుండు కైలాసోద్ధానమందు విహరించుట —❦—

తే. అట్టివెన్నలపైట దశాననుండు, తనబలంబుల కెడ గాఁగ దలంగి వెడి
కొండపై నొక్క సెలయేటిదండలనరు, నలరుదోట బ్రలేశించి యన్నలవున.

మ. అవలోకంబులక్షఁ బ్రియం బడరఁ జేయఁ మల్లికామాధవీ
లవలీముఖ్యులతాగృహోజ్జ్వలరసాలప్లక్షజంబీరనిం
బవటాశ్వత్థకపిత్థ హేమకదళీపాటల్యశోకాదిభూ
జవిశేషంబులడంబు మెచ్చుచు యభేచ్ఛ గ్రీడఁ గావింపుచున్.

165

శా. ఆకాప్రంపుటనంటిమూకఁ నడిచాయ్ మించుపన్నీటికే
ళాకూళిఁ దిలకించి యాదరిని జెల్వం బై నచంగల్వరా
తాకట్టుం దెలిచల్వదిన్నఁ గని యారా యెంతసౌఖ్యప్రదం
బై కన్నట్టి నదీస్థలం బనుచు బైత్యస్వామి యం దుండఁగఁ.

166

సీ. గేదంగివాసనల్ గిలుదాడి నునుసురహాన్నపువ్వులవలపులు గ్రహించి
పొగడలపరిమళంబులు గొన్ని లంకించి మొల్లలనెత్తావికొల్లలాడి
పాటలీసుమసారభము చూఱగొని మల్లియలసుగంధ శ్రీలనపహరించి
విరవాదుల నెనంగుసురభిశత్రము గాంచి చంపకామోదతస్కరతఁ మించి

తే. పరిసరసరశ్చరమరాళపక్షచలిత, లలితజలబిందుబృందతుందిలతఁ జెంది
మెట్టచంగల్వపుప్పొడుల్ మెట్టిమెలఁగు, చలువతెమ్మరయమ్మేటిశ్రమముమాన్మె
శా. ఆమందానిలు వెంబడిఁ స్తరధనుర్జ్వాబంధపుష్పంధయ
స్తోమధ్యానము మించె నందితసుకీసూక్తుల్ రహించె బిక

శ్యామాగానము మించె నంత నలకాసాధాంతరస్త్రిణి
ణామాఘర్యసువాద్యముల్ దశముఖానందం బొనర్చెన్ దగన్,

168

వ. ఇవ్విధంబున,

169

మ. పలుతావుల్ వెదచట్టు తెఱ్ఱెరలు పైపైదాయ రేరాజు వె
న్నలగాయక్ మధుపాళిమోయఁ గలకంఠిపాళి గూయక్ మరు
ల్లలనల్ గానము సేయ నొంటి నిశివేళక్ దోటవో నైందవో
పలవేడిక్ వసియించుపాంథుని స్మరాపస్సారముల్ సేరవే,

170

ఉ. చక్కెరతిండిత త్తడి వెళక్ దుమికించుచు బంక్తికంఠుడా
చిక్కితి వంచు గించునిలు చేకొని యెక్కడి కల్వతూపుచా
లెక్కడుకిన్నతోఁ దొడిగి యేసి మనోభవుఁ డార్కె నందునక్
జక్కినతొల్లిక త్రళము చిన్నిన స్రుక్కి సురాగి యాత్మలోన్,

171

సీ. చక్కనిచెలి చెక్కు నొక్కనప్పుడు గదా యీచందురాతిన్నె యింపొనర్చు
గలికిపొక్కిలిసారు గాంచునప్పుడు గదా యీపొన్నపూదోట యింపొనర్చు
జానవాతెఱతేనె లానునప్పుడు గదా యీ కేనెనెల యెఱు లింపొనర్చు
సుదతి ముచ్చట చెవి సోకునప్పుడు గదా యీచిల్లగుమిపల్కు లిం పొనర్చు

తే. నతివచిఱునవ్వు వీక్షించునప్పుడు కద, యీశరచ్చంద్రచంద్రిక యింపొనర్చు
బెక్కలేటికి నిందొక్కటక్కలాడి, యిపుడుదొరికినగద యిన్నియింపొనర్చు,

తే. అనితలంచుచు నుస్సురుమనుచుఁ బట్ట, పగలుగావెన్నలలుగాయఁ దొగలజేసి
నట్టెచూచుచువిరహార్తుఁడగుచుముద్దు, గుమ్మయొక్క తెరాగోరుకొనుచు నుండె,

వ. అయ్యవనరంబున,

174

సీ. కలిశాయుధునినిండుకొలుపులో గుజరాతిమేలుకోపులఁ గొంత మెప్పు వడసి
యనిమొనఁ దెగివచ్చినట్టివీరుల నెదుర్కొవఁ దోడచేడెల గూర్చిపనిచి
యిదుగొ మీవిడివల కేనె వచ్చెద నంచుఁ దమకించుయజ్వలఁ దాళఁ బలికి
చెలిమిచే వెంటవచ్చిన మేనకాదిపూర్ణేందుబిం బాస్యల నిండ్ల కనిచి

తే. ప్రాణపదమైననరాజు పట్టిమీఁది, బాళి త్వర సేయ రంభ లోపలికిఁ బోయి
కాసె చనుకట్టు బంగరుగజ్జె లాది, గా వదలి శీఘ్రమున జలకంబు లాడి,

175

సీ. ఎలమాదళపుమేలిజలుగుపావడ చూచి వల దని చలువపావడ ధరించి
చంద్రికపనివన్నెచేల యే లని హొన్న జగిబురుసాపనిచీరుఁ గట్టి
కస్తూరికావర్చ సిస్టు గా దని నీటుగాఁ దావికుంఠమగంధ మలఁది
జంటము త్రైపుకట్టుజంటరవిక మాని వహించు మొగ్గలకైక దొడిగి

తే. కపురతిలకంబు ముత్యాలకమ్మదోయి, తారహారము మగతాలదండ రెంట
పేట పాపటబాట్టును నీలు గులుక, నాత్మ కింపై నసింగార మవధరించి,

176

క, ఎడ లేక కపురవాసన, లడరెడిబాగాలు కొన్ని యాకుమడుపులుక
బడతేకు వడి నిడుకొని వెంబడి బడి రా రంభ సంభ్రమంబున వెడలెన్. 177

ప, ఇవ్వడువున నిల్లు వెలువడి యప్పల్లవాధర నలకూబరోపగూహనోల్లాసంబునక
బయలుదేటి మేలివలివెనరిగంచువలువ పైతాణిశాలువ మేలిముసుంగిడి శర
ద్వనంబులో వెలింగెడునెలరేఖం దృణీకిరించి మగతాలపంజరంబునఁ జెలరేఁగు
వలరాయనిపట్టంపురాచిల్ల కనుంగు చుట్టంబై దిట్టతనంబుతో నవనిధిపట్ట
భద్రునిపట్టణపథంబు వట్టి పదంబులం బెట్టినమెట్టియలు కటకటంబులతో విట్టు
గా మొరయ రజతగిరి కరగుదెంచె నట్టినమయంబున. 178

క, అరుదెంచి తోడిచేడియఁ బరికించి నమీప మయ్యెఁ బడఁతిరొ యలకా
పుర మిదె యదె యాచక్కని, దొరబంగరుమేడ యనుచుఁ దొయ్యలియవలన్.

మ, కనియెఁ మత్తగజోత్కరోత్కరజపూత్కారోత్కటాంభఃకణా
ర్ద్రనభఃప్రాంచితతారముఁ సురనదీరంగ త్రరంగాజ్జరం
గనటద్ధాత్మతురంగసంఘసశంకాశృద్ధిసీలాంశుకే
తనదీవ్యద్రభఘోరముఁ దశముఖోద్యద్వాహినీవారమున్. 180

క, కని యివి రావణపై న్యము, లని తెలిసి వయస్యఁ జూచి యసురులు మూర్ఖుల్
చనరా దీ తెరువునఁ నికఁ, జనఁ దగు గిరివీఁద మనకు నకియరొ యనుచున్

క, ఆలనామణి యసురుల, పాలెమునకఁ గొంత తొలఁగి పావననందా
కూలంకషయవ్వలిదరి, కేళీవనిఁ జొచ్చె నిజసఖిరత్నముతోన్. 182

* రంభనలకూబరునికడకుంబోవుచురావణుండున్నయుద్యానవనంబునకుంపచ్చుట *

తే ఇవ్విధంబున దశకంఠుఁ డేకతమున, నున్నయెలదోటయే దైవయోగమునను
తేమపులియున్న పొదసాచ్చులేడివగిది, జొచ్చియచ్చోటు మెచుచ్చువచ్చునపుడు.

సీ అప్పద్దనయనకిల్కొప్పనఁ జుట్టినవిరిమలైనరములపరిమళంబు
లక్కొమ్మనుదుట సోయగముగా దిద్దినగర్భూరతిలకంబుక మృతావి
యబోటివిగిగల్గిగుబ్బుల నలఁదినకుంకుమగంధంబు కొత్తవలపు
లచ్చెల్లచెవిసంది నమరునంచెగ పువ్వుచాయలజవ్వాదిసారభంబు [పంక్తి

తే. లక్ష్మణుఁగుఁబోడి పుక్కిటతమ్ములమున, బుగులుకొనువాసనయుఁ గొనిపోయి
ముఖునియాసలు సఫలత మొనయ నెదురఁ, బెట్టెఁ జలపాది తెఱ్ఱెరపిన్నవాఁడు.

శా, అయ్యామోదము నాసికాపుటగతం బై నక దశాస్యాసురుం
డయ్యారే పరమాద్భుతం బయినదివ్యామోద మేతెంచె నే
యెయ్యారంపుమిటారి చేరినది యాయుద్యానభూభాగముక
వెయ్యెలా యటు లైన ధాత నిపుడే వేనోళ్ళఁ గీర్తింపనే. 185

ప, అని తలంచుచు నిజగ్రథాగంబున. 186

క, కరకంకణపదమంజీ, రవివంబులు దిశల నొరయ రశనయు మొరయన్
మరుగజ్జలగుట్టములవలె, సంభవమున వచ్చు నేల్పుసానిం గాంచెన్, 187

క, కని నివ్వెఱవడి భ్రమఁగొని, తనువు మఱచి కొంతవడికి దనుఁ దెలిసి దశా
ననుఁ డవ్వనితతనూవిల, సనములు పలుమాఱుఁ బొగడసాగెన్ దనలోన్, 188

సీ, మించి దృష్టికి మిఱుమిట్టు గొల్పెనునిది తెలియఁ గారుమెఱుంగుదీఁగెయేమొ
కార్యెఱుంగున కిట్టికళ గలదే యిది సొబ గైన వెన్నలసోగ యేమొ
వెన్నలసోగ కీడిన్నె లున్నవె యిది మరునిరాచిల్కసాంబ్రాణి యేమొ
చిలుకసాంబ్రాణికి జెలువంపువడ లుండునా యుది కలికిరాయంచ యేమొ
తే, కలికిరాయంచ కిసోయగంబు గలదె, యిమ్మెగల దిది జాళువాబొమ్మ యేమొ
జాళువాబొమ్మ కీవిలాసములు గలవె, మెచ్చ నగునచ్చర వెలందిమిన్న యేమొ,

మ, మదనుండే సృజించె దీని నజ్ఞపై మా తొడ్డి లే కున్న నీ
యుదుటుంగుబ్బలపొంక మీమొగములో నొయ్యార మీమేనిలో
కుదు రికన్నులబెళ్ళు లీతఱుకు కీల్ గొప్పన్న శృంగార మీ
పదియూర్వన్నె పసిండిచాయ మఱి యేచద్మాక్షికిం గల్లునే, 190

సీ, కలువ లీ డనవచ్చుఁ గలువల కిటువంటిసాగఘటాలు మెఱుంగుచూపు లున్న
జక్కవల్ సాటి రాఁ జను జక్కవల కిట్టియెడ లేనిపొందిక లెవుడు నున్నఁ
దేంట్లు దీ టనఁ దగుఁ దేఁటు లీసీటున గుంపుఁ బాయక జత గూడి యున్న
జిందంబు సరిపోల్చఁ జెల్లఁ జిందంమున కీయందంబు తెలుగుచె ల్వంది యున్న
తే, నెటుల సాధర్మ్య మించుక యేని లేని, వాని నెటువలె బ్రతినేయవచ్చుదీని
జఘకువొల్లన్నలకు గుబ్బచన్నలకును, గప్పకీల్ గొప్పనకు మెడయొప్పునకును,

ఉ, పచ్చలకంకణమ్ములును భాసెలుదాపలి కీల జాళువా
కుచ్చలకొంగు దాల్చి తిఱుకుందెలిచెక్కులు చెప్పరింపఁగా
హెచ్చుపిఱుంగుభారము సహింపక నన్నడ లింత కొంచఁగా
నెచ్చటనుండి యెచ్చటికి నేగెడునో యిది యెంటిపాటునన్, 192

మ, ననువాలూపుల బెళ్ళు నెమ్మొగమునందుం దెల్ల మాతెల్విగు
ల్లునడల్ గొల్కొనుత త్రరంబు పలుకొర్కుల్ సంతసంబుం జెనం
గొనుభావంబు సఖిహితోక్తులపరాకున్ మీఱ నిక్కొమ్మ యొ
క్కనిపై మేల్పడి యేగుచున్నసాలపుం గాన్పించె నాచూడ్పికిన్, 193

సీ ఎమోహనాంగఁ డీయెలనాగముచ్చటల్ వించుఁ గొంగిట గారవించునొక్కొ
యేయెమ్మొకాని కీయింతి వాతెఱ కీనె లిచ్చి పైకొని రమియించునొక్కొ
యేమనోహరుఁ డీవదూమణిమణితంబుచే బారవశ్యంబుఁ జెందునొక్కొ
యేవన్నెకాని కీలావణ్యవతిగోటి దెనకులు తళ లూరఁ జేయునొక్కొ

తే యీవెలదిజన్మ నామంబు లేమియొక్కొ, మేలుగొని నన్నరతికేళినేలదొక్కొ
యేలకండిన దీని నే నేల విడుతు, నవి దశాననుఁ డుద్వృత్తి నట్టె లేచి, 194

ఉ. బావురుగానిఁ జూచి వెఱవైకొనఁ దల్లడ మందుమాటఁ తే
జీవతె గుండె జల్లు మన జేడ్డడి వేల్పు వెలంది బోవ
త్రోవకు నడ్డమై నిలిచి తొయ్యలికేల్లవఁ బట్టి నిల్చి సొం
సావహిలంగ దానిమొగ మట్టె కనుంగొని రావణుం డనున్.

195

— రంభ రావణసంవాదము —

ఉ. ఎవ్వరిదానవే జలరుహేక్షణ యెయ్యది పేరు చెల్పవే
జవ్వని యెవ్వఁ డలఁచి చయ్యనఁ బోయెదవే మిటారి నీ
జవ్వనమున్ విలాసమును జక్కఁడనంబును నీటుఁ జూచినన్
బువ్వలుకానికై న భ్రమ పుట్టు గదే భువనైక మోహిని.

196

సీ కురులు నున్నఁగ దువ్వొక్కొప్పుఁబెట్టిననీటుఁ గనుఁగొన్న మోహంధకార మొదపు
రై కలలో గుల్మరంపుగుబ్బల కుంకుమపుఁబూఁతఁ గనుఁగొన్న మలయు రక్తి
చెవినంది హోయలుగాఁ జేర్చినతొగరేకుఁ దిలకింప నామోదములు జనించు
సొగసుకుచ్చెలముడి జోక శోభిలునాభిఁ జూచిన మరువడి సుళ్ళు వొడముఁ

తే. గప్పురపురేఖ దగునెచ్చెగంబుచందు, రహివిలోకింప మదిచందురా గరంగు
నింతసంగార మూని యాయుఁతిఁ గూడి, యెందుఁబోయెద వీవేశయందుబాల.

సీ దినము ఫలాహారమునఁ దవింపఁగఁ గదా చిలుకలు సీలాగు పలుక నేర్చె
దలిరుటాకులు దిని తప మానఁగాఁ గదా వైకంబు నీపాటి పాడ నేర్చె
నలరుతేనియ లాని యడవినుండఁగఁ గదా యళులు నీచూపుల ట్లలర నేర్చె
జలము గ్రోలి తటాకములఁ వసంపఁగఁ గదాయంచ నీనడలసోయగము నేర్చె
తే. నలఁత యిటుపంటిసీచూట నీదుపాట, నీసాలపుచూపు నీనడల్ నెమ్మి వినఁగఁ
గనఁగఁ దొరకునెసామాన్యకాముకులకు, బలుతపంబులుగావించిబడలకున్న.

ఉ. కొప్పుకచేతఁ బట్టి మడిఁ గోరిక లీక తెత్తఁ చేనియల్
చిప్పిలుమోవిఁ గ్రోలి నునుచెక్కిలి నొక్కుచు గుబ్బు లంటుచుం
గప్పురవీడ మిచ్చి తమకంబున నీవి వదల్చి యంత నీ
గొప్పపిఱుందుపై నొలసి కూడినమేటికి స్వర్గ మేటికిన్.

199

చ. పలుకలు వేయు నేల నిను బాల కనుంగొనినంతనుండియుం
జలుకపటాణిరాతు త్వర సేసె నికం దమి విల్పఁ జాల నీ
ములకమిటారి కేటనగుముద్దుమొగం బొకయింత యెత్తి తొం
గలినునుతెప్ప లార్చి గడకంటఁ గనుంగొని కౌఁగిలింపవే.

200

ఉ. లోకము లేలువేల్పుదొరలు సురలు నరులు భయస్థులై
చేకొను మంచు నన్ను నుతి సేయుచు మ్రొక్కుదు రట్టివాడ నే
నీకు నిజంబుగా వలచి నేఁ డిదె యంజలి చేసి మ్రొక్కెదం
జేకొని మోవితేనె దయ సేయఁ గదే తగదే కలంపఁగాన్.

201

- మ. అనుమానింపకు నన్ను పంజీపురుషుం డాశించినం ద్రోచిరా
జని వేటొక్కని డాయ నాయమంటె నాయందుకొ విమర్శించి చూ
చిన గోరంత కొఱతయు గలదె నీచెల్వంబు సాఫల్యముం
గన నాముచ్చట దీర్చవే యని బలాత్కారంబు గావించినన్, 202
- క. గడగడ నడకచు నుడుపులు, తడఁబడి సి గ్గడర నెడఁద దడదడ మనఁగా
జడుపుంజెప్పుట నొడలుం, దడియ దళాస్యం గని రంభ తడయక పలికెన్ 203
- ఉ. వేడుక కాండ్రకై తిరుగువేశ్యల నాడినజాడ నన్ను ని
ట్లాడఁగఁ బాడి యాన దనుజాధిప మామవు నీవు నీకు నేఁ
గోడల బావి దప్పదురె కోవిదు లన్యులు మోహదృష్టిపై
నాడిన మాన్పు నీవె కలియం దమకించెద వేమి సేయుదున్, 204
- చ. పాలు పగు బ్రహ్మవంశమునఁ బుట్టి శ్రుతుల్ పఠియించి ఘోరని
వ్వలఁ దపముల్ ఘటించి బహుశక్తియ లూఁదినమిమ్మువంటి పె
ద్దలె తగువావియుక వతన దప్పి చరించిన నవ్వుచెల్లగా
ఖలు లింకఁ బాయ నేర్తురె కాపథముల్ దనుజేంద్ర నాపుడున్, 205
- క. పకపక నగి దళకంఠుఁడు, సకి నాఁనుజనకు నీవు నతివై కోడం
డ్రీక మెపు చేసితివి నీ, మొక మే నే నెఱుంగఁ దెల్పుము నిజం బనినన్, 206
- తా. అంభోజాసన పల్కెఁ దావకసుతుం డౌనేకదా యఁచితా
రంభుం డానలకూబరుం డతఁడు భార్యం గా ననుం జేకొనఁ
రంభానామముదానఁ గోడలిని గానా నీకు వీపట్టితో
ఁంభోగి-చినయప్పు డే తెలియు మీచందంబు దై త్వేశ్వరా. 207
- ఉ. నీకొమరుండు మెచ్చుటకె నేఁ డిటువంటిమనోజ్ఞ వేషముకొ
జేకొనిపోయెదకొ విడువు వీఘ్రమె పోవలె వేదీయుండు నా
రాక కతండు విక్రమధురంధరుఁ డించుకె యలైనేని చీ
కాకువడుకొ జగంబు లదిగాక తపోధనసంతుఁ డారయన్, 208
- క. నన్ను గని కోడలనుచును, గన్నులఁ గప్పకొని ప్రియము గావించురు మీ
యన్నయు వది నెయు నటువలె, మన్నింపఁగఁ దగదె నీవు మామవు గావే, 209
- చ. కొమిరెలు నీకు లేరె పదికోటులు వత్తురు కోరి తేని నీ
తమకము మేర గాదు సుతుదారను బట్టి దళాస్యం డెంత య
క్రమ మొనరించె జూడు మనరా సరివా రఙ్గీర్తి హేతువా
నిమిషసుఖంబుఁ గోరి జననిందలఁ బొందుదురే భవాదృశుల్, 210
- మ. తగదయ్యా దళకంత వంశగుణవిద్యాశ్రీలఁ బోకార్పుచేఁ
త గదయ్యా యిది తాల్మినక విడిచి పెద్దల్ గన్న తోగ్గినక మెలం
గి గురుత్వంబు వహింపవయ్య యని యగ్గిర్వాణిప్రార్థింపఁగా
నగుచుకొ దై త్వండు రంభవా తెలిసెఁ గాంతాని తొడల్ చూచినన్, 211

సీ, పాండరీకనిరూఢిఁ బరఁగువాఁకిఁ గాక కలికి నీకనుదోయిఁ గాంచఁ దరమె
హరిమేధకలనఁ బాయనిధన్యులకుఁ గాక పడఁతి నీలేఁగాను పట్టఁదరమె
తెలికై దువులఁ దారసిలుశూరులకుఁ గాక చలి నీకటాక్షంబు జెందఁ దరమె
ధర్మసంగతి మీఱఁ దగుధీరులకుఁ గాక చలియ నీకనుబామల్ తెలియఁదరమె

తే రాజమాయక్రియాలీల రహి వహించు

సుగుణులకుఁ గాక నీముద్దు మొగము దొరయఁ

దరమె యితరుల కతనుండు తటిమె నన్నుఁ

దర మెఱిగి చర్చుఁగనఁ జేర్చి తరుణి పోవు

212

చ, కులిశముచేతఁ గానిపని కోమలి నీనునుసాగకల్కివాల్

తళుకుమిటారిచూపులె కదా నెఱవేర్చు బలారికోల్వలలోఁ

గలవెలయాండ్ర కెల్లను శిఖామణి నీవె కదా మఖక్రియల్

నలిపెడివారి కంచికిఫలంబు గవా నినుఁ గూడి యుండుటల్,

213

చ, వెడవిలుకాఁడు నక బరిభవించె నిఁకన్ నిను మానఁ జాల నె

క్కడిపెడవావు లెన్నదవు కామిని యెక్కడ నేను మామ నె

క్కడికొడు కేటి కోడలవు కంటిమె యచ్చరమచ్చెకంటి కె

క్కడ నొకరుండె భర్త యనఁగా విని యుంటిమె తక్కులేటికిన్,

214

మ, అలివేణి పదిలోపలం బదునొకం డై యుండెనో లేదో జ

క్కులరేరాయలపట్టి యంతట నె నీకన్ వాఁడు నిక్కంబుగాఁ

జెఱువుండే కద నీకు మామ నగుదున్ జేజేలకున్ నీకునుం

గలవే వావులు నన్ను మాత్రము వితా కారితరురే మాటలన్,

215

సీ జనకుండు సుతుఁడును జన్మంబు సేసిన వనిత వా రేమి కావలయు నీకు

నన్నదమ్ములు సోమయాజులై వెలసిన వనిత వా రేమి కావలయు నీకు

బావయు మఱఁదియు జవరానఁ గూలిన వనిత వా రేమి కావలయు నీకు

నల్లుఁడు మామయు ననిఁ ద్రెళ్ళి వచ్చిన వనిత వా రేమి కావలయు నీకు

తే, వాని పరుసలు గణియింప వచ్చి తేని, వసత మాతోడ మాటాడ వశమె నీకు

జాలు నిఁక నేల ర మ్మని కేలు వట్టి, బాలఁ గొనిపోయి చెంగల్వపాన్పుఁ జేరి,

సీ, తమకించి యొడినుంచి తమ్మిఁబోలినమోము జిగి దక్క మోములు చేర్చిచేర్చి

యెలతూండ్ర నగుబాహువులుగుండబెడివంబు లగుసందిశులసందినదిమి యదిమి

లవలీదశములట్లు నవరై నచెక్కులు వాఁడువాఁడగ ముద్దులాడిమాడి

చిగురుఁ గేరెడుమోవి నొగిలించి పలుగెంపు లడరఁ జేయుచుఁ దేనెలానియాని

తే, కుసుమమంజరు లన మించుగుబ్బచన్న, లగడుపడ బెట్టు కరముల నలమిమలమి

నీవి నడలించి బడలించి నెలఁత నపుడు, కఠినరతుల నలంచె రాక్షసవిభండు, 217

మ. అకృతాశ్లేష మవీక్షితానన మయక్తాలాప మవ్యంజిత
భ్రుకుటిక ప్రణయం బకల్పితకృత్సంభావ మవ్యక్తబం
ధకళామర్మ మలబ్ధకూజిత మనందస్తాధరం బయ్యు దై
త్యకులేంద్రం గరగించె దానిరత మాహా వానిమే లిట్టిదో. 218

మ. కటిచక్రంబు చలించె హారగతముక్తాతారకల్ రాలె నం
తట మోముదొగ జేసిఁ గుంతలవిభాధ్యాంతంబు వ్యాపించె ను
త్కటవక్షోజగిరుల్ వడంకె నవలగ్నవ్యోమముఁ మేఖలా
ర్భటి మోసెఁ దనుజుండు బల్కి మెయి రంభం బట్టి భోగింపఁగన్. 219

సీ. రాజహంసవిహారమణీయతార్హ మౌ కొలని లులాయంబు కలఁచినటులు
సింధునాయకుపాండు సేయఁ బోయెడితరంగిణి మదేధము గలఁగించినటులు
పున్నాగసంశ్లేషమున కెక్కు నెలతీఁగెఁ జెనకిగాడ్చు చలింపఁ జేసినటులు
వలరాజుచే మించువహిఁ గాంచి దులకించు నలయంచఁగిటిసొంచి యలఁచినటులు

తే. ధనవిభుని పట్టి గనునట్టితలఁపు పుట్టి, యేగురంభను బలిమిమై నిటుల పట్టి
బెట్టిదపు కేళి నలమటఁ బెట్టి విడిచి, పెట్టె దళకంఠుఁ డామేలు కట్టి పెట్టి.

వ. ఇక్కైవడి నమ్మెక్కలవగరక్కసిచుక్కలరాజుచేత నొక్కవడువున విడువంబడి
వెంబడిం బడి నిబ్బరంబుగాఁ దఱుముగబ్బి బెబ్బలివాకికిం జిక్కియుం జిక్కక
మగుడినహాఁకిరణి రాహుముఖగహ్వరంబునం బడి బయలుదేరిన చంద్రకళ
చందంబున నుద్దండగృప్రతుండాగ్రనిహతిఁదప్పి వెలువడుచిలుఁ చెలువచెలుపునఁ
జెదరినముంగురులతోఁ జెదరివబెఱుకూపులతోఁ బ్రిదిలిన నీవీబంధంబుతో
వదలిన కేశపాశంబుతోఁ బిగిలినబింబాధరంబుతో నొగిలిన చెక్కుటద్దంబులతోఁ
గరఁగినకపురంబుతిలకంబుతోఁ జెరిగిన తారహంములతోఁ బడలిన నెమ్మెగంబుతో
వెడలినయశ్రుజలధారలతో సాలసినకన్నుఁదామరలతో నలసినకోమలాంగ
కంబులతో వాడినవిరిసకులతో వీడినభూషణంబులతో వసియాడుచిన్నయడు
గులతో వసివాడు నెన్నడుముతో నలగిన గబ్బిగుబ్బలతోఁ గలఁగిన నెమ్మనం
బుతో గాసివడినజఘనంబుతో వాసిచెడినరనుకాంతితో ప్రీలినకంచుకంబుతో
రాలిన చేర్చుక్కముత్యములతోఁ బాలుపులేని యంగరాగంబులతోఁ దలఁప
రానిదీనభావంబుతోఁ గసిగందిన బాహులతలతో వెఱఁగుందిన పెందొడ
లతో నెడలేనిగోటిచనకులతోఁ గడలేనిచింతాభరంబుతో నాకారంబుఁ దాల్చి
వచ్చినశోకరసాధిదేవతవలె నద్దైవత యువతీమణి త్రోవకెదురువచ్చియూఱడించి
మచ్చికమాట లాడునెచ్చెలికైదండ గొని యలయుచు సాలయుచు నిట్టూర్పు
నిగుడించుచుం జని చని, 221

మ. అలకాపట్టణరాజమధ్యమున నీ తాసీలపుంగోటలో
పలిబంగారుహజారముఁ గడచి నుఁబ్రాఁగొపుటామేడలో

నలుకన్ గీల్లడ గొట్టుకేళిని జోహరిడ్డ కెందమ్మిబొం
దళపుక రాతును వ్రాసినట్టిపడఁటన్ మించుపూఁబాన్వనన్.

222

సీ హెచ్చువాసనవక్క లిచ్చి చుట్టినయాకుమడుపు లీఁ దివిరెడునడపదాని
వినికివేళ యి దంచు నీలె మెచ్చుగ మేళవించి తెచ్చినగానవిద్యదానిఁ
బాలివోనినేర్పుతోఁ బూవుపెత్తులుగట్టి వేడ్కఁ గానుక లిచ్చువిరులదానిఁ
బరిహసములు నటుల్ బయకాండ్లు మొగసాలఁ గాచినా రని తెల్పుకటికదాని

తే, నించుకయుఁ దేటి చూడక నెందుమీఁది
హాళియును లేక యింత ప్రాధ్దాయె రంభ
రాక యున్న దదేమికారణ మొ యనుచు
దలఁచు నలకూబరునిఁ జేరి తలిరుగోడి.

క, అడలుచుఁ గాటుకకన్నీ, రుడుగక జడివట్టి కురియ నొడలు గడగడన్
వడకఁగ నీట్టూర్పులనెగ, లడరంగ దీనగతి నతనియడుగుల వ్రాలెన్.

224

వ, ఇవ్విధంబున,

225

చ, అడుగుల కాళిలి యేడ్చుజనరాలి విరాళిము వింతత త్తఱం
బడరంగ లేవ నెత్తి యొడియం దిడి చేలకొనం గనుంగవన్
జడిగొనునశ్రువుల్ దుడిచి జాతెడి కొమ్ముడి చక్కఁ బెట్టి యా
బిడ మొగ మట్టె గన్గొని కుబేరునికూరిమిపట్టి యిట్లనున్.

226

సీ, కవజక్కవలపెక్కుఁ గాంచునీచనదోయి కలికి యేకతినుండు గాసిపటిచ
గొదమతుమైదలల్లుపొదలునీనెటికురుల్ చలియ యేమలినుండు చిక్కుపటిచ
వెలలేనికళఁతో వెలయు నీనెమ్మాము వనిత యేవికలుండు వాడుపటిచ
సంటినఁ గందుపూవంటినినును మేను మగువ యేదుర్జాతి యగడుపటిచ

తే, నెలత యేచఱచిత్తుండు నీసిసాళి, కలికివొల్లన్నలను నీరు గ్రమ్మఁజేసె
దకుణి వివరింపు మేరీచతముఁడు మీఁది, చే పెలుంగక నిన్నింతఁజేసె ననిన

ఉ, కోమలి వంత నున్ను రని కుందుచు మేను నెమర్చు గేలుకెం
దామరదోయి మోడ్చి ధననాయకనందనుఁ జూచి పత్కెనో
స్వామి నినుం గనుంగొనెడివాంఁ ధివంబుననుండి యీవయ
స్వామణితోడఁ గూడుకొని చయ్యన నే నిట కేఁగుదేరఁగన్.

228

మ, ననుఁ ద్రోవం దిలకించి పంక్తిముఖుఁ డన్యాయంబునం గేలుప
ట్టినచోఁ బట్టి రమించినట్టితెలిగంటిం పట్టి భోగింప వ
చ్చునె మామా తగ దంచుఁ గోడల నటంచున్ జాలఁ బ్రార్థించినన్
వింక డద్దప్పుఁడు బల్కి బట్టి చటచన్ వేమాట లిం కేటికిన్.

229

చ, తగవును ధర్మ మూఁకొనినదైత్యునికిం బలుకాన దిక్కులే
కగపడి గానిఁ బొందు మని యంబునగర్భుఁడు పొసే యుండఁగా

వగ లిక నేల యైన బలవంతుఁ డొకం డీటు చేసె నంచు నీ
మొగమునఁ దెల్పి నీహృచయమున్ నొగిలించుట కార్చి జెందెదన్, 280

చ, లగములవ్రక్కలించుకులిశాయుధుసంతటివానినీటిపై
జగడము సేయఁ బోవునెఱసాహసి పట్టిన నాఁడుదాన నే
వగ విడిపించుకోఁ గల నవారణ మానము పోకముందరన్
దెగువకుఁ జొత్తు నన్నఁ గువిధిన్ నిధి చేసె నమర్త్యకాంతగాన్, 281

—❧— నలకూబరుండు రావణుని శపించుట —❧—

క, నలకూబరునికికొఁగిట, నలరుచు సుఖయించు రంభయెట యిరువదిచే
తులరక్కసిబలుసందిటఁ, గళవళ మందునట దైవగతి కే మందున్, 282

మ, అనుమాటల్ విని గుండె దిగ్గు మనఁగా నాస్యంబు కెందమ్మితో
సెన గాఁ గన్నుల మంట లంటికొనఁగాఁ నీర్వాభిమానంబులన్
బెనుగాయంబుల నాత్మ నొప్పికొనఁగాఁ బేరల్క శాంతిక్షమల్
సనఁగా నన్నలకూబరుఁడు దనుజున్ శాపింప నుద్యుక్తుఁడై, 283

మ, తనలో నొక్కముహూర్త మయ్యసురకృత్యం బెల్లఁ జింతించి వీ
ని నిరోధించుట మంచి కార్య మనుచున్ నిష్కర్ష గావించి ది
గ్గనఁ బూఁ బానుపు డిగ్గి దోలుటను గంగాతోయముం బూని బు
ద్ధి నిరూఢస్థితి మించి రావణుని నుద్దేశించి సకొప్పుఁడై, 284

ఉ, ఈదనజుండు కోరిక వహింపనిరంభను బల్కి బట్టిన
ట్టాడట నింక నొప్పనిమృగాత్ముల బల్కిని బట్టెనేని స
మ్మాదము డీట నత శిరముల్ పదియుం బదినులువ్రక్కలై
మేదిని గూలుఁ గావుత నిమేషములో భువనంబు మెచ్చఁగన్, 285

మ, అని శాపోదకముల్ విసర్జనము సేయన్ దేవతల్ మెచ్చి బో
రన వర్షించిరి పుష్పవర్షము లవార్యస్సారధారాధర
స్వనగంభీరమృదంగఘోషముల దిక్చక్రంబు భేదిల్లె నం
దునఁ గౌజేరి సుతించుచున్ సతులు సంతోషించి రెంతేనియన్, 286

క, అపాల స్త్ర్యకుమారుని, శాపము విని పం క్తిముఖుఁడు సంతాపించెన్
బ్రాపించె నాఁటనుండియుఁ, గోపనలమనోంబుజానుకూలత్వంబున్, 287

వ తత్సమయంబున, 288

శా, అన్నాళీకభవప్రద త్తవరమాహాత్మ్యంబునం గ్రూరుఁడై
యెన్నం డెవ్వరి రావణుం డతనిదుష్టేచ్ఛల్ నిబారించె నేఁ
డన్నన్నా నలకూబరుండు ప్రబలుం డంచున్ సుధాంధుల్ నుతుల్
పన్నున్ సాగిరి కారలం బడినబాలల్ వొంది రానందమున్, 289

క, అలప్రియురాలికి నిటువలె, నలకూబరుఁ డుత్సవం బొనర్చి తదీయా
విలభావ ముడఁచి యిచ్చకు, వలసినటుల మెలఁగె రామ వసుధాధీశా, 240

— ప్రభాతవర్ణనము —

వ, అని పల్కి యగస్త్యమహామునిచంద్రుండు వెడియు రామచంద్రున కిట్లనియె,

నీ పాండవీకసమృద్ధిఁ బాపఁగా శశిక్షీర్తి మలఁగె నావెన్నెలలో కలఁక బాఱఁ
బలివివర్ణత స్రుక్కునతుల కన్నులపోల్కి రాజు చెన్నఱఁ జగోరములు బడలఁ
బద్మినులో వెలఁజెందఁ బరిహసించినదోషమున నాఁగఁ గుముదినుల్లురువుదోఱఁగె
బాంధసంహారపాపమున మూర్ఛిత మారుఁ డన రతికుచముల నలసి తూఁగె

తే, నిదుర లుడిగి పునారతి కెదల వ్రాలు, వాలుగంటుబయాణిముత్యాలనరుల
తైత్వమున నుల్కిపడి రథసమునలేచు, తత్పతులనవ్వె దీపికలో ధవళరుచుల

ఉ, కంతురణాంతతాంతవిటఘర్నకణాపనయప్రవీణసా
ధాంతరభాషిసీవ్యజనతాంచితవృత్తకుచోత్తరీయచే
లాంతమృగీమదాగురుసితాభ్రపటీర విశేషవాసనా
క్రాంతములై దిగంతములఁ గ్రమ్మె నిశాంతమరుత్కిశోరముల్, 243

క, మునుకొని వేకువఁ దనగిరి, దినమణిఁ గన దివురుపూర్వదిశకుం గొనఁ జూ
పిన ముంగరముత్రైమువలెఁ, గనబడియెన్ వేగుచుక్క కలధాతరుచిన్, 244

ఉ, కాయజబారి కోడి మును గౌతమితక్తై తమకోడిజాతివాఁ
డాయె సురేంద్రుఁ డట్టిదొర నాఁగి జయింప దశాస్యుఁ డీయెడం
బోయెడు నిత్రైఱంగు వినుపోలికిఁ దెల్పద మంచు బెట్టుగాఁ
గూయిడుచున్నవో యనఁగఁ గుక్కుటముల్ రొద సేసె దిక్కులన్, 245

క, తమి విధుఁ గలసినయఁబర, రమపులకాంతురవరంపరలు దోడ్తోఁ ద
త్సమయశిశిరానిలునిచే, నమసెనొ యనఁ దారకావ్రజంబు లడంగెన్, 246

క, చెలిమికి నినుండు బలుకర ములతోఁ బనుదేర మిన్నముట్టినయదయా
చలపతికి వేళ వీచిన, తెలివితోపుజిగి దూర్పు తెల తెల నయ్యెన్, 247

తే, ఎందు ద్విజనామించుచందమామ, మనలనిద్రాంధకారాల్లి మునుఁగఁజేసె
మేలుకొలిపె నినుం డెంతమిత్రు డనెడి, భాజిఁ బులుగులు కలకల పలికె దిశల,

చ, లలితమరందకాంక్ష ముకుళంబుల జిక్కిన కైతవంబునం
బిలుకల నాండ్రున్ విడిచిపెట్టి నిశం బ్రతిపక్షబంధుతా
కలువల కొద్దై యవియు గందిన గ్రమ్మఱ జేరుతేటుల్
గలకల నవ్వె బద్మినులు కస్తూతరాచ్చవిభాచ్చులంబులన్, 249

మ, గిరిధృద్వక్తము బాసి తావి కిర వౌ కెందమ్మి పూమించుటు
ప్పరిగఁ శ్రీ విలయఁ సరోవరసభాభాగంబునన్ మించె బం

భరభామామృదుగానముల్ కవివరప్రత్యగ్రపద్యార్థబుల్
తరళోత్తంగతరంగరంగవిలసత్కాదంబినిలాస్యముల్.

250

చ, అలయక యెల్లెడఁ మెలఁగి యం దొకచో నితరేతరాననం
బులు దిలకించి యొండొకటి మూర్ఖునుదున్ దమిఁ జేరి చుచువుల్
గళముల నుంచి నిల్చి యెఱకల్ తనువుల్ గడియించి చొక్కుచూ
డులు నిగుడం బయోరుహకుడుంగములున్ విహరించె జక్కవల్.

251

శా, అందోళింపఁగఁ జేసె ముందు రజతాహార్యంబు లంకేశ్వరుం
డెందుం దుర్జయుడింద్రుపీ డొరయుచో నే మెచునో వాడు పొం
పొందం గానుకయిత్తు నంచుఁ దొలిగి ట్లుత్కంఠతో నెత్తుమేల్
చందాకంపు తెఱంగునన్ దనరె భాస్వద్బింబముం దూర్పునన్.

252

శా, పగ్గంబుపున్ బలుచిల్వరాపడగనున్ బ్రాగైంపుతాచాయలన్
డిగ్గం ద్రారి నబారుణాబ్జగృహవాటిభాగ్రమాసంచల
ద్వీగ్గాఢ స్తనకుంకుమద్యుతుతో రెట్టిది భాసిల్లెఁ ద
త్ప్రిగ్గిర్యాతతథాతురాగరుచులన్ బాలార్కశోణాసువుల్.

253

ఉ, అంతకు మున్న రావణశాటకులేంద్రుడు వీతనిద్రుడై
యంతికవాహినిన్ వెలయ నాహ్నికకృత్యము లాచరించి దు
ర్దాంతరణోత్సవంబునఁ బ్రధానసహోదరపుత్రమిత్ర సా
మంతసుహృద్భటోత్తములమన్ననఁ దోగొని సేనలుబృగన్.

254

స్తంభర, కదలె గంభాణింభాగ్రనిహతి రజతగ్రావపాదాళి నుగై
చదర్క హస్తీంద్రహస్తాచితవమధుల జేజేలమెద్రోవ లెల్లన్
జొదు గొందఁ న్యందనప్రస్ఫురితగతులచే ట్లోని వీలిం బతాకల్
గదియన్ వ్యాపించుబల్ చీకటుల రవిరథక్షత్త్ర యంధత్వ మూలన్.

255

—❦— రావణుం డమరావతీవట్టణము ముట్టడివేయుట —❦—

చ, కవలి దశాననుండు లయకాలఘనాఘనగర్జితభ్రమ
ప్రదభటసింహగర్జన లపారగుహకుహరంబు లానినన్
బదులుగ మోయియవేల్పుమలఽజ్ఞకుఁ బోయె దదీయపాదముల్
చిదురుపలై ధరం గలయఁ జేయుచు సేనలు గొల్వ నధితిన్

256

ఆ, పోయి తత్సమీపమునకుఁ గాన వచ్చు వేల్పుపురము చూచి విస్మయపడి
చేరి యువనముల సేనలు విడియించి, యలప్రహస్తుఁ గని దశాస్త్రిఁ డనియె

మ, కనుగొంటే యనురావతీపురము గంగాభేయతోయావగా

హననక్రామరరాజితామరసపత్మాక్షీవిహారోత్తి ప
త్కనదంభఃకణమాలికాతులితిముక్తారత్నశీల్పప్రక
ల్పనభాగ్యప్రవిభావలక్ష్మితన భోభాగంబు భాసిల్లెడిన్.

257

సీ ఈపట్టణలలామమే కదా శతమన్యు రాజసం బొందించురాజధాని
యీనగరీరత్న మే కదా బహుపుణ్యములు సేయుప్రజ చేరుపుణ్యలోక
మీపుటభేదనంభే కదా యెల్ల సౌఖ్యము లీచ్చు ననుభూతిగ గన్నపదవి
యీపురగ్రామణియే కదా రణంగహతులు ప్రాపించు ప్రావృణ్యలంబు
తే కల్పవృక్షము లున్నశృంగారవనము, లీనివాసంబుననె కదా యెనక మెనగు
గామగవిఁ గట్ట నిది గదా గాడిపట్టు, దీని వర్ణింపఁ బరమేశ్వరై నఁ దరమె 260

సీ ఏచాయఁ గన్న రేరాచటావాకిళ్ళ గొమరు మీఱినదివ్యగోపురములె
యేనిధిఁ గనుఁగొన్నఁ హీరవారప్రభాసాధారణోత్సేదసాధమణులె
యేతోఁట లరసినఁ గేతకీపున్నా గనుమనోహరిసురభిళములె
యేయిండ్లు చూచిన హిరతారచిరత్నరత్నసంపన్నతారాజితములె

తే, యెందుఁజూచినఁ బలుకోర్కు లిచ్చుతరులె
యేడఁ జూచిన వేడుక లిడుకొలఁతులె
యెచట జూచినఁ బ్రతి లేనికృతక గిరులె
యిటులఁ గా కున్నఁ బ్రఖ్యాతి యెటుల గాంచు.

260

మ, పరిభాతారసురాపగాలహరికాసాండుద్యుతుల్ వజ్రభా
స్వరవప్రాచ్యతరప్రభల్ విధుశిలాసాధాంశుయూధంబు లి
హ్నరిపైఁ గప్పినఁ జాడ నొప్పిఁ ద్రిజగత్పూర్వైశ్వర్యంబుఁ జయిం
ప రహిం బైకొనుకీర్తివైఖరిఁ బ్రహస్తా చూచితే నాపుడున్,

261

చ, అది విని మంత్రి యిట్లను సురాసురలేశ్వర కీర్తి గాదు గా
యిది భవదీయవిక్రమసమృద్ధి నిజేశ్వరు సేమి సేయునో
త్రిదశుల కేమిచేటా యని దీనత వెల్వెల నా పురీందిరా
సుదతివిపర్ణ భావ మనుచుం గన నయ్యెడు నాదుచూడ్కికిన్,

262

మ, అసురాధీశ భవత్ప్రీతాపశిఖ పై వ్యాపించె నాఁ బద్మరా
గసముజ్జ్వలితగోపురప్రభ యుదగ్రం బయ్యెఁ దధూమజా
లరమశ్రీల విశాలనీలవలభుల్ గాన్పించె దజ్జ్వలల
లైలఁగఁ ద్వారకపాలవిద్రుమరుచుల్ వీక్షింపు మీహృలునన్,

263

మ, తను రోధింపఁగ నేగు దెంచినమిముఁ దర్పించి భేదంబుఁ జెం
దినస్వర్గక్లిప్తగత్రతోయకణపంక్తిం బోలెఁ గేళీసరః
కనదాభీలమరాళపక్షయుగరుక్ష్పంద్రాతపశ్రీద్రవ
ద్వపచంద్రాశ్మసువేత్తబాలకగళద్వ్యాపూ మొప్పారెకిన్,

264

ఉ, ఈపట కిప్పరికా డివిజు లేలఁగ జూచినయట్టితప్ప చా
వ్రేవర సన్నఁ బంపు మవలీలఁ ద్రివిష్టప మాక్రమించి యై
రావణదంతిలోడ సుపరాజను బల్విడిఁ బట్టి తెచ్చెదఁ
నా విని రావణుండు చిఱునవ్వున నాతనిఁ జూచి యిట్లనున్,

265

ఉ అంతఃపాద వాదువే కదా యయినన్ మధుమేఘనాదదే
వాంతకకుంభకర్ణుల నరాంతకముఖ్యులఁ గూడి యప్పురం
బంతయు నాక్రమించి చతురధ్వము లానుక నిల్వఁ డంత జం
భాంతకుఁ డేమి సేయునో యటన్న హసా దని యాప్రహస్తుఁడున్. 266

సీ, కుంభనికుంభముఖ్యులతోడ నలకుంభకర్ణుండు దూరుపుగవనియందు
మాల్యవంతుండు సుమాలియు బలయుక్తిఁ దగ మేఘనాదుఁ డు త్తరమునందు
ధూమ్రాక్షరుధిరాక్షదుర్ముఖాదులఁ గూడి మధునిశాటుండు పశ్చిమంబునందు
మారీచముఖులతో నారావణాసురాగ్రణిఁ గొల్చి తాను దక్షిణమునందు

తే నిలుచునట్లుగ నియమించి నిఖిలబలము
పంచి యందందు విడియంగఁ బంచి నాల్గు
గడల నాల్గునముద్రముల్ గ్రమ్మినటులఁ బ్రసరి
జేరిగి పటువాద్యముల్ మోయుఁ జేయుటయును. 267

వ. అప్పుడు, 268

మాలిని—

మురజపటహాథక్కాముఖ్యవాద్యస్వనంబుల్
పరదితిసుతసేనా పాలిఁ బల్కాటు మించెన్
సురలు చెవులు సోకక స్త్రీకి భీతిల్లి రాస్వ
పురి నలుదిశలందుం బుట్టె నుత్పాతకోటుల్. 26

సీ, నిండిన గేహముల్ నిండినట్లనె యుంచి బలువిమానము లెక్కి పలుచువారు
దగినవస్తువులతోఁ దమవారిఁ గొని భీతి నెగిరి మహాస్లోక మెక్కవారు
నొకరితో నొకరు దెల్పక యథాయథ లయి యెడ కేడకుం బరువెత్తువారు
నెందుఁబోఁ గాళ్ళాడ కిండ్లలో మూలమూలలఁ జొచ్చివడఁకుతో నలయు వారు

తే. నెచటఁ జొచ్చినఁ బోనిత్తురే నిశాటు, లవిగొ లగ్గులువట్టి లిం కేటిస్వర్గ
మనుచున్నట్లోకమునసా రెకఁజువారు, నగుచువడలొందిరమరాలయంబువారు

సీ. రణశూరులకు నప్పరఃస్త్రిలతోఁ గూడి వీధి సరాళంబు వెడల, బాసె
సోమయాజులకు రంభామేనకలఁ గూడి శృంగారవనము వీక్షింపఁ బాసె
బరమధార్మికులకు బసిడి మేడలనుండి వెలఁదులగానముల్ విసంసఁ బాసె
సకలదివ్యోపసాదకులకు సఖులతో నల దీవనది నీఁదులాడఁ బాసె

తే నున్న సురలకు నిండ్లలో నుండి యెన, సారిది నటు నిక్కి తలలెత్తిచూడ బాసె
నలబలంబులతోఁ గూడి యలబలంబు, లమరపురిఁ జట్టుకొనునట్టియవసరమున.

చ. తలఁకునఁ గోటనల్గడలఁ దల్పులు వేల్పులు మూసి డాసి కొ
త్తళములపై నలంగములఁ దార్కొనిమార్కొని విక్ర మింపఁగాఁ
గలరణశూరు లైనయవికాదుల వీరుల హెచ్చరించి పై
జలముల రాకఁ దెల్ప సురపాలకులికిఁ బోయి యయ్యెడన్. 272

సీ. శచిముద్దుమోముఁ జూచుచు నాగకన్యానవీనగానము విను వింతహోయలు
వేల్పులచునపులు వినుచు నచ్చరమచ్చకంటులనటనంబుఁ గాంచుమురువు
ధనదాదిహితమంత్రజనులతోఁ బల్కుచు మనులవాడులకు నవ్వెనయుహరువు
మొక్కువారలకుఁ గేల్ మోడ్చుచుగురుఁడనతిచ్చుముత్తలెఱుంగు సొచ్చరిక

తే. దనకుఁ జెల్లు దదంగ సంతస మెసంగ [యఁ
వై జయంతఁబువైఁగొలు వై పయంత
ముఖులు బస్తిర్ముఖులు చంద్రముఖులు గొల్వ
నిండుగొలు పున్న దేవతానీతఁ గనిరి, 273

చు, కని జోహా రిడఁ గోటనల్లవనులం గాపున్నవా రేఁగుదెం
దినవారిం దవధారు దేవ యనుచుం జేమోడ్పుతోఁ గంచుకున్
వినిపింపం దొలునాఁడ నేగరులచే విన్నట్టివృత్తాంతమున్
దనలోఁ దోచి బలారి మీర లిటుకున్ రాఁగార్య మేమో యనన్, 274

ఉ. వారు వినీతు లై యనిరి స్వామి డశాస్త్వఁడుఁ గుంభకర్ణ దే
వాయు మేఘనాదుఁడు బ్రహ్మస్తమధుప్రముఖుల్ మహాచమూ
పారము గొల్వ వచ్చి యిదె స్వర్గమునల్లడ లావఁించి యు
న్నా రని విన్నవిన సురనాథుఁడు రోషకషాయితాక్షుడై, 275

శా. ఔరా రావణుఁ డబ్జగర్భవరగర్వాయత్తుడై నాపురిం
గరింపం జనుడెంచెనే తనభుజాగర్వంబు నాచెంత నా
హరిన్ వీరిఁ దలంచినట్లనె ననున్ వాఁ డెంచె గాఁబోలుఁ గా
నీ రక్షో బలవాధీనస్రబడబాగ్నిన్ నేచె యింకించెదన్, 276

వ. అని పలికి కొలువు గలయం గనుంగొని, 277

సీ. కోటవాకిళ్ళు బల్కొత్తళంబు లలంగములు సేమఱక కాచి మోహింప
దారుశిలాయంత్రతతి కొమ్మకొమ్మలం దొరంబుగా నించి దురుసు సేయఁ
దలబామిడికము కత్తళము కేడెము కత్తి యాదిగాఁ గలవి ముస్తీ దొనర్ప
నరదముల్ ద్విరదంబు లశ్వముల్ మొదలైన సకలవాహనముల సంఘటింపఁ

తే. దగినవారి నియోగించి తననమింప, మున వసించువులొమజాముఖ్యనతుల
మఱియుఁజనువారిఁ బ్రచ్చన్న మార్గమునను, స్వర్ణగిరిశృంగమునకంపితమఖుండు,

ఉ. శామగవీనుధాకలశకల్పక దివ్యమణీవిభూషణ
స్తోమము మాటు చేసి తనతోడిదె లోకముగాఁ జరించుసి
ద్దామరసాధ్యతద్రతుషి తానిలభాస్వరముఖ్యదేవతా
గ్రామణులక రణోత్సకులుగా నెల విచ్చి యొకండు చెచ్చెరన్, 279

కమలవిలసితవృత్తము —

వనజనయకుఁ గరివరదునిఁ జేరం, జని ముకుళితకరజలజయుగుండై

తమవునఁ బులకలు తఱుచుగ మించెన్, వినయముగను సురవిభుఁ డిటులెంచెన్

కవిరాజవిరాజితము —

జలజదళేక్షణ శాస్త్రవశిక్షణ శౌచ్యచిక్షణ చక్రధరా

కలితరవిగ్రహ కాంతిసువిగ్రహ కల్పషనిగ్రహ కంబుకరా

విలసితకేతన విశ్వనికేతన విస్మితచేతన వేషయుతా

సలిలభవాసన సమ్యగుపాసన శార్దూలరాసన సాధునుతా,

281

మ, అవధారయ్య దశాననుండు సబలుం డై నేడు నాపట్టణం

బవరోధించినవాఁడు తమ్ముఁడును దోడైనాడు తత్పుత్రకుం

డు వృషాంకప్రియహోమనిష్ఠుల బలిష్ఠుం డై విజృంభించినాఁ

డు విశేషించి మధుండు బంధుఁ డయి వాఁడుం గూడినాఁ డియ్యెడన్,

282

ఉ, ఇందుల కేమి బుద్ధి గణించెదో వైరుల నెట్లడంచెదో

ముందును వెన్నఁ దోచక యమోఘదయానిధి వంచుఁ జేరితిన్

ముందు బలాదిశత్రుజయమున్ భవదుక్తి న కాదె కల్లె గో

వింద ముకుంద నీవె కదవే గతి వేగతులన్ దలంచినన్,

283

ఉ, ఆరయ సర్వభూతముల కాపుండి వయ్యును మమ్ముఁగూర్చి డై

త్యారి సమాఖ్యఁ గాంచితి తదాఖ్య యథార్థము నేయు మోదయా

నీరధి పాల ముంచినను నీశ్వను ముంచిన నీవ దిక్కు నీ

వారము నీదుచిత్త మనువాసవుఁ జూచి జనార్దనుండనన్,

284

చ, అమరవరేణ్య యిట్టిసమయంబున రావణకుంభకర్ణులన్

సమరములోపలన్ గెలువ శక్యము గాదు తదీయనందనుం

డమితపరాక్రమక్రమసమగ్రుం డజయ్యఁడు మీఁద గొంతకా

లమునకు మానుషాకృతిఁ జెల్పి వధించెన వారి నందఱన్,

285

చ, హరి యకుదెంచి యూరక దశాస్యునిఁ దాఁకి వధింప లేక క్ర

మ్రురె ననునట్టిలాఘవముమాత్రమే నేనిపు డేఁగుదెంచినన్

హరిహాయ నీవె పోయి పలలాదుల మార్కొని తోఁచినట్టులన్

దుర మొనరింపు మిప్పటికిఁ దోడ్పడి మీఁద శుభం బొసంగెదన్,

286

శా, దేవతస్వంబున నుండియే యరిని మర్దింపంగ లే నంటివే

నీ వేలాగు సరత్వ మొంది పగవారిన్ గెల్పుదం లేని రా

జీవహృద్భవుమాట నిల్పుటకుఁగాఁ జేకొంటి శాంతం బిరకన్

భావిప్రాంచితరామరూపమున నిష్పాలస్త్వం బోనిత్తునే,

287

— దేవదానవుల యధము శ్లో —

మ. అని వీడ్కొల్పిన వజ్రవచ్చి రణవాంఛాకల్పులక వేల్పులక
గని హర్షించి జయానకార్భటుల ధక్కాశంఖఘోషంబులక
దనుజస్తోమముగూడె దిగ్గు మన రత్నప్రస్ఫురచ్ఛక్రశం
ఖనిజాశ్వధ్వజఘంటికాఘణఘోగ్రస్యంపనారూఢుఁడై . 288

సీ. ద్వాదశద్వాదశాత్మలతోడ వడిఁ బదుముగ్గురు విశ్వలు ముందు నడువ
నురులీల ముప్పదాద్గురుతుపితులతోడ నెనమండ్రువసువులు నెనపి కొలువ
మెఱయు నర్చదినలుగురుభాస్వరులతోడ నలువదిలొమ్మండ్రనిలులు గొలువ
రూఢి నేకాదశరుద్రులతోఁ బదునిడ్డఱుసాధ్యు లుద్వృత్తి నడువ
తే గరుడగంధర్వచారణఖచరసిద్ధ, యక్షసిన్నరకింపుపాపిగుహ్య
కాది తీయమహారాజికాదిదేవ, సమితి నలుగడఁ గొలువ వాసవుఁడువెడలె 289

చ. వెలువడి యెప్పు డెప్పు డరివీరులఁ దాఁచుద మంచు విచ్చుక
త్తులబెడ గుండళ త్రళలతోఁ దనముఁదట సచ్చుదేవవీ
రులకును జేము వీచుటయు రోసముతోఁ జని దైత్యవీరులక
దలపడి రాసురాసురులు దాక్కొవి రుగ్రతరాగ్రహంబునన్ . 290

వ ఆప్పుడు గొప్పచప్పు డుప్పటిల్ల బాహువు లప్పళించుచు ధరారేణువు లుప్పు
రంబునక బారయఁ గుప్పించుచు దమచేతి హేతుల నరాతుల నొప్పించుచుఁ
దమదొరల మెప్పించువేల్పులను రోషారుణితలోచనముల నిప్పు లురులక
బరుల నిలు నిలుం దని యెఱుంగెత్తి పిలిచి నిలిచి యెదిరించియు ధిక్కరించియు
ఖడ్గాఖడ్గిఁ దలపడి యడిదంబును పొడి పొడియై పుడమిఁ బడినఁ జడిముడివడి
వడి నడరుపడి మగుడక గచాకఁక బెనంగురక్కసులు ననుంగుచలి కాండ్రకు
సహాయు లై యారసంబునక దారసం బైనబోరునక బేరువాడి మెఱసి
మున్ను తమవారల నొప్పించిన వరవీరులక గడచి పోసక డయ్యెఁ జేసి
కయ్యంపుటురుపడి గనంబడఁ జేయుదేవతలును బంతంబు మెఱసి కుంతంబులఁ
బడఁ గ్రుమ్మిన నెమ్మేనినొప్పి దప్ప లెంచక కరాంచితపట్టిసంబులఁ దత్ప్రీతి
శక్తుహస్తప్రసారితకుంతంబు లానుకొని యట్టె నట్టినడమికిఁ దెగఁగొట్టి కట్ట
లుక బిట్టెగసి జగజట్టితనంబున నెదుటివారియుదటుమాన్చుదానిపులును గఱ
కఱిఁ బెరయ మెఱయ సురియ లురంబునఁ గ్రుచ్చి వీపునన నుచ్చి పాటునం
తలో మరలమరలక దివియువారల లావెఱింగి యాడు గఱచి సురియతోడి
కరంబు కరంబు చలంబుతో బిగఁబట్టి వలకేలికరవాలంబునక దలలు కఱు
క్కున దెగ వఱుకసురవీరులును బెడిదంపుకటారులక మెడిచినఁ గడుపుల
నుండి బాసబాస వెడలుచేవులపోవు లదిమి దిట్టతనంబుతో నడుముఁ జాట్టినట్టి
దట్టిచెఱంగుల నడంచి కట్టుకొని తము నొంచినవారిక బట్టికొని యట్టిబెట్టి

దంబులే యాచరించునిశాచరులును సింహరగదాఘాతంబులకే దలలు నగిలి నొగిలి
బుడబుడ నెత్తురు గ్రక్కుచుండియున్ బెండువడక కడిందిరిపులరక్షస్థలంబులు
శూలంబులకే గ్రుచ్చి పడఁ ద్రోచి యేడ్చెఱ్ఱ జాపు వినువీటిపోటుబంట్లును
గఠోరకుఠారధారల భుజశాఖలు నఱికివైచినకే గఱకు చెడక యరులకే జ
ఱుకు చుఱుక్కునకే గనుఁగొనుచు మొఱకు తనంబున మీఁది కుఱికి బెట్టుగాఁ
బదఘట్టనంబులు బరఁగించురట్ట దనుజులు నెదురుగ నుండి చూచు తమయేలి
కైతో మార్తుర నిదె యిందఱ మ్రందించి వచ్చెద నొడివిన వడువునకే
గడిమి మెఱసి ప్రతిజ్ఞ లీడెచ్చుకొని సొంపు లొందునిలింపులును బెడబొట్టు
లిడుచు నెదురుగా నడచు పెక్కుమందిపగతుఱుపై రోషంబునఁదాక్కిని
తోమరముద్గరభిండివాలశూలకురికాది వివిధాయుధంబులసాధనంపు మెరవఁజే
ఱిగించు నక్తంచరులును నడికలన నింటివారికే దలంచుకొని కేడించి వచ్చి
యచ్చటచ్చట మచ్చరంబుల నెసిరిబలంబు సొచ్చి వ్రచ్చినొచ్చువారికే జచ్చు
వాకే జూచి నిజకులస్థానపౌరుషంబులు దలంచుకొని ముంచుకొను నభి
మానంబుతోఁ గ్రమ్మఱకే దొడర వచ్చు వియచ్చరులును జనకాగ్రజానుజతనూ
జాదిబాంధవులును మ్రందినకే బోలివోనిబంటుతనంబునకే గంటకులపై నుర
వడించి యొంటిపాటునకే దమయింటిప్రతిష్ఠలు నిలుపుకొను తొలివేల్పు
లును నూతాలుగాయంబులకే బడియుఁ గాయంబులనొప్పిఁ దలంపక నేలినవాని
కార్యంబునకుఁ బాటుపడునమర్త్యభటకోటులుకే గలిగి యుభయబలంబుల
వీరభటు లారభటులతో నుచ్చి గల్బిబెబ్బులులవలె నుడుటుగల బొబ్బమెకం
బులవలె నుఱునునిసిడుగులవలె నుడుగనికొచ్చిచ్చులవలె నుడివోనికాలనర్పం
బులవలె నురవడింపనిమదహతులవలె నోలమాల గొనక యొక్కచందఁబునకే
బోరుచుండి రట్టియెడ.

191

క. పడుతలలు తఱుచు నఱుకుడు, పడు చేతులు జడిసి బెండుపడుగుండెలు చే
డ్పడు మేనులుఁగడుతొక్కుడు, పడునడుగులుఁబంక్తిముఖసిభటులకుఁ గలిగెన్.

సీ. అపుడు రావణుఁ డంప యజ్ఞకోపసుపార్శ్వ ధూమాగ్రాయూపాక్ష ధూమకేతు
జంబుమాఁలిసుమాలితతమాయరుధిరాక్షురమహాదంపహాకాయదూష
ణత్రిశోనరాంతకసురాంతక మహాపార్శ్వమారీచసుప్తఘ్న నూర్య
శత్రువృశ్చికరోమనర్మరోమా భేద్యకవచవిరూపాక్ష కాలనేమి

తే. దుర్ముఖశుకాదివీరదైత్యులు ప్రహస్త
సహితై తివ్రహస్తప్రశస్తశస్త్ర
ధాశధశ్యంబు లఖలదిక్కులు మెఱయ
నామరచమూఱిగిచ్చలై యడరుటయును.

293

చ. అసురుల మార్కొనకే మఘవుఁ డంపిన సిద్ధులు సాధ్యు లశ్వలుకే
పసువులు భాస్వరుల దుషితవర్మలు రుద్రులు విశ్వ లుగ్రసా

హసమున నొక్కటై యలప్రహస్తుడు మున్నగు సైన్యనాథులకై
మసలక తాఁకి రద్దులను మార్కొను నద్దులపోల్కి నయ్యెడన్.

294

చ. అడరుచు హుంకరించుచు నహంకృతి జూపుచు నస్త్రధారలకై
సుడివడఁ జేయుచుకై దెగడుచుకై బెగడించుచు నిల్వరించుచుకై
గడఁగుచు నోసరించుచు ముఖముఖ నిల్పుచు బిట్టదల్పుచుకై
బడియక పోరి రయ్యుభయసైన్యములకై గల యోధు లుద్ధతిన్.

295

చ. హరులు మదేభయాధముల నాఁగినకై వడి దేవవీరుల
య్యరుల నెదిర్చి శస్త్రముల నస్త్రముల నిగిడింప రత్నని
ర్ఘ్నములతోడిజంగమధరాధరపంక్తుల బోలి వారలం
దఱు వెనుతియ్యఁ గాంచి యెలనప్పు వహించి సుమాలి యీసునన్.

296

చ. నిలగదరోయి దేవరథినీవరులార యటంచు నుజ్జ్వల
జ్వలనరుచిప్రకాశ మగు స్యందన మెక్కి గుణంబు దీటుచుకై
బలరిపుసైన్యపాలకులపైఁ బ్రశయాశనితుల్యసాయకం
బులు నిగుడించి యార్చి పోలివోనిపరాక్రమవైభవంబునన్.

297

చ. వసువుల బిట్టదల్చి పితృవర్గములకై బెగడించి విశ్వులకై
వసమఱుఁ జేసి సాధ్యులజవం బడరించి శరాళి రుద్దులకై
దొసఁగులఁ బెట్టి చారణులదోహళముల్ సడలించి యమ్మరు
ద్విసరము నొంది భాస్వరులబీరము మాన్చి పరాక్రమించినన్.

298

ఆ. ఈసుమాలి సురర నిలులఁ జిక్కులఁ బెట్టి, నీసుమాలి చూడ నేల యనుచు
వసువు డాయుపేదవలెను సావిత్రాశ్రియ, వసువు విక్రమించి వానిఁ దాఁకి.

299

శా. నీవీరత్వము గానిపించితివి మేల్ నేఁ డింక నాశౌర్యముకై
సేవుకై గన్గొన వల్వదే యనుచు నిర్ణిద్రాస్త్రధారాహతికై
సావిత్రుండు సుమాలి నొంచుటయు రోషభూకుటీరాజతుం
డై వాఁ డేసినబాణముల్ నఱకి పూర్వాదిత్యుఁ డత్ముగ్రతన్.

300

శా. ఆకాశం బవియింపునార్పు లెసఁగక జ్యోవల్లి మోయించుచుకై
బాకారిప్రముఖమరుల్ బెగడ శుంభద్యజ్ఞశాతాశుగా
నీకం బవ్వసుగాత్రపంజరమునకై నించెన్ సటో త్పాలన
వ్యాకీర్ణకృధ మైన కేసరివలెకై వాఁ డల్లి దేవారిపైన్.

301

మ. పదినారాచము లేది మైమఱువు నిర్భగ్నుంబు గావించి యి
ర్వదిబాణంబుల తొమ్మగల్చి కరరారాజచ్ఛరాసంబు ము
ప్పదిపాత్రాపులఁ ద్రుంచి సారథికిరఃపాతంబు రణ్యధ్వజ
చ్ఛిదనకై నల్వదిసాయకంబుల నొనర్చెన్ వేల్పు లుప్పొంగఁగన్.

302

వ. ఇవిధంబున,

303

మ. విరథుం డై సుమాలిపై నడరి సావిత్రుండు వృత్తారి భూ
ధరశృంగంబు శతారపాతమున విధ్వస్తంబు గావించు వై
ఖరి నుద్దండభుజగ్రమండితగదాఘాతంబునకా వానిబళ్
శిరఃముఖ్ గాత్రము నుగ్గుర జేసె దివిజశ్రేణుల్ ప్రహర్షింపంగన్ 304

ఆ. అతనిపాటుఁ జూచి యశ్రుధారాపూరి, తాఱు లగుచు నెల్లరాక్షసులును
దలలు వీడ నాయుధంబులఁ బడవైచి, రణము విడిచి గనిరి రఘువరేణ్యు, 305

చ. ముదిపొలదిండిచేటు తమమూఁకల కొందలపాటు వేల్పుచు
న్నదొరలగెల్పునీటుఁ గని నెమ్మది నీసును రోస మెచ్చుఁ గెం
పొదవెడిచూడ్కితో దనుజయోధుల నిల్పుచు మేఘనాదుఁ డా
త్రిదశులఁ బిట్టెదిర్చె దనతేరు శిఖిద్యుతి నుల్లసిల్లంగన్, 306

క. ఎదిరించి శిఖిశిఖాభ, ప్రదరపరంపరల నమరబలవనము దహిం
పఁ దొడఁగె జగత్తీస్థలి గ్రక్కదల రథము దుర్నిరీక్షగతిఁ జరియింపన్, 307

క. అక్కడిఁదిజోదుముందరఁ జక్క నిలిచి తేటి చూడఁ జాలక దివిజుల్
దిక్కమెకంబులవలె నలు, దిక్కులకుఁ బఱచి రేమిదెలిపెద నధిపా. 308

తే. ఇక్కరణి దేవతలలోన నొక్కఁడేని, రావణాత్మజు నెదిరించి రణము సేయఁ
జాల కతిభీతిఁ జనఁ జూచి శతముఘండు, పేరేలుంగెత్తి వారలఁ బిలిచి పలికె,

ఉ. ఆమరశూరులార తగవా పగవారలు సూచి నన్వసం
గ్రామము డించి పోవ భుజగర్వము ఖర్వము సేసి యూరకే
యేమిటి కిట్లు పాతెద రొకించుక నిల్పుండు మేఘనాదుబా
హుమహిమం బిఁకక మనజయంతుండు మాన్పు నటంచుఁ బల్కుఁగన్, 310

ఉ. అంతకుఁ మున్నె రావణి రణావనిఁ గెల్వఁగ నుత్సహించి కా
లాంతకశౌర్యవంతుండు జయంతుండు సారథిఁ జూచి దేవతా
సంతతి నొంచురావణనిశాచరసూతి నెదిర్చి పోర నే
డెంతయు వేడ్క యయ్యెఁ జన నిమ్ము రథంబు రయంబుతో ననన్, 311

—❦— జయంతి మేఘనాదుల యుద్ధము ❦—

చ. స్వామి మహాప్రసాద మని చయ్యన నాతని తేరిసూతుఁ డా
గోముఘం డాగతిక బహు గోముఖనాదము లుల్లసిల్లు సు
త్రామసుతుండు రావణి నుదగ్రత మార్కొని భూరిబాణధా
రామయగాత్రుఁ జేసె నమరప్రకరం బది చూచి క్రమ్మఱన్, 312

ఉ. పకపక నవ్వి రావణి సిబాసుర యోరి జయంత దేవతా
నికరములో బలాఘ్నుడవు నీవె యొకించుక సేపు పాటి పో
వక నిలు నిల్పినక బొగడవచ్చును ని న్నని పల్కి శాతసా
యకముల సారథిఁ హయచలంబుల నొంచి యహంకరించినన్, 313

చ, శతమఖనందనుం డతని సారథి నొంచి శతసాయక
ప్రతతుల నించి మేను రుధిరంబున ముంచిన నొచ్చి దండతా
డితభుజగంబుమాడ్కి భుక్తుప్రకటితరోషుడై దశా
స్యతనయుఁ డాజయంతునిసహాయుల నొవ్వంగ నేసె దూపులన్. 314

వ, ఇచ్చెలువున జయంతునికిఁ దోడుపడ వచ్చినవియచ్చురులమేను లుచ్చిపాఱి శరో
చ్చయంబులు నిగుడించి యచ్చిటుత రక్కసుండు వెండియు. 315

చ, అదరముమీఁద నుండియు బయల్పడ కుగ్రతమంబు పన్ని యం
బరగతుఁ డై శరాసనకృపాణపరశ్వభిండివాలము
ద్గరపఃఘాత్రుతోమరగ దాముసలఱురికాదిసాధనో
త్కరములు శైలశృంగములు గాటముగాఁ గురియించె నొక్కటన్, 316

ఉ, అందున భీతిఁ బొంది సుర లందఱు నిల్చినచోట నిల్వ కెం
దెందొ చనంగ నాత్మభటు లెంతయు వంత గనంగఁ జూచి సం
క్రందనవందనుండుదశకంఠసుతోత్థతమఃపరంపరక
గుండియు దేవసైన్యములఁ గోల్లలఁ జేయఁ గడంగుచున్నదన్. 317

తే, ఆమహేంద్రకుమారుమాతామహుండు
మనుమఁ డలయుట గని తన మాయ వలన
నెత్తికొనిపోయె జలరాశి కెవ్వ రతని
పోక తెలియక యద్భుతాంబుధి మునుంగ, 318

క, పతిలేనిచానవలె దై,వతిసేన గలంగి దానవప్రభుసుతుచే
నదిదైన్య మొందఁ గని సుర,పతి మాతలిదిక్కు చూచి పటుమతిఁ బలికెన్.

చ, అలజడిఁ జెందె సేనలు జయంతుని నెక్కడఁ గాన నైతి వే
ల్పులకు నజమ్యుఁ డై సమరభూస్థలి రావణి మించె వీనితో
గలహ మొనర్ప కున్న నీకఁ గార్యము గాదు రథంబు వేగ మా
తలి యటు పోవ ని మ్మరిపధం బొనరించెద నేడు నావునున్. 320

సీ, కమనీయతతోటిఘంటికాఘణఘణారవముచే దిక్కురుల్ నెవుడు వారయ
దశసహస్రోదగ్రతరమణీమయచక్రచంక్రణస్థితి జగతి వడఁక
సకలలక్షణవిచలక్షణలక్షణాయుఖోత్థంజోహతుల సముద్రములు గలఁగ
శరదభృవిభృతుస్సురదదభృద్వజోద్భటభటార్భుటి నభస్తడము వగులఁ

తే, జక్రచాపగదాఖశక్తిశూల, కుంతతోమరపరిఘాదిఘోరసాధ
నాంశువులు శత్రువృక్కాంతులపహరింప, సమరవిభు తేరుమాతలియపుడునడిపె,

చ, నలుగడక మరువ్వసుగణంబులు సాధ్యులు రుద్రులశ్వలుక
గొలువ సరావ్యరోయువతికొటులు ముందు నటింప శంఖు
ర్దళముడబాదివాద్యనినదంబులు బోరుకొనంగఁ జారణుల్
పలుమలు నెంచఁ గా ననికే బాకహరు డరుదెంచుచున్నదన్, 322

- చ. అభిముఖుఁడై దశాననుఁడుదంచెదకాంచనకింకిణీకల్పణ
క్షుభితదిశాకరిశ్రవణకోటర మా రథ మెక్కి వాహినీ
ప్రభు లిరువంకలఁ గొలువ బంధురతూర్యరవంబు లొప్ప స్వ
ర్విభు నెదిరిప మాన్చి రణవీరుఁడు రావణి తానెదుర్కొనెన్, 323
- ఉ. అత్తఱిఁ గ్రొత్తగా బవర మయ్యె సురాసురయోధకోటికిఁ
గత్తులబల్తెత త్రకలు క త్రళపుమగతాతళ త్రళల్
మొత్తములై నభోమణిని ముంచె నభస్తటిసీమహోర్ములఁ
జొత్తిలఁ జేసె నై న్యయుగశోణరజఃపటలంబు లొక్కటన్, 324
- ఉ. అందును నిందుఁ బేరు గలయట్టిదొరల్ నెఱయోధు లుగ్రులై
యందఱు నందఱై పెలుచ నార్పుచు నొండొరుఁ దాఁకి బోరి రా
క్రందునఁ గుంభకర్ణుఁ డధికత్వర ముందుగ నన్నఁడెద మా
నందముఁ జెందఁగా రణ మొనర్చె మహోన్నతశూలహస్తుఁడై, 325
- మ. పదఘాతంబుల జానుఘట్టనములఁ బార్జిప్రహారంబులఁ
ద్రిదశాసీనిని నొంచుచుఁ గలఁచుచుఁ దీనత్వ మొందించుచుఁ
రథసంఘర్షములఁ నభంబు వగులన్ రాద్రాకృతిన్ మించఁగా
నెదిరింపన్ వనపోక భీతిలిరి దేవేంద్రాదు లుర్విశ్వరా, 326
- ఉ. అద్రి తెఱంగునన్ సురబలార్ణవమున్ మధియించు శాస్త్రవో
పద్రవకారి నయ్యసురభర్తఁ గనుంగొని రాద్రమూర్తులొ
రుద్దులు వచ్చి తాఁకిరి మరుత్తులు బిట్టెదిరించి యద్రిశృం
గద్రుమసంఘముల్ గురిసి కాఱియ పెట్టిర యొక్కపెట్టునన్, 327
- శా. ఆదిత్యుల్ చలరేఁగి యయ్యసురమే నస్త్రప్రవర్షంబులన్
భేదింపన్ నిసిర్వరంబులరహిన్ బెన్నెత్తురుల్ పాఱి యా
చ్చాదింపన్ రణభూమియెల్ల నపుడీర్వాగ్రస్తులై యాప్రహ
స్తాదుల్ సేనల నెల్లఁ గోలలను జేయన్ మీఱెఁ బోరయ్యెడన్, 328
- చ. కరిమకరాహికర్కటకకచ్చపమీనవరాహఖడ్గకా
సరచమరీతరక్షుహరిశల్యకురంగతురంగగండకా
ద్యుతతరనైక బాహనము లుద్ధతి నెక్కి సురారివీరు లా
సురల నెదిర్చి రొక్కమొగ్గి జూపరు లచ్చెరువంది చూడఁగన్, 329
- క. ఆనంకులసమరంబున, వానవుఁడౌ మేలనంగ వసువులు తుషితౌల్
దాసిరి యసిఘారలఁ దెగవ్రేసిరి రొసమున నసురవీరులశిరముల్, 330
- ప. అప్పడు, 331
- సీ. తెగుభుజంబులు తుమురగు ధ్వజంబులు కూలఁబడుగజములనడరెడు రజములు
వ్రీలు నెమ్ములు నేల రాలుసొమ్ములు చిక్కు లొందుకా భృరవడి మ్రుందుజోళ్ళు

సడలుచత్రములు కలెడలుగాత్రములు మృగెడుకరములు దునిఁగెడుశిరములు
పొరలుకాతులు భీఁదెరలుసూతులు వ్రసి యెఱగుబండ్లును బెట్టువిఱుగువిండ్లు

కే, సాఱునెత్తురుపేఱులుఁ దీఱుశత్రు, భారులును మీఱుగాములబారు గల్లి
పేరుగలవేల్పుదొరలచేఁ దీఱునాత్మ, బలము వీక్షించి రోషించి పంక్తిముఖుడు,

మ, అమరాధీశచమూసమూహముల దిబ్బాస్త్రానలజ్వాలలఁ
సమరత్తోణిఁ గలంచినఁ దెరలి యాసైన్యంబు దైన్యంబుతో
సముచిధ్వంసిరథంబుమాటునకుఁ జన్మఁ గిన్న- నేత్రారవి
దము లారక్తసరోరుహద్యుతులఁ జెందఁ జిష్ణుఁ డత్యుగ్రతన్, 333

క, అరదము దశముఖుమీఁదఁ, బరువడి నడిపింపు వేగ మాతలి యనుచుఁ
గురుకార్తుకహార్షీ టంకరణముతో వచ్చునిన్దుఁ గనుఁగొని యతఁడున్, 334

ఉ సారథి నెచ్చరించి రథసంబున నిర్జరరాజు తేరికఁ
జీరువ యై తనుఁ బాదుపుచిల్లరవేల్పుల వాఁడితూఁపులఁ
భీరులఁ జేసి మాతలి ననేకశరంబుల నొవ్వ నేసినఁ
బేరలుకఁ శతక్రతుఁడు పేర్చి దశాస్య నెదిర్చి శూరతన్, 335

మ, శతకోటిప్రతికోటిశాతవిశిఖాసారంబులఁ నైంధవ
ప్రతతిఁ నొంచి ధ్వజంబు ముంచి మకుటిభాగంబులఁ నించి సూ
తతినుత్రాణము జింది మించిన సురాధ్యక్షుఁ నిరీక్షించి యు
ద్ధతి మై రావణుఁ డాగ్రహించి దశకోదండీకరోద్దండుఁ డై, 336

మ, పదిహస్తంబుల నస్త్రముల్ దొడి నభోభాగంబు భేదిల్ల వే
ల్పుదొరల్ నొవ్వఁగ నేసి యార్చిన మరుల్లోకేశ్వరుండుఁ శిర
ప్రదరాసారము నించె నింద్రదనుజేంద్రస్ఫూర బాణావళుల్
గదిరఁ భానుని దానఁ గ్రమ్మె దిశలఁ గాఢాంధకారచ్ఛటల్, 337

శా ఆమెంజీకటిలో న్యకీయపంకియానీకిపిభేదదృ
గ్వాస్త్రపారేతరు లై సురాసురులు తారన్యోన్యముఁ బోరుచో
దీపించెఁ భుజఖడ్గకాంతు లపు డుదేకించి పాలస్య సే
నాపంక్తిఁ దశమాంశముఁ బొదివి మందఁ జేసి రద్దవతల్, 338

శా, ఆసేనాక్షపణంబు గన్గొని దశాస్యదిత్యవిద్యేషి రో
షాసూయావిలయానసుం డగుచు సింహస్ఫూర్తి గల్గించి వీ
క్షాసంఘంబుల నిప్పు లుప్పళిల నుగ్రభూకుటుల్ మోములఁ
భాసిల్లఁ దనసారథిఁ గని యనుఁ బ్రవృట్టుయోదార్పణిన్, 339

క, ఇదె నందనమున నుండియు, నుపయశిఖరిదాఁక నిండి యుండెడు నైక
త్రిదశానీకినినడుమఁ, బదరక మనరథము నడుపు ప్రావీణ్యమువన్, 340

మ, వసురుద్రానిలభాస్వర ప్రముఖ దేవశ్రేణితో నేడు జ
ష్ఠసమీపంబున సంహరింతుఁ బాలియింతుం దోడుగా వచ్చురా

- క్షుససాశాయుధయక్ష రాజశమనవ్యాహవధూనాథులఁ
వెనఁ గైకొందుఁ దదీయలోకములు దోర్విర్యంబుతో నావుడున్ , 341
- మ అతఁ డాలాగె రథంబు దోలఁగ నహస్రాక్షుండు వీక్షించి య
ద్రితిజాధీశ్వరునిశ్చయం బెఱిగి యాదిత్యాదులఁ బల్కె నేఁ
డతిశౌర్యంబున బ్రహ్మదత్తవరగద్వాయత్తుఁ డౌ రావణుఁ
మృతిఁ బొందింపఁ దరంబు గాదు. గద బల్కి బట్టి తెత్తుఁ జాడీ, 342
- మ అవలోకింపుడు మీర లిందఱు మదీయం బైనశౌర్యం బటం
చు విజృంభించి బలారి దక్షిణపదస్థుం డై చరించెన్ సురా
రివరుం డుత్తరభాగవర్తి యయి మీఁతొ గొంతసే పంత న
ద్వివిజేంద్రుం డెదిరించి దైత్యు నతఁ డదైవేంద్రుఁ దాఁకె వడిన్ , 343
- వ, ఇవిధంబున, 344
- క, కుడియెడమలుగాఁదికుగుచు, నెడ నెడమార్కొనుచుఁ దలఁగియేఁగుచు శరముల్
బడిగొన నిగుడించుచు బడి, బడి నడరుచుఁ దొడరి తెంపుపనికిఁ దివరుచున్
- మ, పలుచందంబులఁ బోరుచున్నయెడ జంధ ద్వేషి యాదిత్యురు
ద్రులతో ముప్పదిమూఁడుకోటలు సురల్ దోడ్తో విజృంభించి కో
ల్తలు సేయక దశకంఠునిఁ దొడరి రథ్యవ్రాతమున్ నొంది చే
తుల విండ్లక దెగ వ్రేసి పట్టికొన నుద్యోగించి దైర్యంబునన్ , 346
- చ, అరదముచుట్టు ముట్టుకొని యాఁగి దశాస్యుని బిట్టదల్చి మై
కుఱికి తెనుల్చి పట్టుకొని యుద్ధవిడిం దనతేరిమిఁదికి
సురపతి గొంచుఁ బోవుటలు సూచి నిశాటలు స్రుక్కి దానవే
శ్వరుఁ డదె చిక్కె దైత్యులకు వచ్చె నుపద్రవ మంచుఁ గూయిడన్ , 347
- ఁ. ఆరొద లాలకించి తమయయ్యయుపాధియుఁ గాంచి సంగర
క్రూరుండు మేఘరాదుఁ డతికోపముతో శిఖఁ బుట్టిపట్టిబల్
తేనును గేతువుఁ హతులు దివ్యధనుశ్శరధుల్ వెలుంగ గౌ
రీరమణీమనోహరపరివ్రాసరాగతిశౌర్యధుర్యుఁ డై , 348
- చ కడుపడి నేగుదెంచి దశకంఠునిచుట్టును నిండి యాఁగి యుం
డెడి తెఱగఁటిమూఁకలఁ గడిందిబలుంబున డాసి యంపవెం
బడి నిగుడించి వరములు జర్తములున్ బగిలించి నెత్తురుల్
మడుపులు గట్టఁ జేసి బలుమచ్చుర మెచ్చగ నుచ్చరింపఁగన్ , 349
- సీ అరవంబు లెగలించి ద్విరదంబుల నడంచి దరదమ్ములగునాయుధములఁ ద్రుంచి
పడగలగమిఁ జిల్చి గొడుగులగమిఁ గూల్చి వడి గలతేజీలఁ బుడమి వ్రాల్చి
శిరములఁ బగిలించి కరముల నొగిలించి వరముల విశిఖనంతతులఁ ద్రుంచి
హనువులు నొప్పించి ధనువులు దప్పించి తనువులు నిశితశస్త్రముల ముంచి

తే, భటుల బడలించి యాశ్వికార్థటులమాన్చి, సారథుల నేసి రథికులఁ జదియఁ జేసి
హస్తీపకకోటి నలయించి యభవదత్త, తామసీవిద్యఁ దాల్చి యద్దనుజసుతుఁడు.

—॥ మేఘనాదుం డింద్రజిత్తగుట ॥—

మ, అలుకఁ దేరును డా నదృశ్యుఁ డయి మాయూర్ధ్వతముఁ దిక్కులఁ
బలియఁ జేయుచు నింద్రునిఁ బొదివి తత్పార్శ్వస్థు లౌ దిక్పతుల్
తలఁచఁ మాతలిపైఁ బతాకపయి రథ్యక్రేణిపైఁ దేరిపై
బలుతూపుల్ నిగుడించి యార్చిన బలప్రత్యర్థి విభాగితుఁ డై. 351

మ, అరదం బయ్యెడ డిగి యగ్గలికతో నై రావతాహూఁ డై
పరుఁ గానక నాల్గుదిక్కు లరయఁ బాలస్త్యపుత్రుం డగో
చరుఁ డై గోచరచక్రవర్తి సాలయఁ శస్త్రాస్త్రముల్ నించి బం
ధురమాయాతిమిరాంధుఁ డొనతని బద్ధుఁ జేసె బాశావళిన్, 352

మ, తనమాయాబలీల నీగతి సుధాంధస్వామి బంధించి య
ద్దనుజ ధీశసుతుఁడు నవ్వుచు రథ స్తంభంబుతో నంటఁ గ
ట్టి ననుఁ గన్నదశాననుఁ ద్రిదశకోటిఁ గూడి బంధింప నెం
చిననీవే యిటఁ జిక్కిరింద్ర యనుచుఁ జిందంబుఁ బూరించినన్, 353

ఉ, అత్తైఱ నెల్ల దెల్లముగ నారసి యుబ్బుచు దైత్యనత్తముల్
మత్తిలి మేఘనాదుఁ బలుమాటు నుతించుచుఁ గేక వేయుచుఁ
నృత్తము సేయుచుఁ జెలఁగి రింద్రునిొందఁపాటు చూడ లే
క త్రేణి రుద్రపాధ్యమరువశ్వీను లార్చుచు ధీరచిత్తు లై. 354

చ, చలమున రావణుఁ బొదివి సాయకజ్వర్జితాంగుఁ జేసి త
ద్బలముల నొవ్వసేసి గుమిఁ బాయక పైవయిఁ గ్రమ్ముకొన్న వి
ట్టలసి దశాననుండును బ్రయత్నముతో నని సేయ నంబర
స్థలమున నుండి చూచి రథసంబున రావణి వచ్చి యార్చుచున్, 355

మ, ప్రళయాభిం దమితాశనుల్ గురియదర్శం బేర్పడఁ వారిపై
శిలలుఁ బర్వతశృంగముల్ శరములుఁ జేయార వర్షించి డ
వ్వలకఁ బాఱఁగఁ దోలి తండ్రిఁ గని దివ్యుల్ పాణి రింద్రుండు దు
ర్బలుఁ డై నాచెయిఁ జిక్కెనేల యిఁక సంగ్రామంబు దై త్యేశ్వరా, 356

మ, మగఁటిమి నీడు గానిసురమండలితో నని సేయ నేల ము
జ్జగముల కీవు నాథుండవు నై న్యములఁ మరలింపఁ బంపు నీ
కగపడ వీఁడ వానవుఁ టంచును జూపిన మేఘనాదునిఁ
విగియఁ గవుంగిలించి కడుఁ బీఠి వహించి దశాస్యుఁ డిట్లనున్,

చ, వెలసె గులంబు నీవలన విక్రమధైర్యనిధాన పోరిలో
బలిరపునంతవానిఁ జెఱఁ బట్టఁగ నెవ్వరి కైన శత్రుమే

- తెలిసిరి నీ ప్రతాప మదితీప్రియపుత్రులు ముష్టగంబులన్
వలసినయట్లు కొంటి నినువంటికుమారుడు గల్గి యుడుటన్, 358
- ఉ, అందఱిలోనఁ బెంపును జయంబును జెందితి గాన ముందు నీ
స్వందన మేగనిమ్ము వెనుచక్కిన వచ్చె నేను సేవతో
నిందఱుజోదులున్ గొలువ నియ్యెడ నంచుఁ గుమారుఁ బంచి మీ
న్నంది బలంబుతో నెనుక యై దశకంధరుఁ డేగె వేడుకన్, 359
- వ, ఇవిధంబున, 360
- చ, సుతుని బురగ్గరించుకొని సూరల మంత్రుల సంస్తుతింపఁగా
శతమఖుగుండె దిగ్గుమన సర్వవిశాచరసేన గొల్వఁగా
నతులమహావిభూతి మెఱియన్ దవప్రీతికిఁ బోయి సోదరా
న్వితఁ డయి పౌరు లుల్లసిల వేడుక నొందుచునుండె రాఘవా, 361
- క, అని కుంభజఁ డెఱిగించిన, విని యిందున్ డెటుల మరల విడిపించుకొనన్
వినిపింపుఁ డవలికథ యని, మనువంశ నృపాలమాళిమణి యడుగుటయున్, 362

— శ్లోకా సాం త ము —

- మ, నతరత్నాధరణ రణార్ధిరిపు సేనావారణా వారణా
ర్తితమోహృత్తపనా పహయితిగుణ శ్రీధారణాధారణా
న్వితచేతోభ్యుదయా దయాముదితకుంతినందనా నందనా
యతభాత్రీజహరా హరాదికసపర్యాభాసితా భాసితా, 363
- క, అమరాద్భితపదకమలా, కమలారమణీరహిత హారమణీ
రమణీయదయైకమనా, కమనాకృతిముషిక గోపికామానసధనా, 364
- పృథ్వీవృత్తము, ఘణాభృదగుణాధరాప్రణతికర్ణసంతర్పణా
రణాయితఘ్నణారసప్రవిలసత్కటాక్షక్షణా
క్షణాభ్యుతరణాగతోచ్చయగృహార్యనాకారణా
నణాశనకణాదపర్వతముఖార్యసంరక్షణా, 365
- గద్యము ఇతి శ్రీమదనారాయణ కృపాలలితకటాక్షవీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన
వద్య కవిత్యవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోద్ధిగ్ధ
వైభవాధః కృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్యలక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప సభాంతర స్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమనీషావిశేషమంధాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణ రత్నాకర
కంఠి వంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్రయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమత్తరరామా
యానం బను మహాకావ్యంబునందుఁ చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ ర సు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మదుత్తరరామాయణము

పంచమాశ్వాసము

శ్రీమత్సత్రాజిత్తన

యామంజులచరణతలసమాసాదితలా

తామోహకరణచణ వ

క్షోమధ్యస్ఫురితరత్నశుభకాంతినిధి,

1

—→→ దేవతలు బ్రహ్మయొద్దకుఁ బోయి యింద్రుని పరాజయము సెప్పట ←→—

తే. ఆవధరింపుము కుంభసంభవమహర్షి, చంద్రుఁ డిట్లను శ్రీరామంద్రుఁ జూచి
రఘుకులాధీశ యారీతి రావణాత్మ జుండు సురపతిఁగొని లంకఁజొచ్చుటయును, 2

శా. ఆశ్చర్యాద్విభయాత్పు లయ్యు పసురుద్రాదుల్ సుధాశిద్ధిష్ఠ
త్పశ్చాద్భాగముఁ జేరి కొంతవడి బద్ధస్వర్గ బోరాడి త
ద్దోశ్చక్రాసిగదాపరశ్చథముఖా స్తోకాయుధ స్తోమముల్
నిశ్చేష్టత్వముఁ జెందఁ జేయుటయు శ్రాంతిఁ బొంది వా రందఱున్, 3

మ. ఒకచో గుంపులు గూడి దీనములు లై యుచ్చాస్సముల్ గొంచుచున్
వికలత్వంబున వైరిఁ గాంచుచు నయో వృత్తాదిదైత్యచ్ఛిదా
ధిక తేజోనిధి కింతవంత వొడమెన్ దేవత్వమున్ రాక్షస
ప్రకరాధఃకృత మయ్యె గాలగతి మాన్సన్ గూడ దెవ్వారికిన్, 4

తే. ఏమిసేయద మింతకు హేతు వలవి, ధాతగద యమృతాత్మన కీలేఱంగు
విన్నపము సేసి తద్వచోవృత్తిమెలంగ, నన్నిటికి మేలని తలంచి యపుడ కదలి, 5

సీ. ఎదురుగా వచ్చి దేవేంద్రునిఁ బొడగాన కల్లస్వర్గమువారు తల్లడిల్ల
నింద్రునంతటిదాని కెంత వచ్చె నటంచు వనట సువర్లోకవాసు లడర
జేజేలు తండ్రి బాసినప్రజ లైరయో యని చూచి జనలోకజనులు వగవ
శతమన్యుఁ జెఱఁ బట్టఁ జాలిరే బగవార లని తపోలోకంబుమునులు బెగడ

తే. చానవుం డెందుఁ జనెనొ వివర్ణు లగుచు, నమరు లేటికి వచ్చిరో యనుచు నశ్వి
లోకమునఁ గాపురంబున్నలోకు లరయ, జలజగర్భునిసభఁ జేరఁ జనిరి సురలు, 6

- మ. చని నానావిధదివ్యరత్నమయభాస్వన్నవ్యశిల్పంబులఁ
గన నై నై కవిధావతారకమలాక్షశ్లోఘ్యచిత్రాతిది
త్రనవస్సృటికకుద్యవహీరుచులఁ దల్కింది యాత్మప్రకా
శనియాఘోన్నతి దివ్య మాసౌకమహాసాధాగ్ర భాగంబునన్. 7
- సీ. కపిలమార్కండేయకణ్వాదిమునిశిఖామణులతో నొక మోము మాటలాడ
నికఁ జేయఁదగుసృష్టి యిది సేయుఁ డనియుప బ్రహ్మలకొక మోముబదులువలుక
భావగర్భము లాడు భాషావధూటితో నొక మోము నగుచు నర్మోక్తి నుడువ
నప్పరకమలాస్యలాడులాస్యము లొక్క మొగముసూచుట కాభిముఖ్యమొంద
తే. సర్వతోముఖభాతుర్యధూర్వహత్వ, మొంది డెందంబు చెలువొంద నున్నతాబ్జ
రాగసింహాసనస్థుఁ డై రాజరమునఁ, బెద్దకొలు వున్న జేతలపెద్ద గనిది, 8
- మ. కని యాదిత్యమరుద్యసుప్రముఖలేఖశ్రేష్ఠు లాపెద్దవే
ల్పునకుఁ బాఁగిలి మ్రొక్కి మోక్షి నక కాంభోజాతయుగ్మంబు లా
త్సనిటాలంబులఁ జేర్చి నిల్చిన దయాధారేయుఁ డై మీరు వ
చ్చినకార్యం బది యేమి తెల్పుఁ డని రాజీవాననుం డాడినన్. 9
- మ. అమరుల్ స్వామి పరాకు నేడమరలోకారాధ్యుఁ డౌనిందుగ్రిఁ
సమరత్నోజి నెదిర్చి రావణతనూజాతుండు బంధించి దు
ర్ద్రవశౌర్యంబునఁ గొంచుఁ బోయె బురికిఁ దద్దోరమాయామహా
త్వమునఁ మేమును దూలి వచ్చితిమి మాతాపంబు వారింపవే, 10
- ఉ. గట్టుల మట్టుపెట్టుబలుకై దువుఁ బట్టినయట్టిసిట్టఁడుఁ
దిట్టతనంబు వాసి పొలదిండికి లోఁబడి గానిఁ జెందఁగా
నెట్టు సహింప వచ్చు జగధీశ యశఃప్రసిచంద మొంది చూ
పెట్టుక యుండ నేల విడిపింపఁ గదయ్యె యమర్త్యరల్లభున్. 11
- మ. అని స్తాధింతుదిహాటకోటిఁ గని యాహా యెంతకార్యంబు వ
చ్చె నిలింపఁగఁగి కంచు ధాత కరుణాస్పీతాత్మఁ డై తేది కొ
ల్లున నున్నందఱుఁ గొల్వ వల్లజిగిపుల్లందేజిపై నెక్కి గ్ర
క్కన లంకాపురి కేఁగెఁ జారణముఖుల్ నై వారముల్ సేయఁగన్. 12
- బ్రహ్మదేవుఁ డిద్రజిత్తునకు వరం బొసంగి యింద్రుని విడిపించుట —
- ఆ. ఏఁగి తనకఁ బూజ లిచ్చుమిత్రాత్మజ, భౌత్యయుక్తుఁ డైన వంక్తిముఖుని
నాదరించి మింట నధివసంప విరించి, యంచితోక్తి దనుజు లలరఁ బలికె. 13
- ఉ. వత్స దశాస్య యోదు నినుపంటిబలాధ్యునిఁ గాన వేల్పులఁ
మత్సర మొప్ప గెల్చితివి మార్కొని జిహ్వునిఁ బట్టి తెచ్చె యు
వ్వుత్తుతుఁ డింతకంటె భుజశౌర్యము లున్న నె యింక దేవతా
హృత్సరసీజముల్ పొగుల నీతఁడు మేటగు నింద్రజిత్తనన్. 14

- చ, అమరులఁ బోస ముజ్జగము లారయ నింద్రుఁ బ్రతిష్ఠ సేసి నా
డ మొదల వాడు కారలఁ బడక దగఁ డిం కీట నానిమిత్త మ
య్యమరవ ర్ణేన్యువిక్ వికపు మంచు బయోరుహగర్భుఁ డాడువా
క్యములు దశాస్యసూత్ర విని యంజలిఁ జేసి విసేతి ని ట్లచున్ . 15
- మ, జగదారాధ్యవదాజ్ఞ మిర లిపు డాజ్ఞాపించినట్లే జయం
తిగురుక వీడెన నా కొసంగు మమరత్వం బన్న వాశీశుండుక
నగి యత్సాసురకిన్నరప్ర ముఖనానాప్రాణిరంభోళికీక
జగతిక లే దమరత్వ మిం కొకటి గాంక్షక వేడుమా యిచ్చెదన్ . 16
- చ అన విని మేఘనాడుఁ డను నట్టిదయేని మహాత్మ వైరితో
నని యొనరింపఁగా వలసినప్పుడు వ్రేల్చి యొనర్చి హోమవ
హ్నిని జనియించుదివ్యరథ మెక్కినచో నమరత్వ మొంద ని
ష్ఠునపమహోమవిఘ్న మయినప్పుడు నాశము నస్తుతించితిన్ . 17
- చ, తపములు పెక్కు సేసి కద తాత యమర్త్యత గండు రందఱున్
విపులపరాక్రమంబుననె వేడెన నీయభిలాష మియ్యవే
కృప నని పౌత్రజం డడుగ నిచ్చితి నట్లగు నంచుఁ బద్మజం
డపుడు రిముక్తుఁడై న దివిజాధిపుఁ డోడ్కొని వేష్క మిఱుగన్ . 18
- క, వారల నట వీడ్కొని కన, వారలతో గగనమార్గవర్తి యయినచో
కారవహానిజలజ్ఞా, భారంబున శిరము వంచి పలిపుఁ డంతన్ . 19
- సీ వీడినసగ జాటుమిరిపువ్వరతులతో మురుపు డించినవాడుమోములోడ
దండడి దెగి రాలుతాపహరములతో వదలినభూషణవ్రజముతోడ
బలుకట్లదద్దు లేర్పడుభుగార్గలలతో నలఁగినచలంపదువ్వలువతోడ
నరిశరజర్జరితావయవములతో బడలికఁ బొడముచేడ్చాటుతోడ
తే, నడుగు లెడనెడఁ దడఁబడ నశ్రుజలము, లడర నడఱుననడతెంచి యఁఘి
యుగళి వ్రాలిన బలవైరి నూఱుడించి, యంచిత సేమ మించి విరించి యనియె,
దోదకవృత్తము, బాలిశునై నతు బండితు నై నక, గాలవశంబునఁ గర్మఫలంబుల్
మే లయి కీ డయి మేకొన కున్నే, యేల మనోవ్యథ నింకెద వింద్రా 21
- మ, తొలిజన్మంబునఁ జేయుకర్మములు చెందుకొందఱుకొందఱుకొందఱు
గలఁచుక నప్పక నాశరీరమున నొకర్కంబై కర్మఫలంబు
తెలియక శక్యము గావు మాదృశులకుక దేవేంద్ర సీకర్మ మే
కలఁగించెక నిను నిట్లు పూర్వకథ యాకర్ణింపుమా తెల్పెదన్ . 22
- వ, అని పల్క శతానందుండు పురందరున కిట్లనియె, 23

— ఇంద్రున కహల్యాప్రాణనాథుండు శాపమిచ్చిన విధంబు —

శా, నే నిర్మించిన కామినీమణులలో నీ టొందు సీలాలకన్
నే నింకొక్కరితన్ శృంగిత ననియున్ నిష్కర్ష గావించి యీ

నానాదివ్యవేశేషవస్తువులసౌందర్యాంశముల్ గూర్చి లో
కానం వాక్యతిగా సృజించితి నహల్యనామభామామణిన్,

24

శే, హలమునాఁగలిరూపమాహలముభావ,మరయ హల్యంబు నాఁజరు నట్టిహల్య
మన్నెలంతకు లేమి నహల్య యనుచు, నేను బలికితి న్మౌగవేయింద్ర సీవు, 25

సీ, కమలవైఖినుధాకరికళావిభవంబు లొకటి యై చెలువొంది యుండుటకును
భ్రమరసంపదలు సంపఁగెపువ్వువలననం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును
దాడిమీబీజనంతతి శుకమణిముఖం బొకటి యై చెలువొంది యుండుటకును
శంఖసాభాగ్యంబుఁ బారువీణాస్వరం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

శే, నే బ్రయత్నంబు నేసి యన్నెలతకన్న
గవ మొగము చూపుగుమి నాసికయు రదములు
మోవి కంఠంబు సుస్వరమును సృజించి
కాంచితి సురేంద్ర యఘటనాఘటనపటిమ,

26

సీ, పూర్ణేందులింబ మెవ్వుడు నిల్వలేదాయె ననుదూఱు దీనియాననమువలనఁ
గవజక్కవలఁ బాయఁగాఁ జేసె నొ ననునడి దీనికుచలికుచములవలనఁ
బగలు కల్వలచెల్వు ప్రబల సీయం డనుదూషణ దీనికందోయివలన
మించు నించుకసేపు మించ నిర్మించ లేఁ డనురట్టు దీనిచేహంబువలనఁ

శే, బాపుకొని లెస్స సృజయించె బ్రహ్మయనుచుఁ గొలువవచ్చిన దేవతాకోటిదలప
సీవెలఁది నివ్వునుచు నన్ను సీవు వచ్చి, వచ్చి యడుగుచు మఱచి తేవజ్రాణి 27

చ, పలమణు సీవు వేడిన నభశ్చరు లెందఱు వచ్చి వేడినన్
గలికి నొసంగ కెవ్వరికి గౌతమమానికి దాని నిచ్చినన్
గళవళ మంది సీవు రతికాంతకృతాంతలతాంతకుంతముల్
బలువిడి మానసాంబుజము బ్రద్దలు సేవిన దైన్యమూర్తి వై,

28

క, నను దూఱుచు గౌతమముని, వఁగి దూఱుచుఁ గుసుమలసితవల్లివలన
ద్వనిఁ దారుచు నచ్చెలిఁ బెనఁ, గొనఁగోరుచుఁ బొందిపొద్దుగ్రుంకినయంతన్, 29

ఉ, ఆనడిరేయి కోడివలె నార్భటి నేసి మునీంద్రునిన్ నడి
న్నానము సేయఁ బంచి కుహనాముని వైచని గౌతమాంగనా
సూనరలోత్సవాంబుధి మునుంగుచు నుండితి వంతలోన న
వ్హ్మాయు వచ్చి నిన్నుఁ గని మచ్చర మల్కయు నిచ్చ హెచ్చగన్,

30

మ, కపటాకారముఁ బూని మానిసతులన్ గాంక్షించి యీలాగు గా
నిపనుల్ సేయఁ గడంగినాఁడవె బళా సీకండగర్వంబు దే
వపతీకత్తుఁడు పట్టి కట్టికొని పోవన్ దీఱుఁ బొమ్మంచు నిన్
శఫియించె దగ నాఁటిశాఫ మిదిగో సందిల్లె సీనాటికిన్,

31

క. నినుఁ గలసినినికాంతక, బెనుఁజట్టె యుండు మని శవించిఁ జగతిఁ జ
క్కనిసతులు తఱుచు గలిగెదరని మునె యనె నటుల కలిగి రది మొదలుప్రజల్,

ప. కావున, 33

చ. వగవకు మీయఘోబు చన వాసన వైష్ణవ యాగ మందితం
బున నొనరింపు నీయనుఁగుఁబుత్తుఁ బులోముండు వార్ధి వైరిచే
నగపడకుండ దాచె వల దాతటకై వెతఁ జెంద నంచు న
న్నగరిపు సూఱడించి నలిసప్రభవుం డపు డేగె వీటికిన్, 34

చ. కమలజుఁ దానతిచ్చిన ప్రకారమునక గ్రతు వాచరించి భే
ద ముడిగి వాసవుండు నజధామము సేరె నృపాల రావణ
ప్రముఖులకంటె రావణివరాక్రమ మెక్కువ యన్నమాట ని
క్క మవుఁ గదా యటం చల యగ స్త్యమహిముని యానతిచ్చినన్, 35

తే. ఆపురావృత్తమున రావణాత్మజన్తు, విక్రమము పెద్ద యనుమాట విని రఘుప్ర
వీరుఁ డరుదందె నభ నున్నవాఁ లెల్ల, నింద్రజిహ్వైరి లక్ష్యణు నెంచి రపుడు, 36

ఉ. శ్రీరఘరాముఁడంగట వసించి విభీషణుఁ డగ్రజక్రమం
బాఘుషి దెల్పఁగా విని ప్రహర్షముతో నృపుఁ జూచి మున్నుక
న్నారఁగఁ జూచినట్లు ముని యానతి యియ్యఁగ నేడు వింటిన
య్యారె యగ స్త్యుఁ డెంతమహిమాధికుఁ డుచు నుతించె నయ్యెడన్ 37

క. మైత్రానరుణి ధరిత్రీ, పుత్రీవరునిఁ గని యనియెఁ బుంభావకతా
ధాత్రానందకరో క్తిసు, గాత్రీపదపుటితకటకఘటితార్భటులన్, 38

చ. జడధిమదాంధకారహారశౌర్యదినేశ్వర రామ మున్ను నీ
వడిగినమాట కింక నొకయద్భుత మున్నది యాలకింపు మి
వ్వడువున రావణుండు బలవంతుల మార్గొనువేడ్క నొక్కనాఁ
డెడపక పశ్చిమాబ్ధిదరి కేఁగి తదంతిక కాననంబునన్, 39

—❧— రావణుండు కపిలమహామునిచే భంగపడుట ❧—

చ. పరిచకు లూడిగంబు నలుపక సచివుల్ హితభాష లాడఁగా
శరధితరంగరంగదురున్నైకతనీమల సంచరించుచున్
బరిసర ధారుణిఁ దుహినపర్వతమో యన మించునొక్కభూ
ధరమణిఁ జూచి చేరఁ జని దానవుఁ డం దొకకోనలోపలన్, 40

నీ. నికటావసీజపం క్తికై గదారజటాంశు లామ్రేడితదళంబు లై వెలుంగ
నానన్నఝరములం దాననశోణాబ్జ మమితారుణాంభోరుహముల నింప
నవిధకుంజాలిపుంజముల గ్రీవాగన్నపద్మమాలిక సౌరభములఁ బిల్వఁ
బరిసరపల్లవప్రకృతిఁ బల్లవమృజుపాపముల్ నఖకాంతిఁ బరిహసింపుఁ

- తే, బద్ధపద్మాననస్థుఁడై పరమనిష్ఠఁ, గన్నుఁగవ మూసికొని పాణికమలనముది
తాక్షమాలికచలి నైల నాత్మయోగ, పూర్ణసుఖమొందునొకమహాపురుషుఁ
డ, కాంచి సమీపభూమి దశకంఠుఁడు సేరఁగఁ దత్పితంకనే [గాంచె,
శ్రౌంచఁచీధి నుప్పతిలె నన్నిశిఖల్ భుక్తుటికరాళమై
మించె ముఖంబు బాహుల సమేయశితాయుధయూధముల్ విజృం
భించె దమారుహాలిఁ గనిపించె మరుద్వసురుద్రసంఘముఁ , 42
- చ, గ్రహముల భానుఁడుగ్ గిరులఁ గాంచనకై లము వేల్పులందు వృ
త్రహుఁడు నిభంబులందుఁ జవుదంతియుఁ జెట్టులఁ గల్పధారుణీ
రుహము వెలుంగునట్లు లజరుద్రమ ఖామరమూర్తులందు దు
స్సహ మగు మూర్తి జేకొని యెసంగెడునాఘునఁ జూచుచున్నెడన్, 43
- సీ, ఉరమున శ్రీదేవి యూరుల ధర్మంబు తలఁపున మదనుండుఁ దపము దమము
మూఁపునఁ బితృసంఘమును శల్యముల మరుద్గణములుఁ గుఱి సాగరచయమ్ము
పనువులునడుమఁ బార్శ్వములదిక్కులుకన్నుఁగవసూర్యచంద్రులగ్రమునరుద్ర
లాశింనుల్ సెవుల బాహాదండములను ధాతయు విధాతయు ననుదైవతములు
తే, రవ్యమణిబంధమున భిదురంబు పాణి
తలములను భగపూఘలు తగ నఖముల
భుజగతతి రోమముల దానవులు తనువున
వివిధదివ్యులు దివములు వెలయుటయును, 44
- శా, ఆవంతల్ గని యార నాయెదుట మాయల్ సేయఁగాఁ జొచ్చినాఁ
డీవాచంకుమి యంచు రావణుఁడు వహ్నిజ్వాలికాభీలీ
లావేలాస్త్రచయంబు నాఘుననిపై నందంద వర్షించి వీ
రావేసంబునఁ బేర్చి యాత్మిన సతం డాటోప మేపారఁగన్, 45
- క, బెడఁగుంజాపుల నిప్పులు, జడిగొన వడి తేటి నన్ను సాధింపఁగ ని
క్కడక్క వచ్చితి మోరీ, చెడుగా యని యలఁతిముష్టిచేఁ దాటించెన్, 46
- ఉ, ఆయనముష్టిఘాతము మహాకులిశాయుధలీల మించినన్
వాయుమహోద్ధతిఁ ధరణి పాళిమహాకుజమో యనంగ దై
తేయుఁడు గూలఁ గూలినపతిఁ గని మంత్రులు దాఁక వచ్చినన్
బాయఁగఁ జేసె హుంక్రియనె బల్లిదుఁ దప్పరుఘండు భూవరా, 47
- ఆ అలఁతిముష్టిఁ బొడిచి యమరారి నొగిలించి, యతనివారి హుంక్రియనె కలంచి
యవ్వుహనుభావుఁ డంతికగిరిగుహ, భృంతరంబు సొచ్చె నతిరయమున, 48
- ఉ, ఆయెడ మూర్ఛ దేటి దనుజాగ్రణీయుక్ దనవారిఁ జూచి న
న్నీయెడ ముష్టినించినతఁ డెక్కడ కేఁగె నటన్న వార ల
య్యా యిఁక నేటి కాతఁడు భయంపడి యగ్గుహ సొచ్చి చెచ్చరన్
బోయెఁ బరాజ్ఞుఖున్ దొడరఁ బోవుదురే మిమువంటిబల్లిదుల్

క. అది గాక బాహువిక్రమ, మదనం లీతనికి మహాత్ముడని తోచుచు నున్నది పాతెడుబండ్లకు వల, వదు పదములు సావ దనుజవల్లభయనినన్. 50

చ. అలిగి బళా యతెండు ప్రళయాంతకుఁ డైనను బోవ నిత్తు నే నిలువుఁడు మీర లీడ నని నిర్భయుఁ డై నిబిడాంధకారముల్ దళముకొనంగ మూఢుమదిలాగున నున్న గుహాఃరః బులో పలికి దశాననుం డరిగె బాణకృపాణరుచుల్ వెలుంగఁగన్. 51

వ. అరిగి తప్త దేశంబున. 52

సీ అతిభీషణకారులై ఘోరశస్త్రాస్త్రధారులై విలసిల్లునీరవరుల
నఖలలోకైకమోహనవిలాసాగణ్యలావణ్యవతులైన దేననతుల
నవలోకములన బ్రహ్మాండంబు భస్మంబు సేయఁ జాలినమహాసిద్ధవరుల
శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గముల్ గలచతుర్భుజములః దాడ్చినపురుషవరులః

తే జూచి వారల తేజంబు సాంపు పెంపు, గరువతనమును దను భీతుగాఁ నొనజ్వు నుపృతిలుత త్తజమున నందుండ వెఱచి, వఱచి దళకంఠుఁ డగుహాభ్యంతరమున.

సీ. దివ్యచందనమాల్యభవ్య సౌరభములు ఘుమ్మని గుహయెల్లఁ గ్రమ్ముకొనఁగ మహానీయకొటీరమకరకుండలమణిద్యుతు లంధకారంబు తొలఁగ వోయి గగనభాగమున నక్షత్రపంక్తులఁ బోలి యురమున మాక్తికసరములలరఁ జామరగ్రాహిణీచటులకింకణనిశ్చనంబులు నెవుల కానంద మెఱఁగ

తే. దగుళరచ్చంద్ర చంద్రికాధవళశయ్యఁ బవ్వళించి పదాబ్జముల్ బాల యొకె
దొడర నిడుకొని యొత్తఁ గందోయి మోడ్చి నిదుర నోయెడియొక సౌఖ్యవిధినిఁ జూచి. 54

తే. చూచి యాయనచంగట సాబగువాలు, బెళుకుఁజూపుల వెలయునచ్చెలి మనట్టె తెప్పవేయక కినుచు దుర్వృత్తుఁ డనుచు, జెంతకొకయింత, జేరినయంతలోన.

తే ఎఱిఁగి యమ్మేటి తా ముసుంగిడినజలుఁగుఁ, జలువవెలిపట్టుదొలగించినరగలేచి సరభంబున నట్టహాసంబు సేయఁ వింశతిభుజండు భీతిల్లి వివశుఁ డయ్యె. 56

క. వివశుఁ డయి కొంతనడిక, ద్వివిజాస్రభుఁ డొకింత తెప్పిటి యతనికా నవినయమునఁ గని యెవ్వం, డవు నీవు మహాత్మ యేర్పడఁగఁ దెల్పఁగదే. 57

సీ. రుద్రునిఁ గనుగొంటి రుద్రున కిటువంటిదారుణోన్మిద్రచాద్రంబుఁ గాన జమునిలో మార్కొంటి జమునకు నిటువంటి కర్కశోద్రగ్విగ్రహముఁ గాన దపనుని బొడగంటి దపనున కిటువంటి ప్రతిమాతిగప్రతాపంబుఁ గాన గనకాద్రిపై నుంటి గనకాద్రి కిటువంటియతిదుర్ని వారదైర్యంబుఁ గాన

తే నింద్రచంద్రాదిదివ్యుల నెల్లఁ గంటి, వారియం దీప్రభావమెవ్వరికిఁ గాన నిగురులోనిప్పుతీరున నీచరిత్ర, మెఱుంగఁబడదన్న నగి యతఁ డిట్టు లనియె, 58

తే ఇష్టజ్ఞులను నన్ను నీ కెఱుంగవచ్చు. నే దశానన యింక, మీఁద నీవ యెఱింగె
దింతలోపలఁ బదిరి నే నింతవాడ, ననుచు వివరింపఁ జో నది యట్టులుండె 60

శా, బ్రహ్మేశానవరంబులఁ భవనముల్ బాధించి బ్రహ్మణ్యుల
బ్రహ్మణ్యంబులు వెట్టఁగాఁ మెలఁగినక బ్రహ్మోక్తి సైరించితిక
బ్రహ్మఘ్నుఁ విను నింకమీఁద ననిలో బాహుబలం బేర్పడక
బ్రహ్మేశాదినురేందు) లడ్డపడినక భంజింపుదుక రావణా. 60

— శకపిలముని యైన నారాయణుండు రావణునకు స్వస్వరూపంబుఁ జూపుట —

క, నే నెవ్వఁ డని తలఁచితి, నానిడరూపంబుఁ జూచి నామహిమంబుఁ
నానామ మెఱిఁగి నొ మ్మని, యానన మొకయింత దెఱచినంతటిలోనన్. 61

సీ, జ్వలనకీలానహస్తము లర్కకరలక్ష తైందవరుచికోటు లచటఁ దోఁచె
నరసురాసురవియచ్చరసిగ్ధ సాధ్యరూద్రాహిగుహ్యకతతు లచటఁ దోఁచె
నఖిలసముద్రంబు నఖిలాంతరీపంబు లఖిలసరిద్వస్వ లచటఁ దోఁచె
నభము భూమియు గాడ్పునక్షత్రములు గిరులామ్నాయముఖవిద్యలచటఁ దోఁచె

తే నట్టిముఖములు పెక్కువే లమి తకర్ణ
నయననాసాపుటంబు లనంతపదము
లమితభాహువు లమితభూషాంబరాదు
లమితశస్త్రంబు లమ్మూర్తియందుఁ దోఁచె. 62

క, ఆయద్భుత తేజోనిధి, చాయక గరియొద్దిదోమచందంబున దై
తేయుండు హీనుఁ డైతన, కాయము గంపింప వెఱచి కన్నుల మొగిచెన్. 63

న ఇవిధంబున. 64

తే, కన్ను లన్నియు మొగిచిన క్తంచ రేందు, డప్పుహామూర్తికానతు లాచరించి
యంజలు లొనర్చి దేవ నీవని వధించు, నంతకంటె శుభంబేది యనుచుఁ బలికె.

క, ఆదట గిరితో గుహతోఁ, వాదేవుఁ డదృశ్యు డయ్యె నద్భుతభయన
మౌఢములు వెలయ మారీ, చాదులతో నచట మి యతఁ డరిగె వృశా, 66

తే, రామగుహతోన గిరిఁజెత రావణునకుఁ, గనఁబడిన దేవుఁ డెవ్వఁడోయనఁగ నేల
యతఁడె కపిలాపతారుఁ డౌ నాదివిష్ణుఁ, డాయనకు నీకు భేద మింతై సఁ గలదె.

ప, అని పల్కి యగస్త్యమునిచందుండు వెండియు రామచంద్రున కిట్లనియె. 68

సీ స్నానసంధ్యాజపస్వాధ్యాయమఖముల నెవ్వని స్మరియింతు రెల్లముఖులు
జగదుద్భవస్థితిసంహారకృత్యంబు లెవ్వనికీడ్పలై నివ్వటిల్లు
బ్రౌఁబల్కుకల్పిచాపటకు సిందూర మైయెవ్వనిపదకాంతి యెనక మెనఁగు
దేశికోచ్చరితోపదేశమంత్రంబు లై యెవ్వరినామంబు లింపానర్చు

తే, బద్ధ జేంద్రాదిదేవతాప్రభువు లేమ, మహామహుల మేయమాయాల్ధిలోమునిగి
దరియుఁ దాపును గానక తల్లడింటె, రిట్టిహరి నీవె కావె పట్టాభిరామ, 69

సీ, పదపంకజరజఃప్రభావంబుచే రాతి నతివంగా నొనరించినందువలన
సాక్షాన్నిటాలకటాక్షుండు చాల్చువి ల్లవలీల విజించినందువలన
ధనువు గైకొనునెపంబున జామదగ్నుబాహశక్తి హరియించినందువలన
నినజతోఁ బ్రతిన చేసినలీల నొనఁగొల నమరేంద్రసుతుఁ గూల్చినందువలన
తే, నల్లి బాణాగ్రమున నిల్పినందువలన, నని నజయ్యాసురులఁ ద్రుంచినందువలన
నాదినారాయణస్వామి వగుట దెలిసె, నరయ నకుండవె నీవు పట్టాభిరామ, 70

మ, పదిమోముల్ గలదండీరక్కసు ననిక భంజింప నీలాగు నీ
పుడయం బొందిన నీపనుల్ నడుప నుద్యోగించి రుద్రాబ్జగ
ర్భదిసేంద్రాబ్జముఖమరుల్ పవనభూభల్లూకరాడ్భానుజాం
గదముఖ్యాగచరత్వముల్ గనిరి గా కాకుత్స్థ వంశాగ్రణీ, 71

— శ్రీరామాగస్త్యులు హనుమంతుల బ్రశంసించుట —

ఉ అందఱు నంద తొనె కద యందఱలోఁ బవనాత్మజుఁడు నీ
యందుఁ బ్రపత్తి గల్గినమహాత్ముఁ డుదాత్తగుణోత్తరుండు సం
క్రందనజిద్ద శాస్త్రముఖరాక్షసముఖ్యుల నొక్కరుండె హా
రం దెగఁ జూడ నోపుబలరాశి నుతంపఁ దరంబె యీతనిన్, 72

మ, అకలంకాత్ముఁ డపాయశూన్యుఁ డఖిలోపాయాధికుం డం చెఱిం
గి కదా యెవ్వరి లెక్కసేయక లతాంగిక జూచి రస్తుంచు ము
ద్రిక యీమారుతిచేతి కిచ్చివి భూరిస్తోత్రపాత్రంబుగా
నకలజ్ఞుండవు రామ నీ వెఱుంగవే నామీరిమాహాత్మ్యముల్ 73

సీ, కదలఁ డీతఁడు వజ్రకఠినవిగ్రహుఁ డంచుం బోలఁగా మైరాకనైల మెఱుంగు
మెఱవఁ డీతఁడు మహావీర శేఖరుఁ డంచు శోధింప వచ్చినసురస మెఱుంగు
గలఁగఁ డీతఁడు భూరిగాంభీర్యనిధి యని వడిఁ బాయ యిచ్చిన వనధి మెఱుంగు
బలిమి నీతఁడు మహాబలునంతవాఁ డని కెరలి మార్కొనిన లంకీణి మెఱుంగు

తే, జీవదాయకుఁ డితఁ డని నీత మెఱుంగు, రాక్షసాంతకుఁడీతఁడనియెఱు దెఱుంగు
నధికుఁడీతఁడనిరావణియస్త్రమెఱుంగు, సిద్ధ మిది యని రామ నీచిత్త మెఱుంగు,

సీ, అవనిజాహ్నుదయశోకాంధకారము మాన్వగపిహపుఁ గనినభాస్కరుఁ డితఁడు
దశకంధరోద్యానతరువులు గూల్చి మ్రొ దాల్చుఁపుంఝామాతలం బితండు
నై న్యేకపంచకసప్తమంత్రిజగిరుల్ వ్రాల్చి బ్రాణము లొందునజ్జమితఁడు
పరపలాశికులంబు భస్మంబు గావింప బాల మూనినదవజ్వాళి యితఁడు

తే, రావణునిదైర్యలతఁ ద్రుంప అంప మితఁడు
దైత్యుల కకాలమునఁ దోచు మృత్యునితఁడు
నకలకపిలోచనచకోర చంద్రిక డీతఁడు
ఖరకరాన్వయ మీ కేడుగడయు నితఁడు,

ఉ. రావణపుత్రుకంటె నలరావణుకంటెను వాలికంటె ని
 స్సావని బాహువిక్రమవిభాసితుఁ డించుక యల్లెనేని లో
 కావలి హావలిం గను మహర్షులశాపముచే స్వకీయ మా
 లా వెఱుంగుడు మత్తకరిలాగున నుండు నితండు రాఘవా, 76

తే. అని ప్రసంగ వశంబున ననిలసుతునిఁ, బ్రస్తుతించినకుంభసంభవునిమాట
 లమృతధారలవలె వీనులార నలరి, యెలమితో జానకీజాని యిట్లు లనియె. 77

మ. కలశీసంభవ నీవు వల్కినది నిక్కం బంజనాపుత్రుఁ డ౯
 బలు తెప్పం గొని కాదె దాఱితి వివత్సాథో ధి యీ బానుజా
 దుల న౯ గొల్వ నొనర్చె నీతనిమృదూక్తుల్ గావె యిమ్మేటి కే
 వలభక్తి ననుఁగూర్చి చేసినపనుల్ వర్ణింపఁగా శక్యమే, 78

సీ. తన బాగమృతధార ధరణిజ ప్రాణముల్ నిలిపి నామదిలోని నెగులు దీర్చె
 శరణుసాచ్చినవిభీషణుఁ గూర్చుకొమ్మని తెలిపి మాకుఁ బ్రతిష్ఠ గలుగఁ జేసె
 బవరంబులోఁ జేర్చి పంక్తికంఠనియరస్థని ముష్టిహతి నొంది నగముసంపె
 బరులచే హతు లై న ప్లవగోత్తములకు జీవము లిచ్చి మాప్రాభవంబు నిలిపె

తే. బడివలక్ష్మణు బ్రదికించి భానుకులము, నిలిపె సంతటఁ జననీక నిర్వహించు
 నేయు నిక నేల నాకొఱకై యనేక, డనుజవీరులఁ ద్రుంచ నీయనిలసుతుఁడు, 79

ఉ. తమ్ముల బంధుల౯ గలిసి తల్లులను౯ గని నేను వీరతోఁ
 గ్రమ్మఱ నీయయోధ్య కాధికారము గాంచి సుఖంచుటెల్ల న
 త్వమ్ము సమీరసూనునిసహాయతఁ గాదె మునీంద్ర యెన్నిజ
 న్నమ్ములకై న నీతనిఋణం బెదఁ బాపుకొనంగ నేర్తునే 80

చ. ఇది యటులుండె నీయన మహామహుఁ డర్కజుచెంత నుండి బ
 ల్లిదుఁ డగువారి నేల విదళింప కుపేక్ష యొనర్చు నాత్మశ
 క్తి దెలియ కుండుఁ గాక యని కిన్క నహించి మహర్షులేటి కీ
 సదమలమానసాబ్జునకు శాప మొసంగి రెఱుంగఁ దెల్పవే, 81

మ. జననం బాదిగ నీమహాత్మునిభుజాశౌర్యప్ర భావోన్నతుల్
 వినఁ గాంతించెదఁ దెల్పుఁ డంచుహనుమద్వీరావలంసంబుమాఁ
 పున నాత్మీయకరంబు నాఁచి జగతీపుత్రీమనోభర్త వే
 డినఁ బల్కెఁ ముని నానటద్భవజటాటికాభ్రాగంగార్భటిన్, 82

— హనుమంతుని జననము —

ఉ. చండకరాన్వయాంబునిధిచంద్ర రఘూద్వహ యానమీరపు
 త్రుండు మహాత్ముఁ డొనె కద లొల్లిటిపుట్టుక నేక పాదరు
 ద్రుం డితఁ దంచుఁ గొందఱు బుధుల్ గణియింపుదు రారహస్య మె
 వ్వం డెఱుంగుఁ జరాచరభవంబు లెఱింగిన నీవు దక్కఁగన్, 83

శా. సాక్షాచ్ఛంభుడు గాక యన్న గలవే చర్చింప నీకౌర్యదె
ర్యతాంతిప్రతిభాప్రభావములు రుద్రాశంబునక బావ్యతీ
కుక్షి వృద్ధి వహించి సావకునిలో గొన్నాళ్ళు వర్తించి యీ
యక్షయ్యద్యుతి పిమ్మట బవనగర్భాంతఃకై భాసితన్, 84

చ, అనిలువరంబుచే బిదప సంజనకు జనియించి జన్మ మె
త్తిసపుడ భానుని బాదిత దేవత లిచ్చువరంబు లొంది యం
దన శిశు వౌట గర్వివలె దోచిన మానలు శాప మిచ్చి రీ
తని కొకరుండు పేర్కొనినదాత స్వక క్తి యెఱుంగ కుండగన్, 85

తే, దానఁ దన లావెఱుంగఁడు గాన నితఁడు
బాలి వధియింపఁ డది గాక బాలిభాను
సుతులఁ గొన్నాళ్ళు సరి గాంగఁ జూచి కొలిచి
యండఁ గావునఁ బగఁ బూన నొల్లఁ డయ్యె, 86

క, లేకున్న మానుమ కెదురే, సాకారికమారుఁ డితఁడు ప్రభవించుట నీ
తాకాంత లెస్స డెలిపెద, నాకర్ణింపు మని మఱియు నమ్ముని యనియెన్, 87

సీ తనధైర్యరమ కోడి కనకాచలేంద్రంబు సిగ్గుతోఁ దనభర్తఁ జేరికొనఁగఁ
దననామమున కుచితంబుగాఁ దనుఁ దాకి శంబనాదనసామజంబు గూలఁ
దనతపోనియమంబు గను భరద్వాజాదిపాచంయములకు నేవలు జనింపఁ
దనబాహుశాఖలు దై తేయభీతామరులకి ను నిలవ నీడలు ఘటింపఁ

తే, దనరుఁ గేసరి యనుపేర వనచరేంద్రుఁ డతని కుంజన యనెడి కన్యక నొసంగె
నతనిమాతులుఁ డురునిక్రమాతులుండు, కుంజరుండను వాసరకుంజరుండు, 88

క, రంజల్లఁ జేసెఁ గేసరి, యంజన నిది వింత యనుచు నంద అనగఁ న
క్కుంజరసుతతో నక్కపి, కుంజరుఁ డొకకొన్ని యేండ్లు కూడి సుఖించెన్, 89

శా, సంసారోత్సవకారణంబగు తిమాజాతోదయం బెంచి యీ
హంసీగామినితో బహువ్రతవరుం డై దాన నవ్వాసరో
త్తంసుం డిష్టముఁ జెంద నేరక మరుద్దైవంబుచే దైవ్యవి
ధ్యంగం బొ నతనిక భజంపు మని కాంతారత్నముక బండినన్, 90

క, పతియనుమతి గోరిపతి, ప్రతి యగునయ్యువతి నియమభవ్యమతి సదా
గతియ సదా గతి యని యుగ్రతపం బొనరించె బెక్కుకాలం బధిపా, 91

ఉ, ఆయమ సేయుఘోరతప మంతట మెచ్చి సదాశివాజ్ఞ న
వ్వాయాపు స్వోపరస్థితశివస్థితేజముఁ దెచ్చి యిచ్చినక
దోయజగంధి గర్భ మయి తోరపువేడు నొక్కవర్ష మి
య్యాయత తేజఁ దాల్చె మఱి యెంచిత మానొక వాసరంబునన్, 92

మ. అమరుల్ దివ్యసుమావళుల్ గురియ రంభాద్యప్సరఃకాంత లా
డ మరుద్వైర్లుగుండియల్ బెదర మింటక భేరికాగోముఖ
ప్రముఖధ్యానము లుప్పతిల్ల దిశ లొప్పక గుంజరిగర్భ వా
నమునం దుండియు నిర్లమించె నితఁ డంచద్బాలభానుప్రభన్.

93

వ. అప్పుడు.

94

సీ, లలితసాదామనీతులిత దేహమువాని నరుణారుణాంబుజాస్యంబువాని
రత్నకుండలభాసురకపోలములవాని రంగత్పికంగ నేత్రములవాని
నాజానుదీర్ఘ బాహుదండములవాని ధవళమజ్జోపవీతములవాని
హారప్రభామనోహరివక్షములవానిఁ గమనీయకరకంఠానులవాని

తే, మంజురుదిపుంజఁగమహాన్నముంజవాని, బసిమి గనుపట్టునుమఁబట్టుపంచవాని
బాసవధ్వజనిభ వాలవల్లివాని, నక్కుమూరునిఁ గని తల్లి యాత్మ నలరె, 95

అ, అలరి చెక్కునొక్కి యక్కునఁ జేర్చి ము, ద్వాడి నీకు ఫలము లారగింప
వలసినన్ని దెత్తు వాపోవకుండు నా, యన్న యనుచుఁ దల్లి యడవి కరిగె, 96

హనునుంతుఁడు ఫలభాగ్నితే రవి రాహుల మ్రింగ నుద్యోగిఁచుట

ఉ, అంతటిలోన నీతఁ డుదయాద్రిపయిఁ బాడ తేంచువచ్చి నీ
కాంతు జపాప్రసూనరుచికాంతఁ గనుంగొని పం డటంచు వి
భాగ్నితి వహించి యాఁతటిలోరక రవిపై కెగనెక సమీరనా
గాంతక బాణవేగపరిహాసినమిద్ధమహాజవోన్నతిన్.

97

తే ఎగసి చనుచున్న యీతని తెగువఁ జూచి, గగనచరులైన గంధర్వగరుడయతు
సిద్ధసాధ్యులు నివ్వెఱఁ జెంది యిమ్మహామహుం డెవ్వఁడో యనునంతలోన, 98

తే భానుకడ కేఁగునప్పిన్న వానిమేని, కెండ చాఁతక యుండ మద్దండవృత్తి
నుడిగి మిన్నేటితప్పిపుప్పొడిదుమార, మెనసివలిగాడ్చు వెను వెంటఁజనుచునుండె

సీ, పదతాడనములచే బ్రద్దలై పాఠోధికాలికల్ తూలికాథంగిఁ బెదర
మూరుఘట్టనలచే మూర్ధ్వగంధర్వాదినగరముల్ ఛిన్నభిన్నములు గాఁగ
బాహువేగంబుచేఁ బట తేంచువైమానికుల విమానంబులు కూలఁ బడఁగ
వాలవిక్షేపంబుచే లాజలను బోలి తూలి నక్షత్రముల్ నేల రాల

తే దేహకాంతులు చక్కఁగాఁ దేటి చూడ, లేక ఖచరులు బెగడి చీకాకుఁ జెంద
నేదియును జూడ కీడగద్ధితచరిత్ర, డిట్టె చవి బాలభానునిఁ బట్టె నపుడు, 100

సీ ఒద్ద సేవలు సేయుచున్న ఛాయాదేవి భీతిల్లి కరములఁ బిసికి కొనఁగ
భయనివారణమంత్రపఠతంత్రులై వాలఖలుద్విహానులు కేవల నొడుగ
జడుపుతోఁ గైదువుల్ విడిచి మాతరముఖ్యపారిపార్శ్వకు లెల్లఁ బాటిపోవ
హతి కేషమందేహు లట్లు గావలయుఁ బో యాభానున కటంచు నిచ్చ నలర

తే, నలరునాపద్మహితుఁ బట్టి యాననమునఁ
బెట్టుకొను బెట్టు వేడిగా నట్టె విడుచు
నడచు జేతులు సెగ యైనయదియటంచుఁ
గినిసి యాఁకటి కడిమి నయ్యనిలనుతుఁడు,

101

చ, జగదుపకారి యీష్టవగచంద్రుఁ డటంచుఁ దలంచి భానఁడున్
దగదగ మండుచుండు కిరణంబులవేడిమిఁ జూపఁ డయ్యె రెం
డుగడియ లేఁగ నంతఁ దపనున్ గ్రహియింపఁగ నాడు పర్య మా
టఁ గదియ వచ్చె రాహు నచటన్ గలవారరు దంది చూడఁగన్,

102

ఉ, ఆగ్రహరాజుఁ బట్టిన మహామహు నీతనిఁ జూచి రాహు న
త్యాగ్రహవృత్తితోఁ గహకహర్భటిఁ జేయుచు డాయ నంత నూ
ర్యగ్రహణంబు మాని యవురా యిది నల్లనిపండు వచ్చె నం
చుగ్రలయోగ్రవిగ్రహత నొక్కట నాతవి మ్మి గఁ బోవఁగన్,

103

చ, జడిసి విధుంతుదుం డితని జక్కఁ గనుంగొన లేక యయ్యెడన్
వడిఁ బరు వెత్తియత్తెఱఁగు వానవుతో నెఱిగింప నాతఁడున్
గడు వెఱఁ గంది సీక్రమము గైకొను నంకటివీరుఁ డెవ్వఁ డం
చడుగుచు నాల్గుకొమ్మలమహాకరి నెక్కి శయిరహస్తుఁ డై,

104

చ, నలుగడలన్ వియచ్చరగణంబులుఁ గొల్వఁగ నేగుదెంచి య
జ్జలరుహబంధుచెంతఁ బ్రతిచంపకరుం డన దుర్నిరీక్ష కాం
తులఁ దులకించునీఘనుఁ గనుంగొని యెవ్వఁడో వీఁ డటంచుఁ బే
రలుక వహించి మత్తకరి నట్టె పయిన్ గవియించి యార్చుడున్,

105

క, పాండురుచి మించినది యీ, పండు హింతు నని తీవ్రపడి కడుఁ బసిపా
పం డగుటఁ దెలియ కీతఁడు, చండాంశుని విడిచి యలగముపై కుఱికెన్,

106

ప, ఇవ్విధంబున,

107

తే, కేసరికిశోర ముద్బటకీడ మీఁది, కుఱికినఁత భయభ్రాంతు లొంది చండ
పవనహతిఁ దూలుశారదాభ్రంబులీల, నభ్రమువిభుండు దెరల జంభారి గెరలి,

ఉ, భద్రగజంబుపై నుఱుకుపావని నొండొకటన్ జయింప లే
కద్రులవక్రికలించు కలిశాయుధ ముద్ధతిఁ బూని నైవ న
య్యదిచరుండు వామహనువందున నొచ్చిన మూర్ఛ జెంది పూ
ర్వాద్రిపయిన్ బడెన్ గహకహర్భటిఁ జేయుచు రాహు వుబ్బఁగన్,

109

→ { హనుమంతుం డింద్రుని వజ్రహతిచే మూర్ఛిల్లఁగా }
← బాయుడేవుం డాత్మమూర్తి నుపసంహరించుట →

చ, పడినకుమారునిన్ గని ప్రభంజనుఁ డార్చి దపించి యింద్రుడై
నడరెడుకిన్కతో జగము లన్నియు నిండిన యాత్మమూర్తి న

య్యెడ నుదనంహరించి ప్రబలెల్లను జేష్టులు దక్కి- మిక్కిలి

జడిమి వహింపఁ బుత్రుఁ గొని శైలగుహకుహరంబు సూచివనన్ .

110

సీ, యాజ్ఞతో వహ్ని హవ్యములు ప్రైల్వఁగఁజూచు స్రముల్ సాచినయటులనుండ

దివిజులు ప్రేరేప దివి కెగిరిన దేవ యానంబు లెగిరిన యటుల నుండ

మునులు నదీతోయములఁ దోంగ ముంచినయంగముల్ ముంచినయటుల నుండ

బశుమ్మగ నరముఖప్రాణు లుర్వినిఁ బెట్టినడుగులు బెట్టినయటుల నుండ

తే భానుమండల మొక్కచోఁ బాదుకొనియె, గాలగతిదప్పెనత్రియల్ గడచెవేద

పాఠ ముడివోయె బాహ్యమభ్యంతరఁబు, గాడ్పుబంధించి చనిన యక్కాలము

డి, ఆవిపరీతముల్ గని భయంపడి కొందఱు తాపసాత్తముల్

[నను,

దేవవరేణ్యుఁ డాదియగు దేవతలున్ బర మేష్టిచండకున్

బోవఁ దలంచి యుబ్బుకడుపుల్ నడువన్ వడి లేనిపాదముల్

లావణి యున్న మేనులు గలంగిన చిత్తములున్ గనఁబడెన్ .

112

తే, ఒకవిధంబునఁ జతురాస్యునొద్ద కేఁగి

కడుఁ బ్రయత్నంబుతో మ్రొక్కలిడి ప్రయాస

మునఁ గరంబులు ముకుళించుకొని మొగంబు

లెత్తి దగ దొట్టికొన వార లిట్టు లనిరి.

113

శా, వాణీనాథ జరాయుజప్రముఖజీవశ్రేణులన్ దొల్లి ని

ర్మాణం బీ వొనఁగించి పానికి జగత్స్పృణున్ గదా సర్వధా

ప్రాణప్రాయునిఁగా నృజించి తతఁ డీవట్లన్ విహించి త

త్పాణికోభ మొనర్చె నేమిటికొ యీబన్నంబు వారింపవే,

114

మ, వనజాతాసన దేహనామనదనవ్యారావరోధంబు సే

య నితాంతవృథ మాయసుప్రతతి శుద్ధాంతాంగనాశ్రేణితో

నన యై వేదన జెందె నీయడిరు నీవెట్లైన వారించి య

య్యనిలున్ స్వస్థునిఁ జేసి పోవఁ గదవయ్య లోకముల్ నాపుడున్ ,

115

చ, వనరుహసంభవుం డనియె వారలతో విను డంజనాఖ్య యా

వనితకు వాయుతేజమున వానరవీరుఁ డొకండు పుట్టి చ

య్యన నినమండలంబుఁ గని యాకటిపెల్లునఁ బక్వ మాఫలం

బని కబలింపఁగా నపుడె యాడకు రాహువు వచ్చియుగ్రతన్ ,

116

సీ, తనపాలిదాయయై తపనుని గ్రహించు నాంజనేయునిఁ జూచి యాగ్రహించి

వెఱపింపఁ బోయి తా వెఱచి శీఘ్రంబునఁ బఱతెంచి యాదివస్తతినిఁ గాంచి

భానుని బాదువ స్వర్ణాను వేతాక్కని నియమింపఁ దగవగునే యటంచు

దూతిన నీమీఁద నారాహు విదియేమి యద్భుతంబని యింద్రుఁ డలుకవొడమి

తే యపుడె రాహువులో వచ్చి యర్కుచేత
నున్న కపిబాలుఁ గని నిజాయుధము వైన
హనువు భగ్నంబుగా వతఁ డవశుఁ డైనఁ
బట్టి గని గాడ్చు శోకంబు బట్టలేక.

117

తే, ఈబలారాతి చేసినయెగ్గు దలంచి, యలిగి యాతఁడు పాలించునఖలజనులఁ
దనసుతునిలీలఁ జేష్టులు దక్కఁ జేసె, నింక నగ్గాడ్చుఁ బ్రార్థింప నేగవలయు.

తే, వాయు వధికుండు నకల దేవతలలోన, వాయువాధార మఖలజీవంబులకును
వాయువెబలంబుప్రాణాదివాయులీల, వాయువేచరించుచుండునిక్కాయములను,

క, ఆయన లేకున్న శవప్రాయం బై యుండు జగము పటతెం డింక న
వ్యాయువుఁ బ్రార్థింపుద మని, లోయజనంభవుఁడు హరిలోఁ జను దెంచెన్. 120

క, చనుదెంచి మారుతాశ్రిత, ఘనశైలగుహంతరంబుకడ నిల్చి న
వ్యవజభవురాకఁ గనుఁగొని, యనిలుఁడుగొడుకుఁగొనివచ్చి యజునకుమ్రొక్కెన్

తే, మ్రొక్కినసమీరుఁ గని యేల యిక్కడింది, పని యొనర్చితి వత్స సేవట్టియేఁడి
వీఁడెకద యని పవిత్రా వివశుఁడైన యక్కుమారునిఁ గనుఁగొనియాదరమున.

తే, పలుకులవెలందితఘోకఁజెక్కుల విచిత్ర, పత్రముల వ్రాయ నేర్చినపాణి ననిల
సుతునినమ్మేను నిమిరిన శోష దీప్తి, బాఁడు లేఁబైరు వానచేవతఁ జెలంగె. 123

తే, మూర్ఛదెలిసినయంజనముద్దుపట్టి, నంకమునఁ బెట్టి యజుఁడు ముద్దాడుచుండ
గాంచి హర్షించి తనవక్రగతి యడచి, గాడ్చుజగముల కుత్సాహకారియయ్యె.

చ, అనిలున కిం పొనర్చి మది నంబుజసంభవుఁ డెల్లవేల్పులఁ
గని సురలార యీకపిఖిమణి లోకహి తార్థి మీఁదటఁ
మనకు బ్రియం బొనర్చు మదమ త్తనిశాటుల నుక్కడంచుఁ గా
వున నితఁ డుగ్రకౌర్యవిభవుండుగ మీరు వరంబు లీఁ దగున్.

125

—బ్రహ్మాండ్రాదులుహనుమంతునికివరంబులొసంగిపవనునిసంతుష్టుజేయుట—

తే, అనిన సుర లెల్ల మే లని రపుడు వజ్ర
తనశతారంబు దాఁకియు హనువు వెలయు
కతన హనుమంతుఁ డనుపేరుఁ గాంచు నతఁడు
వజ్రహతి నొవ్వడిక నని వర మొసంగె.

126

సీ, బ్రహ్మాండండున బ్రహ్మాస్త్రమున హని నందనిదీర్ఘాయు వజుఁ డొసంగె
శూలశౌద్రాస్త్ర సాశుపతాదికములచేఁ జెడనిప్రభావంబు శివుఁ డొసంగెఁ
దనకాలపాశంబు దండంబు మృత్యు వీయన నొంచ లేవని యముఁడు వలికె
నాత్మతేజమున శతాంశ మిచ్చితి విద్య లిచ్చెద నింక నని యినుఁడు వలికెఁ

తే, బాశమున నీటఁ బడఁడని పలికెవరుఁ, డగ్నిదనచేత నశియింపఁడఁ యెధనదుఁ
డొసంగెదనగద నొగలనియునికి యెల్ల, కైదువుల నొన్వఁడని విశ్వకర్మ పలికె.

- క. తక్కినదేవత లొక్కొక, రొక్కొక్కవరమ్ము నొసంగి రుత్సాహముతో
నక్కమలగర్భుఁ డనిలుని, దిక్కుగని గణించె నెల్లవిజులు వివరగన్, 128
- పంచచామరము, సమీర నీకుమారుఁ డుగ్రశౌర్యధైర్యధుర్యుఁ డ
ప్రమేయశక్తి రామకార్యభార మూని రావణా
ద్యమిత్రభీకరప్రతాపుఁ డై చరించు లే దసా
ధ్యమీజగంబులందు వీని కంచుఁ జల్లి పోయినన్, 129
- క. సంతకమున నంత నభ, స్వంతం డక్కొడుకుఁ గొంచు వచ్చి ప్రచింతా
క్రాంత యయి వగచుకేసరి, కాంతకొసంగి యతనిమహిమ గణించిచనన్,
తే. రామయాపిష్టటనకాదెయ్యామహాత్ముఁడంతికాశ్రమములుసాచ్చియచటి మునుల
వల్కలాజినమువ్రచ్చి వారిమాన,సములు గలచినఁ గోపించి శాప మిడుట,
- క. శాప మొసంగినఁ బశ్చాత్తాపము స్రాపించి దోఁప్రతాప ముడిగి య
త్రాపసులకు సేవకుఁ డై, యాపవనజఁ డుండి పిదప నివజనిఁ జేరెన్, 132
- ఉ. బోనున నున్న మత్తహరిపోలిక బ్రాహ్మణశాపయ్యుక్తి నెం
తేనియు శాంతిఁ జెందె నితఁ డీతనిబాహుబలుం బెఱింగి న
స్థానము చేయు భానుజుఁడు మంత్రులలోపల నెల్ల వాయు వై
శ్వానరులట్ల వీరు రఘువల్లభ పాయక యుందు రెప్పుడన్, 133
- చ. విను మిఁక నొక్కవంత రఘువీర యినుండు వరంబు లిచ్చువే
ళ ననినమాట నెప్పుడిఁ దలంచి శ్రుతుల్ పఠింప నెంచి యీ
యన యొకనాడుఁ భామకడ కద్భుతవేగముతోడఁ బోయి మ్రొ
క్కినఁ గరుణార్ద్రదృష్టిఁ దిలకించి పయోరుహబంధుఁ డిట్లనున్, 134
- మ చదువుల్ నేర్చుకొనంగ వచ్చితివా వత్సా తోవ నెట్లభ్యసిం
చెదు నాముందట నిర్వహుడదు గదా శీఘ్రంబునక బోయినక
మదియేకాగ్రతఁ జెందునే నుడువు మన్నక నవి యప్పీరుఁడ
య్యోదయాస్తాదులఁ నిల్పె బాడయుగళం బుత్సేధదేహాగ్రుఁ డై 135
- క. మును హరి త్రివిక్రమాకృతిఁ, గనిపించినయటుల నూర్వకర్పర మెల్లక
దనమయముగ నిండిన నీ, హనుమత్కపి జూచి వెటచె నభఁ జగంబుల్, 136

— భానుమంతుఁడు సూర్యునొద్ద వేదశాస్త్రాదులు చదువుట —

- కా. భానుం డద్భుత మందె నంత నిజరూపం బూని యీవానరుం
డానీరేరుహబంధు తేరి కెదురై యాకాశమార్గంబునక
దా నెంతేవడిఁ బోవుచుక శ్రుతులు శాస్త్రంబుల్ పఠించె బరి
జ్ఞానగ్రాహకలావిశేషములకుక జండాంశుఁ డుప్పొంగఁగన్, 137
- తే. కుడిచి చల్లనినీడలఁ గూరుచుండి గురువు నెప్పినఁ జదువ రీధర వడుగులు
నిరకనుండయి పఠించుచు నింగిఁగఱక, తెండకు నహించిచది వెనీతండు ఘనుఁడు,

క. ఈశాఖామృగశేఖరు, తోశతధృతికవిబృహస్పతులు మృగుబాహు
కౌశలి శ్రుతిముఖవిద్యా, వైశారద్యమున సాటి వత్తురె తలఁపన్. 139

సీ. వైరాగ్యచూహిమ కీవడుగు సీవాశుబు వినయంబునకు నీతఁ డునికీపట్టు
శమదమోన్నతుల కీచతురుఁ డాధారంబు దాక్షిణ్యమునకు నీతఁడు చోటు
సాశీల్యమున కీప్రశాంతశాలి బిడారు పరహితక్రియ కీప్రసన్ను డిక్క
విక్రమస్ఫురణ కీవీరవర్యుఁడు తావు గాంభీర్యగరిమ కీఘనుఁడు ప్రాపు
తే. బ్రహ్మవిద్యకు నిమ్రోటి పట్టుఁగొమ్మ, ఘనతపోధనమునకు నీయన నిధాన
మతులదైర్యంబునకు నీమహాత్ము డిమ్ము రామ నీభక్తి కీపుణ్యరాశి నెలపు. 140

సీ. గుఱియీ రోదసీకుహర మొక్కట ముంప నుప్పొంగు ప్రళయపయోధికంఁటె
జగము లన్నిము నొక్కసారి భస్మము సేయఁ నడరెడుకల్పక్షయాగ్నికంఁటె
బహుపర్వతారణ్యపటలిఁ జార్లము సేయఁ గడఁగు సంవర్తాశుగంబుకంఁటె
బ్రహ్మాండభౌండంబు బట్టి బద్దలు సేయఁ దివిరెడు విలయభై రవునికంఁటె
తే. నధికగాంభీర్య మతులితం బగు ప్రతాప, మనవధికవేగ మద్భుతం బైనరౌద్ర
మియ్యనిలపుత్తునకె కల దితనిమోఁగి, వాలి గీరియు నిలుతురే వసుమతీక, 141

క. ఇనసుతు కడ నితఁ డున్నాఁ, డని యెఱిఁగియె వాలి గొంతయఘకుచునుండున్
దన కేమి యితఁడు గలఁ డని, యినసుతుఁడును వెఱవకుండు నింద్రసుతునకున్.
తే. అని యగస్త్యమహాముని హనుమచూహిమ, లద్భుతంబుగఁ దెల్పిన నాఁకించి
సభ్యుఁ లనిలజుఁ బదివేలచందములను, బ్రస్తుతింపఁగ శ్రీరామభద్రుఁ డలరి. 142

ఉ. ఆవిపులప్రభావనిధి కంజలి సేసి ముసీంద్ర వింటి నీ
చె వివిధేహాసములు శ్రీహనుమత్కథ లాలకించితిన్
దైవతనాథుఁడున్ రవియుఁ దండ్రి యనన్ వినినాడె వాలి సు
గ్రీవులజన్మ మెట్లు లెఱిఁగింపఁ గదే యన మహాని యిట్లనున్. 144

—→ వాలిసుగ్రీవుల జననము ←—

వే. రామభూపాల తొల్లి నారదమహర్షి, యేదపం బున్నవనమున కేఁగుదేవ
వాలిసుగ్రీవు లేయింతివలనఁ, బుట్టి, రన నతఁడు దెల్పె నవ్వీధం బవధంపు 145

చ. అమరనివాసమై మణిమయాంచితసానువు లొంచి యెల్లలో
కముల ధరించి పర్వతశిఖామణి నాఁ దగు కాంచనాద్రిమ
ధృమశిఖరంబునందు నియమాన్నితుఁ డైయొకనాఁడు భారతీ
కమలముభిమనోహరుఁడు గాఢసమాధి వహించి యున్నెడన్. 146

ఉ. తారకయోగనిశ్చలతఁ దాల్చినయప్పర మేష్ఠికన్నులన్
జాతే మరందబిందువులు సారసపత్రవినిర్గతంబు లౌ
దారి ముద్రశ్రుబిందువు లతం డవి హస్తములన్ ధరించినన్
ఘోరవతుండు ఋక్షవిరజం డను సందనుఁ డయ్యె నందునన్. 147

క. ఆనందను సజ్జననిచయా, నందనుఁ జూచి బ్రహ్మ మౌరణ్యధరో
ద్వానమ్ముల గలఫలముల, దేనెలఁ దను వోమిఁగొరుచుఁ దిరుగు మటన్నన్ 148

ఉ. ఆవిధియాజ్ఞ మస్తకమునందు ధరించి యతండు కాంచన
గ్రావనాంతరంబుల నిరంతరముఁ జరియించుచుఁ బ్రహ్మ
నావళిఁ జెచ్చి తెచ్చి గురు సర్వస సేయుచు సంప గ్రమ్మఱు
బోవుచుఁ గందమూలఫలముల్ భజియింపుచు త్సుత్రమాన్యుచున్, 149

మ ఒకనాఁడు త్రరశృంగముఁ గదిసి యయ్యోరఁ శతానందపు
త్రకుడిఁజేరి బ్రపుల్ల హల్లకనముద్యద్దీప్తిఁ వట్టద
ప్రకరప్రాచితధూపధూమములు మీఱుఁ రాజహంసచ్చటల్
వికచాంభోరుహసాధవీధిఁ దగ తీవిఁ జెందుకాసారమున్, 150

క. వీక్షించి యత్సు లలరంగ, నాక్షణమున ఋక్షవిరజఁ డట దిగ్గి తను
ప్రత్యౌశన విధిఁ దీరిచి, సాక్షాదమృతంబు బోలుజలములు గోళెన్. 151

తే. శ్రొలి తననీడ తేట యాకొలని నీటఁ, గనఁబడినఁ జూచి యమృహావనచరుండు
సహజజడబుద్ధిఁ బ్రతివనచరుండు వీని, బట్టెద నటంచు సరసిలోపలికి నుజితె,

తే. ఉజ్జికి యం దెవ్వరినిఁ గాన కురక నీటఁ, బడితి నని వజ్రఘటితసోపానపంక్తి
జేరినంత సరోవరశ్రీశ్వరూప, మిచ్చె నన నొక్క చక్కనియింతి యయ్యె 153

సీ. తనశోణకమలః ఘ్రితలరుచుల్ మగతాల తెలిమెట్లఁ గింపుమెట్లుల నొనర్చు
దనబోయగపువాలునునుజెఱ్ఱుఁ జూపులు కొలనెల్ల గలువలై వెలయఁ జీయఁ
దనకుఁ దనపు మేః తళుకులు తటధరారుహాఘనావలి గొప్పెఱుంగు నింపఁ
దనగబ్బివలిగుచ్చిచనుదోయి చక్రదంపతుల లజాశివిభ్రాంతి మంపఁ

తే. దనపెదవి సాంధ్యరాగంబు దళముకొలుపఁ
దనకచభరంబు తిమిరసంతతి సృజింపఁ
దననగపు వెన్నెల ఘటింపఁ దరుచరమణి
రమణియై యందు విహరించుసమయమునను, 154

చ. కమలజఁ గొల్చి యతైరువుగా జనుచున్న సురాధినాథుఁడుఁ
గమలహితుండు నచ్చెలువఁ గన్గొని దర్శకు డేయుపద్దక్తో
శముల దలంకి దానిదిగిచన్నులు దానివెడందకన్నులు
దమి వెలయింప నిర్వృతును దత్తత మందుచుఁ బోక నిల్చినన్, 155

చ. మరు లధికంబు గాఁగ శతమన్యని జేజము విగ్గమించి య
త్తరుణిశిరంబుపై నొలీకెఁ దత్సమయఁ బునఁ బద్మినీమనో
హరుఁకు నింద్రియస్థలనమై యని చయ్యనఁ బోయి తద్రథాం
తరమున వాగ్రై నందువలనఁ దమకంబులు దీతె వారికిన్, 156

- ఆ, శిరముమీఁద బడిన జిష్ణుశేజము జాణి, వాల మున్నచోట వచ్చి నిలిచె
నట్టిచోటఁ బుట్టినట్టి వాసపుపట్టి, వాలి నాఁ జెలంగె వసుమతీశ, 157
- క, ఉగ్రకరుతేజ మక్కఁ, బుగ్గీవగళాంతరమున మున్నొలికె గదా
యాగ్గీవ నుద్భవించుట, సుగ్గీవుఁ డనంగ సూర్యసుతుఁడు సెలంగెన్, 158
- చ, తనమెడ హేమమాలిక ముదంబున వాలి కొసంగి పాకశా
సనుఁ డరిగెఁ దినంబునకు సప్తహయుడును గూర్చి పుత్రునిఁ
గని హనుమత్సఖత్వ మధికమృతియుఁ గని వృద్ధి బొందు మం
చని చరమాద్ధిఁ గ్రుంక జన నాత్మజుఁ డుద్భవ మాటనో యనన్, 259
- ఉ ఆదినశేష మెల్లఁ దనయద్యయితో నచటఁ వసించి సూ
ర్యోదయ మైనఁ గాంత యయి యుండుట మాని వటయూర్తి యై
యీదృశపౌరుషంబు సెడి యేటికి భామిని నైతి నో యటం
చాదిమవాసరుడు వెఱఁ గందుచు నచ్చొట్టు వాసి యయ్యెడన్, 160
- చ, తనవలె వాసరాకృతులు దాల్చినపుత్రులు గొల్వఁ బద్మగ
ర్భునికడ నేగి మొక్కటయుఁ బుత్రయ్యాగ్నితు నాత్మపుత్రునిఁ
గని ముద మంది నిపు తెలిగంటితనంబునఁ గన్నవీరి డో
డ్కిని ధర కేగి యెల్ల కపికోటులఁ బోవు మటంచుఁ బల్కినన్, 161
- తే విని హసా దని యాఱుక్షవిరజఁ డయ్యె, యలసరస్సు మునింగిన నతివరూప
మేల ప్రాపించె వేగిన నేల యడఁగె, నాఁతియ్యఁగదే యన్న శజఁడు పలికె, 162
- ఉ అచ్చటఁదొల్లి పార్వతి వయస్యలతో జలకేళిఁదేలఁగాఁ
గుచ్చితులై న రక్కసులు గొందఱు కామినులై జలంబులోఁ
జొచ్చిన నిందుఁ జొచ్చి పురుషుల్ నిజ మిట్టులె యాదు రంచు లో
హెచ్చినకిన్న నట్లు శపియించి తిరోహిత యయ్యె నయ్యెడన్, 163
- తే, అవ్యధము నేసు వినియుండి యంతఁ గొంత
కాలమున కమ్మహాదేవిఁ గాంచి వేడ
నచట మునింగినమగవాని కాఁడురూప
మొక్కనాఁ డుండు మఱునాఁటి కుండ దనియె 164
- తే, కాపున దినంబు చనిన నీకామినీత్య
మడఁగె నిఁక నేల తామసం బవని కేఁగి
మించురహి విశ్వకర్త నిర్మించెఁ జెలువ
మొందఁ గిష్కింధఁ బాలించుచుండు మనుచు, 165
- క, నిమ్మరై చేసి దివ్యపరిష్కారము లొసంగి పనుప ఋక్షవిరజఁడ
ప్రహరభవు వీడ్కిని చని, కిష్కింధను సుతులతో సుఖంఁచు బ్రభునై, 166
- క, జనని యయి తానె కనియెఁ, జనకుండై తానె నిదప సంతక్షించెన్
దనయుల వనచరకులనిధి, యనఁగాఁ జనుఋక్షవిరజఁ డర్కకు లేంద్రా, 167

తే, వృద్ధఁ డై పిమ్మటముటువీరజఁ డింద్ర, సుతునిఁ దనరాజ్యమున కధిపతినిఁ జేసి
భానునూనుని యువరాజుగా నొనర్చి, చనియె నవ్వలికథ మీరు వినినయదియ,

తే, అధిప యీపుణ్యకథ యెవ్వరైన భక్తి
వినిన వ్రాసినఁ జదివిన విపులభోగ
భాగ్యములు గల్గి బహుపుత్ర పౌత్రయుక్తిఁ
దనరుదురు భూమిఁ దామరతంప రగుచు,

169

మ, అని వింధ్యారి వచించి వెండియును రామాధీశుతో నిట్లనఁ
విన ముర్విశ్వర దైత్యుఁ డట్లు శపిలుక పీఠించి విభాగితుఁ డై
తనలో నాఘనుమూర్తినే తలఁచుచుక దైత్యారి గాఁబోలు నీ
యన గాకున్నను నున్నె యన్యులకు నీయంచత్ప్రభావోన్నతుల్,

170

రావణుఁడు బోధార్థియై సనత్కు మారుని యొద్దకుఁ బోవుట

వ, అని తలంచి వెండియు,

171

మ, పగవారై సగధారిలోఁ దొడరి తద్బాహుబలక్షీణు లై
తెగి హేమాక్షముఖాసురాగ్రణులు ముక్తిం జెందరే యగ్గతిక
భగ గోవిందునియం దొనర్చి సుగతిక బ్రాపింతు నంచుకొగడం
గి గురుప్రజ్ఞ సనత్కుమారుకడ కేగక వాఁడు బోధార్థి యై,

172

తే, ఏగి చలిగట్టుపై నొక్కయెడ సనత్కు
మారు జితమారు బ్రహ్మగుమారు గాంచి
హర్షపురితగాత్ముఁ డై యతని కెఱిగి
హస్తములు మోడ్చి యసుర యిట్లనుచుఁ బలికె,

173

మ, అమలజ్ఞాననిధాన యీజగములం దన్యక్తనానారహ
స్యములుక మీకుఁ గరస్థలామలకముల్ సర్వజ్ఞు లామిమ్మువం
టినుహత్తుల్ నతు లైన శిష్యుల నకౌటిల్యాత్మ పీఠించి ని
క్కముగా దాఁపక యానతిత్తురు గ నా కాంతానుకూలార్థముల్,

174

మ, అఘా యెవ్వఁ డనాదిమధ్యలయుఁ డై యవ్యక్తుఁ డై యుండు నే
వ్వనిచే నయ్యె నధీశయక్త మగు విశ్వం బెల్ల నెవ్వనిఁ బే
ర్కొనినక బంధవిముక్తి యా విబుధవర్తుల్ బుద్ధి నెవ్వనిన
ర్తన మూహింపఁగఁ జాల రట్టిఘనునిక దధ్యంబుగాఁ దెప్పవే,

175

క, నా విని సనత్కుమారుఁడు, రావణునకు ననియె వినము రక్షోవర స
ద్బాహముతో నీ వడిగిన, దేవునిమహిమంబు నీకు దెలిపెదఁ దెలియన్,

176

మ, అనఘుం డవ్యయుఁ డచ్యుమం డమలుఁ డవ్యక్తుం డనిర్వాచ్యుం డం
జనదూఱం డఖలేశ్వరుం డచలుఁ డక్షయ్యుం డమేయుం డటం
చు ననాదిశ్రుతు యగ్గడింప నుతి గాంచుక బ్రహ్మ మా బ్రహ్మమే
నిను నారాయణకృష్ణవిష్ణుహరిగోవిందాఖ్యలక జెల్వగున్,

177

సీ అంతటఁ బరిపూర్ణుఁడై నిండి యుండియు జలధిలో శేషాహిశయ్య నుండు
నఖిలలో కేశ్వరుం డనుఖ్యాతిఁ జెందియు నై కుంతపతి మనువార్తఁ గాంచు
ధవళసీలాదివర్ణవియ్యక్తి నొందియు నానీలఘన దేహుఁ డనంగ వెలయు
సకలజీవులయందు సమబుద్ధి మెలఁగియు ఖలశిక్ష సాధుశ్రయ నొందు

శీ. నభవుఁ డయ్యు వినోదార్థ మవతరించు
మాయఁ బాసియు మాయచే మహిమఁ గాంచు
బోషకుం డయ్యు నుగ్రుఁడై పొడ వడంచు
నట్టిచారి నెంచ శక్యమే యసురనాథ.

178

సీ. కన్ను విచ్చినయంతఁగలుగు బృహ్మాండముల్ గన్నుమూసిననవి గాంచు లయము
మదిదలంచినమాత్రనొదవు నేక్రియయైన మదిదలంపకయున్న మాయయడఁగుఁ
జేపట్టిన ఖలుండు శిష్టుఁడై వెలయుఁ జేపట్టకున్న బుధుండె పామరుఁ డగు
వలసిన నేమాపముల నైన వ ర్తించు వలవ కున్న నభంబువలె వెలుంగు

శీ. నాదిమధ్యాంతరహితుఁ డవ్యక్తుఁ డఖిల
భువనకృష్టియూ హేతుభూతుఁ డరిని
సంస్కరించిన సకలదోషములు వాయు
హరియ సేవింపఁ దగుదైవ మసురనాథ.

179

సీ విధుదర్శనంబుచే విబుధ రోధానందపాఠోధిహృదయాభ్రపథము మూచు
హరిప్రభావంబుచే నాశ్రితషడ్వర్గభద్రదం తావళప్రతతు లడఁగు
మాధవప్రాప్తిచే మననశిలాంచితప్రజ్ఞావసంబులు పల్లవించుఁ
జక్రిసమ్ముఖముచే జన్మమృత్తికేశమాదుతోడ్రేకముల్ మలయు టుడుగుఁ

శీ. బాయు నాధ్యాత్మికాదితాపత్రయంబు
తలఁగుఁ గలుషాంధకాలముల్ మలగు నహిత
జాతిదుర్వృత్తిమూషికసమితి గలఁగు
సరయు మింతయుఁ గ్రమముతో నసురనాథ.

180

చ. అన విని రావణుం డను మహాత్మ ముకుందునిచేత సంగరం
బున హతులై న శాత్రవులు వొం డెడిపద్ధతి యానతియ్యవే
యన హరిచేత నొచ్చినసురారులు శ్రీహరిలోక మంది యం
దనయము విష్ణురూపధరులై విహరింతురు రాక్షసేశ్వరా.

181

ప. అని పల్కి ననత్కు-మారుండు వెండియు ని ట్లనియె.

182

సీ. ప్రణవంబు జరియంచుఫలము కేశవుఁ జేరి యట్టహాసముఁ జేసినంతలోన
భాగీరథీన్నానఫలము శ్రీధరుఁ డెయు నప్రాళి మునింగినయంతలోన
బహుకాలచింతనాఫలము నారాయణు నలకమై వీక్షించినంతలోనఁ
బ్రాబల్కుల నుతిండుఫలము సందకపాణి నవలించి తిట్టినయంతలోనఁ

తే, తనువు కృశియింప శాంతితోఁ దపముసేయు

ఫలము బహుమత్సవంబుతోఁ బద్మనాభు
నాఁగి మెయి వొంగ మార్కొన్నయంతలోనఁ
గఁడు హఃతోడివగకంటె గలదె మేలు.

183

చ, చపలత తేనిచూడ్కులను సారెకు శౌరియుఖంబు సూచుచున్
విపులరణోత్సవంబులను విష్ణుని బేరులు పెట్టి పిల్చుచున్
గుపితమనన్కు లై యొరసికొంచు ముకుందునివ్రాలఁ గూలుదె
త్యవతులభాగ్య మెంతసుకృతాత్మల కై నను గల్గినేర్చునె.

184

ఉ, ఆయుధధార ముంచి రుధిరారుణచందనకర్ణమంబునన్
గాయము నించి శాతవిశిఖప్రసవావళి పై నిగిడ్చి దై
తేయులు శౌరిచేత సతితీప్రియుగాఁ గయికొండ్లు ముక్తి స్వా
ధ్యాయతపోమఖక్రియలు దాల్చినధన్యులకంటె ముందఱన్.

185

చ, పలుకులు వేయు నేల మధుధంజనుకిన్క- తపఃఫలంబు శ
త్రుల కని యమృహమునివరుం డెఱిగించినఁ బంక్తికంధరుం
డెలరి ముకుందుతో సమర మబ్బున యవ్వభుచేతఁ జచ్చి ని
శ్చలపద మొదఁగాఁ గల న శాంతినిధి వివరింపవే యనన్.

186

క, సనకావరజం డి ట్లను, గనకాచలధీర పంక్తికంధర విచుమా
ఘనకాయునితో నవి మా,ర్కొని కాయము విడువఁగలవు కుందకు గుదిలోన్.

తే, అనిన ముద మంది దశకంఠుడమృహను

భావుఁ గని యెన్నినాళ్ళకప్పనియొనర్చు
హరి యన నతండు వెండియు ననియెఁ గృతయు
గాంతమున మా నవేంద్రుడై హరి జనెంచు.

188

ప. అత్తైఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము.

189

సీ, వేల్పులు గావించువిన్నపంబులు వించు హరి నిన్ను వధియించు నాత్మమించు
రవికులాబ్ధిజనించు రామనామము గాంచుఁ దపసిజన్నముబెందు ిపులనొందు
శిలఁ జెల్వ నొనఁగించు శివుఁడచాపము ద్రూచు జానకి వరియించు సంతసించు
జామగ్నిఁ గలంచు జనకాక్షఁ బాలించు మునివృత్తి ధరియించు వనిఁ జరించు

తే, సీసహోదరిముక్కు ఖండింపఁ బంచు, సగర ఖరదూషణాదుల సంహరించు
నవనిసుత సీవు గొనిపోవనాగ్రహించు, నది నిమి త్రంబు నినురాముడనివధించు.

సీ, మఱి కిరీటమువాడు మకరకుండలకాంది దరుకొత్తుచెక్కుటద్దములవాడు
నిడుదకన్నులవాడు సీలమేఘచ్ఛాయఁ గర మొప్పదివల్లవిగ్రహమువాడు
కంబుకంఠమువాడు కౌస్తుభ శ్రీవత్సలక్ష్మీయుతోరస్థులంబువాడు
కనకాంబరమువాడు అడ్డాచిపంచాయుధముల మించుచతుర్భుజములవాడు

- తే, చిలువదిండిహుమాయిపై మెలగువాడు, లీలబెనుపాముపై బవ్వలించు వాడు
 నీమనోరథ మీడేర్చు నిక్కముగను, నంశయింపకు మన్న రాక్షసవిభుండు 191
- ఆ, అతని బెక్కుగతుల నుతు లొనర్చుచు భక్తి, నతు లొనర్చి దేవతతుల మతుల
 నతులభీతు లొదవ నచ్చొట్టులబడఁ బాసి, చనియె పైవైరవృత్తి జనవరేణ్య.
- ఉ, రామనృపాల వింటి గద రావణబుద్ధి సమృద్ధి జానకీ
 గాముతుడై హరించె నని కానక పల్కుదు రామె యిందిరా
 శ్యామ యటంచు నీవు హరి వంచు నెఱి గియె యుద్ధభూమి నీ
 చే మృతిఁ బొందఁగా వలసి సీత నొగిఁ గొనిపోయె లంకకున్, 193
- క, అని పల్కి మరియుఁ గలతజ,మునిధూర్జటి యనియెఁ గమలముకుశనసమయా
 గ్రనటన్నిటలతటితో, చన రటదంఘ్రిపుటకటక చటులార్చుటలన్, 194
- మ, రవివంశబున వెన్నుఁ డెప్పు డవతారం బానా యమ్మేటితో
 బవరం బెప్పుడు గల్గునో యెపుడు తద్బాణహతిఁ గూలి దు
 ర్భవముఁ మృత్యువు లేనిదివ్యపదముఁ బ్రాప్తింతునో యంచు నెం
 చి విరాగస్థితి సంచరించు నసుర శ్రేష్ఠుండు సీతాధిపా, 195
- చ, నెమికి సనత్కుమారుఁ గని నీమహిమంబులు విన్నదాదిగా
 నమరవిరోధి నీమదికి నల్క జనింప సురాలి నొంచు లో
 కముల నలంచు జన్నములు గాంచిన విఘ్నము లాచరించు సం
 యములఁ గలంచుఁ బుణ్యసతు లన్న గ్రహించు జరించు నెయ్యెడన్, 196
- చ, అలయక యిట్లు ద్రిష్టరుచు నద్దేశకంధరుఁ డూర్ధ్వలోకముల్
 నలఁకువఁ బెట్ట నెంచి యొకనాఁడు మణిమయపుష్పకద్యుతుల్
 నలుదిశ లావరింపఁగఁ జనంగ ననంగహరుం డనంగ ని
 ర్మలరుచి నుల్లసిల్లు సురమానివరుం డెదు రయ్యె నయ్యెడన్, 197
- క, ఎదురై నపోరుదిండికి, బదిశిరములపాలసుదిండి ప్రణతుండై నా
 రద యెచటనుండి యెటఁ జని,యెద వెఱిఁగింపుము విశేష మేమి యటన్నన్, 198
- చ, ఎలనగ వంతురింప ముని యిట్లను రావణ యింక నేమివిం
 తలు వివరింతు నీవిజయధాటికి భీతిలి యూర్ధ్వలోకముల్
 పలనలు దీయసాగె బలవంతుండ వన్నను నీవె కాక నీ
 కిల నొకరుండు సాటి గలఁడే యన బెట్టుగఁ గేరి నవ్వచున్, 199
- మ, బలుమీసల్ వడిఁ గొల్పుచుఁ బిగువులోఁ బొలస్త్రుఁ డేమంటి వా
 పలసల్ దీసెనె యూర్ధ్వలోకములు దేవర్షింద్ర యజ్ఞైసం
 దుల కేఁగఁ బని యేమి శౌర్యమున నన్నుఁ దాఁకి పోరాడఁగాఁ
 గలవాఁ డెక్కడ నుండు నిక్కముగ వక్కాణింపవే నావుడున్, 200
- ఉ, ఆముని గొంతసేపు హృదయాబ్జమునక దలపోసి యాసుర
 గ్రామఱిఁ జూచి పస్కె సురకంటక కయ్యము సేయఁ గోరినన్

దీనుప ముప్పతిల్లఁ దెలిదీవికి బొమ్మచటఁ జతుర్భుజుల్
తామరసామతాక్షులు సితప్రభులుందు రజయుఁ లందఱున్, 201

శా. చండాంశుప్రతిమాన తేజములతో సౌవర్ణ భూభృన్నిభా
ఖండాత్మన్నతదివ్యదేహములతోఁ గామోదకీచక్రతో
దండాద్యాయుధపాలితోఁ దనరు శ్వేతదీపగుల్ త్వద్భుజా
కంఠూచండిమఁ బావ నోపుదురు లంకానాథ పొమ్మఁ చనన్, 202

క. ఆరావణుండు క్రమ్యుఁ, నారదుఁ గని యేతపం బొనర్చిన వా రా
వారాశియోరఁ బుట్టుదు, రారూఢజ్ఞాన తెల్పు మన నతఁ డనియెన్, 203

మ. హరిసేవాపరు లచ్యుతాంఘ్రికమలధ్యానాన్వితుల్ మాధవ
స్మరణసక్తులు విష్ణుచుత్త్ర జపితల్ చక్రాయుధార్చారతుల్
గరుడారూఢకథాశ్రుతిప్రియులు రక్షశ్రేష్ఠ యం దుద్భవిం
తురు నారాయణచక్రనిర్దళితగాత్రుల్ మింతు రద్దీవిలోన్, 204

—→ రావణుండు నారదపేరితుఁడై శ్వేతద్వీపమునకుఁ బోవుట ←—

ఉ. నానిని సంక్తికంధరుండు నారదు వీడ్చొని వేడ్క మీఱ న
ద్వీవి గనుంగొనఁ దలఁచి తీవ్రముగాఁ జనుచుండి బాధులుఁ
దీవులుఁ బర్వతంబులు నదీప్రతతుల్ విసినాంతరంబులుఁ
దోవను జూచుచుఁ గడచి దుగ్ధసముద్రము, గాంచె ముందటన్, 205

తే. కాంచి చెంగట మంత్రిపుంగవులఁ గాంచి
కాంచితిరె యీ యకూపార కాంచికాస
మంచితక్షీరనిధిహీరమణివిరచిత
కాంచిరుచిఁ గాంచి చెలువు వహించె నెదుర, 206

సీ. కళలహలోత్తీప్తజలశీకరంబులు మెఱుంగుముత్యము లేరువఱుప రాదు
కలికిరాయంచితకలమించు తెలిచాయ తెరల తేటయు గుఱు తెఱుంగరాదు
జలబాలికాపాలికలపొక్కిఁళుల వర్తలావర్తములభేద మరయ రాదు
తఱుచుగా గిఱిగొన్న నురుగులకుప్పల నిసుకతిప్పల నిర్ణయింపరాదు

తే. కినుఁగొనుఁడుదా త్రదాత్రత్వజనితకీర్తి, ముంచుకొని నన సహజమైమించుధవళ
కాంతి దిక్కుల నెల్ల బిక్కటిల నెలయు, వాలమున్నీరు కన్నులపండు వయ్యె,

సీ. వలయుకోకిక లియ్యఁ గలనెయ్య గలిగి ముష్టింపచుల్ పరితుష్టిఁ జెందు పెల్ల
మెడఁగెంపుతాతాళి నిడుకొని వనమాలి లిబ్బిగుబ్బెరఁ బ్రబ్బి యుబ్బు పెల్ల
వింటి తెర్వరిమేటి నెల్ల గౌరును నిక్కుచెవులు నీలని నెక్కి చలఁగు పెల్ల
గటికిచీకటికి నగ్గం బై వరేవన్నలాఁడి వెన్నెలగీము గూడు పెల్ల

తే. గూటిచవివేలు తెఱిగొనినుచు యెల్ల, నమరవనమీవిమ్రాణుల నమరు పెల్ల
హరుఁడుశ్రీకంఠుఁ డనుపేర నలరు పెల్లఁ, దలఁప నీక్షీరవారాశివలనఁగాదె,

మ, వలమానాంబుకరింద్రహస్తచలనావర్తభ్రమితోయదా
వలి మంథానమహీధరభ్రమణభావం బూన శంఖాబ్జశై
వలకూర్మాదులు తత్తదంగముల తేవల్ గుల్మఁ జెల్వయ్యె ని
క్కలశాబ్ధిక్ బునరప్పరోజననశంకాపాతువుల్ చంచలల్.

209

చ, అనువమబాడబానలశిఖావలిపైఁ గనిపించెనో యనన్
దనరెఁ బ్రవాళవల్లికలు దానవులార కనుం డటంచు వ
ర్ణన మొనరించుచున్ దనుజనాయకుఁ డవ్వనరాశి దాఁటి చెం
దిన కుతుకంబుతోడ దెలిపివీడ గనుంగొని చేరఁ జోవఁగన్

210

చ, స్థలమహిమంబు పెంపున నిశాచరనాథువిమాన రాజ మ
వ్వలఁ జన లేక వాయుహితవారదమున్ వలెఁగ్రమ్మటంగ మం
త్రులు భయ మంది యిన్నెలవు దొడ్డది మేనులు కంప మందడిన్
నిలిచెద మేము పుష్పకము నిల్చినచో నసురేంద్ర నావుడున్.

211

చ, సగుచు దశాస్యుఁ డట్టు లయినన్ నిలువుం డని పుష్పకంబు శీ
ఘగతిని డిగ్గి పాహసము గాఢపరాక్రమదైర్యసంపదల్
మగఁటిమియున్ దగ్గ దురభిమానముతోఁ దెలిపివీడ జొచ్చి పో
యె గరుడ కేతుదర్శనసమిధమనోరథదుర్నివారఁ డై.

212

ప, ఇతైఃపింగున దై తేమద్వీపంబు శ్వేతద్వీపంబు ఏవేళించి తత్ప్రదేశంబున

213

సీ ఘనసారసితవాలుకాప్రదేశంబులు శశికాంతవేది కాసముదయములు
మరకతప్రవిభాసమానసోపానముల్ పద్మరాగోల్లరత్పర్యఃములు
సౌవర్ణకమలభాస్వరసరోవరములు హరిచందనాందితోద్యానములును
విభిదవిభ్రమలతావృతలతాగ్రహములు బహువర్ణశుకపిఠభాషణములు

తే, బంధురానేకవిధదివ్యపరిమళములు, మహాతవజ్యోవలనిబద్ధమార్గములును
నిర్మలోదకపరిపూర్ణనిర్మలఁబలు, గలయెడల్ సూచి దనుజుఁ డక్కజముజెంది

మ ఒకశృంగారవనంబులో నఖులతో నొమ్మారముల్ మీఱ ను
తున్నకతన్ గీడయొనర్చు భామినుల రక్షోభర్త వీక్షించి చెం
తకుఁబోవన్ జెలి యొర్తు పట్టి యటచేతన్ బెట్టి యెవ్వఁడ వే
టికి నిచ్చోటికి వచ్చి తీవనినఁ గుంతీభూతగాంధీర్వుఁ డై.

215

క, జడసియు జడియక విశ్రవు, కొడుకన్ దశముఖుడ రణము గోరి యిచటికిన్
నడతెంచితి నను మార్కొని,యెడువీరుని నొకనిఁ గాన నేమందు ననన్.

216

చ, కిలకిల నవ్వి యచ్చెలి లఖిమణులన్ గని యమ్మలార విం
తలు గనుఁగొంటిరే యిదిగో తానఁట యిక్కడ నున్నవారితోఁ
గలహ మొనర్ప వచ్చెనఁట కాదని ఁట్టిన వీడు చేతిలో
పలికిని లేడు బహుభంగుల బ్రేతడు నంచుఁ జూపినన్.

217

- ఉ. వారలలోన వేటొక్కతె వచ్చి రయంబున దానిచేతిలో
 బీరము దక్కియున్న యతిభీతుని రావణుఁ బట్టి పాణిపం
 కేరుహసీముఁ బెట్టుకొని క్రేవలఁ బొల్లిన బొర్లనీక యా
 కారవిచిత్రమైనపురు గబ్బె గటంచుఁ జెలంగు చున్నాడన్. 218
- ఆ. దాని పాణి నున్నవాని వేటొక్కతె, బలిమిఁ దిగించి తలలు పదియుఁ జేతు
 లిరువదియును గల్గి యీపురు గెంతిమి, తాయె ననుచుఁ బట్టి యాడఁదొడఁగె.
- ఆ. ఒకతెచేత నతనినుండనీయక సతు, లొకతెచేతివాని నొక తె యొడిచి
 బూచి బూచి యనుచుఁ బోనీక పిడికిళ్ళు, బట్టి పట్టి గాసి పెట్టుటయును. 220
- క. ఆయిందుముఖులచేఁ బడి, రాయిడిఁ బడి నలుఁగుడువడి రావణుఁడు వడి
 గాయము నొచ్చినఁ దొలఁగు ను, పాయము మఱి లీక యొక తె పాణిఁగఱచినన్.
- ఆ. చేయి గఱచె నమ్మచేల్ల నీ చెడుపురు, గేడనుండి వచ్చె నీడ కంచు
 జడిసి కెలన నున్న సకియపై వైచిన, నదియు సతనిఁ బట్టి యాగ్రహమున, 222
- క. మాచెలిని గఱప వచ్చితి, వే చెడుపురుగ యని మింటి కెగసి రయమునక
 డాచేతనున్న రక్కసు, నాచక్కటివార్ధి విసరి యది పడవైచెన్. 223
- క. వైచిన బవిధారానిహ, తావలముక బోలి దైత్యుఁ డంబుధిఁ బడినక
 జూచి సురమాని గంతులు, వైచుచుఁ దెలిదీవి నున్న పనితలఁ బొగడెన్. 224
- శా. శ్వేతద్వీపముకొమ్మ లీగతి తనుక జీకాకు గావించినక
 దైతేయగ్రాణి భీతివిస్త్రయపరితస్వాంతుఁ డై యింతయుక
 జితోజాతిగురుప్రభావ మనుచుక జింతించుచుక లేచి ల
 జ్ఞాతాపంబులు దోల లంక కరిగెన్ సామంతసంఘంబుతోన్. 225
- చ. వనితలచేత గాసినడి వచ్చితి విష్ణునిలోడ నెట్లు మా
 ర్కొన గలవాడ నంచు మదిగొంకఁడు రావణుఁ డెట్లులెన ని
 న్నని నెదిరించి నొంచెద నటంచు గణించు నచించు వాక్కులక
 దన కెదు రెవ్వరం చది మదం బని తోచును విన్నవారికిన్. 226
- ఉ. కాంచనగర్భద త్రవరగర్వమునక గడు మించి యున్న రా
 త్రించరరాజు నట్లు తెలిదీవిపథూలులచేత గాసి సే
 యించినవాడ పీ వెఱుంగ వే యది యేల యెఱుంగనట్లు లా
 లించెత వజ్రబాంధవకులీనతఁ జెంది సరోరుహేక్షణ. 227
- చ. నబలు నశక్తుఁ జేయుదు వశక్తు బలాధ్యునిఁ జేయు దజ్ఞునిక
 విబుధు నొనర్చు వవ్విబుధునిక బడుఁగా నొనరింతు వెట్లెఱుం
 గఁబడు భవత్ప్రభావ మజకఁతు హరాదు లెఱుంగ లేరు వే
 డబములు గాక యైహికజడత్వము లున్న వె నీకు రాఘవా. 228

మ, ధరణీదైవతిశాపవాక్యమున సీద్ధార్థులే దేవతా
సరులై మూఁడుభవంబులన్ నినుఁ గనక బ్రాహ్మించినన్ ఘోషివై
హరివై తొల్లటిదైత్యరూపములు సంహారంబు గావించి తీ
కరణిన్ రావణకుంభకర్ణు లయినన్ ఖండించి తీరూపునన్, 229

క, శాపవశమ్మున వీరిపు, డై పౌలస్త్యుండు కోరినటుల నీచే
నే పడఁగెను ద్వాపరమున నీపరిభవ మంది వ్రుంది యెనయు విముక్తిన్, 230

వ, అని పలికి కలశజుండు వెండియు, 231

తే, రాముఁగనగొనిశ్రీః ఘురామ తపన, ధామ శుభనామ కారుణ్యధామ నృపల
లామ దశకంధరవిరామ సీమహత్త్వ, మెఱిగి నుతియింపనేర్తునే యించుకైన,

—❧— అగస్త్యాదిమునులు రాముని వీడ్కొని స్వస్వనివాసంబులకుఁ బోవుట—❧—

నిరోష్ఠ్యసీనము జయ దశరథరాజజరసాగరచంద్ర జయ తాటకాకరంజక కరీంద్ర
జయ ధరాధికజగజ్జాలరత్నావళు జయ దయారసనిరంజనకటాక్ష
జయ ఘనాహల్యాఘలయదాంఘ్రిసరసీజ జయ సహస్రాదిశ్యసదృశతేజ
జయ చంద్రధరశరాసనధరాధరశక్ర జయ నిరీతౌన క్తజటిలచక్ర

తే, జయఖరాదినిశాటశీతౌనిధాన, జయ కిరాలీకృతార్చననన్నధాన
జయ నిశాతశరాహతజలనిధాన, జయ జనకకన్యకాధీన జయనిధాన, 232

చ, త్రిదశులచింత జాతె నమరీతతి వంతలు తీతె హానిన
మృదములు మీతె సేవలన మార్పురఁ ద్రుంచి జయంబు గాంచి యే
కొదవయు లేనినిన్నఁ గనుగొంటిమి వేడుక యయ్యె బోయి వ
చ్చెద మీక మమ్ముఁ బంపు రఘుశేఖర నిన్ను శుభంబు లొందెడున్, 234

తే అనిన నానందకందళితాంతరంగుఁ
డై రఘుస్వామి కలశజుం డాదియైన
మునులకుఁ గరాంబుజంబులు మొగిచిసూక్తి
వినయము వహించ నిటు లని విన్నవించె, 235

చ, అతులతపోమహత్త్వ నిధులార భవత్కరుణాకటాక్ష సం
గతులకు నెల్ల సౌఖ్యములు గల్గట వింతియె మిమ్ముఁ గన్న దు
ష్కృతములు నిల్చునే తలఁప నేటికి నిష్కృతులై న మీఁదటన్
గ్రతువులు నేకానర్చునెడ రావలయున్ గృప మీర లిందఱున్, 236

శా, వీనుల్ సౌఖ్యముఁ జెందె మీవచనముల్ విన్నందునన్ మిమ్ము స
న్మానం బొప్పంగఁ జూచి లోచనము లానందించె యుష్మత్పదా
ధీనుఁ నన్ గృపఁ జూడుఁ డం చని సభ క్తిక్ర మ్మొక్క దీవించి య
మ్మానుల్ వీడ్కొని పోయి రంత రఘురామస్వామి హృష్టాత్ముడై, 237

ఉ, వారిగుఱించి కొంతవడి వర్ణన సేయుచు నుండి విప్రులన్
బాగుల నిష్టబాంధవుల భానుకుమార విభీషణాదులన్

గూరిమితమ్ములక నఖులఁ గొల్పినభృత్యుల సాదరాందితో
దారమృదూక్తులక బనిచి తానును లోపలి కేఁగె నయ్యెడన్.

238

చ, చరమదిశానురక్తి రవి జాతెఁ గుముద్వతి మీతెఁ బద్మి
స్ఫురణలు దాతెఁ జక్రములభోగము దీతె ద్విజాళి సంధ్యకుఁ
సరసులఁ జేరు నీడములచక్కికిఁ బడుట పాతె వేటకుఁ
దురుసుగ మాకుఁ డస్త్రములు సూతెఁ దమంబును బేరె దిక్కులన్.

239

ఉ, అంతకు మున్నె రామవసుధాధిపుఁ డంతిపురంబునందు సా
యంతనసక్తి యూనిచయ మంతయుఁ దీటిచి కేళికాగృహ
భ్యంతరసీమ భూమితనయాకృత సేనల స్వాంత మెంతయుఁ
సంతన మంద నర్హ మగుచండమునక నిదురించె నయ్యెడన్.

240

చ, పులుఁగుల నెచ్చరించి తొగపువ్వుల నిద్దురపుచ్చి తమ్ములక
గలకల నవ్వఁజేసి నునుగాడ్పుల దిక్కుల నింది తారకా
విలసనవై భవం బడచి వేకువవేళ రహింప రాము మే
ల్కొలుపఁగ వందిమాగధముఖుల్ చనుడెంచి యుదంచి తార్పటిన్.

241

సీ, చోటవై వారాళిఁ దూటి చోరునిఁ జేరి మీలుచారువిహార మేలుకొనుము
మేటిదాఁబేటిబూమెలు పూని మంథానశైల మెత్తినదీర మేలుకొనుము
ఘోణివై సంభృతక్షోటివై రిపు యధ్ధకేళిఁ గూల్చినకూర మేలుకొనుము
భక్తుమాటలఁబట్టి బలుతంబమునఁ బుట్టి మెఱసిననరసింహ మేలుకొనుము

తే, లీల వలువృత్తిఁ గనుధన్య మేలుకొను మేదినిశ ప్రపథన మేలుకొనుము
కూలికోడండ ఖండన మేలుకొనుము నీలనీలాంబుదశ్యామ మేలుకొనుము

242

చ, మునుకొని దేవనీపు కనుమూసిన లోఖము ల సమించు నీ
కనుఁగవ విచ్చి చూచిన జగత్త్రయి మేల్కను నిష్ఠుమూర్తి వౌ
నినుఁ గొనియాడఁగాఁ దరమ నిద్దుర మాని జగంబుఁ బోవవే
మనుకులనాథ యంచుఁ బలుమాటును వారు నుతుల్ ఘటింపఁగన్.

243

క, విని మేల్కని తనకంటె, మును మేల్కని చెలువుఁ బూని ముందట నిలుచుం
డినసీతముగము గని పతి, వెనుక మణిదర్పణంబు వేడుకఁ గనుచున్

244

సీ, వాడినవిరులతో వాసుధేయానేత్రకజ్జలకలితాలికంబుతోడఁ
జటులుమైపూతతో సీతాదృఢోరోజకాశ్చీరచారువక్షంబుతోడఁ
జారుకై శికముతో జనకజాతాంబూలరసరాగనితనేత్రములతోడఁ
బడలునెమ్మెగముతోఁ బంక్తిరథస్నుషాగల్లహరిద్రాంకగళముతోడఁ

తే, కేళిగృహసీమ వెడలిభగీరథార్క, కన్యకాదినదీతోయ కలితకనక
కలశములు సీతసఖు లూని కాచియున్న, యల్లమజ్జనశాలకు నధిపుఁ డరిగి.

245

చ, జలకము లాడి కొంజలుగుచల్వలు దాలించి పుణ్య వేదిపై
నెలకొని సంధ్యబాల్చి జపవిష్ణులు దీర్చి కృతాస్తిహోత్రుడై
వలయుధరామరేంద్రుల కచారిగ దానము లిచ్చి పంచి మా
తలకు నమస్కరించి కలదైవము గాంచి భజించి పిమ్మటన్.

246

—❦— రాముండు కొలువుకూటంబునఁ బేరొలగం బుండుట ❦—

సీ, మణిసహస్రముల ద్యోమణిసహస్రంబులడంబు మెచ్చఁ కీరిటంబు దాల్చి
మొగముచంద్రునిగెల్వ మొనయుక్తి ర్తియనంగ దెలివిగాఁగ పురంపుఁదిలక మూని
నిజగుణావలీల నిర్మలశ్రీ మించు తభుకుముత్యాలచౌఁలి ధరించి
బలిమికేళికఁ బూనుపలుచిరుదములు నాఁ గరముల వజ్రాలకటకము లిడి

తే, పాసఁగఁ గుంకుమగంధంబుఁబూఁతరత్న హరములుగానరాము త్రియంపుటంగి
రహిఁ దొడిగి పెద్దపీతాంబరంబు వెలయఁ, గొలుపుసింగారమయ్యె రఘుప్రభుండు,

వ, ఇత్రైఱంగునక గొలుపుసింగారంబై యష్టతంగకులపుంకవుఁడు నిజాంగనమె
ఱుంగువాలుఁజూపులతో నివాళించి మేలికపుంపుబాగా లొసఁగినక గైకొని
సీతయనుంగునెచ్చెలి దెచ్చి యుంచినకాంచనపాదుకాయుగళంబు వెట్టుకొని
తనగండ పెండెరంబురవళిననుసరించుగీలుకుటఁదియరవళితో వెట వచ్చి పుడమి
పట్టియిచ్చుమడుపు లండకొనుచుఁ ద్రిచతుఃక డ్యోతరంబులు గడచి యయ్యిం
తని మరల నవిచి మువంబున నెదుర్కొని పవనందనుం డొసంగిపక్షిదండఁ
గొని తనయిరుగెలకుల నకలంకముకరముఖులు పట్టహోబట్టుజిగి గచ్చు
టరిగలనిగనిగలతో నొరయమణిమకటప్రభలకు నిటంబు గుంపద్దరాగమణి
ద్వారదేహాళివీటంకంబుల బొంకంబై మీఱుహజారంబుఁ జేరి యంతకుమున్నె
యచ్చటికి వచ్చియున్నవసిష్ఠాదిముఁశ్రేష్ఠుల కభినందనంబు లొసరించి తనచి
తాశీర్వాదపురస్కరంబుగాఁ గాంచనమహోచ్చాసనంబున నెలకొని కాంచన
గిరిశిఖరంబుపై నిండోలగం బున్నయన్నలు మొగంబులయన్న విన్నాణంబు
వహించి తలంపురామిన్న గద్దియపై నెలకొన్న వేల్పుమన్నె వానిచెన్నున నున్నతి
గని తిన్ననగునడలు నున్ననగు తోడలు మిన్నునగుకొనులుహొన్నజిగి మేనులు
బెళుకు తెలిగన్నలుఁ గులుకువలిచన్నులుఁ దలిరుచునుమోవులు నలరుపెను
తావులుఁ గలయొప్పులాఁడులు తమకప్పు పెన్నెఱులకు జోడు గాకివి వెలవెల
నయ్యెఁ జూడుం డని తెలిపెడువడువున వెలిచామరంబులు వైవఁ జెందురు
నగుమొగంబులు గలకొందఱు కుందరదనలు తమ తెలిసగవుపెన్నెలలచెలువం
బున నలవడుచలువపావడలు వీవఁ జలుకలవలెఁ బలుక నేర్చినకొందఱు కలుకు
లాఁడులు తమకులుకుగుబ్బలం బోలకున్న సీభృ మోయించి రనఁ జాలుజాలు
వాగిండ్లు పూని కెలంకలక గొలుపుసేయఁ గాయజాదీమంబు లనం గొమ
రగుకొమరుప్రాయంపుమధుగుప్తులు కొందఱు తమతమమేఁతావులకుఁ దాన
లొందిగు వట్టివేళ్ళ సురటులకమ్మనెత్తావులు తాళవృంతానిలంబుల నొలయింప

సంపెంగముక్కులం డెక్కులు గలచక్కెర బొమ్మలు కొందఱు కర్పూరవీటికా
 పేటికాదులు గైకొని యంతంత నిలిచి తమతమయాడిగంబులకు సమయం
 బరయఁ గొఱసెలతో నెదురునుదురులు గలచదురాంధ్రు గొందఱుంబుకుహరం
 బులఁ దంబుఱులు వీణెలు డక్కలు బిల్లనఁగోవులు గిన్నరలుఁ జెంగు లుపాం
 గంబులుఁ దాళంబులు మొదలగుజంత్రంబులు గోని తత్తదుచితలయస్వరతాళ
 మేళనంబులఁ దానంబులు విస్తరించి యనురాగంబుతోఁ గాలోచితరాగంబులు
 సేయుచు మనంబు లలరం బాడుచు సభారంజనం బొనరింప నిలింపవతికొలుపు
 వెలచెలువలచెలువంబులు మెచ్చనిమెచ్చులాడులు గొంతఱురాశపతాకతామ్ర
 చూడ సూచీముఖ కటకాముఖ త్రిముఖ సర్వశీర్షార్థ చంద్రముఖ హస్తవిశేషం
 బులు విలోకనీయంబులుగాఁ గమనీయముఖ విలాసంబులు భాసిల మధ్యమ
 ద్రుతవిలంబితంబులు డంబు గులుక సూళాదితాళంబులమేళంబుల రంగ గురక్త
 లెసంగ నభినయించుచు జదురుపదము చేశీయము మొదలగులాస్యవిధంబులు
 వినిపింప బ్రహ్మాక్షత్రయవై శ్యశూద్రాదిజనంబు లుచితప్రదేశంబుల వసించువఁ
 గురు కరూళ ఘూర్జర సింధు గాంధారసౌమీర కాశ్మీరచేదితుందిర పాండ్యద్రవిడ
 బర్బరచోళపాంచాల మగధమాళవమత్స్యమళయాళనేపాల లంకాకాశికా
 యవనబంగాళకళింగ ప్రముఖవివిధ దేశాధినాథులలికస్థలవిన్యస్తహస్తైర్భజయిం
 పన్ “గోసలరాజగన్యకాగర్భపయఃపారావారపరిపూర్ణ చందోదయ! దయా
 దాక్షిణ్య తారుణ్య వైపుణ్య లావణ్యప్రముఖనిఖలగణగణాలంకార! లంకా
 రక్షణదక్షరక్షఃకులాధ్యక్షశిక్షాదీక్షాధ్యరంధర! ధరాకుమారికార మణీరమణీయ
 మనఃకమల కమలాకర విరాజద్రాజహంసోత్తంసవిహార! కేయూరకటకమకుట
 హారకంకణాంగుళీయకముద్రి కాతులాకోటికాది భూషావిశేషాభిరామ! రామ
 స్సపాలలామ! జయ విజయీ భవ” యని వందిమాగధబృంధంబు బహుచా
 రంబులు గైవారంబులు సేయ సౌవిదల్లకసాహోనినాదంబు లెసంగఁ బ్రసంగో
 చితవచనరవాపటులగు కవినటగాయకపరిహాసవిమాపక ప్రముఖులు భజయింప
 నింపుసాంపులతో నుబ్బుచు డెబ్బదిరెండు వినియోగంబులవారు దూరంబున
 నుండి సేవింప నిండోలగంబున నుండి విదేహరాజముఖ్యు లగు బంధుప్రముఖుల
 నుపచరించుచు భరతలక్ష్మణశత్రుఘ్నులు వచ్చి సేవించిన నాదరించి యుచితాన
 నంబుల నుండ నియమించుచుఁ గామరూపంబులు దాల్చినయంగదారివానర
 వీరయోధులతోఁ దనవలపలికెలన నుదగ్రమణిపీఠంబుపై నున్న సుగ్రీవు సప్త
 టప్పటికి నుచితోక్తుల నలరించుచు మంత్రిచతుష్టయసమేతంబుగాఁ దనడాపలి
 పార్శ్వంబున నున్నవిభీషణు సప్రేమంబుగా నవలోకించుచు నిజచరణపీఠాసన్న
 వర్తి యగు హనుమత్కపిచక్రవర్తి యప మాద్యలంకార కలినవద్యగద్య
 పద్యాదులఁ దనుఁ బ్రశంసించిన నవధరించి సంతసించుచు విద్యత్ప్రముఖతత్త

జ్ఞనవిద్యాపరిశ్రమంబు లెఱుంగుచు హితపురోహితమంత్రిసామంతత్త్రసఖ
ప్రముఖుల కర్హభంగి బ్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుచు జారజానపదాదిప్రకృతిజనం
బులవిజ్ఞాపనంబు లవధరించుచు దీనానాథజనంబులు గోరినధనకనకవస్తువాహ
నాదు లిప్పించుచు నేర్పు మెఱుగి పౌరాణికు లెఱింగించునముచితపుణ్యపురాణ
కథాప్రపంచమున వీనులకు విందు సేయుచు సత్త్వమధ్యంబునం దేజరిల్లు
రాశాచంద్రచందమున గ్రహసభాంతరంబున విలసిల్లుప్రభాకరు భావంబునం
జెలంగె నయ్యెడ,

248

శా, ఆరామశీతినేతచల్లి వినయం బాదార్య మైశ్వర్యమున్
బాకుణ్యంబును జెల్వ మెచ్చి నృపు లాత్మప్రాజ్ఞసామాజ్యర
క్షారంభంబులు మాని దర్శనవిధాయత్రాత్మై యుండి ర
ప్పొరుల్ జానపదాదు లొండొకపనుల్ పాటింప రెప్పట్టునన్,

249

క, ధ్యానముఆమాత్రమునఁ బరమానంద మొనంగు బ్రహ్మ మాకారముతో
గానంబడినను జూచిన, మానవు లానందవార్ధి మగ్నులు గారే,

250

చ, ఇనకుల కేఖరుం డిటుల నెల్లజనంబులు సంతసిల్లగా
దినమును బాకశాసనుగర్తి గొలు వై తనపెద్దకొల్లునన్
దవరుచు నొక్కనాఁడు సవిధంబున బంగరుగడ్డె నున్న య
జ్ఞనకన్యపాలుఁ జూచి యుపచారపురస్కరభంగి నిట్లనున్,

251

(శ్రీ)రాముండు జనకాది నృపవర్యుల సత్కరించి పంపుట

చ జనకునికై వడిన్ బ్రజల సంతతమున్ దయఁ జూచి పోవఁగా
జనకసమాఖ్య మీ కలరు శాత్రవశిక్ష యొనర్చి నీతతో
ననుపమసౌఖ్య మేఁ గనిప దంతయు మీకృపఁ గాదె మామగా
రనుటయె కాని మమ్ముఁ గనిపయ్యకు మీకును భేద మున్నదే,

252

ఉ, పెక్కుదినంబు లాయె మముఁ బ్రీతిఁ గనుంగొన వచ్చి యెన్ని నా
ల్పిక్కడ మీర లున్న శుభమే యగు నైనఁ బ్రజాభిరక్షణో
దక్కి వసింపరా దని కదా వివరింతురు పోయి రండు మా
దిక్కు కటాక్ష ముంచుఁ దని దివ్యమణిమయభూష లిచ్చినన్,

253

ఉ, ఆమిథిలాభినాథమణి యల్లు డొసంగిన రత్నభూషణ
స్తోమము పాణి నంది నృపస్తోమ యి వేటికి మామ యంచునన్
బ్రేమ బహూకరించుటయె పెక్కుధనంబులు నీత లక్ష్మిని
వే మధువైరి నీమహిమ లెంచుచు సూరికి బోయి వచ్చెదన్,

254

క, అని యుచితభంగి వీడ్కొని, జనకమహిభర్త రామచంద్రసనుజ్ఞన్
దనమెట భరతుఁ డనుపన్, జనుదేరఁగ మిథిల కేఁగె సంతస మెనఁగన్,

255

ఉ, అత్తరి రాఘవుండు వినయంబునఁ గేకయముఖ్యుఁ డొ యథా
జిత్తునిఁ జూచి పల్కె నృప కేఖర యావిధవంబు యుష్మ దా

యత్తము మాకు మీరె కద యార్జులు మీఁటఁ దామసించినన్

జిత్తమునందు మీగురుఁడు చింతిలు మీరుచు బోయి రాఁ దగున్.

256

తే. మిమ్ముఁ బనుపంగవచ్చుసౌమిత్రి యనుచు, నమితరత్నాంబరశ్రేణులతనికొసంగ
బ్రేమ నన్నియు మరల నర్పించి యర్హ, ఫణితి నుతియించి యజ్ఞపాలుఁ డరిగె,

క. శ్రురామచంద్రుఁ డంతట, వారాణశ్యధిపుఁడగు ప్రవర్ధననాథన్

భూరిగుణధాము నిజసఖు. గౌరవమునఁ జూచి స్ర్మియము గనఁబడఁ బలికెన్.

ఉ. నీవు గుణాంబురాశిపి వినీతుఁడ మోయుఁ బెద్దవాఁడవున్

కావనమూర్తి వాదరణఁ బాయపు నే శీశు వై నదాదిగాఁ

గావునఁ బాయఁ జాల నని గడ్డియ డిగ్గి కవుంగిలించి సం

భావన సేసి వీడ్కొనిపె భానుకలినుఁడు సభ్యు లెంచఁగన్.

259

క. రువాత నిఖలధరణీశ్వరుఁ డ్రియంకరుల రామచంద్రుఁడు వెలిదా

మరఁకేకులు వెఁచల్లి, కరణిఁ దనచూపులొలయఁ గనుఁగొని పలికెన్.

260

మ ధరణీనాయకులార మీభుజబలాధ్యంబునన్ బంక్షికం

ధరుఁ డీల్లెన్ వినుఁ డేను గారణము న త్రం బింతె మీలోన నొ

క్కరుఁడన్ నాయెడ నెక్కు ముంచి నయమార్గం బొప్ప మీమీధరల్

పరిపాలింపఁగ నింకఁ బొం డని సుధాప్రాప్తాక్షులన్ బల్కినన్.

261

క. ఆయుదితోక్షుల నవనీ, నాయకు లానంద మొంది నతరక్షణసం

ధానుకు రిఘునాయక శుభ, దాయకుఁ గని యనిరి మకుళితరాంబుజులై.

సీ అఖలభూతమయుండ వగుట నీవిజయ మందఱజయఁ బనుట తథ్యంబ కాదె

యొకటికి ననలేల సకలంబునకు హేతు వై యుండు దదియుఁ దథ్యంబ కాదె

యంతరాత్మకుఁడ వై యందఱలో నొక్కయాకృతి నునికి తథ్యంబ కాదె

నీయదు నెయ్యిముల్ నిలుపుట నయమార్గ మా నన్నమాట తథ్యంబ కాదె

తే విభుఁడు నయ్యును మానుషవిగ్రహంబుఁ

దాల్చి వెలుఁగొందునీ మాజ్ఞఁ దలల మోచి

పోయివచ్చెద మంచును పూర్ణకగుణ

రాజజేవేద్ర దశరథరామచంద్ర

263

తే అనినుతించిన వస్త్రమాల్యాచులేప, వీటికాదులు తద్ధరావిభుల కొసఁగి

వినముయమునఁటిన్నతమ్ముని వెంటఁ బనుప, నారఘూత్తము వీడ్కొనివారలపుడు

మ అవనీభాగము కంప మొందఁగ ననేకాక్షోహిణుల్ గొల్వఁగా

జవనాశ్వస్థిరదాదిఘోషముల దిక్కుక్రంబు మార్మోయి భూ

ధవు లెల్లఁ జని రాత్తభూములకు దెక్కిచ్చేరనం బాదిగా

రవివంశాగ్రణి చేసినట్టి కార్యంబుల్ ప్రశంసించుచున్.

265

తే ఇటుల జనకాదిబంధుల నెల్లపులుల, బనుప రామాజ్ఞ సరిగన భరతలక్ష్మ

ణాదు లాయానృపాలకు లంపినట్టి, కానుకలతోడ వచ్చి రాఘవునిఁ గాంచి.

సీ, పట్టపేనుంగు లారట్టాశ్వములు హాన్నగట్టుల మెచ్చవిఘనరథములుఁ
బట్టుచుట్టలనేకపరిమళపేటికలకలంకరత్నపల్కంకిలురు
ధనమణిరాసులు దానవాసీదనుల్ మణికిరీటంబులు మణిసరములు
జాళువాసామ్ములు సరిగెదువ్వలువలు మ్రోయమాణిక్యసింహాసనములుఁ

తే, బట్టెమంచంబు లొఱుపైన వటుపులు దిరి, బొమ్మలను బోలుముద్దులగుమ్మలాది
యైనకాన్కలు గొలువున్న యధిపువృష్టి, పథమునందిడి సప్తక్తిఁ బ్రణతులైన,

క, కాకుల్ స్థుండలరి యర్హము, తా కొన్ని విభాషణంబు లతులాంబరముల్
చేకొని సుగ్రీవాదిమహాకపులకు నవ్వీభీషణాదుల కానగెన్ . 268

తే, ఒనంగి రఘురాముఁ డొకహార మూని భల్లు
కేంద్రుఁ గని తాత తగును నీ కిది గ్రహించు
మనిన నన్నెల కొమ్మనె ననుచు ముసలి
కేల యన నవ్వీ సభ హార మిచ్చె విధుడు, 269

క, ఊరముల మణిహారంబులు, కరములఁ గటకాంగుళీయకప్రముఖములుఁ
సిరముల మిసిమికుళాయిలు, ధరియించి చెంగి రఘులతరుచరముఖుల్, 270

తే, వారిలోన విశేషించి వారిపుత్రు, నమ్మగుత్తుత్రుఁ బిలిచి నిజాంకయుగళి
నిలిపికొనితానెతోడవులన్నియును దొడిగి, యర్కసుతుఁజూచిపతియిట్టులానతిచ్చె,

క, నినుఁ గొలిచినకపు లందఱు, ఘనకార్యధరీణు లగుచుఁ గడిఁదిపనుల్ సే
సినవాచ నీనుమారుం, డనిలసుతుఁడు బూజకర్పణ డన నతఁ డనియెన్, 272

సీ, శాఖశాఖల నెక్కు శాఖామృగములకు హేమాసనములపై నెక్కఁ గలిగె
వల్కలకాపీనవంతులౌ కపులకుఁ జట్టాంబరమ్ములు కట్టఁ గలిగె
వనభూరజము గప్పికొని మెలంగు వనాటులకుఁ జందనాదు లలందఁ గలిగె
ఫలమూలములు దిని బ్రతుకు మత్కటులకు మేలోగిరంబులు మెక్కఁ గలిగె

తే, నొడల నేపోడిమియు లేక యున్నవలిము
ఖులకుఁ గటకాదికము లూనుకొనఁగఁ తలిగె
నటనిచరులకుఁ బురిఁ దిరుగాడఁ గలిగె
శ్రీరఘూత్తమ నినుఁ గొలిచిన కతమున, 273

— శ్రీరాముండు సుగ్రీవాది వానరులను విభీషణాదులను బహూకరించుట —

క, నీనెయ్యముగల్గినఁ దృణ మైనను మేరు మేరు వగు మేరు వైనను దృణమా
నీనెయ్యము దఱిగిన నీ, వానరు లెంత యన రామవసుధేశుఁ డనున్, 274

క, నీవారి నీవు సన్నుతి, గావింపవు గాక సహజగాంభీర్యనిధుల్
నీవా రిందఱు రవిసుత, భావింపఁగ వీరిపనులు పరమాద్భుతముల్, 275

సీ, ఘనభూమిభృచ్చిరోగ్రము లెక్కుఁ ఘనులకు నీచిన్నిగద్దియ లెక్కుఁ బుంఠ
జలుకాంతిఁ బరమేశువలువలు గప్పెడి ఘనులకీజలాగులు గట్టు పుంఠ

తుల శ్రేణుభవానల మించుచును కీమలతితామ్ర గంధ ముందు పెంత
యమృతాశనులహమ్య ముదితఘులకు నికూట చవిగొని మెక్కుటెంత
తే, యధిగణనత్నభూషిత లై నవీరి, కీవిభూషణతలులు వహించు పెంత
యఖలజగములనప్రశీహతరయమున, దిరుగువీరల కీహోల దిరుగు పెంత 276

చ, వనవిధులన్నియు గలచి వైవ వసుంధరఁ బెల్లగింప సూ
ర్యుని దిగమ్రుగ ఘోరలయరుద్రుని నై నను మార్కొనంగ నో
పినఘను లిమహారపులు భీతి వహించుదు రేమహాత్ము శా
సనమున కట్టియూజ్జ గలశౌర్యనిధిఁ నిను నెంచ నెంచకకృమే, 277

మ, అని మైత్రి గొనియాడి మంత్రి సహితుం డౌపం క్షికంఠానుజ
న్యుని లాలించి వలీముఖగ్రణుల కెంతో వేషక బుట్టించి యొ
క్కనిమేషం బని తోప బెక్కుదినముల్ కాకుల్ స్థాత్నంబు మ
న్ననలఁ దేలిచె వారు నుండి రమితానందాబ్ధి నోలాడుచున్, 278

— హేమంతముతు వర్ణనము —

క, శిశిర మరుదెంచె నంతట, నిశ లాతుతగతి వహించె నెత్తమ్మితెగళ్
కుంతల దించె దినంబులు, గృళియించె వడంకు ముంచె నెల్లజనములన్, 279

క, అంబరమణి సాంబరుడ, య్యం బరువిడుఁ జరమగిరి నురస్వంశకుఁ డ
య్యం బవమానసఖుడు మం చంబుల క్రిందట నె డాఁగుఁ జలి యల్పంబే, 280

సీ ముద్దుగుమ్మల మొగంబులుఁ యాడనే కాని మానసింపరు చందమామఁ జూడఁ
జవరాండ్ర నుండహాసముల చెంత నె కాని నలువరు పండువెన్నెలలపై
నకలకెమ్మోచినానకముఁ గ్రొలనెకాని కాంక్ష సేయరు పానకములు గ్రొలఁ
జెలువలకుచ మర్గములకు బ్రాణ నె కాని తిలవరు కృశకభూధరము లెక్క

తే జెలులనాభిసరస్సులే చేరఁ గాని, యెల్లరు సరస్సులను జేరి యోలలాడ
మానిషులఁ మృత్యూర్నులే కాని సురఁటి, గాలిరానియ్యరధీపు లగ్గాలమునను,

సీ, దినముఁ బ్రాశస్తాన మొనరించుద్విజులకు నగుతర్కలోపభయంబుకంటెఁ
బ్రాచి పనుల్ సేయ లేచుకోడండ్రకౌ నత్తలవలసి భయంబుకంటె
గడుపుగో దూర మేఁగఁగ నున్నచరుకు నధిపులే నొదవుభయంబువంటె
గర్వణంబొనగంపఁ గడఁగుకాపుల కారయమిఁ బై రుచెడున్ భయంబుకంటె

ఆ, గడిచి యయ్యెసీతు ఖగమృగపశునర, ప్రముఖజంతువులకు భావములను
జాల మించె మిథునసంపర్క సౌఖ్యంబు, శిశిరమహిమ వినుతి సేయ వశమె 282

క కాచె నుసిరికలు శిశువుగ, బూచె జేమంతివిరులు భూమికి బరుపై
తోచె జణకాదినశ్యమ, లేచెన్ బలుమంచు చదిల హేమంతమునన్, 283

తే, ఎల్లజనములఁ దలచూపసేక వెలయు నల్ల హేమంతముతురాజమృతము దిశల
నాపరిచెనో యనగ మాచగ్గలించె, రోదసి నతంద్ర చంద్రికారుచిరరుచులు

ఆగొండ లెల్లఁ మంచుఁగొండ లై కనిపించె, నడవు లెల్లఁ లూచినటులమించె
 దీవు లెల్లఁ దెల్లదీవు లై రహిఁ గాంచె, మాపు రేపు మించుమందువలన,
 శా, ప్రాతర్వేళల మంచుచిమ్ముగమి బొంపం బైనలేబచ్చికల్
 క్షేత్రశ్రీఁ దుళకించు తెంతయు రహించె సర్వభూతంబులఁ
 శీతశాంతి వడంకఁ దా నచల యై చెల్వొందుభూదేవీకి
 శీతర్తుప్రభుఁ డిచ్చు నజ్రములరాశిం బోలినల్వంకలన్, 386

వ. తత్కాలంబున, 287

చ. వలపులు గ్రమ్మగాఁ బొగచి వండినకారపుఁగాయశూర ల
 పృథములు దియ్యచే రొలుపుఁబవ్వు రసావళు లింపుటోగిరం
 బు లపుడుఁ గాఁచి తెచ్చుఘృతముఁ బలుమాంసము లరగఁపుత్రము
 ఘ్నులు రఘురాముబంతిఁ బ్రియ మొప్ప భుజించి సుఖించి రెంతయున్ 288

— శ్రీరాముడు వానరరాక్షసుల వీడ్కొలుపుట —

ఉ. అయ్యెడ నొక్కనాఁ డినుకులాగ్రణి భానుజుఁ జూచి నెమ్మదిఁ
 నెయ్యముఁ జేర్చి నాకొఱ కనేకవిపద్ధశ లోర్చి సేయునా
 హాయ్యముచేత నే విషయ మందితి సన్నతు లేల పెక్కునా
 శ్మయ్యెను నీవు వచ్చి యనఘా యిక నూరికిఁ బోయి రాఁ గదే, 289

సీ అంగదు నసురోచ్చయంగదు నలరింపు హనుమంతు గుణవంతు నాదరింపు
 జాంబవంతుఁ బరాద్రిశంబవంతు భరింపు నలు మహాజిత దవానలుఁదలంపు
 నీలు సేనావనాభీలుఁ బాలవసేయు శతబలి నతబలి నవధరింసు
 తారుఁ గీర్తినిర స్తతారుఁ గటాక్షింపు శరభు వాసురసింహశరభుఁ బోవు
 తే, గజగవయంగంధమాదన క్రధనకుముద, పనసఘావ్రసుమేణాదిబలిముఖేంద్రు
 లిందలు మదర్థముగ మేను లిచ్చినారు, వీరి నెల్లను రక్షింపు వీరవర్య, 290

క. నిష్కంటకయై తనరెడి, కిష్కింధకుఁ బోయి యింకఁ గేవలకరుణా
 విష్కృతమతి వై వానవి, దుష్కార్యము లెంచ కంగదునిఁబోవఁ దగున్ 291

క. అని పానఃపుశ్యముగాఁ నినుకులపతి వాలిసుతుని నేలెడుపని య
 య్యనజనకుఁ దెల్పి యుపగూహన మొనరించి యెల్లకపుల నలరించి కృపన్.

తే. ఆవిభీషణుఁ జూచి మహాత్మ నీవు, పుట్టినప్పుడె వెన్నతోఁ జెట్టెఁ దల్లి
 వినయధర్మవివేకముల్ వేఱ యేల, బోధ లైనను వినుము నాబుద్ధి యొకటి, 293

చ. కొలిచినవారు రాక్షసులు కూరము మానగ మొక్కవైఖరిఁ
 నిలువదు కాలపద్ధతి ననేకవికారము లొందు నెందున్
 దలఁకక యన్నపై నెనరు ధర్మముపై, బ్రియఁ ముంచి లంకని
 శ్చలగతిఁ బోవు ధార్మికుఁడు శాత్రుతుఁడై వెలయు విభీషణ 294

క. మఱవకు నీతివినితులు, మఱవకు మామీఁదిప్రేమ మనకపివకులన్
 మవకు నీతిదిదండ్రుల, మఱవకు మని రఘుకులాభిమణిఁ దెల్పుటయున్, 295

- క. ఆరఘువతివచనామృత, ధారలఁ బరితుష్టిఁ జెంది తమచరరత్నో
వీరు లిటు లనుచు బాగడిరి, సారెను బహువాక్కు లొక్కసరి మోయురహిణి,
సీ. శతబృహస్పతు లైన నవతుగా రొకబృహస్పతి యీమనీషకు సాటి యగునె
వేమంది యజులైన నేమాత్రమో కాక యొకయజుఁ డీహక్తికుపమ యగునె
లక్షశేషాహి వల్లభు లైన నేమొ కా కొకశేషుఁ డీబల్లి కుద్ది యగునె
కోటిమన్మథు లైన దీటుగా కొకమన్మథుఁ డీచెలుపునకుఁ దుల్యుఁ డగునె
తే. తలఁప శతకోటిమేరుభూధరములైనఁ, బోల్పఁదగుఁగాత యొకమేరుభూధరంబు
పోల్ప నీదైర్వ్యలక్ష్మికి బోల్కె యగునె, రవికులాంభోధిచంద్ర శ్రీరామచంద్ర,
సీ. ఎన్నిదోషములున్న నెంచక యించుక గుణ మున్న మెచ్చి చేకొందు వనుచుఁ
తాటించి పలికినవలుకు బ్రహ్మవరంబుగాఁ బ్రతిష్ఠకుఁ దెచ్చు ఘరుఁడ వనుచు
హీనుఁడైన సమాశ్రయించినఁ దమ్మునిఁ జూచినచందానఁ జాతు ననుచుఁ
గొలిచినవారిని గూర్చి నాచంద్రార్కముగ సౌఖ్యము లొసంగి పోతు వనుచు
ఆ. బరులు స్వజను లనక ప్రజలనందఱఁ గన్న, ప్రజలలీలఁ బోవుప్రభుఁడవనుచుఁ
సీగుణంబు లెంచు నిఖలలోకంబులు, రమ్యగుణసముద్ర రామభద్ర, 298
- చ. అని కొనియాడుచున్న సమయంబున మారుతసూతి స్వామికి
వినతు లొనర్చి పత్నీ రఘువీర భవత్పదపంకజంబులకె
ఘనతరభక్తి యెల్లపుడుఁ గల్గఁగ మికభ యెంతకాల ము
ర్విని దగు సంతకాలము శరీరము నిల్వ వరం బొసంగవే, 299
- ఉ. నీకథ లెప్పుడుకొ వినుచు నీపదచింతన మాచరింపుచుకొ
నీకరుణావలోకములు నీమృదుభాషలు నీవిలాసముల్
నీకలితప్రభావములు నెవ్వది నెంచుచు నున్నఁ గాక యే
లాకపిమూర్తి జేకొని యిలాస్థలిఁ జెంద వృధామృదున్నతుల్, 300
- క. శ్రీరామ నీకథామృత, ధారలు కర్ణాంజలులను ద్రావెడిధన్యుల్
కోరుదురే యమరత్వము, తారుదురే జన్మ మరణదారుణరుజులన్, 301
- సీ. కానలేయ తృదీయకథ లూఁకొనినవాసరంబు కల్పవధూసరంబు గాదె
తాటకాంతక నిన్ను ధ్యానంబు నేయనిక్షణము నివారితక్షణము గాదె
జానకీరమణ నీస్త్వరణం బొసర్పనిఘటిక విషాపూర్ణఘటిక గాదె
సాకేతనిలయ యుష్మత్పూజ నలుపని జాము మృత్యువు నిల్చుగీము గాదె
తే. శ్రీరఘూత్తమ నిన్ను దర్శింప కురక, నడచుకాలంబు గాలంబుకరణి గాదె
రామ యటుకాన నిన్న నారతము వినుట, దలఁచుట స్వాదృశుల కుచితంబకాదె
ఉ. నావిని సంతసించి రఘునాథుఁడు గద్దియ డిగ్గి గ్రక్కునకొ
సావనిఁ జేతులకొ గదియఁ బట్టి కవుంగిట నుంచి పత్నీ న

స్నీవిపుడిచ్చయించినవి యిచ్చితిభూమి గలంతకాలమున్
దావకకీర్తియున్ నిలుచుచు దండ్రి చరింపు చిరామునున్నతిన్.

303

ఉ. ఆపద బాపి ప్రాపయినయన్నకు బ్రత్యుపకార మానఁగాఁ
గాపురుషుండు గోరు బ్రతికారము సేయఁ దలంపఁ దార్పఁడ
య్యాపవ రాఁ దలంచి నటులౌ నని ధన్యుడ వై ననీకు తే
వాపద లేఁ బ్రతిక్రియ యొకప్పుడు, జేయఁ దలంపఁ బావనీ,

304

మ. నినుఁ బూజించునతండు నాహితఁ డగున్ నీలోన నే నెప్పుడున్
గనిపింతున్ వినిపింతు రచ్చరలు వేడ్కన్ ద్వత్పథల్ ఖ్యాతితో
మను మంచున్ హనుమంతుఁ బల్కి రఘురామస్వామి స్వగీర్వాణ బా
యని వై దూర్యపుతాళిఁ గైకొని తదీయగీర్వాణ నుంచన్ గృహన్.

305

క. ఆ హారము లోకైకమనునోహారము బూనుకొని హనుమ దగె నుడుసం
దోహవృతామృతాహా, రాహర్యమి యనుచుఁ జాప రగ్గింపఁగన్.

306

చ. ఇటువలె రాముఁ దాశ్రితుల నెల్లఁ గ్రచుంబున బుజ్జగింపుచున్
బటమణిభూషణావళి లపారముగా దయచేసి వెండియున్
భటసహితంబుగా ననుప భానుకుమారవిభీషణాదు లే
మెటువలె బాసి పోదు మవశిత్వర యంచును ముక్తకంఠు లై.

307

చ. వలవలఁ గన్నులన్ దొఱఁగు బాష్పకణంబులతో రఘూత్తమున్
బలుమఱుఁ జూచుచున్ నిలిచి పంచితివే రఘురామచంద్ర మా
స్థలముల యంచు మాధులవిధంబున నేప్పుచుఁ బోయి రెంతయున్
గళవళపాటుతోఁ గరుణ గల్గినరాజును బాయఁ గూడునే.

308

ఉ. భానుకులీనుఁ డీకరణి భానుజముఖ్యుల వీడుకొల్పి త
న్మానితశౌర్యదైర్యములు మాటికి నెంచుచు నార్యబంధుమి
త్రానుజమంత్రియుక్తి నపరాజ్ఞాముదాక సభాంతరంబునన్
దాను వసించి యుండెను జనస్తననీయకళాభిరామఁ డై.

309

—→ ధనేశునిపంపునఁ బుష్పకంబు రామునిఁ గొలువ వచ్చుట ←—

చ. తదవసరంబునన్ దశరథప్రియసూతికి నొక్కదివ్యమా
ర్త్తి దివి వసించి యిట్లనియె దేవ కుబేరుని పుష్పకంబ మీ
పదములు గొల్వ వచ్చితిఁ గృపన్ ననుఁ జేకొనుఁ డన్న రాఘవుం
డిది తగునే పతిన్ విడిచి యేటికి వచ్చితి విందు నావుడున్.

310

ఆ. ఆవిమానరాజ మనియె దేవరయాజ్ఞ, యత్సుపోలిపాలి కరుగ నతండు
మిగుణంబు మెచ్చి మీసేవఁ గావింపుఁ మనుచు మరలఁ బనిచె నను నరేంద్ర.

ఉ. ఆయన పంప కన్న సుగుణాకర యూరక నేను వత్తునే
నాయెడ సంశయం బుడిగి నన్ను గ్రహింపు మటన్న జానకీ

నాయకుఁ డుత్సహించి స్వజనంబులఁ బుష్పకరాజపూజనల్
సేయఁగఁ బంచి మన్ననయుఁ జెల్పియుఁ దోపఁగఁ బల్కెఁ గ్రమ్మఱన్. 312

క. ఓ దేవయానరత్నమ, నేఁ దలఁచినయపుడె రమ్ము నీకు నిలువ నిం
పొడెన కిప్పుడు పొమ్ము న, మాదృతి మము మఱవకుండు మని పనుచుటయున్

ఆ. అలరి సకలలక్షణాఘ్యుఁ డౌనాకృత, లక్షణునకు నది ప్రదక్షిణం బా
నర్చి దక్షిణంబునకు నాక్షణంబున, నేఁగె నీక్షణముల జెఱుఁగఁ బడక, 314

మ. రఘువంశాగ్రణి యంత సంతసిలి యర్థస్యామి యారార యెం
తఘనం డాత్మవిమానమే యొసఁగె మత్సఖ్యంబుఁ గాంక్షించి చె
ల్పి ఘటింపఁ దగురాజరా జతఁడు బల్కి గల్గినతృప్త్యన్నతుం
డఘదూకుం డని పల్కఁ బల్కె భరతుం డావేళ హర్షంబునన్. 315

ఉ. దేవ భవత్ప్రీతాపనముదీర్ణత నార్యవిరోధకారి యా
రావణుఁ డిల్లెఁ గాన ధనరాజ ప్రమోదముఁ జెంది మీకు సం
భావనగా విమానమణిఁ బంపె దళాస్య భరించుదోషముఁ
బోవునె పుష్పకంబునకుఁ బూని మిముఁ భజియింప కుండినన్. 316

చ. ఉరుమతి మీగుణంబులకు నొక్కగు బేరుడె యేల యెల్లది
గ్గరులును జెల్పి సేయుటకె కాంక్ష వహింతుకు నై జభోగముల్
నిరుపమశక్తి మీరు కరుణించిన వంచునె యెతు రెప్పుడే
పరసున మీకు వేడ్క సలుపఁ గలమో యనుచుండు రాత్మలన్. 317

సీ. నిర్జరాధీశుండు నెలమూఁడువానలు కోరినధర నెల్లఁ గురియసాగె
జ్వలితప్రదక్షిణార్చులతోడ హవ్యంబు నేవేళ వహ్ని వహింపఁ దొడగె
మిక్కిలి ముదునశ్వఁ దక్కఁ దక్కినవారిఁ బొలియింప శమనుండు పూనఁడయ్యె
వీచికాగ్రముల నవినమణుల్ పూని నీరధి తటముల నిండ నించె

తే. తైత్తరీయసారభ్యమాంద్యసంచారియగుచు, గంధవహుఁ డెల్లప్రాణులగాసిమాన్వే
బడినగింజల ననలెత్తిపండె ధరణి, రఘుకులోత్తంస మీరేలు రాజ్యమునను,

సీ. సుతులు లేక కలంగుసుదతు లెక్కడ లేరు సుతవియోగముఁజెందునతులు లేరు
పతులఁ బాసినళావతు లెయ్యెడను లేరు పడఁతులఁ బాసినపతులు లేరు
దారిద్ర్యదుఃఖులంతపు లెందును లేరు కలిమి గర్వముఁ జెందుఖులు లేరు
వ్యాధుల నాధుల వగచువారలు లేరు నిద లొందినవార లెందు లేరు

తే. లేరు బారులు చోరులు లేరు దుర్విచారు లగ్ని జలాహితృష్టాక్షుదాది
వాతదుర్భిక్షభయ లై నవారు లేరు, రఘుకులోత్తంస మీరేలురాజ్యమునను,

చ. క్రతువులు దానముల్ శ్రుతు లకల్మషచర్యలు దండనీతు లం
చితపశురక్ష పణ్యము కృషిక్రియలుఁ ద్విజరాజవై శ్వసం

తేతభజనంబునుగ్గలిగి నాలుగువర్ణము లుల్లసిల్లుటగ్

గృతయుగముంబలెగ్ జెలగెగ్ ద్రేత రఘూత్తమ యంచుఁ బల్కినన్, 320

క. అభరతుమధురభాషల, చే భావము పల్లపింప సీతాంభోజా

క్షీభర్తకుండలద్యుతి, శోభిలుచెక్కుల స్థితంబుసాబగున నలరెన్, 321

క. ఈభంగి వెలయురాముని, వైభవకథ చదువుకొనిన వ్రాసిన వినినగ్

శోభిల్లుదు రాజను లమి, తాభినుతార్థములు గలిగి యవ్వభుకరుణన్, 322

— శ్లో సాంతము —

ఉ. సారమహాజ్వలజ్వలనసారవిభాసి విభాసితాంగశృం

గారచరాచరాత్మకజగద్భరణాకరుణాకరాత్మవం

దాతుసుధీసుదీవిహరణక్రమదక్ష మదక్షపాచర

స్ఫారధరాధరాశనిభారవిరాజవిరావీక్షణా, 323

క. శంబరహరజనక జను, శృంబరమృగయాపులింద నతతానందా

శంబరనిధిగృహ రిపుగిరి, శంబ రమాకలితవక్ష జలజదళాక్షా, 324

లోటవృత్తము—

కురువిందనిభోజ్వలకుందర దా, దరదారుణచక్రగదాధరణా

భరణాదరకీర్తివిభాస్వర భాస్వర రాకృధమాంచితనర్ణమయా, 325

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షపీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన

పద్య కవిత్యవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోద్ధీర్ణ

విత్తిర్నివైభవాధః కృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్యలక్ష్మీవిలాస ధురంధర

ధరాధిప సభాంతరస్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమసీమావిశేషమంధాన

వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణ రత్నాకర

కంకంటి వంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్నయామాత్య సంక్రందన

నందన విజ్ఞానవిభవ విజితనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన

నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమత్తరరామా

యణం బను మహాకావ్యంబునందుఁ పంచమాశ్వాసము,

శ్రీ ర న్దు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మ దు త్త ర రా మా య ణ ము

ష ష్ఠ మా శ్వా స ము

శ్రీమహిళాత్మలాలాటత

టీమ్మగమదసారసంఘటిర రేఖానీ

మౌముకురాయిలజాంబవ

తీమానవతీకపోల ధీజనలోలా,

1

— ❖ — వ స ం త కాల వ ర్ణ న ము ❖ —

తే, అవధరింపుము రామచంద్రావసీత, చంద్రుఁ డీభంగి విభవనిస్తంద్రుఁ డగుచుఁ
బ్రజలనందఱఁ దాఁగన్న ప్రజలకరణి, నరయుచును భూమిఁ బాలించు నవనరమున,

ఉ, భాసీలఁ జైత్రమాస మతిభాసురపల్లవక్షృప్తకోకిల
గ్రాసము లోకజైత్ర రతిరాజక రాగ్రవిరాజింశుక
స్రాసము కీరవాక్చకితపాంథజనశ్రవణాంతరాంగుళీ
న్యాసము కేసరాదిసుమనస్సముదంచితగంధవాసమై,

3

క, తనకంటె నుగ్రతేజంబురఁ దనయుండు దక్షిణమునఁ బొదల నచట నేఁ
జన దత్యుగ్రత నిలువఁగ, ననినటువలె భానుఁ డుత్తరాశఁ జరించెన్,

4

నీ, తముఁ బ్రోది నేసినధాత్రికి లతకూన లర్పించువివిధవస్త్రాళు లనఁగ
మలముకొవ్వుల డాసి మలయానిలవిటుండు రహి వీడ్చి వైచిన రవిక లనఁగ
వనదేవతాగాత్రమునకు జైత్రుండు నించి కడఁగి రాలించినచిక్కఁగ మనంగ
నమయవాసపుఁ డగ చ్ఛదచయచ్చేదనం బొనరింప ధర రాలుతునుక లనఁగఁ

తే, బయనములు వోవువధికులపానములకు, బరపుగనిపింపఁబఱవనివఱపు లగుచుఁ
బండితరుఖాళికలనుండిపడినపండు, టాకుగుమి నిండుకొనియె వనాంతరముల,

5

నీ, అలవసీలామహిళలకుఁ జైత్రునియందు రహిఁ జెందురాగాంతురములగుమియొ
ప్రాంచితాగమనమాఖ్యైక్యైక్యజటిముఖ్యపమితి ధరించు పెంజడలగుంపా
వనము దవాభీఖ్య వహించుఁ గావున జనియించుకీలికాసముదయంబొ
మధువశంబునఁ దేజమాల్సేయ మరుఁ డుంచు నవిరహాప్రారక్తశస్త్రచయమొ

తే, యిట్టలంబు గొమ్మలు గట్టుకొన్న, బెడంగుచెంగావివలిపపావడలో యనంగ
నలరుబోడులకరచరణాధరముల, దొంగరుపొగరుల జిగిరించి చిగురు లలరె, 6

ఆ, అతనుశాస్త్రరీతి సతిశయింపంగల గల, మేలిగురుల వొరసి బాళి మెఱసి
యభ్యసించె గోకిలార్చక ప్రకరంబు, శ్రుతిమనోహరైకసూక్తు లపుడు, 7

మ, వసుధాంబు లగంబు తాటచట తేవల్ గుల్కురత్నావళి నాఁ
గిసలశ్రేణి రహింప గోయిలలు బక్షింపక వనీలక్ష్మి యీ
రస మూరక మఱియొండురత్నములవర్ణం బుంచె సేమో యనక
జన రొండె దలిరాకులక మరకతప్రత్యగ్రజగ్రద్వ్యతి, 8

సీ, పాదపంబుల పేరిపాథోదములమీఁద గసిపించునక్షత్రగణ మనంగ
నవమల్లి కావసంతసమాగమంబున జనియించువులకల చాలనంగ
వనమహాఖని బుట్టి యెనలేనిరుచులచే గొమ రొందుమగతాలగుమి యనంగ
వనరాళి గాన బ్రవాళముల్ మును గల్గినటుల దోచినమాక్తికాలి యనంగ
తే, నలరువన దేవతలపల్ల వాంఘ్రియుగము, లందు జెలవొందుశితనఖ బృందమనంగ
మీఱె సారెకు మధుప కిశోరకములు, కోరికలు చెంద గోరిక వారకంబు, 9

క, పద నెఱిగి చికిలి చేసిన, మదనునినుదుూపు తెగలు మధుఁ డిగురులమేల్
పొదల నిడ ననంగ మొగ్గల, గుదులు తలిరుకొమ్మలందు గుదికొని పొదలెన్, 10

సీ, నవ్యపరాగ చందరచూర్ణ పేటికల్ మదవసమోహనమార్గణములు
కొదమ తేఱులు గన్నకోర్కులపంటలు వలిగాడ్చు మెచ్చువల్పుకొటారు
లామనిదొర తెనియలకణంబులు వనలక్ష్మిసౌభాగ్యమునకు నెడలు
నకల దేవసపర్యటకు హేతువులు విరహివధూజనమ్ముల కెదరుచుక్క

తే, లఖలవిషయాగ్రగణ్యంబు లనంగ దగిన
యలరుగుంపులు గమకంబు లై గుళుచ్చ
భావము వహించి యెడ లేక బటువు లొంది
యలరె గొమ్మలకుచములయందమును, 11

మ, రవముల్ సేయుచు భృంగకోకిలకిశోర శ్రేణి మూఁగక వియో
గవతీవారము దూరదూరముల కేగక గింశుకాదిప్రసూ
నవిశేషాంశుకసంగతిక రజ మనూనం బై రహింపంగల బు
ష్పవతీత్వంబు వనేందిరారమణికి బ్రాపించె నయ్యామనిన్, 12

చ, సుమనమయాధిపుక గలసి సాం పెనంగంగ శలాటునంతటిక
గ్రమమున గాంచె గర్భములు గైకొనినట్టుల మంజరీస్తనా
గ్రమిలతభృంగనీలిమ దగక దెలిపుస్పాడి నిండ దెల్లడా
లమర మరందఘర్త మెలయక వెలనెక లతకూన లయ్యెడన్, 13

సీ, మరున కర్పింప నామని సమకట్టిన పచ్చతాబిజెలబాగుఁ గాంచి
ఫలము లాశించి కొమ్మల నాశ్రయించిన రాచిల్కపల్కులరహి వహించి

ధరణిమాత్మజ తరుత్కరమునొక్కటఁజూడబహురూపములనిల్చుభౌతిమించి
 లతికాంగనలవేడ్కలకుఁ బట్టుపచ్చమేల్పట్టుబంతులగుట్టు బైట నుంచి
 తే, యసమసాయకజనకాథ నతిశయించి, వసిమిహెచ్చినపచ్చికవన నడంచి
 మన్మథహరిదశ్వహరికాంతిమహిమనొంది, వసరుచాయలసుగాయలెనక మెనఁగె,
 క, తానుద్యానగుఁ డౌటను, భానుఁడు ఛాయానిరూఢిఁ బాటించినయ్య
 ద్యానంబున బహురూపము, లై నిలిచెనొ యనఁగ ఫలము లరుణిమ నలరెన్,
 శా, సారంగప్రమదామహోన్నతి రహించె బల్లవశ్రేణికా
 రారంజల్లికాతతిద్యుతులు మీఱఁ గీరచంచూదిత
 ద్వారస్సారఫలస్తవద్రసపయోధారల్ బగ్గ శ్యామలా
 కారశ్రీదళములల్ దనర్ప ఘనరేఖ మించె సాలాఘముల్,

16

చ, లసితరసాలనాలకిసంగ్రసనవ్యసనానురాగభా
 గ్రసనసిస్వరంబులు వికస్వరజ్జ విని చొక్కి యింపునఁ
 మనలుచు ఖత్తులాణము ఘనత్వరఁ బోవక నిల్చినందునఁ
 శ్వసనుఁడు మందమందగమనంబు వనంబులఁ జెందె నామనిన్,

17

చ, హళిహళి నవ్వు లిచ్చినక్రియఁ విరితేనియ లానుతేఁటులుఁ
 మలయుచు దాఁచఁ బెట్టినక్రమంబునఁ బండ్లు గ్రసించుచిల్కలఁ
 దలకొని సంతరించిన విధంబునఁ గెంజగురులే గ్రహించుకో
 యిలలును గల్గి యామని రహించె మహీజనరంజనాకృతిన్,

18

తే అట్టి వాసంతవేళ రామావనీశ, మాళి మున్నీటిమొలసూలిమగువచూలి
 బాళితోఁ గూడి వనపాళికేళిసలుప, నుల్లము జనింప రహిమించి యొక్కనాఁడు

—→ శ్రీరాముఁ డుద్యానవనమునకుఁ బోవుట ←—

సీ, కలితాలికన్యస్తకస్తూరికాతిలకము ముఖలావణ్యకాంతిఁ జెలుప
 నునుపాలకాయయెంటులు నవశ్రీ గెల్పు శ్రవణయుగ్మముకీర్తి నవధరింప
 నవమల్లికాజైత్రనక్షత్రమాలిక హృదయస్థగుణసాలి నెఱుకపఱుప
 మకుటకీతివజ్రమణిరుచుల్ జనపీఠజాతుల మల్లెల ప్లాసఁ గొల్పు

తే, మిసిమి బంగారుతళుకుల మేతిదుప్ప
 టీచెఱంగులు లలితాంజనాచలముల
 నలరునరుణాతపచ్ఛాయ నవలఁ దోయ
 రాముఁ డఖిలైక నయనాభిరాముఁ డయ్యె,

20

మ, పురకాంతామణు లాత్మరూపవిధవంబుల్ చూచి కందర్పగో
 చరతఁక దత్తత మంద మందపవనాంచత్యందనారూఢుఁ డై
 స్తరుఁ డిందిన్నుపఁ గూడి వైత్రుఁ దిలకింపఁ బోవుచందానఁ బు
 వ్యరథం బెక్కి నిజావరోధసహితుం డై యంద ముప్పొంగఁగన్,

21

శా. ఘాతానందకరాంకసారథము రంగత్కంజరాగోపల

శ్రేణీధాగధగస్ఫురద్రదన మద్రిస్థి భూస్ఫుటా

రీణోరోజ మెసంగ మోహనకళారేఖామనోహరి యా

గాణిక్యం బిరువంకలక్ గదిసి శృంగారంబునన్ గొల్వంగన్.

22

క. ఒకచో నటభటపరిహా, సకగాయకవైణికాదిచతురులు సుకవి

ప్రకరంబును గోలువంగఁ దీ, ప్రక రాన్వయయణిపురోపవనమున కరిగెన్. 23

ప. ఇవిధంబునన్ దనవిలాసంబున కుచితం బైనమితపరిజనంబుతో నరిగి పురపరి
ఖాయితాయతోత్తుంగతరంగరవానుషంగ రంగధృష్టంగ యుగయుగపద్మిహార
ణోదిత తరాగవిసర కీసరయూథసరోరుహభాసుర సరయూరోధంబునం బొదలు
కదళీకరంజకవంజళ హింజళసరళవకుళ చందలహరిచందన పిఠుమంద మందార
మాకందకందరాళసింధు భార తమాలతాలసాలహింతాల నారి కేళపనసఖర్జుర
జంబీర మధూకబంధూక శింశుపాశోకకదంబ ప్రముఖతరుఁదంబచ్చాయల సోయ
గంబై సాగి సోగలగు నేలకీతంగలతోఁ గలిసి బాగు మెఱయమిరియంపుఁబొదల
తుదలం బొసఁగులవంగలతామడుంగంబులతో ననంగి పెనంగి యనుంగుల తెఱం
గున రంజనలుంగవల్లికల నల్లుకొని యల్లిబిల్లి మగు రాగవల్లికలజోకలఁ జేకొని
మోకలగు పోకమాఁకులతీగలబందున బొం నద్రాక్షపందిశ్శృంగంబునన్ గ్రందు
కొనుదుద్రాక్షతరువుల తెరువులనిండికొన్న బండిగురిగింజదీఁగ చప్పరంబులచొప్పున
నుప్పరంబు నంటుకప్పరంపుటవంటి గుప్పుయన్ గప్పతావులకుదావలం బగు
తావుల తావుకొను గుఱ్ఱలేమావులపజ్జల నుజ్జీవించుగొజ్జగి యారంబుల నంటు
గోరంటలతో జంటఁ బాయనిగెంటెవల నంటునంటులతో గెంటవిగేర, గుల
తెగలతో గుగులుకొనునగలు వాసనల దాసి వాసిఁ గన్న దాసనములయాసన్న
సరణిఁ జెన్నుఁ బన్ను సన్నజాజులతో వన్న కేక్కుహొన్నుగన్నేరులకదొరలు
సురపొన్నపుప్పొడిదుమారంపుఁ దిన్నెల చేరువన్ బాటుపన్నీటి కాలువలదరుల
పొంత వంతుమీఱుచేమంతులచెఱల నండగొన్న బొండుమల్లియలన్ గలిసి
మొల్లంబులగు మొల్లలతావులఁ గొల్లలాడు భ్రమరదంపతుల యిపుసొంపులు
దింపుసంపెంగసంపదలకు నిరుగుపొరుగులై పాదుకొను విరవాదులయాదటఁ
బోద్రిగానుబాదులతోఁ దులఁదూఁగి కనుపట్టుకలుగొట్టు చెట్టులపట్టున నిట్టలం
బుగాఁ బుట్టు మెట్టకెండుమ్మలకుఁ దోఁబుట్టువులగు చెంగలువల చెలువల నెట్టుకొను
వట్టివేళ్ళకడలఁ బొగరుమీఱుకురువేరుభవున గుబాళించు మరువంపువలపు
లతోఁ జెలిమి నలుపునూదిమల్లతీగల నాదుకొని పొగడన్ దగిన పొగడలఁ
గడలుకొని ఘుమ్మను చాతపోతంబులచేఁ గదలు పాఁజాతంబులకొమ్మల వ్రేలు
జాలువాతూఁగుటుమ్మెలలోళ్లఁ గీలుకొను రతనంబుమెఱుంగుల దుఱుంగ

లించుకృతకావలకందరంబుఁగొదిరమ్మలగు మందిరమ్ముల మెచ్చిచూడ వేడుక
మెచ్చి జోడు గూడుకొని వచ్చి వైదుర్యగపాక్షంబులు చొచ్చిపోఁగూడ
కలికి వెనుకచిక్కు చక్కనయ్యె చక్కెరదిండి తేజీలముక్కుల నక్కనక్కెంబు
లాడునక్కడినకోజాతరరాగధాతురాగంబులకు సరాగంబు లగు చిగురులపొగ
రుల నెగరుకొయిలలపంచమసర్వంబులఁ గరంగు నెలతాయరంగులఁ దొఱంగుజల
ధారాశీకరపరంపరలం గనుంగొని యంతరంగంబు లుప్పొంగ నటించునీలకంఠం
బుల పింఛంబులయొప్పు తప్పకచూచి విప్పగల కప్ప మొగులనుదిగులునఁగొలు
కులకెలకుల నిలువఁ దలంకి చంచలించురాయంచలగరుంచల భాళధశ్యంబుల
నమయచంచలాలతలసాంపు సంపాదింప నిలింపవనసంపదలఁ బొంపిరి వోవు
నయ్యెలదోటఁ దాయం బోవునవసరంబున.

24

సీ నవిధపంకజవనీచరమాణకలహంస గరుదంచలూబు వర్షంబు గాఁగ
దనయంతఁ బరిసరంబునఁ దత్తణమ రాలు కమ్మకొవ్విరిచాలు కాన్క గాఁగ
నలికుటుంబముల రాయిడిఁ జేరువల జాటు నవలరాగంబు గందవడి గాఁగ
గాడ్పు సోకి చలింతుకర్పూరకదళికాదళములు తాళవృంతములు గాఁగ

తే, కారికాకిరీకానమంచద్రుతంబు, వైదుషీభూషితోరుస్తవంబు గాఁగ
రమణనారామలక్ష్మీయారామవిభునిఁ, బూజకామించుచందానఁ బొల్పెనపుడు.

చ, ప్రసవరజంబు గందవడి పై కెగఁ జల్లుచు శృంగరభుంకృతిక
బాసఁగ నుతింపుచుఁ జలజపూగమరంపక కావలీముద

శ్రునమితితో నెదుర్కొనియె సాంపున గంధవహార్భకుండు దా
రసహీతుఁడై చెలంగురఘు రామునియుల్లము పల్లవింపఁగన్.

26

సీ, కలకలఁబల్కుచిల్కలకొల్కిఁ దమజాతి గాఁబోలు నని చిల్కకదుపు పాదువఁ
జెలిక తెనలుఁ గెత్తి చీరుతోయ్యలిఁ దమకులమని కోయిలల్ గుంపుశూలి
వెడజాటుకొప్పతోఁ గడుమీటువగలాడిఁ దమ వియ్యమని తేట్లు తారసిల్ల
నటనతో నడచు చందనగంధిఁ దమబంధుఁ వని యంచబలంబు వెనుకొనంగ

తే, తరహస్త్రనఖజనసహిత జనక, దుహిత గణికానమూహంబు తొడరి గొలువ
ననుచుట నెల్ల నట నిల్వ నానతిచ్చి, రాముఁ డభ్యంతరవనాంతరంబు సాచ్చి,

వ. అప్పుడు.

28

సీ, కుంభినీసుతగబ్బిగుబ్బి పాలిండ్లతోఁ బ్రతియైన గజనిమ్మ పండ్లు కొన్ని
జనకకన్యపిసాలిజకుకుండోయితో సరియైన మెట్టదామరలు కొన్ని
సీతాంబుతాటి చిటునప్పుచాయతో నవరైన విరిమల్లెనకులు కొన్ని
కోసలాత్త జవెద్దకోడలి నెమ్మేని జిగి బోలుమేలు సంపెగలు కొన్ని

తే, మైథిలి దేవిదంతంపదల సాంపు, నకు నమంబై నకుఁదబ్బందములు కొన్ని
యేర్చికొని తెచ్చియినకులాధీశ్వరునకు, నెలమివనపాలకులు కాన్కనిచ్చుటయును

— శ్రీరాముడు సీతాదేవితో సర్వోక్తు లాడుట —

తే, అవి కటాక్షించియుడిగంపుటలరుబోండ్లు, చేకొనిన రాముఁ డావేళ సీతఁజూచి
వనిత సీయంగములఁ బోలువస్తునమితి, చేకొనక మాకు నిల్పునే చిత్తమనిన,

మ, దరహాసద్యుతి జల్లువెన్నెలలచందం బొంది నెమ్మోము చం
దురునందున్ దులకింపఁగాఁ గలిగి కాంతుం డాడునర్హోక్తికిన్
శిర మొక్కించుక వంచి కేవలఁ గటాక్షింపన్ దదీయౌపరం
పరలే తూపులుగా మరుండు రఘురామస్వామి నేనెన్ వడిన్.

31

చ, అలికులవేణి లేనగ వాయారపుచూపులు ముద్దుమోము కొం
డళుకుక డానిబంగర పునక్కులఁబెక్కులఁ జెక్కుచెక్కులున్
బలుచనిమోవికెంజగురుఁ బల్కఱుఁ జాడనె కాని లోటలోఁ
గలిగినవితఁ లెవ్వియును గన్గొన నొల్లడు రాముఁ డయ్యెనన్.

32

క, తరుణీతరుణాంగుళములు, కరమునఁ దెమలించి యహిమకరకులబళిఖా
భరణము తనువునఁ బులకలు, దొరయఁగ వనవీధిఁబ్రియముతో విహరించెన్.

ప ఇత్రైఱంగున విహరించుచు నత్తరణీకులాగ్రామణి జనకకన్యామణితో నిట్లనియె,

సీ ముదిత సీపదపద్మములఁ బోలనిచిగుళ్ళ, పాళిఁ బిక శ్రేణిజాలుఁ జేసి
బాల సీయవయవశ్రీలతోఁ బ్రతిగాని ప్రసవాలి యళిపంక్తిపాలుఁ జేసి
పద్మాక్షి సీమోవిపంటితో సరి రానిఫలరాజి శుకకోటిపాలుఁ జేసి
వనిత సీతావితో నెన గానిబహువిధపరిమళంబులు గాఢ్యపాలుఁ జేసి

తే యువవనశ్రీవధూటి సీయొప్పిదంబు, చిలుకపలుకుల నభినుతి సేయ సాగె
నవనిజపు గావునను సహజానరాగ, మవనిజావలి చూపె బల్లవమిషమున.

మ, జళుకుంగన్నులఁ డెక్కిమున్ మధురభాషన్ గీరతుక్థారమున్
గలితభ్రామ్యుగళీవిలాసమున సింగాణిన్ గచ శ్రేణికాం
తుల మార్వీవిభవంబు జాఱగొనియున్ దోడ్తోడ సీబోటు లిం
దులఁ గంటె మరుతూపులన్ జదుమ నుద్యోగించి రజ్జానదా.

36

చ, కనుఁగొని పల్కి యంటి నగికొఁగిటఁ జేర్చి మొగంబుఁ జూపి మూ
క్కొని పద ముంచి నాడి ముఖగుంభిత మౌరస మొల్కి చెట్టులన్
నన లొడవించి సీచెలు లొనర్చుప్రసూనవిరామ మివ్వనిన్
గనఁజడసీక నించితివి కామిని యెంతప్రవీణురాలివే.

37

సీ, గోరంట నెద నుంచి కొమ్మ యశోకంబు తన్నిళి విడి యేమి తప్పొనర్చె
సఖి గోఁగుతోడ ముచ్చట లాడి సురపాన్న నవ్వితి విడి యేగుణంబు దప్పె
గలికి ప్రింకణముచెంగటఁ బాడి పొగడపై నుమిసితి విడియేదురుక్తులాడె
జాన మామిడి నంటి సంపెంగకును మోము చక్కఁజూపనజేసి తక్కువయ్యె

తే. దిలకభూజంబు కాకుణ్యదృష్టిఁ జూచి, సింధువారంబు పెంగటఁ జేరి యునురు
మంటి పది యేమియపరాధ మాచరించె, నువిన యీపక్షపాత హేతువుగఁజింపు,

సీ. ఈద్రాక్షఫలముల కెక్కుఁదో నీమోవి యీసారి చవిఁజూడనీవె చెలియ
యీమంజులతోడ నీడేమొ నీచన్ను లింకొకపరి పట్టనీవె సకియ
యీయనఁటులకంటె హెచ్చానా నీతోడ లీపారిపట్టనీవే లతాంగి
యీకప్పురపుఁ జెల్వ కెనయు మిక్కుటమొ నీపల్కు లింకొకసారి పల్కుమతివ

తే. ముదిత యీలవలీదళంబులరు జోడొ, పెద్దయో తర్కుచెక్కిలి ముద్దులాడ
నీయనే యని సమవస్తువీక్షణమున, రాముఁ డవనిజఁ బల్కునారామమునను,

చ. అఱవిరి తేనెపానకము లానెడి తేటు లదాటు రేఁపఁ జె

చృఘ నలిరేఁగి ఝుంకృతులు సేయుచు డాయుచు మీఁద మూఁగినన్

వెఱచి కప్పుగిలించుధరణీసుత నక్కన నుంచి మోమునన్

జిఱునగ వంతురింప రఘు శేఖరుఁ డిప్టఫలా ప్తి రఁజిలున్,

40

ఉ. నాయక తావకీసశుభనామము నచ్చెలి పల్కుఁ గంటినే

కోయిల పల్కుతున్న దని కోమలి పల్కినఁ జూన దానఁ గా

దీయెడ నీయెలుంగు విని యీగతిఁ బల్కుఁగ లేనిలజ్జ న

కోయిల మూకవృత్తిఁ నయికోన్న దనె రఘురాముఁ డొప్పుగన్,

41

చ. భీమరసమాహ మల్లపుడు పైకొనినన్ హృదయేశ యేయుపా

యమునను బాఱఁ దోలితి వటంచు ధరాసుత వల్కు రాముఁ డొ

రమనె యుపాయ మేటి కింక రంగగునీనుముక్కు చంపక

భీమ మొదవింపఁగా నవియ పాఠెనటంచును బల్కి వెండియున్,

42

చ. పరిసర చంపక స్రవపంక్తులఁ బుట్టిన వెట్టవాసనల్

గరళము లై పయిన్ బారయఁ గాసిలి వచ్చుమదానిసీపరం

పరలు భవత్పదాబ్జములపై నొలసెన్ దము నొందుచంపకో

త్కరముల నీజిగ్గె గెలిచి కావఁ గదే యని మ్రొక్కు కైవడిన్,

43

అ. తేటు లానుపువృత్తేనవాఁగును జిక్వ, ఫలరగస్రవంతి పైకగీలిఁ

దొరయశశిశిలాంబుధునియుఁ ద్రివేణిగా, మగువ యిచట నుండుమాధవుండు,

తే. ఇట్టలపుబువృత్తులనట్టనడుమఁ, గలికి దులకించె దాడిమీఫలయుగంబు

కంటె కెంబట్టరవికఁ బిక్కిటిల యుబ్బు, నీబటువుగల్పిగుబ్బలనిటుఁ బూని,

తే. తరుణి కన్ వింత నీముఖదర్శణమునఁ

బ్రతిఫలించెను శుకదప్త పక్వబింబ

ఫల మనుచు భర్త భానగర్భముగఁ బల్కు

ముదిత మునిముసినగవుతో మొదము పొంచె,

46

చ. పొసపొస పొన్నగున్న పయి బోటిరొ మల్లిక ప్రాకి మాటికి

నునువిరి తేనె జిందుచు మనోహరభృంగరవం బెసంగ గా

లి నొరయుచు రత్తి నినువలె జెలు వొందెడి నన్న నల్లడల్
గనుచు లతాంగి నవ్వుచు మొగం బదిమె బతిపెరుంబునన్, 47

మ, ఎదపై వ్రాలినబాల మై నదిమి పోసి కంగ ముప్పొంగంగా
సుదతి చిక్కితి వెందు బోయెద వటుంచు గంచుకంబు వద
ల్పు దొడంగె నికటంబున జలుకవల్క గల్కిపల్కంచు జ
ల్లిదవ బోవ గడంగుసీత నదె రామోర్విశ్వరుం డయ్యెడన్, 48

ఉ, కోమలుల మనోహరుల గూర్చుచునోజని కేజి యయ్యునా
కోమశుకంబు విఘ్న మడరక బలికెన్ గలకంఠి దీనిని
కేమణిముద్ర జూపి బ్రమయించెద నంచు స్వరత్నముద్ర శ్రీ
రాముండు చూప బింబ మనివ్రాలె శుకం బవసీజ మెచ్చగన్, 49

చ, శ్రీరఘువీర కేళిరుండు చిత్తము రంజిల బల్పుచిన్క ముం
జేరహియింప సీత గని చెల్లెరొ నీయధరంబు బింబికా
శ్రీరస మొల్క రాదిలుక చేరెడు నంచునొ జల్లునవ్వులక
వారక మాటు సేసెదపు నంచన సేతురె యాశ్రయించినన్, 50

మ, హరినీలాలక చిల్క నీపలుకుతోడై యుండగా ముద్దుచ
క్కెర యైనక దయసేసి పంపగదె నీ కెంకేల గీలించి నీ
సరసాలాపసుధారసం బయిన గాంక్ష గోలగా నియ్యవే
తరితీ పేల యటంచు రాఘవుండు సీతక ముంచె రాగాంబుధిన్, 51

మ, తనకేజిక గ్రహించినార మని కందర్పప్రభుం డల్కతో
మనపై నేసినతూపుచా లనగఁ గొమ్మా యల్లగొమ్మా యల్లగొమ్మాచిచా
యనె రాలె విరిమోడుగుల్ పవన బాలాందోళనకీడలక
గనుఁగొంటే యని దత్సమీపమునకు గాకుల్ ఘ్న డేగె రహిన్, 52

వ, ఏగి తత్ప్రదేశంబున

చ, కరమున మెట్టదమ్మినిరి కైకొని రాఘవుం డందుకోవె నుం
దరి యని యానఁ జూచి వనితామణి యింతుక నిక్కి పాణిపం
కరుహము సాంచిన బొడవుగాఁ మఱియొక గర మెత్తు బాహుమూ
లరుచులు జాటుపయ్యెడఁ జెలుగుకుచంబులు జూచువేడుకన్, 54

సీ, నిగిడి నిక్కిన జాటువీని గన్గొనునాన వెలఁది కందనీగ విరుల జూపు
పలువ యెత్తిన నూరువులు చూచుతమిఁ దలోదరికి బన్ని రేటిదారిజూపు
నలిపం క్తి కలికి కౌగిలి యిచ్చు ననుకోర్చి బాలతికి విరిపువ్వుఁబొదలజూపు
బడలి పై నొఱగు నక బాళి నాతిక గప్పురపుదిప్ప లొప్పునరంట్లు చూపు

తే, నధరబింబంబు పై గాంక్షనడరుకలి, చిలుక నదలించఁ జక్కెరల్ చిలుకుపలుకు
వినుప్రియంబున నెలమావివనుల జూపు, సీత కవ్యేశ రఘువీర కేషురుండు, 55

మః ఎలగిగ్గఁ సుమకాంతుఁ జేరకు లాఁగి తీగకుఁ మోకి
 డెలియఁ రాదు విభేద మంచకొఱ కింతి పోకుమా రాకపో
 కల సీకంచకు వేటులేదు చిలుకఁ గై నుంచకే చిల్కప
 ల్కులొ నీపల్కులొ కాంచలేమనుచుఁ బల్కుఁ రాముఁ డాయాయెడన్. 56

ఉ, అంటితివేమె పుష్పవతియాలతకూన నటైన నంటు న
 న్నంటకు మున్గుదాఁక సని యవ్వలి కేఁగిన సీత నవ్వచుఁ
 పెంటనే పూపొదల్ దిరిగి వేసరి చెమ్మటఁ దొప్పదోఁగినఁ
 బంటవలతియల్లుఁడు కృపానిధి కౌఁగిటఁ గ్రుచ్చు నంతటన్. 57

తే, అలరుపుప్పొడిదుమ్ముకుచ్చలల నెఱయఁ, జెంతఁ దనుడాసి నతయాడు సీతఁజూచి
 యధిపుఁ డొనెరజోవతి వైతి ననుచుఁ, బలికి విభ్రాంతి గనునంతఁ బరిహసించె,
 వ, ఇవ్విధంబున వివిధవిసోదంబులఁ దగిలి విహరించుచు విపులపరిమళమిళిత
 లలిత ప్రసూనవల్లరులు హరించుచుఁ గమ్మవిరి తేనియలు గోరిలుచు రసానుభవో
 ల్లానంబున పోలుచుఁ జిమ్మచీకటులు గ్రమ్ముపువ్వుటిరంబులలోఁ దూఱుచు
 గొజ్జగిపువ్వునెజ్జలన్ జేరుచు డోలికాకేరికలఁ జొక్కుచుఁ గేళికాశైలంబు
 లెక్కుచు నెలమావిక్రేవలనీడల నిలుచుచుఁ గల్గిచిల్కలఁ బిలుచుచుఁ
 గిసలయకుసుమలసితతరుళాఖి లూఁపుచు భ్రమరసముదయంబులఁ జోపుచు
 మత్తమయూరంపుల నదలించుచు మరాళదంపతుల బెదరించుచుఁ బన్నీటి
 యేటికెలంకుల మెలంగుచు గొన్నెలతాలతిన్నెలపైఁ జెలంగుచుఁ బ్రణయ
 కలహంబులు పూనుచుఁ బ్రణతికల్పవలచే మానుచుఁ దరులతాదులకుఁ బరిణ
 యంబు లాచరించుచు విచ్చలవిడిఁ జరించుచు సీతారాము లారామకీర్తి డేలి
 రయ్యవసరంబున, 59

క, తిలకించుచున్నవతిచూపుల కింపుగ మెలంగు జనకపుత్రిక నెరితో
 నలరించుచు నాయముతోఁ, జెలిగుంపు సుమాపచయము సేయుచు వేడ్కన్.

రగడ, అతివ మతుకరములకున్ నళిభటావళికాపు

ప్రతి లేనివనసస్యపాళి కామని కాపు
 పోఁకముడి వీడఁ జెలి పొగడ కేటికి నిక్కఁ
 బోఁకమ్రాకులయొద్దిపొదచీకటికి నిక్కఁ
 నెలచట్టుఁ గెంపయ్యె నీపాదములలక్కఁ
 దళుకుజంగరువిరులు దాకినావఁట మూల
 నళు కేల బాలరుద్రాక్షతరువులమూల
 నలివేణి చంగటనె యలరి కాచెను నిమ్మ

యలమొల్ల లడుగ నియ్యవె కాని కానిమ్మ
 వపలబదు లమ్మ సీనవ్వు లతలను ముంచె
 బనిఁ బూని చేమంతిబంతి నది ప్రియ ముంచె
 గలికి కను తేనెవాఁకల మించు నియ్యలలు
 తెలిగంటి మన కిచటఁ దీఁగ లే యుద్యోలలు
 తరుణి యీమల్లికకుఁ దగును సహకారంబు
 పఱలుమంకెనవిరులె వని కలంకారంబు
 కొమ్మ యిక్కడ బుగుల్కొనియె నేలాలతలు
 నెమ్మి విన కలలంతి నేర్పువాచాలతలు
 మారేడుపంటికై మగువ కడుగో రేల
 చేర రాఁగ దె యిప్పచెంతి నదిగో రేల
 యింతి దివితో నొఱసె నిదిగో హింతాళంబు
 వింత విరవాదివిరికేల కాంతాళంబు
 మదవతులతావి గొనె మందవాతూలంబు
 సుదతి కంటివె వృథాస్థూలంబు తూలంబు
 మగువ నరుగె త్రకుమ మరువంపుతావులకు
 ముగుద పోద మశోకములు వెలయుతావులకు
 మెట్ట కెందొగవిరుల మెట్టకుమ లతకూన
 వట్టివే రస నేల వంచెదవె లతకూన
 పొలఁతి యది చన సాగె బొనపొన్న నీడలకుఁ
 జలుకపలుకులు తఱుచు చేరినవి నీడలకుఁ
 జెలియ జెంజిగురు కేల్ జిగురునరి గిల్లకుము
 తలఁప బలుమాకుఁ గేవఁగికి రాగిల్లకుము
 చెలియ దీనికిని దయసేయవే వననంబు
 నలఁత కరువేరు వేణిని గన్నదవనంబు
 పూచి మోదుగులీల బోటి దగె వారిజము
 సీచరణములచాయ నెగడె స్థలవారిజము
 హరిణాక్షి జాతె నదె యవతంసకువలంబు
 పరికించెద వదేమె పలుమాఱు కువలంబు
 వలుదయూడఁజడల వఱలె బటిజాలములు
 వలదు వెలఁగలకుఁగా వనిత యీజాలములు
 లేమ బలువిరులఁ బొదలెడిదేవకాంచనము
 నీమేనికాంతి యింతిగో మించె గాంచనము

మావి మును చేరితిమి మగువ మాదిఫలంబు
 కావలసెనేని గొను కాన్క మాదిఫలంబు
 కనకాంగి కనుకొంటె కద్దూరకదళములు
 పెనుపొందె గదలుచును బిప్పలై కదళములు
 బెడఁగు కెంజాయఁ గనిపించెను గదంబములు
 సడలె నఖనడల కివె హంసీకదంబములు
 తనమధ్య దగె నారదమున నీనఖరములు
 ఘనకురఁ టకకంటకములు చాన ఖరములు
 వెల్లియై తొఱఁగె గురివెందల మరందములు
 చెల్ల విరులనె కనిరి చెలులు తమ రందములు
 హేమాంగి నీకందు నేమె యీలకుచములు
 భూమిజకుఁ జెమరించె బో కపోలకుచములు
 తఱచై న విచట సుందరి కందరాళములు
 కరవీరముల కేల గైకొనె దరాళములు
 పువ్వుబోడి యేమిటికి బోయె దుత్కళికలకు
 నవలూ యలరెఁ గేకిన ర్తనోక్తికళికలకుఁ
 బాటీరతరు లొరసి పదాదవె గణికలకు
 బోటి మిక్కిలి యలత పుట్టెఁ దె గణికలకు,

61

క అని సరసోక్తులఁ గమలా, సనలు నన బ్బిదిమి బడలి నగునెమ్మొగముల్
 నునుఁ జెక్కులుఁ జెమంపఁగ, జనకజకడ నిల్చి రట్టిసమయమునందున్. 62

సీ చిగురు లన్నియు హరించితి రింతె మీకర శ్రీలచే నైన న బోపింపుఁ దనుచు
 దతి తేనెలెల్ల గోలితిరింతె మీవచోమధువైన న గరుణించి మనువుఁ దనుచు
 ఫలము లన్నియు గొల్లఁబట్టితి రింతె మీబిబోవ్వముల నైన నెరుపుఁ దనుచు
 గమ్మకొవ్వెరులెల్ల గైకొంటిరింతె మీతావు లైన నొసంగి పోవుఁ దనుచు
 తే. వేడుకొనవచ్చుగతిఁ బికవిత్తితేట్లు, చిలుక గుఁపులువలికరువలియుఁ గరము
 భాధరాంగసుగంధాప్తి కనునరింప, బడలి యాదాది నిలిదిరి పడఁతు లపుడు రికి

చ, లలనలు బాహులఁ బదములఁ బిగిచన్నులఁ గప్పకొప్పఁ
 బలుకులఁ బాటలఁ లతలఁ బల్లవగుచ్చమిళిందకీరకొ
 కిలముల నెప్పటట్ల కలిగించ వనేందిర మించె బూర్వశం
 గుల నవసీజయుక్తి మనుకొమ్మరచే వని సేగి జెందున్,

64

చ, చెదరినముంగుల్ తఱచు చెమ్మటఁ దోఁగినతక్కుఁబెక్కులు
 పదలిసగప్పఁగొప్ప వసివాడినమే నొకయింత బాహు
 య్యెద యసియాడు లేవురు నిట్టటుఁ దొట్టిలుపద్దయంబుఁ జె
 ల్లోదవెడియూర్పులు గలతలోదరి గన్గొని రాముఁ డిట్లనున్,

65

చ. అలసితి విందుబింజములు యక్కట యంగము చెప్పరించ గు
బ్బల రవి కేల మాన్పు కటిభార మిక్క గయివండ గొమ్ము నె
చ్చెలులును మేము నొక్కపరి సేసెద మేపని యైన సూడిగం
బులు గణియింపు మన్న పతి మో మరవంచిన బోటి యిట్లరున్ . 66

చ. ఘనరసగుంధనంబు లెసంగ భవనాధికరాగ మొప్పు మీ
రనుపమితామృతస్ఫురణ నాడితి రందున వేడ్కజెందె నై
న నురువనొఘపుష్పహరణంబున బుట్టినశ్రాంతి బాయ నెం
చినయని మేఘపుష్పములు సీతరఘూత్తమ యంచు దెల్పినన్ . 67

ఆ. స్వామి నగుచు జెలువ సరసులు గాంతింపఁ, బలుక నీవె నేర్తు పద్మనయన
గగనకుసుమమధ్యగామింప మేఘపుష్పమ్ము లరుదె యనుచుఁ బలికికొనుచు, 68

క. పనితానహస్తములు గొలువ నితాంతప్రేమ రామవసుధాపతి జ
వ్వనితో నవ్వనిలోపలఁ, జనియెఁ జలిగాడ్చు సెలఁగు చల్లనిత్రోవన్ . 69

కి. చని ముందరఁ గనె నిందిర, ఘనమందిరముల కమందకలితమరచా
తనసంగు లె నభంగుల, స్వనభంగుల రంగెనంగు జలజాకరమున్ . 70

చ. కనుఁగొని రాఘవుండు వలిగాడ్చున లేచిన తేటిగుంపు స
ద్దనఁ దమ నిద్దురల్ విడిచి తోయజమండలి నంచ లార్వఁ బ
ర్విన తెలిజెక్కచాలు జీగివెన్నల లంచుఁ జలించుచక్రపం
క్తి నెగులు మాన్పు భానుఁ డరుదెంచనన్ దరి నిల్చె వేడుకన్ . 71

— సీతారాముల జలకీర్తిదాభి వర్ణనము —

చ. జనకజఁ జూచి యానరసి శైవలకేశిని పద్మకీరక
స్త్రని చిసబాహకంబుగళ నైకతచారునితంబ మీనలో
చనయును గాన సీసకియచాడ్చున శ్రాంత హరించ రాజహం
సనికరపక్షచామరజచందనశైల్యమరుత్పరంపరన్ . 72

సీ. కలికి జక్కువలు సీవలిగుబ్బలకు నుబ్బి పటతెంచె బారువపట్ట నేము
వెలఁది తుట్టుదలు సీవేసలి నీక్షించి యరుదెంచె గులు తెలుకాయె నేము
చలువ రాయంచ సీచిన్ని నెన్నడలకై మలసెఁ జుట్టజీకంబు దెలిసె నేము
చలి జలేభములు సీచిలికితోడ ల్లూర్చి చెయ్యెత్తెఁ జెలిమి గాక్షించె నేము

తే. పాలతి నీబెక్కు చాలుచూపులకు మేని
ఃభుకులకు నోడి నునుబేడిసలు నివాళి
యిచ్చుఁ దమజాతిపెద్దలు చెటిఁగి యేమె
యవిద సిరు లున్న బాంధవ్య మొదవు పెంఠ . 73

సీ. శుభార్య లిఁక మీద సేపు వినోదింప నామ్రేసితంబు లై యదర కున్న
యాకల్య లిఁక మీద సేపు ద్రుంప గణింప విగళితమధువు లై నాగల కున్న

యాయంచ లింగమీద సీవు పట్టఁ దలంపఁ దొలఁగి శైవములఁ దూఱకున్న
యీతేట లింగమీద సీవు రాయడి సేయ సవిధకుంజములకు జరగకున్న

తే, యారథాంగంబు లింగమీద సీవు దఱుమ, నెగసి కమలవనంబుర నీగకున్న
యీయసుకతిప్ప లింగమీద సీవుకొలను, సాచ్చినప్పడ పెందడి సోకకున్న. 74

క, శకులములకు దుమికెడులకు, ముకులగరుల్కలన నలినములపుప్పొడి జా
నకి యిచ్చట నెఱసె దటా, కకమల సీమీదఁ జల్లుగందవడి యనన్, 75

చ, నకి యకలంకతో యకణసంగతపద్మపలాశమధ్యహ
ల్లకరుచు లొప్పెడి గొలతులచ్చి నిను గని చల్లి పొచ్చుగా
మకరతపాత్రలో విమలమాక్రికముల్ జత గూర్చి రత్నదీ
పకలన నిచ్చునారతులభావమున గనుఁగొంటె యిచ్చటన్, 76

మ, చెలి యజ్జంబు భవన్ముఖాకృతిరహించె గానఁ జం దజ్జుఁ దై
యలరె స్సీముఖవైకరి గువలయం దై తత్కళంబు నీ
తళుకుంగన్నలపొల్కి రేబగలు చెందఁ లేక విన్నందనం
బొలయంగా నపకీర్తి మించె మధుపవ్యూహాప్రి గన్గొంటివే. 77

మ, అని వర్ణింపఁగ నంత జానకి వయస్యల్ రత్నపుస్పామ్ముల
మినుకుంజంగరుజల్లువ్రాతపనుల మేలై నవల్వల్ నడ
ల్చి నునుంజందురు కావిపావడలు బాళి బూని కేల్లమ్ముల
ఘనవత్సోరుహపాళి మాటుకొనుచు గాసారము జొచ్చినన్, 78

సీ, పద్మాయతాక్షులప్రపదసంపదలచే గూర్తుల కొకవితకొమరు గలిగె
బడఁతులతళుకుపెందొడలచే జలదంతికరముల కొకవితగరిమ గలిగె
దరుణీమణులమేలితలులచే తఱుచై నతరంగ కొకవితయొఱపు గలిగె
గిసలయాధరలపొక్కిళ్ళచే వర్తులావర్తాళి కొకవితవన్న గలిగె

తే గొమలయూరుల నళు లొండె గొత్తసిరులు
నఖులగుబ్బల దులకించె జక్కవకవ
నతివలముఖద్యుతుల మించె సంబుజములు
సుదతులు క్రమంబునఁ గొలంతు సొచ్చునపుడు, 79

సీ, సీవు కొండొక యీదనేర్తువో నేరవో పొలఁతి లోఁతటు మించిపోకుమనుచు
సీతఁ నేర్తు నటంచు నెఱుంగవా నామీద నోలఁ బెట్టిటువోయెడుండుమనుచు
మనయుద్గిముద్దుగుమ్మను గొమ్మయదిముంచె నెందుబోయెడినొపోసిక మనుచు
వలదు రాకుము మించియలనాటినాధాటి యెలనాగ మఱచితివేమి యనుచు

తే జెంతఁ జేరిన నీ వేమి సేయదాన, వాయె నీపట్టిపగ్గ లేలప్పు యనుచు
సరసస్థలాపముల గేలి నలిపి రంబు, జాకరంబున బూర్ణ చంద్రార్థ లపుడు, 80

సీ. మొగములు గానరా నిగిడి కామినులీడఁ గొలనెల్ల జంద్రమండలముల
గుచములు గానరాఁ గొప్ప లీడ సరోవరంబెల్లఁ గమలకోరకము లయ్యె
గొమ్ముడుల్ గానరాఁ గొమిరె లీడఁగ తటాకంబెల్లగాఢాంధగారమయ్యెఁ
బిరుదులు గానరా బిసకుహాననలీ ద దీర్ఘికాంతర మెల్ల దీవులయ్యె

తే. బాహువుల్ గానరాఁ బద్మపాణులీడ, సరసి యెల్ల మృణాలై కనదనమయ్యె
నంగములు గానరాఁ గాంచనాంగులీడ, సారసాకరమెల్ల బంగారమయ్యె

తే. కుచగిరులుసీటితో రాయఁగొప్పయొక తె, మునిగి లేచిన నెమ్మొముమురువు చండె
తైలమథనంబునను దొల్లిపాలవెల్లి, జనన మొందిన పరిపూర్ణ చంద్రుఁ డెగడి, 83

మ. జవరా లొక్క తె దొల్లఁ దన్ను సరసీజాతంబులక నొందిన
ట్టిపథూటిక మరలక బయోజములఁ దాటించంగ నంకించి యం
బువులక దోచు నిజ స్తనంబు లరుణాంభోజాతకోశంబులం
చు వెసక బాణులు చాఁపఁ జూచి నగి రచోన్ నున్నక న్యామణుల్, 83

మ. సరసిక దోచిన ముద్దరాండ్ర మొగముల్ సత్యంబుగా మించుతా
మరలంచుక బరువెత్త బోయెడు మదోన్మత్త ద్విరేఫలంబు లా
సరసీజాతులవాలుఁజాపులు సరోజాతాటణిక వాలినక
బరరోలంబకదంబకంబు లనుచుక బై నెత్తిపోకుండునే, 84

మ. కరియానామణు లూనుసంకుమదముల్ కాశ్మీరముక దావిక
స్తూరియుక గ్రంథము సంగ్రహించి యరిసందోహరుణాంభోజబం
భరహంసాదులగాసి కోరిచె సరఃపద్మాఖ్యపద్మాక్షి యి
ద్ధరనాత్మీయధనంబు లెంచరు వినుత్పన్నద్రవ్యవాంఛాపరుల్, 85

ఉ. అవన జేక్షణల్ జలవిహార మొనర్చుచు దర్ప మొంది యిం
దీవరపత్ర భంగము లుదీర్ణతఁ జేయఁగ లూటి యేల యిం
దీవరపత్ర భంగముల నేఁ గొన నేర నె యంచుఁ దత్సర
శ్రీవిరుతిక వచించి యలచేఁ గొనె వారలపత్ర భంగముల్, 86

వ. తత్సమయంబున 87

ఉ. వారివిహారముల్ గని యవారితెవారివిహారవాంఛ లోఁ
గూరిన సీత వేడ్క కనుకూలుఁడు గాన మెఱుంగు బోలున
వ్యారిజగంధితో మొగలువైఖరిఁ గేళికి నర్హమైన యా
కారముతో ధరావరశిఖామణి గద్దియ డిగ్గె నయ్యెడన్, 88

సీ. ప్రతిలేని తనమోము పరిపూర్ణ చంద్రబింబమొ యంచుఁ జక్రదంపతులు గలఁగ
ఘనమైన తనకొప్పు కాదంబినియొ యంచు రాజహంసకుటుంబరాజి బెగడఁ
గనరానితనకొను కంఠీరవమొ యంచు జలక రేణుకరీంద్రసమితి దెమలఁ
ధులకించుతనతనుద్యుతి సంపెగయొ యంచుఁ జంచరీచయంబు చంచలింపఁ

తే, జరణకాంతులు సింజకెంజాయు లనుచు, బద్ధవనలక్ష్మి తల్లడపాటుఁ జెంద
పేలికులరాజమాలికెంగేలు వట్టి, కలికితలమిన్న కొలఁకులోపలికి డిగ్గె, 89

క, డిగ్గినయగ్గజగామిని, నగ్గలికొ నరసిలోని కధిపుఁడు జివియన్
బెగ్గడిలి కరయుగమున, బిగ్గర మెడ కొఁగిలించి బెగడగ నగుచున్, 90

ఉ, జానకిఁ జూచి యొక్కకలశంబు భరించినవార తంతలోఁ
త్రై నను జొచ్చి యీదఁగ మృగాక్షి యుర్రుహకుంధయుగ్మమున్
బూనియు నీటికిఁ వెఱచి పోయెద వంచు రఘూద్వహుండనం
గా నగియెన్ లతాంగి పతికాయమునన్ లతయై పెనంగుచున్, 91

చ, మొగముబిటారమున్ నుదుటిముంగులున్ దళుకొందు చూపులున్
జగిచనుదోయి చెవ్వుగిలు చెక్కుల కేటలు ముద్దుమాటలున్
బెగడును నప్పుఁ దత్తటము వేడుకలున్ గలసీఁ చెయ్యులన్
దగిలి విభుడు లోమఱచెఁ దత్సరసిన్ విహరింప నచ్చుటల్, 92

సీ, పతిదీర్ఘ బాహువుల్ పరికించుఁ బరికించి జలదంతిహస్తముల్ దెలియఁ జూచు
విభునికన్నుల తెల్వి వీక్షించు వీక్షించి తెలిదమ్మి కేకుల తెలివిఁ జూచుఁ
జెలుపునిమైచాయఁ దిలకించుఁ దిలకించి నీలోత్పలంబులనీటుఁ జూచుఁ
బ్రాణేనుగళరేఖ భావించు భావించి శంఖసౌభాగ్యంబు సారెఁ జూచు

తే, నధిపువరహసచంద్రిక లరయు నరసి, సరసిజమరాశఖగగరుచ్చాయఁ జూచు
నతనియవయవములకు జోడైనాకాదొ, యనుతలంపునఁ గొలనిలో నవనికన్య.

సీ, తొడలబం టిటు రమ్మ జడియక యని యింత యంతలోతున నడయాడ నేర్పఁ
జేలు లీఁదులాడఁ జూచి తె యంచుఁ జేయిచ్చి యల్లనల్లన నీఁదులాడ నేర్ప
నలయంచఁ బట్టి తెమ్మని కోర్కి రేచి నిబ్బరపుటితల నీటఁ దిరుగ నేర్ప
బాణి బూనిన తమ్మి బల్కి ధాఁ గొనివైచి చనినఁ బోనీ కంటిఁ గొనఁగ నేర్ప

తే తొలుత నెలనాఁగఁ దనకరతోయధార, ముంచి కరవారిధారల ముంచ నేర్ప
శ్రీరఘుస్వామి యంభోవిహార వేళ, ధరణికన్యక కన్నిచందముల నేర్ప, 94

ఉ, అంచల నంచఁ బోలి కమలాటవి నిందిరఁ బోలి నాచును
బృంచుల మించుఁ బోలి తెర యన్ తెఱలో మణిపుత్రిఁ బోలి య
క్కాంచనగాత్రి రాఘవనికన్నుల కిం పొనరించుచున్ జలా
భ్యంచిత కేళిఁ దేలె సరసాఘలు సమ్మఖ మాశ్రయింపఁగన్, 95

తే, దశరథాత్మజకరవారిధార ధారుణీకుమారికకురులపై నెఱసి చెక్కు
లొరసి కణలీల మొగమానిమెఱ సముఖును, ధాకరుని గొల్వవచ్చిన తారలనఁగ

మ. అలివేణియణి నీత యాత్మకరశోణాంభుఃకణాసారవం

క్తులు కౌసుభరసప్రవాహుచి నెంతో మించెఁ గాంతల్ హృద

- హలి నెంచక బతి మాళి నించ రఘువీరాంచత్కచశ్రీల న
జలముల్ సేకొనె బాకశాసనశిలాస్పర్శిద్వ్యశ్చిగ్ధతల్, 97
- సీ, కొదమజక్కవగోట గ్రుచ్చిన పద్మకోశములేఖ కనుగొంటె సకియ యనుచు
బద్ధినిపై నెక్కి భ్రమరంబు మధురశంభానుచందముఁ గంటె చాన యనుచు
జలదంతియాప రసరణి హస్తాగ్రంబుఁ జొనిపినతమి గంటె సుదతి యనుచు
నుత్పలిన్యద్భాసితోర్మిఁజొలిక వంచ నిదురించునగ గంటె నెలఁత యనుచు
తే, ధ్వనులెగుఁగబల్కుచును ఖగధ్వనులువినుచు, సీతతోఁగూడిరఘువీర శేఖరుండు
బాలలు స్వపక్షమున సీతపక్షమునను, జల్లుపోరాడఁ గనుంగొంచునరసిఁదేత
క, తన తెగమగువలు రఘురాముని తెగకామినుల ముంచి మించిన నగున
జ్ఞానజనకపుల దీర్ఘిక, యనిమిషదీర్ఘికవిలాస మయ్యెడఁ గాంచెన్, 99
- మ, తనకుఁ ద వ్యగుపద్మినిక వలచి సీతాదేవి ప్రార్థించినక
మనుచంతాగ్రణి యన్యకాంతను స్పృశింపక మా కనర్హంబు గై
కొను మీవే నినుఁ దెత్తు నాడ కనుచుకొ ట్టిఁగీవి బాహంతరం
బునఁ బూనెక గమలావధూటి నెదపై ము న్నుంచుకొన్నట్టులన్, 100
- ఉ, కామిని కేలుఁదమ్మికన కన్రుపదాబ్జయుగంబు మోముకెం
దామర నేత్రపద్మము లుదగ్రకుచాంబుజకోరకంబులుక
రామనృపాలశేఖరు నురంబున మించెఁ బయోజనాలికా
శ్రీమహిమక గచద్యుతులు చెల్వెసఁగెక మధుపాలిపోలికన్, 101
- ఉ, ఓలలు వెట్టి గెల్చినపయోరుహగంధిని బూన కుండినక
బోల దటంచు నీతి గలభూపతి గావునఁ దానె పూనినాఁ
డే లలితాంగి మీరఘుకులేశ్వరుఁ డంచును సీతనెచ్చెలుల్
గేలి మొనర్ప రాముండు సఖియుతుఁ డై కూరించె నవ్వుచున్, 102
- చ, కమలమరందబిందు వుదకంబునఁ జింది యమందచంద్రికా
క్రమమున మించె నేమి యిది కాంతుండ యంచు ధరాజ వేడినక
రమణి సరోజబట్టి మగతాతెలికమ్మలు సీకొసంగె వే
గనుకొను మంచు రాముఁ డని గైకొన బోవక నప్పె బెట్టుగన్, 103
- చ, చెలియలలోన న న్నగడు సేసెదవే రఘురామ యంచుఁ జెం
గలువ వధూటిధ ర్తయెడఁ గ్రమ్మగ వైచినఁ బోటులందఱుక
గవలగొని తమ్మిపూవుల నవారణ ముంచిరి రాముఁ డంచునక
గలఁకినయట్లు చేరె వసుధాసుతమాటునకుక సఖుల్ నగన్, 104
- ఉ, తప్పు గఱించి కాదొరలు దండన సేయుదు రొద్దివారి బా
తప్పున కల్గి మంది కలదాన నటంచును మారుతూపులక
గుప్పితి వీపు సీచెలులఁ గూడి బళా యని మోము ద్రిప్పినక
దప్పు సహింపు మంచు నతి నవ్వుచుఁ గాఁగిలి యిచ్చె భ ర్తకున్, 105

ఉ, కోడెమీటారిగుట్టుకప గుట్టెత గ్రుమ్మివ మున్ను చల్లుపో
రాడిన శ్రాంతి దీరఁ బులకాంకురములే చెలువారఁ గుంజరీ
క్రీడల నుబ్బుహస్తపతికిఁ బ్రతియై జలకేళిఁ చేలియున్
వేడుకవెల్లిఁ దేలె రఘువీరుఁడు మూరుఁడు కేక వేయఁగన్, 106

ప, అప్పుడు, 107

సీ, అమృతనామము యధార్థముగను భరియించె ననిమిషాలోకాప్తి నధిగమించి
వార్యభివానంబు వన్నె కెక్కఁగఁ బూనెఁ గరియూనలవిలాసగతు లడంచి
క్షీరాహ్వయము సార్థమై రహించ వహించెఁ జెలులమందస్తితశ్రీల దొరసి
పనసమాఖ్యప్రశస్తవాచకంబుగఁ దాల్చెఁ దొమ్మలచిల్కపల్కులఁ జెలంగి
తే, కమలభావంబు నిక్కంబుగా భరించె, లికుచకుచలకచాళిమేచకరుచి గొని
శర మనెడిపేరు నిజమంద బెరసి మెఱసె, కఘులతనువులనొరసి తత్సరసిజలము,

చ, అడరెడివేడ్క నొండొరుల నంటినయప్పుడు కౌలిగించిన
ప్పుడు జనియించు స్వాత్మికపుణ్యాల్పు తనూపులకాంకురంబులున్
గడల మెలంగుబోటులకుఁ గానఁగ నియ్యక నోలలాడి యె
క్కుడుతమి భూమికన్మయ రఘుప్రభుఁడున్ దనినొంది రయ్యెడన్, 109

చ, అవనిజచూపులున్ రవికులాగ్రణి మై జిగినల్లకల్పలున్
గువలయనేత్రనవ్వులు రఘుప్రభుచూపులుఁ దెల్లగల్గు లె
క్కువయయి నిండె నీట మును గోసిన పువ్వులకంటె రెట్టిగా
నవ్రుర వధూవరుల్ సరసి కర్పణ సేసి రనక జెలంగుచున్, 110

చ, సకులు పయోదమున్ గడచుచంచలలో యన వెల్వడంగ మ
ద్వికచపయోజహల్లకతితిఁ గొని కేళి యొనర్చి నీశ్వలో
మకరులఁ జేర్చి పోయెదరు మానిను లంచు సహోపరేందరా
ముకురముఖిలలామ వెనమ్రొసె సహోర్ధ్వగన్వనంబునన్, 111

ప, ఇవ్విధంబున, 112

క, చెలువలు ముందుగ వెల్వడి, చలువులు చెలు నలర గట్టి సకలాభరణం
బులు వరుసఁ దొడిగి విరులిడి, బల్లువుగఁ గ్రొమ్ముడులు పూని బాగొందునెడన్,

సీ, స్తనగుళుచ్చంబుల స్వస్తికాకృతిహస్తకప్రవల్లవములుగవ్వికొనఁగ
కర్షకాంబుదలీల వహించుకచపాళి తటతరుస్థిత కేకిపటలిఁ బిలువ
వాగుతేటులురాఁగ డాఁకెనా నంసాగ్రభాగంబున నతాస్య పద్మముదుఁగఁ
దడివినజిలుగుతోఁ తళుకుతళనుమేనిమించు లక్ష్మీలనెల్ల ముంచుకొనఁగఁ

తే, కానుగడగడవడఁక ప్రేకపులిఱుందు, భారమున నెన్నడలు తొట్టువడఁ దటార
మపనికన్యక వెలువడి యధిపుఁ గూడి, దరిని నిల్విన సకియ లందఱునుజేరి, 114

కే, కొందఱు రఘుకులభర్తకుఁ, కొందఱు మిథిలాధినాథుకూతునక త్యా
నందకరంబుగఁ గై సేయఁ దగి రిక్ష్వరుఁ జతుర్విధాలంకృతులన్, 115

వ, అప్పడు, 116

చ, తొలకరిమించుకెందొగలతోఁ గలతోయజతారహారకాం
తులఁ దగునవ్వుకొన్ననలతో నలతోరపుగుబ్బచన్నులన్
దొలఁకెడికొనుచంచలతతో లతతోఁ దగు మేనితావికే
దుల యగుకొప్పగేనగులతోఁ గులతో యదవేణి మించినన్, 117

సీ ఒప్పలొల్కెడితక్కుఁగొప్పలోఁ దులకించుకమ్మగేదగిజేతు లెమ్మె గుల్కె-
వలిప పై తాణిపావడమీఁద నిండుజిగురుసాచీర సొగసు మీఁతెఁ
బాగుఁగుచంద్రపుబిళ్ళ లొట్టుసెఁ గనుపట్టుకేళుకుఁగ స్తురిరేఖ సాలపు దెలిపె
ఱవికఁ బూన్చినలీల సవరొందు తెలిగంద మలఁదినచందంబు నందమయ్యె
తే, రత్న తాటంకములు బవరలును బావి, లీలు ముత్యాలనరములు కీలుక డెము
లాదియగుసొమ్ము లంగంబు లాని యలరె, నని విభుఁడు సీతసంగారమభినుతించె.

—❖— సీతారాము లుద్యానవనంబునందలి మేడపై విహరించుట —❖—

సీ, మొకమున వాలుజానకీనాలుఁజూపులు కస్తూరినామంబు గడలుకొనఁగఁ
బయిలొనసీత నెమ్మెయిడాలు కటిబద్ధకనకాంశుక శ్రీలఁ గొంగిలింపఁ
దులకించుకులకాంతతళుకుఁ జెక్కులకాంతులురముగందపుఁబూతనొరసికొనఁగఁ
గెలన మించుధరాజెంపుతాబాగడలఁగి చెవిజవ్వాదిచెల్కి కలరఁ

తే, గదిసి నిలుచున్న సామిత్రి వది నెగారి, జలుఁగునవ్వులుమగతాలదిలుక తాళి
ననఁగిపెనఁగఁద్రొలక మోహనవిలార, ధాముడై మించెసీతాభిరాముఁ డప్పుడు

చ, ఒఱపు వహించి జానకియు నున్న చెలుల్ గణికాశిరోమణుల్
పరిసరభూమిఁ గొల్వ నరపాలకు డానరసీతటంబునన్
గిఱిగొనుగుజ్జమామిడులక్రేవ జగాకురువిందరీఁగ చ
ప్పరములనీడఁ జంద్రమణిబద్ధవితర్ది వసించి యున్నెడన్, 120

తే, అంబ కౌసల్యవనుపమహాననంబు, జనులుమానసమలరింపఁజాలుభుక్త్య [యును
భోజ్యచోష్వాదికములుగ వాజ్యదధులు, మెచ్చదగుమాంసశాకముల్ దెచ్చుట

సీ, వగవగకూరలు వరుగు లప్పడములుగొలుపుఁబప్పును మించుటోగిరములు
నద్యోఘృతంబులుఁ జక్కెర లుక్కెఱల్ పచ్చళ్ళు గిచ్చళ్ళు పాయసములుఁ
గలవంటకము లిడ్డెనలు వడ లప్పము లతిరసమ్ములు తేనియలు ఫలములు
గారెలు బూరెలు చారులు మోరులుఁ గమ్మనిమాంసముల్ ఘమ్మ మనుచు

తే, వలచుపానీయములు చెలుల్వరునఁ బసిఁడి, పాత్రలధరించి వడ్డింపఁ బాత్రులైన
సహచరుల బంతి నిడిగొని జాలకీల, తాంగితోఁగూడి రఘువీరు డారగించె, 122

క, మధురసగుంభసములు గల, మధురపదార్థములచవుల మరలి రసరస త
స్తధురిమ సారెకు బొగడఁగ, నధిపతి మఖిలీల నలరె నశనమువేళన్, 128

క, పోలోమిఁ గూడి యమృతము, గోత్రెడిసురరాజు బోలి ట్లోణీసుతలోఁ
గోత్ర సుధారసధారలఁ, బోలినమాధ్వీకరసము భూవిభుఁ డెలమిన్, 124

మ, అవసీకస్యకఁ గూడి యిట్లు చతురాహారంబులక దృపుఁడై
యవసీశాగ్రణి కామినీకరమణివ్యాసంగభృంగారుకాం
బువులక ధౌతకరాననారుణపదాబ్జం దై నచో భూమిపు
త్రి వెనక బానడ యిచ్చి పైఁటఁ దడియొత్తై భర్తపదాబ్జమున్, 125

ఉ, అట్టియెడక నృపాలుఁడు వనాంతర కేళినగాగ్రసీమఁ జూ
వట్టెడుకెంపుటుప్పరిగ బాళి గనుంగొని చందుచట్టులక
గట్టినమెట్టు లింశిపదకంబరుచిక్ విడికెంపుగుంపులక
గట్టినమెట్టు లై వెయఁ గామిని కేల్గొని యెక్కి యొక్కెడన్, 126

సీ, నిలువుటద్దములతోఁ దళతళల్ వెలిగ్రమ్ము ముమ్మూలతామొత్తముల నెసంగు
బలుగోడలఁ బొసంగునులిపచ్చవగండంపు బాక దూలంబుల వార మాను
పులదండితాకంబములడాలుగరిమంబు లను మెఱుంగులరంగు లనుచుపసిడి
ప్రతిమలరూప మేర్పడఁ దోచుకళికాంత జగతిపేరిటిగాగర్భరముడఁకి

తే, బచ్చిక బెడంగు లిడు మేటిపచ్చతాల, చికిలితిన్నెలముంగిళ్ళఁ జెలఁగుచలువ
చప్పరముక్రేవ జలయంత్రజలకణంబు, లొలయవంతలుదిలకించి యుత్సహించి,

చ, విఠోగచందువాతెగలవేడుక యానడియంగణంబులోఁ
బరచినరత్నకంబళిని బాగుగ సూరెపుటంపుగద్దయక
వజ్రలు మెఱుంగుబంగరపువన్నె జగాబురుసాతివాసిపై
ధరణిజతో వసించె బతి తక్కుతలాడలఁ జేతు లూచుచుక, 128

న, అప్పుడు, 129

సీ, నీలవేణి యొకర్తు నిలుపుడద్దముఁ తాపెఁ గమలాస్యయొక తేబాగాలోసంగఁ
గరియాన యొక్కతె కాళంజ ధరియించె గీరవాణి యొకర్తు గిండి బూనెఁ
గలువకంటియొకర్తు చిలువపావడవైచె సాగసులాడి యొకర్తు సురఁటి విగరెఁ
గలకంటి యొక్కతె గైవార మొనరించె జవరా లొకర్తు హెచ్చరిక జెలిపె

తే, నతివయొక్కతె చిరుదుపద్యములుచదివె, భామినియొకర్తువడిబరాబహులొనర్చె
సీతమాంకముననుంచి చెలువుమించి, రవికులస్వామి కొలుపున్న యవసరమున,

సీ, జంటము త్రైపు గుట్టుజంటరై కల నంటి బిగిగుబ్బచన్నులు పిక్కిటిల్ల
మగరాలిచికిలికమ్మలడాలు నిద్దంపుఁ జెక్కుటద్దములతోఁ జెలిమి చేయ
ముకళతక్కురాంభోజములు నిటాలము లాని కుంతలాల్చిలంబు కూడికొనఁగ
దరహాసరుచిగాంగర్పురి గీలుకొన తాలు గలలీల బెక్కువాళ్ గన్ను లరరఁ

- తే, గొదమప్రాయంపు వెలయాండ్రగుంపు రామ
చంద్రనకుఁ గొల్వ మొక్కులు సంఘటించి
యఖలవిద్యాధికులతోడ నధివసించి
రధిపుననుమతి నర్హస్థలాంతరముల, 181
- క, మృదుపాకంబు రసస్థితి, పదగుంభన గలస్వక్ష్త ప్రపద్యశతంబుల్
చదివి యుపశ్లోకించిరి, మొదలఁ గవుల్ భావవంశముఖ్యుని గుణముల్, 182
- మ, అధికాష్టోదకర ప్రభాకలితరాకాజ్ఞోదయోద్యత్సుధాం
బుధిసంఘాలతరంగఘుంఘుమరవోద్భూతధ్వనిక వందిమా
గధు లత్యుద్భటఘోషవర్ణ బిరుదాంక శ్లాఘ్యురద్యావభుల్
బుధు లారా యని మెచ్చఁగాఁ జదివి రాభూమిశ్వరాగ్రంబునన్, 188
- చ, గవిసెన దీసి హాన్ను జగితాయలు చచ్చులఁ దాఁకఁ దంత్రు లొ
క్కవరున దీటి మెట్టు లొడికంబుగ నొత్త స్వరంబు లన్నియున్
నవురు వహింపఁ దాళలయనంగతి నీతములున్ బ్రబంధముల్
ప్రవణత నొక్కలేదు నరపాలునకున్ వినిపించె విణియన్, 184
- చ, స్వరము లయారె మేలు శ్రుతి చాగురె మూర్ఛన కంపితంబు బా
పురె బళిరయ్య డాల్ మెఱసెఁ బో నెరమిటుకులంబు తాయి య
ద్దిర సుస్థిరంబు లమ్మ యని తేనియ లొల్కెడిజిల్లు పాటతోఁ
దరుణి విపంచి మీఱె పనుధాపతి మెచ్చుకొనన్ రసజ్ఞతన్, 185
- ఉ, తంబుర మీటి వేటొక తె తానము లెంతయు విస్తరించి రా
గం బనురక్తి రాలు గరఁగన్ బలుమోటులు వల్లవింప న
య్యంబుజిననుహారకులొగ్గనిమీఁదిపవంబు పాడినన్
గొంబులకల్ జనించె నభకున్ డలవాంచిరి వైణికాగ్రణుల్, 186
- చ, దడముగ మర్దశధ్వనులు దాళరవంబులుఁ బిక్కటిల్ల న
య్యెడఁ దెలిముత్తియంపుఁడెర యెత్త శరజ్జలదాళి పాసినన్
బడుబలుమించులో గవిసెనల్ దొలగించినఁ మించుమంచిపు
త్రడిజిగిబాష్పలో యనఁగఁ దా రొగి వెల్వడి రంబుజాననల్, 187
- ఉ, మంజులరాంగభూషణసమందితకాంతలు రచ్చనేల మిం
చం జనుకట్టు లోబిగువు జక్కవగుబ్బలయుబ్బుఁ దెల్పఁ బ
త్తంబయ్యగంబు లుర్వి సరుతన్ దులకించి విలాస మెంచఁ బు
ష్పాంజలు లిచ్చి యాడిరి మృగాయతనేత్రలు పెక్కుభంగులన్, 188
- సీ, అభినయంబులు కోపు లరుదై నతిరుపుల్ వెలయఁగా బదచాళివిధ మొకర్తు
లాగుమై సిరియుఁ బల్లటియు కత్రియు బెళ్ళు విలసిల్లుజక్కిణివిధ మొకర్తు

బురకఁడు చంక బంగరుబుట్టి శిగుజాతి వినికెఁగా గొరవంజివిధ మొకర్తు
తీనిఁ దాళము లుగ్గడింపుతోఁ దీరుచో వింతఁగా బేరణివిధ మొకర్తు

తే, నలరి వినిపింపఁ బతి మెచ్చ నంత నేడ్వ
రిపు రెనమండ్లు బదియూఁగురును ముప్ప
దిద్ద జఱువదినలువురు హెచ్చుగాఁగ
బంతు లె వంతు లూని యయ్యింతులెల్ల.

139

సీ, అన్యోన్యహస్తదండావృత్తు లెసఁగ నొండొరులసామ్యుఖ్యంబు లొందియొంది
యీవలావల నచ్చి యితరేతరము దొల్ల లిచ్చిన నెలవుల నిలిచి నిలిచి
కంకణమంజీరకాంచికల్ మోయ సవ్యాపనవ్యస్సూర్తి చూపి చూపి
తాళవాద్యరవానుకూలంబుగా మందదృతమృదుగతులను దిరిగి తిరిగి

తే, యనుపమరసోదయంబున నభినవాతి, చిత్రవర్తనభంగులఁ జెలఁగి చెలఁగి
విడివడినమన్నభోన్నదద్విరదము లన, నఖులు హల్లీసకము నల్ప సంతసిల్లి.

140

తే, వారివారికిఁగళాశారవంబు లెల్ల, ధరణిజకుఁ దెల్పుచును దారతమ్య మెఱిఁగి
వలయుమణిభూషణాచులు వారి కొనఁగి, కొలువు సాలించి రఘువీరకుంజరుండు,

తే, ఇతనియిరుపార్వముల నొక నిరువుకొ నడి
యమితకరదీపికాద్యుతుల్ తిమిర మడఁప
నేల తా నన్నపోలిక హేళి గ్రుంకఁ
జరమసంఖ్యాక్రియలు దీర్చి జనవిభుండు,

141

సీ, కుంభస్థలోజ్ఞ్పంభికుంకుమారుణదీప్తి చరమసంఖ్యారాగసామ్య మూన
నింగితో నొఱయునుత్తుంగాంగకముడాలు బలుచీకటులజోకఁ బరిధిపల్ల
భూరిపుష్కరసముద్రాతశీకిరపాళి తారాగణశ్రీలఁ జేరఁ బిల్వ
దంతద్వయాత్యంతధవళకాంతిసమృద్ధి వికచక్తైరవిణితో వియ్యమంద

తే, సమయసముచితమహితచిహ్నములఁ బూని
యమరుశత్రుంజయము తోడ ననుజమంత్రి
బంధుసామంతు లుపవనప్రాంతమునకు
వచ్చుట యెఱింగి స్త్రీయుక్తి వసము వెడలి,

142

—*— సీతారాము లుద్యానవనంబుననుండి యయోధ్యఁ బ్రవేశించుట —*

సీ, నలువంకలను నిండి నవనభోమణికాంతి నెదలేక దివ్యటు లెసక మెసఁగ
బటహగోముఖశంఖపణవాదిబహువాద్యరవములు యోదోంతరముల నెఱయ
సకీయలు గొల్వఁ బచ్చలపల్లకీ నెక్కి పంటతోయ్యలిపట్టి పెంటరాగ
నెలవంకవలె వంక నొలసి వింశామరల్ వేవేలగొడుగులు వేడ్క నెఱప

తే భద్రకరి నెక్కి శ్రీరామభద్రమూర్తి
కోటిచంద్రులకళ లెల్ల గొల్లలాడి

తమ్ములార్యులు భటులు బాంధవులు హితులుఁ
జేరి కొలువంగఁ బురి బ్ర వేశించె నపుడు.

144

చ, పలుమాఱుఁ జూచుచుండియును భానుకు లేంద్రవిరూపసంపదల్
తేలియంగఁ జూచుచోఁ దనివి దీఱక పౌరవధూటు లిండ్లలోఁ
గలవను లన్నియుఁ విడిచి కాంచనసాధము లెక్కి తల్మొండె
క్కులఁ జఱుచెచ్చటల్ తొలంగఁ గోరిక మీఱంగఁ జూచి రవ్వభున్,

145

ఉ, కోమలి యోర్తు మారువీగోలల నేలెడుపాలుఁజూపులన్
రామునిఁ జూడఁగాఁ బరిసరంబున నున్నలతాంగి యయ్యయో
యేమి వధూటి నీవు నెన రించుక యెంచవు వాడిచూపులన్
కోమల దేహుఁ డైన రఘుకుంజరుఁ జూతురఁటే యనున్ రహిన్,

146

తే, రాజసము మీఱఁ జను దెంచి రాముఁజూచి
సాత్వికము నీవు పూనినచంద మేమి
తామసము సేయ కిది దెల్పు భామ యనుదుఁ
బొధసఖ యోర్తు దనచెలిఁ బరిహసించె.

147

ఉ, జాతిన పువ్వుదండ జడఁ జక్కంగఁ జట్టుక కొంత పాణిపం
కేరుహసీమఁ బూనుకొని శ్రీరఘురామునిఁ జూచ ముతైపున్
సోరణగండ్ల నోర్తు నినుఁ జూచిన నన్ను మరుండు నొంచెద
త్కూర్తసుమాంబకంబు లివిగో నని చూపంగఁ దెచ్చినో యనన్,

148

చ, ఒకర మణిరోమణి కుచోపరిసీమ వెలుంగు కెంపుతా
చికిలిమెఱుంగుతాళి రఘుశేఖరురూపము గానుపింప ను
త్సకమతి సారె గుబ్బచనుదోయినిఁ జేర్చుచునుండి యొద్ది బా
లిక నునుచెక్కులన్ బ్రతిఫలించిన రామునిఁ జూచి జంకెనన్,

149

చ, చెలువ యొకర్తు బోటి తనసిబ్బెపుగుబ్బలఁ బత్రభంగముల్
వలనుగ వ్రాయుచుండి యిదె వచ్చె రఘూద్వహుఁ డన్న భాగ్నిమై
బలుమఱు రామనామములె బంతులుగా లిఖియింప నగ్గలిన్
వెలువడెఁ బేరు నీది యని వీధిని భర్తకుఁ దెల్పెనో యనన్.

150

తే, అలివ యొక్కతె యత్తుంగ హర్ష్య మెక్కి, రామిచంద్రనిశ్చంగారరసమధాప్త
బాహు మీతూపరంపరలవలనఁ గోలి, తెప్పలార్చక యచ్చరయొప్పు దాల్చె.

ఉ, అందఱు లీలఁ జూడ నొకయంగన తానును వచ్చి రాజరం
క్రందనునంద మంతయు నెగాదిగఁ గన్గొని చొక్కి యట్టి యా
నందమె యింద తొందెదరు నావలెనే యని యీసుఁ జెంద భూ
నందన జెట్టు లుండు నిక నాథుని నందఱుఁ జూచి చొక్కినన్,

151

ప, ఇవిధంబున.

152

సీ, రాకాసుధాకరశ్రీకి గీమగుమోము కళ లుట్టిపడ సారె గాంచి కాంచి
యాజానులంబిబాహుర్గళంబులు పేమ నిగిడి తీగలు సాగః బొగడి పొగడి
కర్ణాంతద్వీరదృక్పక్షంబాతయుగలాల్వ మిచ్చ నిచ్చలు పొచ్చ మెచ్చి మెచ్చి
బలుతల్ప నగునరస్థలముపై విజివియా తమినిల్చి యేమేము తలచి తలచి
తే, మెఱుంగునీలంపుజామనమేనిచాయఁ, గనివిమోహ తమంబులో మునిగి మునిగి
కొములులాజాక్షతోత్పల్లకుసుమరాజి, సేన లొలుకంగ మొగసాలచేరి విభుఁడు,

క, వేదండము డిగ భరతుఁడు కైదండ యొసంగె బావకమలంబులకన్
బాదుకలు దొడిగి లక్ష్మణుఁ, డాదట జలజాక్షు లిచ్చి రారతులు దగన్, 155

తా, శత్రుఘ్నుం డతిథక్తిఁ బాద్య మొసఁగెన్ సౌమిత్రి పార్శ్వంబునన్
ఫలగ్రాహకుడై వసింప జగతిజామాత సంప్రీతుఁడై
మిత్రమాత్యసుహృద్భటాదికుల నెమ్మి నీశ్యకన్ బుచ్చి భూ
పుత్రిరత్నవిచిత్రసాధమునకన్ బోయెన్ సహస్రంబుగన్, 156

తే, పోయి యట వింత యానాకభూరిచంద్ర
కాంతగృహమున సోదర్యగణము నర
సఖులు గొలువంగ నొకజాము సరసగోష్ఠి
నెలమి వసియించి మఱి వారి నిండ్ల కనిచి, 157

ప, అయ్యుదాత్తగుణోత్తరుండు జానకీమర్తమాచగమహారంనాపరాయత్త చిత్తం
బునఁ నత్కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వర్తించి కిలికించితవతీసముచితకరాజ్ఞరార
జ్యల్లామజ్జకవ్యజనోజ్ఞాతశీతిలవాతలహరినివారితపుర్వవారియె యవారిత కస్తూరి
కాసారకర్పూరశకలశముదయోగయభాస్కరప్రముఖప్రశస్తవస్తువులన్ గ్రమ్ము
కొని ఘుమ్మనుతమలంపుఁగవృతావుల కనుంగు లగు నంగరాగవాసనల డాసిన
కైశిక ప్రసవమాలికాపరిమళంబులకునిండుకొనుగండు తేఱులుదీటులనీటుగనుమేటి
నీలంపుఞ్జాలనిగనిగల నెగడుచికిలిలోపలికేవలవ్రేలుజాళువాపంజరంబులచిలుక
పలుకులకు మాఱు పలుకుగోరువంకలవంకఁ జెలరేఁగి కవకవలు గొణుగుచుఁ
గెరలుచుక దారుల హారజంపు తెలుంగుల నెఱుంగునీక మఱుంగుచేయుమెఱుంగు
కెంపుఞ్జాసారణగంటిచిఱుత తెప్పెరసోతునన్ దనంత మొరయువివంచికలతాన
ప్రపంచంబునన్ బ్రాణంబులు పచ్చెనో యన మెచ్చు సుహృదీముత్తియంపుఁ
గ్రచ్చుటోవరుల గ్రచ్చుకొని మచ్చెకంటులు కీలెఱింగి జంప్తింబులు గదలిం
చినన్ దనకు వీచోపులు వీచుకుందనంపుగీలుబామ్మలయెమ్మై కిమ్మగుచుఁ జూడఁ
జూడ వేడుక యగుచు నెగడుపైఁడిమేడ యెక్కి యక్కడ, 158

సీ, రతిఁ జొక్కి కేళిసీరమణిగుబ్బలమీఁద వ్రాలినవలరాచవానిసాగసు
కినిసి కీలడను గొట్టినరోహిణికి మ్రొక్కి మమతఁ జూపెడిచందమామవలపు
పౌరుషంబున మించిపాలోమి నెద నుంచి యలరెడువేల్పురాయనిలిస
మధరంబు గోరినిమ్మని రంభచుబుకంబుఁ బట్టి వేడుధునేంద్రపట్టిహాయలు

తే. కలయవ్రాసినకళుకుగోడలమెఱుంగు
మేలుముత్యంపుడలుపులు బూలచందు
వాతెగలు ధూపధూమంబువలపు బుదిరి
గిండ్లు మొదలుగఁగల కేళిగృహమునందు, 159

సీ. కడవన్నె బొమ్మచక్కడపుజొక్కపుఁ గోళ్ళు పగడంపునికరంపుఁబట్టియలును
సరి లేనిమించిగుజ్జరి నేతపట్టయుఁ బఱపై నరాయంచగఱులవఱుపు
వరవిరివిరవాదివిరులఁ బూన్చినపాన్నుపైఁ బఱచినవలిపంపువలువ
కొమరొందునేకరంగు మెఱుంగుతలగడల్ బలితంపుబురుక కాల్చుటెబటువు

తే. లమరుమగఁజాలపనిచప్పరము మెఱుంగు
చాయబురుసా తెరయు రహించంగ మించు
పట్టెమంచంబుపై రామభద్రుఁ డున్న
యవసరంబున జనకకన్యాలలామ, 160

చ. తిలకపురంగుతో నలకదీపులు నెన్నుదురన్ నటించఁగాఁ
గలపపుఁదావి నల్లడల గవ్వనఁగన్ సరిగంచు చెల్వకు
చెల్లల లవరంజమెట్టిమలు జీరఁగ నందెలు మోయి సోయంగ
బొలుకఁగ వచ్చె నత్తజీ రఘూత్తముచిత్తము తత్తజీవఁగన్, 161

క. వచ్చి కపురంపుతాగా, లిచ్చి పిదప మడుపు లొనఁగి యిం పగుసేవల్
మచ్చిక నొనర్పఁ జెలుపుం, డచ్చెలువన్ గలసి మెలసి యానందించెన్, 162

వ. మఱియును, 163

సీ. బంధచాతుర్యసంబంధముల్ పణముగా ద్యూతకేళిప్రాధి దొరసి దొరసి
కలరవాదులకల్లి కనుటకు ఫలముగాఁ గడ లేనివేడ్కలఁ గలిసి కవిసి
యలరుపుక్కిటవిడియంబు బుంకువలుగా నధరామృతరసంబు లాని యాని
పరిరంభచుంబనస్ఫురణ లేకములుగా సొలపులోఁ గళ లంటి చొక్కి చొక్కి

తే. సొగసుఁ జూపుల నొండొరుఁ జూచి చూచి
మెలపు లొలయంగఁ జతురిమల్ మెచ్చి మెచ్చి
పులక లెనఁగంగ మణిత మింపున విని విని
పతియుఁ బతియుఁ జెలంగిరి స్వైరగతుల 164

చ. వలపులరాజువేడబ మొ వారలయద్భుతమోహభారమో
తెలియదు నిచ్చుటన్ దనివి దీఱనిముచ్చట లోనరింత తే
కలరెడికొఁగిలింత తెడ లన్నది విన్నది లేనికూర్పులున్
గలఁకలు గానికూటములుఁ గల్గి రమించిరి మించి రిద్దురున్, 165

సీ. మరునినమ్మోహనమంత్రాక్షరము లొండొరుల నొండొరులుపల్కుపల్కులెల్ల
నించువిల్లుఁడు ప్రయోగించు వాల్తూపులు సొలసి మొండొరుఁజూచుచూపులెల్ల

నతమకళారహస్యంబులయిక్కలు సొగసి యొండొరు లంటుచోటు లెల్ల
రతిమనోహరమనోరమభేలనము లొండొడలు మేకొని తలంచుతలపు లెల్ల
తే, వారిచొప్పులు టెప్పులు వారివగలు, వారివన్నెలు చిన్నెలు వారినటలు
వారిహరువులు మురువులు వారికళలు, వారివలపులు సొలపులువశమే పొగడ.

వ, మనీయును.

167

సీ, నెరసిననుదెలికూర్పులు చక్కంగదువ్వి ప్రియములోఁ గీల్కొప్పుఁ జెట్టునేర్పు
పన్నీట నెమ్మొముప్రతాళన మొనర్చి తీరుగాఁ దిలకంబు దిద్దుసొగసు
చిటు జెప్పటలు గ్రమ్మ మెఱుంగు లేఁజెక్కులవలనుగానుతరికల్ వ్రాయుహూయలు
సరులు చిక్కులు దీర్చి జవ్వాజి కస్తూరి కులుకుగుబ్బలఁ బూయు కోడెతనము

తే, హెచ్చిమగఁటిమిఁ జాపుచో నొచ్చెనేమొ

యెత్తుడునె యంచు నంఘ్రిఁ గే లుంచు నెవరు

మెలది కొమ్మని పుక్కిట పిడమిచ్చు

బాళి జవరాలిఁ గరఁగింప భర్తయలరె.

168

సీ, గళరవంబులు నేర్చికలరవరంబులు వల్క సిగ్గుతోవెడ మోముఁ జేళ్ళుహూయలు
చరణలాక్షముఖంబుజమునఁగల్గొని నవ్వుచును మించుటద్దంబుఁజాపుసొగసు
కొనరుమాటలను బైకొన్న చిన్నగణింపఁ గినుకతో నుదిరి జంకించువగలు
దొడనుంచి యంఘ్రి లొత్తుచుఁ జన్నుదోయిఁ గన్నుల జేర్చుకొని బాళి నలరు

తే, తమకమున మించి యే మేమి తప్ప లాచ

[మమత

రించితి నొ యన్నియును తమించు మనుచు

వినయమునఁ జంద్రముఖ మ్రొక్కి వేడుభక్తి

స్వపతిచిత్తంబు గరఁగింప నిమిషమునను.

169

చ. చతురత వింతబంధముర సారెకుఁ గల్పన సేయుచున్ బునా
రతులఁ బెనంగుచున్ రతులరాయిడి సోలి నఖచ్చిదారద
క్షతములఁ గ్రమ్మఱన్ మెలపు గాంచుచుఁ గంఠుఁడు పూనుసూత్రపు
బ్రతిమలపోలికన్ దనర రాత్రి క్షణం బయి తోఁచె వారికిన్.

170

క, ఈలీల రేలు భూమిజ, నేలుచుఁ బగ లెల్ల భూమి నేలుచు ధర్మ
శ్రీలోలుం డై యేక, శ్రీలోలుం డనఁగఁ బతి ప్రసిద్ధి నహించెన్.

171

వ, మణియును.

172

సీ, ఘనలతాసుమధూళిఁ గదియు తేఱులకేళిఁ దనరుకేళాకూళిదరులయందు
శారీకాపికకీర సల్లాపములు మీఱ వల నొప్పశృంగారవనములందుఁ
దెజగంటిచెలిమంది నెఱచిత్తరులఁ జెంది రహిఁజెందు మణిమందిరముల యందు
దపనీయకుచి బాలతపనాంశువుల నేలఁ జాలులీలాశైలసమితియందు

తే, నందమగు చందుతాతిన్నెందుఁ జంద్ర

శాలందును దూఁగుటుయ్యాలందు

మహితసయహిత యగుమహీదుహితఁ గూడి
యహరహంబును విహరించె మిహిరకుటుండు,

173

క. శ్వశూజనగురుభూసుర, శుద్రామాప్తిగ్గతల శద్ధవ్రతంబ
ధక్షద్ధల బరిజనివృద్ధశ్రీతరక్షణల సీత దగ్గె బతి యలరన్.

174

సీ. నన్నసంధ్యాహోమదానాదికృత్యంబు లర్హకాలములందు యాచరించి
యంబరాధరణమాల్యాన్మలేపనముల సమయోదితస్ఫూర్తి సంగ్రహించి
భోజనపానతాంబూలాదికములు దేహానుగుణముగా నవధరించి
వ్యసనంబులందుఁ గేవలిశక్తిఁ జెందక నవియును దగురీతి ననుసరించి

తే. జాతిచేష్టాగుణేంగితరీతు లెఱిగి

సీత నేలుచుఁ బ్రజల రక్షించుచును న
హోదరులఁ బోచుచు దల్లు లుత్సహింప
వసుధఁ బాలించె రఘువంశవల్లభుండు,

175

క. పదివేలకోట్లయేడులు, పదలక ధర రాముఁ డేలవలె నని ప్రజ లె
ల్లఁ దలంప సీతఁ గూడుక, పదివేలేడులు సుఖించె బహుసౌఖ్యములన్.

176

చ. జనపతి యిట్లు సీతయెలజవ్వన మంతయుఁ గొల్లలాడుచున్
దినములు గొన్ని దాటఁగ రతిప్రియుఁ డస్త్రము తూణి మాటఁగా
ననితరగర్భచిహ్న మచలాత్మజ దాలిద రాజహళితో
ననిశముఁ గూడి తొల్లి యచలాత్మజ గర్భముఁ బూనుకె వడిన్.

177

— సీతాదేవి గర్భంబుఁ దాల్చుట —

సీ. కమ్మలమగజాలకాతి గ్రమ్మెనొ నాఁగఁ తళుకులేఁజెక్కులఁ దెలుపు మించె
బూసినకస్తూరిపాలుపు మించెనొ నాఁగఁ గలికిచూచుకముల నలుపు మించె
రతికాంక్ష కృత మాతెఱుగు దెల్పెనొ నాఁగ నలినీలవేణిదేహము కృశించె
వేలినిలపుతాళిదాలు ముంచెనొ నాఁగఁ గరియాననూఁగారు గాతుకొనియె

తే. బడలిక జనించె సూర్యునందడి రహించె
నడుము గనిపించె మిగుల నెన్నడలు గాంచె
జడిమి ప్రాపించె జట్టుముల్ సంభవించె
దాహృదము జానకీదేవి తాల్చునపుడు,

178

తే. ఇటుల గర్భిణి యైన పూణ్ణేందుబింబ
ముఖ యొకానొకనాఁ డాత్మసఖులు వింత
వగలఁ గైసేయ నప్పరోవనితఁ బోలి
హెచ్చి రహిఁ గాంతఁ చెంతకు వచ్చుటయును,

179

శా. ఆలోకించి దరస్థితం బెనయ రామాధీశుఁ డుప్పొంగి య
చ్చూలార్థి దొడమీఁద నుంచుకొని మించుఁజెక్కులేఁజెమ్మటల్

- బాళిఁ జల్లుట గోట మీటుచుఁ గుచోపర్యుల్లనత్తారంహఁ
రాళుల్ చిక్కులు దీర్చుచుఁ బలకెఁ గాంతొకర్ణనాకాంక్షి యై, 180
- మ, దరహాసమృతు లెప్పుడుఁ దొరయుటఁ దత్కాంతు లింపొందెనో
వరసిటీకచంద్రఖండరుచిపై వ్యాపించెనో చంద్రకాం
తరమఁ గెల్పినకీర్తి నిల్పెనొ యనఁ దల్కించె నీచక్కులఁ
దరుణీ పాండిమ దారహాసముకురోదారప్రభల్ మీఱఁగన్, 181
- మ, స్తనశృంగారరసంబు చూచుకనముద్యస్నీలిమఁ గావిపిం
చి నవీనంబగు పూత కస్తురిరుచిఁ జెల్వొంది పైనిండి జా
ఱినతద్ధారయె నాఁగఁ దార్కొని మిటారింపఁ భవదోమరా
జ నిరూఢాంగకదీప్తి దోచుబడ యా సిద్ధం బనఁ జూపరుల్, 182
- క, గడుసుచలిగట్టిగుబ్బుల, బెడిదపుభారమున బడిసి పేదతనముతో
వడఁకెడిసినడుమున కి, యెడ గర్భరమృద్ధి యభయ మిచ్చుఁ గద చెల్లి, 183
- క, సోముని గెల్పిన సీనగు, మోము ధరాదేవి మెచ్చి ముద్దిమకొనెనో
కామిని యది కాదేనియ, సీమొగమున మంటితావి యేమిటి కొదవెన్, 184
- చ, బడగతిఁ బాదముల్ గనినచాడ్చున బాల్కుమిటారిచూపులఁ
బడలిక మబ్బు పైకొనినబాగున మోమునఁ బొండురద్యతుల్
సుడిసినలీల మంటిచవిచొక్కురసజ్జ వహించునట్టు లీ
యెడఁచ మఱేమి యైయొకటియుచ్చ జనించినఁ దెప్పవే చెల్లి, 185
- క, పత్నికుల మలర నంత, ర్వత్నియయిన చిన్న లెఱిగి వాంఛిత మేమో
నూత్నముగ నడిగి మగఁ డది, యత్నంబునఁ జేయవలయు నతివరో యనుచున్
- ఉ, మాటలఁ దాటకాంతకుడు మాటికిఁ దేనియ లొల్కు వేడినఁ
బాటలగంధి సిగ్గు ప్రతిభాపితచాతురి నడ్డగింపఁగా
గాటపుఁగాంక్ష యస్తరువుక త్రెమదిఁ ద్వర సేయ నల్లనఁ
మీఱిన మోయుచిజెవలె మించునెలుంగున భర్తతో ననున్, 187
- సీతాదేవి యరణ్యంబున మునిపత్నులతో మెలంగఁ గోరుట
- కా, సారంగీశిశుకోటిదప్పి పులి దీర్చు సింహపోతక్రమం
బాఱఁ దంతినరాంబువుల్ నిగుడఁజేయఁ మించుభాగీరథి
తీరారణ్యమురఁ వసించుమునిఁ త్పీఠేణితోడఁ ఘరా
హారంబుల్ గొని యొక్కనాఁడు మెలంగఁ బ్రాణేక వాంఛించెదన్, 188
- ఉ, నా నిని నమ్మింది రఘునాయకుఁ డానతి నాదరింపుచుఁ
నీవు దలంచినట్ల తడవీమణి రెపటిరేపటంతటఁ
బావనగాంగభూములకఁ బంపెద నంచు మెఱుంగుఁ జెక్కులిం
పావహిలంగ ముద్దుగొని యాయము లోపలి కన్ని పిమ్మటన్, 189

సీ, అడవంబుచోటవాఁ డెడబాయ కెడనెక మడిచిన తెలనాకుమడుపు లొసంగ
జీరాడుప్పటిచెఱుగు చెఱుబుని వెంబడి గిడికొనివచ్చుబుడుతఁ డొడుగ
ద్వారపాలకులు తత్తఱముతో వడి లేచి ముకుళితహస్తైతై మ్రొక్కలిడగ
జనులసందడి నెమర్చడినదానీదాన జనములు జడిసి పార్శ్వముల కొడుంగఁ

తే, గటికవారును దగునూడిగములవార

లవసరంబున నియ్యోగు లాడనాడఁ
బాడఁగని యథోచితాకృతుల్ వొలసి కొలువ
మధ్యకత్యంతరము చేరి మనుజ విభుడు,

190

తే, లలితనవరత్నపీఠ మలంకరించి

మంత్రిబంధుహితా ప్రసామంతవరులు
భద్రమధుమత్రకాశ్యసప్తముఖనర్మ
సఖులు గొలువంగఁ గొలు వుండి సంతసమున,

191

సీ, శ్రుతులు శాస్త్రంబులు స్మృతులావరించి విద్యజ్ఞుల్ సేయువాదములు వినుచుఁ
జ్ఞానోక్తులలరఁ జారాణికుల్ వినిపించు వివిధపురాణార్థవిరతి వినుచు
నవరసాలంకారనై పుణంబుల మహాకథకులు గణించు కథలు వినుచు
జాతీయమేర్పడ సరసభంగులఁ బరిహాసకల్ దులుపుహాస్యములు వినుచు

ఆ, గొంతపొద్దుఁ బుచ్చుకొని కొలిచినవారి, నెల్లఁ బనిచి వలయుహితులు గొల్వఁ
దగినరీతిఁ గొంత తడవుండి హితగోష్ఠి, భద్రఁ జూచి రామభద్రఁ డనియె, 192

ఉ, వింతలు భూమి నేయింప వింటివె పౌరులు నన్నుఁ గూర్చి నిం
దింతురొ యెంతురొ తెలిసి తే జననీగురుసోదరాదులే

శాంతమునందు నే మనుచు నాడుదురో వినకుండుమోటు వి
న్నంతయు నీవు దాఁపక యథార్థముగా వివరింపు నావుడున్ ,

193

మ, కరముల్ మోడ్చి వినీతి భద్రఁ డనియెఁ గాకత్స్థపంశేంద్ర నీ
చరితంబుల్ పదివేళనోళ్ళ బ్రజ లెంచక విందు నే నెందులక
గురునాజ్ఞ వని సంచరించి లవణాసూపారముక గట్టి యా
సురులక గొట్టినచర్య లెంచ కివి యెచ్చో నై న నిందింతురే.

194

చ, నరులకు శక్యమే యనిమొనక ఖరదూషణముఖ్యరాక్షసే

శ్వరుల జయింప వాలి నడఁపక గవివర్యులచేఁ బనుల్ గొనక
బకుషశరాగ్రబిందువుగ బల్కడలిక ఘటియింప నీతఁ డా
హరియొ హరుంసా యంచు జనులాడఁగ విందు నశేంద్ర నావుడున్ ,

195

చ, ఎలనగ వంతుంప ధరణీశుడు గ్రమ్మట బల్కె భద్ర నీ

పలు కిది నిక్క మా నయినఁ బౌరులు భూమిజనుల్ శుభాశుభా

క్షుల వచియించు చోట నను గూరిచి జానకీ గూర్చి నిందులక
బలుకకపోవ రత్రైఱు గబద్ధము లాడక తెల్పుమి యనన్.

196

— భద్రుండు పౌరులాడు నిందావాక్యముల రామభద్రునకుఁ దెల్పుట —

శా, ఆభద్రుండు వినముగ్రి డై పలికె దేవా నీవు పల్కాటు న
న్నీభంగిఁ నిజమేమి దెల్పు మనినన్ హీనాత్మకుల్ పల్కుప
ల్కే భావ్యం బవి విన్నవించు నది మీ కేలా వినన్ మూర్ఖులై
యేభూపాలుర మెచ్చి రీనరులు వీ రేపాటి పాటింపగన్.

197

సీ, కరుణ గల్గినరాజకంఠీరవునిఁ గన్న మెత్తనివాఁ డంచు మెచ్చ రతని
దురుసురండనలతో ధర యేలుదొరఁ గన్న హింసాపరుం డని యెంచ రతని
దైర్యసంపన్నుఁ డౌ ధరణీశ్వరునిఁ గన్న కఠినచిత్తుం డని కదియ రతని
సుషనులఁ బోవు భూభుజునిఁ గన్నను జక్షపాతి యం చలఁతిఁగా జూతు రతని

ఆ, నేవివేకవంతు లే మెఱుంగుదు రట్టి, యెఱుక లేనిజనుల సరళ సేసి
మొఱకుపలుకు వివేకింపకు మేకొనఁగ దే,వరకుఁ దగునె యాజివరకుమార.

క, ఐన జనులాడుకొనియెడి, నానోక్తులు వినఁ దలంతి న న్నడిగినమా
యానకు వెఱచి గణించెద, భానుకులాధీశ వినుము పౌరులపలుకుల్.

199

సీ, ఏకశంకము లేని యిత్తొక్తుకులఁ జూన సంభవించియు రామచంద్రుఁ డకట
తోడమీద నిడుకొని దోషాచరాగ్రణి యెత్తుక చని లంక నేడుకాల
ముంచిన యిల్లాలి నించుక కొంచక మరలఁ దాఁగొనివచ్చి మరులు మెచ్చి
యెట్టెఱికము లేక యేలుచు నున్నాడు చెఱకువిల్కానికిఁ జిక్కినాడు

తే, పగతురేకాంతలను జెఱ పట్టికొన్ని, బలిమి విడిపించుకొని తెచ్చు కలియవచ్చు
బ్రజకు రాజానుమతమె ధర్మంబుగాదె, యనుచు గుమికూడిపలికెదరవనిజనులు.

చ, విని విని నేను వేసరితి వీధుల వీధుల నిట్టి మాటలే
యనుకొనువార లూరఁ దఱచజ్జులనోరులు మూయ వచ్చునే
యినకులనాథ వారినిక నేమనఁ గూడు నటంచుఁ దెల్పినన్
విని శిరశాలముల్ చెవుల వేసినలా గయి జాలిఁ జెందుచున్.

201

ఆ, అధిపుఁ డొద్ద నున్న యాపులఁ గనుఁగొని, యీవిధంబు మీరు నెఱిఁగియుండు
దురైయలన్న వారు శిరములు వంచుచు, స్వామి యేమి దెఱుపువార మనీరి.

చ ఎడఁద గలంగ రాముఁ డొకయించుక సేపు మజేమిమాటయన్
నొడువక మాన మూని వెత నూల్కొని నివ్వెఱు గంది యంత న
క్కడఁ గలయాపులన్ బనిచి కంచుకి నొక్కనిఁ జేరఁ బిల్చి యి
క్కడకు మదీయసోదరుల గ్రక్కునఁ దోడ్కొని రమ్మ పొమ్మనన్.

203

తే, వాడునతిశీఘ్రుఁడారియై వారివారి, గృహములకుఁబోయి రామభూమిశ్వరాజ్ఞ
యెఱుక చేసినభరతాదులిపుడు పిల్చు, తేమొ యని యాక్షణంబుననేగు దెంచి.

సీ. ఉన్నని నిగిడించునూర్పులబలు వేడి నించి కెమ్మోని వాడించువాని
 నడగక యడ రెడునశ్రేధారల నడ్డగించి తొప్పల నప్పళించువాని
 నాశ్చర్యరసమగ్న మగు మానసంబుతో నుజక చేష్టలు దక్కియున్నవాని
 వెలవెలనై చాల వెడనప్పు వహియించి మురిపెంబు దఱిగినమోమువాని

తే. దైన్య మాకార మయినచిందమున నున్న
 వానిఁ డమయన్నఁ గనుఁగొని వారు వెఱఁగు
 పడి భయంపడి తొక్కటపడి కటకట
 పడి దిగుల్పడి వడఁకుచు భక్తి జేరి,

205

ఉ. ఏమిటి కింతవంత వహియించినవాడో నృపాలుఁ డీవిధ
 బేమియొ యెవ్వ రేమి గణియించిరో యీవెత యెట్లు దీఱునో
 స్వామి కటంచుఁ జింతిలుచు సాఁగిలి మ్రొక్కిన కూర్చితమ్ములఁ
 రాముఁడు ప్రేమిఁజగఁ గరంబుల గ్రుచ్చి కవుంగిలించుచున్.

206

తే. చంత నందఱ నిడుకొని చేరెఁడేసి, కన్నులను గ్రమ్ముకన్నీరు కరతలమున
 నప్పళించుచు గాద్దవ్యమడఁచి యెప్ప, తెలుఁడు నూల్కొల్పి వారల కిట్టులనియె

— రామభద్రుండు భద్రుండుడెల్లినపార వాక్యంబులఁదమ్ములకెఱింగించుట —

మ. అనుజత్వోచితవృత్తిఁ బూనియును నాయర్థంబు బ్రాణంబు నా
 యనుఁగుంజట్టము లాపు లుక్ సఖులు మీరై రాజ్యధోరేయుఁ గా
 నను మీరే యొనరించి కొల్లు రటు గానక బూనఁ బో నెద్ది యై
 నను మీతో నన కిప్పు డజ్ఞు లనునిదావాక్యముల్ వింటిరే.

208

క. అనిన నిది యేమి నిందయొ, మనుకులపతి యెన్నఁ డిద్దిమా టాడఁడు తెం
 పున ననియొండొరు మొగములు, గనుచుకదిగులొందివినఁగఁగాకుత్ ఫుడనున్

చ. చెఱగొనిపోయి యాత్మపురి జేర్చి దశావనుఁ డానరేగి గీ
 డ్పఱచిన సీతఁ దెచ్చుకొని భావజుత్రిక్కుల కొగ్గి యెక్కుసి
 గ్గఱుఁగక కూడినాఁ డినకులేశ్వరుఁ డక్కట తీత్రధర్మముల్
 మఱచెనొ యందు నన్నుఁ బ్రజ్ఞమాటికి దూతెడి సేమి దెల్పుడున్.

210

చ. పరుఁ డిపు డేవధూటిఁ జెఱవట్టిన వాని వధించి స్వా యీ
 తరుణి యటంచు జేకొనుట ధర్మపుగా వగ నెంచె రాఘవే
 శ్వరుఁ డిఁక నేల శంక యని తొప్పదను లాడెడిమాట లమ్ము లై
 యుజవడి గుండెలో మెఱుముచున్నవి సోదరులార యియ్యెడన్.

211

ప. అని తన్ను నుద్దేశించి బుద్ధి లేనిదను లాడుకొనుసుద్దులు గొన్నితద్దయు జగపుతో
 నొద్దనున్న తమ్ముల కెఱింగించి యద్దశరథునిపెద్దకొడుకు తుందుమకు మెండుకొన
 వెండియు లక్ష్మణుఁ గనుఁగొని యిట్లనియె.

212

- మ, అవుఁ గా లక్ష్మణ మున్నెఱుంగవె సమస్తాదిత్యుల్క రుద్రుల్క
భవనీరేషభవాదుల్క మునులు దిక్పాలు ర్విలోకింపఁగా
సవనీకన్యక నేను నొల్లక మహాగ్రాగ్నిక బ్రవేశింపు మ
న్నవిధంబుక సతి వహ్నిఁ జొచ్చుట దహిక ద్రైలోక్యముక మెచ్చుటల్, 213
- ఉ అప్పుడు వచ్చి వహ్ని తనయాకృతితో ధరణీజఁ దెచ్చి యీ
యొప్పుఁకుప్ప సాధ్య సుగుణోన్నత నే సకలాంతరాత్మ నై
యొప్పుడుఁ గాంత నొచ్చె మొకయింతయు లే దని యప్పగింపఁడే
యవ్వలుకుల్ నిలంబు లని యాడరె యచ్చటివేల్పు లందఱున్, 214
- చ, అని మొనఁ బంక్తికంఠుఁ దునుమాడినమేలు దలంచి యిచ్చకం
బునకు ధరాజ మంచి దని బొంకిరొ వేల్పులు సీతభావ మే
గనియును మూఢు లిట్టు లనఁగాఁగల రంఘఁ దలంచి కాదె య
య్యనలము మండఁ జేసి చొరు మంటిని దానిని దల్మైరిగా, 215
- ఉ, పామరు లాడుమాట నొకపాటిగ నెంచి వితాకుఁ జెందఁగా
నేమిటి కంచు మీరు వచియించిన నేజను లై నఁ దిట్టఁగా
భూమిని నింనఁ జెంది మృతిఁ బొందిన యయ్యసకీర్తిభాజము
ఢామిహిరేందుతారముగ నావదఁ బొందును కారవాదులన్, 216
- క, వివ్రతస్సర్గద్వారం బవరజమణులార పుణ్యయశ మందులకై
సువివేకు లుత్సహింపుదు, రవివేకులు గాంతు సేతు రపయశమునకున్, 217
- క, క్షీతిహిఁద బ్రతికి యుండియు, మృతిఁ బొందినవారు నింద లెససివవారల్
మృతిఁ బొందిము బ్రతికినఘను, లతినిర్మలకీర్తిదేహు లవరజులారా, 218
- క, కాన సడికోడి ప్రాణము, లై నను బ్రాణముల కెల్ల బ్రాణము లగుమి
త్తైనను ద్యజుంతు ననఁగా, జానకి నెడఁ బాయు పెంతచర్చింపంగన్, 219
- ఉ దీనత పాయ నెల్ల సడి దీఱఁగ నేనిక జానకీసతిక
గానలఁ ద్రోయఁ బంచుట సుఖం బని యెంచితి మంచి దై నఁ గీ
దైనను మంచి డంచు వినఁ డడ్డము లాడితిరేని మీకు నా
యాన సుఁడీ యటంచు విభుఁ డాడినఁ గొందల మంది అందఱున్, 220
- క, జనవిభుఁ డంతట లక్ష్మణుఁ, గనుఁగొని మీవదినె నన్న గాంచతటతపో
వనులు గన వేడ్క పుట్టెడి, నని వేడిన దట్టు గాన నదియె నెపమునన్, 221
- శా, పల్లాటల్ రలపెట్ట కర్కుఁ డుదయింపక రేపె యీలోకనిం
దల్తానంగ సుమంత్రచోదితరథాధ్యాసీనఁ గావించి వ
న్యల్తోదంబునఁ జూడ ర మృనుఘఁ గాంతక నీవు గొంపోయి యా
వాల్మీకిల్ వసియించు నాశ్రమముచేర్వక డించి రమ్మాలెనన్, 222
- తే, ఇంతిపై నింతమూర్ఖత్వ మేల యనకు
మవనిజకు నాకుఁ దీతె ఋణానుబంధ

మదియ కాదేని జను లిట్లు లాడుకొందు

దయ్య యింక నేల పలుమాట లాడుకొనఁగ,

223

క. అని యానతిచ్చి భరతా, ద్యనుజుల గృహములకుఁ బడుప నానలముఖులై
కనుఁగవల నశ్రు లొలుకఁగఁ, జని రధిపుఁడు విన్ననగుచు సదనముఁ జేరెన్.

తే చేరి యవ్వారి యగుబాష్పవారిధార, లరుణుని కన్నుఁదామర లాని నిదుర
మాన్ప లేయెల్ల వెతఁ జెంద మనుజనాథుఁ, డలఁత నట్టులై వేగించి రనుజులెల్ల

క. లోకాపవాదమున నా, య్మోకన్యఁ దృజుంప నెంచఁ గానో యేమో
యాకొంతచనినరాతిరి, కాకుత్స్థున కొక్కబ్రహ్మకల్పం బయ్యెన్.

226

ఉ. జానకి నిందఁ జేసినప్రజా బలుకాఁకల ముంప రోషర

క్రాననుఁ డై వెలింగె నన నబ్జసఖుం డరుణాంశునం

తానముతోఁ గనంబడినఁ దత్సమయోచితకృత్యముల్ వెనక

దా నొనరించి లక్ష్మణుఁడు దైర్యముఁ బూని సుమంత్రుతో ననున్.

227

ఉ. శ్రీరఘువంశ వారినిధిశీతలథాముఁడు రాముఁ డంపఁగాఁ

గోరిక గాంగతీరవనకోటులు జానకి చూడఁ బోయెడిక

దేరు సుమంత్ర శీఘ్రమునఁ దెప్పని పల్క రథం బతండు సిం

గారముచేసి యశ్వములఁగట్టి రయంబునఁ దెచ్చి నిల్పినన్.

228

శా. ఆసౌమిత్రి దృఢాత్మఁ డౌటఁ వగ దైన్యంబున్ ముఖాబ్జంబునక

వీసం బంతయుఁ దోచెనీక తెగువక వే వచ్చి సద్భక్తి నీ

తాసీమంతినికీ విసమ్మిఁ డయి మాతా గాంగతీరాశ్రమే

తొనక్కి నిను నంచుఁ దోడుకొని పొమ్మంచుక విభుం డంపినన్.

229

క. వచ్చితి రథంబుఁ దెచ్చితి, విచ్చేయు మటన్న సీత వేడుకపదుచుక

బొచ్చెంబు లేనికృప నెల, విచ్చెనె పతి యనఘ పొదమె వనములకున్.

230

ఆ. అనిన నేమి యెఱుంగ దక్కట యీముగ్ధ, యనదఁ జేసి యొంటి నడవఁ ద్రోచి

యెటుల వత్తు ననుచు నెడఁదఁ దల్లడపడె, లలన యెఱుంగకుండ లక్ష్మణుండు.

✽ రామాజ్ఞచే లక్ష్మణుండు సీతను వాల్మీకాశ్రమంబునకుఁ దోడ్కొనిపోవుట ✽

ఉ. అంబుజగంధి యయ్యెడ మహర్షులపత్నుల కంచుఁ గొన్ని హే

మాంబరరత్నభూషణచయంబులు గైకొని యమృతందియన్

వెంబడి నెక్కఁగా రథము వేడుక నెక్కి చిరత్నరత్నసీ

తంబున నుండె వాజుల హుటాహుటిఁ దోలె సుమంత్రుఁ డంతటన్.

క. రామాజ్ఞకు వెఱఁగందుచు, సౌమిత్రి భయార్తిదైన్యసంవృతమతి యై

యేమియు నన కేఁగఁ దొడ్తో మహిజకు ద్రోస నయ్యె దుశ్శకునంబుల్.

231

క. ఆదుర్నిమి త్రములు గని, భూదేవిమారి భీతిఁ బొంది మనస్స

మృదంబు డింద మది నెంతో దైన్యము మించ లక్ష్మణునితో ననియెన్

234

సీ, నరియఁడు దెరువాగె గజడియుఁ బాలయు నెడ మనుండియు వచ్చి కుడివి నిలిచెఁ
జెవులపో తెదురయ్యెఁ జెమరు డాదెనఁ జూపెఁ బలుమాఱునిదవీచెఁ బై డికంటి
సుడిగాడ్పు తేరినల్పుట్టు జుట్టలు పెట్టె గడిఁదిమంటలు వెళ్ళఁ గ్రక్కె నక్క
యడ్డమై కాలాహి యదె తుట్టతుది కెక్కెఁ గనుఁగొంటె ధ్వజముపై గ్రద్దలాడెఁ

తే, గావిరి దిగంతముల నెల్లఁ గ్రమ్ముకొనియె
ధరణి దిరదిరఁ దిరుగుచందమునఁ దోచె
గగనమణి మానెఁ బగలె ఘూకములు మోగెనె
నన్న లక్ష్మణ యిది యేమియూగడంబో,

235

చ, మునుకొనియిట్లు దుశ్శకునముల్ గనిపించుటకుఁ మెఱుంగు పె
ట్టినగతి నామనంబునఁ గడిందిభయంబు జనించె దక్షిణాం
గనికర్ణముల్ చలించె ధృతి గాసలె మే నవశత్వ మొందె నే
మని వివరించుదాన జగమంతయుఁ బా డయి తోఁచెఁ జూడ్కికిన్,

236

ఉ, నానఖు నామనోహరుని నాప్రభు నారఘరామదేవుని
బాసి వనాళి నున్నమునిపత్నులఁ జూచెద నంచు నేల పే
రాన గణించి వచ్చితి హితాహితచింతలు లేనివార గా
రే నతు లంచు మాన్ప కతఁ డేమిటికి వర మిచ్చె లక్ష్మణా,

237

చ, నను మదికోర్చి దెల్పు మని నాథుఁ డనక బదునాలుగేండ్లు చూ
చినవను లింతె కా యని విశేషము వేటొక టిచ్చగింప కే
మని వనిఁ జూడఁ గోరి తహహ యిటులక వివరీతకాంక్షపా
త్తునఁ బనుపాపజాతికిని దుశ్శకునంబులు గాన యుండునీ,

238

చ, కుమతి వినాశకాలమునకుఁ వివరీతపుబుద్ధిఁ బూని య
క్రమములె కాంక్ష చేసి చెడఁ గావున నేనును గోరరాని ది
ష్ట మని తలంచి దుర్దశఁ జడం బజితెంచితి మీఁద దుర్దశా
సమితికి నీనిమి త్రములె సాకిరి గావె నృపాలనందనా,

239

చ, ధవు నెడబాసి పచ్చు తెగుదారికి నా కింక వంత యే ల ని
య్యవశకునంబులక బొడమురాపద లన్నియు మాన్చి రామభూ
ధవునకు నీకు న త్రలక్షఁ దక్కినబాంధవపౌరకోటికి
నివిధశుభంబు లీవలయు వేల్పు లటంచు నమస్కరించినన్,

240

ఉ, ఆయచుచి త్రశుద్ధికి నయంబునకుఁ వెఱఁ గంది లక్ష్మణుం
డియఖలై కమాతె పతి నెప్పుడుఁ గూడి సుఖంచునట్లుగాఁ
జేయక పాయఁ జేసె విధిచేష్ట గదా యని నింద సేయు నే
మో యనఁ బోవు మాను వగ నున్ను రహక దలవంచు నయ్యెడన్,

241

క, అన్నవలామిన్నయు నతఁ, డున్న తెఱఁగు దుశ్శకునము లుడుగక కన నా
చున్న తెఱఁగును గనియును, మిన్నకచ నె దై వగతిఁ గ్రమింపఁగఁ దరమి, 242

వ. ఇవ్వినందున సీతలక్షణం లక్షణాలు గడచి యేటలు దాటి పర్వతంబులు
క్రమించి పక్కనాడు లక్ష్మీకృమించి చనిన ముందట, 243

క. గోమతి సమృతరసోపమ, గోమతిఁ దరుపుంజమఁజుకుంజోరుతటి
గోమతి నుతికలితప్రతి, గోమతిఁ బ్రాపించి పొగ్గిద్దు గ్రంథిసయంతన్. 244

క. సరిదంతికాశ్రమంబునఁ దిరముగఁ నాఁ డుండివేగ తేరెక్కి మహా
ధురగతి మధ్యాహ్నములో, సరిగిరి భాగీరథీతటాంతరమునకున్, 245

ఉత్సాహ, చంగటం గంజా లతాంగి శీతలానిలాహతో
త్తుంగభంగతీరసంగతుంగనాగరంగనా
రంగరంగదంబుజంగరంగనృత్రచంగసా
రంగరంగ గంగ నంతరంగ మంతః బొంగఁగాన్, 246

శా. ఈచందబున గంగఁ జూచి తనలో నింపొంది కీర్తించునీ
తాచంద్రాన్యను లక్ష్మణుండు గని యాత్మస్వామియాజ్ఞాపనం
బాచింతాభర మాయప్రథయు నిం త్రైవేద వివేక లేమి నెం
తో చెల్వొందెడి నీమె కావిగపు పల్కేలా గింకన్ చెల్వుదున్, 247

క. అని నిలుప రానివగపునఁ, గనుఁగవఁ గన్నీరు నిందిక స్త్రీ బడెడియో
యనఁ గని వెతయు దిగులుఁ బెనఁ, గొనఁగా నజ్జనక రాజకూతురు పల్కెన్, 248

ఉ. విన్నదనంబు మించెఁ బురి వెల్వడినప్పటినుండి నీ మొగం
బున్న తెఱంగుఁ గాంచి దిగు లొందుచు నుందు నిదేము యంచు మీ
యన్నకుఁ దత్సహోదరుల కాపులకుఁ శుభమే కదన్ననీ
కన్నుల నేల నశ్రువులు గ్రమ్మెడిఁ చెల్ప గదన్న లక్ష్మణా 249

చ అడవిని దొల్లి శ్రీదొఱగి యన్నను గొల్చుచు వచ్చునప్పుడు
గడుసరి యింద్రజిత్తునిముఖముఖఁ గయ్యము సేయనప్పుడు
జడుడగు రావణాసురునిశక్తి యురంబున నాటినప్పుడు
బాడమదు కంట నీరిపుడు పుట్టిన దేటికొ తండ్రి చెల్పవే, 250

ఉ. మానసికవ్యథల్ రుజలు మాన్పగ నోపినపుణ్యరాశి గం
గానదిఁ జేరియుండియును గస్త్రపడక దగునయ్య వేడ్కలో
సినదిఁ దాటి తాపసులయింతులఁ గన్గొని భూషణావళుల్
కానుకలిచ్చి దీననలు గై గొని వత్తము రమ్ము చెచ్చెరన్, 251

వ. అని పలికి లక్ష్మణునిదైన్యంబు గని తలంకి మరల నిట్లనియె, 252

క. కనిరాని దుశ్శత్రునములు, గనినప్పటినుండి మనసు గలఁగెడు నాకు
పను లేని మరలి పోదమె, నినుఁ జూచిన నినుమడించి నెవ్వగ లనినన్, 253

ఉ కన్నుల నీరు గ్రక్కుకొని గ్రక్కున లక్ష్మణదేవుఁ డన్న ము
న్నన్నది నెమ్మదిం దలఁచి యార్తి యొకించుగ డించి తల్లిలో

- చిన్నటి దుర్నిమిత్తములె నెవ్వఁగ గూర్చె నయోధ్య కేల మీ
రన్నిసలీల నవ్వలికి నేగుద మంచు వచించి ధీరతన్, 254
- చ, అరదము దిగ్గి యచ్చ యచ్చతురుఁ డచ్చట సారథి నుంచి యోడపై
ధరిణిజ నక్కఁ బంచి వెత దార్కొనఁ దానును నెక్కి తత్పరి
త్తరణమొనర్చి వేగ తటభారణిఁ జేరియు శోకబార్షిలోఁ
దరశమనస్కుఁడై మునిఁగి ధారగ గన్నుల నశ్రులొల్కఁగన్, 255
- చ, జనకజ మోము దీనత యెసంగఁ గనుంగొని యీరలుంగుతో
జననియొ పాయ దీహృదయశల్యము కోకదవాగ్నిఁ గ్రాగుకం
తెను మరణంబు మేలు జననందితకృత్యముఁ బూని వచ్చితిన్
నను శపియించు మంచుఁ జరణంబులచెంగట వాల్చి యెడ్వఁగన్, 256
- క, ఎదపడి పెదవులు దడుపుచు, ననవద నెదతాల్చి వదల నంగము గదలన్
దుద మొదలు లేనిదీనత, గదురఁగ జనకసుత యతనిఁ గనుఁగొని యనియెన్, 257
- ఉ, అన్న యనేకదీనదశ లానినవేళల నై న నీవు ము
న్నెన్నఁడు నంతవంత వహియింపవు దైర్యము డింప వేల నేఁ
డిన్నగు లొంది కుండెద వహీనగుణాంబుధి వంచు నీగుణం
బెన్నుదు రంద తెవ్వరికి నెగ్గుదలంచితి వుగ్గడింపవే, 258
- చ పరసతు తెల్లఁ దల్లులుగ భావన సేయుదు వెల్ల వేళలన్
బరధన మన్న హలహలుభంగిగఁ జూతువు బొంక వెన్నఁడున్
బరుషము లాడ వెవ్వరిని బ్రాహ్మణభక్తియు రామసేవయున్
దిర మగు నీకుఁ దండ్రి జననిందితకృత్యము లెవ్వి యియ్యెడన్, 259
- క, మన్నన దొలంగి నిను మీ, యన్న నిరాకరణ చేసి యాడెనొ నీ కా
యన్నపయి భక్తిదొలఁగెనొ, కన్నయము సేమియైనఁ గాఱించితివో, 260
- క, గురునింద యాచరించితి, పరదూషణ చేసితివొ కృపారహితుఁడవై
శరణన్న వారిఁద్రొచితి, యరులకు వెన్నిచ్చి వేగ యరుఁడెంచితివో, 261
- క, రామాజ్ఞ తేకయే నను, దీమనమున నందుఁ దొలితెచ్చితి నాపై
స్వామిమతి యెడసి యున్నదో, యేమిటికడలెదవు తండ్రి యెఱిగింపఁగదే, 262
- శా, సామిశ్రీ భయ మయ్యెడిన్ నుడువు మాత్మోదేవిజామాత యా
శ్రీమత్పద్మదళాక్షుఁ డారవికులక్షి రాభిపూర్ణేందుఁ డా
హేమత్మోధరధీరుఁ డాయసురమత్తేభేంద్రహర్యక్షుఁ డా
శ్యామాంగప్రభుఁ డామహాప్రభుఁడు లెస్సె యున్నవాఁడే పురిన్, 263
- క మనుమార్గనిరతుఁ డనఁ, మనుమానవపతి దయాభిమానచ్యుతుఁడై
నిను మానెనొ నను మానెనొ, యరుమానము మాని తెల్పుమనమానితితోడన్

క, తెలుపుటకుఁ గొంత చింతిలి, తెలుపక పోరా దటంచు దృఢనిశ్చయతఁ
దలఁచుచు వడి లేచి కృతాంజలి యై యరఁ డశ్రులొలుక జనకజ కనియెన్.

—❦— లక్ష్యుఁడు గంగ దాటి రామాజ్ఞను సీతాదేవికిఁ దెల్పుట ❦—

ఉ, ఇంతకుఁ బూని వచ్చి వచియింపక పోదునె విన్న తల్లి దు
శ్శింతులు దైత్యుచేఁ బడినసీతను గ్రమ్మట నేలుచున్న వాఁ
డేతవిమోహి రాముఁ డని యెగ్గులు వల్కిన నాలకించి భూ
కాంతుఁడు నిందఁ జెంది నినుఁ గానలలోపల డించి రమ్మనెన్. 266

క, తుల్లకజనదుష్టవచో, భల్లకదంబముల హృదయపద్మ మగల భూ
వల్లభుఁ డోరిచె భవదా, యల్లకభర మేమి వినియె దమ్మరొ యింకన్. 267

చ, మునులు మహాతపోనిధు లమోభుదయాంబుధు లాశ్రయించు కా
ననములు చేరి సీ విఁక దినమ్ములు త్రోయఁ గదమ్మ యంచు నీ
యునికి కనర్హమైనయెడ లొప్పఁ గణింపఁగ నొగ్గ నాల్క సీ
యనదతనంబు సైఁచె మది యమ్మరొ యెంతటి కైతిఁ జూడుమా. 268

చ, జనపతి లోకనిందఁ బడఁజాలక నిజ వనిఁ దోయు మన్నచో
విని సహియించి కానలకు వేగమునక గొని తెచ్చి నిల్వఁగాఁ
జమనెడ లుగ్గడించి ధృతిసంపదఁ బొంపిరివోవుచున్న వాఁ
డను ననువంటిమూర్ఖు నకటా విధి యేగతి సృష్టి సేసెనో. 269

ఉ అంచిత వామలూరుజవనాంతరభూముల నిన్ను డించి ర
మ్మంచు రఘూవ్యహుం డనిచె నక్కట యెక్కడ నిల్చి యెట్లు వే
గించెద వమ్మ యెవ్వరు సఖిజను లయ్యెద రమ్మ యేమి యూ
హించి దినంబు లింకఁ గ్రమియించెద నమ్మ పతివ్రతామణి. 270

ఉ, నీవిమలప్రభావమును నీవినయాదికసద్గుణంబులున్
దేవుఁ డెఱింగియుండియును నిందలకున్ బుయిలోడి క్షోజగ
త్తావని సీవు గోరిన నెపంబున నిచ్చటి కంపినాఁడు గా
కీవరహాద్ధి నేకరణి నీఁదఁగలాఁ డతఁ డింకమీఁదలన్. 271

ఉ, దాయల కైన నిట్టి వెత దార్కొన నేగతిఁ జూడ వచ్చుని
న్నీయటవీసలిక విడిచి యేనెటు లేగుదు నన్ను నేల భూ
నాయకుఁ డిట్టిబెట్టిద మొనర్పగ బొమ్మనె నెద్ది యైనచోఁ
జేయఁగ నోడఁ డీకతివత్తుఁ డటంచు నెఱింగి పంచెనో. 272

సీ, మితి లేనియీమిడిమేలంపు మెకములు సకియలబలఁగ మే జనని సీకుఁ
బరికింప రానియీబలుమలల్ నవరత్నమయచంద్రశాలలే మాత సీకుఁ
గడుభీతి ముంచునీగహానముల్ విహరింపఁ దగినపూఁదోటలే తల్లి సీకు
ఘోరనకృభుజంగకోటితో దులయసీహృదములు కొలకులే యంబ సీకు

తే, బంధురము లైన యీ మహావ్రస్తరంబు లిందుమణివేదికవలె జనయిత్రి నీకుఁ
గటకటాయెంటి నిచ్చోట నెటుల నిలిచె, దమ్మనీయున్ని- కేమందునమ్మ నేను.

మ: జననీ నీవు మహాపతిప్రతపు నీ సౌశీల్య మిల్లాండ్ర కె
ల్లను మేల్బంతి రఘూద్యహంఘ్రియుగళీలగ్నాత్మ వై యుండు మీ
యని నే నెవ్వడ విన్నవింపఁ బతి బాయక జేస ని న్నొంటి డిం
చినపాపాత్ముడ నూరి కేఁగు మనుచుక సెల్విచ్చుచే నాపుడున్. 274

క, అల్లలన యతనివచనము, తెల్లక విని మొదలు నఱుక నించుకవడిలోఁ
ద్రెళ్ళిడి కదలికవలె హా, తల్లి యని బెట్టు సారిగి ధరపైఁ బడియెన్. 275

ప, పడి చేడ్చడి బడిబడిక బాడముబడలిక నొడ తెఱుంగక రెండుగడియ లుండి
కొండొక డెలిసి వెండియు నలసి యదశయై దీనదశక బారసి యాకృశాంగి
మరలఁ గన్నుదామరలు విచ్చి విచ్చలవిడి వెడలెడియశ్రువలథారాప్రవాహం
బులు డెక్కుటద్దంబులపై జాలు వాటి జాళువా మెఱుంగుపయ్యెద చెఱుంగు
మీఁదికి దిగజాఁగి యుత్తుంగతరస్తనకనకలశంబులు నిండుకొని మొండుకొను
నిట్టూర్పునెగలక దగిలి చిగురువాతెఱ తుకతుక నుడుక నుడుగణంబుల
బెడంగు నడంగఁదొక్కుచేర్చుక్క-దెరలఁ దరళతరచికురనికరంబు లంసఫలకం
బునఁ జెరలాడఁ దుఱిమినవిరులసరులతో నొఱివినకొప్పపెన్నెఱు లంసభాగం
బులం బారలి పడ జడుపుచెప్పుటలక గ్రమ్ముకొని నెమ్మేను గడగడ వడంకఁ
గడంక దక్కి చిన్ని మొగంబు విన్నదనంబుల కిమ్ము జాపఁ బరితాపదవానలం
బునఁ బడి పురపురఁ బొక్కుదు దాల్చిదూలి స్రుక్కుచు లేచి కూర్చుండి శోక
రసం బాకారంబు దాల్చినచందంబునఁ జిత్రంబు గాత్రంబు గైకొన్న డెన్నున
సాధ్యసంబు సాధ్యి యైనకరణిక గరుణంబు కరణంబు లొందిన తెఱుంగున
నూరక వెక్కి వెక్కి యెడ్చుచు నేడుపు విడిచి మానంబు పూనుచు మా
నంబుమాని తనలోఁదా నగుచు నగ వుడిగి తల యూచుచుఁ దల యూచుట
విడిచి ముక్కువై వేళిలు గీలుగొలుపుచు జాలి గొని హాహాకారంబు నలుపుచుఁ
దలఁపనితలఁపు లివిగోఁ జూచితే లక్షణా యని యతని దిక్కు జూడ్కులు
నిగడించి యి ట్లనియె 276

చ, అడలకు మన్న నీకు వసుధాధిపునానతి దాఁట వచ్చునే
యిడుమలఁ జెందు మంచు విధి యాధర నన్ను సృజించి యుండఁగా
గడవఁగ నెవ్వ రోపుదురు కానల కేఁగిననాఁడె యాపదల్
గడచితి నంచు నుంటి నెఱుంగక దుది ని ట్లగు నంచు నామదిన్. 277

క, ఆదుర్మిమిత్రములఫల, మీదుఃఖము సేయ కున్న యీ దుఃఖము లా
సాదింప విధి తలంచయె, కాదే యాకోర్కి నాకుఁ గలిగించుటయన్. 278

చ, ఎడపక పూర్వజన్మముల నేమిథునంబులఁ బాయఁ జేసి వా
రడలఁగ నప్పుచుండితినో యాయఘ మూరక పోన నాఁడు కా

జడవుల రామచంద్రబలబాస్తి వసించితి నేడు నాథుపాం
దెడసి యనాథ నై యిచట నేగతి మేన భరింతుఁ బ్రాణముల్, 279

ఆ, ఏను సాధ్వీ ననుచు నెల్లవారలు నన్ను, సన్నుతించు రనుచు సంతసించు
గాని నడుమ నిట్టికటికనిందలు పుట్టి, యడవిఁ దోచు రాముఁ డనుచు నెఱుగ,

చ, కటకట లక్ష్మణా పిడుగుకంటెను బెట్టివ మైన మాట నేఁ
డిటు వినియుండియుఁ బగుల దింతలు నింతలు గాదు గుండె యె
ప్పటివలె నున్న దీకటికభావముతో నసువుల్ భరించి యి
య్యటవినె యింక నేవలన నాపద లొండఁగ నున్నదాననో, 281

చ, కళవళ మంది తెల్పితివొ కాక పరాకునఁ దప్ప వింటివో
కల నయినక రఘూద్వహుఁడు కానలలో నను ద్రోయఁ బంచునే
తెలిసి గణించు లక్ష్మణ మతిభ్రమ యైనదొ హా సహించు మి
ప్పలుకు లెఱుంగ కంటి వెతఁ బాటిలె నీ కొక భ్రాంతి యున్నదే, 282

ఉ, ఎన్నటికీ రఘూద్వహుని నేనును నన్నిఁక రామచంద్రుఁడుక
గన్నులఁ జూడఁ గల్గదొకొ కల్గక యుండినఁ బ్రాణ మేల పో
దన్న రఘుప్రవీరు చెవులారఁగ నింతయుఁ దెల్పు నాదుమే
నున్నది చెంత గంగమడుఁ గున్నది యైనటు లయ్యెడుక దుదినో, 283

చ, పతి మతి నెంచ నేమొ తనుఁ బాసి యశోకవనంబులోపలక
బ్రతుకదె పెక్కనాశ్శనుచుఁ గ్రమ్మఁ దాఁ జనుదెంచి కేత్రునిక
హతునిగఁ జేయు నేలు నను నాన గదా బ్రదికించె నాటి కా
గతి నిక నేమి యాన గొని కాయము నిల్పుమఁ దెల్పు లక్ష్మణా, 284

చ, ఎఱుంగని మూఢులాడుకొను నెగులకక భయమంది యప్పుడే
కఱకుమనంబుతో విభుఁడు కాననసీమకుఁ బంచె గాక య
త్రైజ గొకసారి నక బిలిచి తెల్పి మనోవ్యథ తీర్చి నిన్ను నే
మఱ నని బంపఁడయ్యె నభిమానముఁ గూర్చియు నెందుఁ బోయెనో, 285

క, ఆకరుణ యాస్రసన్నత, యాకూరిమి యాప్రియోక్తి యాగారవముక
గాకుల్ ఘుండు మఱచెఁ గదా, యాకస్తికముగ జనించునపవాదముననో, 286

ఇ, ఆకర్ణాయతనేత్రమై మణిమయోద్యత్కుండలద్వంద్వశో
భాకీర్ణాంచితగల్గమై సురదనం బై సుందరభ్రామ్యతం
బై కమస్మితచంద్రికావలసితం బై యొప్పు శ్రీరామమో
మికాయంబునఁ జూచుభాగ్య మింక లేదేమో సుమిత్రాత్మజా, 287

సీ, అవని నయోనిజ నయి పుట్టి మిథిలేంద్రవీట నే బెరిగినవిధము విఁరొ
యంగరాగము లిచ్చి యనసూయ మొదలైననతు లెంచుకొన్నది చాల వినరొ

యాలంకలోఁ దొల్లి త్రేలోక్యము నుతింప వహ్ని నే జొచ్చిన వార్త విసరో
యినీత విద్వోషి యేలుకొమ్మని రాము బ్రహ్మాదు లపు డన్న పలురు విసరో

ఆ, వినియుఁ గనియుఁ బ్రజలు నను నిందసేసిన, యంతమాత్రముపకే యధిపుఁడులికి
యింత తెగువ సేయ నిచ్చగించుట నాయ, భాగ్యమింతె యొకరిఁ బల్క నేల,

చ, వనమున కేల వచ్చితివి వల్లభునిక బెడఁబాసి యెంటిగా
నని మునిపత్ను లెల్ల గుమియై యడుగక ధృతి మాలి వారి కే
మని వివరింతు నింత వివదంబుధి నేకరణిక దరింతు నే
యనువున నీప్రతిక్షణమహాయుగముల్ క్రమియింతు లక్షణా, 289

ప, అని పెక్కునగలనమ్మగువవొగిలి మగని తెగువకుఁ బరితపించుయు నించుకతగవు
దలంచి తెగువ వహించి బహిర్లిఖతచిత్రంబుకొను రొందియున్న యమ్మఱుదిలో
మఱియు నిట్లనియె, 290

చ, వగవునఁ దోచినన్నియు నవారణఁ బల్కితిఁ గాక భర్తకుఁ
జగదవవాదముగ గడువ శక్యమే నేను వియోగమగ్నులక
దెగువకుఁ జొచ్చి రాము జననిందితుఁ జేయుదునే తదాజ్ఞయె
ల్లగతులఁ బూని కానల మెలంగెద మేను గలంతకాలమున్, 291

సీ, అన్న లక్షణ యింక నాలస్య మేటికిఁ జను మయోధ్యాపురంబునకు నీవు
మువ్వర త్రలకును మ్రొక్కితి నని తెల్పు మచటి బంధుల నెల్ల నడిగితి నను
మతికృపాభునకు రామావసంధ్రునకు నామ్రొక్కుగా నతిభక్తి మ్రొక్కురొవు
తనయాజ్ఞఁ దలఁ దాల్చి జననింద తనుఁ జెందనీక కానల జరియింతు ననుము

తే, భూజనుల బాంధవుల లెస్స పోవు మనుము
తలఁప నా కేడుగడయును దానె యనుము
భావ మెప్పుడుఁ దనమూర్తిఁ బాయ దనుము
నెమ్మి యొకయింత నామీఁద నిల్పు మనుము, 292

తే, పోయి రమ్ము శుభంబులు బొందు నిన్ను
నన్ను మఱవకే యుండుమా యన్న యనుభఁ
గన్నుఁగన సశ్రుధారలు గ్రమ్మకొనఁగ
నన్నలంతుక దీనయై యడలుచున్న, 293

క, చనఁ గాళ్ళు రాక చన కేకఁ, జన దని ధనువును బాయు జాలనివత్సం
బును బోని జాలిగొని యో, జనసీ జననాథుఁ గొలువజనుదునె యనుచున్,

శ్లో లక్షణుండు వాల్మీక్యాశ్రమంబున నీతను విడిచి మరల సయోధ్యకు వచ్చుట శ్లో
డ, అల్లన మ్రొక్కి కాళ్ళు వడఁ కాడఁ బ్రదక్షిణ మాచరించి మే
నెల్లఁ జలింప హోరు మని యేడ్చుచుఁ బెద్దయెలుందుతోడ మా
తల్లిని గించి పోయెదను దాపసకామినులార కూర్చి సం
ధిల్లగ బోవరే యనుచు దీనత లక్షణుఁ డేగె నయ్యెడన్, 295

ఆ, ఏఁగి నావ యెక్కి యెవఁడ బల్లకపడఁ, దిరిగి తిరిగి నీతదిక్కుఁ గనుచు
దిక్కు కలిగి నీకు దిక్కు లే దాయెఁగా, తల్లి యనుచు నవలితటముఁ జేరి 296

క, తేఱనివగ నం దుండెడి, తే రెక్కి సుమంత్ర యెంతదీనత వచ్చెన్
శ్రీరామలీల మీఠాజే, శ్రీరామవధూటి కనుచుఁ జింతిలుకొనుచున్, 297

క, చనుచుండె నిచట నీతా, వనజాక్షియు నతఁడు మరలి వచ్చునొ యని యా
యనచనినతోవ పలుమఱుఁగనుచున్ విధిదూఱుకొనుచుఁ గటకటయనుచున్

తే, రమణి మఱిగొంతవడిదాఁక రథముఁజూచు
దరుణి మఱిగొంతసేపు కెతనముఁజూచు
గాంత మఱిమీఁడ రథపరాగంబుఁ జూచు
బడఁతి మఱియంతటను వట్టిబయలు సూచు, 299

ఆ, చూచి చూచి చొక్కి స్తుక్కి తాలిమి దక్కి
వగలఁ బొగిలి యూర్పునెగల నొగిలి
దిగులు దగులఁ గుంది వగఁజెంది బెగఁజొంది
యలసి సొలసి మూర్ఛ లొలసి తెఱిసి, 300

— జానకి శోకించుట —

ప, అచ్చెలువ తన్ను మున్ను ముచ్చట లడుగునప్పుడప్పుడమితేఁడుచేసిన చెయ్యలఁ
దలంచుకొని, 301

సీ, బడిమీఁడ నిడికొని యారముపైఁ జేర్చుట చేరిక కది కడసారి యేమొ
చెక్కుఁ జెప్పట చేలచెఱుఁగునఁ దుడుచుట చెలిమికి నది తుదిచీటి యేమొ
పుక్కిటి తావికప్పురవీడె మిచ్చుట యనురాగమున కది యవధి యేమొ
కోరినపని కియ్యకొను టది కరుణాప్రబంధమ్మనకు ఫలగ్రంథ మేమొ

తే, మోము మోమునఁ గదియించి ముద్దు గొనుట
యదియె మోహంపుఁబనికిఁ దీఱులల యేమొ
యెలనగవు దేరఁ జూచి లోపలి కనుచుట
మేలుచిన్నెల కది పొలిమేర యేమొ 302

మ, అని దుఃఖించు నపప్రథ్మ దెలుప కాహా భూవిభుం డింతవం
చనఁ గావించునె యంచు విన్నవగు నేచందంబునన్ దెల్పి పొ
వ్వనె మోమోడక యంచు నెంచు బతిఁ బాయన్ జేసితే దైవచూ
యను నిం కెవ్వరు దిక్కునన్ దొలఁగ వీప్రాణంబు లొతా యనున్, 303

క అమ్మా యనుఁ బలుకవు నా, యమ్మా యను జాహ్నవీ దయానిధి ననుఁజే
కొమ్మా యనుఁ గలశాంబుధి, కొమ్మాయను ఖగమ్మగములుగుమిగొనియడలన్

సీ, వనవిహారమున భూవరుఁ డాడునర్కముల్ మమలేఁ దలంచి కంపము వహించు
బలకేళిఁ దేలుచోఁ జెలుపుఁడు గావించు పరిహాసముల నెంచి పరితపించు

- భోజనాదులవేళ రాజేంద్రుఁ డొనరించు బహుమానమూహించి భాగ్నిమించు
ద్యూతాదికములందు జొరయెఱుంగనియట్లు కళలంఁపట గణించి కళవలించు
తే, నేకశయ్యావిహారంబు లెంచి యొచి, ప్రణయకలహంతములవగల్ వలికి వలికి
వలపుముచ్చట లెడఁజేర్చి వసరి వసరి యింతి విలపించె గలకంతుల్లెగదయి,
క. కాంతారత్నం బిటు ల, కాంతారమునందు వగవఁగా ఫలముల క
చ్చంతఁ జరియించుమునిసుతు, లంతయు విని వచ్చి చూచి యరుదంది వెనన్,
శా, అబాలీకులచెంత కేఁగి నతు లై యయ్యా విముక్తాబ్జ యా
శ్రీవామాక్షియొ ధాత్రికిఁ దిగిన జేజేరాజు దేవేరియో
నా పెల్లొందులతాంగి యోర్తు వనిలోనఁ దీన యై బెట్టు బా
పోవఁ గన్గొని తెల్ప వచ్చితిమి యప్పుఁబోఁడీ గానఁ దగున్, 807
- చ, అని మునిబాలకుల్ తెలుప నమ్ముని యాంతరదృష్టి నంతయుఁ
గని రఘురాముదేవి జనకక్షితిపాత్ర జ యంచుఁ బల్కి గ్ర
క్కున నటు లర్ఘ్యపాత్రఁ గొని కొల్చుచు వెంబడి సేఁగుదేరఁ బా
యనిదయ నెవ్వనంబు మొనయఁ జనిగాంగతలంబుచ గటన్, 808
- చ, ఉడుగక తేరు చన్న దెస సూనినచూడ్కులుఁ గన్గెలంకులఁ
విడువక పాటునశ్రువుల పెల్లువ లూఱట లేనియూర్పులుఁ
గడ యడ రానివంక యెడ గాంచనిచెక్కిలి కేలు ధూళి బ్రుం
గుడువడుమేనునుఁ గలిగి కుండెడిజానకీ గాంచి కూరిమిన్, 809
- శా, చేరఁ బోయినఁ జప్పు డింత విని యాపీతాంబజాతాక్షి య
క్కారుణ్యాంబుధి న త్రప్తోధనమణిఁ గన్నీరు లేఁజెక్కలఁ
బాఱఁ తెప్ప లొకింత యెత్తి కని విశ్వాసంబు నిశ్వాసముఁ
మీఱఁ బెట్టుగ నేడ్చుచుఁ జరణసామీప్యంబునఁ ప్రాలినన్, 810
- మ, యతిమూర్ధన్యుఁడు బుజ్జగించి వగ పెలా పుత్రి నీరధుణో
న్నతి సీభర్త యెఱిగియుఁ బ్రజలనిందల్ దాల్చి గుండింపఁగా
ధృతి సీతెం పొనరించె నింతయు మనోదృష్టి విచారించి న
చ్చితి నన్నుఁ మిథిలాధిసాధువలె నీచి త్తంబులో నెంచుమా, 811
- చ, అటమర యేలనే నిలుచునాశ్రమదేశము నీదె కాదె నీ
కెఱబఱింకంబు లేక యింక నిచ్చటనున్నతపస్వికాంత లం
దఱు నుచితోపచారము లొనర్పఁగలాకు వివేకశాలినుల్
మఱుతురె తెల్వి వైవగతి మాన్పఁగ నెవ్వరికై న శక్యమే, 812
- చ, జనకుఁడు తండ్రి సద్గుణవిశాలుఁడు పంక్తిరఘుండు మామ దు
ర్జనభుజగర్వవై భవవిరాముఁడు రాముఁడు భర్త సీతు సీ
వనుపమధర్మమర్తవిధి వజ్రతఁ జెందకు నాధునాజ్ఞఁ జే
కొని చరియింపు మేల వెత గుండెద వర్ధ్యముఁ గొమ్ము మానినీ, 813

క, అమ్మా యూరక వగవక, తెమ్మా నావనము సీకు లీలావన మా
రమ్మా యివె జలములు చే, కొమ్మా నీముఖము గడిగి కొమ్మా యనుచున్ 314

— పాల్కికి సీత నూటడించి తనయాశ్రమంబునకుఁ దోడ్కొని పోవుట —

ఆ, అనునయించి యర్ఘ్య మాయను కిప్పించి, మానిమణి నిజాశ్రమంబునకురు
గూర్చితోడఁ దోడుకొనిపోయె, నిర్వాప్తజబంధుజనులుగారె బ్రహ్మమునులు 315

క, సీతాసతితో నిటుల ప్ర, చేతసునిసుతుండు వనముఁ జేరి తనకు సం
శ్రీతి మెయి నతు లొనర్చుమ, హాతాపనసతులఁ జూచి యతులమతి ననున్ 316

ఉ, రాజకులభిరాముండగు రామునిచేవి విదేహధారుణీ
రాజకుమారి పంక్తిరథరాజవిడోజునిపెద్దకోడలి
రాజముఖిలలామ యలరాజసహోదరిఁ బోలు నీమెకున్
బూజలు సేయఁగాఁ దగు దబోధనకాంతలు మీర లందఱున్, 317

చ, చెడుగులు రానణాసురునిచేఁ జెఱి వోయినయంతఁ దెచ్చి యే
లెడు నని తన్నుఁ బల్కినఁ జలించి రఘూద్వహుఁ డీమెనద్దణం
బెడఁద నెఱింగియున్ నది సహింప కానల కంపింపాడు మీ
రెడవక యీమెఁ బోవుఁ డని యింటిని వారల కప్పగించినన్, 318

ఉ, వారు మహాప్రసాద మని వామవిలోచన గారవించి యెం
తోరహిఁ బర్ణశాలలకుఁ దోడ్కొని పోయి యధోచితంబుగా
సారెకు వంటు లూని యుపచారము సేయుచు నుండి రంత కు
క్కరుణికుండు చెందె నతికౌతుక మూఱడిలెన్ వధూటియున్, 319

సీ, రంగారుబంగారుచెంగావులు ధరించు శృంగారవతి నారచీర లూనె
భూజనంబులు మెచ్చుభోజనంబు లొనరుకమలాక్షి కందమూలములు నమలె
జంద్రకాంతవిశాలచంద్రశాలల నుండు జవ్వని మునిపర్ణశాల నుండె
మరులుతో (శ్రీ) రామునరముపైఁ బవళించుబాలికామణి యెంటి పవ్వళించె

తే, గన్నుసన్నల శుద్ధాంతకాంత లాచరించుసేవలు మెచ్చనికాంచనాంగి
యొగ్గె మునిముగ్ధకాంతారమ్రోపచార, విధికి నెంచ నసాధ్యంబు విధికిఁ గలదె,

ఉ, అక్కడ లక్ష్మణుండు నటులాతురుఁడై చనుచుండి తోవలో
స్రక్కచు నవ్వనితుఁ డగు సూతునిఁ జూచి సుమంత్ర చూచితే
యక్కట నిర్నిమిత్తము ధరాత్మజ కెంతయుపాధి వచ్చెఁ దా
నక్కటి నైతి నంచు వెత నక్కడఁ బ్రాణము వీడునో కదే, 321

చ, అడవులఁ బెక్కునా శ్శిడుమ లంది విభుం బెడఁబాసి దైత్యుచేఁ
బడి యట నెవ్వరున్ బడనిపొట్లకు లోనయి ప్రత్యయార్థ మై
యడరెడుచిచ్చుఁ జొచ్చి యతియత్నమునన్ సుఖ మింత చెందినన్
గడపట జానకీనతికిఁ గాపురమున్ గడతేఱ దాయెగా, 322

మ, శివుడోదండము ద్రుంచె వాలి నదంచెఁ జేపట్టె సుగ్రీవునిఁ
బ్రవగక్రేణుల నేతె తొరజలధిఁ బంథించెఁ గాఁస్త్వనా
హవభూమిఁ దెగటార్చె నీవనితకై యర్కాస్వయన్వామి య
ట్టివభూటిఁ బెడఁబాసి నిల్పగఁ గలండే తాల్చి చిత్తంబునన్. 323

క, జను లందఱాడుకొనియెవ, రని కద పతి నీత విడిచె నవనితతాపం
బున నగుపాపము జనులదొ, జననాథునిదో గణింపు సారధి యనుచున్. 324

చ, వగచుచుఁ బల్కులత్కణుని వాక్కులు సాగధి యాలకించి కేత
మొగిచి వచించె నో వెత మోవము భేదముఁ గాలపద్ధతిఁ
దగులుచు నుండు నెవ్వరికి దైవముముందరఁ బౌరుషంబుపెం
వగునె మహాత్మ లొల్లి బుధు లాడినమాటలు విన్ను తేల్పదన్. 325

— సుమంత్రుండు లక్ష్మణునకుదుర్వాసువాక్యంబులఁ దెలిపియాచడించుట—
తే, ధర్మనిధి యైనమీతండ్రి దళరథావ. నీశుఁ డొక నాఁడు నిజపురోహితునిఁజూడ
దలఁచి రథమెక్కిసూతకృత్యంబు నేను, బూనఁగ వసిష్ఠమునివనంబునకుఁబోయి,

శా, ఆనత్రంబున కేకవార్షికమఖివ్యాస క్షిప్తై వచ్చిదు
ర్వాసుండుఁ గురుచేత నున్నిఁ గని దీవ్యద్వహ్ని భానుద్యుతుల్
భాగ్యం దగువారిఁ జేరఁ జని నద్భక్తిఁ నతుల్ సేసి త
త్ప్రసన్నంబున కుబ్బుచుఁ గొలిచి భూపాలుండు వర్తిల్లఁగన్. 327

తే, అతిథి వైతివి మాయంటి కధిప యనుచుఁ
గందమూలాదికములు వేడ్కల నొసంగి
తామును భుజించి యమ్మునుల్ తిగినమాట
లాడుచు వసింప నవసరం సరసి విభుఁడు. 328

క, అలదుర్వాసాముని కం,జలిఁ జేసి మహాత్మ రామచంద్రుం డెన్నా
శ్శిల యేలుఁ గొడుకు లెందఱు, గలిగెద రాయఃప్రమాణగతి యెయ్యదియో,

తే, అతనితమ్ములబ్రతు కెట్టి దర్కవంశ
మవని నెందాఁక వర్తించు ననఘచరిత
యాన తీఁ దగు నింతయు వనినఁ గరుణ
పొడమి మీతండ్రి కయ్యత్రిపుత్రుఁ డనియె. 329

క, అనఘా నీతనయోగ్రణి, విను మీధరఁ బదునొకండువేలేం డ్దేలుఁ
మునులెంచఁ బెక్కుయాగము, లొనరించుక బిదపఁ బుత్రయుగ్గముఁ గాంచున్

క, అం దగ్రసుతు నయోధ్యకుఁ, బొందుగఁ బతిజేయు నా ప్రబుధమంత్రిసుహృ
ద్బృందముతో నానందముఁ, బొందుచుఁ దుది బ్రహ్మలోకమునకు బోవున్.

ఆ, కొదువముగురుపుత్రుల కిర్వరెరువురు, పుత్రు లొదవి యన్యభూము లేలఁ
గలరు పెద్దకాల మిల నిల్చు నిత్యాకు,వంశ మింకనొక్కబార్త వినుము. 330

- మ ధరణీజ్ఞ బెనఁబాసి రామవసుధాధ్యంతుండు పెక్కిండ్లు త
ద్విరహం బొందెడి కారణంబు గల దావృత్తాంత మే మంటివా
పరిపాటిక వినిపింతు విన్మ దివిజల్ భంగించినక దైత్యు లా
తురులై ముక భృగువత్ని మర్మ సార నంతోకూర్చి నక్కాంతయున్. 384
- ల వారికభయ మిచ్చి వైరుల వారింప, నసురవైరి చేరి యష్టరంధ్ర)
శిరము చక్ర ధార ఛేదించి దైత్యుల, శంహరింప భృగువు చాలఁ గినిసి. 385
- ఉ. దేవుడ వంచు నిన్ను వినులింపుదు లందఱు నింత కూర్తక
స్త్రీవధ యెట్లు చేసితివి త్రుధర యీగోల చెంద కుండఁగాఁ
బోవునె మానవత్వమున భూమిని నీ విక బుట్టి యాత్మప
త్నీవిహర్తి వందురు మనేకదినంబు లటంచుఁ దిట్టినన్. 386
- క. హరి కిచ్చినయాశాపము, పొరసె నతని మరల ఋషులబోధల నతఁడా
హరిఁ బొగడి మాన్చె శాపము, హరికథ లెట్లైన మేలె యది యేల నృపా. 387
- క. ఆభృగుశాపము వారిజ, నాభుఁడు వహియించి నీకు రందనుఁ డయ్యె
నీభాగ్య మెంచఁ దగు నెక, దా భూవర రాముఁ డొందు దత్ఫలమింకన్. 388
- క. హరికై న హరునకై నక, బరమేష్ఠికి నైన విప్రభాషలు తోయక
దర మగునే యనిలీలా, హరుఁ డమ్ముని దెలుప నృపతి యద్భుతమందెన్. 489
- తే. ఈరహస్యంబు పురిఁ జేకనెడ నృపాలుఁ, డానతిచ్చిన నేటికి నంతె కాని
యెవ్వరు నెఱుంగ రీహర్త నిపుడు పొగుల, ననఘ తెల్పితినిదినిల్పు మాత్మయంద,
- చ. కశివయవర్షముల్ చనినఁ గార్యము లన్నియుఁ దీర్చి రామభూ
పతి మిము మున్నుగాఁ బనిచి బ్రహ్మపదంబున కేఁగు నీతకై
నెత పనిలే దనక ధృతియు వేడుకయుఁ వహియించి లక్ష్మణుం
డతని నుతించుచుఁ జని రయంబున గోమతిఁ జేరె నాటికిన్. 841
- క. మఱునాఁ డరుణోదయమున, నరదము సూతుండు వన్న నశఁ డెక్కి మహా
త్వర మధ్యాహ్న ములోపల, నురువినుతామోధ్యయగునయోధ్యకుఁజనియెన్.
- వ. చని దీనాననుండై పురద్వారంబు సొచ్చి యచ్చర నెవ్వరిక జూడక తలవంచి
కొని రాజమార్గంబునక జనుచున్న తనదై న్యంబును జానకీరాస్యంబైన రథం
బునుక గనుంగొని పురజనులు గుంపులు గూడుకొని నవనవగా నిన్న మనము
విన్నది నిజఁబై తోఁచుచున్నది చూడుఁడు చూడుం డని గుసగుసలక బోవు
వారు నింత లేసి నంసారచ్చేదంబులు మనయూరిపుణ్యాత్మలవలననేక దా యయ్యె
నింక నేనోరుపెట్టుకొని మాటలాడుద మనువారు నింతమాత్రంబునకే రామ
భూకాంతం డింతసాహసంబు సేయవచ్చునే యనువారు నిట్టిసాహసంబుచేయ
కున్న నిమృహాపవాదంబు భూపాలుం డేపగిదిక బాపుకొన నోపుననువారునట్టి
రట్లు వినినప్పుడె చెట్టువడి పుట్టినకోపంబు పట్టఁజాలక పాపపుణ్యంబులుకట్టిడి

ప్రజల మీఁదఁ బెట్టి పట్టభద్రుం డిట్టి బెట్టిదంపుఁబనిసేసె నతని నట్టిట్లనఁగూడునే
 యనువారు నెఱుక మాని మొఱుకుతనంబుతో నట్టివరమపతివ్రతఁ బలికినవారు
 చల్లగాఁ బ్రతికెన రనువారును వీరిబ్రతుకు బంగారమయ్యె నిప్పుడు బంగారు
 వంటికాఁపురంబు విడిచి యాశ్వంగారవతి కాఱడవులఁ బడి బడలికతో నడలు
 చున్నది గదా యనువారును బూచినతం గేడువలె సింగారించిన రథంబువలెఁ
 గన్నులపండువగునిండుచూలాలి నడవులపాలుసేసి తాళవచ్చునే మనజనపాలుం
 డేలాగునఁ దాల్చి దాల్చి నిల్చినివాఁడో యనువారును నిందు వేవురు గలిగి
 దిక్కులేనిదానివలెఁ గానలఁ బడి తల్లి యెంత సంతాపించెదవో యని సీతా
 శాంతఁ దలంచుకొని దుఃఖించువారును దైవమా యిటువంటి యగచాట్లు
 పగవారికై నఁ దగవు సుమీ యని కన్నీరు నించువారును నై పలుచందం
 బులఁ బలుక నాలకించుట నేనుంగుమొగసాలకడ రథంబు డిగ్గి సుమంత్రుని
 సగౌరవంబుగా నింటికిఁ బనిచి నట్టడవులలో మీసట్టంపు దేవిని విడిచిపెట్టి వచ్చితి
 నని యాగొట్టుమాట దిట్టతనంబుతో నధిపతిఁ జేరి యింక నెట్టు విన్నపంబు
 సేయుదు దైవ్యరసంబునకు నదనం బగుశ్రీరామ దేవుని వదంబుఁ జూచి యేచం
 దంబునఁ దాళుదు నని తహతహపడుచు నిన్ననై కొన్ని కఠ్యంతరంబులు
 గడచి రాయంచలేనికొలంకువలె రత్నంబు లేనిపెట్టియవలె బద్దంబు లేనికొలను
 వలె జంద్రకళ లేనిగగజంబువలె సరిస్సతి లేనిముఖంబువలె రామభక్తి లేని
 చిత్తంబువలె నుపకృతిలేనిసంపదనలె గీర్తిలేనిబ్రదుకువలెవార్త లేనికవిత్వంబు
 వలె గాంతిలేనియద్దంబువలె శాంతి లేనితపంబువలె శాఖ లేనిచెట్టువలెరేఖ
 లేనిబొందివలె సకలవైభవంబులు గలిగియు జనకనందన లేనందునఁ జెన్న
 దఱిగి విన్ననై యన్న యన్నగరు ప్రవేశించి తదీయగృహభ్యంతరంబున.

సీ, ఏకతంబునఁ దొల్లి యింతి పల్కినకూర్చి పల్కులు వాక్కుచ్చి పనవి పనవి
 ప్రజలమిథ్యానిందఁ బాటించి నడి నెంత తెగువ సేసితి నంచుఁ బొగిలి పొగిలి
 యీమాట సామిత్రి యెఱిగింప సతి యేమి యయ్యెనో పని నంచు నడలియడలి
 ప్రాణేశ్వరిని బాసి ప్రాణంబు లిడ మేన నిలుచునే యని భీతిఁ గలఁగి కలఁగి

తే, యేసుఖము నింక నే లని యెంచి యెంచి

నేత్రముల శోకబాష్పముల్ నించి నించి

సారిగి పలుమాఱుఁ బాన్పిపై నొఱగి యొఱగి

యలయువిభుఁ జూచి లక్ష్మణుం డార్చుఁ డగుచు.

344

క, చేరి తమయన్నపాదాంభోరుహముల వ్రాలి యశ్రుపూరము లేజై

పాఱ నడలంగ ధృతి నెడి, యారఘువరుఁ డతనిమస్త మశ్రుల ముంచెన్. 345

ఉ, ఆయెడ లక్ష్మణుండు హృదయంబున దైర్యము పెంచి లేచి భూ

నాయకచంద్రు దీనవదనంబున సాశ్రునిరీక్షణావళుల్

దాయఁగఁ జేసి దేనరయలంఘ్యతరాజ్ఞ వహించి నీతఁ గొం
పోయి సురాపగాతలతపోవసభూముల డించి వచ్చితిన్.

346

ఉ, ఆవెత తెన్ని యైన గల వర్కచలాధిప దాఁట వచ్చునే
దైవగతుల్ శరీరికి నదా కలదే సుఖ మార్చి జెందినన్
బోవునె వచ్చునాపదలు పుట్టి లయించుట కూడి పాయుటల్
జీవులకుఁ స్వభావములు చిన్నయమూర్తివి నీ వెఱుంగవే.

347

చ, వగచుట పాడి గాదు మిమువంటిమహాత్ముల కాత్మతత్త్వమున్
దగిలి తలంచి చూచినఁ బృథగ్విద మెయ్యది సచ్చిదాత్మకం
బగుపరమాత్మ నీవు జగ మంతయు నీవు దలంప నయ్యె నా
దిగురుడ వై ననీకు నుప దేశము నే నొనరించువాడనే.

348

చ, అవనిజలాగ్ని వాయుగగనాత్మకమైన ప్రపంచ మంతయున్
వివిధచరాచరావళులు నీ వయి నిండి వెలుంగుచుండఁగా
నవనిజ యెందుఁ బోయినది యయ్య భవద్వ్యతిరిక్త మైనవ
స్తు వొకటి యున్నదే మఱపుఁజూపునఁ జూచి తలంక నేటికిన్.

349

చ, ఆమలత మిట్టైఱింగినమహాత్ములె పుత్రకళత్రవ
ర్గమువయి మోహ ముంచక విరక్తి విహింపఁగ మీఱు జెల్లునే
భ్రమ గొని వందురన్ దరుణేఁ బాసి ధరాపరిపాలనంబు నే
ము మఱచె రాముఁ డంచు ననరా ప్రజ లాశ్రితరక్షణోత్సకా.

350

మ, అని బోధింపఁ గలంక దేజీ రఘువంశాంబోధిచంద్రుండు త
మ్మునినెమ్మొము ప్రసన్నదృష్టిఁ గని సమ్మోదంబు వాటిల్లె నీ
యనవదోక్తిహజారమున్ దొరసి యన్నా నాల్గునాళ్ళయ్యె భూ
జనసంరక్షణ మెల్లికై న ఘటియించున్ బోఁ దగున్ వేడుకన్.

351

వ, అని యానతిచ్చి యచ్చుండాంశువంశమండనుండు వెండియు ననుంగుఁ దమ్మునిన్
గనుంగొని యి ట్లనియె.

352

మ, సుజనానీకముఁ బోగ్రుచుచున్ గుజనులన్ శోధించి దండించుచున్
బ్రజ లాయామెడఁ జెల్పునిన్నపము నొప్పన్ వించు భూపాలనం
బు జనాధీశుఁ డొనర్చి కీర్తి వడయున్ భోగప్రమత్తాత్మఁ డై
న జనుల్ దిట్టుదు రిచ్చుటన్ నిరయసంతప్రాంగుఁడొ నచ్చుటన్.

353

క, ఇల తెడు సుకృతి ననుచును, బలుమఱు లోపలనె యుండి ప్రజవిన్నపమున్
దెలియ వినఁడనిఁ గీ డగుఁ, గల దీయర్థమున నొక్కకథ విను మనఘా.

354

—❦— రాముండు లక్ష్మణునకు నృగుని వృత్తాంతము వచించుట —❦—

చ, నృగుఁ డనురాజు తొల్లి యతినిర్మలకీర్తియు బ్రాహ్మణ ప్రియుం
డగణితవిక్రమోన్నతుఁ డహంకృతి శూన్యుఁడు సత్యవాది నాఁ

బాగడిః కెక్కి రత్నమయభూషణభూషితు లై సవత్సరై
తగు బహుధేనులక దినము దానము సేయు మహీసురాభిషేకన్, 355

చ. అతఁ డొకపుణ్యకాలమున నర్జుదసంఖ్యల మించునైచికి
ప్రతతి సదక్షిణాకముగ బ్రాహ్మణకోటుల కిచ్చుచోట సు
వృత్తుఁడగు నొక్కవిప్రుని సవత్సక ధేను ననేక ధేను సం
గతి నట రా నెఱుంగ కొకత్మాసురుఁ బిల్చి వృసాలుఁ డిచ్చినన్, 356

క. దానముఁ గొని యతఁ డేగిన, ధేనువుఁ గలవిప్రుఁ డాత్మధేనువు నెందున్
గానక బహునివసంబులు, దీనుం డై వెరకె నల్ల దేశములందున్, 357

తే. గోత్రఁ గలగోత్రలం దెల్ల గోవు నెదకి
గాత్ర మలయంగ నతఁ డంతఁ గనకలాభ్య
దేశమున కేగి యందొక్క ద్విజునియింట
దూడతో నున్నతన దోణిదుఘను గాంచె, 358

క. కాంచి హర్షించి శబరీ, యంచుక బిలుచుటయు నొడయఁ డరుదెంచినబాఁ
డంచు నది దూడతోఁ జను, దెంచి తనువు మూర్ఖి నంగ ద్విజుఁ డింపాదవన్, 359

క. తనధేనువు తనుఁ జేరెను, బని యే మెవ్వరికి ననుచుఁ బనివడి వెంటక
జనుదెంచునావుఁ దోగొని, చన దానము వట్టివట్టిత్మాసురుఁ డలుకన్, 360

మ. తగునే నాయిలు సొచ్చి నామొదవు నుద్దండంబుతోఁ గొంచు బా
ఱగఁ జోరత్వము గాక యిత్రెఱుఁగు ధీరత్వంబై యం చుద్ధటిక
సిగ వీడక మెనుచక్కిపింజ వదలం జేపట్లకున్ వచ్చినన్
నగి యావిప్రుఁడ వెఱి యన్నధన మైనన్ నేను గైకొందునే, 361

క. నామొద విడి నిక్కువముగ, నేమందలఁ గలిసి తప్పి యిటఁ జేరినదో
యీ మొదవుఁ గానకయె యీ, నీమంతయుఁ దిరిగి యలతఁ జెందితి ననినన్, 362

ఉ. ఇచ్చినయట్టిదాత నృగుఁ డీమొదవుక గయికోన్నవాడ నే
నిచ్చటనే వచించెదవె యీ యనవుతోక్తులు రాజుచెంతకున్
జెచ్చెర రమ్మ చూత మని చేకొని నాతఁడు వల్కుఁగాదనన్
వచ్చునె యట్టులెన నని వచ్చె నతండును గోసమేతుఁ డై, 363

ఆ. వచ్చి పెక్కునాళ్ళు వసుధేశువాకిలి, గాంచి యతని సమ్మఖంబు లేమి
రోసి ద్విజులు నృగుని నూరర వెల్లి వై, పుట్టు మనుచుఁ దిట్టిపోయిరనఘ,

ఇ. ఆశాపంబు నృగావనీశునకు బాహ్యద్వారకుల్ దెల్ప నెం
తే కోకించ నిజాశ్రితా ప్రహితమంత్రితేజికవ్వజ్రసం
కాశం బొద్విజశాపమున్ నొడివి వేగక బుత్తు సర్వశ్రమా
ధీశున్ జేసి నయనయంబులు హితోక్తిం దెల్పి దైర్యంబునన్, 364

చ, పలియును మండు నెండయును బాసయుఁ గాలియుఁ జేర నీనిబ
ల్కలు గలుచేయుఁ బంచి యది గప్పడ కుండఁగ బుట్టలుక బాదల్
బలువుగ సంఘటింపుఁ దని పల్కి నిజాకృతి డించి చొచ్చి యం
దలయుచు నున్నవాఁ డిపుడు నాన్మగుఁ డూసర వెల్లెరూపునన్, 366

—❦— రాముఁడు లక్ష్మణునకు నిమివృత్తాంతముఁ జెప్పట —❦—

క, కావున మత్తుం డగునృపుఁ, దావిధమునఁ హానిఁ జెందు ననఘా నిమి య్
భూవరుఁడును గురుశాపము, చే వనరుట మత్తవృత్తిఁ జెందియ కాడే, 367

ఉ, ఆకథ యెట్లు లన్న విను మాదియుగంబున సూర్యవంశజుం
డై కొమరొందుచుండు నిమి య్ జననాథవరుండు శత్రుశి
క్షాకుళంబుం డతండు రహి శాతమహానివనంబు చెంత లో
కైకమనోహరం బగుమహాపుతి యొం డొనరించి దానికిన్, 368

ఆ పల్లుసాధవిజిత వైజయంతము గానఁ, వైజయంత మనెడివరసమాఖ్యము
యమరఁ జేసి యపట నమరనాథునిఁ బోలి, యవని నేలుచుండి యాఘనుండు,

క, గురునిభుఁ డనఁ దగుతనకుల, గురుని గని యొక్క-నాఁడు గురుమతి నే న
ధ్వర మొకటి సేయఁ బూనితిఁ, గరుణా మీ రది వహించి కడతేర్పుఁ డనన్,

ఉ ఆర్యశిఖావతంస మతఁ దాతనికి ట్లను నన్ను మున్నె య
ధ్వర్యతతుక వరించె మఖవంతుండు తన్నఖమైన భూమిభృ
వ్యర్య భవన్నఖంబునకు వచ్చెదఁ దాళు మటంచుఁ బోయినన్
శ్రౌర్య ముతో నృపాలకుండు శాతమహాని వరించి చెచ్చురన్, 371

శా, భృగ్వత్రిచ్యవనాదు లై నఋషులన్ బిల్పించి ప్రార్థించి ఋ
త్విగ్వర్గంబుగ వారిఁ జేకొని తదాదేశాప్తి శీతాచల
ప్రాగ్విశ్వంభరి యజ్ఞశాలఁ దగ శుభత్సంపదన్ దధరా
భృగ్వంశాగ్రణి దీర్ఘసత్రము జగంబుల్ మెచ్చుఁ జేసన్ రహిన్, 372

ఆ, అయిదువేలయేడు లడిగినవారికి, లేదు నాక వరమణీదుకూల
భూషణాన్న దానముల దృష్టి గావించె, నతనికిలిమిఁ బొగడ నలవి యగునె,

ఉ, అంతకుమున్నె యింద్రుని మైనఁ దదర్శితుఁ డై యరుంధతీ
కాంతుండు వచ్చి యంతయును గన్గొని నన్ను గురున్ దృఙించి దు
శ్చింత మఱొక్కనిన్ గురునిఁ జేసికొనన్ నిమి వీనికండక్రి
వ్వంతయు నేఁ డడంతె నని యల్కను వాకిటఁ గాచి యున్నెడన్, 374

ఆ, బడలి పగలు నాక పవళించి నిమి యంతి, పురమునందు నిదుర వోవు చున్ని
నెఱుంగఁ డవస్థిఘ్నఁ డేతెంచి కాచుట, యిలఁ బ్రమత్తజనుల కెఱుకగలచె 375

చ, ఇట్లుల ముహూర్తమాత్ర మవసీంద్రునివాకిఁ గాచి రాక యుం
డుటకు సహింప కాయజితసూజుండు కాయజుమే నడంచు ధూ

ర్జితవలె మండి నన్ విడిచి జన్మము నేసియుఁ జెంతఁ జేరఁ డీ
కుటిలుఁడు నీఁ డనంగుఁ డయి క్రమ్మరుఁ గా కని శాప మిచ్చినన్, 376

ఉ, ఆయనశాప మెట్టిదో నృపాగ్రణికాయము వీడె నప్పుడే
కాయముకంటె ముందు కడగాఁ జనె నిద్రయు నివ్విధంబు భూ
నాయకుఁ డాత్మలోఁ దెలిసి నన్ను వృథా శపియించి నాతఁడున్
గాయముఁ బాసి గాసివడుఁ గా కని క్రమ్మట శాప మిచ్చినన్, 377

క, ఇతరేతరశాపోక్తల, యతియును నృపతియు విదేహులై రప్పడు దుః
ఖతుఁ డయి వసిష్ఠముని శత,ధృతికడకున్ బోయి తన్నుఁ దెలిపికొని యనున్,

మ, నిమిశాపంబున స్థూలదేహ మడఁగెన్ నే సూక్ష్మదేహంబుతో
నమరారాధ్య భవత్పదాబ్జములు డాయన్ వచ్చితిన్ స్థూలదే
హముఁ బ్రాపించునుపాయ మేమి యింక నెం దావిరభివంతన్ దమా
సుముఖత్వంబున నానతీయఁ దగు నంచున్ దీనుఁ డై వేడినన్, 379

క, పరమేష్ఠి వలికె మిత్రా,నరుణుల తేజంబు సొచ్చి బారలవలనన్
ధర సేవయొనిజఁడవై, భరియింపుము దేహ మనుచుఁ బంచిన నతఁడున్, 380

ఉ, ఆవిధి యానతిచ్చినక్రియన్ సరుణాలయ మొందె నంత మి
త్రావరుణుల్ పయోధితటధారుఁడె గ్రుమ్మరుచుండి యొక్కలీ
లావనవీధి సూర్యశి మెలంగుట గన్గొని రందు మిత్రుఁడై
నావగలాడిచూపు లొలయన్ దమి నాతఁడు మన్మథార్తుఁ డై, 381

ఆ, చానఁ గడిసినంతఁ జరమధాతువు జాట, నది గ్రహించి ఘటమునందు డించి
వక్షణుఁడెంత మెలంగ వరుణుండు కామించి, సంభ్రమించి కదియసకియవలికె,

క, మిత్రుఁడు వరించె దొలుతఁ గ, శత్రుముగా నింక మీరు లక్షించుటకున్
బాత్ర మగునేని మామక, గాత్రము దిలకించి సుఖము గైకొనుఁ డనినన్, 383

తే, దాని తిన్నని నునుఁ బల్కు దానికుల్కు
దానియొయ్యారములు మెచ్చి తాల్చి నిలువ
లేక పరుణుండు గూడ స్థలింఁచెఁ దేజ
మదియు మునుపటి ఘటమందె యశివ యుంచె, 384

ఉ, అందు కల్గి మిత్రుఁ డతిహా నను ముందర నెంది యుండియున్
నిందకుఁదాళి యవ్వరుణునిన్ గదియన్ జన సీకు ధర్మ మే
యిందున భూమియందె వసియించి పురారపుభార్యవై నడిన్
బొందు మటంచుఁ దిట్టె ఘటిఁ బుట్టి రగస్త్యవసిష్ఠ లిర్వరున్, 385

క, చనియె నగస్త్యుఁడు తపమున, కి నవంశాంభోధిచంద్రుఁ డిత్వాకుండు దో
కొని వచ్చె నవ్వసిష్ఠునిఁ, దనకెప్పటివలె బురోహితత్వ మొనర్చన్, 386

ప, ఇది వసిష్ఠు జన్మప్రకారం బింక నిమిరాజవృత్తాంతంబుఁ దెల్పెద వినుమని రామ భూకాంతుం డూర్హిభాకాంతున కిట్లనియె, 387

మ, నిమిదేహంబు మణిమయాభరణపంక్తిక వస్త్రమాల్యాను లే పములక మాను లలంకరించి విధి యొప్పక యాగ శేషంబు పూర్ణము గావింప నిజాంశముల్ గొనుట నానందించి బృందారకుల్ గుమి యై పల్కిరి ముక్తదేహుఁ డగు నాత్మోనేశమూర్ధన్యుతోన్, 388

మ, నిమిరాజేంద్ర నిరంతరాయదశఁ జెందెన్ నీమఖం బాత్మ భాగములక దృపుల మైతి మందఱము నింకన్ గోరు మేకోర్కి యై న ముదం బొందఁగ నీ కొసంగెద మటన్నక బ్రాణిసంఘంబు నేత్రములక నిచ్చలు నిల్వనిం డనియె నాతం డిచ్చి ర ద్వేవతల్, 389

క, నిమి నిల్చుటఁ గనుతెప్పలు, నిమిషము లనుఖ్యాతిఁ జెందె నిమిదేహము నం యములు సురల్ మధియింపఁగ, నమితగుణాకరుఁడు జనకుఁ డచ్చటఁబొడమెన్, 390

ఆ, వీతదేహ ముద్భవించిననెల వాట, నితఁడు దగ విదేహుఁ డనెడుపేర మథనజాతుఁ డగుట మిథి యన వ ర్తిలై, నతనివోలు మిథిల యవఁగ దనరె, 391

మ, అనినక లక్ష్మణుఁ డద్భుతం బొదవ రామాధీశు నీక్షించి డేవ నిమిత్తూపతి సత్త్విధర్మకరుణావర్ణిఁ డయ్యోక వసిష్ఠునక గ్రమ్మట శాప మిచ్చె టమ యచ్చొ గన్నఁ జెం పొందఁడే తనకుక గోపము చెల్లునే యనిన సీతానాయకుం డిట్లనున్, 392

— రాముఁడు లక్ష్మణునకు యయాతి వృత్తాంతము చెప్పట —

ఉ, ఆంతరవైరి గాదె యనఘా పెనుకోపము తడివిముక్తుఁడై తూతి వహింప నొక్కనికి శక్యమె తొల్లి యయాతిధారుణీ కాంతున కింత చెల్లినది ఖ్యాతి వహించిన యమ్మహాత్ము వృత్తాంతము కొంత దెల్పెదఁ బ్రియం బెవయక విను మంచు నిట్లనున్, 393

ఉ, ఆతతనీతి మించు నమపాధిపసూతి ప్రభాకరస్త్రతి జ్యోతి గృతాధ్వర త్రిదశహూతి నీరీతి గుణాతిమానిత ఖ్యాతి ధరాభిరక్షణచణాచిత హేతి మహావిభూతి స ద్వాతవిసీతి జంధువశితాతి యయాతి జతాభియాతి యై, 394

క, వృషపర్వాభీధదివిష, ద్విషదగ్రణిపుత్రి దైత్య దేశికపుత్రిక వృషభార్వతులితుఁ డతులిత, వృషపర్వుఁ డతండు దాఁ బరిణయమ్మయ్యెన్, 395

తే మేదిసీధర్త తొలుత శర్తిష్ఠ వలన బూరు సితకీర్తి గంగాబుపూరుఁ గనియె యానకలహంసి యగు దేవయానవలన నవ్వెనుక గర్భధయదునిఁ యదునిఁ గనియె, 396

- చ, దయ వృషపర్వపుత్రియెడఁ దద్దము నుంచి యయాతి భార్గవ
ప్రియసుత నాదరింపక చరింప యదుఁ డది చూచి లల్లి కెం
తయు నెగఁబోసి రోస మెడఁ దార్కొనఁ జేసిన నామె మందబు
ద్ధి యయి గురుఁ దలంప నరుఁడెఁడ భృగుద్వహుఁ డుజ్జ్వలద్వ్యతిన్, 397
- క, అరుఁడెంచి యతఁడు సుత తన, చరణాంబురుహంబు లశ్రుజలములఁ గడుగఁ
జెఱగఁగిది యేన తల్లి, పరితాపముఁ జెందె దనుచుఁ బలుమఱు నడుగన్, 398
- ఉ, కన్నులనీరు డక్కులను గాల్యలు గట్టఁగఁ బుత్రి వత్సెన్
యన్న మఱేమి తెల్పెద యయాతి సదావృషపర్వపుత్రికఁ
మన్నన సేయుఁ గాని యొకనాఁడును నన్నుఁ దలంపఁ డింతయున్
విన్నప మాచరించి నిను వీడ్కొని మేను త్యజింప నెంచితిన్, 399
- క, పతి సవతిఁ గూడవోని యవ,మతి సేసిన బ్రతుకుకంటె మగువకు మేల
మతిఁ దలంప జలవిషానల, గతుఁ మృతిఁ జెందు నుపమ గాంచుటలనినన్, 400
- మ, తనపుత్రిక గరుణించి మాను మిఁక సంతాపంబు నాతల్లి యా
వనగ్వంబున నిన్నుఁ గైకొని భూవజ్రయుధుం డింతటఁ
గనుఁ గా కెంతయు వృద్ధభావ మనుచుఁ గావ్యుండు శాపించి పో
యిన జీర్ణించియు మామపై నలుగఁ డయ్యెఁ రాజు సామాన్యుఁడే, 401
- మ, జరతత్వం బటులక వహించి శతవంశస్వామి భోగస్పృహ
పరుఁడై జవ్వన మగ్రపుత్తుఁ డొసగఁ బ్రాసించి పెక్కిడు లి
ద్దఱుదేవేరులతో సుఖించి ప్రజలక ధర్మస్థితిక బోగించి య
ధ్వరముల్ సేసి ధనార్థులక మనిచి యంతక దృష్టి వాటిల్లినన్, 402
- క, తనముదిమి తాను గొని జ,వ్వనము రుమారున కొసంగి వానిక జనశా
లనభేలనలోలునిఁ గాఁ బొనరిచి యాసుకృతి సనఁ దపోవనమునకున్, 403
- అ, యదుఁడు తండ్రిమాటకెదురాడియతనిశా,వమునరాజ్యభరణవిముఖుఁడయ్యెఁ
గూరిసంతతులకు గురుఁడయ్యెఁ బితృనింద, చేయువాఁడు కీడుఁ జెందుటరుదె.
- క, పూరుఁడు గురూక్షిఁ జేకొని, ధీరుండై కీర్తిఁ గని 'ప్రతిష్ఠానపురా
ధారుం డై యిందుకలో, ధారుం డై భూమి యేలఁ దండ్రి తెఱఁగునన్, 405
- ఉ, గాత్రముఁ బాయు మంచు గురుఁ గ్రమ్యుఁ డిట్టి తదుద్భవవ్యథా
పాత్రమనస్కుఁ డయ్యె నిమి భార్గవుఁ గ్రమ్యుఁ డిట్ట నోపియక
క్షత్రియధర్మ మాని గుణశాలి యయాతి శమించె గ్రమ్యుఁ
ధాత్రియు నేలె సౌఖ్యమయతక విలసిల్లె నుతింపఁ జెల్లదె, 406

— శ్లో ౪ శ్వా సాం త ము శ్లో —

- క, అని యివి మొదలయిన పురా, తనపుణ్యశ్లోకకథలు తనతమ్మునకుఁ
వినిపించుచు దినశేషం,బును రాత్రియుఁ గడపె రామభూషరుఁ డెలమిఁ, 407

ఉ, నిద్ర్యవతీశవంశ సలిసిదినరాది నరాజయస్పృహ
ద్విద్యవనచ్చటానలదుదీర్ఘవిలోకవిలోకభూపరి
ప్రాద్యమశుద్ధబుద్ధిగృహవర్తనభోగ సభోగధారుణీ
రుద్యతకేళికాదనగురుక్రమసార విగ్రహః, 408

క, కాశిందీహృదలోలుప, కాళియధణరంగనటనఘగనావేశా
వేలా ర్తిమద్భుజంగమ, బాలాసంస్తవనలోల పావనశీలా, 409

మత్తకోకిల—

నారదాదిమునీంద్రచాతకనారదాభశరీర సం
సారసారసగర్వనిర్హృతిసారసారసవైర బృం
దాలకాహితయోధయాధవిదారకాశుగవార నీ
హారసారదశారదాహరహారపాండుయశోనిధి, 410

గద్యము, ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షవీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన
పద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజ సకలవిద్వజ్ఞనాభివర్ణితోదీర్ఘ
విత్తిర్ణివైభవాధః కృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్యలక్ష్మీవిలాస ధురంధర
ధరాధిప సభాంతరస్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధుగమనీపావిశేషమంధాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర విశదాదికగుణరత్నాకర
కంకంటి వంశపయఃసారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్పయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభవ విజితనందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరామా
యణం బను మహాకావ్యంబునందుఁ షష్ఠమా శ్వాసము.

శ్రీ ర మ్మ

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మదుత్తరరామాయణము

సప్తమాశ్వాసము

క. శ్రీలలితమిత్రవిందా

బాలామృదులోరునిహితపదపంకజ భ

ద్రాలోలలోచనాక చ

కీలితనవహేమదామ కితవవిరామా

1

తే. అవధరింపుము రామచంద్రావసీంద్ర, వర్యుఁ డీరీతి నవ్వభావరిఁ గ్రమించి
కల్యమున లేచి సంధ్యాదికములు దీర్చి, కొలువుసింగారమై సభాస్థలికిఁ బోయి, 2

సీ. భరతాదిసోదరుల్ ప్రణతులై యట నిల్చి కనుసన్నఁ బనిచినవను లొనర్చఁ
జేమిమీఱ వసిష్ఠబామదేవాదికుల్ మొనసి యాశీర్వాదములు ఘటించ
స్వామి పరాకు హేచ్ఛరిక హేచ్ఛరి కంచుసారెఁ గంచుకులు హేచ్ఛరిక డెలుప
మంత్రులొశ్రితులు సుమంత్రాదు లెడనెడ నెలమిలోఁ బొడగని కొలువునేయ

తే. గములుకొని మన్నెదొర లూడిగములు నలుప

హైమసింహాసనంబుపై నధివసించి

యదయగిరి నిల్పుహృద్ధతో నుద్ది యగుచుఁ

బెద్దకొలు వుండె దశరథు పెద్దకొడుకు,

3

తే. ఇన్విధంబునఁగొలువుండియినకులుండు, మ్రోలనిలుచున్న లక్ష్మణమోముఁజూచి
యీపు మొగసాల కేగి యం దెవ్వరేని, మనవిగలదన్నఁదోడి తెవ్వనుచు బనుప,

చ. అతఁడు మహాప్రసాద మని యప్పుడె వాకిటి కేఁగుదెంచి యం

దతినిబిడంబుగా నిలిచినట్టిప్రజా గని రామధారుణీ

పతి యపు డానతిచ్చిన సుభాషిత మందఱతోడఁ దెల్పినఁ

క్షీతిజను లెల్ల వాయనకుఁ జేతులు మోడ్చి వచించి రింపుగనో,

5

తే చంద్రబోలినశ్రీరామచంద్రమోము, గన్నులనుజూడఁగోరుటొక్కటియకాక
యనఘపరిపూర్ణకాముల మైనమేము, విన్నపము చేయుమనవి యేమున్నదిపుడు,

సీ. భద్రేభములయందె పాయనిమదవృత్తి మధుకరావళియందె మలినగుణము

చంచలాలతలందె చంచలభావంబు చెలులనెన్నడలందె యలనగరిమ

మిథునసంగతులందె మించుబంధము లెల్ల నలయర్థచంద్రునియందె కొఱత
కడిదిపుట్టలయందె ఘనతరాహిభయంబు లవరపక్షపురాత్రులందె తమము

తే. ప్రతిపదాలయందె తీఱనిప్రదోష
మాత్మవిదులసమాధులయందె మఱపు
గాని మఱియెందు వెదకియుఁ గానమయ్య
రఘుకులస్వామి పాలించురాజ్యమునను.

7

సీ, కాననంబులయందె కాదుగా సుమనోవిలాసగుంపద ప్రజలకును గలదు
గంధసారమునందె కాదుగా సంతతామోదంబు భూజనమునకుఁ గలదు
గగనాంతరమునందె కాదుగా ఘనలక్ష్మి తఱచుగాఁ జొరనంతటికిఁ గలదు
కనకాంబరమునందె కాదుగా సుగుణనందోహాప్తి జానపదులకుఁ గలదు

తే కలితనిక్రమధానుక్రమమునందె, కాదుగా ధర్మ మిలనెల్లఁ గలదు రామ
చంద్రుఁ డెప్పుడుఁ బరిపూర్ణచంద్రులీల, రాజ్యమొనరింప నేమికోఱత యనిన. 8

* శ్రీరామునితో భిక్షుతాడితమైన యొక శునకంబు తనవృత్తాంతంబు దెలిపికోనుట *

క, ఆలింపుచున్న నచటికిఁ, గాలేయక మొకటి వచ్చి కడువడి నెత్తి

గీలాలధార దొరఁగఁక దూలుచు, మొఱ సేయ లక్ష్యణుడు కని కరుణన్, 9

తే, చేరఁ జని యేల నీనడి శిరము పగలె, నిచట మొఱసేయుటకు నేమిపేతువనిన
నగతికుల కెల్ల గతి యైన యధీపుతోడఁ,గాని నేఁ దెల్ప నని భషకంబు వలుక,

తే, మంచి దని స్వామికడకు లక్ష్యణుడు వోయి

వినయమునఁ దొల్లఁ బ్రజమాట వినికేసేసి

వెనుక శునకంబు తెఱఁగును వినఁగ జెప్పి

మనుజుపతి దానిఁ దెప్పున్న మరల నేఁగి.

11

మ. పతి దోడైమ్మనె నిన్ను రమ్మనినఁ గంపం బూని భూదేవతల్

యతులుక నిల్చునభాస్థలంబునకు రమ్మంచుక ననుక బిట్టు లే

చతురత్వం బని సారమేయ మనినక సౌమిత్రి యమ్మాటయుక

క్షీతిరాజ్యోలికిఁ దెల్ప దానె యరుదెంచె రాముఁ డచ్చోటికిన్, 12

క, అరుదెంచి నెత్తి నెత్తుటి, వఱవల జొత్తిల్ల నగరివాకిట వెతలో

నిరవుకొని యున్న శునకముఁ, బరికించి వచింపు మేల పఱతెంచి తనన్, 13

ఉ, ఆమృగదంశకం బనియె నర్కకులేంద్ర యలర్కమేమి యిం

డేమిటి కేఁగుదెంచినది యేటికిఁ గొట్టుము నాక లీని నేఁ

డీమును లీనృపాలమణు లిందఱు గొల్వఁగ నిందు వచ్చినా

వే మని నీదయాదికసమిధగుణంబులు నన్నుతింపుదున్, 14

14

సీ, జలధిబంధనవేళ బలవత్కపులకన్న మించఁగా నుడుత లాలించి లేదె

శుకవామదేవాదులకు నమావముఁ జేసి యెలమిఁ బక్షికి మోక్ష మియ్యలేదె

హనుమంతుచేడేను మరయుచో భరతుకన్నను మున్నె గుహువేడఁబను లేడె
కెజరి యిచ్చినపండ్లచవి భరద్వాజుల విం దొక్కరీతి భావింపలేడె

తే, దొడ్డ కొంచెంబు టున్నవే దొరపు నీక, టాక్షమున కెవ్వడైనచో నాశ్రయింప
గదిసి రక్షించుటయె నీకుఁ గలగుఁజుంబు, రఘుకులక్షీరనిధిచంద్రరామచంద్ర 15

చ, హరిహరవహ్నిదండిదనుజాభిషవాయుకుబేరశంభుభా
స్కర రజనీకరప్రముఖ సర్వసుపర్వులుఁ దావకాంక్షజల్
హరివి పరాత్సరుండవు గృహాశ్రుతి దుర్జనశిక్ష సేయ ని
ద్ధర నవతార మొందితివి ధన్యతఁ జెందితి నిన్నుఁ జూచుటన్, 16

చ, నృపతికి సాధురక్షణ వహించుట ధర్మపు గాననాదువి
న్నప మింక నాలకింపు జననాయక యెవ్వరి కెగ్గు సేయ కే
నెపుడుఁ జరింతు నీపురి నిదేమియె నేఁ డొకభిక్షుకుండు నఱ
గుపితమర్తి శరం బవియఁ గొట్టెఁబరామరిసింపవే యనన్, 17

ఉ, అక్కరుణాభి రామవిభుఁ డెప్పుడె భిక్షుకుఁ బిల్వఁబంచి యి
క్కుక్కకు నీకు నేమి పగ కోపముతోఁ దన ప్రయ్య గొట్టినా
వక్కట! విప్రవంశజుడ వయ్య దురాగ్రహశత్రు గెల్వలే
నెక్కడి భిక్షుకత్వ మిది యేటివిరక్తి యటంచు దూఱినన్, 18

తే, అతఁడు కరములు మొగించి యిట్లనుచుఁ బలికె, దేవభిక్షార్థమింటింటఁ దిరిగితిరిగి
యలసి నే రాఁగ నిది వీధి నడ్డమగుఁడఁ, దలఁగ కున్నను గొట్టితి దప్పుగలదు, 19

క, దండింపఁ దగుదు నేనుక, దండింపుము నన్ను నీవు దండించిన చోఁ
దండింపఁ డింక మీఁదట, దండి యనిన విభుఁడు దగినదండన మరయన్, 20

క, కౌలేయక మిట్లనియెను, గాలాంజన మనెడిగిరిని గలదేవళముక
బాలింప నితనిఁ జనుపుము, చాలు నదియె దండ మనిన జనపతి నగుచున్, 21

తే, అతని కపుడె తదాధిపత్య బాసంగి, బ్రభుత కభిషేక మొనరించి భద్రగజము
మీఁద నెక్కించిపంచినమేడిసింద్రుఁ, గాంచి మంత్రులువల్కిరక్కజముగాఁగ, 22

ఉ, తప్పొనరించి విప్రుఁడు ముదంబున దుర్గవిభుత్వమొందెనం
చిప్పరి నన్నవిప్రజను లెల్లను జేయుదు రింక నీగతిక
దప్పులె యంచుఁ బల్కఁ బతి నవ్వుచు నప్పని కీడో మంచిది
కెప్పడిఁ గుర్కురం బని వచించిన బైరపుతేజ యిట్లనున్, 23

ఉ ఎంచఁగ నింతకంటెఁ గలదే యపమానము దేవ తొల్లి నే
నంచితవిప్రవంశజుడ నై యలదేవగృహాధిపత్యముక
గాంచి తదన్నభుక్తిఁ గొని కాదె వహించితి నిట్టిజన్మముక
గొంచుమి దేవతార్థహృత కుక్కతనం మొనరింప కుండునె, 24

క. జనవర దేవబ్రాహ్మణ, ధనహరణమహాభుదావదహాసము వంశం
బనువంశాటవిఁ గాల్చుక, చనునే యెవ్వరికి దానిఁ జనునె యొనర్పన్, 25

ఉ. కోవెలపారుప తైమునకుఁ బనిఁ బూనియు నేను సాధుసం
సేవయు దీనపోషణము చేసితిఁ గావున నీభవంబునఁ
భూవర జాతిసంస్కరణముఁ వహియించితిఁ గూర్పుఁ డిద్దరా
దేవుడు సత్కిరీయాప్తిఁ గడతేఱఁ గలాఁడె తలంచి చూచినన్, 26

క. అని జాతిస్మృతి గలయా, శుకకము రఘురాముఁ బొగడుచుక వలగొని నీ
ఁగొని కాశి కేఁగి యట నిర, శనతఁ గృశియించి పిదప సద్గతిఁ జెందెన్, 27

— చ్యవనాదిమునులు రామునితో లవణాసుకని వృత్తాంతంబు జెప్పట —

చ. అవనిపుఁ డంత నెప్పటిక్రియఁ సభ కేఁగి వసించునంతలోఁ
జ్యవనమరీచికశ్యపదళాదపుల స్త్యఋచీకముఖ్యమా
నివతలు వచ్చి వాకిటను నిల్చినఁ జూచి సుమంత్రుఁ డెంతయుఁ
జవమునఁ బోయి యయ్యసురశత్రుని కంజలిఁ జేసి యిట్లనన్, 28

తే. స్వామి యమునాతటారణ్యబాలు లైన
చ్యవనఋచికాదినయమిశ్వరులు వచ్చి
వాకిట నిల్చినారన్న వడిగ తేచి
వినయము భయంబు భక్తియుఁ బెనఁగొనంగ, 29

క. జడదారియొడయులకు న, ప్పడ యెదురుగఁ బోయి పాదములకు వినతుఁ డై
తోడితెచ్చి యుచితపీఠము, లిడి పూజ లొనర్ప వార లెల్లను వేడ్కన్, 30

తే. తాము తెచ్చినపుణ్యతీర్థములఁ బావ, నోదకంబులఁ బక్వఫలోత్కరములఁ
జిత్రమలరంగ నిచ్చి యాశీర్వదింప, నెంతయు విసీతుఁ డై రాముఁ డిట్లులియె,

శా. ఆధుల్ దీర్చంగ నోపుమిచరణతోయంబుల్ శిరం బానె నా
నాధున్యంబువు లింక నేల మిము నందర్శింప నొసర్చులం
బే ధన్యాత్మవిఁ జేసెఁ గావలయునే యీపండు లిహ్లానచో
సాధూత్తంసములార మీరు కరుణించక గా దనక వచ్చునే, 31

శా. నాసామంతచయంబు నాయనుజసంతానంబు నాదేహముఁ
నానర్హ్యము మీయధీనము కృపక నన్ను గటాక్షించి నే
దాసేయత్వముతో నొనర్ప దగు కృత్యంబుల్ ప్రబోధింపుఁ డం
చాసర్వంకషబుద్ధి వల్క మును లత్యాసందమగ్నాత్మలై, 32

ఉ. ఏనపు లైన నీకరణి నీవినయోక్తులు పల్కనేర్తు రే
మానస మున్న వై ఖరినె మాటల నాడెద వార్యహావకుల్
భానుకులీను లందఱును బ్రాహ్మణభక్తియు దుష్టశిక్షయుం
బూనియుఁ గాదె నీ విచటఁ బుట్టుట రామ యటంచు నెంచగన్, 33

చ, చ్యవనుడు వల్కె రామస్వపచంద్ర కృతంబున వైత్యవంశసం
భవుఁడు మధుండు నా నొకఁడు భాసిలు నాతఁడు ధర్మశాలియై
యవనిసురుల్ సురుభీసుగుణుఁ డంచు నుతించ నుదంచితప్రభా
భువి జెలువొంది పెక్కుదినముల్ శివుఁ గూర్చి తపం బొనర్చినన్. 35

ఉ, ఆతప మిచ్చ మెచ్చి శివుఁ డాత్మజటాద్యుతి సాంధ్యరాగ ము
ద్వోతితకాలకంఠురుది తోరపుఁజీకటి జేహాకాంతి చం
ద్రాలపముఁ నృజింప జగదదృశ్యభంగి దృశింప నమృధుం
డాతతభక్తియుక్తియుక్తనతుఁ డై నుతియించ ననేక రీతులన్. 36

ఉ, హామక భాధకుండు తనశూలముచే మఱియొడుశూల మెం
తె మహిమఁ నృజించి యది దివ్యకృపఁ మధుచేటి కిచ్చి సం
గ్రామమునఁ రిపుఁ గలిచి క్రమృతఁ నిన్నిది చేరునే కదా
సీమది ధర్మ మేమజిన నిక్కముగా ననుఁ జేరు నావుడున్. 37

చ, మధుఁ డది నమృతించి స్తరమర్ధికఁ గ్రమృత మొక్కి మత్కులం
బు ధర గలంతకాలమును ముమ్మొనకై దువు నిల్పవే దయా
నిధి యన సీసుతుం డొకఁడు సీవెనుఁ డధరియించి దీనిచే
నధికతఁ జెందు శూలధరుఁడైనపు డాతఁ డజయ్యుఁ డాజులన్. 38

క శూలంబు మఱచె నేనియు, బాలాయము వైరిచేత వాడ హతుఁ డగుఁ
శూలం బెప్పటివలె నూ, శూలములోఁ గలియుననుచు శూలి ననుటయున్. 39

ఉ, ఆనరభోజి యంతట దశాననుకూరిమిచెల్లె లైన కుం
భీనసీ లంకఁ జొచ్చి బలిమిఁ గొనితెచ్చి హిలోక్తిఁ బెండ్లియై
యానలినాశ్రియందు లవణాసురుఁ డన్కుటిలాత్ముఁ గాంచె నం
భోనిధి కాలకూటవిషముఁ దొలి కాంచినలీల రాఘవా. 40

శ, కొడుకు దురాత్ముఁ డౌటకు జగుప్ప వహించి మధుండు వానికే
మృదునివరంబు దెల్పి యతఁ డిచ్చినశూల మొసంగి ధర్మ మె
ప్పుడు విడ కు మించి దని ప్రోలికిఁ బట్టము గట్టి నెప్పుడిక
బాడమినతాప మంతయును పోవఁగ వారిధిఁ జొచ్చె వల్రతీన్. 41

క, అదిమొద లమృధుపుత్రుఁడు, మవమత్తుండగుచుఁ గలఁచు మాదృశమునులఁ
మెవలఁగనియ్యడు మనుజులఁ, ద్రిదశుల బాధించు నేమి దెలుపుదు మధిపా. 42

మ, హరుశూలంబు వహించినాడనిన వైర్యుఁడేది యేధాకునీ
శ్వరులుఁ వాని నెదుర్కొనఁ వెఱతు రస్త్రద్రక్షణార్థంబుగా
ధర మీరుండఁగ నెవ్వ రేటి కింక నేతత్కార్యముఁ నేడు దే
వరకుఁ దెల్పఁగ వచ్చి రీమునులు ప్రోవఁ జెల్లునాపన్నులన్. 43

చ, లవణపయోధిఁ గట్టి సజలప్రబలానుజపుత్రమిత్ర బాం
ధవముగ రావణాసురు వధం బొనరించినమీకు లక్ష్యమే
లవణుడు వీని ద్రుంచి వికలత్వముఁ జెందినమానసంబు లు
త్సవజలరాశిఁ దేలెడివిధం బొవలెంపఁ గదయ్య నాపుడున్, 44

ఉ, ఆరఘువీరవద్యుడు కృతాంజలి యై మునులార వాని కా
హారము లెవ్వ యెక్కడ విహారము సల్పుచు నుండు నెట్టియా
చారమునకొ జరించు నది సర్వముఁ దెల్పుడు బానిఁ బట్టి నం
హారము సేయు తెంతపని యన్న మహర్షులు వల్కి రందఱున్, 45

ఉ, నూఱుమదావశంబు లిరునూఱుహరుల్ పదివేలుదుప్ప లా
యాఱుపశుల్ సహస్ర చమరుల్ కిటిలక్షయు నొక్కపూట కా
హారము బానికొ మధువనాంతరమే విహరించుతాన మా
చారముఁ గూర్చి మఱచితవిచారము దూర మటంచుఁ దెల్పినన్, 46

క, లవణునిశౌర్యము రఘువతి, లవమునకుఁ గొనక మానులకొ గని యింకొ
లవణ వధింతు నవశ్యము, భవదార్ది హరింతు ననుచుఁ బల్కి ప్రియమునన్, 47

క, భరతుని మఱి శత్రుఘ్నుని, గరుణాకలితేక్షణములఁ గనుఁగొని మీయి
ద్దఱిలో నెవ్వఁడు లవణుని, బరిమార్చుం గల రటన్న భరతుఁడు వల్కెన్, 48

—→ రఘువీరుడు లవణాసురు సంహరింప శత్రుఘ్నుం బంపుట ←—

శా, ధాత్రీనాయక నన్నుబంపుము మహోద్యుద్ధాత్తుఁ గుంభీనసీ
పుత్రుఁ నే పధియించి వచ్చెద యతుల్ భూదేవతల్ దేవతల్
విత్రానస్థితు లింకఁ జెంద రనినక వే లేచి భూభర్తకుఁ
శత్రుఘ్నుండు కరాబ్దముల్ మొగిచి చంచదృక్తితో నిట్లనుకొ, 49

మ, ఇనవంశాధిప మిమ్ముఁ బాసి పదునాల్గేర్లు వెతన్ గూరలే
తిని నారల్ ధరియించి మై బడల నందిగ్రామవాసంబుసే
సినవాఁ డీభరతుండు మీచరణసంసేవాప్తి నిం దుండ నిం
డనిలో నే లవణున్ వధింపఁ గలనన్నంపింపుఁ డంచత్కృపన్, 50

క, తలఁచెద మీపదపద్మము, నిలిచెద మధుపురముచెంత నిమిషములోనకొ
గెలిచెద లవణుని మీకృపఁ, బాలిచెద నన ననుజ మెచ్చి భూవరుడనియెన్, 51

చ, ఆవిరశ్చైర్యశాలివి కృతాస్త్రుఁడ వాహవకోవిదుండ వీ
వపుట నిజంబకాఁ దెలిసి యెంచెద వైరి వధించి భూరి వై
భవముల సీపు తత్పురముఁ బాలనసేయుము ధాత్రిఁ బోవుచుధ
ర్మువునకు సాటి లేదనిరి మున్నటి పెద్దలు రాజనీతులన్, 52

ఉ, ఆలములో రిపుఁ గెలిచి యారిపురాజ్యము ధర్మసంగతికొ
జాలన సేయకున్న నగుఁ బాపము పూర్వజనాజ్ఞ యెయ్యెడకొ

బాలురకుఁ గ్రహింపఁ దగుఁ బల్క-కు మేమియు శత్రుపట్టణ
శ్రీలకు నీవె రాజ వభిషేకమహాత్మవ మందు మంచనన్, 53

చ, అభికుచు లక్ష్మణావరజఁ డగ్రజఁ డుండఁగ రాజ్యవైభవం
బులు వహియింపఁ జెన్నలకుఁ బోలునె యం చనబోయి క్రమ్మఱ
బలుకక క్రుక్కినన్ ధరణిపాలుఁడు లేనగ వంతునింపఁగా
లలితమనస్కుఁ లా భరతలక్ష్మణులన్ గని పల్కె నత్తఱిన్, 54

చ, తగునభిషేకవస్తువు లుదారతఁ జేఁ దగువారి బంపుఁ డా
ర్యగురుపురోహితా ప్రసదివామలఁబిల్వఁడు పిన్నతమ్మునిన్
బగతుని పట్టణంబునకుఁ బట్టము గట్టెడు మాట వీటిలో
నెగడఁగఁ జాటఁ బంపుఁ డన నెల్వక వారలు తత్క్షణంబునన్, 55

ఆ, అధిపుఁ డానతిచ్చినన్నియు జతకూర్చి, గురుపురోహితాదికలను బిలిచి
నకలకార్యములను సంఘటించితి మని, విన్నవింప రామవిభుఁడు దనరి, 56

సీ, శ్రీరస్తు రిపుజయశ్రీరస్తు తే యని ష్టితిసురశ్రేష్ఠు లాశీర్వదింపఁ
జటహగోముఖి శుభహవావ్యభవాతూర్యరవములు రోదోంతరములనెరయ
హృద్యవాగవద్యోద్యవద్యస్ఫూర్తిగనిపింప వడిమాగధులు పొగడ
నటనశాస్త్రానుగణ్యంబుగా గణికాంబుజాస్యలు సరసలాస్యంబు సలుపఁ

తే, దల్లు లందఱు గన్నులు చల్ల గాఁగ
కాచి కడు సంతసెల వసిష్ఠండు మంగ
భాభిషేకంబు గావింప ననుజునిటల
పట్టిక సువర్ణపట్టంబు గట్టె విభుఁడు 57

చ, భవదనుజన్ము నేడు మధుపట్టణభర్త నొనర్చినప్పుడే
లవణుఁడు పోరిలో బడియె లక్ష్మణపూర్వజ మీరు నెమ్మదిక
దవిలి తలఁచినట్టివని తప్పునె సిద్ధము గాక యంచు నా
చ్యవనుఁడు మున్నుగాఁ గలమహర్షులు రాముని నెంది రయ్యెడన్, 58

చ, అనుపమరత్న భూషణమహాప్రభ బాలదివాకరుండోనాఁ
దనరుచుఁ జేర వచ్చు ప్రమదంబున నానతుఁ డైన పిన్నత
మ్ముని దయమీఱ నెత్తికొని మూర్తము మూర్ఖుని యక్కఱ శ్రేష్ఠి గ్ర
క్కునఁ దొడమీఁద నుంచుకొని ష్టిణిసుతాహృదయేశుఁ డిట్లనున్, 59

మ, అమరశ్రేష్ఠుఁడు తొల్లియొక్క మహానీయాస్త్రంబు నిర్మించె డెం
దమునన్ దా మధుక్తేటభాసురులు దానన్ గూలి రయ్యెస్త్రరా
జము నాకున్ లభియించె లోకములకున్ సంత్రాస హాఁ దత్ప్రియో
గముచే నం చది యేయ నెవ్వరిపయిన్ గైకొమ్ము నీకిచ్చదన్, 60

మ, అనుజు నీకిది గల్గినన్ లవణసంహారంబు దుస్సాధ్యమే
యని శత్రుఘ్నునకున్ బ్రయోగ ముపసంహారంబు మంత్రక్రమం

బును సాంగంబుగ నానతిచ్చి విశిఖంబుగ గూర్చితో నిచ్చి రా
మ నృపాలాగ్రణి క్రమ్మటన్ జలికె శుంభత్పైఠాగ్గుంభనన్.

61

ఉ. ఆనిటలాక్షదత్త చటులూతుతశూలము కేలఁ బూనినన్

దానవునిన్ జయింపఁ బురదానవభేదికి నైన శక్త్యమే
దాని గృహంబునం దిడి ట్టుధావ్యథఁ గానల సంచరించుచో
పాని నెదిర్చినన్ జయ మవశ్యము నీ కగు లక్ష్మణానుజా.

62

ఉ. ఆలము సేయ వచ్చె రిప్పుడం చొకయించుక వాడెఱింగినన్

శూలము కేల నేమఱుడు సు మ్మది నెమ్మది నుంచి దప్తులన్
బాళెము డించి యొక్కడవు బాణకృపాణధనుర్ధరుండ వై
యాలవణుండు పోల్ వెడలినప్పుడె కప్పము గొప్పతూపులన్.

63

ఉ. ఘోరశరాహతిన్ నొగిలి కుత్తితుండై పురిఁ దూఱఁబోయినన్

దూఱఁగ నీక యయ్యసురతో నని నల్పుము నిల్పు మప్పుర
ద్వారముచక్కఁ గన్తోఱఁగి వాఁడు గృహంబున కేఁగెనేమియొ
బోరనఁ దెచ్చు నిచ్చలును బూజ లొనర్చు మహాగ్రశూలమున్.

64

క. అనిమిషమానసశూలం, బన దగుశూలంబు లేని యవనరమున శ

త్తునిగెలుపు మనుచుఁ బలుమఱు, ననుజా యెఱిగించినాడె నదిమఱవకమీ

65

సీ ఊణములోపల నద్రిఁ జొకళించుజవంబునను మించుకాయములు నాల్గువేలు.

మఱిహేమరుచుల రాహిణిమేరువులు మీఱి దండి యశ్శాధములు రెండువేలు
నింగితో నొఱయునుత్తుంగాంగకస్ఫూర్తి సరి లేనిమదనామజములు వేయి
విలయరుద్రుని నైన వెఱిపింపఁగాఁజాలు వీరభటుల్ పదివేలమంది

తే. కొలువఁ గవినటగాయకకోటి వంది, మాగధసమూహమూరవ్యమణులదండు

వెంటరా లక్షవరహాలు వెచ్చమునకు, గొని మధునిపట్టణమునకుఁ జనుమునీవు

క. సేనాధీశుల భటులఁ బ్ర, ధానుల బాంధవుల హితులఁ దగుశీతుల స

న్మానింపు మేరుఱక తఱి, యైన పనుల్ గొనుము సముచితాదరణములన్.

67

క. వడి గలవా రని భటులను, బడలింపకు మనఘ నిడుదపయనంబుల మం

డెడు వేసవిని విడిసిన, యెడలన్ బ్రజ డప్పిరాప్పు లెఱుఁగుము కరుణన్

68

మ, ధనలోభంబునఁ బోవ కుండెడు సుమీ తండ్రి భటక్రైఱులన్

ధనమున్ రాజ్యము దుర్గముల్ భటులచేతన్ గాదె సంతక్షఁ జెం
దు నృపాలుండు భటేతరుం డయిన శత్రున్ చీకీక గొందు రే
జనులున్ మెత్తురె హత్తునే విజయముల్ సంగ్రామరంగంబునన్.

69

ఉ. ఆతపతపు, లైనసుభటాశ్వికహస్తపకాదికుల్ ప్రమో

దాతికయంబుఁ గాంచ సముదంచితజహ్ను సుతాతలావనీ
జాతలతాగృహంతముల చాయల నిల్చిన నీశ్రమంబు త
చ్చీతలవాతపోతములచే నిఁగ మీఁదటఁ బాయకుండు నే.

70

మ. గగనోద్ధర్మిదవాగ్నికీలికల స్కంధా బాటి వారిప్పూహా
మృగతృష్ణల్ గని పోయి పోయి మృగముల్ మేనుల్ మేనుల్ వడంక దగ్గ
జగతికా బ్రాలెడి బాలిఁ గన్దొనుచు భీష్మగ్రీష్మశంతాప మిం
కఁ గడం దోయఁగలారు నీభటులు గంగాతీరవన్యాసితిన్, 71

మ. భవదీయధ్వజగ్రీవజోత్థితరజోబాహుశ్చ మగ్రేసర
చ్యవనాదిప్రతిరాజకంజడలతో సుధింపగాఁ బోయి బా
హ్నవియున్ వేగఁ గ్రమించి యద్దరిని సేసన్ డించి కాళిందిచే
రువ నొక్కండవె పొంచి యుండి లవణున్ రోధించి సాధింపుమా, 72

క ఎప్పుడు లవణునిఁ గూర్చితి, వప్పుడె నీవిజయలేఖ లనుపు మిచటి జీ
నప్పనికిఁ దామసించినఁ, జెప్పెడి దే మంగకముల జీవము లున్నే, 73

క. అని పలికె పయనమునకున్, దినమును నిశ్చయ మొనర్చి తెలిపిన సతఁ డిం
పున బతి యానతి యిచ్చిన, యనువున పై న్యములఁ గూర్చి యాదివనమునన్,

చ. మునుకొని యవ్యసింఘనకు మ్రొక్కి యతండు “రెపుడు యోస్తుతే”
యన ముడ మంది తల్లులకు సందఱకు న్నతి సేసి వారిడి
వనలు గ్రహించి స్వామి కభివదనముల్ ఘటియుంటి భక్తి వీ
డొని మఱి యిద్దఱగ్రజాలకున్ బ్రామిల్లి యథాచితంబుగన్, 75

ఉ. విఘ్నము లేక గెల్పు మరివీరుని నీ వని వారలున్ గృహ
నిఘ్న మనస్కులై పనుప నెట్టన బ్రాహ్మణపూజ చేసి శ
త్రుఘ్నుడు పౌరకాంతలు విరుల్ వయిఁ జల్లఁగ తద్విషచ్చిరో
దఘ్న మహాజ్ఞ్వలదృఢకదంబముతోఁ గదలెన్ మూటాహుటిన్, 76

లయవిభాతి, కదలి త్రిదశేంద్రవనకదళికల వంచుకొను
కదలికలహస్తములు చదలఁ బొదలంగా
మదకరులు ముం దరుగ మది నెదుగువేగములు
గదుర హయముల్ నడలయుదుటు గనిపింపన్
జదలములు నలుగడలఁ బొదివికొనఁ దేరుగము
లుదిరిమలలో యనఁగఁ జెదర కరుదేరన్
నదులు నిఘులున్ వనలు మొదలుగఁ గనుంగొనుచుఁ
ద్రిదినములలో నమరనది సతఁడు సేరెన్, 77

మానిని, చేరి దలత్సరసీజలగద్రసశీకరతుందిలశీతమనన్
హరినమిరవిహారములన్ శ్రీమమాటఁగ నన్నదియవల్లికిన్
భూరిరయంబునఁ బోయి తేదంతిక భూమిఁ జమాచయముల్ విడియన్
బోరనఁ బుట్టను బుట్టినమానితపోవనమో యన చేరి రహిన్, 78

మానిని, పరహితమతిలోలున్ బ్రహ్మవిద్యావిశాలున్
బరమమునివ రేణ్యున్ భారతీశాభిగణ్యున్

సరసకవనదక్షుక్ సత్కృపాంచత్కటాక్షుక్

సురుచిరగుణజాతుక్ జాచె వత్తీకజాతున్.

79

మత్తకోకిలము, చూచి లక్ష్మణసోదరుడు విశుద్ధబుద్ధివినముఁజై

యాచతుర్ముఖతుల్యుఁ గన్గొని యయ్య నే లవణాసురుక్

భేచరాంతకు రామునాజ్ఞను గెల్వ వచ్చితి వేకువక్

లేచి పోయెద నేటి కిచ్చట విల్తునే యని వేడినన్.

80

తరల, సగుమ నమ్ముని వల్లె నోనరనాథనందన నాయమే

బెగడుచుక్ బెజవానిపోలిక భేదవాక్యము లాడఁగాఁ

దగదె నీగృహసీమ నీవు ముదంబుతో వసియింప నం

దగఁబాద్యతి సేమ మారసి యర్పమిచ్చి కృపామతిన్.

81

మ, ఫలమూలాదు లొసంగి తృప్తి యొనరింపక్ బర్హశాలాంతర

స్థలి నాత్మశ్రమ మాఱి నిల్చి పిదపక్ శత్రుఘ్నుఁ డహ్మాని కం

జలి గావించి మునీంద్ర యీవనములో జా లొంది యూహలు ల

గ్గలమై యున్నవి యెవ్వ రిందు మఖముల్ గావించిరో నావుడున్.

82

ఉత్సాహ, ఆమునీంద్రుఁ డానతిచ్చ నయ్య తొల్లి సూర్యవం

శామృతాబ్ధిపూర్ణచంద్రుఁ డై తగుక్ సుదాసుఁ డన్

భూమిభర్త యొక్కఁ డవ్యభుండు పుత్రకాంక్ష యెం

తే మదిక్ వహించి చేపె నెల్లధర్మకోటులన్.

83

క మిత్రసఖుఁ డనంగ నంతట, బుత్తుం డొకఁ డుద్భవించె బుణ్యవశమునక్

ధాత్రీశుఁ డక్కుమారుని, ధాత్రీకే జతిఁ జేసి తాను దవమున కేఁగెన్.

84

క, ఆమిత్రసఖుఁడు శౌర్యజి, తామిత్రసఖుం డనంగ నలరుచు మృగయా

ప్రేమ నొకనాఁడు కానన, సీమక్ విహరించె బాలముచెంచులు గొలువన్.

85

వ, మఱియును,

లయవిభాతి, హతుల హరియించుచును గరుల విరియించుచును

గిరుల ముఱియించుచును తుతులఁ బారిగొంచుక్

ధరణివరుఁ డెల్లెడల దిరుగునెడ బెబ్బులుల

తెఱఁగునను దైత్యవరు లిరువు రలకానక్

బజచున్ముగయాధముల నఱుగ దిగ మ్రింగుచును

బరుగు లిడఁ జూచి యెట కరిగెది రటం చ

ద్వార కినిసి వింట నొకశరము దొడి యొక్కపులి

శిరముఁ దెగ నేసె బాలమరులు నుతియింపన్.

87

మ, హతశేషుండు నిజాకృతిక్ నిలిచి రాజా నిర్నిమిత్తంబు నా

హితునిక్ జంపితివే కదా మఱియునే యిక్కార్య మెచుక్ దిరో

హితుఁడై నన్ వెఱు గంది క్రమ్యతి యతం డిచ్చో వసిష్ఠాక్షి స
త్కృతుశాలల్ ఘటియించి చేసె హరిమేధంబుల్ బుధుల్ మెచ్చుంగన్, 88

క, ఆనమయంబునఁ దొల్లిటి, యాసురుఁడు వసిష్ఠరూప ముచ్చుపడఁగ సౌ
దాసుఁ గని సామిపాశన, మానయ్యెడిఁ గలుగఁ జేయు మని యడుగుటయున్,

ఉ, నిక్కము మాని యంచు ధరణీపతి నెమ్మది నెంచి పాచకున్
గ్రక్కునఁ బిల్వ సంపునెడఁ గన్గొని పాచకవేషధారి యై
యక్కుటిలుండు వచ్చి యతఁ డప్పని దెల్పు మనుష్యమాంసమున్
దక్కక వండి తెచ్చి జననాథునిముందటఁ బెట్టి పోయినన్, 90

మ, మనుజాధీశుఁడు భార్యచేత ముని కమ్మాంసంబుతో నన్న మిం
పునఁ బెట్టింప వసిష్ఠుఁ డల్లి తగునే భూమిశ యస్పృశ్య మా
మనుజక్రవ్యముఁ బెట్ట నీమదికి రమ్యం బై నయీమాంసమే
తినుచున్ గ్రమ్మరు మన్న రాజు మదయంతియుక్తుడై దీనతన్, 91

చ, కులగురుఁ జూచి మీరె మును గోరినఁ జాచకు బిల్చి యర్హ మా
వలలము వండి తెమ్మసుచుఁ బంచితీ వాఁ డది యెట్లువంఁడెన్
తెలియదు తెన్న చూడకయ తిట్టుట యర్హ మె యన్న నాతఁడున్
దెలిసె నదంతయున్ బాలసుడించి యొసర్చినమాయగా మదిన్, 92

క, తెలిసి వసిష్ఠుఁడు భూవర, తలఁకకు నీయసురతనము ద్వాదశవర్షం
బులు ననఁ దొలఁగెడి నన నతఁడలిగి గురున్ మరలఁ దిట్ట సంబువులు గొనన్,

మ, మదయంతీసశి యడ్డమై విడుపు మోక్షామండలాధీశ చె
ల్లదు కోపంబు వసిష్ఠమానివయి నేలా యింతవార్హ్య బనన్
బదభాగంబున డించె శాపజలమున్ బాదంబు లవ్వేడిమిన్
గదిసెన్ గర్భురభావ మందునఁ దగ్గన్ గల్తాపపాదుం డనన్, 94

క, ఆసౌదాసుఁడు యాగము, సేసినచో, టిది యటంచుఁ జెప్పిన జటిలా
గ్రేసరు నుతిఁ జేసె సుమిత్రా, సతికడగొట్టుకొడుకు తన్మయమునన్, 96

— జానకి వాల్మీక్యాశ్రమంబునఁ గుశలవులం గనుట —

మ, ధరణీపుత్రియు నాఁటిరాతిరి శుభస్థానఁబులన్ సద్గ్రహా
త్కరముల్ నిల్వంగ వంశదీపకులఁ బుత్రశ్రేష్ఠులన్ గాంచె ని
ర్దురఁ దత్సంభవవేళఁ బూలు గురిసెన్ మోసెన్ దివిఁ దుందుభుల్
దొరఁజె జల్లనిగాడ్చు నల్లడల సంతోషించి రచ్చో ఋషుల్, 96

క, మునిసుతులు వచ్చి రయమున, వివంశునిదేవి సీత యిద్దఱుసుతులన్
గనియె నని విన్నవించిన, విని వల్మీకోద్భవుండు వేడుకతోడన్ 97

మ, యశమున్ విద్యయు భాగ్యమున్ బలము దీర్ఘాయుష్యముం గాంతు రీ
శిశువుల్ పుట్టివేళ మంచి దనుచున్ శీఘ్రంబుగాఁ గోయి త

- త్తుశలార్థంబుగ నమ్మునీశ్వరుడు రత్నోనాశమంత్రస్ఫుర
త్తుశసంఘంబు లవంబు నింది జటిలస్తోమంబుతో నిట్లనున్, 98
- క, ఈశుశలవముల మార్జన, మాళోమరుల కాచరింపుఁ డందున రత్నో
నీకాదికభయ మడఁగును, జేతులు శుభ మనిన నలులఁ జేసిరి వారల్, 99
- క, కుశమార్జితఁ డగుసుతునకుఁ, గుశనామము లవజలములఁ గుశలియయిన యా
శిశువునకు లవసమాఖ్యయఁ, బ్రశమనిధి యతం డొనర్చెఁ బ్రఖ్యాతముగనె ,
- క, చంద్రార్కులగతి నిందో, పేంద్రులవలె నాశ్వినులరహిఁ గుశలపు లా
సాంద్రతపోధనశాలిద,యం ద్రాసము లేక వెలసి రత్నజ్జ్వలు లై, 101
- క, పుత్రోదయము ధరిత్రీ, పుత్రీక్షేమంబు నత్రపోనిధి దెలుపఁ
శత్రుఘ్నుడు వినియారా, శ్రోరములు ఫలించ ననుచు సొంపు పహించెన్, 102
- చ, హరిహరయదిగ్వధూమణియు సంత విభాకరుఁ గాంచె లక్ష్మణా
వరజుడు నిత్యకృత్యము లవారితనిష్ఠ నొనర్చి యమ్మునీ
శ్వరునకు మ్రొక్కి యాయన యెసంగెడిదీవన లొంది చచ్చురఁ
జరమదిశాభిముఖ్యవిలసత్పదవిఁ జనియెఁ జయార్థి యై, 103
- చ, చని చని యేడునాశ్వుకు రసానతి గట్టెడునీలిపుట్టమో
యన హరినీలలై వలశశాంకకళంకకురంగనాభికా
భినవవిభాప్రభావములఁ బెంపగుభానుజఁ జేరి యన్నదిఁ
మునిగి కృతార్థుడై చ్యవనముఖ్యుల నక్కడఁ గాంచి వేడుకన్, 104
- క, వారికి మ్రొక్కి ప్రియంబున, వా రిచ్చుఫలాదికముల వారనిత్యుత్త్రుఁ
వారించి గతశ్రముడై, యారాతిరి చ్యవనుతోడఁ నతఁ డిట్లనియెన్, 105
- *మాంధాత లవణాసురునిచే మృతుండై నకథను చ్యవనుండు శత్రుఘ్నునకుజెప్పట*
- మ, అనఘా యాలవణుండు మేటి యని మీ రానాఁడు మాన్వామితో
వనఁగా నేనును వింటి నైన శివదత్తాభీలశూలంబుచే
ననిలో నెవ్వరి నైన మీ డడఁచెనే యుచందముల్ గల్గినఁ
వినిపింపఁ దగు నన్న నాచ్యవనమానిశ్రేష్ఠుఁ డిట్లంచనున్, 106
- క, అన్నా యాలవణాసురు, నన్నాహముతోడఁ గదియఁ జనిశూలముచే
మున్నాజఁ బడినరాజుల, నెన్నంగ శక్యమే ఫణీంద్రునకై నన్, 107
- క, వచ్చిననృపు లీతనిచే, జచ్చిననృపు లెందఱో యసంఖ్యులదేలా
మచ్చరమున లవణునిచే, నొచ్చెన్ మాంధాతయును వినుము వివరింతున్, 108
- మ, యువనాశ్వం డను రాజనందనుడు దైర్యోదాత్త హేమాద్రి శా
త్రవశిఖాక్షవిక్రమక్రముఁడు మాంధాతృక్షీతీశుండు ము
న్నవనీనాథుల నెల్ల గెల్చి సురలోకాధ్యక్షు నిర్జించి య
ద్వివముఁ జేకొన నెంచి దండు వెడలెఁ దీవ్యప్రీతాపంబునన్, 109

క, వెడలి కదవన్నె గుబ్బలి, గదిచి దివికి మించి రాగఁ గాంచి మొగుల్ త
త్రడిజో డతని జయించుట, కడుభర మని యెఱిగి వచ్చి కవటమతి వనున్ 110

ఉ, ఇమ్ముల భూమి శాస్త్రపుల నెల్ల జయించి కదా సమర్థతఁ
మమ్ము జయింప రావలయు మానవనాయక నీ కజయ్యుఁ డై
యమ్మధుపుత్రకుండు లవణాసురుఁ డుండఁగ నెట్లు వచ్చినా
విమ్మొయి వాని గెల్వకయె యింద్రునిపై నన రాజు సిగ్గునన్, 111

ఆ, వానిఁ దాఁకి పిదప వచ్చెద నీవీటి, కనిన నటులఁ జేయు మనుచు నింద్రు
డరిగె నాకమునకు నవసింద్రుఁ డలుకతో, మధువనంబుకడకు మసల కేఁగి, 1. 2

ఉ, ఉపవనవీధి దండు దిగి యుద్ధతితో నొకదూత సంపిన్
గుపితమనస్కుఁ డౌ లవణుకొనెల్లునకఁ జని వాఁడు వానిచే
నపహృతకాయుఁ డయ్యె నృపుఁ డంతట నంతకుమాడ్కిఁ బెర్చి య
చ్చపలునిఁ జేరఁ బోయి దనుజాతకులాధమ పోర రమ్మనన్, 112

కా, గంధేభంబు నెదుర్చు కేసరివలె గర్జింపుచుఁ వాఁడు గ
ర్వాంధత్వంబున శూల ముద్దవిడి వేయఁ దచ్చిఖల్ గప్పినఁ
బంధువ్రాతముతో నమాత్యుతమజా ప్రశ్నేణితో సేనతో
మాంధాతృక్షీతినాయకుం డపుడె భస్తం జయ్యె నొక్కమ్మడిన్ 114

ఉ కావున వాఁడు ముమ్మొనలకై దువుఁ బూనినవేళఁ బోరికిఁ
బోవకుమీ నృపాలసుత మున్నె సమస్తముఁ దెల్పినాఁడు రా
మావనిభర్త దెల్పవలెనా యిఁక మేమును రే పవశ్యమునఁ
సీవు జయింతు బాలనణునిఁ నిదురింపుము నేడు నావుడున్, 115

క, ఆశ్రుఘ్నుఁడు చ్యవనుని, పేళలభావల ముదంబు బెరయును నిదా)
వేశము జెందెడి నంతఁ గు, కేశయహితుఁ డుదయశిఖరిశిఖరముఁ జేరెన్, 116

ఉ, అంతకు మున్నె లేచి యతఁ డాహ్నికకృత్యములెల్లఁ దీర్చియ
త్యంతదయాప్రసన్నులగు నచ్చటిహానులకెల్ల మొక్కి వా
గెంతయు వేడ్క శత్రుని జయింపు మటం చనువక శరాసదు
ర్దాంతకృపాణతూణములు దాల్చి కళిందజ దాఁటి చెచ్చెరన్, 117

క, మాధవు దేవికి నిర పగు, మాధవుపుర మెదుటఁ జూచి మది దైర్యంబుఁ
గోధముఁ బెనఁగొన నుపవని, యోధాగ్రణి యతఁడు వేచి యుండెడివేశన్,

— శత్రుఘ్నుండు లవణునితోఁ బోరుట —

మహాస్తగ్ర, రవి పూర్వగ్రావముఁ జేరక యమునుపు సారంగసింహాశ్వవిద్వి
ష్ణవయ్యోదాదిజంతుగ్రరసవిలసనాకాంక్ష గేహంబు వాసఁ
వివిధారణ్యాళి డాసఁ వెలయుమకముఁ వేనవేలఁ హరింపఁ
లవణక్రవ్యాధికాంతిక మసలకమరల్ వచ్చె మధ్యాహ్న మైనన్, 119

సీ. సందిశ్య నిరికినసమదేభశాద్దూలఘోణులఁ బలుమాటుఁ గొరికికొనుచు
బలుపచ్చిపొలనుండి సెఱవుల దిగజాటు నల్ల నాలుక చాచి నాకికొనుచు
మదమ త్రచిత్తుండై పదఘట్టనలచేతఁ జెట్టులఁ బడఁబెట్టు మెట్టుకొనుచు
దేవతల్ డయ్యంగ దిక్కులు వ్రయ్యంగ నప్పటప్పటికిఁ గిలార్చుకొనుచు

ఆ. నెదురులేక యూరి కేతెంచుమధుపుత్రు, ఘనతనూనిరుద్ధకమలమిత్రు
నతికరాశవత్తు నగ్నిజ్వలన్నేత్రుఁ, జూచి లక్ష్మణానుజుండు గినిసి, 120

సగ్ధర. తాచేతఁ మించుకోదండమున గుణరవాడంబరంబొందఁ జేయఁ
సీచుం డాదైత్యుఁ డల్కఁ నెగడుశిఖిశిఖల్ నేత్రకోణంబు లానక
జూఁక బోద్దిర్లు బాహుక శ్రుతిపథగతచక్షుఃపయోజక శిఖావ
దోభిస్తుల్యాస్త్రపూర్ణోద్ధరశరధిని శత్రుఘ్నుశత్రుఘ్ను సంతన్, 121

ఉ. చూచి కరాశవత్తుఁ డగుచుక గడు బెట్టుగ నవ్వి తోనల
వేచి కరంబునందు నొకవిల్లును దూపులుఁ బూని యున్ననిన్
జూచిన నాజిన్ దొడరి శూరతఁ జూపఁగ వచ్చినట్లుగాఁ
దోఁచ భవాదృశుండొకొ యెదుర్కొని నన్ను జయించువాడనిన్, 122

ఉ. ఈసెడబుద్ధి నీకె జలయించునొ యేజడుఁ డైన దెల్పెనో
హ విధిఁ దోయ నీకు వశమా లవణాసురుబారిఁ బడ్డవా
రీవట కెవ్వరై న మనిరే యింక నూర్పురు బ్రహ్మ లాఁగినన్
జావక పోదువోటు కొనసాగునె నీవిలువిద్య లిచ్చటల్, 123

క. దివమును మొకములయెఱచి, దినినయరుచి వాయ నేడు దినఁ గలిగెఁ గదా
మనుజు ధను సీమాంసం, బని పలికెడులవణుఁ జూచి యాడు గఱచుచున్, 124

క. కటతలము లదరఁ గన్నుల, జటచిట నివ్వుకలు చెదరఁ జలుపచిలుపచ
మ్మట లొడలఁ గడలుకొన న,క్కుటిలునకు సుమిత్రపిన్నకొడు కిట్లనియెన్, 125

ఉ. ఈ వొకపోటుబంటువలె నెన్ని దురుత్తులు వేరై దొర దు
ర్భావ మిందిచి మున్నటిసృపాలురయట్ల నె నక దలంచిలో
రావణుఁ బుత్రమిత్రనికరంబులతో ననిఁ దుగించినట్టి రా
మావనినాభుతమ్మండఁ గృతాంతుండ నీ నెటు వోయె దింకిటన్, 126

శా. శత్రుఘ్నుఖ్య యథార్థ మై రహి వహించక దేవభూదేవతల్
విత్తానస్థితిఁ జెంద నింక సమర్థోర్వి నేడు ఖండించి నీ
గాత్రం చిచ్చుటికంకగృధ్రములపాల్ గావించుఁ గుంభిసనీ
పుత్ర దుష్టచరిత్ర నిల్వ మనినక భూరికృధావేశుఁ డై, 127

శా. ఆరవీ విభుఁ డార్చుచుక బళిర లంకాధీశు మన్నాతులుక
బోరక గూల్చిన రాముసోదరుడవే సొమ్మైన నాకోర్కె యీ
డతెన్ నిన్ భవదగ్రజాప్రహితకోటిన్ గూడ నే డంతకున్
జేరక బంచెద నిల్వ మంచుఁ బురికిన్ శీఘ్రింబునన్ బోవఁగన్, 128

- మ, అలుకక లక్ష్మణతమ్ముఁ డడ్డమయి యారా యోరి దోహట మా
ర్పలుకుల్ పలికి జాణింగిపోయెదవు రారా నిన్ను శత్రుఘ్నుఁ డి
క్కలనక గూల్చక యేల పోవిడుచు బింకం బాడి భీమండ వై
తలఁగక నవ్వరె లోకు లంచుఁ దెగడక దర్పించి వాఁ డుద్ధతిన్, 129
- చ, పలికినపల్కు లోరిజనపాలకులాధమ యాత్మ నిల్పరా
శలిగెడి డత్పటం బనుచు గ్రక్కున బాహువులప్పళించుచుకొ
కిలకిల నాత్పుచుకొ జెలఁగి కేరుచు నొక్కవిశాలసాల మ
గ్గల మగుబల్లితోఁ బెటికి కైకొని వక్షము చూచి వైచినన్, 130
- క, అదరక శత్రుఘ్నుం డది, పదితునియ లొనర్చెఁ బంచభల్లప్రహతిక
మద మెత్తినటుల వాఁడును, వదలనిరోషమున వృక్షవర్షము గురిసెన్, 131
- చ, కురిసిడువృక్షవర్షమునకుకొ వెనుదీయక భానువంశజం
డురుతరసాయకత్రయము నొక్క మొగికొ నిగిడించి యార్చినకొ
గురిసెడి నార సీవిశిఖకోటులు సాలము లంచు నశ్వముల్
గురిసె విరోధి వజ్రశరరోటి నడంచె నతండు గ్రమ్మఱన్, 132
- క, “తేనాభారము ద్రుంచం, గా సీభార” మనినట్లు కంటకఁడు వడికొ
నానాతరువులు వైచిన, మానక యతఁ డడఁచె నిమిషమాత్రములోనన్, 133
- క, తుమ్ముకైన శిలపొళ్ళున, గుమికొని తుత్తునియ లైన కుజశకలంబుల్
నమరోర్వి నిండికొనఁ ద, త్సమయంబున నమసె నచటిసాలములెల్లన్, 134
- ఉ, చేరుప చెట్టు లెల్ల సరిసేసి నశాటుఁడు భానుజానరి
త్తీరమహీకుహావళులు దెచ్చుఁ బయికొ బడవైచుఁ గ్రమ్మఱకొ
దూరము వోప నేడఁ బురి దూఱునొ వీడని యక్కుమారుఁడుకొ
సారెకు రామదత్తఘనసాయక మేయఁ దలంచుచుండఁగన్, 135
- ఉ, అంతట నేమటించి లవణాసురుఁ డొక్కకుజంబు దెచ్చి దు
ర్ధాంతరయంబునకొ శిరము దాఁకఁగ వేయె నతండు నొచ్చి వి
శ్రాంతి పహించి మూర్ఛితై సురల్ మనులుకొ బెగఁదొంది రప్పరః
కాంతలుఁ జాలిఁ జెందిరి జగంబులు కంపముఁ బొందె నయ్యెడన్, 136
- చ, అది మృతిగాఁ దలంచి రిపుఁ డార్పుచు నేటికి శూలమింక న
న్నె దిరినవైరి నచ్చె నని యెల్లమృగంబుల భూరిమాంసముల్
ముదమున మెరుగుచున్నయెడ మూర్ఛ దొలంగినఁ గన్ను విచ్చిపే
రుదుటున లేచె లక్ష్మణసహాదరుఁ డుత్సవ మందె లోకముల్, 137
- ప, ఇత్రైణంగున మూర్ఛదేటి యింద్రజిద్విరారి కూరిమి తోఁబుట్టువు దనకట్టెదుట
బలుచట్టులు చెట్టులు పట్టుకొని పదఘట్టకల నిలాతలం బిట్టట్టువడఁ బజ
తెంచుచున్న మధుదైత్యపట్టభద్రపట్టికొ గనుంగొని వీరకాద్రరసంబుతో నంగ

మంతఃతకు నుచ్చాంగఁ బ్రళయగాలాంతకు తెఱంగున న్ననిపించి నిటలతటంబున వికటతరంబుగాఁ గుటిలభూక్తుటిఘటిల్లదటిల్ల తాపటులచటుడుద్యుతులకు దండ యగుకోదండంబు సారించి నిమిషమాత్రంబును వైరించక వైరించనహయచం చద్ధరుదంచలచంచలవిభా ప్రపంచపంచనాచుంచు ప్రాంచిత కాంచనసంఘటిత పుంఖప్రభాధురీణంబు సరీణ తేజోవిభవాధిక మధుకైటభప్రముఖ నిఖలబద్ధిర్ముఖ కంటకకంఠలుంఠనక్రియా చమత్క్రియాభిమత్యైత్యైత్యసంపత్ప్రభాణంబును నకలభువనగ్రసనవ్యసనాత్యుదాత్త లీలావిలోల కాలమృత్యు కరాళవత్త్రాభిల దంష్ట్రాంకురప్రమాణంబును బ్రమాణప్రభావవైభవాధికకృత చక్రశూలాదినా నాదేవతాశ్రేణిపాణిక్యశాణంబు నగు నారావణాంతక ప్రసాదాసాదిత నవ్యబా ణంబు తూణంబు వెడలఁ దిగించి లవణసురుప్రాణంబు లవహరించు గుణంబున గుణంబునఁ శూర్చిం శఙ్కోటిమూర్తాండమండలోద్దండతరకిరణస్ఫురణలఁ గ్రేణి సేయుతదఖండితరుజ్జ్వండలంబు దిజ్జ్వండలంబు నిండుకొని చూడఁ గూడక చూపు లకు మిఱుమిట్లు గొల్పుటయు ననల్పకల్పక్షయక్షయతరాశుశుక్షుణ్ణిబ్యాలి కామాలికలో యని భీతులయి గరుడగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరాది దేవతలు దేవతా శ్రేష్ఠం డగు పరమేశ్వరకడకుం జని వినతులై యిట్లని విన్నపించిరి, 138

మ, జగముల్ మ్రింగెడిరుద్రు తేజమొ జగత్సంహారఘోరాన్నియో
జగదుద్యాపనభాస్కరప్రభయొ నా శత్రుఘ్న బాణార్చి ము
జ్జగముల్ గూల్చు తెఱంగునక వెలిగెడిక సర్వేశ యిం కేవిధం
బగునో లోకము లుడ్డరింపఁ గడనే యన్నక విధాత్మం డనున్, 139

దు, భయ మేలా సురలార తొల్లి హరి యాబాణంబుచే దైత్యరా
జ్ఞయముల్ పెక్కు వహించె నవ్వీశిఖమే శత్రుఘ్నండుక బూని దు
ర్జయలిలక లవణుక వధించు నిక మీసంతాపముల్ మాన్పుచ
ద్దయు సౌఖ్యంబు వహించు నన్నఁ జని రుత్సాహంబుతో దేవతల్, 140

— శత్రుఘ్నండు లవణాసురుని సంహరించి తత్పురంబు నేలుట —

మ, అల శత్రుఘ్నండు నివ్వీధంబునను దివ్యాస్త్రంబు సంధించి సే
రలుకక దైత్యునిఁజొమ్ము లక్ష్మముగ సేయక బ్యాలికల్ దిక్కులక
వెలయక శత్రుని ఁజొమ్ము దూటి యిలయక భేదించి పాతాళవా
సులకున్ భీతి యొనర్చి క్రమ్మఱ బొడిన్ జొచ్చెన్ సురల్ మెచ్చంగన్, 141

క, బాణము వెడలినయప్పుడె, ప్రాణంబులు వెడలిననుజవతి పవనహత
క్షోణీధమువలెఁ గూలెన్, క్షోణీస్థలి జగము లెల్లఁ జోద్యముఁ జెందన్, 142

తోటకము, ఇలలపై లవణాసురుఁ డిట్లొలుగన్, గలకాలము వానిగారమునన్
వలనొప్పెడు ముమ్మైనచాళ్ శివుచే, నలువొందెడు శూలమునన్ గలసెన్, 143

క్రొంచపదము, తావులమీఱన్ బూవులవానల్ దఱచుగఁగురియఁగఁదతఘనభేరుల్
గ్రేవలమోయన్ గేవలగీతక్రియలను వనితలు గిఱిగొని యాడన్

- దేవతలెల్లఁ తీవి ఘటిల్లఁ స్థిరమతిఁ గొలువఁగ దివిజవిభుండుఁ
కావకముఖ్యాశావిభుయ్యక్తిఁ బగతుని నడచిన ప్రభుఁ గనవచ్చున్. 144
- తే. అపుడు బ్రహ్మర్షి దేవర్షు లాది యైన, ఘనులు శత్రుఘ్ను దీవించి కౌతుకమున
రావణుని సంహరించినరాముఁబొగడి, నటులఁ బొగడిరి దేవేంద్రుఁడతనికనియె
పణవవృత్తము, తీర్తొక మానులనిగు లివ్వేశఁ, జేరెక మాకును జరసాఖ్యంబుల్
దేతొక లోకుల దినగండంబుల్, మీతొక నీజలిమి యమేయంబై. 146
- క. నచ్చితిమి నీప్రతాపము, హెచ్చితిమి భవద్దయాసమృద్ధిని నిన్నుఁ
మెచ్చితి యొకవరమియ్యఁగ, వచ్చితి మనఘాత్త యడుగవలయునటన్నన్. 147
- మ. అల శత్రుఘ్నుఁడు శక్రముఖ్యులకు సాష్టాంగంబు లర్పించి యం
జలి గావించి మహాత్ములార భవదంచత్వాదముల్ గోల్పఁగాఁ
గలిగెఁ బాలదె యైన నిమ్మధునిపోల్ గన్గొన్న దొల్లింటికం
టె లనత్సంపద మీఱఁ జేయుతమి పుట్టెఁ గల్గ డట్టులన్. 148
- మ. అనినఁ నీవు దలంచినట్టు లతిరమ్యం బై ధరాస్వర్గమౌ
యన నింపొందెడు నిష్కరం బనును వారంతర్ధిఁ జెందఁ ముదం
బున శత్రుఘ్నుఁడు శత్రుసంహారణ మాప్రాద్దే రఘుస్వామికిఁ
వినిపించఁ దగువారిఁ బంచి హిరమంత్రిశ్రేష్ఠు లే తెంచినన్. 149
- ఆ. వారి నాదరించి వచ్చినసేనల, గలయ విజయసూచకంబు లైన
పటహగోముఖాది బహుళవాద్యంబులు, బోరుగలఁగ మధునిపురముసాచ్చు. 150
- తే. చొచ్చి యచ్చట ప్రజలకు సాం పెసంగ, నిర్ణయం బై న మధునిమందిరముఁజేరి
ధనమణిసువర్ణవస్తువాహనములెల్లఁ, జేరిని సునీతి రాజ్యంబు సేయుచుండె,
- ప. అప్పుడు, 152
- సీ. దివసప్రభుశతప్రథితభాప్రచయదీప్రకనక ప్రచురవప్రగణము గలిగి
ఘనయాభవఫరోధకలనాధఃతభూధరవిధాధవశసాధరాజి గలిగి
సరభేచరవిలోచనముదాచరణసూచకమణీచయకృతాదలములు గలిగి
సుపచేళిమధుళాశిశుకశారిసమదాళిఘనకేళివనపాళికలును గలిగి
- తే. రంగదుత్తుంగతరగోపురములు గలిగి, కలితగృహవర్ణవివణిమార్గములు గలిగి
వికచకల్పారహరిద్విర్వికలు గలిగి, పాలిత శత్రుఘ్ను వలన నష్టరవరంబు, 153
- క. బేహారులు మితనత్య, వ్యాహారులు వచ్చి నిలిచి వలసినవస్తు
వ్యూహములు నింది రప్పరి, నాహరిదశ్వాన్వనాయనాదృతివలనన్. 154
- మ. తనపోల్ స్వర్గమె యంచు నందఱును నందర్పింప ధర్మస్థికిఁ
జనులఁ బోయిచు లేమియొక దెవులు హృత్సంతారముఁ దాన మె
వ్వనియందెఁ గఁపింప కెల్లప్రజలుఁ వర్ధిల్లఁ బండ్రెండు హా
యనముల్ రాజ్యముసేసి రామపదవీతొకాంక్షి యై యంతటఁ,

* శత్రుఘ్నుండు శ్రీరామపాదసేవార్థమై యయోధ్య కఠదెంచి మరల చనుట *

మ, సుగుణాంభోధుల మంత్రిపుంగవుల నచ్చో నించి యంచన్వతిక
దగువారిక దనవెంటఁ బెట్టకొని రత్నస్యందనారూఢుడ
నగరావాసుల నెల్ల వీడ్కొని ప్రయాణవ్యాప్తిఁ గొన్నాళ్ళకుఁ
మిగులక వేడుకఁ జేరె నాఘనుడు వాల్మీకాశ్రమస్థానమున్, 155

తే, చేరి వాల్మీకులకు నతుల్ సేసి యాతఁ, డంచితాశీర్వచస్సూన్పత్తి నాదరించి
యిచ్చు నర్హ్యాదికములుగ్రహించి శ్రాంతి, దొరఁగి పరిజనయుక్తిశత్రుఘ్నుడలరె

ఉ, అమృనిచంద్రుఁ డంత దయ నాతనిఁ గన్గొని పల్కె నెల్లలో
కమ్మలయుక్కుము ల్లయిన కంటకునిక దృఢలీల నొక్కబా
ణమ్మునఁ గూల నేసితి వనంతభుజాబలశాలి వెంచఁగా
నిమ్మహి నీకు సాటి గలరే శరకాశలి లక్ష్మణానుజా, 158

ఉ, ఇంకొకనాటికిక లవణుఁ డీల్లునె లోకులబాధ దీటునే
శంక దొరఁగి వీని ననిఁ జంపెడిశూరుఁడు భూమిఁ బుట్టు నే
యంకిలి లేక యుండునురె యంచుఁ దలంపుదు మాతలంపు నీ
వంక ఫలించె నేడు బుధవత్సల నిన్ను నుతింప శక్యమే, 159

ఉ, రావణుఁ డ్రుంచునాఁడు రఘురామునకుఁ బహుళప్రయత్నముల్
గావలసెక దశాననునికంట మహోద్ధతుఁ డై యనేకులక
భూవరులక హరించినరిపుక నమిమంబునఁ ద్రొంచె నంచు న
ద్దేవసభక సురేంద్రుఁడ నుతింపఁగ వింటిమి సీప్రభావముల్, 160

చ, లవణునితోడ నీ వవికలస్థితిఁ బోరెడువేళ మేము వా
నవుకడ నుండి చూచితిమి సర్వము సీధృతి యంత యొప్పునే
యవునవు నీకె చెల్లు నని యక్కునఁ జేర్చి శిరంబు మూర్ఖునక
బ్రవిమలచిత్తుఁ డ త్తపసి పంక్తిముఖాంతకుపిన్నతమ్మునిన్ 161

చ, ఇటువలె నాదరించి జటిలేశ్వరుఁ డాప్రబలాధిభూసుహృ
ద్భటయుతుఁ డై నయాతనికిఁ బక్వఫలాదులఁ దృప్తి చేసి చెం
గటియుటజంబునక నిలువఁగా నెలవిచ్చిన నక్కుమాకుఁ డ
చ్చట వసియించె భృత్యు లుపచారములక శ్రమముల్ హరింపఁగన్, 162

వ, అయ్యవసరంబున, 163

సీ, ఉరుసుధారసధార లొలికెడుచందాన శరసర్వరస్సూర్తి సంఘటిల్లఁ
దెన్నగాఁ దావిపూఁచేనె సోనలు మించువిధమునఁ దానముల్ విస్తరిల్లఁ
గండచక్రైరహనకమ్ములు ప్రవహించురహి ఘనరాగముల్ రక్తి గుల్క
విరివి యై చెఱకుపాల్ వెల్లువ వాతడి క్రమమున నాభావగతులు వెలయఁ

- తే. గవలు కవపిణే బూని ద్రాక్షాఫలోప, మానమానితపాల్మీ కిహానిరచిత
చారురామాయణశ్లోకసమితి గాన, లీలఁ బరియంప శత్రుఘ్నుఁ డాలకించి. 164
- క. ఆమధురాధనిగుంభవ, లామృదువర్ణానువృత్తు లాపదసంద
ర్భామితకౌశలి యావా, క్వామ్రాణ్యము నెంచి యతఁడు పరవశుఁ డయ్యెన్.
- క. పరవశుఁ డగుఁ దెలియున్ గ్రుష్ణుఁ డిని తల యూఁచు నింతమాత్రము సీతా
పరపుత్రు లిత్తప్రోనిధి, కరుణా మనిరి గద యనుచుఁ గౌతుక మొందున్, 166
- చ. అతని నిజాపు లద్భుతరసాల్లి మునింగి నిజంబొ స్వప్నమో
క్షీతి నిటువంటిగానములు సేయఁగ వింటిమి వీర తప్సవో
యతివరుఁ డేరి వేడ డగు నయ్య యనన్ బరమాద్భుతంబు లి
య్యతివరువాల నున్నయవి యారయ నెంతటివార మంచనన్, 167
- క. శత్రుఘ్నుఁ డిటుల సీతా, పుత్రులగానమును వేడ్కఁ బొంది వినుచు నా
రాత్రి గడపె నర్ధక్షణ, మాత్రముగా నంత భానుమంతుఁడు వొడిచెన్, 168
- చ. దివసముఖోదితక్రియలు దీర్చి మునీంద్రుఁ డమజ్ఞ యియ్యఁగా
నవినయవృత్తి వీడుకొని పై న్యముతోఁ జని లక్ష్మణానుజం
డవరిశవేగలిల రవి యంబరమధ్యముఁ జేరునంతకుఁ
రవికులనాథుఁ డేలెడిపురంబు గన్ నె నయనోత్సరంబుగన్, 169
- వ. ఇత్రైఱంగునం గనుంగొని యభంగహర్ష తరంగితాంతరంగంబునం బురలక్ష్మికిఁ
గరాంబుజంబులు ముకుళించి సముచితప్రకారంబునం బ్రవేశించి, 170
- సీ. సామజహాయభటస్యందనావళులతో నెడనెడ సామంతు లెదురుకొనఁగ
భూసురాశీర్వాదపుణ్యనాదములతో నందిమాటధులకై వార మొలయఁ
గమనీయఘృణిమణికంకణకన్యణన త్రై చలులు మేడలనుండి పేర లాలుక
నబ్జమండలపాండురాతపత్రములతో ముందర బలుకెక్కిములు రహింపఁ
- తే. జారు లాడాడఁ బొడగని బ్రస్తుతింపఁ
బటహబహువాద్యరవముతోఁ బ్రజలయలిపు
మీఱ మొగసాలముందరఁ దేరు డిగ్గి
శిరముపై నంజలి ఘటించి సరగ నతఁడు, 171
- చ. కొలువున కేగి రామనృపకుంజరు పాదయుగంబు మస్తకం
బూయఁగ మ్రొక్కి శత్రుపురినుండియుఁ దెచ్చిన దివ్యరత్న రా
సులఁ దగుకాన్క సేసి పరిశుద్ధమతిఁ గరముల్ మొగిడ్చి చూ
పులు ఫలియింప స్వామి మొగమున్ గనుగొం చట నిల్చి యిట్లనున్, 172
- ఉ. దేవరయాజ్ఞ శత్రుని వధించి తదీయపురం బు దంచిత
శ్రీ విలసిల్లఁ జేసి పదికెండుశరత్తులు వాసి యుండితిన్
గావున మీపదాబ్జముల గన్గొన వచ్చితిఁ దాళ శక్యమే
యావును బాయుకేపువలె నచ్చట నొంటిగ నిల్చి నావుడన్, 173

సీ, నగుచు దమ్ముని జేరఁ దిగిచి కౌఁగిటఁ జేర్చి వసుధేశుఁ డకు నేల వగవు వత్స
యరిశిక్షయును ధరాపరితక్షయును జేయ కూరకుండఁగ త్తత్త్రియునకుఁ దగునె
యుదితకృత్యము మాన్ప నోడియుండుటగాక నినుఁ బాసి మేమైననిలువఁగలమె
వలసినయపు డిందు వచ్చి తిల్లుల మమ్ముఁ జుట్టల మిత్తులఁ జూడ రాదె

తే, తామసింపక సప్తరాత్రుములు మాత్ర, మివట వసియించి పురికేఁగుమింతతడపు
రాజు లేకున్న రాజ్య మరాజక మగు, ననినఁ జతియాజ్ఞ శిరమున నతఁడుపూని

చ, భరతుని లక్ష్మణుం గదిసి భక్తి నతుల్ ఘటియించి వారియా
దరము గాంచి ప్రేమమునఁ దల్లుల కెల్ల నమస్కరించి త
త్సరమహితోత్పులఁ దనరి బంధుల నాపుల మంత్రులఁ ధరా
మతుల యథోచితక్రియల మన్ననఁ జేసి యనంతరంబునన్, 175

చ, ఇనకులుఁ డానతిచ్చినటు లేడుదినంబులు నిల్చి యవ్వభుం
డసుమతి సేయఁగాఁ జయన మై జననీబుధబంధుకోటి వీ
డొని భరతుండు లక్ష్మణుఁడుఁ గూర్చిని వెంబడి వచ్చి పంపఁ జ
య్యన నతఁ డయ్యెడన్ సబలుఁ డై చనియెన్ నిజరాధానికిన్, 176

క, ఈశత్రుఘ్నునికథ యేఁధీశాలులు వినిన హితమతిఁ జదివిన న
తొకలి వ్రాసిన శత్రుని, నాశన మగు రాజ్యమును ధరమ్ములుఁ గలుగున్, 177

ఉ, అల్లవణారి యిల్లు చని యాత్మ పురీజను లల్లసిల్లసిం
పుల్లమనస్కృతఁ ధరణిఁ బోదుచు విశ్రుతకీర్తియుక్తి రా
గిల్లియు నర్హభంగి శ్రుతకీర్తిమనోరథపూర్తి సేయఁచుఁ
తుల్లకు లార్తిబెంచుభయజూర్తిపడఁ దగు ధర్మమూర్తి యై 178

ఉ, అక్కడ నక్కడానిమలమంతటిదైర్యముఁ బూని రామభూ
భుక్తులచక్రవర్తి క్రతుభుక్తుల సర్వసుదృక్కులఁ సుమ
స్రక్తుల పాధువాక్కులఁ బ్రరన్నతతో నిగిడించి నత్కియా
భాక్కులుగా ధరాజనుల, బాలన సేసె నదృక్కు లా ననన్, 179

సీ, శ్రుతిమర్మము లెఱింగి సుస్థిరాంతర్యాగవిమలు లై బ్రహ్మభావమున మించి
యణిగితథర్మ లై యరినాశ మొనరించి యాశలు గెలిచి బ్రాహ్మణులఁ గొలచి
పరమార్థవంతు లై సురుదిరాష్ట్రాంగసంగతి గాంచి రాజయోగము వహించి
తగుశాస్త్రములు నేర్చి ద్వంద్వసహిష్టు లై తెలిసి మహార్య సేవలు ఘటించి

తే, బ్రాహ్మణత్వత్తి యోరవ్యభటులు యోగి
జనులవలె మించ జగతి ప్రశస్తసస్య

వతి యయి ఫలింప నెలమూఁడువాన లెచ్చ
రాజ్య మొనరించుచుండే శ్రీరామవిభుఁడు,

క. కలియుగమునఁ బాదత్రయి, తలఁగులు ధర్మంబు శూద్రతపములు తఱుచౌఁ
గలవెన్నియైన వింతలు, తలఁప ననర్హంబు లా యధర్మము లధిపా, 200

శా. ఆలా గిష్పదు శూద్రుఁ డొక్కఁడు తపోవ్యాసక్తి సీమామిలోఁ
బాఱఁ నిష్ఠ వహించె నందువలనఁ జచ్చెన్ ధరాదేవతా
బాలుం డాకుటిలాత్ముఁ జంపి శిశువున్ బ్రాణాన్వితున్ జేయు మిం
కేలా కాలవిలంబ మీక్షణమె లెమ్మిత్వోక్తవంశాగ్రణీ, 201

క. పాపాత్ముల దండింపని, త్రౌపతి కాపాపమునను షడ్భాగము సం
ప్రాపించుఁ గాన ధరలోఁ, బాపము లేకుండ నరసి ప్రజఁ బోవఁ దగున్, 202

ఉ. ఈయెడ రాజనీతి వదియించితి నింతియ యొక్కసారి రా
మా యని నిన్నుఁ జేర్చొనిన యంత ననంతయు లై న పాపముల్
పాయఁగఁ నీకుఁ జేకులునె పాపము బీడ్విజపుత్తుఁ జీవితున్
జేయుట యెంత తొల్లి కపిసేన నన్ బ్రతికింపవే కృపన్.

క్షరఘనీరుండుశంబుకుండనుశూద్రతపస్విం జంపి బ్రాహ్మణకుమారుఁ బ్రతికించుట

వ. ఆని పల్కు నారదుజల్కు లాకర్ణించి యాకర్ణాంతలోచనుం డగునయ్యహల్యా
శాపవిమోచనుండు మనంబున నప్పని యెప్పికొని తనచెంగట నున్నలక్ష్మణు
నుపలక్షించి నీవు వోయి యీక్షణంబ ట్లోణీసురునిమనఃక్షోభంబు నివారించి
తత్పుత్ర దేహంబు సుగంధతైలకటాహంబుకుఁ నీక్షేపించి సురక్షితంబు
గావించునది యని నియోగించి కించిన్నిమీలితనయనుం డయి హృదయబిగు
పుష్పంబునఁ బుష్పకంబు దలంచినంత ననంతానంతమణి ప్రభారమణీయపద్మ
రాగమణిచ్ఛవిచ్ఛటాచ్ఛాదితదశదిశాపకాశంబై గగనతారకాయ మానప్రసూ
నకాయమానఘమఘుమాయమానం బగు నవ్వీమానంబు సాక్షాత్కరించినం
గటాక్షించి ప్రహర్షించి మహర్షిజనంబులకు నమస్కరించి విరించినము
లగువారియవారితాశీర్వాదవచనవైభవంబు నొంది తదామంత్రణంబు గావించి
పురరక్షణంబునకు భరతలక్ష్మణుల నియమించి సమచిత తపఃక్రియాసమున్ని
ద్రశూద్రశీర్ష చ్ఛదాదికీర్నాదురాధర్వామర్ష హర్షోత్కర్షం బవధరించి కవచంబు
ధరియించి కవచానలు బిగియించి ఖడ్గంబు సంగ్రహించి కార్ముకం బవలంబించి
జాతిమగతాతిమొ త్రంపుఁగొ త్రముత్రైపుఁ జెక్కడంపుఁబనిడంబునన్ బ్రకటం
బగుమకుటంబు తళ తళలు వియత్తలంబు హత్తుకొన నుత్తుంగతరనివ్యయాన
లలామంబు సుమంత్రాదిమంత్రిజనసమేతంబుగా నధిరోహించి ధరాపరాహా
భరానహ మహంజనాచలనదృ శాంగసమంజనాంజనాభిధ కంజరేంద్రసాంద్ర
మదధారాధోరణీరణద్భ్రమరఘంకారరవాభోగం బగు పశ్చిమదిగ్భాగంబు పరి
శోధించి సురావరోధపథూనివహరణోచితరచితాఖర్య సార్యభౌమాత్యఖండ
గండకండుశిమన్త త్రవేదండుర్ని తోడ్పడగండోపల ప్రకాండమండిత హిమవ
త్సర్వతసార్వభౌమభౌమహైమప్రభౌ మాడలపించుడిలం బగు నుదగ్ధరామండ

లంబు దొరసి యవరవర్ణనక్కడ నెల్లనరసి దిక్కులముద్రుజనముల్లోలకల్లోల
 మాలికాకీర్ణలశార్ణవకర్ణేజపవర్ణవర్ణితై రావణవంతావళచతుర్దంత తంతన్య
 మానకాంతకాంతిరమానమాక్రాంతంబగుశచీకాంతిదిగంతంబు డాసి దృగంతివీ
 త్పాపరంపర పెదచల్లి యచ్చోట విపర్యాసతపశ్చర్యాధుక్యుని బాడగానక
 గానకళాచతురోపరిభాగచరత్వైమానిక శ్రేణికాశ్మాయమాణ వీణారవంబు
 లాలించుచు నిజవిమానరాజ విరాజమాన రాజరుణిష్టుణిమతల్లి కావల్లిక తెల్ల
 కడల నల్లికొన నబ్బల్లిదుండు సర్వకషేముషీఘరీణసర్వోర్వరాగీర్యాధనర్వ
 దాప్రకల్పిత నదీన్నానశంభావాజపానుష్ఠాన నిష్ఠురతపోనిష్ఠాగరిష్ఠతా శ్రేష్ఠతరా
 శ్వత్థతరుప్రణామ పురస్కరప్రదక్షిణంబగు దక్షిణంబునకుం బజతెంచి గిరిప్రాం
 తంబులు పరికించి సరిత్తటంబులు విమర్శించి సరోవరంబులు పరీక్షించి యర
 ణ్యంబు లవలోకించి గోకులంబులు తిలకించి కోవెలలు పెదకి పక్కణంబులు
 నెమకి పానీయశాలలు చూచి ముశంబు లరయ్ బంచి మఖశాలలు దర్శించి
 యగ్రహారంబులు గనుంగొని యన్నిదేశంబులక బాడగని యలయక మణియు
 నందండ మెలంగుచు నమదంసినదూరచారుశోణప్రభాస్తోమధురీణతా వాదువా
 మనసింధురంబుడంబున బంధురంబై కన్నులపండు వగునిండు జేగుఱుచాయల
 రండిని మెండుకొను నొకకొండదండఁ బుండరీకషండరోచిఃకాంట పాండుర త
 రంగమాలికాఙ్గలికావిహారమాణ మరాళికాపాలికా కేళిసారం బగు కాసారం
 బొకటి కనుంగొని తన్నధ్యప్రదేశంబున.

204

శా. శ్రీరామక్షితినియకాగ్రణి నిరీక్షించెఁ గృశాంగునిరా
 హర్య శోణజటాఘటాధరు మహాగ్రాచారు నేకాగ్ర తా
 పారీణాత్మ నధోముఖుఁ భసితశుభత్వాండుర శ్రీవిధి
 ధీరత్వాకరుఁ జీరధారు నొకనిఁ దీప్యత్రపస్యాన్వితున్.

205

క. వీక్షించి నివ్వెఱుదవడి, యాక్షితికిఁ డిగ్గి వాని కవరోక్షగతి
 సాక్షాత్కరించె సాక్షా, దక్షరతత్వంబు శూద్రుఁ డల్పుచె తలఁపన్.

206

చ. ఇటువలె నత్రపోధికునిదృష్టిపథంబున నిల్చి రాముఁ డో
 పటునియమాధ్య యేశుభము పాటిలఁ జేసెద వీరపంబు దు
 ర్బట మిది నీవు విప్రుఁడవొ రాజవొ వైశ్యుఁడవొ వివేకవి
 స్ఫుటమతి మించు శూద్రుఁడవొ బొంకక తెల్పుము కల్గినంతయున్.

207

క. నాపేరు రాముఁ డందురు, భూపాలుఁడ దశరథేంద్రపుత్రకుఁడను నీ
 తాపసనిష గనుంగొన, నీపాలికి వచ్చినాఁడ నినుఁ డెల్పు మనన్.

208

చ. కరము విసీతి పాడెను నగణ్యగుణాభివి నీవే వేడఁగాఁ
 హరిహరి యెల్లు బొంతుదు యధార్థము శూద్రుఁడ శంభుకాఘ్నిఁడన్

- నరవర బొందితో నె సురనాయకులోకముఁ జెందు కాంక్ష దు
మూర మగునిట్టిబల్తపము గైకొని చేసెద నంచుఁ దెల్పినన్ , 209
- క, విని యంత వినయవంతునిఁ, జనునే హింసింప రాజజల్మము నింద్యం
బని రోసి వెన్న భూసుర,తనయుయ్యుతిఁ దలంచి కినుక దయఁ బెడఁగొనన్ ,
- చ, దలకల నవ్వుచున్ నృపశిఖామణి హాన్ముగనీబులోనియి
ట్టలపు మెఱుంగుచాయలబెడంగుఁగటారి జరీన దూసి మ
త్త్రులు గన శూద్రుమస్తము కఱుక్కునఁ ద్రుంచే దదీయరక్త మ
జ్జలజవనంబు ముంచె దివిపత్నుమవర్షము భూమి మించగన్ , 211
- మ, అమరేంద్రాగ్నియమాదిదిక్పతులు సిద్ధాదిత్యగంధర్వసా
ధ్యమరుత్కింపురుషుల్ ఋషుల్ రఘుకులాధ్యక్షాగ్రభాగంబునన్
బ్రహ్మదం బొప్పగ వచ్చి నిల్చి పటువాక్ప్రేక్షిఁ బ్రశంసించి రం
త మరుద్వంతుఁ డన్ బురాహృతసుధాధారానుసార్యుక్తులన్ , 210
- ఉ, విష్ణవముల్ హరించి పృథివీభర మీపు భరింప లోకపా
రిష్టవతావికారములు రీణము లయ్యె భవత్ప్రజాణధా
రాష్ట్రవపూతుఁ డై వృషలుఁ డంగముతో దివి కేఁగెడిన్ సురా
నుష్టవవృత్తి వాఁ డదె కనుంగొను మయ్య దశాననాంతకా , 213
- ఉ, త్సుల్లకులన్ వధించి పరిశుద్ధుల నేలెడుమిమ్ము మెచ్చ నేఁ
డెల్లసురల్ వరం బొకటి యిచ్చెద మంచుఁ దలంచి వచ్చినా
రుల్లయనందుఁ గావలసియున్నయభీష్టము దెల్పు మన్న భూ
వల్లభుఁ డుత్సహించి సురవర్యుల కంజలిఁ జేసి యి ట్లనన్ , 214
- చ, కరుణ వరం బొసంగుమది గల్గిన దేవతలార తద్ధరా
మరుసుతుప్రాణ మిండు మహిమం బలరన్ బ్రతికింతు నంచు నే
భలపడి మున్ను పల్కితి సభాస్థలి బాలకుఁ డట్టు లాట నా
యరయమిఁ జేసి కాదె యను నాయనతో నని రెల్ల వేల్పులున్ , 215
- చ, శిఖ కడుఁ జల్లనై న నుడుకేఖరుఁ డుష్టగుణంబుఁ బొందినన్
నిఖిలశరణ్య మీ ర నెడు నిశ్చయవాక్కుల బొంతు పెందునే
స్వఖరకరాసి శంబుకునిఁ జంపినయప్పుడె ప్రాణవంతుఁ డై
సుఖమున లున్నవాఁడు ద్విజసూనుఁ డసూనుఁడు గాక భూవరా , 219
- ఉ, ఊహ కలంగి చింతిలక యూఱచే మప్పల కాశ్చితావనో
తాహజరాశి యై కనశజన్ముడు ద్వాదశవర్ష యాగదీ
తాహితనిష్ఠ నుండెగద సాంగముగా నెఱవేర్చి నేడు పూ
ర్ణాహుతి సేయఁబూనె మన మందఱ మమ్మునిఁ జూడఁ బోఁ దగున్ , 217
- క, క్రతుకర్తవు క్రితుఁడో క్రతు, క్రతుఫలదుండ వీవు నీకుఁ గలగుణమ కదా
క్రతువలలోకించుట యని, క్రతుభోక్తలు శలుక నటులె కానిం డనుచున్ , 218

శా. కుంభీసంభవుఁ గాంచువాంఁ డగఁ గాకుల్ సాన్వయస్వామి య
బ్జంభారిప్రముఖాదురేశ్వరులు బుష్పకాయాధులై
యంభోజాస్తనిప్రభావిభవ మారా నాగ సాగె దటి
న్యంభోజాకరపట్టణోపవన శైలారణ్యముల్ సూచుచున్. 219

వ. ఈగతి నేఁగి యాగుణసాగరుడు తనపురోధాగంబున. 220

సీ. ప్రాగ్దితటభాగభాగహారపరాగరాగధూతఘనాఘనాగకులము
దారితాభ్రీకతారతారదంష్ట్రోదారదారయుగ్భదారదారకంబు
మాలూరహింతాలతాలతూలరసాలసాలకేసరసాలసాలయుతము
శబరయోషాకండచండరుక్కరకాండఖండఖండితగండగండకంబు
తే. పిండితాజాండగండభేకుండనినద
సంశ్రవణమాత్రస్తశరభసరభ
సాగనదర్శనోద్భాసితహరివరేణ్య
మవుచుహరణ్య మొకటి రాఘవుఁడు గనియె. 221

క. కలి యయ్యరణ్యపథమున, ఘనయాలముమీఁద శతమఖప్రముఖులతో
జనపతి సంభాషించుఁ, జనునప్పుడు కృద్ర మొకటి చనుదెంచి వెనన్. 222

ఆ. మ్రొక్కి- నిలిచి నంత నొక్కయులూకంబు, వచ్చి బహుపరాకుస్వామి యనుచు
వినుతి యాచరించె వెఱగందె రఘురాముఁ, డందు గ్రద్దశలిక ముందుగాఁగ,

— తృధ్రీఘూకములు రామునితో దమవివాదముఁ జెప్పకొనుట —

క. శిశీంతువు దుర్మాధుల, రక్షీంతువు దేవతలను బ్రాహ్మణులఁ ల్విపక్
వీశీంతు వార్తజనులను, సాక్షాద్విష్టుండసి నిన్ను శత్రుమె పొగడన్. 224

సీ. పరమవిద్యాప్రాధి బ్రహ్మదేవునికంటె రాద్రసంపన్నత రుద్రుకంటె
గాంభీర్యధుర్యతఁ గలశాంబునిధికంటె దిరమైస తాల్చి ధాదేవికంటె
మతిచమత్కృతినమున్నతి బృహస్పతికంటె నధికదైర్యమున హేమాద్రికంటె
సనుపమానవిత్తిర్ణి ధననాయకునికంటె ధర్మవైఖరి దండధరునికంటె

తే. తెజమున భాస్కరునికంటె దీప్తిర్ని, శతధరునికంటె ఘనుడవు సకలభూత
సంభవస్థితికరుడవు సర్వసాక్షి, పఖిలరక్షియొకవాక్య మవధరింపు.

క. ఈకాశికంబు నాయిలు, సేకొని తనగృహ మటంచుఁ జేరఁగ నీ దా
వాకిలి నిడుకొని పోరెడి, నోకాశికయాగరక్షణోత్సుక యెప్పుడున్. 226

క. నాయనతనము మాన్చి కులాయము సిడిపించి “దుర్బలస్య బల్య రా
జా” యనువాక్యము నిశ్యము, సేయఁగదే యనిన గూబ తీతిపతి కనియెన్.

సీ. ఇంద్రునంశంబున నెల్లభోగము లంది వహ్నియంశమునఁ బావనపఁ జెంది
యమునియంశమున ధర్మాభిరక్ష యొనర్చి నిర్పతియంశమున దుర్నితి మాన్చి

వరుణాంకమునఁబ్రజావలికి సేమ మొనర్చి పవనుశమున నాబలిమి హెచ్చి
ధననాయకునియంశమున వితీర్ణివహించి శివువంశమున భూతు లవధరించి

తే, భాస్కరునియంశమునఁ బ్రతాపంబుఁ బూని

చంద్రునంశంబునకు మహాసామ్య మూని

యఖలకల్యాణగుణరాశివైన నిన్నుఁ

బ్రస్తుయొనర్ప శక్యమే బ్రహ్మకైన,

228

సీ, లక్ష్మీవిహారాబ్జలక్షణేక్షణములఁ గరుణయు రోషంబుఁ గడలుకొనఁగ

తెల్లధర్మములకు నెల్ల యామనమున శాంతిదోర్లభ్యముల్ సందడింప

నుచితవైచిత్రిఁ జెంపొందినమాటల వినయపాఠ్యముల్ విస్తరిల్ల

దరహాసచంద్రికాస్ఫురితాస్యమున నాభిముఖ్యమును రహింప

తే, శిష్టజనరక్షణము దుష్టశిక్షణంబు, నాచరింపుదు వొక్కట నఖలభూత

సముఁడవయ్యాను ధర్మసంస్థాపనార్థ, మిన్నిగుణములు వహియించి యాశ్వరేశ

ఁ, అద్దమ రేయి భూమి నశనాభము గ్రుమ్మరి తెల్లవాతినఁ

నిదురఁ జెందవచ్చు నని నేను బ్రయత్నము సేసి కట్టితిఁ

దద్దయు వేడ్క నిల్లొకటి ఓద్ద్రహసీమ వసింప నియ్య దీ

గద్దటిగద్ద చేరి కలకాలము పోరడి బోరు మాన్పవే.

280

క, ధర్మగతి “రామ ఏవ గతిర్మమ” యని యింక సుఖస్థితిని బ్రతికెద నే

నిర్మించికొన్ననదనము, కూర్చిని విడిపింపవే రఘుశ్రీవర యనన్,

231

సీ, విలసితాంతరవైరివిజయుఁ డౌవిజయుని నతులరూపజయంత్రుడగు జయంత్రు

నకలై కధర్మపాలకు ధర్మపాలకు నధిపస్తుతసుమంత్రు డగుసుమంత్రు

నరిరాష్ట్రసాధకుం డగు రాష్ట్ర సాధకుఁ గితవకార్యతమోర్కఘృష్టిఘృష్టి

యాచకసిద్ధార్థు, జెనఁదగుసిద్ధార్థు ననవరత మశోకుఁ డగునశోకు

తే, గాంచిందిరిగృధ్రమాకములువాక్కు, లనివిమానంబుడిగిరాముఁడచట నిలిచి

పులుఁగులనుచిల్చియే పక్షిశోలుతఁ గట్టె, సీనృహముదెల్పుఁ డనగృధ్ర మిట్లు

క, ఏనాడు బ్రహ్మపుత్రునొ, యేనాడుప్రజాసమృద్ధి యిద్దరగనెనో [లనియె,

యానాఁడె నిలువ నీ డని, యాసీడము గట్టితి నరేశ్వర యనినన్,

233

క, పేచక మన ఘనసూచక, మేచక మీచెంత వెఱతు మృష లాడంగా

భూచక్రంబున నజాచే, నీచెట్టె నపుడ యయ్యె నీయలునాకున్,

234

చ, ఆన విని మంత్రిపుంగవుల నందఱఁ గన్గొని రామచంద్రుఁ డో

యనితరధర్మమర్మనిధులార దివాంధము భూజముల్ జనిం

చినపుడె గూడు తాచిచటఁ జేసితి జేసితి నం చచె గృధ్ర ముర్విపు

ట్టినయపుడే నివాసము ఘటించితి నం చన నిక్క మెద్దియో,

235

- క, వాఙ్మణ్యంబును బహు, పక్షంబులు దలఁప కుభయపక్షము లెసఁగా
నీక్షించి తగవు దీర్చువి, చక్షులుకు నిహవరముల సౌఖ్యము గల్గున్, 236
- చ, తగవును బభ్యముఁ హితవుఁ దప్పక ధర్మము పేర్చి విన్నవా
రగునని సంతసింప వ్యవహారము లొప్పుగఁ దీర్చి నజ్జనుల్
జగతిఁ బ్రసిద్ధి కెక్కుదురు సత్యము ధర్మ మెఱింగి యుండియన్
దెగ ముగ మోడియున్న జననిందితు లొందుదు రెం దభోగతుల్ 237
- ఉ, ఊరక రానిపోని పెడయుక్తులు గొన్ని గణించి హక్కును
తాఁరము చూపి రచ్చలను ధర్మము దీర్చని దుర్విచారుడ
వ్యాయాసాశబద్ధుఁ డయి పందురుఁ గావున మీరు గృధ్రకా
కారులవాడు దీర్పుడు యథార్థముగా నని యానతిచ్చినన్, 238
- ఉ, ఆ యెనమండ్రుమంత్రులుఁ దదాజ్ఞ వహించి ముహూర్తమాత్రమే
కాయనతాప్రసక్తమతులై తలపోసి నరేందుఁ ఁబది భూ
నాయక గూఢ గెల్పు నదనంబునకై మృష లాడె గ్రద్దయ
న్యాయపథానువర్తి యిది యర్హము దండన కంచుఁ దెల్పినన్, 239
- చ, అలరి రఘూద్వహుం డనియె నౌ నిది నామదినున్నలాగునన్
దెలిపితి రయ్యలూకము గణించినదే నిజ ముర్వి వృక్షముల్
గలుగక మున్న యీగృహము గట్టితి నంచు నబద్ధ మిక్కడన్
బలికెడి గృధ్ర మిచ్చెడుగఁ బట్టి వధింపక మాన వచ్చున్, 240
- మ, వినుఁ డేకార్థవమైన కాలమున మున్ విష్ణుండు నీటన్ శయిం
చిన యద్దేవుని యాత్మఁ బుట్టి దివిష శ్రేష్ఠుడు తత్కుక్షి హా
యనకోటుల వసియించి నిర్గమనమార్గాన్వేషి యై యున్నడన్
జనియించెన్ గన కారవిందము తదంచన్నాభికాక్షి కన్, 241
- శా, ఆనాళీకమృణాళనాళగతిఁ బద్మాగ్రంబుఁ బ్రాపించుభా
షానాథుఁ మధుకైటభాఖ్యులదలించెన్ నిద్ర మేల్కొంచి డెం
దానన్ గోపము మించ నుగ్రుఁ డగుచున్ నాభాసరోజుండు దు
ర్గానోదగ్రుల పారిఁ ద్రుంచె సతిశీఘ్రప్రాప్తచక్రాహతిన్, 242
- క, ఆదానవమూర్ధన్యుల, మేదఃపంకమున నయ్యె మేదిని యపు డు
త్పాదించె శైలతరున, స్వాదుల నజఁ డందు వెన్న నఖలము గలిగెన్, 243
- ఉ, కావునఁ గౌశికంబు సరికట్టినగ్రద్దను బట్టి గట్టిగా
నే వధియింతు నేఁ డనుచు పేతి ధరింప నభిసరస్వతీ
దేవీ వచించె నోనృప వధింపక మిప్పెనుగ్రద్ద తొల్లి ధా
తీవరుఁడాశరీర మితి గృధ్రతఁ జెందుట విన్ను తెల్పెదన్, 244
- ఉ, పూర్వము బ్రహ్మవత్తుఁ డను భూవరుఁ డై యితఁ డొప్పు సత్యమున్
సర్వవిరోధిజైత్రభుజశౌర్యము దైర్యము గల్గి కీర్తుల

- ప్సర్వమునాటివెన్నెలలబాగున దిక్కుల చేల్లఁ బరగఁ
నర్వర యేలుచుండె బుధయూధచకోరము లుత్సహింపఁగన్, 245
- క, ఈతనికడ కొనదినమున, గౌతమముని వచ్చి యన్యకాంక్ష నతిథి నిం
డే తెంచితిఁ బెట్టెదె యన, నాతిభ్య మొనర్చి యాతఁ డడిగినభంగిన్, 246
- క, ఇష్టపదార్థంబులతోఁ, బుష్టికరంబుగను నాడు భోజన మిడి యా
ముష్టింపచునకు వటువలె, నిష్టాన్నము నూటయిరువదేసేం డ్లిడఁగన్, 247
- చ, ఇటువలెఁ బెక్కునాళ్ళ భుజియింపఁగఁ బెట్టిన యాతనింట న
జ్జటి వసియించి యొక్కదివళంబున నన్నములోనఁ గండ యొ
క్కటి గని కూటిలో బలభండముఁ బెట్టితి గాన దీన నీ
వటవిని గృధ్రమై మెల్గు మంచు శపించె దయావహీనుడై, 248
- క, శపించిన భయపడి యా, నృపతి యతని కెఱిగి యెఱుంగ నిది దప్తైవన్
గృప శాప ముడుపవె యని, కృపణతఁ బ్రార్థింప మరల ఋషి యిట్లనియెన్, 249
- సీ, వెడఁదకన్నులవాడు విగ్రహాయుతకోటివిగ్రహాయతకాంతి వెలుంగువాడు
రామనామమువాడు శ్యామలాంభోధరశ్యామలాంగకలీల సమరువాడు
మునులపాలిటివాడు వనజాతహితకలావనజాతహితకీర్తి తనరువాడు
పల్కి బొంకనివాడు పంక్తికంధరశిరఃపంక్తికంధరుమరుత్పటిమవాడు
- తే, దశరథుని బోలు నొకరాజు దశరథునికిఁ
దనయుఁడై పుట్టఁగల డాజితనయుఁ డెలమి
మించి నీదేహమున హస్త ముంచినపుడె
యదవిభుడ వాడు వని యేగె యతివిభుడు, 250
- క, దశాప మడఁగఁ జేయుము, కౌశికహితకాంక్ష నేల గ్రద్దలు జంపఁ
తై శవమున నొనరింపవె, కౌశికహితకార్య మని గగనవాణి యనన్, 251
- ఉ, ఆరఘవీరమాలి చతురంబుధి వేష్టితవ్యధారణీ
థారుణభారనిర్వహణదక్షిణదక్షిణపాణిపద్మమున్
గాఢాణికత్య మేర్పడ గ గ్రద్దశిరంబున నుండె శాపసం
హార మొనర్చనం చభయహస్త మొనంగు తెఱంగు దోపఁగన్, 252
- ప ఇతైఱంగున నత్తరణీకులపుంగవుండు బంగరుమించుటుంగరముల మెఱుంగులం
గరంబు మెఱయుతనకరంబు విహంగమోత్తమాంగంబునం గదియించిన, 253
- సీ, మార్తాండఘృణి నేలుమణికిరీటముడాలు మొనసి దిక్కులఁ గీలుకొని వెలుంగ
నుడుజాలములలీల బెడఁగొందు మగతాలసరుల పొందునఁజాల నురము మెఱయ
జగములన్నియుగెల్పు తెగువ నెమ్మదిఁ దాల్చువలరాజువలె బొల్చుచెరువు గులు
మంచిపున్నమచందమామవెన్నెలచంద మొందుకప్పురగంధమొఱపు నెఱప

తే, మఱియుఁ దగుభూషణంబులు మహిశచిత్ర
వస్త్రమాల్యాదులు రహింప వాసవాదు
లపుర యశ్శుత మని యెంచ నాక్షణమున
గ్రడ్డ యొకపుణ్యపురుషుఁడై కానిపిలు, 254

వ, ఇష్టిధంబున, 255

తే, పురుషుఁడై నిల్చి యమృహపురుషుపాద, పద్మయుగళంబున నవీనపద్మరాగ
మకుటకుచు లావరింప నమస్కరించి, హస్తములుమోడ్చి యిట్లని యభినుతించె

సీ, జ్ఞానయార్థహరాయ శరణార్థిహృద్వనాజ్ఞానమార్గహరాయ తే నమోస్తు
దీనజీవనదాయ ఫేనభంగాంచన్నదీనజీవనదాయ తే నమోస్తు
మానసత్వపరాయ మానవాశీవిభాసమానసత్వపరాయ తే నమోస్తు
దానవారిధరాయ దైర్యసంపదూతదానవారిధరాయ తే నమోస్తు

తే, భానుజాదికసేవ్యాయతే నమోస్తు, జానకీప్రాణనాథాయ తే నమోస్తు, 256
మానిడదయీసముద్రాయ తే నమోస్తు, జానకీప్రాణనాథాయ తే నమోస్తు 257

మ, చరణాంభోజరజంబు సోఁక విల యోషాత్వంబు ముక్ గాంచె మీ
కరపంకేజము దాఁకఁ బక్షి నరుఁ డె కాన్పించు టాశ్చర్యమే
దురితంబుల్ దొలఁగెఁ శుభంబుగలిగెఁ దొల్లింటిచందాన నా
పురికిఁ బోయెద సెల్వానంగు మిఁక నోభూరిప్రభావోదయా, 258

క అని యెంచి బ్రహ్మదత్తుఁడు, మనువంశనృపాలమాభినుణి సముచితభం
గిన గారవించి పనిచినఁ, దనదేశంబునకుఁ జనయెఁ దద్దయు వేడ్కన్, 259

చ, ఆమరులు కొవ్వొత్తుల్ గురిసి రంతట రాముఁడు పాకశాసన
ప్రముఖులు పెక్కుచందములఁ బ్రస్తుతి సేయ విమాన మెక్కి మం
త్రిమణులఁ గూడి కుంభభవునిఁ గన నేఁగెఁ గవేరకన్యకా
కి మలరజోధురంధరసుగంధసమీరము సేద దీర్చుగన్, 260

మ, శతమన్యుం డటు లేఁగురాఘవునిసజ్జఁ బోవుచుఁ రామ చూ
చితె యీద్రావిడభూమి నేఁ డయిన యీచిత్రంబు సామాన్యప
ర్యతముఁ గానము తావకీనభునదైర్యహ్సూర్తిచే గాసి యై
క్షితితోఁ జొచ్చి యడంగెనో గిరు లనక సీతాతావిభుం డిట్టనున్, 261

ఉ సకష్టపర్యమాభినుణిసంగతదివ్యపదాబ్జ సర్వతో
గర్వితపర్వతప్రకరఖండనచండకృపాణి మించఁగాఁ
జేర్వక మీయ రాఁగ నివసంపక యిచ్చటికొండ తెల్ల నీ
యర్వి నడంగు నన్నదగు నొప్పునె యీగతి గానతీయగన్, 262

వ, అని యిట్లు శ్రీరామచంద్రుండు పలికిన, 263

చ, నగుచు బలారి వత్కి రఘునాయక చెంగటఁ గంటివే యభం
గగురుతరప్రభావమణికర్ణిక నాఁ దగు తామ్రపర్ణిక
బాగడితక్కుకొత్త తెలిముతైపుఁ జప్పలు సేతుబంధనా
ద్యగణితతావణీచరితార్ణాతకీర్తిచిన్ వెలింగెడిన్, 364

క, మలయముఁ గను మలయజతరు, నిలయము బాదాగ్రభరితనిర్భరఫణభృ
ద్వలయము గృతపథికశాన్తిలయము సతభావధృతమణీకలయమున్, 365

మ, అదె కుంభీభవునాశ్రమం బదె సముద్వల్సర్ణ శాలోత్కరం
బదె సాథోధరయూథవృద్ధికరదీవ్యద్ధోమధూమవృజం
బదె శాలాగతమంత్రతంత్రపరహాత్రధ్వర్యుబుత్విగ్గణం
బదె యూపప్రముఖార్హసాధనచయం బంచున్ సురేంద్రం డనన్, 366

క, విని యతఁడు దెల్పినన్నియుఁ, గని రఘువీరుండు పుష్పకము డిగ్గి ముదం
బునఁ దత్రత్యపాధన, జనములకును వినతుఁ డగుచుఁ జనుదెంచె వెనన్, 367

— రాముఁ డగస్త్యాశ్రమమునకుఁ బోవుట —

చ, తజరులు దెల్పఁగా విని నిజాగమనంబున కుల్లసిల్లుకం
భజనిపదాంబుజాతములు ఫాలము సోఁక సమస్కరించి భూ
భుజఁ డతఁ డిచ్చునర్హ బహూపూజలఁ దృప్తి వహించె సంత యా
గజనితహవ్యభాగములు నై కొని యేగిరి వేల్పు లందఱున్, 368

చ, సముచితభంగి యాగవిధి సర్వముఁ దీర్చి యగస్త్యమాని భూ
రమణుని నాఁటి రాత్రి నిల రమ్యనివాసమమర్చి కందమూ
లములను దేవలక్ దగుఫలంబులఁ దృప్తి మొనర్చి తత్త్వస
న్నముఖసరోరుహంబునను నై జవృగాళులఁ జేర్చి యిట్లనన్, 369

ఉ, నాదెన నెయి ముంచి రఘునాయక మీ రరుదెంచినందునఁ
గాదె చెలంగె మన్మథము గల్గెఁ దపఃఫల మాత్మయుగ మహా
ష్టానముఁ జెందె విప్రతనయార్థము శూద్రుని గంహరించి యిం
ద్రాదుల కిం పొనర్చుట సమస్తము వింటిమి వారు దెల్పగన్, 370

క, విదంయుగి నేనృపతుల, కీదాక్షిణ్యప్రసక్తి యీకరుణయు నీ
యోదార్యశౌర్యగాంభీర్యాదులు గలవే నుతింప సలవియె నిన్నున్, 371

చ, నిను ఘనుఁ డంచు మెచ్చి ధరణీవర యేమి యొసంగువాడ నై
న నిదె విచిత్రరత్నమయనవ్యవిభూషణ మొక్కఁ టిచ్చుదఁ
గాను మనినఁ రఘూద్వహుండు కుంభజ మాకుఁ బ్రతిగ్రహింప వ
చ్చునె ద్విజరాజ ధర్మములు చూచి యొసంగుండు నా సతం డనున్, 372

చ, ఎలమిఁ గుబేరువంశమున నియ్యఁగఁగ బుచ్చుకొనంగవచ్చు రా
జుల కది యెట్టె లన్న మును ట్కోణిపనంబులు రాజశూన్యతఁ

దలఁకి బలారి నిర్జరగణంబు నేలెడలీలఁ దమ్మునే
ర్పలరంగఁ బోచురాజుఁ బడయంగఁ దలంఁచి విధాతపాలికిన్,

276

చ. అరిగి నమస్కరించి చతురానన రా జొకరుండు లేక యీ
ధరణి వసింప లేము కలగర్తవధంబుల సంచరింపదు
మృగ మయియున్న దొండొరులఁ గైకొన కుండెడిచెయ్యు పుట్టడిక
దిరముగఁ జిత సేసి యొకధీరు నిఁకన్ సృజియింపవే యనన్,

274

చ. నలువ సురేంద్రదండిజలనాథకుబేరులఁ బిల్చి పల్కె మీ
బలముని నాలుగింట నొకపా తొనఁగుండు త్వదంశజాతుఁడై
యిల భరియింప నొక్కనృపు నేను సృజించెడి నన్న నిచ్చి ర
చ్చెలువున వార లందున సృజించె విభాజితముక్షువున్ యుపున్,

275

మ. యుపుఁ డిక్కైవడి బుట్టి జగ్గ వనుపన్ ట్టిణీతలాధ్యక్షుఁడై
యపు డై శ్వర్యముఁ దృప్తి దాతృతయు నింద్రాంభోధిపాంశంబులన్
రిపునాశంబు కృతాంతవంశమున దారిద్ర్యార్తిసంపార మ
ర్థ పరత్వంబు ధనేశువంశమున నిత్యం బూనిపోయెన్ బ్రజన్,

276

ఉ. కావున నెవ్వ రిచ్చినను గైకొనవచ్చు నృపాలమాళికిన్
నీవు నృపాలమాత్రుఁడవ నిర్మలకీర్తివి విష్ణుమూర్తివి
స్వావనభూషణం బిఁక గృహన్ గొనుమంచు నగస్త్వం డిచ్చినన్
భూవరశాసనుండు ప్రియపూర్వముగా గ్రహియింది వేడుకన్,

277

చ. అది ధరియించి మానిఁ గని యయ్య సమ స్తరహస్యధర్మ సం
పదలఁ బొసంగుమీరు ప్రతిభావలు వల్కిననేరమున్ ట్టుమిం
పఁదగుదు రంచు నేమిటిఁ బల్కెఁ బడక సైఁచినారె కా
యిది హృదయంగమం బయిల దెక్కటి దీమణిభూష దెల్పరే

278

సీ. అవివర్ణమాళి వింధ్యనగంబు మీరు డాయ వివర్ణగతిఁ బూసదా మొదటనె
యహితాతిభయదుఁ డౌనహుపావనీభర్త యహితాప్రిమికిన్కనడవిఁబడఁడ
ధర్మాశయమున నెంతయు బార్త కెక్కియు ధర్మాశయందె నంతతము మనరె
దానపద్ధిససముద్ధతి వృద్ధి వహియించి దానపద్ధిపుఁ గుక్షిలో నడఁపరె

తే. యలనముద్రంబు ప్రాగభివ్యక్తన త్ర్యమైనశింపంపంగఁగొనరె యాశనంబు
మిమ్మెఱిగియు నెటులవీసామ్ముగలిగెఁననుట యనుచిత ముడియార్చి యీనతిండు

— అగస్త్వండు రామునకు శ్వేతుఁ డనురాజున్ వృజ్ఞోతము నెప్పట —

క. అనిన నగస్త్వం డిటు లను, ననభోత్తక తేలియవలసి యడిగినఁ దప్ప
విను మీయాధరణము వచ్చినవిధ మాద్యంత మెఱుక సేసెద నీకున్,

280

చ. ప్రథమయుగాంతరంబునఁ దనం బొనరింపఁగ నేఁ దలంచి యీ
పృథివి నివాసయోగ్యవన మెక్కడఁ గల్గునో యంచు నైకది

- కృతపథకుండ నై సమధికత్వరః ద్రిష్టరీయోక్కదిక్కునః
బ్రథితబహుద్రకుంజనికరస్ఫురితాటవిః గంటి రాఘవా, 281
- చ, అలశతయోజనాయతమహాటవి యాగతిః గాంచి చొచ్చి య
స్నైలపు విహంగశూన్యమును నిర్జనముఁ మృగవర్జితంబు నై
యశుకొనరింపఁ జాలుటకు నచ్చెరువొందుచుఁ బోయి పోయి యె
తల నయనోత్సవస్ఫురణ దార్పొన నొక్కకొలంకు నూచితిన్, 282
- సీ, అలల నుయ్యెలలూఁగు చలరెడియంచలు నంచలతకునలగ్నాంబకములు
బకములు విహరించుధంగి సారసములు సారసములు చేరుజక్కవకవ
కవకవఁ బలికెడికరణి నారవ మెంచ మించినందున నిద్ర డించెఁ గాన
గానముల్ సేయుధృంగలబులవేడ్కగనంగ నాదృక్కాంతి నలరుతోగఁ
తే, గలమనోహరవాసనల్ గలయనాఁచు
నాఁచుజలదంతికరముల నతిశయమున
యమునరహిఁ గాంచునత్తోయజాకరమునఁ
గరము నయమొప్పఁ దీర్చితిఁ గాల్యవిధులు, 283
- క, ఓజనవర యాకొల నొక, యోజనవిస్తార మొంది యొరపై నది యం
దేజనునిఁ గాన నద్దరి, భూజావలి మించునొకతపోవనిఁ గంటిన్, 284
- తే కనియయొట్టివనమీదుకారణమున, నార్యమునిశూన్యమయ్యెనోయనితలంచి
కందమూలాదికముల నాఁకలి యడంచి, యేవసిందితి నాటిరేయెల్ల నచట, 285
- క, మఱునాఁ డరుణోదయమున, సరసికి స్నానంబు సేయఁ జనుచుఁ జగఱి,
శ్వర సేఁ డెరువురఁ జూచితిఁ, జరిపూర్ణాంగంబు నొక్కప్రాయపుకవమున్, 286
- ఉ, చూచి మనోహరాంగ మగుచుఁ జెలువొందుశరీర మిచ్చటఁ
వైచి శరీరి యెన్నఁడు దివంబున కేఁగెనొ యాశరీర మిం
దేచెద లై న నంటి నశియింపక మించుట కేమి హేతువో
యీ చతురంగభూమిఁ గన నిట్టివిచిత్ర మటంచు నెంచుచున్, 287
- ఉ, అత నొకింత సేవటికి నంబఁపిథిని సేను గంటి దు
క్రాంతమణిధగద్ధగితరవ్యసువర్ణసువర్ణఘంటికా
క్రాంతము చంద్రచందనశరచ్చరదామరదంతికాంతినా
మంతసేతచ్చదై కలనమానమునొక్కమహావిమానమున్, 288
- ఉ, అందొక దివ్యుఁ డుజ్జ్వలతరాభరణద్యుతు లుల్లసిల్లఁగాఁ
జందనలిప్తదివ్యతనుసారభముల్ దిశ లావరింపఁగాఁ
జందురుకాంతియుఁ గుసుమనాయకు గేరెడిసోయఁబంబు సం
క్రందనభోగముఁ గలిగి కన్నులపండువుగాఁ గవంబడన్, 289
- వ, అప్పుడు, 290

- సీ. వింజామరలు వైచువేల్పుఁబూఁబోడుల కంకణక్రీంకారకలనకంటె
వివిధగీతావళుల్ వినిపించు గంధర్వవనితలవీణారవమ్ముకంటె
నటియించు నవ్వరఃకుటిలాలకలపాదకటకర్పశంయుభార్గ్యటులకంటె
సావర్ణ వేత్రభృత్యాధ్యకన్యాసముత్కలితసాహోనివాదమ్ముకంటె
తే. సరససంగీతపాద్యఘోషమ్ముకంటె, నాపవాహ్యమరాళసాహస్రపక్ష
ఝంకృతులుమించ వెలయునాస్వర్గిదివ్య, యానమణిదిగ్గి వనభూమికరుగుదెంచె
క. అరుదెంచి యల్లశవముంగర మర్థిని డాసి కోసి కండలు దినిత
త్సరసీజలపానంబునఁ, బరితృప్తి బొంది యతఁడు పటువేగమునన్. 292
- ఉ. క్రమ్యుఁ నవ్వమానమణిఁ గాతుక మొప్పఁగ నక్కి- క్రేవలం
గొవ్వలు గొల్వ నేఁగఁగఁ జగుప్ప జనించినసూరకుండ కే
నవ్వహనీయమూర్తిఁ గని యక్కడ దివ్యుడవయ్యు రోత లే
కిమ్మనాజామిపంబు దిన నేమిటి కెవ్వడ వీవు తెల్పుమా. 293
- క. హేయ మగుమనుజమాఁసము, రోయక భక్షింప నాశరులకుఁ దగుఁ గా
కోయి మహాత్మక యిప్పని, సేయఁగ నీ కగునె యన సిగున సతఁడున్. 294
- చ. శిర మొకయింత వంచి నుతి సేసి కరంబులు మోడ్చి నావయి
బరమనినీఁ జాడ్కు లిడి పల్కె మునీంద్ర విదర్భభారణీ
శ్వరుఁడు సుదేవుడఁ నృపతివశ్యుఁడు దొల్లి సతీద్రయంబునం
దరుసముఁ బూని శ్వేతసురభాఖ్యుల నిర్వరఁ గాంచె బుత్తులన్. 295
- తే. వారిలో శ్వేతుఁ డనియెఁజువాడ నేనుఁ, మజ్జనటిఁ డార్యవినుతధర్మప్రసక్తి
జగతిఁ చాలించె దత్పరోక్షమున నన్నుఁ, గడఁగి మంత్రులు పట్టంబుగట్టిరనఘ
ఉ. పట్టము నేను గట్టుకొని బాహుజనీతియె పట్టి శత్రులఁ
గొట్టి యనేకకాలములు గుంభిని సంతయు నేలి యంతఁ దోఁ
బుట్టినయట్టి రూసురథు భూవరుఁ గా నొనరించి నెప్పుడొ
బుట్టిశాంతి నీఘనతపోవనభూమికి వచ్చి యిచ్చటన్. 297
- క. ఈరరసీకటసీమన, వేసరక వసించి మూడువేలేండ్లు తపం
జే సల్పి పిదపఁ గాయముఁ, బాసి తపోమహిమ దేవభావము గంటిన్. 298
- శా. దేవత్వంబు వహించి యీఘనమణిదివ్యద్విమానంబు పై
నీవేల్పం జవరాండ్రతో మలఁగఁగా నిం తిం తనక రానిత్యు
త్రేవేళక నను గాసి సేయ నిది న న్నేలాగు ప్రాప్తించె నీ
దేవావాసముఁ జెందువారలకు త్సుత్రప్రావ్యభలో సెందునే. 299
- మ. ఇది యేమూ యని చింతఁ జేసి యొకనాఁ డే బద్ధజాఁ జేరి త
త్పదముల్ ఫాలము సోక మ్రొక్కి కరుణాపాథోధి యోభారతి
హృదయాధీశ్వర నిన్నుఁ జేరియును నేనీలాగు త్సుద్భాదఁ జ
క్కి దినంబుఁ దపియించు లేమి యనఁ బల్కె భాత నాతోఁ దృప్తన్. 300

మ. నృపభావంబున రాజ్య మేలునపుడున్ నీ వన్నదానంబు దా
నపరత్వంబునం జేయ వంబుకణ మైనన్ దప్పి గొప్పట్టివా
రిపయిన్ గోట విదుర్ప వొక్కరుడు పుర్వీనాధ సాధుస్థితిన్
దపముల్ సల్పుచు బోవ వేయతిధి దానన్ టుత్తు నిన్నె డెడిన్ , 301

క. ఆఱొన్నవారి రమ్మని, తేఱువ నన్న మిడువాడె దేవుడు దేవ
త్వాకాంక్షఁ జేయుతపములు ప్రాకటముగ నన్నదానఫలమున కెనయే, 302

చ. అలసి శ్రమంబుతో నతిథి యాత్మగృహంబున కేఁగుదెంచినన్
గలిగినమాత్ర మన్న ముడకంబు నొసంగక సేద దీర్ప కా
యిలు సారసిక యేమిటికి నీడకు వచ్చితి వంచుఁ గ్రూరు డై
చలమున బల్కు దుష్టగృహి చచ్చిన నే మగు నున్న నే మగున్ , 303

చ. వలసినయున్న మధుల క బారణఁ బెట్టెడిపాటినందల్
గలిగియుఁ బెట్టవైతి పటుగావున రాత్రి వహించె దీక్షుధన్
నిలువక యేగి మున్ను ధరణీస్థలి వీడినమేనిమాఁస మాఁ
కలి నెడ మెక్కి తత్సరసిఁ గల్గినతోయము ద్రా రమ్మిఁకన్ , 304

చ. దినమును మాంస మీవు దిని తృప్తివహించెదు మాంసనష్టె న
త్తనవు నశింప కెప్పటివిధంబునఁ బూర్ణతఁ జె దుఁ బెక్కుహా
యనములు వోవఁ గుంభజయహాముని రాఁగల డాడ కమ్మున్
గనుఁగొని మాటలాడిననుఁ గష్టశవామిషభుక్తి దీఁతెడిన్ , 305

ఉ. తాలొనరించినంతయునుదా ననుభూతి వహింపకండినన్
బోన తక్షింప నేమిటికిఁ బొమ్మని బ్రహ్మ వచింప నిగ్గణిన్
బీనుఁగుమాంసమున్ దినుచుఁ బెక్కదినంబులనుండి పూనెన్
హీనత నాతెఱుంగిది మునీశ్వర యెవ్వరు మీరుదెల్లరే , 306

చ. కమలజుఁ డానతిచ్చినయగస్త్వతె కావలెఁ గాక యున్న నీ
సమధికత త్రశుద్ధియును శాంతయు దాంతయు భూమి నన్యసం
యములకుఁ గల్గ నేర్పునె కృతార్థతఁ జెందితి మిమ్ముఁ జూచి యో
విమలతపఃప్రభావనిధి విన్నప మొక్కటి యాలకింపవే , 307

ఉ. జాత్రులకన్ జనాన్నములు భక్తి నొసంగమిఁ జేసి కాదె మ
ద్ధాత్రము కోసి కోసి తినఁగా వలసెన్ ననుఁ బోవుఁ జీమఁ
చిత్రవిభూషణం బయినఁ జేకొని యంచు నొసంగునిలలోఁ
జిత్రముగా నగోచరతఁ జెందె శవం బతఁ డుత్సహింపఁగన్ , 308

శా. శ్వేతుం డంతట నచ్చరల్ గొలువఁగా శీఘ్రంబునన్ వచ్చి సం
ప్రీతిన్ నాకు నమగ్నరించి కరుణాభీ మీకటాక్షంబునన్

ఖ్యాతిఁ జెందితి దుర్దశల్ గడచిన్ గైకొంటి సౌఖ్యంబు శం
కాతంకంబులు దీతె నం చరిగె నే సంపత్ రఘుగ్రామణీ

309

ఉ, ఈతపనీయభూష ధరశ్వర మీరు ధరించినందునఁ
శ్వేతుఁ డుదార సౌఖ్యములఁ జేసిని శాశ్వత దాతృలోకనం
స్థాతృతఁ జెందు నంచుఁ గలశ ప్రభువుం డెఱిగింప జానకీ
నేత మహాద్భుతాంబుధి మునింగి యగస్త్యునిఁ జూచి క్రమ్మజన్.

310

ఉ ఓమునిసార్వభౌమ శతయోజనవిస్తృతి గన్న యీవనం
బేమికతంబునఁ ఖగమృగేతర మయ్యె జనుల్ చరింపఁగా
నేముని మోర్వలేక శపియించె వచింపుఁ డటన్న నమ్ముని
గ్రామణి వల్లెఁ దామరశగర్భవధూపదనూపురాంబుటిన్.

311

—*— అగస్త్యుడు రామునకు దండకారణ్య వృత్తాంతముఁ జెప్పుట —

క, మనువంశ రాజశేఖర, మను వనదొం తొల్లి గగనమణికులమణి యై
మను నతనికి నిత్యానంద, మనుజస్త్తుఁ డుద్భవించె మహానీయరుచిన్.

312

శా, ఆయిత్వోకుఁ డైశవంబుగ సమస్తామ్నాయశాస్త్రార్థధా
రేయుండై స్మృతులన్ని యుఁ గని ధనుర్విద్యాదిమాద్యత్సా
వై యుత్సంబును బూని శౌర్యమహిమఁ వర్ధిల్ల సామ్రాజ్యర
త్నాయత్తాత్తునిఁ జేసి తండ్రి మిగులఁ హర్షంబుతో నిట్లనున్.

313

చ, చదివితె వెల్లవేదములు శాస్త్రయుగఁ స్మృతు లభ్యహించి త
భుష్టదయకరంబు లై జగతి నొప్పినయోగముముల్ వఱించితే
కద తొలి ధర్మ ముత్తమముగాఁ గను మర్థముమధ్యమంబుగా
మదిని దలంపు కామ మధమంబుగఁ జూడుము పుత్రయైప్పుడున్.

314

క, ఆది యేమి యంటి వేనియు, మొవటను ధర్మంబు లేక మొవయదు ద్రవ్యం
బది లేక కాదు తఱచిన, నుది యది గావునను ధర్మ మధికం బంటిన్.

315

ఉ ధర్మమునఁ బ్రజాహింము దార్కొను వేల్పులు మెత్తు రాక్షసులు
గూర్చి వహింతు రథమును గూర్చకయే యభివృద్ధిఁ బొందుదు
మ్మర్తులు భీతిఁ జెందుదురు శత్రు లడంగుచు కష్ట నీధి యా
నిర్మలకీర్తియుఁ ధరణి నిల్పు దివంబును గల్గు బుద్ధకా.

316

చ, పరహిత మాచరింతుటయె భవ్యతపం బని రాదినయముల్
పరులకుఁ గీడు సేయు టాకపాప మటంచు వచింప నేల యి
ప్పరమహితోక్తిఁ బట్టి పర బాధ గదా యని మాన రాదు భూ
వరులకుఁ బాపకర్మ లగువారల దండని సేయఁగాఁ దగున్.

317

క, దండింప దగని సుజనుల, దండించిన దండమునకుఁ దగుదుర్జనులఁ
దండింప కున్న ధరణి, మండలపతి నరకకూపమగ్నుఁడు గాఁడే.

318

చ, ఎడపక దండనీతి వహించియై క్షత్రియు స్వర్గమున్ నృపుల్
వడయుదు రాదిరాజనయపద్ధతు లట్టివిగావె యగ్గతిన్
నడపుము సౌఖ్య మొదెడవు నందన యంచు ననేకనీతు ల
క్రిండుకున కానతిచ్చి నయకోవిదుఁ డాయన యేగఁ గానకన్, 819

చ, మఱనుసుతుఁడుం దదు క్త మగుమార్గమునం బ్రజనెల్లఁ బోవుచున్
దనమతి పుత్ర కాంక్షలకుఁ దావల మాటయు దానధర్మముల్
మునుకొని యాచరించి మఖముల్ సతతఁబును సంఘటించి యం
దునఁ గనియె గుమారకుల నూర్గుర బాంధవు లుత్సహింపఁగన్, 820

తే, బారికెల్లను గడగొట్టువాఁడు దండు, డనెడు దుర్మారుఁ డన్నలయటులుగాక
శ్రుతులుసమవక సాధుసంగతులుమనక, హితులమాటలువినక యభేచ్ఛ మెలగు
వ, మఱియును, 821

సీ, వీధిలోఁ బొడగన్న వృద్ధుల నరికట్టి వెలికయై పలుమాటు వెక్కిరించు
నాడఁబోయినచోటఁ దోడిబాలురఁబట్టి మూర్ఛఁడై యంగముల్నటియఁగొట్టుఁ
బడువరా యేల చార్దనన్య మూనడ వన్న కన్న తల్లిని బిట్టు కడఁగి తిట్టు
మూరివారిండ్లలో నున్నవస్తువులెత్తి బలియుఁ డై యెందైన బాటవైచు

తే, నార్యులు పురోహితులు నన్న లరుగుడేర
మారకయె బిట్టబిగుసుక కూరుచుండు
సహజధార్త్యముఁ బూని శైశవమునందె
తండ్రి వెతఁ జెంద దండుఁ డుద్దండుఁ డగుచు, 822

ఉ, బాలకుఁ డెంత లే దనుచుఁ బక్షముతో నొకకొన్నినాళ్ళు భూ
పాలకుఁ డోర్చి వానియెలసాయమునందలిచిన్నలున్ బర
స్త్రిలకుఁ గా మెలంగుటలు శిష్టుల నెంచక నింద సేయుచు
శ్రీలములున్ గనుంగొని యనీ యని రోసె మవంబులోపలన్, 824

ఉ, రోసి ప్రథానులున్ బుధవరుల్ ధనధర్మచుసీష మెచ్చఁగా
నాసుతు నీసుతో వినకలాధిపుఁ డాతఁడు వచ్చి వింధ్యసం
వాసము నీవు మే లచట వర్తిలు పొమ్మని దూర జేకగున్
జేసెఁ గుమారుఁ డంచు నృపశేఖరు లోర్వరు మేరమీటిసన్, 825

మ, మధుమత్తుం డగుదండుఁ డిట్లు గురుఁ డంపఁ వింధ్యశైలంబునన్
మధుమంతం బనుపట్టణం బొకటి నిర్మాణంబు గావించి యం
దధితై శ్వర్ణసమేధమానుఁ డయి శుక్రాచార్యు లాచార్యవృ
త్తి ధరింపఁ ధర యేలె వర్షశతముల్ జేవాహితుల్ దోడుగన్, 826

చ, అతఁ డొకచైత్ర మాసమున హర్షముతోఁ జని భార్గవాశ్రమ
శ్రీతి నొకచోఁ గనుంగొనియె జిత్రజమారనరాజ్యలక్ష్మితోఁ

బ్రతి యగుచాని లేగొమరుప్రాయమునం జెలువొందుచాని నే
కతమున నున్నచాని నొకకామిని మత్తమరాశగామినిన్,

327

చ, కనుఁగొని మావిలేఁజగుక్కుగై దువుజోదు పడైదుమాటు లే
సిన నునువాడితూపు లెదఁ జిక్కిన స్క్రూ యతండు సేరి యో
వనితరొ యొంటి నేటి కిటు వచ్చితి వెవ్వరిదాన వేమి నీ
యనుపమనామ మేను శరణాగతుఁడన్ వినిపింపవేయనన్,

328

చ, కరము భయంబుఁ బొంది యలకన్నియ యిట్లను వోయిరాజు నీ
గురుఁ డన మించు శుక్రుతొలికూఁతుర నయ్యనఘుండు కూర్చిన
న్నరజ యటంచుఁ బిల్చు నతఁ డంపఁగఁ దాపననిష్ఠ నివ్వనాం
తరమున నున్నదానఁ దగుధర్మము దప్పఁ దలంప నేటికిన్,

329

చ, అని విని దండుఁ డిట్లనియె నంగన శార్దూపి యైవ నేమి నీ
ఘనకటికీమ నీయసదుకొనును నీలిగిచన్నదోయి నీ
కనుఁగవెల్కులున్ గనినఁ గాముండు తాళఁగనీడు కౌగిలి
మ్మనుచుఁ బయటఁ బట్టిన భయంపడి యమ్మదిరాక్షి గ్రమ్మజన్,

330

ఉ, అక్కట ధర్మమే గురునియాత్మజఁ బట్టి రమింప నెంచ నీ
కెక్కడఁ బుట్టె నీమమత యిప్పు శుక్రుండు విన్న నైచునే
నిక్కము మోహ మున్న నతనిన్ గని వేడి పరిగ్రహింపు మీ
కక్కసపుదనంబు కొఱగా దని సారకు బుద్ధి సెప్పినన్,

331

చ, వినక యతండు గిన్న నిక వెన్ భృగూన్యహుఁ డేమి పల్కినన్
వినియెదఁ గాక యిప్పు డలివేఁగిరొ మారునిశారో కోర్వరా
దనుచు బలాత్కృష్టి గదిసి యగ్గురుపుత్రినిఁ బట్టి కూడు నే
మని వినుపించువాడ మదనార్తులు మీఁదటిహాని యెంతురే,

332

క, అక్రొశింపఁగ నిటువలె. శుక్రాత్మజ బలిమిఁ బట్టి సురతవిలాసో
పక్రమముఁ జూపి యాపా, పక్రొడాపరుండు సనియెఁ బట్టణమునకున్,

333

చ, ఆరజము నానతాస్య యయి యశ్రుజలావృతనేత్ర యైకుచో
పరిపరిపిక్తఘర్మ యయి పాణినిరుద్ధకపోల యై నఖాం
కురమ్మదితాంగి యై నిటలకుంచితకుంతల యై మనోవ్యధన్
గరము దలంకుచున్నయెడఁ గావ్యుండు వచ్చి నవిన్నయాత్ముఁ డై

334

ఉ, కూతుర యేల యింతవెతఁ గుండెద వెవ్వరు నిన్నుఁదిట్టి రీ
లేతకరీర మిట్టు బడలింపునురే యసఁ దండ్రిపాదముల్
నాతి నిజాశ్రుల్ గడిగి నాయభిమానము వీటిఁబుచ్చి యీ
రోతలు నేసె దండుఁ డని రోదన మాతుర యై యొనర్పఁగన్,

335

ఉడుగక యెల్లలోకములు నొక్కట మ్రింగెడురుద్రుపోలిక
బడిబడిఁ గోప ముప్పతిలఁ బండులు దీటుచు శుక్రుఁ డుగ్గుఁ డై

చిడిముడిపాటుతో నెదుటికప్పులఁ గన్పొని వింటిరే భయం
పడక మదీయపుత్రిఁ గల బల్కిరమించినక్రించుచెడ్డుముల్,
ఉ, మంటకుఁ జేరికొమిడుతమాడ్కి నశింపక మత్తుమారి మే
నంటియ్యునింటి తేఁగి చదలఁటినదర్శతి సేనతోడఁ గ్రిం
దంటఁగ మంటివాన గురియక గల దేడుదినంబు లింక నే
మంటినొ యంచు నెంచ వలదప్పడె యప్పరి నేలపాలుగఁ,
336 337

ఉ, మామకశాపయుక్తి మధుమంతయు నాలుగు దిక్కులందు నూ
తామడదాఁక నున్నవన మంతయు నిర్జన మా నటంచు న
య్యామివరుండు వల్ల నది యాదిగ నేడుదినంబు లింఁద్రుఁ డా
సీమను మంటివాన గురినెక నశియించెను దండుఁ డంతటన్,
338

అగస్త్యుఁడు రామునకు జనస్థానవృత్తాంతము నెల్పుట

తే, అప్పరంబు రజోవృష్టి నడఁగి యడవి
యగుట నది దండకారణ్యమనఁగఁ బరఁగఁ
గావ్యునిమహోగ్రశాపంబుకతన నాఁట
లుండియును బ్రాణిశూన్య మై యుండు నధిప,
339

ఉ, తాను గురూక్తి నయ్యరజ డారణ మైనతపం బొనర్చె న
గాననమధ్యసీమ మును గల్గ జోమయదృష్టి కోర్వక
మ్మానినిఁ జేరి రల్ల మధుమంతముపౌరులు దానిచే జన
స్థాన మనంగ నన్నలపు థాత్రి బ్రసిద్ధి వహించె రాఘవా,
340

మ, అరజానంగతయోజనాయతనరఃప్రాంతంబుఁ బ్రాపించువా
కు రజోవృష్టికే దృష్టిపోదు రనె శుక్రం డాదటఁ గొందతా
నరిసీతీరముకానలఁ బ్రతికి స్వేచ్ఛక బోయి రంచుక ఖరా
సురవిధ్వంసి కగస్త్యమాని దెలిపెఁ శ్రోత్రంబు లింపొందఁగన్,
341

క, తెలిసినకథ విని రఘుపతి, కలశజనిక బెక్కుగతుల గణించుచు సొం
వలరఁ దథావిధభాషణ,ముల నానిపి గడిపె నంఁ బ్రోద్ధువయించెన్,
342

అ, ప్రోద్ధు పుట్టినపుడె పుడమిత్తఁ డతిభక్తి, నప్పు డాచరింప నర్హమైన
కృత్యమెల్లఁ దీర్చి యేతెంచి యమ్మహా ఋషికి నతి యొనర్చి యిట్లు లనియె

చ, ధరఁ గలతీర్థతీర్థకోటులకుఁ దానక మై విలసిల్లు మీపదాం
బురుహము లాశ్రయించితి మిముక గని కొల్చితి మాటలాడితిన్
బారసీతి మీయనుగ్రహము పుణ్యుడ నైతి ననుజ్ఞ యిచ్చినక
బురి కిఁకఁ బోయి వచ్చెదఁ దపోధనశేఖర యంచుఁ బల్కినన్,
344

మ, పరితోషించి యగస్త్యుఁ డిట్లనియె నోభక్తాననాఁభోజభా
స్కర సాధారణధాతుణిదుగ్ధనల నజ్ఞత్వంబు పైఁ బూని యి

క్కరణి నన్ను నుతింప నేమిటికి సాక్షాత్కారకం బైన య
క్షరతత్త్వంబు నీవు నిన్నుఁ జెలియంగా శక్తులే మాదృశుల్.

346

సీ. మొదట నెవ్వనిపాదమునఁ బుట్టి నదులలో ఘనకీర్తి గాంచె గంగానైవంతి
మునిముఖ్యులెవ్వనిమూర్తిఁ గావఁగలే తపింపుదురు మహాతపముఁబూని
యెవ్వనివాక్యంబు లీ రేణుజగముల శిక్షించు శారవశ్రీవహించి
మహిమ నెవ్వనియనుగ్రహ కించిదజ్జుల రర్పణలుగఁ జేసి నవదరించు

తే. నట్టిహరి వైననీకు నర్హ్యం బొసంగి
కన్ను లలరంగఁ జూచితిఁ గాంక్షదీక్షఁ
బలుకులును వింటి నీకృపఁ బడయఁ గంటి
'నద్య ధన్యోఽస్మి యనుకొంటి నాత్మయందు.

సీ. నియతి రామా యంచు నీనామము జపించుభ్యాశాలికి వేదపాఠ మేల
నిను నొక్కపరి యైన గనుఁగొన్న సుజ్ఞాననిధికి బ్రహ్మజ్ఞాననిష్ఠ లేల
నీభక్తి యొకరించునిపుణఁ జేరి భజించు స్థిరబుద్ధికి దపంబు సేయ నేల
నీకటాక్షముదారి నిమిషమాత్రము చేరి చలఁగుమేటికి దీర్ఘసేవ యేల

తే. నీవినుతి సేయువానికి నిక్కు వముగఁ, జిత్ర సేయంగ నణిమాదిసిద్ధు లేల
జానకీవాధ మీపాదజలము గోలు, ఘనగుణాధికి దేవత్వకాంక్ష యేల. 347

— శ్రీరాముఁ డగస్త్రుని వీడ్కొని యయోధ్యకు వచ్చుట —

ఉ. దృష్టిపథంబునక బడిన దేవవిరోధుల నైనఁ మృతక
శిష్టులు చేరుతావునకుఁ జేర్చుదయాబివి గావున నివు నా
యిష్టికి వచ్చి నేను ఘటింయించునపర్యలు మెచ్చినాత్ర నీ
తుష్టియ సర్వలోకములతుష్టి రఘూద్రహ పోయి ర మ్మికన్. 348

మ. అని గంభీరవచోనిగుంధనల వింధ్యారాతి కీర్తించి పం
చిన నచ్చటితపస్విచంద్రులశుభాశీర్వాదముల్ గాంచి వీ
డ్కొని కౌటేవిమాన మెక్కి సచివుల్ గొల్వంగ మధ్యందినం
బునకక రాముఁ డయోధ్యఁ జేరఁ జనియె బూర్ణానురాగంబునన్ 349

తే. చేరఁ జని డిండిమధ్యనుల్ చలఁగఁ బెద్ద, నగరి మొగసాలకడ విమానంబు డిగ్గి
దాని వీడ్కొనునంతలోదమ్ము లెఱిగి, యేగు దెంచిపదంబునకెఱఁగుటయును

చ. ఇరువుర లేక నెత్తి ప్రియ మేర్పడఁ గౌగిటఁ జేర్చి రాఘవే
శ్వరుఁ డనుజన్ములార మిమువంటిగుణాధ్యులు గల్గఁగాఁ జమి
మరణము మాని బ్రాహ్మకమారుఁడు ప్రాణము లొందె నావెతల్
దొరఁగె నటంచు వారలను దోకొని లోపలి కేగి యచ్చటన్. 351

చ. జననులఁ గాంచి మ్రొక్కి యరుసంబున వార లొసంగుడివనల్
గొని సమమోచితం బగుటఁ గోరిక మీఱఁగ మజ్జనంబు భో

జనము నొనర్చి యొక్క మణిసాధతలంబున విశ్రమించి య
జ్ఞపతిచేత నున్న యనుజన్ముల నిర్వరఁ జూచి యిట్లనున్ ,

352

చ. వదలక మీసహాయఁ బ్రవర్తిల్లి బల్లి వహించి యజ్ఞ స
ద్యోద ననువాంఛ పుట్టి నమరేంద్రుఁడు చంద్రుఁడు మున్ను కామిత
ప్రద మని రాజసూయచఖరాజ మొనర్చి తన్నఖంబు సే
యుదునొ తదన్యమైన మఖ మొక్కటి సేయుదునో గణింపుఁడా ,

353

క. మీ రెయ్యది దెలిసిన నది, శారవమున నాచరింపఁ గలవాఁడు హిత
ప్రారంభులార యను రఘు, వీరునకుఁ భరతుఁ డనియె వినయం బెనయన్ 354

మ. ధర యాభారము సర్వభూతములకుఁ ధాత్రీక యీభూమి కా
దరు పై యుండెడివారె మీరు సుచంతానంబు వాణీమనో
హరుచే రక్షిత మాగతిఁ జనసమూహం బెల్ల యుష్మత్కృపా
స్ఫురణఁ వర్ధిలు నట్టిప్రాణులు శుభంబుల పాదురే యందునన్ ,

355

సీ అమరనాథుఁడు తొల్లి యాయాగ మొనరింప నుగ్రదేవాసురయుద్ధ మయ్యె
మనహరిశ్చంద్రుఁ డామఖముమున్ను ఘటింప రణములోఁ బోలిసిరి రాజులెల్లఁ
గలువలరాయఁ డాకృతువు పూర్వమునందు సవరింప నక్షత్రసమర మొదవె
నట్టింద్రుఁ డాది నయ్యజ్ఞంబు గావింప భూరియాదాపాలి పోరి మడిసె

తే. నాహవకరంబు గావున నాహవంబు, లఱుదుగాఁ జేయ రెవ్వరు ధరణినాథ
యింతయును మీరెఱుంగరే యిష్టకోష్ఠి, కిపుడు మముఁజూచియడిగిరింతె కాక ,

ఉ. అంచితధర్మ సత్త్వముల కాస్పద మై చెలువొంద మిమ్ము బో
ధించఁగ నేర్తురే యొరులు దేవర యానతి యిచ్చినట్లు గా
వించ నొకింత నేర్తు మనువిన్నపముఁ విని రాజసూయ మీ
వెంచినయట్టి దా నని మహిపతి తమ్ముని మెచ్చె నెమ్మదిన్ ,

357

* ఇంద్రుఁడు వృత్రవధవలనఁ గలిగిన బ్రహ్మహత్యనశ్వమేధముచే బాపివొన్న కథ*

క. సామిత్రి యపుడు రామ, స్వామికి హస్తములు మొగిచి జనవర సవన
ప్రీతిము జనించెనేనియు, మీమది నిడరాదె యశ్వమేధ మొనర్పన్ ,

358

మ. సకలాభీష్టఫలైవ సాధనము దుష్టబ్రహ్మత్యాదిపా
తకవిధ్వంసనకారణంబు హయమేధం బమ్మఖం బాకిరి
చి కదా యింద్రుఁడు బ్రహ్మహత్య యెడఁజాలెక దొల్లి తత్సూర్యపు
ణ్యకథాసంశ్లేషణంబు సేయఁ దగు నం చాలశ్మణుం డిట్లనున్ ,

359

ఉ. వృత్రుఁడు భాస్కరోపమసమిధమహోద్ధతవిద్విషన్తహా
వృత్రుఁడు బ్రహ్మవర్షసపక్షిత్రుఁడు నాదగునొక్క దేవతా
పుత్రుఁడు యోజనాయతనముద్ధతగాత్రుఁ డతండు ముగ్ధ బహి
శ్శత్రులతోడ నాత్మగతశత్రుల గెల్చి జగంబు లేలఁగన్ ,

360

- చ. పలుమటు భూమిదున్నుకయె పండు నభస్థలి భూజనావళుల్
వలసినవస్తువుల్ గురియు వారిధి యూర్పుల రత్నమాలికా
వళిఁ గొని బైటవైచు నవవర్షములున్ నెల మూడు వానలున్
వెలయఁగ నెల్లచోఁ దనరు వృత్తునిధర్మము లెంచ శక్యమే. 361
- ఉ. లోకములెల్ల గెల్చి యతిలోకఁ డనఁగ నతండు మి చియున్
శాకవిరోధికి భయము వాటిల శంబరు డన్ముమారున్
స్త్రీకృతరాజ్యలక్ష్మీ కభిషిక్తునిఁ జేసి తపం బొనర్చె ర
త్నాకరతీరధారుణి నుదంచితవైష్ణవభక్తి మీఱఁగన్. 362
- ఉ. వానితపోవిజృంభణము వాసవముఖులు సూచి భీతు లై
దానవవైరిఁ జేరఁ జని తత్పదకంజము లాత్మవశాలి సం
దానితరత్న దీధితులు దార్మ్యన వందనముల్ ఘటించి యో
దీనశరణ్య వృత్తు వగఁ దీర్చి జగంబులవంత మాన్పవే 363
- చ. తపమున ముజ్జగంబులకుఁ దానె యధీశుఁడ నై సుఖాంధులన్
గృహులఁ జేసి దాసులుగ నేలెద నంచుఁ దలంచినాఁడు త
త్తపము ఫలించెనేని నరుదా యది యట్టులు గాక ముందరన్
దపము భవన్తహతపమునన్ హరియించి విరోధిఁ ద్రుంపవే. 364
- ఉ. నావిని పద్మనాభుఁ జెలనవ్వుల వేల్పులఁ జూచి పల్కె నో
దేవతలార వృత్తుని వధింపఁగ నాశచితంబు గాదు నే
నే వరమిచ్చితిన్ దొలుత నింద్రశతారధరిత్రులందు మ
త్వానన తేజ ముంచెద వివత్సునివై జనుఁ డంచు బంచినన్. 365
- మ. అమరుల్ జిహ్వునిఁ గూడి శాస్త్రపుని డాయన్ బోవఁగా నంతలోఁ
గమలానాథుని తేజమున్ గనఁ ద్రిభాగస్ఫూర్తినం దాద్యభా
గము శక్తున్ నడిపాల్ పవన్ గొడువభాగం బుర్విఁ బ్రాపించినన్
నముచిధ్వంసి వధించె దైర్యనిహతాంతశ్శత్రునిన్ వృత్తునిన్. 366
- ఉ. వృత్తునిఁ జంపినప్పుడె సురేంద్రుని మేళొనె బ్రహ్మహత్య త
ద్ధాత్రము కంప మొందె మది గాడ్పడియెన్ సుర లార్తిచే బహి
శ్చిత్రము లట్టులెరి వెతఁ జెందిరి విపులు వర్షహీనతన్
ధాత్రి ప్రశస్యనస్యఫుధాత్రి యనం దగ దయ్యె నయ్యెడన్. 367
- క. ఆహత్యవలన గలఁగి సు,ధాహారస్వామి విగతయతుఁ డై తొలగెన్
స్వాహాధిపముఖదివిజులు, హాహారములతోడ హరిఁ జేరి వెనన్. 368
- ఉ. ఓహరి యోక్తరాజలధి యోపరమేశ్వర మీరె పంపఁగా
నాహరి వృత్తుఁ జంపఁగ నె హత్య ఘటిల్లెఁ దొలంగె నాతఁడున్
గేహముఁ బాసి లోకములు కిల్చివృత్తిఁ గలంగె నింక మా
కేహిత మానతిచ్చెదొ కజే యన నాయన పల్కె వారిన్. 369

మ, హయమేధంబు మదర్పణంబుగ సురాధ్యక్షుండు గావించె నే
నియు కాశం బగు బ్రహ్మహత్య యనినన్ నిఘేదులై వేల్పులా
క్రియ చేవేంద్రునిఁ గానబోయి తాడువైరివ్యాకృతుల్ దెప్పని
శ్చయబుద్ధి మునికోటిఁ గూడి యత డాడన్ను గొనర్చె రహిన్ . 370

క, సవనంబు సేసి వానవుఁ, డవభృథ మొనఁగించునంత నలహత్యయు ఘో
రవికారాకారముతో, దివిజేంద్రునిఁ నువు వొరఁగి దివిజుల కనియెన్ . 371

తే, ఈవిడొజనితనువున నెప్పటివలె విశ్రమింపఁగ గూడదు వేల్పులార
యెందువనియింటు నింక నాకిరవుఁజూపుఁ, డనిననాడెత్తులా బ్రహ్మహత్యఁజూచి,

క, పాపముల కెల్ల బలువగు, పాపంబవు నీవు నిన్ను భరియింప నొకం
డోపునె నాలుగుచోటులఁ, బ్రాప్తింపు మటంచు వారు వనిచిరి గానిన్ . 373

చ, జలముల ఘనరూపమున సాలములన్ బలుబంకచంద మై
చలులయెడఁ రజోమహిమఁ జేకొని వర్తిచ హత్య యారజ
స్వలల రమించు దుష్టజననంతటిఁ జెందుట కుర్వి నొక్కపాల్
నెలకొనియెన్ సురేంద్రుఁడను నెమ్మి దివంబున కేఁగి రంజితెన్ . 374

ఉ, కావున నశ్వమేధ మధికంబ మఖంబులలో నవశ్యముల్
చేవర యాచరింపుఁ డది చేవహితం బని లక్ష్మణుం డనన్
భూవరుఁ డుత్సహించి గుణభూషణ యియిదిహాస మింపుగా
నీవలనన్ వివన్ గలిగె నేఁ డని ప్రస్తుతి సేసి వెండియన్ . 375

— (శ్రీ) రాముండు తమ్ముల కిలోపాఖ్యానముఁ జెప్పట —

చ, అనఘ తురంగమేధ మఖలాఘవినాశద మిష్టసౌఖ్యదం
బని యిపు డీవు దెల్పితి యథార్థమ తొల్లి యిలాభిధానుఁ డా
జనవరుఁ డమ్మఖంబు పురుషత్వముఁ గ్రమ్ముటఁ జెందు కాంత మై
నొనరిచి కామినీతల్ మఱి యుర్రర యేలె నటంచు బల్కినన్ . 376

క, ఆమాటకు వెఱఁ గందుచు, రామునిఁ గని తమ్ము లనిరి రాజేంద్ర యిలుం
డేమిటికి మగతనము చెడి, భామిని యై యుండె దెలియబల్కుఁ డటన్నన్ .

క, ఆంభోఽబంధుకలకల, శాంభోఽనిధిచంద్రుఁ డాదయాంబుధి వలికెన్
శంభుజటోజ్జ్వలశిరి, త్సంభృతగంభీరఘోషనంగతఘణిత్ . 378

క, ఆనుజన్మలార యిలుం డనుఁ జననాథునికథ పురాణసంహితలందున్
నినఁబడు నత్రైఱ గంతయు, విచుపించెద వినుఁడు డెపులుఁ వేడుక బొరయన్ .

తే, కర్దముండు దివ్య కీజఃప్రభుటితాఘ, కర్దముండు నాఁగ మున్నోఁ ఘులతపస్వి
వెలయు నతనికి బఁజితానిలుండు వితర, నైలబిలుఁడోష్ణనిలుఁడను నాత్మజుండు,

క, ఆయిలుం డఖలకళాధా, రేయుండై చారెయాపరేఖాజితరా
జేయుండై శత్రుజనా, జేయుండై భూమిలోఁ బ్రసిద్ధి వహించన్ . 381

వ. మఱియును,

382

సీ. పరమధర్మానక్తిఁ బాటించుఁ గావున సకలమార్గణకోటి సంచరించి
సార్వభౌమస్ఫూర్తి నుద్వీభరముఁ బూనెఁ గావున ఘనదానకలని మించి
యంచితానంతవిద్యాశాలి గావున నాభోగభోగాప్తి నతిశయించి
జప్తువైభవలీలఁ జెలువొందుఁ గావునఁ బరగోత్రసంపదల్ పరిహరించి

తే. గరుడగంధర్వయక్షరాక్షసనరాధి
వతులు తనవిక్రమమునకు భయము నొంది
యగతికుల మంచు నశ్రాంత మాశ్రయింపఁ
బ్రాజ్యసామ్రాజ్య మేలె నప్పార్థివుండు.

383

క. ఈలీల రాజ్యపాలన, లోలుండై వెలసి యయ్యిలుం డొకప్రాతః
కాలమున నిత్యవిధులను, శీలంబునఁ దీర్చి గొల్కుసింగారం బైఁ

384

సీ. అరినేత్రదరచిత్రకరవేత్తకరకోటి బరసి ముందర బరాబరు లొవర్చ
శరఁబుధరకంబుశరభంబుల హసించు జగిమించుచామరల్ చెలులు వీవఁ
గరలోల సరపాలవరపాలములఁ గప్పరములీలఁ బదనఖప్రభలు నిగుడ
స్థిరగాంగధురంగదురుభంగరవభంగి వెలయ మాగధపాలి వినుతి సేయ

తే. నచ్చరలచెల్వ మెచ్చనిమచ్చుకంటు
లచ్చెరువు పొచ్చ దండలార్యములు నలుప
నన్యగంధర్వయువతిగానములు వినచు
నిండు కొలువుఁడ నిల ధరాఖండలుండు

385

వ. అప్పుడు,

386

ను. తడవిండ్లు గజీమనులు బికిలిపూదండల్ మిటారించు వె
విడముల్ జేగఁబునామముల్ బదసికల్ పెంపొందు లేదీఁగలుక
గడియంబున్ పులితోలుచల్లడములుక గానల్ పిసాళింపఁగా
దుడుముల్ గూడుక వచ్చి చెంచులు నరేంద్రుక గాంచి హర్షంబునన్,

387

చ. పెదురులముత్తెముల్ నెలవిండ్లు జపాదిపునంగుచట్టముల్
పెదపెదదంతముల్ పునుఁగుబిల్లులు జల్లులు జాంటి తేనియల్
బదసికచాలుఁ గాతెనుముపాలు ననంటుల నంటుక ప్రముఖ
మొదలగుకానుకల్ నృపతిముందట నుంచి జోహా రొనర్చుచున్,

388

తే. పలికి రోనేలయొకిమిలకొలముసామి
చేతఁ గుత్తుకకలపెద్దచెంచువాని
యింటిచెంచెతచెలి మించు గుంటికెలిసి
పాలములోపలఁ జెలఁగుచెంచులము మేము

389

సీ. తొలుపఁది బలుచందములు చెంగునఁగూఢాక బెరయుపండుల లెక్కపెట్టరాదు
కడిదిగొరులమూఁక కసియనఁగెడివీక నెనఁగుసింగపుజాతి నంచ రాత్రు

జంటనల్ కూజలదంటబల్ మొకముల బలగంబుమితి యేఱుచును రాదు
 పొలములో లేడిదూడల నేడ మనసివి పులులసంఖ్య లెఱింగి పలుకరాదు
 తే, కటికియేదుల నెలుగులఁ గాఁజెనుములఁ, గత్తివేర మొకంబుల గణనసేయ
 రాదు మాయన్న కాన నోరాజులయ్య, సోదె మాసాయ వేటాడి సూడరాదె,
 తే, వానకందువములపై వ్రాలుమొగులు, చాలు నరిట్టఁ జాల్ చెంచుజవ్వనులకు
 నిబ్బరపుఁదూపుతడవింటఁ బ్రబ్బఁ జేసి, మబ్బుపైఁ బాటుమొకములగెబ్బులుంత,
 నీ, డాసియేనుఁగులతోండముమీఁదనుండి యుయ్యెఁలూఁగునీచిన్ని యెఱుక బాఁడు
 లేదీఁగఁ బులికిఁ గల్గెము లెట్టి వయ్యాలి వోలుఁ గాఁడవి నీదుండగీఁడు
 కరిఁ జంపి పోవుసింగమువెంటఁ జని గోళ్ళముత్తముల్ దెచ్చు నీముగుదళికుపు
 గండభేరుఁడంబు రెండతలల్ రెండుచేతుల విను నీచిన్ని బాఁడు
 తే, వేడుకలఁ జేరి యఱకాల వీడఁ దన్ను, నడవిపందులకోట లీపడుచుబాఁడు
 తక్కు నెలుగులగిలుగుల లెక్కసేయ, నేటి కిక నీవె చూచెదు వేటలందు,
 క, తలఁకక మెలఁగెడిమొకముల, నలుఁగులపాల్ సేసి మృగయు లగునని పొగడఁ
 బులుఁగులవేటలుగని మెప్పులు గులుకఁగమరలుఁ డనుచు బోయలు దెలుపన్.

— ఇలుఁడు సపరివారంబుగా వేటకుఁ బోవుట —

మ, మృగయాక్రీడనతత్పరత్వమున ధాత్రినాయకుం డిక్కి రా
 తగణంబుల్ బహురూపగీతి మదమందక జేసి యవ్వేట మా
 ట గరిష్ఠార్హటి రాణులెల్ల వినఁ జాటక బంచి చాలించి యో
 లగ మభ్యంతర మొంది యర్హవిధు లెల్లక దీర్చి శీఘ్రంబునన్, 394
 నీ సగపాలుకపురవారసలమించుకురంగనాభిఁ దీర్చినగీటునామ మమర
 విరిసరుల్ పైపైని మెఱయఁగట్టినబురుసారుమాళ్ చొఱఁగులంసమునఁ బొదలఁ
 చావికుంకుమపుగండపుఁబూత దగు పేరురంబున రత్నహారములు వెలయ
 నునుపాలకాయయొంటులనంటు తెలిచాయ లొలసిచెక్కులను వెన్నెలలుగాయ
 తే, జలుగుచెంగావిదట్టిపైఁ జెక్కికొన్న, వంకి దులకించఁ బసిడిదువ్వలువ వల్లె
 వాటు నెఱసిటు గులుకఁ బావాలుమెట్టి, రాజదేవేంద్రుఁడంతఃపురంబువెడలి, 395
 వ, అప్పుడు, 396
 నీ, వినుకెంపు నడకెంపు నునుకెంపుపల్లంబు దీపించు పచ్చతాదృష్టిదండ
 కళుకునీలంపుసింగంపుఁదలాడంబు దండివై దూర్యంబు నిండుబాగ
 నిగరంపుఁబగడంపు జగివొట్టుమొగముట్టు రంగారుమదిఁగి సింగిణీలు
 గోమేధికంబులఁ గొమరొందుక శ్శేంబు వజ్రల మేలంకవన్నియలును
 తే, గొర్రెముత్రెంపుఁదెఱల దళిత్తుజాన
 మురుమరకతాళి మెఱుఁగొందుతరకసములుఁ
 బసిడితెఱుఁగును గలిగి సొం పెనక మెనఁగు
 నుత్తమాశ్వంబుఁ గొనితెచ్చె నొక్కసారి,

క. తెచ్చిన తేజకి వలగొని, వచ్చి తగ్గ మొక్కి యెక్కి బాగె గొని యహో
యెచ్చరిక సామి యనురన, మిచ్చగె, గంచుకులు వెంట నేతేరంగన్, 398

క. జోడనలు నిబ్బరంబులు, వేడెంబులు మెలయ రాజు వేడుకతోడ
గోడా దుమికింపగ జత, గూడిరి దొర లెల్ల భటులగుమి వెనుకొనియెన్, 399

ఉ. మట్టికుళాయలు బిగువుచూటలుఁ గుంకుమతావిగందపుక
బట్టెలుఁ జల్లడంబులును బంగరుకా నెలయారఁ జెక్కికొ
న్నట్టిబెడంగుచాయపిడియంబులుఁ దక్కులదుప్పటుల్ దగ్గ
జట్టుపురాకుమారకులు సొంపున నేగిరి రాజముందరన్, 400

ఉ. గాటపుబోనులక జగురుగండలు సివ్వగిబండ్లు బాగురా
కోటులుఁ జిక్కముల్ దెలులుఁ గుంతములు దడవిండ్లుఁ దూపులక
మీటగుదీమముల్ మణులు మేలిమిమూలిక లీఁట లూని యా
ఫేటకు లానృపాలకుని క్రేవల నేగిరి కేవలత్వరన్, 401

తే. కణుజ సాళువమును జలకట్టె లగుడు
జాలిడేగయు మొదలైన మేలిడేగ
తెగలఁ దగ నేర్పరించి యత్రైముల నుంచి
కదలె నృపు వెంబడిన యూడిగముల గములు, 402

ఉ. చోరులగుండెలక దిగువసుల్ కిటకోబలుపాలిమ్మత్తుపుల్
కూగిరమ్మగోత్రమాంగముల గూల్చెడిపెగపిడుగుల్ గభీరభాం
కారనినాదముల్ ప్రళయకాలసదృశ్యగయాప్రధానముల్
భైరవబాహముల్ భటులపజ్జల నేగె మరుజ్జవోధతిన్, 403

సీ. ఎదిరించుసింగంబు బెడరించి వడి మించి నటల నుయ్యెలలూఁగుభటుడ నేను
గవి నున్నపులిఁ గన్నఁ గద్దించి గొబ్బున నీడిచి తే నోపు పోడ నేను
గరమూడి పైఁ జివుక్కున నెక్కి కరికుంభ మగలించుపరమసాహసుడ నేను
శరభంబుకాళ్ళు కొంచకపట్టి నేలతోఁ గొట్టజాలిన మహోగ్రుడను నేను

తే. గడిఁదికిటికోటిపాలిటివిడుగు నేను, నకలమ్మగముల నడఁచువంతకుడ నేను
దేవ యిఁకమమ్ముఁ దెలిసెదవీవయనుచు, వేటకాండ్రాడుమాటలు వేడ్కవినుచు,

వ. చనిచని, 405

మహాస్థగర—

కనియో భూపాలలోకాగ్రణి తనయెదురక గాఢవల్లి కనిశ్చే
దనమాద్యద్భుతాస్త్రలగతఘోరత్నస్ఫురత్పన్నగాలో
కనజాతాలతశంకాకలితగమనభాగ్గంధకుంభిచ్ఛటాధా
వనభీతక్షుద్రనానాధ్వగమృగనినవ్యాకులం బైన కానన్, 406

మ. కని యక్కాననదేశముక సుభటసంఘాతంబులోఁ జొచ్చి య
ల్లన నానామృగసంఘముల్ మెలఁగువట్లం బోగువారించి చు

- ట్టును ధానుష్కలుఁ గుంతధారు లగుబంటుల్ నిల్వ నేమించి శల
ఖనినాదంబులు దుందుభిస్సవము ధక్కానాదముల్ మించఁగన్, 407
- తే, కలయఁ జోవులు వెట్టింపఁ గరియుఁ గిరియుఁ
గాసరముఁ గేఢరియు డప్పికడిదియెలుఁగుఁ
బులియు మొచలగుమోములు గలఁ దొలుకఁ
జెదరి నలుదిక్కులకుఁ బాతె నదరి బెదరి, 408
- న, మఱియును, 409
- సీ, అగ్నియంత్రములు పెల్లాకాశ మవియింప భయమంది నెలవులఁ బాయనవియుఁ
బటహాశంఖధ్వజల్ బ్రహ్మాండ మగలింప నలంప నులికి శల్లిక్కులకుఁబుకునవియు
భటులకోలాహలాంధ్రము లన్నికడ లాన బెదరి జంటలు వాసి చెదరునవియు
ధానుష్కశింజినీధ్వజముల్ చెవిఁ బాట నులికిపాలున నిద్ర లుడుగునవియు
- తే, నగుచుఁ బటచుమ్మగంబులు నాఁగి మూఁగి
యడరి వెన్నాడి మున్నాడి యాక్రమించి
విక్రమించిరి ముంచిరి విశిఖవృష్టి
విభుండు గదియింపఁ బెక్కండ్లు వేటకాండ్లు 410
- చ, విలయభునాభునంబు లటవీసలి డిగ్గెన్ యంధ కాసురుం
డిల జనియించి క్రమ్మట ననేక శరీరము లెత్తెన్ విహ
నలము మహేశ్వరుం డమినిక బలురూపులఁ జెందెన్ యనన్
వెలసినసూకరప్రతి పులక దిక్కుల నిల్లు నిండఁగన్, 418
- ఉ, అప్పుడు చెంచులుక సుభటు లడ్డమువోయి లకోరికోలక
గప్పగ సంతకండు మునుగల్గఁ బయిక బడె జాగిలంబులుక
జెప్పెడి దేమి కోలములు చేకొని శస్త్రచయంబు లీఁటెలుక
గుప్పలుగాఁ బడక విఱుచుఁ గోటలఁ జిమ్ముచు జాగిలంబులున్, 412
- ఉ, సారెకుఁ బాలచేరు బలుజాగిలముల్ గబళించి యాద్యగా
నీరస మొప్పి దారసిలి యీఁటెల మీ భటాళి నొంచఁగాఁ
దారక కొప్పరింపుచును దంష్ట్రుల నిప్పుక లుప్పటిల్లఁగాఁ
బోరుకడిదివంది గొకబోయి పిడెంబునఁ గ్రుమ్మె చూలగన్, 418
- చ, ఇరువులు వాసి తారసిలు నిన్నిటి కిందట మేఁగి యొక్కొ
క్కర యొకపందిఁ జంపి యిదె కై కొనువారము సామి చూడు హె
చ్చరిక యటంచుఁ బల్కి పరుషధ్వని నొంటరికాం ద్రసేకసూ
కరముల గుప్పుగుప్పు మనఁగాఁ బడె గ్రమ్మిరి కంతపంతులన్, 414
- చ, తెలివగవెడిగుండ్లవలెఁ దేజము మీఱింబై రవాళ్లనం
క్తులు పదియైదు లొక్కమొగిఁ దూజినఁ గోటలఁ జిల్పి వైచుచుక

బళ్ బళ్ బల్లముల్ విటిచి భిల్లులు తల్లడ మంద నుద్ధతిన్
వలలను ద్రెంచి తేజపయి వచ్చుకీర్తి దొర నొంచె దూపునన్, 415

చ, గిరిగుహనుండి యొక్కహరి కేసల రాజుహయంబు మించినన్
హరి యనుపేర నేను జెలువందగఁ నీవును బూనినావె నా
స్థిర మగుపేరటన్నపగచే బలె బై కతుదేర భర్తయన్
శర మొకఁ డేయఁ ద్రెళ్ళక వెనక నిగుడక గటారునన్, 416

చ, అలయక లేడిదూడగుమి నాఁగెడుకోల్పులులక వధించు దం
తుల వెజపించుసింగములఁ ద్రుంచుఁ దదార్తికరోగ్ర శౌర్యముల్
గలశరభాళి నొంచు గమకంబున నాని గలంచు జంట పెం
దలలకడిందిజంతువుల ధర్మరతిం బతి చించు నొక్కటన్, 417

క, కిరికరిహరశరభాదుల, హరియింపుచు సుభటు లలర నట్టిపనులకున్
బార లేనిపిటికియయ్యలు, చరియింతురు శశకములకు జంబుకములకున్, 418

క, ఒకతూపున బలుమెకముల, నొకమెకము ననేక సాయకోత్కరముల నొ
క్కొకచో నడచుచు రాజ, న్యకులాగ్రణీ యపుడు వేటలాడె యధేచ్ఛన్ 419

క, కడువడిఁ బఱచెడుమెకమును, జెడుమెకమున్ బడుమెకంబుఁ జేడ్చుమెకమున్
బడలుమెక మడలుమెకమును, నెడయుమెకంబయ్యె నటవి నిలునిభటులచేన్,

ఉ, కండలు గుండెలుక మెదడు గాటపుఁజేవులు నెత్తు రేక మై
నిండె నరణ్యమంత మృగనిర్వరణోద్ధతి మాని యుండియున్
వెండియు భూవరుం డనుప వేటకుఁ మీటకుడేగ వేటయన్
గొండాక సేపు చూచి తగుకోరిక లిచ్చె బులిందకోటికిన్, 421

✽ ఇలుడు కైలాసస్థానంబుఁ జొచ్చి నపరివారుం డై ప్రీత్యమునొందుట ✽

ప, ఇన్విధంబున మృగయావినోదంబునన్ దనివిఁ జెంది పంది కుండేలు కదలీమృ
గంబు మొదలగు మెకంబులపలంబు పంచికొనుటకున్ దమలోఁ దమకు పలు
చందంబులగుండడిం బొందుపులింద బృందంబులక దిలకించి కించిద్దరహాసకంద
ళితవదనారవిందుండై యన్న రేంద్రసంక్రందనుండు కొంకవిశ్రమించు తలం
పున నపరిమితచమాసమాహాసమన్వితంబుగా నక్కాటడవి గడచి యక్కడకుఁ
జక్కనియు త్రరపుదిక్కునఁ బెక్కునించుదురులపండు వెన్నెలలోక్కట మొండు
కొన్న చెన్నునఁ గన్నులపండు నై యుండువెండికొండదండకుం బోయి కొం
డలఁ జెండుమన్నీనిచేతిచికిలిఖండాచాయలఁ గ్రేణిసేయశరవణంబు విలోకించి
త్రిలోకమోహనం బగు నవ్వనంబు దరియన్ జొచ్చి యచ్చట, 422

సీ, తనకీర్తివిలసనత్వము లేనగవునందుఁ దనచంద్రసామ్య మానసమునందుఁ
దనఖడ్గవిభవ మంతయుఁ గీలుజడయందుఁ దనప్రతాపము సుధాధరమునందుఁ

- దనకవలయహితత్వము నేత్రములయందుఁ దనగబ్బితన మురస్థిలమునందుఁ
దనధర్మసురుచిరత్వము కన్నుబొమలందు దనకాంచనసమృద్ధి తనువునందుఁ
తే, దనగభీరత నాభిహృదంబునందుఁ
దనమనోవిస్తృతి నితంబతలమునందు
నెలయ నిలుఁ డంతలోఁ దుంటవిలుతు చలువ
భంగి దులకించు నొక మోహనాంగి యయ్యె, 423
- వ, ఇత్రైఱంగున, 424
- ఉ, కోడమిటారిగబ్బిచనుగుబ్బుల నుబ్బెడునిండుప్రాయపుక
జేడియ యై యతం డరుదుఁ జెంది యమాత్యసుహృద్భటాదులక
జూడఁగ నందఱుక దనకు జోడుగఁ గైకొని రాఁడుపోడుముల్
గోడిగచంద మొందె నిలఘోటకరత్నముఁ దత్త్వణంబునన్, 425
- క, అన్నతనంబు వహించిన, తన్నుక దనవారి జూచి తద్దయు వగతో
నున్నంత నటకుఁ గొందఱు, కన్నియ లేతెంచి కరము కనికర మమరన్, 426
- తే, పలికి రోవెట్రి యింక నేల పరితపింప, గిరిజలోఁ గూడి శివుఁ డీడఁ గ్రీడసేయ
వచ్చినాఁ డింతలోనిందుజొచ్చుపురుషుఁ, డింతియకాఁగాక యనిశాపమిచ్చినాఁడు,
చ, నగజకుఁ బ్రీతిగా నిజగణంబులతోఁ దరుణేందుమాళియొక
మగువతనంబుఁ బూనికొనినాఁ డటుగావునఁ జూడు మివ్వనిక
ఖరమృగవన్నగంబులు నగంబులు మున్నగ స్త్రీలవైఖరిక
దగినవి యీశ్వరాజ్ఞ జపదాటఁగఁ నెవ్వరికైన శక్యమే, 428
- కా, ఏనర్వేశ్వరునాజ్ఞ యాదలల బ్రహ్మాండ్రాదికుల్ పూనికొం
ద్రాసర్వేశ్వరుఁ డాకుమారగురుఁ డాయధేందుకోటిరుఁ డు
ల్లాసం బొప్ప వసించినాఁ డదిగొ బాలాపాణిభృచ్చామర
వ్యాసంగానిలలోలకుంతలచయుం డై పొమ్ము ప్రార్థింపఁగన్, 429
- క, అని రుద్రకన్య లెఱిగించిన పడఁతుక యైనరాజశేఖరుఁ డలమిక
దనవాకుఁ దానుఁ గ్రక్కునఁ, జని గిరిజాసహితుఁ డైన శంభునిఁ గాంచెన్, 430
- తే, కాంచి బిగిచన్ను లిల మోవఁ గాంచనాద్రి
ధన్వసాదాజ్ఞములకు వందన మొనర్చి
యంజలి ఘటించి యభినతు లాచరించి
వినయ మొనయంగ నిట్లని విన్నవించె, 431
- చ, పరమదయానిధాన శివ పశ్యలలాట సహస్రకోటి భా
స్కరనిభతేజ మీ రిడినశాప మెఱుంగక వచ్చి యీవనాం
తరమున సేనలోడ వనితాత్వముఁ జెందితి నివ్వితారముక
భరణము సేయఁ జాల నింకఁ జాదుషముక గృహసేయవే యనన్, 432

చ, కలకల నవ్వి శంభుఁ డనుఁ గర్దమనందన యాఁడుచందమున్
దలఁగఁగఁ జేయు టొక్కటియు తక్క మఱొక్కవరం బొసంగెదన్
వలసినదేమి తెల్పుచునినన్ బరమేశ్వర యవ్యకాంక్షయున్
వలయునె నంచు నయ్యల శివాసతిచంగటి కేఁగి దీనతన్.

433

చ, కళకుమెఱుంగుఁ జెక్కులన్ గాటుకకన్నులనీరు జాఱఁగా
నలఁత జనించునూళ్ళు సెగ లాని ముఖాబ్జము వాడుదేఱఁగా
వలుఁదపిఱుందుభారమున వారనితోక్కటపాటు మీఱఁగా
నిలపయి సాగి మొక్కి యిల యీశ్వరి నిట్లని యెంచె ధీరతన్.

434

దండకము, శ్రీమద్రమాభద్రమాతంగయానామఃముఖ్యానావరగ్రామణీ కామినీ
కల్పితానల్పకల్పప్రసూనాది పూజాతిరాజత్వదాంభోజదీప్యన్నఖశ్రేణికాసాం
ద్రచంద్రాతపశ్రీసముత్ఫుల్ల భక్తిప్రియశ్రేణినేత్రోల్పలా, ఖణ్డితాశ్వద్విషదాన
వోద్యత్సలా, యత్సలామిత్ర మిత్రాగ్నిహోత్రాఖ్య నేత్రత్రయాలోకలోకైక
నిర్దాతృతానేతృతాజేతృతారీణచాతుర్య పారీణభేలావతీ, చారులావణ్యలీలావతీ
దేవతిర్యజ్ఞసమ్యాదికప్రాణిబాహ్యంతర వ్యాప్తిసుప్త్యాద్యవస్థా తిగజ్జప్తిరూపా
నురూపక్రియాకారణా కారరేఖావిలోకాతిలోక ప్రమాదాద్ధిసర్వగ్నభాలేక్ష
ణ, పద్మగర్భాండకోట్యర్ఘ్యదాయత్రసంక్షణ, నూత్నవీతూతితితూపరాక్షీణ
హృద్గ్రంథినిర్గంధనాత్మానసంధానసంబంధ భృన్మూలబంధానుభూతిప్రభూతాత్మ
సౌఖ్యాత్మకశ్లాఘ్యనిష్ఠైక సంధాయినీ, బంధురాష్ట్రాంగ యోగాంచితధ్యాయినీ,
కాయజాఖర్వగర్వాపహరప్రతాచారచంచ త్రవశిర్వసంచారిణీ, బాలచంద్రైక
రేఖాసముద్ధారిణీ, ధారుణీతోయతేజోమరుద్యోమతన్నాత్రతత్తా దృశప్రాణనా
దేంద్రియస్థానషట్పుక్రనాడివిశేషాకృతీ, హృద్యవీణానువాణ్యాది విద్యాకృతీ,
ప్రాకృతుల్ నిన్ను సర్వేశ్వరిక్ మూలశక్తిక్ బరంజ్యోతి నాద్యంతశూన్యక్
ద్రయీరూపిణిక్ గాంచి భావించఁగా లేక దాతూయణీదేవి వంచుకహిమయ్యోణి
భృత్యుష్త్రి వంచుక విలోకింతు రస్తాదృశాజ్ఞత్వ మాత్మక్ తమింపంగ భేదం
బుమాన్పంగ నీకే తగున్ దండ్రికంఁజెన్ బ్రజాకోటిపై దల్లిక్కి గూర్చిబా
హుశ్య మోతల్లి యే దొల్లి యేర్పిన మేదాన మేయోగ మేయూగ మేహస్
టఁ గావించినానో నినున్ జాడఁగాఁ గల్గె బ్రహ్మచరేంద్రాదిబృందారకేంద్ర
స్ఫురదధర్మకోటిరకోటితటిరత్నవిభాజమానప్రభారాజనీరాజతంబై ననీయంఘ్రి
యగ్గంబు నేవించితిన్ బూర్వజన్మార్జితాశేషదోషంబు నీనత్కటాక్షంబునం
బాసె నే నిన్ను వీక్షించి తిం కేమి కాంక్షింపఁగా నున్న దైనన్ మనశ్చంద
లత్వంబునన్ వేఁడదన్ వీరడకున్ దోడునీడైన యీయాఁడురూపంబుఁబ్రపిం
చి యుష్మత్కృపాభావితపాజ్యసామ్రాజ్యమున్ బాసి గాసిల్లగాఁ నోప నా

పూర్వపాపంబు మన్నించి నన్ను భవశ్శింకర శ్రేణిలో గూర్చి రక్షింపు
మోనాతి యేరితిఁ జెంతించినక విశ్వలోక ప్రపంచంబు నీచేతి దీచేతనాచేతన
శ్రేణి నేలాగు గావించ సూహించి తాలాగునక నీ కసాధ్యంబు లే నన్న
వో పన్నగపూజనమ్రాడులతోటిభృదేహినీ విశ్వసంమోహినీ సాధపాధోధి
రాడంతరాంత రత్నాంతరీపస్థిరా మధ్యమాద్యత్కరంబాటవీవాట ఘటదు
మూలస్థలీ దివ్యచంతామణి భద్రవీతాగ్రసంవాసినీ వాసవాద్యప్తదిక్పాలికాది
త్యగంధర్వరుద్రానిలవ్యాళ వక్త్రపురసిద్ధసాధ్యాది దివ్య సహకర్ణనారోధకణ్డోత్ప
లామోదలోభ భగ్నిమద్భంభరోజ్జృంభిత శ్రీసఖత్పర్వ భాస్వద్యయస్యామణి
చామరవాగ్రతజాతానిలాధూతనీలాలకస్నిగ్ధ ముగ్ధేందులీలనత్ఫల కస్తూరికా
చిత్రకోద్యాసినీ సంతతోల్లాసినీ గౌరి మాహేశ్వరీ శాశ్వతైశ్వర్యలక్ష్మీకరీశాం
కరీ కాళి కంకాళనాళికధారావళీ భీతభగ్నాశ్రితస్వీయవక్షోరుహతోజి భృద్గుర
దుర్గామహాదేవి దేవీమతల్లి శ్రితా ర్చితాభటాభల్లభిల్లి నన్ను గన్నతల్లి నమత్క
ల్పవల్లి నమస్తే నమస్తే నమః.

438

క, అని కొనియాడిన గిరిజా, వనజానన సంతసించి వల్లభుమదిలో
నెన రొలయఁదెలిపి యియ్యలఁ, గనుఁగొని యిట్లనియెఁ గరుఁగడలకొనంగన్
క, సగపాలు శంకరుండును, సగపా లే నగుట నీకు సగ మియ్యఁ దగు
మగువ వయి కొన్ని నాళ్ళుక, మగతనమునఁ గొన్నినాళ్ళు మను మిగమిఁదన్
వ, అని పలికి యప్పర మేశ్వరీ యిట్లనియె,

438

* { పార్వతీ దేవి యిలున కొనఁజా నము మగతనమును నొకమానము } *
మగువతనంబును గలుగునట్లు కరుణించుట

ఉ, ఎన్నిదినంబు లింతితన మీపు వహించి చరింతు పుర్విలో
నన్నిదినంబు లుండుము నృపాకృతి నెప్పటిపారుషంబుతో
నున్నపు డింతి వౌ తెఱుంగ కుండుము కామినివైన వేళ ము
న్నన్న నృపతర్వముక మఱచి యుండుము రెంటును సౌఖ్య ముజ్జేడిన్.

439

చ, వలదు విచార మన్నను భవానికి నయ్యల, మ్రొక్కి క్రమ్యుక
బలికే మహాప్రసాద మనపాయదయానిధి నీయనుజ్ఞచే
నలయక యొక్కమానము నృపాకృతిఁ జెందుచు నొక్కమాన మి
చ్చెలితన మొందుచుక గ్రమణ సేనెదఁ గాలము పంపవే యనన్.

440

క, మంచిది యటువలె నొక బొ, మ్మంచును బొమ్మంచు మోవిహసనాంకురముల్
మించఁగ గిరిసుత వంచిన, జంచలలోచనలు గోల్పఁ జెన నిల యనుచున్,

441

పంచచామరము—

ఇలాసుతాధినాథుఁ డానతిచ్చినక సవిస్మయా
త్తులె నహోదరుల్ నరేంద్ర తొంటియాపు వాసి య

య్యలుండు కాంతయై మత్తెక్కడక్కడకా మెలంగె నే
సలంబులకా జెలంగె దద్విధంబు చెల్పవే యనన్.

442

ఉ తమ్ములఁజూచి రామవసుధాపతి యిట్లును నట్లు గౌరిచే
నమ్మతిమై వరంబు గొని సర్వసుహృద్భటమంత్రిపుంగవుల్
గొమ్మలపోడుముల్ దొరసి కొల్వఁగ వాహనకోటి నొక్కచా
ర్యమ్మున డించి యయ్యల ప్రసన్నమతిక విహరించె గానలన్.

443

సీ, తిరుగు నొక్కొక్కచోటఁ జరణాబ్జములు సోక మహియెట్లు మెట్టదామరలుగాఁన
బలుకు నొక్కొక్కచోటఁ బలుకుఁజక్కెరలకై కలికిరాచిలుకలజలగ మొలయఁ
జూచు నొక్కొక్కచోటఁ జూపులు పొదలపై నెలసి తేఱులదాటు లినుమడింప
నవ్వు నొక్కొక్కచోట నవ్వు వెన్నేలలచే వనములో నెల్లఁగొన్ననలు మించఁ

తే, జొక్కముగఁ బాటఁబాడు నొక్కొక్కచోట

డగరకోయిల లెల్లఁ జుట్టజీక మరయ

సాలసి యొక్కొక్కచో నిల్చు సాగసుమేని

కమ్మతాపులు దిశలెల్ల గమ్ము మనఁగ,

444

ప, ఇన్విధంబునఁ బ్రథమమాసంబున నసమానవిలాసంబుల మించునమ్మించు
బోడి త్రిలోక కామినీకామనీయకంబులకు నాస్పదం బై సానుమత్సానుభాగం
బులఁ సానఁ దీరిన మానికంబువలె డంబు గని భువనరవనౌఘమేఘమాలిక
యందుఁ దులకించుతోలుకరిమించు మించుల వహించి మహితనికుంజపుంజమ్ముల
చేతువకా జారుమల్లికామతల్లికానముల్లాసంబు లెల్లఁ గొల్లలాడి కళంకు లేని
కొలంకులకెలంకులఁ బంకజప్రభపునివారువంబుగారవంబున సౌరు వడసి విడిసిన
చోట విడియక నిలిచినచోట నిలువక చూచినచోటఁ జూడకకోడెప్రాయంబు
తోడిచేడియలఁ గూడుకొని వేడుకతోఁ బెక్కుజూడలఁ గ్రీడించుచు నొక్క
నాడు చొక్కపుఁగొండకుఁ జక్కనిదక్షిణంబునఁ జుక్కలరాజుచక్కనికొడుకు
తపంబు సేయుపెక్కుతరుతాదులకా బెం పెక్కునొక్కయక్క జపుననంబు గని
దఱియకా జొచ్చి యచ్చట.

445

క, విహరించుచు విఘ్నాదా,విహరించుచు గాడ్పు మెలంగ విలసిల్లుచు న
మహిళామణి సహచరబహు, మహికటులకా గూడి గహనమధ్యమునందున్.

చ, గగనముతోడ రాయునొకగట్టుఁ గనుంగొని హాన్నచాయలకా
దగునొకదివ్యచంపకవనంబునఁ గంకణపద్మరేఖలకా
దగి కమలాకరత్వము యథాతథభావము బొసంగఁ జె
న్నగులుకునొక్కద్వీర్ధికఁ గనుంగొని తజ్జలమధ్యమంబునన్.

447

—❧— ఇలను బుధుండు వరించుట —❧—

క, మరునికా వేలుపురాచకొ, మరునికా నగుసాగసు మించ మహిమరహింపకా
దురుసుకప మూని తగుచం,దురుసుతు బుధుఁ జూచి యిల మనోజాతుర యై,

చ, ఎగుభుజముల్ వెడందయుర మిందుని గిందుని మించనినిసె
మొగ్గ మపరంజిడాల్ తలిరుమోవియుఁ జేరల మీఱుకన్నులున్
జిగి గలపెంకొడల్ గలిగి చెల్వు వహించిన యీతఁ డీడ జె
ట్టగుతప మూనినాఁడు చెలులార కనుంగొనుఁ డలఁచుఁ చెల్పుచున్, 449

క, వికచారవిందబృంద, ప్రకటతరామోదభరితపాటీరమరు
న్నికరచలాచలనీలా,లకలు సకలు గొల్వ నక్కొలఁకు సేరి వెఱన్, 450

తే, కలికిరాయంచవలె సోయగంపునడలు, గులుక నక్కొల్కి చెంగావీకోక వదలి
చలువపావడతోఁ జొచ్చెగొలఁకునెలకు, మారునైమారుఁడనుచుకఁటారిఁబోలి,
వ, అప్పడు, 452

చ, హళహళి సేయుచున్ జలరుహంబులు గోయుచు మీఁద వేయుచున్
నిలు మని మోచ్చరించుచు నీళ్ళను ముంచుచు నుత్సహించుచున్
బులుఁగులఁ దోలుచున్ గలువపువ్వుల వ్రాలుచుఁ దావిఁ గోలుచున్
వెలఁదుక లొండొరుల్ గొలన వేడుకఁ గూడుక కీడ్గ సేయఁగన్, 453

కా, తత్కంతాకుచైలభుట్టనసముద్యత్తుంగభంగైకరం
గత్కంతాతనమంజనంభ్రమర యుంకారానుకాంస్పర
త్కూత్కారాన్నితపారివారణక రాధూతారికోయప్తికా
ద్యుత్కంతార్భటి పీనులఁ బడిన నెంతో సామ్యుఁ డుద్భాంతుఁడై, 454

తే, తపముసాలించి వారిలోఁ దళుకునాలుఁ,గన్నులనుబాలుగన్నులచెన్ను వెలయు
నన్నులతచిన్నిప్రాయంపుఁజెన్నె లెల్లఁ, జోద్యుడడి తెప్పవేయక చూచెనంత,

తే, మోదమున నైదుతూపుల పాదుపాహు, తమ్మిదోడుమ్మి గొందిఁబెదమ్ముగ్రమ్మి
క్రమ్ముకొని దొమ్మి సేసిన సొమ్మసిల్లి, యమ్మహామహుఁ డిట్లను నెమ్మనమున, 456

ఉ, ఎక్కడనొండి వచ్చె నొకొ యిచ్చెలి యెవ్వనిముద్దుగుమ్మయో
యెక్కడిసోయగం బిది సురేంద్రునికొల్వు మెఱుంగుఁబోండ్ల కీ
చక్కదనంబు లున్నవె బిశ్రవసప్రభవుండు వింతగా
నిక్కలకంతకంతి సృజయింపఁగ నెట్టితపం బొనర్చెనో, 457

మ, చిగురాకుంజిగి నేలుఁ గేలుకవడాల్ చెందమ్మిచందంబునన్
సొగసొందున్ మొగ మిందుకాంతరుచి మించున్ మించుఁజెక్కుల్ జగా
పగడంబున్ బగడంబుగన్ బెదవి మేల్ పాలిండ్లు హొగిం డ్లనన్
దగురా యీమృగ రాజమధ్యసరిచానన్ గాన నే నెక్కడన్, 458

చ, పలుమఱు గప్పపెన్నెఱులు బారల గొల్వఁగ వచ్చు నచ్చపుఁ
చెలిజిగిచెరుటద్దముల నీడను సూడఁగ వచ్చుఁ గాంచనా
చలయుగి గల్గినన్ గలికిచన్దవతో నరితూఁగ వచ్చు ని
చ్చాలినడుమే యలంతి యని సింగము గెల్వఁగ వచ్చు బాపురే, 459

ఉ, కొంకక గుబ్బచన్నులను గుంతుమపంక మలంది చెక్కులక
సంకుమదంబుఁ బూసి నెఱజాణతనంబున జాతిక స్తురిక
బొంకము మీఱఁగా నుడుట బొట్టిడి పువ్వులకయ్యఁ జేర్చిమీ
నాంతునికేళి నేలి జవరాలికి బాళి ఘటించు నెన్నఁడో, 460

ఉ, ఏల తపంబులుక ప్రథము లీలలితాంగిని కూడి యుండినక
జాలదె యంచు నక్కొలఁతుఁ జయ్యన వెల్వడి వర్ణశాలకుక
బాళి దలిర్ప నేగి మునిబాలురచే బుధుఁ డయ్యిలాఖ్యసి
లాలకయాళులక నలుగు రైదుగురిక బిలిపించి యిట్లనన్, 461

చ, అలికుల వేణులార యిపు డజ్జవనంబునఁ దమ్మితూపులక
వెలఁదిని వేయియఁచుక వలఁచెవిక ధరియించిన నల్లగల్వపై
నొలసిన తేటిరఘంకృతుల కుల్కుఁచుఁ గుల్కుఁచుఁ గేళి నల్పునా
నలిసదళాక్షి కెవ్వఁ డధినాథుఁ డ దెవ్వతె దెల్పరే యనన్, 462

క, నెలతనయునిపదముల క, న్నెలఁతలు నతు లాచరించి నిలిచి యనఁకు య
చ్చెలి మా కెల్ల నధీశ్వరి, యిళి చేరని పువ్వువంటి దని తెల్పుటయన్, 463

క, తనయోగదృష్టిఁ గర్దమ, తనయోడంతంబు తుద మొదలు నేర్పడఁ గ
న్గొని నేర్పడరక బుధుఁ డ, వ్యసితల వీక్షించి పలికె వారనికరుణన్, 464

చ, సరసిజనేత్రలార శివశక్తవనంబున మీరు స్త్రీతృప్తముక
బొరసితి రింక మీజననముల్ ఫలియింపఁగ నాయనుజ్ఞఁ గిం
పురుషులభార్యలై సుఖముఁ బొందుఁడు వారల నే న్మజించి యి
ద్ధర మును నిల్పినాఁడ నని తత్త్వణ మందఱ పీడుకొల్పినన్, 465

క, ఇల యొక్కతె దక్కఁగ నిల, చలు లందఱు నతని యాజ్ఞచేఁ గింపురుమా
వలిఁ గలిసి వెలసి రొంటిగ, నిలిచినయిలఁజేరి బుధుఁ డనియె ననురక్తిన్, 466

చ, సరసమరాళసంగతిఁ బొసంగనిపద్మినిఁ బోలి కోకిల
స్ఫురణము లేనిమామిడిని బోలి మదభ్రమరాభియోగమున్
బొరయని పుష్పమందిరిని బోలి వృథా వసియింప నేల నక
వరునిగ నింకఁ జేకొని భవంబు ఫలంప సుఖంపవే చెల్లి, 467

ఉ, ఎవ్వఁడో వీడటంచు నను నిచ్చుఁ దలంపకు మిందుపుత్రుఁడక
జవ్వని నే బుధుండ నినుఁ జక్కఁ గనుంగొనినంతనుండయొక
బువ్వలుకాఁడు నాహృదయముక నొగిలింపుచు నున్నవాఁడు నీ
నవ్వుమొగంబు నామొగము నక గదియింపవె యాదరింపవే, 468

చ, ఇగురులవంటి నీయడుగు లిక్కడికక్కడ భూమి సోఁకనక
నొగిలెనొ యంచు నామనసు నొప్పి వహించితి దింత మక్కువన్
దగిలిన నన్నుఁ బాసి చన ధర్మపుగా దింక లెస్స చూడవే
మగువ యటంచు నాతఁ డనుమాటకు మో మఱ వంచి సిగ్గునన్, 469

చ, ఎఱవగ వంతురింప నలయిందునిభాసన వల్లె- స్వామి నీ
పలు కొనరించు తెంతయును భాగ్యము గాదె సుఖంపుఁ డిచ్చుకొ
వలసినయట్లు లేమిటికి న న్నడుగక బతి నీవు భార్య నే
నెలమి నొనర్చె మన్మథుఁడె యిద్దఱుకొ దగులాట మియ్యెడన్. 470

క అనుమాటలు చెవి నాటిన, ననుమానము మాని సౌమ్యుఁ డలరుచు నపు డ
య్యనుమానమధ్య తేకొని, యెను మానసభవునిపంతమీఁడెరంగన్. 471

ప, ఈవిధంబున నలభావజనిహావభావంబు లలర నయ్యలరుఁబోఁడిఁ బరిగ్రహించి
మించుపూవుతావుల గుబాళి-చు తనవర్ణశాలఁ బ్రవేశించె నప్పుడు. 472

తే, అయ్యలరుఁబోడి సిగ్గరి యయ్యు నిచ్చుఁ, బచ్చునింటిదునేదారి హెచ్చరింపఁ
బతికివిడమిచ్చి యడుగులుబ త్తినొత్త, బాళిగనుపించ దమిహెచ్చిపలికెబుధుఁడు.

నీ, కలికి కప్పరపుబాగా లొసంగినయట్ల వేడుకతో ముచ్చటాడి తేని
మగువ యా తెలియకుమడుపులిచ్చినయట్ల యెలమిఁ జెక్కిలిగీటనిచ్చి తేని
చెలి పాదములఁ గేలుఁజిగురు లుంచినయట్ల చిగుటచాతెఱ దయచేసి తేని
కొమ్మ వీజనములు చేకొనివిసరినయట్లక మ్మయ్యూర్పాలయఁ బైఁ గ్రమ్మి తేని

తే, వెలది తగుసేవ నీవు గావించినటుల, గోర్కి మీఱంగ నన్నేలుగొంటివేని
నేల యారస్య మీవేళఁ దాళనీయఁ, డించువిల్తుఁడు కౌగిలివే లతాంగి. 474

చ, అని మృదులోకులం దిడి నిజాంఘ్రిసరోజము లొత్తుచున్న చ
క్కనిచెలి మీఁదికిఁ దిగిచి గ్రక్కున నక్కున నుంచినంతఁ బ
క్కనఁ దనయంత వీడె సతికంచుక మిక్కురగాత్రసీమలక
మునుకొనియెక్ మరుం డిడినముల్కులొ నాఁ బులకాంకురావళుల్, 475

చ, చనుఁగవచేరి హేమకలశద్వయి దాచినచో వడంకుచుక
మినుకుకడానిచెక్కఁలను మీటఁగఁ బూనెడుచో వడంకుచుక
మొనసి కటిసువర్ణధర ముట్టినచోఁ బులకల్ వహించుచుక
వనబదళాక్షిఁ గూడునెడ వల్లభుకేళి దగెఁ దస్కు రాకృతిన్. 476

ఉ, అంటినఁ గందునో యనక యంగము నిర్దయవృత్తి మీఱఁ గాఁ
గింటికిఁ దార్చినుజ్జగునొ కెంజిగురట్టితి నాక మోవిఁ బ
ల్లంటు లొనర్చి చ్చనవ నలంగునొ నాక నఖాళిఁ జేరి పా
ల్లంటి రమించె నాథుఁడు స్వకార్యవరుల్ మగవార లెంచఁగన్. 477

నీ, నునుచెప్పుటలఁ గరంగిన యంగరాగ కుంకుమర క్రియెఱమట్టి కొమరు గాఁగ
నిర్దయాశ్లేషనన్నిహితాంగముఁ జెలంగుట భుజాభుజిఁ బెనంగుటలు గాఁగ
ననోన్యన్యదంతాచలాక్రాంతరవముఖోద్ధతు లాడుగఱచుచందములు గాఁగ
గల్గెనలచపేటగాఢవత్సో ఘట్టనామలు ముష్టిప్రహతులు గాఁగ

తే, జంకెనలు బాడిచూపులు బింకములు క
 శాతీరవములుం బైకొను నలవు లుల్ల
 నములు నగవులు దెగువలు సమము గాఁగ
 మల్ల యుద్ధంబుఁ బోలె దంపతుల రతము,

478

చ, ఇటువలె నయ్యులక గలిసి యిందుకుమారుడు చంద్రకాంతసం
 ఘటితలనద్వితద్దికల గ్రావగుహకుహరంబులక సర
 స్తటములఁ జల్వచప్పరపుజాయల మవ్వపుఁబువ్వఁదోటలక
 బటుతరమంజుకుంజగృహభాగములక విహరింపుచున్నెడన్,

479

క, కళలు గలవానికొడుకుక, గలిసినయయ్యలకు నొక్కకళ యై చనె న
 న్నెల యతఁడు గళవళింపఁగఁ, బొలఁకితనము మాని యంతఁ బురుషుండయ్యెన్

—❧— ఇల బుధులయెడలఁ బురూరవసుండను కుమారుం గనుట —❧—

చ, ఇలుఁ డిటులక నిజాకృతి వహించి మహేశ్వరునాజ్ఞ బోటి యై
 మెలఁగుట లచ్చటక బుధు రమించుట మాన మతిక్రమించుటల
 దెలియక మున్ను వేట చనుదెంచుట లెంచుచు సేన నవ్వన
 న్గలి పెదకక దొడంగె గిరిజానతిమాటకు దప్పు గల్గునే,

481

క, వన మెల్ల పెదకి యచ్చటఁ, దనసేనక గాన కతఁడు తహతహతోడక
 జనుదెంచి సరసిమధ్యంబున నుగ్రతపం బానర్చుబుధుఁ బొడగాంచెన్,

482

చ, పొడగని యమ్మహామహునిపొంతకుఁ బోయి నమస్కరించి యో
 యుదువతిపుత్ర బాహ్లి యన నొప్పెడుప్రోలికి నేను రాజ ని
 య్యుడవికి వేటవచ్చితి భటాదులఁ గూడుకపార లెల్ల నె
 క్కడఁ జనిరో ననుక విడిచి కాన ననక బుధుఁ డిట్లనుక గృహన్,

483

మ, వసుధాధీశ్వర నీభటుల్ పటుశిలావర్షంబుచే గొండ యు
 గ్రసమిరోద్ధతిఁ గొండఱుక మడిసి లింకక వారికై కుంది పా
 లనునిక బోలకు కందమూలఫలముల్ భక్షించి యియాశ్రమం
 బు సమస్తార్తిహరంబు నిల్చు మిచటక మోదంబుతో నాపుడున్,

484

శా, ఆబాహ్లికుఁడు నమ్మతించి యను నయ్యా మంత్రిసామంతనా
 నాబంధుప్రకరంబు లెల్ల ననిలోనక ద్రెళ్ళ నేకాకి నై
 నే బో నొల్ల పురంబుఁ జేర నిచటక మీ పాదముల్ గొల్చుచున్
 మీబోధల్ వినుచుక గ్రమింతు దినముల్ మీ రిప్పు డన్నట్టులన్,

485

క, విశదయశోమృతనిధికి, శశిబిందువుగాఁగ జెలఁగునత్తుతుఁ డెపుడా
 శశిబిందుడు భూభర మన,దృశగతి భరియించు గాక యింక ననివలుకన్

486

క, ఆలరాజతనయుఁ డలకుచు, నిలరాజ య్యైన మంచి దేదా దిచటక
 నిలువుము నీకు శుభంబులు, గలిగెడి నని తెలుప వరఁడు గైకొని నిలిచెన్

487

క. అన్నెల గడచినఁ గ్రమ్మఱఁ, గొన్నెల నగునుదురు గలుగుకోమలి యయ్యెన్
వెన్నెలగీముకుమారుడు, గన్ను లలరఁ, జూచి దానిఁ గలిసి సుఖించెన్, 488

క. మగువ యయి వలచి యుండున్, మగవాఁడై కొలిచియుండు మదనుని బావన్
మగతనయు మగువతనమును, జగతీనాయకుడు దనకు సఫలతఁ జెండన్, 489

తే. మగువ యై యున్న నెలయెల్ల మమతఁ జూచి

చాల ననురక్తుఁడై యుండఁ జంద్రజండు

మగతనము గన్న నెల యెల్ల మాన మూని

తా నతివీర క్తుఁడై ఘోరతపము సేయు,

490

క. విరహాగ్ని మాన్యుకొనఁ జను.కరణిఁ దరుణిఁ బాసినపుడు కాసారజలాం
తరమగున్ డగు నానం, దరసాంబుధిమగున్ డగు వతఁడు తెలిఁ గన్నన్ 491

క. నెలపట్టి యిటుల నలరఁగ, నిల యై యొక నెలయు మరల నిలుఁడై నెలయున్
మెలఁగుచుఁ గ్రమమునఁ దొమ్మిది, నెలలుసనఁబురూరపున్ గనియె నది యంతన్

తే. ఆరూరపుఁబోపింపుడనుచుచాత్త, గురున కొప్పించె బుధుఁడాతఁడురుసుధార
సంబు ద్రావించి పెంచె వాత్సల్యముంచి, యంచితకళాప్రపంచజ్ఞఁడయ్యెశిశువు,

ఉ. అంతట నంతి యా టుడిగి యయ్యిలుఁ డెప్పటిలీలఁ గొల్పఁగా

నెంతయుఁ గూర్చిపుట్టి బుధుఁ డీతని దుర్దశ మాను నిప్పడం

చాంతరవైరిహంత లగునత్రి భృగుచ్యవనాదిమానులన్

శాంతులఁ బిల్వఁగాఁ బనిచి చారునపర్య లొనర్చి యిట్లనున్,

494

శ్లో. ఇలుఁడశ్వమేధముచేసి శివునియనుగ్రహమునఁ దనస్తీర్త్యంబు తొలఁగించుకొనుటశ్శ

క. ఈయిలునియంగనాత్వముఁ, బాయంగాఁ జేయుటకు నుపాయం బేమో
మీయందఱు నాలోచన, సేయన్ దగు ననిన బారు చింతించునెడన్, 495

చ. క్రతువులహాదియక్తుఁడయి కర్దముఁ డచ్చటి కేగుదెంచి య
య్యతులును సౌమ్యుఁడున్ జలుపునర్చనలన్ ముద మంది పుత్రు నా

నతుఁ గని యాదరించి కరుణానిధి యాశివుఁ గూర్చి విశ్వవ

ర్ణిత మగునశ్వమేధ మొనరింపక యిద్దరవస్థ తీటునే,

496

క. మటుమాయ యాఁడుతన మొక్కటియు నడచుపని యదెంత గల దతని కతం
డెటువలె వలసిన నటువలె, ఘటియింపన్ గలఁ డటంచుఁ గర్దముఁడనినన్, 497

తే. అందఱును నవ్వుతించి శివార్చనముగ, నశ్వమేధంబు సేయించి రతనిచేత
యాగపరిపూర్ణ కాలంబునందుమునుల, కిందుధరుడు ప్రళయఁడై యిట్టులనియె,

ఉ. మీ రొనరించినట్టి హయమేధము మెచ్చితి మానులార మీ

కోరినయట్ల యయ్యిలునకున్ బురుషత్వము శాశ్వతంబుగాఁ

గూరిమి నిచ్చితిన్ మఱియుఁ గోరిక లున్న వె తెల్పుఁ డన్న న

కాఁతుణి కాగ్రణ్యునకుఁ గర్దమయ్యలు మ్రొక్కి నేడుకన్,

499

క, వేదాంతములకుఁ దోఁపని, నీదివ్యపదాంబుజములు నే మిప్పుడు స్వా
మీ దర్శించితి మింతియ, కాదే మామనసులందుఁ గలకోరికయున్. 500

క. నారీత్యము లే కెప్పటి, పారుషమున బ్రతుకు మనుచుఁ బలికిరిగదా
ఈరాజు నదియె యందటి, కోరిక యని పొగడ శివుఁ డగోచరుఁ డయ్యెన్. 501

క. మును లరిగి రంత నిలుఁడు బుధున వీడ్చొని యతనిపుత్రుఁ దోడ్చొని జనకుం
డకుమరి నేయఁ బ్రీతిపా, నగరమున నిలిచి భూజనంబులఁ బోషెన్ 502

నే, అతనివెనుకఁ బురారవుం డప్పురమున
కధివిభుం డయ్యె నటుగాన నశ్వమేధ
యాగ మఖిలార్థసాధకం బనుజులార
యని రఘుస్వామి మఱియని ట్లనుచుఁ బలికె. 503

క. భూనుత మైనయిలోపా,భ్యాసం బిది వినిన జనుల కఘనాశనమా
నానార్థంబులు జేకొలు, మానికముగ నశ్వమేధమఖిల మొదవున్. 504

— ❧ ❧ ❧ —

ఉ. సారసగేహీసీనుదృఢసారసనప్రవిమోక్షణక్రియా
సార సముజ్జ్వలస్థితసారసవస్తభురాధరామృతా
సార పదానురాగ ఘనసారసదాశివహారసారకా
సార సఖద్యశోప్రజవినారసదృఙ్మయనామనోహరా. 505

క. అబ్జారిబంధునయన జ,యాబ్జారిగ దాసిధనురుదగ్రశయాబ్జా
కుబ్జాతరుణీ రమణ క,కుబ్జాతగజోపమాంకుంభీంద్రహరీ. 506

కవిరాజవిరాజితము.

ఘనతరకారణ కల్పషకారణ కాయనికారణ కర్తృపరా!
సనకసనందన శక్తిజనందన సాధ్వభినందన సక్తమనా!
జనితవినోదన శక్త్యవనోదన చారువినోదన సర్వహరా!
వినతసుదుర్భవ విస్తృతదర్శక విస్ఫుటదర్శన వేద్యపదా! 507

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాల కృపాలలితకటాక్షువీక్షాసమాసాదితచతుర్విధాన
పద్య కవిత్యవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజు సకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోద్ధిర్ణ
విత్తిర్ణవైభవాధః కృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్యలక్ష్మీనిలాస ధురంధర
ధరాధిప సభాంతరస్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమనీషావిశేషమంధాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర వినయాదికగుణ రత్నాకర
కంకంటి వంశవంశుఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్పయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిధన విజితననందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రధాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
యణం బను మహాకావ్యంబునందుఁ సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీ ర సు

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః

శ్రీ మదుత్తరరామాయణము

అష్టమాశ్వాసము

శ్రీకాంతాధామ సుదం

తాకాంతాప్రేమ రవిసుతాదృక్కువల

వ్యాకీర్ణాతిశ్యామల

తాకలితసుధామ లక్షణాద్యభిరామా,

1

తే ఆవధరింపుము రామచంద్రావసీంద్ర

చంద్రుఁ రీడితిఁ జెల్వినసత్కథ విని

యనుజమణు లిర్వు రద్భుతాయ త్తచిత్తు

లగుచు నానంద మొంది రయ్యవశరమున,

2

—+— రాముఁ డశ్వమేధయాగము సేయుట —+—

చ, మనుకులరాజశేఖరుఁ డమందగుణాంబుధి రాముఁ డెంతయున్

ఘనహయమేధయాగకుతుకంబు మనంబున మించ లక్ష్యణున్

గనుఁగొని వత్స సీవు చని కశ్యపకుత్సవసిష్ఠకణ్వాము

ఖ్యనిఖలసంయమీశ్వరుల గ్రక్కునఁ దోడ్కొని రమ్ము నావుడున్ ,

3

ఉ, ఆలవణారియన్న పతియాసతి యశాదలఁ దాల్చి చెచ్చేరన్

గాలవకౌశికాత్రిభృగుకణ్వాపరాశరవామదేవహ

బాలివసిష్ఠకశ్యపవిభాండకముఖ్యుల వేదశాస్త్రముల్

చాల నెఱుంగు బ్రహ్మమునులన్ దొడితెచ్చె వినీతి హెచ్చుగన్ ,

4

ఉ, ఆంతకుమున్నె నిండుకొలు వై భరతాదులు గొల్వ నున్న భూ

కాంతుఁడు వారిరాక విని కాంచనవీతిక డిగ్గి నిర్మల

స్వాంతముతో నెదుర్కొని సువర్ణ కిరీటరుచుల్ తదియపా

దాంతికభూమి ముంచుకొన నందఱుల బ్రణమిల్లి వేడుకన్ ,

5

తే, వినయమునఁ దోడితెచ్చి వేర్వేట నముచి

తాననంబుల నునిచి హస్తాంబుజములు

మొగిచి తనచూపుఁ దేలు లమ్మునులవదన
పద్మములయందు నిగిడించి పలికె విభుఁడు,

6

చ, అనితరపుఁబ్బలార భువనాంచిత మాహాయమేధమేను మీ
యనుమతిఁ జేయువాఁడ నని యాత్మఁ దలంచితీ మీర రమ్మఖం
బునకు ననుజ్ఞ యిం డనిన లోరన నమ్మును లెల్లఁ బల్కి రో
జనవర ముజ్జగంబులకు నమ్మత మీ క్రతు వాచరింపవే.

7

తే, అన్యథాభావ మొందునే యధిప నీయ, మోఘసంకల్పమునకన్న ముదముఁజెంది
మోగ్ర నిలుచున్న లక్ష్మణమోముఁజూచి, పలికె నమ్మేటి గంభీర భాషణముల,

చ, హవనముఁ జూడఁగా రవిసుతాంగదవాయుజనిలజాంబవ
ద్గవయగవాక్షధూమ్మనలతారసుషేణసువేగ వేగద
ర్శివినతగంధమాదనదరీముఖమైందసుబాహు కేసరి
ద్వీవిదగజప్రజంఘముఖవీరకపీంద్రులఁ బిల్వ సంపుమా

9

మ, అసలాద్యన్వితు నవ్వీలీషణుని లంకాధ్యక్షు రప్పింపు చ
య్యనఁ బిల్పింపుము కేకయాధిపవిహదేత్సాధిరాధప్రవ
ర్ధనముఖ్యప్రియబంధులఁ హితసుహృత్సందోహముఁ గూడి ర
మ్మనుచుఁ లేఖలు పంపుమీ యఖలదేశాధీశరింఘోళికిన్.

10

శా. నానాదేశనివాసులై నద్విజులఁ నానాదీతీరవ
న్యానిత్యాశ్రయ లా మహర్షులను మింటఁ మించు నప్తర్షులఁ
నానాదేవధరస్థలాంతరములఁ నల్పొందు దేవర్షులఁ
నానాదిక్కుల నున్న బ్రహ్మఋషులఁ రప్పింపుమా గ్రక్కునన్.

11

తే, బ్రహ్మనిష్ఠాగరిష్ఠులై బ్రహ్మ బోలు, బ్రహ్మవర్షన మింపొంది బ్రహ్మవరత
బ్రహ్మలోకంబునవసించు బ్రహ్మమునుల, నసఘ ప్రార్థించిపిలిపింపుయాగములకు,

క, కవిగాయకపరిహాసక, వివిధస్తుతిపాఠకులను వీణావాద్య
ప్రవణుల నర్కవాంశిక, నివహము రప్పింపు యజ్ఞనిలయంబునకున్.

12

సీ, నైమిశారణ్యపుణ్యతోత్రమున మించు గోమతీనదితీరభూమియందుఁ
జాల్పు నెడల్పును శాస్త్రరీతి నెఱుంగు చతురశిల్పాచార్యజనులచేత
మఖమండపంబు నిర్మాణంబు సేయింపు ముష్కణశాలకు నన్నియెడల
బ్రాహ్మక్షత్రి యౌరవ్యశూద్రప్రముఖులు నిల్వఁ దగుఁజచ్చకొట్టములను

తే బాక్తసపుటిండ్లు నుగ్రాణముల నెలపులుఁ, బాకశాలలు మఠములనేకభోజ
నార్హశాలలు పటశాల లావణములు, గరిరథతురంగశాలలు గట్టఁబనుపు.

14

1. చలువచప్పరములుఁ జలివిందరులు నెడ, నెడలఁ గలుగఁ జేయు మెప్పటికిని
విపణివిధులందు వివిధవస్తువు లమ్మి, కొనుఁ దటంచు నైశ్యజనుల కనుము

15

సీ, పెనగలు గోదుమలో మినుములుఁ దిలలుముద్దములుమున్ను గఁ గలకా యథాన్యములు పర్వతాకారములు గాఁగఁ బోయింపు తండుబరాసులఁ దఱుచుగూర్పు దధిఘృతతైలముల్ మధుగుడశర్కరల్ కదళీఫలాదుల కందమూలముల తెగల్ దెప్పింపు పలుగాయగూరలు చాల నిప్పటినుండి సంగ్రహింపు

తే, మనఘ మఖసాధనము లై నయఖలవస్తు, సమితిమునుగల్గఘటియింపుశత సహస్ర సంఖ్యల రహించుగోవుల సర్వరత్న, భారకోటులజతగూర్చి పనుపు మటకు, 16

క, వివిధోక్తుల నేఁ దెలిపిన, యవియును నేఁ దెలుస మఱచినవియును జతగూర్పవలయు నని లక్ష్మణుతో, రవికులవతి దెలిపి మఱి భరతుతో ననియెన్, 17

ఉ, పౌరుల నిష్ట బాంధవుల బ్రాజ్ఞుల నంతిపురంబుకాంతలక దారకులక భటాదికులఁ దల్లుల నాశ్రితులక ధరాసుతా కారసువర్ణ పుత్రికను గ్రక్కున నధ్వరశాలఁ జేర్చు మీ చేరివనస్తువాహనవిశేషము లేమఱకుండు మచ్చటన్, 18

క, యాగమునకు శత్రుఘ్నుని, వేగంబునఁ బిల్వఁ జనుపు విసువక మఖశాలాగతు లగుయతులకు న,భ్యాగతులకుఁ పూజ సేయు మన్వహ మచటన్, 19

క, అని నిర్దేశించినఁ దన, యనుమతి నేకాగ్ర చిత్తులై విసువక యప్పనులేల్ల సంఘటించిన, యనుజన్మల మెచ్చి రాముఁ డనురాగమునన్, 20

క, సంపూర్ణాంగము లక్షణ, సంపన్న ముదీర్ణకృష్ణసారం జగుచుక బెంపొందుకాయము వెంబడి బంపె లక్ష్మణు ననేక బలసహితముగన్, 21

చ, అతఁడు ననేక సైనిక సమన్వితుఁడై బహుముఖ్యిగావళి యుతుఁ డయి శత్రుభీకరబలోద్ధతుఁడై చతురంతధారుణిఁ గ్రతుతురంగంబుఁ ద్రిప్పె భుజగర్వము దక్క సమస్తధారుణీ పతులును భీతు లై తన కుపాయముల్ దగ నిచ్చి కొల్వఁగన్, 22

ఉ, రాజకులాభిరాముఁ డగు రామునితమ్ముఁడు లక్ష్మణుండె యిత్తేజీ రక్షకుండు ధరధీరులు గల్గినఁ బట్టుఁ డటంచు న వ్యాజులలాటపట్టమున వ్రాసినబాల్ గని దానిఁ జేర రే రాజులు భీతు లై తమపురంబుల చెంతల సంచరింపఁగన్, 23

సీ, దక్షిణక్షితిధరోద్యద్గోపుర ద్వారమరక తాంతుక ఘాసనికర మొలసి పశ్చిమక్షానాథపట్టణప్రాకారవిర్మలస్ఫటికాథ నీడఁ జూచి యుత్తరోద్విశ బాహ్యోద్వానభూరుహచ్చాయాంతరముల విశ్రాంతిఁ జెంది ప్రాధరాధీశ్వర ప్రత్యగ్ర కేళికానీరజారకముల నీకు ద్రావి

తే, మఱియుఁ దక్కిన ధారుణీమండలముల, స్వైరవృత్తి నటంపుచు జానకీమనోహరాధ్వరమఖము క్రవాహ మలరె, శక్రజివైర్విరత్త నేజడుపు లేక, 24

ఉ, అంతకు మున్నె రామవసుధాధిపుఁ డాశ్రితజంధుమంత్రిసామంతసృపాస్తమిత్ర భటమండలి గొల్వఁగ గోమతీనదీ

ప్రాంతముఁ జేరి యందు భరతాదుల నధ్వరసాధనక్రియా
వంతులఁ గూర్చిఁ జూచి తగువైఖరి నందఱ నాదరింపుచున్. 25

శా, నానాభూములనుండి వచ్చిననరేంద్రశ్రేణులకా బంధులకా
భానుసౌదృపునికా విభీషణునిఁ దత్సార్వస్థులకా బ్రాంచిత
స్థానాభ్యంతరసీమలందు విడియింపకా బంచె శత్రుఘ్నునికా
(శ్రీ) నిండాఁ నృపాలుఁ డట్ల విడియించెకా వారి నమ్మేటియున్. 26

వ, మఱియును, 27

సీ, బ్రాహ్మణక్షత్రియప్రముఖుల, బూజించువట్ల నేమఱకుండు భరత యనుచు
గెలకులనుండి కావలయు యాగార్హవస్తువు లంది యిమ్ము శత్రుఘ్నుయనుచుఁ
నడుగువారలకు లే దనక యిష్టపదార్థరాసు లిమ్మా కపిరాజ యనుచు
గ్రతువిఘ్నకరులశిక్ష యొనర్చి క్రతువు రక్షణ యొనర్చుము విభీషణ యటంచు
తే, గొదవ వడినవి వేవేగఁ గొంచువచ్చి, నియతి నెఱవేర్చుభారంబు నీది సుమ్ము
వాయునందన యనుచు భూవరుఁడు వారి, వారినియమించుచితప్రవర్తనముల, 28

ఉ, మించినవేడ్క నట్లు నియమించి నృపాలుఁడు కాంచనేష్టికో
దంచితభూస్థలంబు ఖదిరాదికయూపయుతంబు రుక్మప
క్షాంచలపక్షిరాజచయనాథ్యము నౌమఖవాటముకా బ్రవే
శించె బులస్త్యకశ్యపవసిష్ఠశృగుప్రముఖార్యసప్తతికా. 29

తే, ఇవిధముబ్రవేశించి యెల్లజగము, లెల్ల రక్షింప దీక్ష వహించినట్టి
యాగదీక్షావిచక్షణుఁ డపుడు యజ్ఞ, దీక్షవహించె నకలదిదృఢు లలర, 30

సీ, స్థండిస్థితయూపసమ్యక్సమస్త్రాక్షణాక్షీణతంత్రయుగ్యాజకంబు
హోతృహస్తధవిత్రజాతవాతప్రజ్వలితకీలేశికావృతసభంబు
బరమాన్నపృషదాజ్యచరువపామితాదిహోమజస్వాహారవోల్లసితము
దత్తత్రియాహృష్టతరసభాస్తారలోకముహుర్ముహుశ్శిరఃకంపనంబు

తే, జంచదుద్దాతృసామగానాంచితంబు, విశ్రుతాధ్వర్యుఘ్నుగృజు ర్వేదమంత్ర
నికరమకలుషహవిరర్థనిర్జర ప్రసారితకరాజ్ఞ మగుచు నాజన్న మమరె, 31

చ, భరతునిచే ధరామరులుఁ బార్థివముఖ్యులు నన్న పానవి
స్ఫురణలఁ దృపులై ముదముఁ బొందిరి బ్రహ్మఋషుల్ విభీషణా
చరితసవర్యులకా గడుఁ బ్రసన్నతఁ జెందిరి యాచకుల్ విభా
కరసుతుఁ డిచ్చు నర్థముల కాంక్షలు దీటి సుఖించి రయ్యెడన్, 32

చ, ఎడపక యేడుఁగాల మిటు లేఁగఁగ లక్ష్యుఁడంతలోనఁ ద
త్తడిఁ గొని తెచ్చినకా నృపతి తద్దయు వేడుక యాగకృత్యముల్
నడుపుచునుండె విపులు దినంబును భోషనదక్షిణాదులకా
గడు ముదమంది రందఱును గాంక్షితముల్ గని రమ్రఖంబునన్, 33

చ, పలసినవారికిఁ పలయు వస్తువు లన్నియు నిత్తురే కదా
 నలినహితాత్మజాదికపినాయకు లొల్లక యున్నవారికిఁ
 బలిమిని బిల్చి భోజ్యములు భక్ష్యములుఁ ధనరత్నభూషణా
 వళులును గంధమాల్యము లపారిగ నిత్తురు సార్వకాలమునఁ, 34

చ, పలసినభోజనాభరణవస్త్రధనాదులఁ జెంది తృప్తులై
 పలుమఱుఁ జాలు చాల నని పల్కెడువారలె కాని మాకుఁ గా
 పలయు నొసంగు మం చనెడువారల మందున కై నఁ గాన మా
 స్థలమున జానకీవిభునిజన్మము వైభవ మెంచు శక్యమే, 35

తే, అర్థతెల్లఁ గృతార్థులై రండువలన, వ్యర్థులై రన్నదాతలు వసుధలోన
 లేమి కెచ్చెట వనియింప గీము లేక, తజ్జనులనామములయందె తావుకొనియె,

చ, మలినులు లేరు లేరు కృతమానశరీరులు లేరు పేద ల
 నైలవున నున్న యందఱు మణిమయభూషణభూషితల సము
 జ్జ్వలకనకాంబరుల మలయజస్రగవారితగంధగంధిలా
 ఖలదిశు లంచితార్థజతకిన్నరనాయకు లెంచిచూడఁగన్, 37

ఉ, ఆమఖవైభవంబునకు నద్భుత మంది మహర్షు లెంచి రా
 రా మును బ్రహ్మ చేసిన మహాధ్వరముఁ మఘవంతుయజ్ఞముఁ
 సోముని యాగముఁ దపనసూనుహవం బుదధీశుహోమ మీ
 రామునియశ్వమేధమఖరాజముతోఁ బ్రతిసేయవచ్చునే, 38

సీ, ఖర్వమహాఖర్వకై లాశములు కుప్ప వేసినచో నింత వెండి యగునె
 శతకోటికాంచనాచలములబంగారు గూడఁబెట్టిన నింతపై డి యగునె
 యర్చుదాయతరాహితాద్రిమణుల పోగొనర్చిన నిన్నిరత్నంబు లగునె
 యమితకల్పమహీరుహము లొక్కదిక్కున నిలిచి యిచ్చిన నిన్నివలువ లగునె

తే, నూలులక్షలుకామధేనువులుకూడి, యన్నియును బోటికొనఁగిన నిన్నిసముది
 తాంచితపదార్థనిచయంబు లవునె నవన, మిట్టులొనరించిరే తొల్లి యెవ్వతైన,

తే, అపనిజామాతృతాపేమ నర్కకులుని, కాత్మగతబీజనిచయంబు లన్నియునును
 భార్యమర్పింపఁదొడఁగెపో యనఁగ నక్ష, యంబులై నవి వివిధధాన్యంబు లిచట,

క ధనసామగ్రియు నానాజనసామగ్రియును రామజనవిభునకుఁ గ
 ల్గినకతన సీమహోత్సవ మొకరిం షక గాక లేక యొరులకు వశమే, 41

మ, అని సభ్యుల గొనియాడఁగా రఘుకులాధ్యక్షుండు సంవత్సరం
 బును బూర్ణంబుగ సాంగదక్షిణలచే బొల్పొంద యాగంబు సే
 యునెడక తన్మఖవైభవంబు గనఁగా నూహించి వాల్మీకి శి
 వ్యనికాయంబుఁ బ్రశిష్యసంఘము భజింపక వచ్చె నచ్చోటికిన్, 42

క. వచ్చినయమ్మనిచంద్రుని, హెచ్చినరహి నెదురుకొని నశేష్వరుఁ డట్టున్
బిచ్చి సపర్యల నాతని, యిచ్చ యలరఁ గుశల మడిగి యిట్లని పలికెన్, 43

చ, వరమునిచంద్ర మీ రిటకు వచ్చుట నామఖముఁ ఫలించె మీ
చరణయుగంబు సోకి క్రతుశాల పవిత్రతఁ జెందె మానుకా
ధ్వరవిధి పూర్ణ మాదనుక వచ్చినయమ్మనులట్ల మీరు నిం
దిరవుగ నిల్వఁ డంచు విడియించె దదర్శగృహంతరంబునన్, 44

కుశలపులువాల్కియాజ్ఞచేరామునికడకే తెందిరామాయణమునుగానము సేయుట

చ, ప్రశమనశీలుఁ డమ్మునియు భక్తి మెయిక్ దను వేఁడుకొన్న య
ద్దశరథరాముమాట జవదాఁటక తత్కృతుదర్శనక్రియా
వశుఁ డయి యందు నిల్చి పట్టువైణిక తాఢ్యుల నాత్మశిష్యులఁ
గుశలవులఁ మనోజ నలకూబరత్రయ్యులఁ జూచి యిట్లనున్, 45

చ, ప్రవణత మీఱ మీరు జప పాయక రామకథాప్రపంచ మీ
యవనిపుకొల్వకూటమున నధ్వరశాలల మాను లున్నచో
ట్ల వివణివీధులఁ వనములఁ బహురాజసభాంతరంబులఁ
గవిజనసన్నిధిఁ జదువఁ గా వలయుఁ జను లందఱుఁ వినన్, 46

చ, స్వరములుఁ దాళముల్ లయలు సారపుమీఱుకొలంబు తేర్పడఁ
జిరముగ మీకు నారదుఁడు సేసిన శిక్ష ఫలింప నింక మీ
రిరువురు వీణె లూని దిన మిర్వదిసర్గలతెక్క రాఘవే
శ్వరుసథఁ బాడఁ డవ్వభునిచారుచరిత్రము సభ్యు లా ననన్, 47

మ, ఫలమూలాశను లై ధనేచ్చ వహియింపఁ బోక రామాయణం
బెలమిఁ రేపటినుండియుఁ దొరఁగొనుం డెవ్వారు మీ రంచుఁ గే
వలమైత్రిఁ రఘుభర్త మి మ్మడిగినఁ బాల్కిమానీంద్రు శి
శుల మంచుఁ వచియింపుఁ డవ్వభుఁ దలంపుం డాత్మలోఁ దండ్రిగన్, 48

ఆ, ఏల యంటిరేని నిలతేనిఁ బ్రజ కెల్లఁ, దండ్రిగాఁ దలంపఁ దగవు గానఁ
దెలిసినాఁడ నటులఁ దలంపుఁ డవ్వభు నంచు, నానతిచ్చ నమ్మహర్షివిభుఁడు, 49

ఉ, ఆయతి యానతిచ్చినక్రియఁ జగతీసతిముద్దుమన్నలా
రేయిఁ గ్రమించి వేఁగుటయె రేపటికృత్యము తెల్లఁ దీర్చి వీ
ణాయితపాణు లై మునిగణంబుల సన్నిధి రాజులొద్ద దే
వాయితనంబులఁ వివణులందును గావ్యము పాడుచుఁ రహిన్, 50

చ, సమయమునఁ జూచి యొక్క-దివసంబునఁ రామునియజ్ఞశాల క
కొ-మరులు పోయి యందుఁ గవఁ గూడి విపంచిన లూని తాన మా
నములను రాగముల్ వినవినఁ జెలు వై చెవు లాన నందఱుఁ
బ్రమదపయోధిలో మానుఁగఁ బాడిరి రామచరిత్ర మింపుగన్, 51

- తే, శ్రుతులు బెరయుట స్వరములచొప్పు విడక
చాలశుద్ధతఁ గనుట దోషములఁ బాసి
ఘనవిధముగాన వడ్డంబుఁ గలసి మెలసి
యక్కవలచారి గానంబు సొక్కొనరై. 52
- చ, మదిఁ గన వారిగానమహిమం బది యెట్టిదో వార్ధు లెల్ల నొ
క్కదెసనె నిల్చిన ట్టులివుఁ గాంచినయట్టి సభాస్థలంబునక
బెసవిఁ గదల్చి పల్కుఁ డొక పెద్దయుఁ దద్దయు సద్దు మాన్పుచుక
గదలక చిత్రరూపములకై వడి నుండిరి పాటసాకులన్. 53
- చ, కొలువున నున్న రాజవరకోటులదివ్యమణివిభూషణ
వళులుఁ గరంగి నీరయి ప్రభాహగతిక బ్రవహించె నన్నచో
సలలితజానకీతనయ సారసుధారసచారుగాన భం
గులకుఁ గరంగు టెంత యతికోమలసభ్యజనాంతరంగముల్. 54
- మ, పదసందర్భము లర్థకల్పనలు శబ్దస్ఫూర్తు లుత్పేక్ష లిం
పు దలిర్పక ముని యాచరించినజగత్పూజ్యాది కావ్యంబులో
మొదటక జెప్పిన కొన్నిశ్లోకములు సమ్మోహంబుతో నాలకిం
చి నరేంద్రాన్వయ భర్త యక్కొమరులం జేసన్న వారింపుచున్. 55
- మ, సమయార్హం బగు హోమకృత్యములు నిష్కా దీర్చి రమ్యప్రదే
శమునక గొల్వయి కూరుచుండె మును లాచార్యుల్ మహేశ్రోత లా
గమతంత్రజ్ఞులు శాస్త్రవేత్తలు కవుల్ గాణల్ పురాణజ్ఞు లా
ప్రమణుల్ మంత్రులుఁ దమ్ము లాశ్రితులు భూపాలు ద్వితుల్ గొల్వఁగన్. 56
- క, కొలువుండి యక్కమారులఁ, బిలిపించి సమీపభూమిఁ బ్రీతి వనింపక
సెలవిచ్చినఁ బ్రతిబింబయు, గళముకవలె నున్నచారి గనుఁగొని సభ్యుల్. 57
- ఉ, ఈముఖకాంతు లీనగవు లీకనుదామర లీయెలుంగు లీ
చామనచాయ లీయెగుభుజంబుల పొంకము లీయరంబు లీ
కోమలమూర్తు లీవచనగుంధనలుక గనుఁగొన్న గట్టిగా
రాముఁలీల మించి రభిరామశరీరుల వీర లెవ్వరో. 58
- ఉ, హఠకీటికుండలభుజాంగదవస్త్రసుగంధమాల్యముల్
వీరు ధరింప కీజటిలవేషము లేటికీఁ దాల్చిరో శుభా
కారవిలాససంపదలఁ గంతుజయంతుల ధిక్కరించి నా
రేణుపిపుత్రులో ఋషుల కెక్కడి వీమహనీయరూపముల్. 59
- చ, అని లెమలోనఁ దాము బ్రజ లాడెడిసుద్దులసద్దు లొక్క పె
ట్ట నెగసె నంత లక్ష్మణుఁ డడంచె గరాంబుజసంజ్ఞ నవ్వు డ
జ్ఞనకకుమారి కాత్మజులు సారెలు చిక్కఁగఁ బెట్టి మేళమిం
చినకవహీయల్ మొరయుఁ జేయుచుఁ బొడిరి రంగురక్తులన్. 60

- క. నారదనిగదితసంక్షే, పారాధప్రథమసర్గ యాదిగ నాఁడిం
పారఁగ నిరువదిసర్గలు, వారలు వినిపించి రచటివారలు మెచ్చన్, 61
- చ. స్వరము లయారె మేలుశ్రుతి చాగురె మూర్ఛన కంపితంబు బా
పురె బలి రయ్యు డాల్ నెఱసెఁ బో నెఱమీటు కులంబుతాయి య
ద్విద స్ఫురితంబు లవ్వు యని తేనియ లొల్కెడి వారిపాట లా
దరణము మీఱఁగా విని ముదం బొదవఁ బతి మెచ్చ నెప్పుదిన్, 62
- క. ఈరీల మెచ్చి పతి పడి, వేలవరా లిమ్ము భరత వీరికి మఱియున్
లోలత నడగిన వన్నియు, వాలాయ మొసంగు మనిన వారలు నగుచున్, 63
- చ. కరములు మోడ్చి యోస్థపశిఖామఁదె కానఁఁ దాపనస్థితిఁ
బరఁగుచుఁ గందమూలముల భక్షణ సేయుచు నుండు మాకు దే
వర యిపుఁ డానతిచ్చిన సువర్ణము లేమిటి కేల నన్యవ
స్తురతి యటన్న లేనగవుతోఁ బతి వారలఁ జూచి క్రమ్మఱన్, 64
- చ. అనియె గుణాధ్యులార నిజ మా నది యీకృతి యెవ్వ రాచరిం
చియది యేప్రమాణమునఁ జెల్వగు నెవ్వని దీచరిత్ర మిం
దుల కభిధాన మే మెలమితో నిది యెవ్వరివంక నేర్చినా
రనిన విసీతులై కుశలవాహ్యయు లిట్లని రమ్మహత్తుతోన్, 65
- సీ. ఇనవంశ శేఖర ఈకావ్యమణిని నిర్మించిన సుకవి వాల్మీకిమాని
రామాయణం బనునామంబు దీనికిఁ గావించె నది భవత్కథయ సుమ్ము
మిను మిరువదినాల్గువేలగ్రంథం బిది యేనూలు సర్గల నింపుఁ గులుకుఁ
బట్టాభిషేచనపర్యంతకథ లాఱు కాండంబుల రచించెఁ గడవటికథ
- తే. నవల నుత్తరకాండంబునం దమర్చె, నమ్మహామాని యతనిదయానిరూఢి
నేము నేర్చితి మిది విన నిచ్చగల్గె, నేని వినఁ దగు దినమును నివ్వధమున, 66
- ప. అని మఱియు నిట్లనిరి, 67
- క. ఇష్టానిష్టలు దీర్చిన, పిమ్మట నొకకొంతసేపు ప్రియమున నిక్కా
వ్యమ్ము వినవలయు మాగీ,తిమ్ములు సాఫల్య మొంద ధరణీక యనన్, 68
- ఆ. నమ్మతించి రామజనపతి బహుమతిఁ వెలయ వారిఁ బనిచి ద్విజపురోహి
తార్యబంధునహితుఁ డై యాగనుండసా,భ్యంతరమున నుండె నర్హవిధుల, 69
- చ. దినదిన మిట్లు వచ్చి పగతీసతిమన్నలు పువ్వుఁడేనె వం
చినగతిఁ గప్రపురజము చిందిన కైవడి జాజిపొట్లముల్
మునుకొని విప్పినట్లు లతిమోహనగానక లానిరూఢి న
య్యిసకులుమోగిల నచ్చరిత మిం పెరుగఁ వినిపించుచున్నడన్, 70
- చ. జనవరుఁ డంత నొక్కదివసంబున వారితనూవిలాసముల్
గనుఁగొని జానకీమరణికైవడి నున్నవి వీరియాపు ల

- వ్యసజదభాక్షిక్ మును కవల్ జనియించి రటంచు వింటి న
త్రనయతె యీశుభాకృతులు తక్కిన నీ చెలువంబు లుండునె 71
- చ, జడలు ధరించి కృష్ణమృగ చర్మములుక సలునారచీరలుక
గొడుగులు దానుఁ గట్టుకొని కూరలఁ గాయల తుత్తు మాన్పుచుక
గుడికొనునంత రేవగలుఁ గుందుచు నెంత సలంగియున్నదో
యడవులలోన నీత యకటా యిఁకఁ జూడక యెట్టు తాళుదున్ , 72
- ఉ, ట్కాసుతఁ బాసి నేను బహుకాలము తాళితి ధైర్యశాలి నై
యాసతిఁ బిల్వ నంపి ప్రజలందఱు నమ్మికఁ జెంద నీసభక
బాస యొనర్ప బంచి యిఁకఁ బావని యా పెఱిఁగింపకుండినక
నానుతు లంచు నీరి బ్రజ నమ్మునె యంచుఁ దలంచి చెచ్చెఱన్ , 73
- తే, చెంత నిలుచున్న శత్రుఘ్నుఁ జేరఁ బిలిచి, పలికె నిటు లని యోవత్సవవసుత వి
భీషణసుపేణులను వెంటబెట్టుకొని య, కల్మషుం జైన వాల్మీకిఁ గానబోయి, 74
- రఘుపుంగవుండు వాల్మీక్యాశ్రమంబున నున్న సీతం బిలిపించుట ←—
- చ, పనకజ ధర్మచారిణియు సాధ్వియు నొట యెఱింగియుండియుక
జనులొనరించునిందఁ బడఁ జాలక వీడినమాత్రమంతె యి
జ్జనులకుఁ బ్రశ్నియం బొదవ నభ్యులలో శవధంబుఁ బల్క స
వ్యసజదభాక్షిఁ దోడుకొని వచ్చుట మే లను మమ్మునీంద్రుతోన్ , 75
- క, ఈమాట కమ్మహాముని, యేమని ప్రతిభాష లానడిచ్చునో నీతా
భాషిని హృదయస్థితి గని, యే మనునో యదియు దెలిసి యేతెం డనినన్ , 76
- ఉ, స్వామి మిహాప్రసాద మని వారలు సల్వురు నమ్మహాముని
గ్రామణి యున్నచోటి కధికత్వర నేఁగి నెమస్కరించి శ్రీ
రామనృపాలుమాటల తెఱు గెఱిఁగింప నతండు వల్కఁ దా
నేమి దలంచె నట్ల ఘటియించు ధరాసుత శంక యేఱికిన్ , 77
- క, పతిదేవతాశిరోనుణి, షీతిసుత శవధంబు నేయు సిద్ధము రేపా
షీతిపతికిఁ దెల్పుఁ డిది యని, యతఁ డనిచిన వారు వచ్చి యధిపతితోడన్ , 78
- ఉ, అమ్మునిమాట లెల్ల విసయమ్మునఁ దెల్పిన రాముఁ జెంతయుక
సమృద్ధ మంది యందుఁ గలసభ్యుల నందఱఁ జూచి యెల్లలో
కమ్ములు మెచ్చ రేపు జనక ప్రభుకన్యక యీశభక యథా
ర్థమ్ముగఁ బూని పల్కు శవధంబు విసం దగు మీఱ లిందఱున్ , 79
- చ, శవధము నేయుచో నయిన జానకి నత్య మెఱుంగుఁడి యనక
దపసులు ధారుణీపతులుఁ దక్కినజాతులవారు బాంధవుల్
కపులు నిశాచరుల్ హితులుఁ గాతుకవిస్తయభీతిమగ్నులై
రపుడు నృపాలుఁ డాజనుల నందఱ నిండ్లకుఁ బంచె నాఁటికిన్ , 80

వ, ఇవిధంబున సభాసదుల నందఱు విడిదలకుఁ బనిచి ననిచిన ముదంబున నత్త
 పనవిభావరిష్టం డవ్వభావరిష్టం గ్రమించి మఱునాఁ డరుణోదయంబున గోమతి
 జలంబులఁ బ్రాతఃకరణీయంబు లొనర్చి యుప్పిన్న దాదిదేవతార్చనంబు లాచరించి
 సమంచితప్రకారంబున బహిర్మండపంబు ప్రవేశించి భరతాదిసోదరులునుసుగ్రీ
 వాదివాసరులును విభీషణాదిరాక్షసులును విదేహరాజ కేకయరాజ ప్రముఖ
 బాంధవులును బ్రవర్ధనాదిమిత్రులును సుమంత్రాదిమంత్రిజనంబులును మధు
 మద్విజయభద్రాదినర్తసఖులును బరివేష్టించి కొలువ నిండుకొలు వుండి పృథివీ
 సుతాకథితాపితథశవధవచో విధాశ్రవణకుతూహలంబునఁ బఱు తెంచిన వసిష్ఠ
 బామ దేవదేవల పులహపులస్త్య శత్రుపాగస్త్య విశ్వామిత్రరుచికాగ్ని మిత్ర
 మైత్రేయభృగుచ్యవనపరాశరాత్రేయకాత్యాయన గౌతమ శ్వేతశాతాతప
 సుతపోవరతంతుభరద్వాజబాలఖిల్యమాద్వల్యమాండవ్యవిభాండక మార్కండేయ
 కౌండిన్య కణ్వప్రస్కణ్వప్ర దేవశ్రీవసముశ్యశృంగ మతంగమంకణాంగిరసశతా
 నందమందపాల జాపాలి గాలవ పైలపౌలస్త్యదుర్వాసఃపర్వతనారదదళాదపిప్ప
 లాదప్రముఖమహర్షులకుఁ బ్రేతుత్థానాదు లొనరించి యుచితానసంబులనుండ
 నియమించి పాంచాలమాళవగౌళచోళమళయాళ మగధమత్స్యమద్రద్ర విడ
 విదర్భశకసింధుగాంధారసౌవీర కేరళ కాశ్మీరచేదిప్రముఖనిఖిల దేశాధినాథులనపరి
 వారంబుగాఁ దగుచోట్లం గూర్చుండ నియోగించి బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్య
 శూద్రులుఁ దక్కినపౌరజానపదాదిప్రకృతిజనంబులు నానాదిగంతరాగతవిద్య
 త్కవినటగాయకపరిహాసకముఖయాచకనివహంబులు నలుదిక్కులఁ గ్రీక్కిఱిసి
 నివసించి నిలిపవిభువై భవంబునఁ బొంపిరిపోవుచుఁ బ్రాచేతసాగమనంబు బ్రతీ
 టింపుచున్నయెడ నక్కడ వాల్మీకిమాసింద్రుడు దొలిసారిఁడు విజాశ్రమంబున
 నున్న జనకనందననుఁ దాను విడిసిన గోమతీతటాశ్రమంబునకుఁ బిలిపించిన
 వాఁడు గావున నద్దేవి నవలొకించి తల్లి భవద్వల్లభుఁ డగురఘువంశవల్లభుండు
 నీయుల్లంబు తెల్లంబుగాఁ దెలిసియుఁ బ్రల్లదంబులు వలికిన త్కుల్లకజనంబులు
 విశ్వసింప విశ్వవర్ణితబ్రహ్మర్షీశ్వరసభామధ్యంబున నీచేత శవధంబు లాడింపఁ
 దలంచి నిన్ను వెంటఁబెట్టుకొని రమ్మని నన్నుఁ బనిచినవాఁ డతనివచనం బలంఘ
 నియం బదిగాక నినువంటివతివ్రతలకు బతియనుమతిం బ్రసర్తించుట స్వభావ
 సిద్ధము గదా యని తెలిసిన నప్పల్లవపాణి వ్రాశేశ్వరశంధర్మనంబు నేఁటి
 కయిన నీనవంబునన్ గలిగెఁ గదా యను మోదంబును దనపట్టంపుదేవిపైనిట్టి
 వట్టిశంకయంబులు పుట్టిన నప్పట్టభద్రుండు రచ్చం బెట్ట నెట్లు దలంచెనో యను
 ఖేదంబును మనంబునన్ బెనంగొనఁ గనుఁగొనలన్ బాటిల్లుకాటుక కన్నీరు
 తెప్పలతుడ నప్పళింపుచు నవ్వరమతపస్విదిక్కు చూడ్కులు నిగిడించి మహాత్మా
 యెట్టిపుట్టువునఁ బుట్టిన నెంతవానిచేబట్టిగ నెట్టియిల్లు మెట్టిన నాఱడినోములు

నోచిన ననువంటిమచ్చకంటికిఁ దత్ఫలం బనుభవింపక పోవచ్చునే రచ్చలోనికి వచ్చి బాస యిచ్చి పొమ్మని పుడమితేఁడు నొడివినమాట జవదాఁటఁ గూడునే మందిది తామసింప నేల విజయంబు చేయుం డని తెగువ గోఁపం బనికి కమలరంధ్రుని వెనుకొను కమలామహాదేవచందంబున డెందంబునఁ బాయనిశోకాంధకారంబు వెనుక వేసికొనెనన సవరభాగంబునఁ గనుపట్టుకీలు గంటుతో భుజపత్రవల్లలో త్రరియంబున నాచ్ఛాదించిన ఘనస్తనకనకకలశ యుగళంబుతోఁ బ్రపదంబులపై దిగజాఱఁ గట్టిన వలిపెంపునారచీరలతోఁ బహు కాలపరీతరఘువల్లభాయల్లక భరంబునఁ గృశియిం దినమోహనాంగకంబులతో నిటలతటంబున నెఱసినచిరునికరంబుతోఁ గపాలముకురంబులపై దిగజాఱు రయనఖంజనాంజనసమంజసాశ్రు జలధారాప్రవాహాబుతో నప్పటప్పటికి నిగి డించునిట్టార్చునెగలఁ బొగిలినచిగురుమోవితోఁ జన్పఁబోయినచిన్నారి ముద్దు మొగంబుతో నాద్యంతంబులఁ దాను బడినయలజడితలంపునఁ బుట్టు నివ్వెఱి పాటునం జేడ్చుచిత్తంబుతో మహాగుభామధ్యంబున నెట్టుకొని నిలిచి నిర్లజ్జనై యెట్లు మాటలాడుదుననుభయంబునఁ బొడము స్వేదకంపంబులతో నిన్నియగ చాట్లకు లోనయ్యుఁ దనవలెఁ బ్రాణంబుపై నాసుఁ బూనిన మానవతులు గలరే యనుతలంపునఁ బాడుకొను దీనభావంబుతో గడగడ వడంకు నెన్నడు ముతో నెడనెడఁ దడఁబడు నడుగుఁదామరలతోఁ దల్లి నీకడుపునఁ బుట్టి యిట్టిఱుట్టిన కొడిగట్టితింగదా యనునిట్టలఁపునగవునఁ బుడమిపై నెలకొల్పు చూడ్కులతో నైవంబు నలుపురిలోఁ దన్ను దలవంచీకొనం జేసెఁగదా యనువిన్నదనంబున వంచినశిరంబుతోఁ గరకమలంబులు ముకుళించుకొని యవ్వలుఁగంటి మిన్న పంటవలంతియల్లుండు కొలుపున్న బహిర్నండవంబునకు వాల్చీకివెంట నరుగుదెంచునప్పు డయ్యెప్పులకుప్పం దప్పక చూచి కన్నులఁ జప్పిలుకొక బాష్పధారలతో నయ్యయో తల్లి రామభద్రునిసంతటి పట్ట భద్రునిఁజెట్టపట్టిన నిన్నువంటిసాభాగ్యవతికినట్టడవులనెట్టుకొని నారచీరలుగట్టు కొని యిట్టి యగచాట్లకు లోఁబడవలసెఁగా యనువారును నీయుత్తమురాలి గుణవిశేషంబు లెఱింగియుఁ బతంగకలపుంగవుల డంతరంగంబునఁ గరుణ దొఱంగి యడవులఁ ద్రోచి యెఱసాహసంబుచేసెఁ జూచితిరే యనువారును నవనివిభండు లోకావపాదభయంబునఁ గళత్రాభిగమనంబు విడుచుట దొడ్డగా దతనిమాట జవదాఁటక యిప్పరమపావని తపోవనంబులు డాసి గాసి కోర్చి ప్రాణంబులు భరించుట దొడ్డనువారును నసువులుడిగి వసుమతీపతిఁ బ్రజాపరం పరలచేత మాటలం బెట్టుట పాటి గాదని కాక తేకున్న నీ లోకమాత కాకుత్స్థు నెడఁబాసి ప్రాణంబు లాశించునే యనువారును నేకపక్షీవ్రతండుగు రఘు సాధుని ధైర్యైర్థ్యంబులు నీతానతిపాతివ్రత్యసత్యంబులు నింతయొప్పునే యను

హరును నై బహువిధంబులక బలుకు నానాజనంబులకోలాహలంబులు నలు దిక్కులం బిక్కటిల్లి చతుస్సముద్రఘోషంబు లొక్కదిక్కునగ్రిక్కిరిసి నట్లు పెక్కుసంత లొక్కటి యైన తెఱంగున బహుళకోలాహలంబు లక్కిలువునఁ గలిగి యుండె నప్పుడు సీతాశపథసంశ్రవణతత్పరత్వంబునఁ బితామహుండు మహేంద్రశమనవరుణ కుబేరాదిలోకపాలక వసురుద్రానిత్య మరుత్తుషి తామర గరుడగంధర్వసిద్ధసాధ్య యక్షకిన్నరకింపురుష నభశ్చరభాస్వర మహారాజక ప్రముఖనిఖిలబద్ధిర్ముఖసమన్వితుండైవచ్చి దివ్యచురీరమణీయవిమానకోటులతో జదలెల్ల నలంకరింపనయ్యెడ బృందారక బృందమందారమాలికాగంధసంబంధమం ధరగంధవహుం డప్పరివత్తుపై నొలపి నీలాగున భూలోకంబునకగలిగిన సకల జనసమూహంబులు దిగువనుండి కనుంగొన దేవలోకంబునం గలిగిన సకల దేవతాగణంబులు దివినుండి కనుంగొన సీతాంగనాసహితంబుగా నమృతాసభా మండపంబు దక్షిణాక్షిణాద్విరఘువీరుని పురోభాగంబున నిలిచి వాల్మీకిమహర్షి శేఖరుం డచ్చటి ప్రజలకలకలంబులు చేసన్న నివారించి యాసన్నులై దివి నున్న దేవతలును సభ నున్న సమస్తజనంబులును నాకర్ణింపఁ బ్రావృడంభోదగంభీర ఘోషంబున నిట్లనియె.

81

॥ భూపుత్రి నిష్కల్మష యని వాల్మీకి సభాసదులు విన రామునితోఁ జెప్పట ॥
మ. దిననాథాన్వయ యాధరాతనయ సాశిప్రత్యముఁ సత్యముఁ
గనియుఁ సీపు జినాపవాదగతశంకఁ నిండుచూలాలిఁ గౌ
ననసీమఁ దిగఁ ద్రోయఁ బంచుటయు దైవ్యం బొంది యస్పద్యనం
బురకఁ వచ్చి కుశుఁ ॥ ౧౦ ॥ గనియె సీపుఞ్చుల్ భవత్పుత్రకుళి.

82

చ. విలసితధర్మచాణిఁ నివేకవతీమణి సీత సుస్వభా
వులు యమలార్యకుళి కుశలపుల్ గ్రహియింపుము వీరి మువ్వరన్
వల పనుమాన మొంద నిటువంటి మహాసభఁ జేరి కల్గి తే
బలుకుదునయ్య బొంకినఁ తపంబు ఫలించునటయ్య మానికిన్.

84

చ. బుధుసుతుఁ డౌ ప్రచేతసునిపుత్రుడనై శ్రుతులెల్ల నేర్చినే
నధికతపోవిభూతిఁ జెలువంది యసత్యము లాడ నేర్తు నే
యధిప మనోవచాక్రియల నన్య మెఱుంగదు సీత క్షీరవా
రిధిసుతకున్ హిమాచలవరేణ్యజనన్ బ్రతి సద్గుణోన్నతిన్.

83

ఉ. చారుపతివ్రతాత్యమున జానకి పెద్ద యూసుమున్నతిన్
ధారుణి పెద్ద దైర్యసముదగ్రత మేరుపు పెద్ద తప్పులే
దారసినాడ సీతహృదయంబు వియన్నకుదగ్గిలో యముఁ
సారసవైరి భాస్కరులు సర్వసుపర్వులు సాక్షిగా నృపా.

85

ఉ. భూసుతకోస మే గనుగ బొంకితివేనియఁ బెద్దకాలమున్
జేసిన నాతఁలంబు రహిఁ జెందక నిష్ఫల మా జనంబు వి

- శ్వాసము నొందఁ జేయుటకు స్వాంతము గల్గిన మీ కోరిన
ట్రిసభవారలెల్ల విన నియ్యమయ్య శపథంబు వల్కెడిన్, 86
- మ, అని వాల్మీకిమహామునీంద్రుఁ డపు డయ్యాస్థాన మెల్లఁ గలం
గ నితాంతిస్థితబుద్ధి నెట్లు వలుకఁ గాకుత్స్థరాశ్లోచ
య్యన బద్ధాంజలియై వదించె ననఘాత్తా సీత లోకైకపా
వని యెంచుక మును లంకలోన దెలిసెన్ వహ్నిప్రవేశంబునన్, 87
- చ, తెలిసియు లోకు లాడునడి దీర్ఘగఁ గూడక యింత సేనితిఁ
గల దపరాధ మోర్పుఁ డలుకఁ వల దిక్కవ లస్తయిదుపు
త్తులగుదు రీపె సాధ్యులుగు రూఢిగ నింకొకసారి సీత యిం
దలిప్రజ లా ననంగ శపథం బొనరించినఁ జాల మేలగున్ 88
- వ, అని మఱియు నిట్లనియె, 89
- ఆ, అనఘ మీరు పలుకు నంతకంటెను సీత, యాడుశపథ మెంత యైన నిచటి
ప్రజల కాపె పలుకుపలుకునఁ గాని ప్రత్యయము పుట్టదనుచు నధిపుఁడనిన 90
- భూమిదేవి సీతాదేవి గై సేసి రసాతలంబునకుఁ గోపోవుట —
- ఉ, ఆరఘవీదుమాటలకు నద్భుత మందిరి తత్పఞానదుల్
వారిజసంభవాదిసురవక్త్రులు మేలని మెచ్చి రచ్చటన్
సారసుమావళుల్ గురిసెఁ జల్లనివాసన లుల్లసిల్లఁగా
సారెకు గంధసారగిరిసారగమీరము వీచెఁ బై పయన్, 91
- ఉ, అప్పుడు సీత రాముని పదాంబుజముల్ హృదయాంబుజంబునఁ
దప్పక నిల్పి ధీరత నుదజ్జులు యై తలవాంచి ధాత్రి పై
నొప్పు నిజావలోకనము లుంచి కరాంబుజముల్ మొగిడ్చి తా
నెప్పు తెలుంగుతో సభికు లెల్లను విస్తయ మంద నెట్లనున్, 92
- శా, రామస్వామిపదాంబుజంబు లెద నారాధింతునేనిక సదా
రామాజ్ఞా జరియింతునేనిఁ దగుజాగ్రత్సన్న సుప్త్యాదులఁ
రాముఁ దప్పనిదాన నొటయు యథార్థం బేని నాతెల్లి యో
భూమి యాయెడఁ దోవఁ జూపి ననుఁ గొలపోవపు నీలోనికిన్, 93
- వ, అని శతానందపురందరాదిబృందారకసందోహంబునకు నానందంబును సనకస
నందనాదికర్తృదిబృందారకులకున్ బరమాద్భుతంబుననుర వానరనిశాచరప్రము
ఖనిఖిలజనంబులకు శోకదైన్యంబులు నుప్పతిలన్ బలికిన యచ్చిలుకలకొలికి
పలుకులతోడనె శతకోటిశతకోటిఘోషంబు ననుకరించి సువర్తసమయపము
దిత జలధర సంఘసంఘర్షణోజ్ఞాత నిర్ధారజాతస్థితనినాదంబు ననుగరించి ప్రళయ
వేశాభయంక రఘోశ్వరాభంగంప దృష్టాంకురఘోరముఖ సహస్రమోము

చ్యవమాసవిస్ఫురత్క-లికాజారకస్ఫులింగస్ఫటాభీల రవానుకూల విశాలపూ
 త్కారవిరావంబు నధిగమించి యనల్కల్పాంతకాలకంఠే కాలదిక్కులము
 ద్రుజ ధక్కాధమధమత్కారంబునకు సహకారం బై బ్రహ్మాండకరండఖండ
 నోద్దండతాఖండతరావరణ వరుణాలయోత్తుంగజంఘాలతరంగసంఘాత ఘుమ
 ఘుమారభటేక్ బ్రతిఘటించి తత్సభామధ్య రత్నగర్భాగర్భంబుననుండి యొక్క
 దీర్ఘ నిష్టోషం బావిర్భవించెనప్పుడంఘాస్పగసహాయ్య రక్షస్సంహార రంహస్సమా
 రంభవిజృంభమాణ నరస్పసింహసంభ తావసరవిస్ఫుటత్సభా స్తంభ గంభీరనిస్స్వ
 నంబులకుఁ దోఁ బుట్టువులగు పటపటార్కటులు సంఘటిల్లి నిలిచిన తటిల్లతవలె
 నిలుచున్న పుణమిపట్టికత్తెగుటఁ బుడమి బిట్టవిసి పటిల్లునాఁ బగిలిన యప్పట్టున
 మహాభీలం బగునొక్కమహాబిలంబు గనుపట్టె నట్టి బిలంబులోనుండి కుండలి
 మండ లేశ్వరకులదం స్త్రాపటచతులుల ప్రభలకైవడి భోగవతీసరి త్రరంగమాలి
 కలవలెఁ దత్తటిసేతటనికటస్థితహటకేశ్వర కఠోరకంఠకాలకూట కాంతులవలె
 దత్సహచరపారిష దచ్చటాజటారుణరుచులవలె బహిర్గతాంతరప యోధిబాడబ
 జ్యాలికలవలెఁ గోమలశ్యామల దూర్వాదళాఖర్వోచులవలె వజ్రహస్తాక్షిక
 సిలప్రవాళ పద్మరాగమరకతప్రముఖనిఖల ఋణిగణమ సృణఘృణివినరంబులు వెల్లి
 విరిసి యచ్చటివారి కన్నులకు మిఱుమిట్లు గావించె నంత ననంత వాసుకి తక్షక
 కర్కోటక జనమేజయప్రముఖ మహాభుషంగపుంగవుల భంగతరాభోగభోగ
 చిరత్నరత్నఖచిత కీరీటకుండలహార కేయూరకంఠాదివివిధభూషణభూషితులై
 కాంచనవేత్రధారులగు నపరిమిత నాగకుమారులతో గానిపించి యద్దేవికిం
 బ్రణమిల్లి యనేకరీతులకా బూజించి రయ్యుదంచితాకృతులదివ్యవస్త్రమాల్యా
 నులేపనోల్లాసిత నాసనావిశేషంబు లాగుబ్బుగా నమ్రుంట్టపంబెల్ల ఘుమ్ముమనకా
 గ్రమ్ముకొనెనయ్యెద వినుకెంపునునుకెంపుసాంపులతో నెగురువడఁగలవిడికెంపుల
 పడగలఁజెలు వగుచిలువరాచకొడుకులచేత నొక్కరత్నసింహాసనంబుఁ బట్టించు
 కొని భూదేవి నాగకన్యకాకన్యకరాంభోజరాజద్దవళచామర మరుచ్చలాచల
 నీలాలకజాలకంబు లలిక ఫలకస్థలనిస్తులకస్తూరితలంబులతోఁ జెలికారంబునలుపఁ
 జలువవెన్నలల సాలపుఁ డలుపు మవ్వంపుఁ జలునవుల తెలుపు రదన
 కుండకోరక బృందంబులతోఁ బొం దొనర్ప రతిదర్పకమఃదర్పణప్రభల నెక్క
 నెక్కెంబు లాడుచొక్కెపుఁ జెక్కులపైఁ దశుకొత్తు కొత్తముత్యాలకమ్మల
 డాలువిద్దెంబు సూప విద్యాధరకుమారికాపతిగద్వపద్యాభికర్ణ నానురోధకర్ణో
 త్పలామోదసమ్మోద సంచర చ్చంచరీకచంచత్రార ఝంకారంబులుమీఱమేరు
 మందరశిఖోపరిస్ఫురితతారకాచారకంబుడంబున న్బిదలుచుఁ గుచోపరిదేశం
 బున హీరహారంబులువెలుంగ మెఱుంగుతీగలతో నొప్పుగులుకు కప్పు మొగులు
 తెఱుంగునా దుఱుంగలించు బంగరువిరులగురులసిరులతో గొప్ప కీర్తిపాప

మిటారించమించులజగ్గి దులకించు మంచి బురుసాచీరసరిగంచుల కించుకించుక
మించునించుకళుకహొంగిలుకు మెట్టియల రవళి నవలంబించు పడకంజరంజత్తుం
జరాగమణిపుంజపింజరితమంజీరసనజాతశింజాధ్వనులు నిజాగమనంబు సభ్యుల
కెఱింగింపఁ గించిదవలగ్నులగ్నుకాంచన కాంచికాసంకలితఁడణి సంకీర్ణకింకిరీరపం
బులు పాణికింకణకేంకారంబులకు ఒంకెపాటు పాటింప సాటిలేని శృంగార
విలాసచాతురితోఁ జూతునకు సాక్షాత్కరించి చేరవచ్చుచుచ్చికహెచ్చి గ్రుచ్చి
కొంగిలించి సేమం బడిగి కన్నీరు మున్నీరుగా వగచుచున్న యస్పత్రి ననున
యించుచుఁ దల్లి యేల చీత్తిల్లెద వెవ్వారికి దైవగతిఁ దప్పించవచ్చునేయూఱ
డిల్లు మని యనిమిషకన్యకాకరకీలిత కనకకలశవిలసితభోగవత్సరిలంబుల ముఖ
ప్రత్యోపంబుఁ గాంచి కస్తూరిబొట్టు పెట్టి కొప్పు చక్కఁగ నవరించి మందార
కసునుమాలికలు గుఱిమి దివ్యాంబరాభరణాదుల నలంకరించి ఘనసారంగంధ
సార కాశ్మీరఃస్తూరికాదివరిమళంబుల నలంది సిద్ధభాషిని సమర్పితకర్పూరసీరాజ
నాదుల విరాజమాన యగునమ్మానవతి ననమానమణిపీఠంబుపై నుంచుకొని
నలుగడల ముంచుకొని గంధర్వచారణ యక్షిన్నరపన్నగబాలిక లడపంబు
సురఁటి గిండి కాలాంజ మొదలయినవి ధరియించి యూడిగంబులు ఘటింప
నచ్చరలునటింపనింద్రాదిదేవతలు మందారకుసుమంబులు గురియింప శంఖచుద్దళ
పణవగోముఖ ధక్కామడుక్కాది దివ్యవాద్యఘోషంబులు మించ భుజంగ
పుంగవులు బంగరుబెత్తంబు లూని బరాడరు లొనరింప రసాతలంబునకుఁ గోం
పోయె నవ్వహప్రభావంబునకు నద్భుతంబు నొందుచు బ్రహ్మాదిదేవతలందఱుఁ
దమలోఁ దమరు జగతీనందన పాతివ్రత్యసత్యధర్మంబుల నభినందించు నెలం
గులు సంతరంగంబు గలంగి సీతాంగనఁ గూర్చి విలపించు సభానదులయాక్రం
దనధ్వనులు నేకీభవించి భూనభోంతరంబు లావరించె నవ్వహకలకలంబున నేలం
బడి పొరలి పొరలియెడ్చువారు నయ్యయో శ్రీరామభద్రుని యధ్దాంగలక్ష్మీ
నేటితో మాన్వమి నెడఁబాసిపోయితే యని బిట్టుగాఁ బ్రలాపించువారు
నేమియు ననలేక శోకవ్యాకులితేంద్రియములై మూర్ఛల మునుఁగువారును
సీలోకాపవాదం బింత చేసెఁగదా యనువారును నిట్టి మహాత్మురాలి నట్లాడిన
యీలోకుల కొకసత్యం బున్నదే యనువాడను నక్కటా తల్లిలేనిబిడ్డతైతిరే
యన్నలారా యని కుశలవులఁ జూచి చూచి వగచువారును నవనీకన్యక వచ్చి
నిలిచినచోటుఁ గాంచి పలికినపలుకులు వర్ణించి పోయినపోకఁ దలంచి పలికినదే
పలుకుచుఁ బలుమాటు బరితపించువారును నిదిగో కన్నులఁ గట్టినట్లున్న
యది యజ్జగన్మాత నేరీతి మఱవవచ్చు ననువారును నందఱచే మాటలఁబడి
వినిని వేసఱి యీసరసిజాక్షి లోకనిండఁ బాపికొని కారణజన్మరాలు
గావున మహనీయపదంబునకు జరియె దత్పృథావం బెవ్వరికైనఁ దెలియ
శక్యంబే యగువారును నిత యద్భుతం బెక్కడఁ గని విని యెఱుంగ మను

వారును నౌవలను వంచి యవిచ్చిన్నాశ్రుజలధారాపూరితనేత్రులై వెక్కిరింపంబుగా వెక్కి వెక్కి యెడ్చు భరతలక్ష్మి శత్రుఘ్నసుగ్రీవాంగదహనుమత్సుపేణ నలనీలజాంబవద్విభీషణవిదేహకేక శూరాజప్రముఖులం జూచివగపులుకొత్తలై చిత్తంబులు త్రబంబులొంద నందందుఁ దల్లడించువారును సభోముఖుండై చేష్టలు దక్కి చేడ్పడి యున్న యన్నరేంద్రచంద్రునిక జూచి పురపురక బొక్కువారును సంతస్తాపంబుల స్రుక్కువారును దాల్చిమి దక్కువారు నై వెక్కిచందంబుల నందఱుక దురపిల్ల నయ్యాస్థానంబు శోకజ్వలనవిధానంబై యుండె నయ్యవశరంబున.

94

సీతాదేవి రసాతలంబున కరుగుటకు రాముఁడు చింతించుట

మ, జనకత్నౌవరకన్య యిట్లరుగ విశ్వంబంతయుఁ శూన్యమై తనకుఁ దోచిన దీనభావ మడరక దైర్యంబు పోనాడి లోచనపంకేజి లశ్రుధార మునుఁగఁ త్రొట్టెర్ర హాజనకీ యనుచుఁ మూర్ఛిలికృష్ణుఁడెలికి శోకాక్రాంతుండై యిట్లునున్.

95

మ, జననిందక బడలేక నిన్నుఁ గఠినస్వాంతంబుతోఁ గాననంబునఁ ద్రోయించినతప్పు చాలక జగంబుల చూచి శోకింపఁ గ్రించుని చందంబున రచ్చ బెట్టితి నటంచున్ డాగిపోనేల సొంపున నేఁ డింకొకసారి నీనగు మొగంబున్ జూపవే జానకీ.

96

మ, అకటా నీవు పతివ్రతామణివి నాయం దెంతయున్ గూర్చి బాంక వర్తింతు వటంచు నమ్మితి గదే యర్హంబె నీ వున్నచోటికి నన్నున్ గొనిపోక నిర్దయత నొంటిన్ డించి పోవన్ దలంపక నానేరము లిందు వచ్చి నిలవే మాటాడవే కోమలీ.

97

మ, సదనంబున్ బెడఁబాసి నీవు బహువర్షంబుల వనఁగోణిఁ జెంది దురంతవృథ లొంద నిన్ను ననురక్తిన్ గూడి వర్తింపఁగా నిది మేలైన యుపాయ మంచు శవధం బేఁ గోరితిన్ గాని నీ హృదయం బిందు కెఱింగినన్ దలఁతునే యీమాట ప్రాణేశ్వరీ.

98

చ, అడరెడచిచ్చుఁ జొచ్చుతటి నాదట సూరక చూచునాటిని ల్కడయును గానఁద్రోచి చిరకాలము దాళినబెట్టినంబు నా యెడఁ గని వంతలక విసివి యీతని కెక్కడిమోహ మంచు నిష్పడమి నడంగి మాయ మయి పోయితి వేమె పతివ్రతామణీ.

99

ఉ, కన్నుల సారెకున్ దొరఁగు కజ్జలనమ్మిళితాశ్రుధారతో విన్నదనంబుతో మిగుల వెచ్చనియూర్పుల వాడుమోవితోఁ జిన్ని మొగంబు వంచి బలుసిగ్గునఁ గేల్లవ మోడ్చి యిందు నిల్పున్మనినున్ దలంచుకొన నూహ గలంగెఁ గదే వధూమణీ.

100

చ, అనితలవామలూరుజవనాంతరభాసముఁ జెందినావు నీ
వెలసినప్రేమ నక గదిసె దెప్పటి కైనను గూడి యుందు వం
చును నొకయానఁ బెట్టుకొని స్తుక్కక పెక్కుదినంబు లోర్చితఁ
నను దిగనాఁడి యిట్లు చనినక వెత నెట్టు భరింతుఁ బ్రాణముల్, 101

ఉ, ఎక్కడి కిప్పు డేగితివా యెక్కడ దీనతఁ బాసి నిల్చినా
వెక్కడఁ బోయె నాటిమరు లెంత కృపారహితాత్మరాల వై
తెక్కడఁ జొత్తు నేది తెను వెక్కరణిఁ గ్రమియింతుఁ గాలమిం
తెక్కడ నున్నదాన పని యే వెదకింపుదుఁ బంకజాననా, 102

సీ, దర్పించి పరమేశుధన్వంబు విటుచుట నీనిమి త్రమె కదే నీలవేణి
యెలమితోఁ గపిరాజు చెలిమి పాటించుట నీకోసమే కదే నీరజాక్షి
విబుధేంద్రసుతుఁ బొంది ప్రేసి నిర్జించుట నీకోటకే కదే నిర్మలాంగి
క్రోధించి సాగరక్షోభంబు సేయుట నీపనికే కదే యోపురంధ్ర)

తే, బ్రహ్మకులజనిఁ బాలస్త్యపతి గెలుచుట
నిన్నుఁ గైకొంటికే కదే వన్నెలాడి
యకట యివి యెల్ల నెంచక నొకటిరెండు
తప్పలకు నన్ను నడఁబాయఁ బనునె నీకు, 103

సీ, పడఁతి నీకటిసీమ యడుగుఁ బట్టుటఁ జేసి నేల గ్రంగినయట్లు నేఁడు దోఁచెఁ
జెలువ నీలేఁగాను బిలము దూఱుటఁ జేసి నింగి గూలినభంగి నేఁడు దోఁచె
సతివ నీముఖచంద్రుఁ డస్తమించుటఁ జేసి నిఖిలంబు తిమిరమై నేఁడు దోఁచె
నకియ నీకాంచనాంగక మడంచుటఁ జేసి నిబిడదారిద్ర్యంబు నేఁడు దోఁచె

తే, భామినీమణి నీపొందు లేమిఁ జేసి
యలఁతి మజ్జన్మ మిఁక వ్యర్థ మనుచుఁ దోఁచె
జలజముఖ నీవు వెడఁబాసి చనుటఁ జేసి
యిదిగో యన్నియుఁ గొదవ లై యిపుడు దోఁచె, 104

క, నీకారవంబు నీయను, రాగము నీమైత్రి నీసరసభావంబుఁ
నీగరువతనము నీదయ, నీగుణముల్ మఱవవచ్చు నే యెన్నటికిన్, 105

ఉ, నామన సౌర యెంతకఠినబా తలోదరి నీవు సత్యభా
షామహిమోన్నతిన్ మహి యొసంగినతోచ నహీంద్రకన్యకా
చామరచం లల్పికురజాలక వై చనఁ జూచి వ్రేసి
దేమియుఁగాదు తాతివలెనే చెఱువొందెడుఁ జూడు మియ్యెడన్, 106

మ, అని సీతాసతి నాత్మనుంచి తొలిమోహం బెంచి కోకించి య
య్యనవంకాగ్రణి భూమి వచ్చి విభవం బేపార నయ్యంతిఁ దో
డొని పాతాళబిలంబుఁ జొచ్చిన తేజంగున్ బుద్ధి నూహించి మిం
చిన కోరిధంబున సభ్యులన్ గని వదించెన్ వార్ని కాబ్ధధ్వనిన్, 107

—రాముడు భూమిపై బాణము ప్రయోగింపఁ బూనుట —

ఉ. కందరే సభ్యులార జనకప్రభుకన్యక వేడుకొన్నచో
బంటు వలంతి వచ్చి ప్రియభావముతో వెత దీర్చి పోక తా
గంటున నన్నొకింతయును గైకొన కల్గునిఁ గాఁ దలంచి వా
ల్గంటి నలంకరించుకొని గ్రక్కునఁ దోకొని చన్నచందముల్ 108

ఉ. బాలిశులీల నేను వెతపాలయి దీనత గాసిలంగ నా
పాలిటిభాగ్యులత్క్మో ననుఁ బాయని జానకీ గొంచుఁ బోయె ని
న్నేలపడంతిడుండగ మనీతియుఁ బూచితిరే కదా యింక
దాళిమిఁ బూని యత్త యని దండన సేయక తాళ వచ్చునే, 109

చ. లవణపయోధిభేయమగు లంకకుఁ బోయి దశాన్యముఖ్యులక
జవరములో జయించి మును భామను దెచ్చిననా కసాధ్యమే
తివిరి ధరిత్రి గొన్నసుదతిక మరలించుట చూడఁ డిందఱుక
భువనము తెల్ల భీతిలంగ భారికరాహతి భూమి వ్రచ్చెదన్, 110

ను. దురుసున నామదిక గినుక దోపక ముందర సీతఁ దెచ్చియి
శ్శరణి యొసంగినక బ్రతుకుఁ దక్కిన మామకచాపము క్షని
ఘోరవిశిఖప్రతాపముఁ జార్జముఁ జేసి యబాండమెల్లనా
వరణపయోధిలోఁ గలిపి వైచెద నొక్కక్షణంబులోపలన్, 111

వ. అని హిరణ్య గర్భస్వర్గుననాధినాథ ప్రముఖహ విర్భుజులకు గర్భనిర్భేదంబుగా
బలికిన తనపలుకుల కళకులేక నిరాకులస్థితిక బ్రవర్తిల్లు ధాత్రిమీఁదక బుట్టిన
జెట్టిదంపురోషంబునఁ బెదవు ఒదర నిడుదకన్నుఁ గ్రోవల జెడిదంపుమిడుఁగులులు
చెదరఁ దటతలక గటతటంబులు చలింప ముక్కుపుటఁబులుఁ బ్రకటతరోచ్చస్
సనంబు విద్యుంభింప నిటలతటంబున నతివికటభ్రుకుటి ఘటిల్లరదనపటంబునక
బటపటార్పటు లుప్పతిల్లఁ బరుమరుమారసోన్ముఖం బై ముఖంబు జేవురింప
నెమ్మీనక జటుచెమ్మటల తెమ్మ లావరింపఁ బంచభూతవిలయనయనముద్దండ
తాండవకృడాప్రచండ చండీశ్వరవిశ్వభయంకరకరణ పారదృశ్యశక్త్యద్విరసో
ల్లాసంబునకు నావాసంబూసంగి వానవాదిపురపాప్రాదలిలాసనిరాసక్రియాసముల్ల
సత్పురత్రయహరణకారణ రణారంభశుంభ చ్ఛంభుశరకరాసనవినిర్ముక్త ముక్తా
శ్రయవిశిఖానివార్యకౌర్యంబుతో సాహచర్యంబువాటించియవార్యశైర్యధర్య
తాదత్తుడతమఖవిఘాతప్రభూత సముద్రైకతాక్షుద్రరాద్రవిర్లదవీరభద్రప్రభా
వంశావహించి భావభవాఖర్వగర్వస్వస్వోన్మాదలనభేలనఘాలనయన విశాలఘాల
స్థలకీలికీలికాభీలప్రళయకాలప్రద్యోతమానద్వాదశ ద్వాదశాత్మమండలాప్రతిప
ప్రతాపరీతిఁబ్రదిపించి యపారపారావారవారిపూరావహారకీడాఢాకమానబడ

జానలఖిభాప్రకరతీవ్రతశాస్త్ర్యంబు నధిగమించ యనవధికసకలభువనాక్రమణ ప్రవర్తనాతివర్తలవర్తనంబున ర్తసమయాంభోనిధాన గాంభీర్యంబున బాలుపు మీటి భూరివిశ్వంభరాభారభరణప్రవణఫణికు లేశ్వరముఖసాహస్ర జంజన్యమా నపవమానసఖనముజ్జాతనకర్షణమూర్తిబింకంబున భయంకరుండై సకలప్రపంచంబు నొక్కట నుక్కడంచి దిగమింగనప్పలించువిలయకాలమృత్యువు మహా ధృత్యంబున బొంపిరివోవుచు లఖలజగములకు గ్రమ్ముకొనిదుమ్మునేయ నుద్యోగించు ప్రళయకాలరుంధూసమీరంబుతీరున బలిమి జెలువారి యెవ్వారికిఁ దేజీ చూడరాక కోపంబు రూపంబు గైకొన్న కోపున నహంకరించి ముంకారంబు నివ్వటిల్ల నవ్వీరాధిలీరుండు కూరినరీక్షణంబుల నిష్పలు కుప్పలువడ నప్పడమి నట్టె యవలోకించి కించిజ్జవై జడమతి నన్ను గొంచెగాని గాదలంచి సీతక జాడఁ బోవఁ దెరువైన నొసంగ వైసతిగదామంచిది యీక్షణంబున నిన్ను నిర్భేదించి నీగర్భంబున నున్న యతలవితలాడిన ప్రపాతాలలో కంబులు చీకాకు గావించి నీవు ధరించిన సరితస్ముద్రగిరిపురగ్రామవనకాననాదు లతోడ నీయందుఁ గలనిఖలజంతువుల నిర్మూలించి నిన్ను భరించిన కులవర్వత దిగ్గజభుజగవరాహకూర్తాదుల నింతలింతలు తునుకలుగా నొనరించి నేటితో నీయేడులోకంబులు నీటు గావించెడఁ దాళు మని చెంత నున్న లక్ష్మణుచేతి శరాసనంబు నొడిసి పుచ్చుకొని మచ్చురంబు హెచ్చునచ్చాపంబుమిక్కుటంపు టుక్కున నెక్కు వెట్టి బెట్టుగా నా సారించినసైరించరానితద్విరునిదోషంబున బీటలువాటి దిక్కులు వ్రక్కలయ్యెఁ జక్కలు నేలపాలయ్యె సముద్రంబులు పంకిలంబు లయ్యెఁ బర్వతంబు లొడ్డగెడవు లయ్యె నాదిశేఖం డవశుఁ డయ్యె నజాండభాండంబు పగిలిన ట్లయ్యె దిక్పాలురు దిగులుఁ జెందిరిదేవతలు నెగులు బొందిరి కిన్నరులు ఖన్నతవహించిరి కింపురుషులు కంపించిరి సిద్ధులు చేద్దామని నొందిరి విద్యాధరులు వికలతఁ గుందిరి గరుడులు కాందిశీకత వహించిరి గంధర్వులు కళవళించిరి తుషితులు దుఃఖించిరి భాస్వరులు పరితపించిరి యక్షులు దొలంగిరి రాక్షసులు కలగిరి నరులుమూర్ఖిల్లిరి బాసకులు తల్లడిల్లిరి వసువు లడలిరి మహారాజకులు బడలి రనిలులు చెదరి రాదిత్యులు బెదరి రూర్ధ్వలోకంబుల నుగ్రాంధకారంబులు నిండుకొనియై నట్టి సమయంబునఁ బ్రత్యాల్లిభపాదుం డై కాకుత్స్థుండు చండకోపండంబునఁ గాండప్రకాండంబులు దొడిగి భూమండలంబున నేయం దొడఁగుకడంక యెఱింగి యుత్సాహంబు దొఱంగి గడగడ వడంకుచు వెడవెడంగొంతుచుఁ బంకజాసనుండరుగు దెంచి యయ్యురుగుణాఘృని హస్తంబులు పట్టుకొనియఖలదేవర్షిబ్రహ్మర్షిగణ సమన్వితంబు యిట్లని యభినుతీంపఁ దొడంగె.

—॥ బ్రహ్మాదిదేవతలు శ్రీరాముని స్తుతించుట ॥—

చ, జయజయ సాధురక్షణవిచారవిచక్షణ సారసేక్షణ
జయజయ సర్వకారణ నిశాచరదారణకృన్యహరణ
జయజయ సత్యభావన సుజన్మశుభావన లోకపావనా
జయజయ మంజుభాషణ లసత్కిలభూషణ వార్ధిశోషణః

సీ, తనవిల్లు విడిచినట్లనె రథంబును ద్రుంచ గడగడగాయనుచు శంకతుడు వగచ
దనమేఖలాలీల దాల్చుబాహురత్న మడగుచున్న దె యంచు నల్లి గలగె
నిజధరాధరసంజ్ఞ నేటితో నప్తమయ్యెడినో యంచు జలించ బుడమిదాల్చు
లిక నేమిగావించు మెందుఁజొత్తు మటంచు ఘోషఁగోకికూర్చముల్ పరితపించె
తే, నాకధరాదేవితో బోనెశకలలోక, ములకుఁ జెడుకాలమొదవెనంచళుకుఁజెంది
రెల్లలోకులు నీచేత విల్లుపుని, ధాత్రి గనుగొన్నమాత్ర నీతాకళత్ర. 114

ఉ, భూజలపహ్ని వాయునభముల్ మహదాదులు సృష్టిఁ జేసి నీ
వే జగదంతరాత్మ వయి యింతకు నాధ్యతఁ జెంది వానిపం
కేజమునందు నన్నుఁ గలిగించితి పెంచితి నీప్రపంచము
రాజవ నీవు మ మ్మరయు రాజపు గాక త్రిలోకవందితా, 115

ఉ, కారణయుక్తి నీవలనఁ గల్గినలోకము లీవె త్రుంచ నె
వ్వారిఁగఁ గా దటం చ నెడువారిది యెవ్వరి దిట్టిధాత్రిపై
మేరయె యింతకోపము శమించుము గాంచుము యోగిమానసా
గారవిభాసిదీపజ్వలి గాంచి వెలింగెడి నీస్వభావమున్, 116

శా, సత్తామాత్రుఁ డవై ప్రపంచకలనాసాక్షిత్వధుక్తుండ వై
చిత్రాదీంద్రియబోధరూపకుండ వై చిచ్ఛక్తియుక్తుండ వై
సత్తాదృక్ప్రకాశాత్మకత్వమున నేతత్సృష్టిరక్షాత్వయా
యత్తానంతవిలాసముల్ గనిన ని న్నాత్మక విలోకింపవే, 117

వ, అని పలికి యెఱియు నిట్లనియె, 118

సీ, కల్పక్షయమున నేకం బైన జలధిపైఁ బవళించి జగదిచ్చ యవధరించి
హృదయాబ్జముననన్ను సృజించి నిర్గమించుటకుఁ బొందమ్మిపొక్కిటిఘటించి
బయలుదేఱినచోఁ దపంబు నేయు మటంచు నాకాశమూర్తివై యపుడువల్లి
తపమునిష్ఠకు మెచ్చితగ నంచ వై వచ్చి తెలివినంతయు నుపదేశమిచ్చి

తే, వెనుక వై కుంత మనుపేర వినుతికెక్కు, భువనరాజంబులో శేషభోగితల్ప
శాయివై లోచించి నను జగత్సర్గమునకు, నియ్యకోలిపిన నాతండ్రినీవె కావె, 119

మ, శిఖవిద్యాబలశౌర్యపణ్యకృషిసంసేవాదులఁ గూడి నీ
ముఖబాహూరుపదంబులఁ గ్రమమునఁ బుట్టెఁ జతుర్వర్ణముల్
నిఖలాశల్ జనియించె నీచవుల నీనేత్రంబులఁ గల్గి రిం
దుఖరాంకుల్ జగదంతరాత్మఁడవు నిన్నుఁ శక్యమే యెంచగన్, 120

- మ జనముల్ విభ్రమముండఁ బ్రాకృతుని యోజన్ బై సృశోకస్రధల్
చనునే యిట్లు వహింపఁ జాలు విడు మిచ్చాపఁబు భూదేవి చే
సిన తప్పేమి ద్వదాజ్ఞఁ గాదె తెరు విచ్చెన్ సీత నిత్యానపా
యిని నిన్నున్ బెడబాసి యెందరిగెఁ దండ్రి బుద్ధి నూహింపుమా, 121
- ఉ, సీత భ లాదినుండియును నేర్పలరన్ రఁచియించినాఁడు బా
ల్మీకిమహర్షి యక్కొదవ లెస్స విసన్ దగు సందుసన్ మనో
వ్యాకులతాస్థితల్ దొలఁగు నంతయ కాదు భనిష్టదరమున్
నీతెఱుంగంగ వచ్చు నది నేనును వింటి ముసీంద్రకోటిలోన్, 122
- శా, సార ప్రజ్ఞభుటించు శ్రోతల కభీష్టఁబుల్ ప్రసాదించు భా
గీరథ్యాపగఁ బోలి పంక మడఁచున్ గీర్వామిసీసాదమం
జీరస్సారమృదుధ్వనిన్ జెవులకున్ జేసూక్ష్మ నల్లాసమీ
శ్రీరామాయణ మాదికావ్యము సుమీ సీతామనోవల్లభా, 123
- క, తత్తఱ ముందక యి త్తఱి, ను త్తర కాండంబు విన్న ను త్తల మడఁగున్,
జ త్తము ప్రసన్న మగు నని, యత్తామరచూలి పలుక నొఁగా కనుచున్, 124
- తే, కోప ముపసంహరించి కాకుల్ స్థమాళి
యనుజుచేటికి కరశరాసనము లొసఁగ
నలరి యవ్వభు వీడ్కొని యజుడు సురలు
మునులుఁ గొలువంగ దనలోకమునకు జనియె, 125
- క, ఆసమయంబునఁ గాంస్యము, గీసినగతి నతులవల్ల కీతతు లొక పై
మోగినగతి నెలుఁ గడరన్, భూసతిక డనుండి యొక్కనుడి వినఁబడియెన్, 126
- శా, రామాధీశ్వర చింతయేమిటికి శ్రీరామాశిరోరత్న మే
భూమిన్ సీత యనన్ జనించి హరి వై పొల్పొందు నిన్ గూడి సీ
వైముఖ్యంబు తుదిన్ సహింపక బుధుల్ వర్జింప నాత్మీయ మా
ధామంబున్ దొరసన్ ద్వదాగమన మాత్మన్ గోరుచున్ బ్రేముడిన్, 127
- చ, క్రియయును మేధయున్ ధృతియుఁ గీర్తియు శక్తియు హీయు శాంతియున్
దయయును దుష్టిపుష్టియును తథ్యము సీతయె చుమ్ము తన్మనో
దయితుడ వై ననీవి పర దేవము నిర్గురు మీరు తల్లిదం
క్రియు నయి లోకరక్ష యొనరింపుచు నుండుదు రెల్లకాలమున్, 128
- శా, ఏసీరుతివిపాదశోణకుచి దేవేంద్రాది దిక్పాలకాం
తాసీమంతములందుఁ జెందెరముచందం బొందు నేదేవి వీ
తాసమృద్ధ్యుతిలేత మర్థిజనచార్గత్యంబు మాయించు నా
శ్రీసీతాసతి లీల సన్న భజయించెన్ రామ కొన్నాల్పిలన్, 129
- ఉ, సీతఁ దలంచి యింక వెతఁ జెందకు శ్రీరఘురామ యామెపై
నాతలమైన సీతకుణ యంతయు నిక్కవఁబుందు నెల్పు మ

జ్ఞాతభవోపదిష్ట మగుపద్ధతి ను త్తరకాండ మంతయున్
బ్రీతిదలిర్ప వీరు వినిపింప రహిత విను మంచు దెల్పినన్ . 180

—❧— రాముం డశ్వమేధయాగంబు పరిసమాప్తి నొందించుట —❧—

ఉ, ఆపలుగుల్ చవిక బడినయంత నొకించుక దైర్వ్య మూని యా
త్యౌపతి వామలూరుభవుఁ గన్గొని మీనుడువుల్ వినంగ ని
త్యాపను లీన్మరాలకులుఁ దద్దయుఁ గోరుచునున్న వారికన్
రేపటినుండియున్ బ్రీయము నివ్వటిలక బదివింపుఁ డవ్యలన్ . 181

క, అని పలికి సకలబసముల, ననిచిన నెయ్యమున ననిచి నందనులను దో
డ్కిని మఖశాలకు జనియెన్, మనుకులమణి యంత గగనమణియునుగ్రుంకెన్ .

ఉ, అనిశయెల్ల జానకిగుణాతిశయంబులె చింత సేయుచున్
మానవభర్త నిద్ర యనుమాట యెఱుంగక యుండి వేగినన్
స్నానము సంధ్యయున్ జపము జన్నపు నేమములున్ ఘటించి యా
స్థానము జేరి బ్రహ్మముపిసంఘములో నసీయించి యచ్చటన్ . 183

తే, సుతులఁ గనుఁగొన్న వల్లకీస్త్రుతులు బెరయ
స్త్రుతుల కిం పని యతులు భూపతులు మెచ్చఁ
గతిపయదినంబు లుత్తరకాండకథలు
వారు తుదముట్టఁ జదివి రధ్వరము నయ్యె . 184

ఉ, అతటి ఋత్విగావలికి నంచితదక్షిణ లిచ్చి యర్థినం
ఘాతము కోరినట్ల కుతుకంబున నీవు లొసంగ ధాతుఁ
నేతల దానమేద్రరజనిచరముఖ్యుల భూషణాదులక
బ్రీతులఁ జేసి వీడుకొలిపెన్ బతి యందఱ నర్హకీతులన్ . 185

తే, ఇటులఁ గృతకృత్యుఁడై రాఘవేశ్వరుండు
ధరణికన్యావియోగాగ్ని తప్తహృదయుఁ
డగుచుఁ దనుజులు ననుజులు నాపు లార్కు
లాశీతులు గొల్వంగ నయోధ్య కరిగి యచట . 186

మ, నయమార్గంబున రాజ్య మేలె నవనీనాథుండు దేవద్విజ
ప్రియకార్యంబు లొనర్చుచున్ జగతిపైఁ బెక్కగ్రహారంబు లు
చ్చయిసంపన్నులఁ గల్గఁజేయుచు దురాచారస్థులక బాపుచున్
దయ నర్థాధులకోర్కు లిచ్చుచు ననాథ శ్రీకి రక్షింపుచున్ . 187

సీ, అమితదక్షిణలతో నయతాశ్వమేధముల్ గొనకొని యొనరించె గొన్ని నాభ్యు
శిష్టు లా ననఁచ నగ్నిష్టోమయజ్ఞముల్ గురునిష్ఠ నొనరించె గొన్ని నాభ్యు
భూరిదానముల విప్రులెత్తుప్రిగ ననేకగోమేధము లొనర్చె గొన్ని నాభ్యు
జేజే లలరఁ బెక్కు వాజపేయములు మిక్కుటపుఁగల్గి నొనర్చె గొన్ని నాభ్యు

తే, తెడతెగనియాచుతులను వహ్నికి నజ్జరి, యడర సతిరాత్ర పౌండరీకాడియాగ
కోటుల ఘటించెఁజుబుద్ధిఁ గొన్నినాళ్ళు, హేమసీతాస మేతుడై యినకలుండు,
చ, పాలుపటి సీతవంటిసతి పోయినవిమ్మట నింక నొక్కతె
వలయునె పెండ్లియాడ నన తరని నెంజిలి నెవ్వ రెన్నిభం
గుల వివరించినక వివక త్తోణిజ బోలినపైఁడిబొమ్మ ని
శ్చలమతిఁ జెంత నుంచుకొని త్కౌపతి సేసె ననేకయాగముల్, 189

ప, తత్కాలంబున, 140

సీ, అవని వసుంధరాఖ్యకుఁ దగ నెడలేని హేమరాసులకాంతి నెనక మెనఁగి
వనధి రత్నాకరత్వము యథార్థముఁ జేసె బలుతరంగల రత్నపంక్తు లూని
యభానామము వ్యోమ మనురూపముగఁదాల్చె జనులుగోరినవస్తునమితిఁగురిసి
ధర్మాభిధాన మంతకుఁడు కిక్కమొనర్చె ముదునళ్ళనై నను గదియఁబోక
తే, వలసినపుడెల్ల వానలు గలిగి యుండె, బ్రబలిరందఱుఁ బాఁడియుఁ బంబలెససి
నట్టుకొని కొల్చుపోకకుఁ బుట్టెడమై, శ్రీరఘస్వామి రాజ్యంబు సేయునపుడు,
క, తరణికులాధీశ్వరునకు, భరియింపఁగ నపుడె రెండుభారము లొదవఁ
ధరణీభారము సీతా, తరణీచిరవిరళాభారితర భారంబున్, 142

చ, మఱవఁగ నేర్పు లోకు లధమస్థితిఁ బల్కినయట్టి నిందలుఁ
మఱవఁగ నేర్పు నాశ్రితులు మాటికిఁ జేసినయన్ని తప్పఁబడ
మఱచిన మర్వరాక మదినాటిస సీతవియోగదుఃఖముఁ
మఱవఁగ నేరడయ్యె గుణమండితుఁ డారఘవీరుఁ డయ్యెడన్, 143

సీ, విద్యావయోరూపవినయశౌర్యాదుల బ్రబలు లై కొడుకులు భక్తిగుణప
హృదయానుగుణముగా నేమఱ కేవేళ ననుజన్తు లఖలకార్యములు నడవ
సకలదేశాధినాయకులుఁ గింకుర్వాణు లై పదాబ్జము లెప్పు డనునరింప
హితమంత్రిగురువురోహితబంధుసామంతముఖులు మినఃపూర్వముగ నుతింప

తే, భూమిఁ జరకాల మేలుము స్వామి యనుచుఁ
బ్రజలు జేపెట్టఁ గలిమియు బలిమి గలిగి
యొప్పి యుండియు సీత లేకున్నకతన
నన్నియుఁ గొఱంత లై తోఁచె నవని పతికి, 144

—౧౧— కొనల్యా కై కేయీ సుమిత్రలు దివంబున కరుగుట —౧౧—

తే, ఏకతంబున నున్నచో నినకులుండు, భామినీమణి నూహించి పరితపించుఁ
గొలుపులో నున్నయప్పుడు కొడుకులఁ గని, సీతయాపంబు భావించిచింతనొందు,

సీ, రాజ్యంబుఁ జేయుశ్రీరామునివిభవంబు కన్నులు చల్లగాఁ గాంచి యతి
యమితదక్షిణలతో నాతఁ డొనర్చినయాగకోటులు కని హర్ష మొంది
యవ్వ యంచు సవర్ణ నాచరించు కళాదిపౌత్రులఁ గనుఁగొని బాఁజిఁజెంది
సీత వోయినచింతఁ జెందసీక భజించునూర్తికొదులఁ జూచి యూఱడిల్లి

తే, యెల్లబంధులఁ బోషించి యిహసుఖంబు, తెల్లఁ గనియెల్ల సవతులయ్యెల్ల నులర
నడిచి నడిసన్న కొనల్యనాథుఁ డున్న, లోకమున కేగె నుత్తమైల్ల శోకముందఁ,

వ, అప్పుడు, 147

క, తల్లి సాధ్వీలోకమ, తల్లీ మముఁ బాసి పోవ దగునే యనుచున్
దల్లడమందుచు రఘుపతి, తల్లికిఁ బరలోకవిధులు తగ నొనరించెన్, 148

చ, పతికడ కామె చన్నయొకపక్షములోపల నేఁగెఁ గేకయ
క్షీతిపతిపుత్రియున్ విభుని చెల్లికి నంతటిలోఁ గ్రమంబునన్
గతిపయపానరంబులకుఁ గాంతునిఁ జేరె సుమిత్రయున్ నయ
వ్రత లయన్ సవత్సులు పరస్పరసౌఖ్యము లొర్వ రయ్యెడన్, 149

క, ఆమాతలఁ గూర్చి రఘు, గ్రామణి మహీసురల శొసఁగె రత్నాభరణ
స్తోమంబులు హేమంబులు గ్రామంబులు బారలాకిక క్రియలయెడన్, 150

చ, ఆతులవిభూతి మీఱఁ బితృయజ్ఞము లిట్టు లొనర్చి రామభూ
పతి యశుచిత్వమున్ దొరఁగి బంధుపురోహితమంత్రిసోదరా
న్వితఁ డయి యొక్కనాఁడు మహనీయసభన్ గొలువున్నఁ గేకయ
క్షీతితరుదూత వచ్చి నుతిఁ జేసి కరంబులు మోడ్చి యిట్లనెన్, 151

ఆ, స్వామివారికడకు మీమామ తమపురోహితునిఁ బంపె నాతఁ డిదిగొ వచ్చు
చున్నవాఁడు నేను మున్నుగాఁ దెలుప వచ్చితి నటన్న నృపతిశేఖరుండు, 152

—❦— రాముని కడకు గార్గ్యమహాముని వచ్చుట —❦—

చ, ఆలరుచుఁ గేకయాధిపతి యంపినగార్గ్యనికిన్ విసీతి హె
చ్చిల నెదురేఁగి వందనముఁ జేసిన దీవన లిచ్చి యాతఁడున్
విలసితలీల మించుపదివేలహయంబుల రత్నభూషణ
వళుల ధనంబులన్ వివిధవస్తుచయంబు లొసంగెఁ గాన్కగన్, 153

ఆ, అవి పరిగ్రహించి యివి యేల దెచ్చితి రింతమింత చేతురే యటంచు
సతని దోడితెచ్చి యర్హుడు లిచ్చి యర్హాననమున నుంచి యధిపుఁ డనియె, 154

చ, లలితగుణాబ్ధి మీకుఁ గుశలంబు కదా ఘనుఁ డస్సదీయమా
తులుండు సుఖంచునే వినయదోహతుఁ డాయనతండ్రి వైభవో
జ్జ్వలుఁ డయి యున్నవాఁడె శుభవంతులె పుత్రులు గూర్చి మాపయిన్
గలదె త్వదాగమంబునకుఁ గారణ మేమి గణింపవే యనన్, 155

మ, మృదువాకోవిదుఁ డమ్మునీండ్రుఁ డనియెన్ మీమాతులుం డయ్యుధా
జిదిలాధీశ్వరుఁ డార్యబంధుముతుఁ డై జ్ఞేమాన నున్నాఁడు పే
మ దలిర్పన్ శుభశీలురన్ మిచున్ బరామర్శింప నన్ బంపినాఁ
డది గా కింకొకవార్త దెల్పు మనినాఁ డాలింపు ముర్వీశ్వరా, 156

శా. గంధేభప్రతిమానవిగ్రహులు వగ్రస్యందనుల్ బాహుగ
 రాంధుల్ సింధుతటోభయాశ్రితులు మాయాయుద్ధబద్ధాశయుల్
 గంధర్వుల్ శరచాపధారులు ప్రజ్ఞ గాఢింపుచున్నారుదు
 స్సంధుల్ వారలఁ బట్టి చంపి బుధులకా సరక్ష సేయక దగున్. 157

ఉ. ధారుణికిఁ భరం బయిన దారుణచిత్తుల సంహరించినక
 భూరియశంబు పుణ్యమును బొంచెడినే కద గల్లు రాజ్యముల్
 శూరత మించు సీనుతులలోపబ నెవ్వరి నైన నిర్వరక
 వారక యచ్చటకా నిలవ వచ్చుఁ బ్రజావలి పాచ్చు నందునన్. 158

తే. అనియు సీమామ పనిచినాడనిన రాముఁ, డెవ్వనికుమారులవీరులెందఱుగల
 రనిన వారెల్లమూఁడుకోట్లవనినాథ, ఖలులు శైలావసుతులంచు గార్హుడనిక,
 చ, విని కడు సమ్మతించి రఘువీరుఁడు గార్హునిఁ జూచి వత్స నో
 మునివర యద్దురాత్ముల నమోఘశరాహతి నుక్కడించి శౌ
 ర్యనిధుల దక్షపుష్కరుల నాత్మతమాజుల నందు నిల్చ నా
 యనుజలలామునికా భరతు సంపద రేపు బలాన్వితంబుగన్. 160

తే. విభవములమించు గంధర్వవిషయములకుఁ, జట్టములుగట్టఁబనిచెద భరతసుతుల
 సీక్షణంబున నని వారి కిర్వురకును, జెలఁగి పట్టాభిషేకముల్ సేసె విభుఁడు. 161

— భరతుఁడు రామాజ్ఞచే గంధర్వులమీఁదికి యుద్ధమునకు బోవుట—

ఉ. ఇట్లుల దక్షపుష్కరుల కిర్వురకుకా రఘుభర్త వట్టముల్
 గట్టి వినీతుఁ డౌ భరతుఁ గన్గొని గార్హులఁ గొల్చి రేపె పా
 మ్మిట్టల మైనబల్కి బొలియింపుము వైరులఁ గట్టు మచ్చటకా
 బట్టనయ్యగ్గ మందులఁ గుమారుల నిల్పుము రమ్ము నావుడున్. 162

చ, నవినయబుద్ధి నాతఁడు హసా దని యవ్వుఱునాటివేకువకా
 దివసముఖోచితక్రియలు దీర్చి కుమారుల తోడ వచ్చి రా
 ఘువునకు మ్రొక్కి దీవనలఁ గైకొని వీడ్కొని యుగిరస్తనూ
 భవునిఁ బురస్కరించుకొని పౌరుష మొప్పఁ జనక జయార్థి యై. 163

వ. అప్పుడు, 164

సీ. అతిఘోరః ఘీంకారకృతవైరిమదవారణము లై నమదవారణములు గదల
 భునఘురోత్థరజోంధకారాంధహరిసైంధవము లై నబహుసైంధవములు నడిచెఁ
 జటుల కేతినకాండచలితతారామండలము లై సరథమండలములు దరలె
 వీరిభాగభియాతివిశనోద్ధతహేతికోటి యైనపదాతికోటి వెడతె

తే. నందు భేరీధణంధణల్ గ్రందుకొనియె
 శంఖభంభంనినాదముల్ గందుకొనియె
 మురజవణవాదిఘోషముల్ ముంచుకొనియె
 సమితకాహళరవము మిన్నందుకొనియె

- శా, ఈలీల బహుసేనఁ గూడి భరతుం డేఁగంగ నాతోవలఁ
గాలగ్నివుఁ డితండె సుమ్ము మనకుఁ గంధర్వమాంసాదులఁ
గీలాంబులఁ దృప్తి చేయు ననుచుఁ గీర్తింపుచుఁ భూతబే
తాళకూరవిశాచకోటి నడిచెఁ దండుంబలెఁ పెంబడిన్, 166
- క, ఆలాగె యనుసరించె స్త్ర, గాలవృక వ్యాఘ్రముఖమ్మగంబులు ఖగముల్
నేలయు నింగియు నెఱసె వి, శాలచమూ కలకలము పిశాచార్పటులున్, 167
- వ, ఇవ్విధంబున, 168
- మ, నెలమిఁడఁ బదియేనునాళ్ళకు మహానీకంబుతో నాత్మమా
తులపోల్ చేరి యతండు నిల్చ రహి నందుఁ నాటికిఁ నిల్చి పెం
పలరంగ మఱునాఁడ కేకయులు సాహాయ్యంబు రా శాస్త్రవ్రల్
గలఁగఁ రామసహోదరుండు సనియెఁ గంధర్వదేశంబుపై, 169
- మ, పటహధ్వనములుఁ భటార్పటు లదభిక్రొధయోధచ్చటా
ఘటి తేష్వాసగుణధ్వనుల్ నివవధూగర్భైకనిర్భేదన్
దృఢతీర్థ నిగుడఁ దదాగమనపార్శ్వల్ విన్నవా రాట నొ
క్కట గంధర్వులు వచ్చి తాఁకి రలుకఁ గాకుత్స్థుసేనావలిన్, 170
- క, కడలిఁ గడలి యెదుర్కొను, కడిమిఁ భర తేంద్రసేన గంధర్వులపై
వడి నిగుడ బెడిదముగఁ దల, వడి పోరెడునపుడు పోరు భయదం బయ్యెన్, 171
- క, నిలునిలు మను నెలుంగులు తల, తలమనియెడు నెలుంగు లడరితాఁకెడియెలుంగుల్
కిలకిల నార్చు నెలుంగులు, బలిబలి యను నెలుంగులును నభంబ వియింపెన్, 172
- సీ, నడుచుచప్పుడు డాసి పొడుచుచప్పుడుఁ గేక వ్రేయుచప్పుడు దొమ్మి సేయుచప్పు
డాఁగుచప్పుడు చలరేఁగుచప్పుడుఁ గత్తులొరయుచప్పుడు మూఁకవిరియుచప్పు
డెదిరించుచప్పుడు బెడరించుచప్పు డగ్గించుచప్పుడు హుంకరించుచప్పు
డదలించుచప్పుడు విదళించుచప్పుడుఁ బిలుచుచప్పుడుఁ బుకొలుపుచప్పు
తే, దుభయసేనల సమరీతి నుప్పతిల్లి
మిక్కుటపుఁగిన్క చదలాని పిక్కుటిల్లి
మనుజయోధులు శై లూషననుజయోధు
లేడహారాత్రములు పోరి రీరసమున, 173
- వ మఱియును, 174
- సీ చరణాహతుల భూమి దనియించు రజముచే నిఖిలదిక్కుల నిర్లు నించి నించి
జలిపించువిచ్చకత్తులనల్లఁ దులకించుమించులు దివియెల్ల ముంచి ముంచి
జముఁడు బిట్టాడించుజంఘ్రంపుబొమ్మల ట్లలతఁ జెందక క్రమ్ములాడి యాడి
కుసుమితాళోకాళికోమరునఁ గ్రొత్త నెత్తుటివాఁలన దొప్పఁదోగి తోగి
తే, శయ్య లులియంగ మూర్చులఁ జెంది చెంది
యలపుకలిమి నొకింతలోఁ దెలిసి తెలిసి

- సింహములలీల గర్జనల్ సేసి చేసి
యుధయ యోధులు పోరాడి రొక్క మొగిని. 175
- వ, అప్పుడు, 176
- తే, ఒరలుమదకరు లుర్విపైఁ బొరలుహారులు
విలుగు తేరులు బలమేది యొలుగుభటులు
వ్రాలుపడగలు నెత్తుటఁ దేలుగొడుగు
లలబలమునందు రెంటును గలిగియుండె, 177
- సీ, హలసులేకాటిపేగులు మాడియున్న పేతవ్రాతములబీదతనము వాసఁ
బ్రమదలకస్థిహారము లియ్యఁ గోరినధాకినీతతి యభీష్టములు నిండఁ
గిలాలనదులలోఁ గేలి నల్ప దలంచు కాకినీసమితి యుచ్చటలు దీతె
బచ్చిసీనుఁగులకై బహుదేశ మరుదెంచినట్టిబేతాళులయాత్మ లలరెఁ
- తే, గొల్పవ్ర మజ్జయు మెదడును గూర్చి బ్రహ్మ, రాక్షసశ్రేణులకు సమారాధనంబు
సేయనెంచినదయ్యంపుఁజెలులయెన్ని, కలును ఫలియించె నమ్మహాదనమునను, 179
- కా, ఆలోచన బగవారి గన్తోటఁగి మాయాయుద్ధలీలారజి
తై లూషాత్మజ లంబరస్థు లయి మజ్జమాంశచర్మాసులు
తై లాదుల్ గురియించి సేన నొగిలించక గాంచి కల్పక్షయ
క్ష్యేలగ్నిపునికై వడిక భరతుఁ డక్షీణాత్మధాక్రాంతుఁడై, 180
- కా, సంవర్తారూపమండలస్ఫురిత తీక్షణ్యోతిరుజ్జ్వలభి యా
సంవర్తాస్త్రము వింటఁ బూన్చి జగముల్ శంకింపఁ గా నేసినక
సంవర్తారుగ వేగ మొప్ప నదియుక జ్వాలాస్ఫులింగోగ్ర మై
సంవర్తాగ్నివలెక దహించె నపు డా శ్రే లూషజశ్రేణులన్, 181
- క, ఈరీతి మూఁడుకోట్ల యుధాధిపతుల ఊణములోన నడఁగించినయా
ఘోరాస్త్రరాజ ముపసంహారము గావించె భరతుఁ డమరులు వొగడన్, 182
- { భరతుండు గంధర్వులం బరిమార్చి తనకుమారులగు తక్షశుష్కరులఁ
దద్రావ్యంబున నిలిపి యయోధ్యకు వచ్చుట }
- మ, భరతుం డీగతి నుగ్రశాస్త్రవలెటిక భంజించి నద్దేశముల్
సరసప్రాధిమ నాక్రమించి ప్రజ లెంచక సింధుభూమిక సమ
గ్రరమావైఖరి వింప నొక్కపురముక గాంధారధాత్రిక శుభా
కరిశిల్పొన్నతిఁ గాంచునొక్కపురముక గల్పించె నారెంటికిన్, 183
- ఆ, పొసఁగఁ దక్షశిలయుఁ బుష్కరావతియు నానంజ్ఞ లాచరించి స్వర్గభంగిఁ
దనరుతక్షశిలను దక్షునిఁ బుష్కరావతిని పుష్కరాఖ్యసుతుని నిలిపె 184
- చ, పురముల రెంట నిక్కరణిఁ బుత్రులక సెరులొంద నిల్చి యా
భరతుండు గాఁడునాటి కలపట్టణముల్ ధనధాన్యనస్తుశా

స్వరములుగా ద్విజాతిస్వపవైశ్య భటాదికవర్ణవైభవా
కరములుగా రథేభతురగస్ఫురితంబులుగా నొనర్చినన్ .

184

సీ, రాజితజ్యోతిఃపరాజితర్థాగార రాజితప్రాకారరాలః దనరి
చంద్రమండలతుంగచంద్రమండతత్పంగచంద్రశాలాభంగశాలలః దగి
రమణీయతరవాసరమణీప్రభుర్ని సారమణిస్ఫురితగోపురముల వెలసి
రాజరాజధనోల్క రాజప్రసంబాసరాజమార్గములచే రహి వహించి

తే, కేళికాసారవాసికాభేయకూప, కృతకకుధరోపవనదేవగేహమందు
రాధ్వజవిచిత్రకుడ్యతోరణవిశేష, భాసురశ్రీల నొప్పె నప్పట్టణములు, 185

క, అలకామరావతులక్రియ, నలరెడునప్పట్టణముల నై దేం డ్లబమి
నినిది కుమారుల వీడ్కొని, బలువేడుక రాముకడకు భరతుడు వచ్చెన్, 186

తే, వచ్చి పరమేష్ఠి నర్పించు వాగువుండ
పోలె నతఁ డిన్నపాదాబ్జములకు మ్రొక్కి
యతులమణిపూజ లొనరించి యరివధంబు
మున్నుగాఁ గలకార్యముల్ విన్నవించె, 187

తే, విన్నవించినలఘురామవిభుఁడు సంతసింది తమ్ముల నిరువురఁ గాంచి యనఘు
లార మన యార్తి శేయుల కై నపురము, లెవ్వియనఁ గైకయ్యాపుత్రుడిట్టులనియె

ఉ, అంగధరాంగనామణికి సంగద మై తదుసంగదీయ మి
య్యంగదుఁ డేలు ను త్రరదిశాభ ణం బనఁ జంద్రకాంతసం
జ్ఞంగర ముప్పప్రోల్ తదనుజన్మఁడు గై కొనునట్ల సేయుఁ డ
న్నంగడు సంతసిల్లి రఘునాయకుఁడంచితవాసరంబునన్, 189

తే, అట్టె చారికిఁ బట్టముల్ గట్టి పశ్చిమమున సంగదు నిలుప లక్ష్మణునిఁ బనిచె
జంద్రకేతుని మల్ల దేశమున నునుపఁ, బనిచె భరతునిసమముగా బలములొసంగి

చ, పనిచిన వారు నవ్విభుఁడు పంచినకై వడి నందు నందు న
త్రనయుల నుంచి చారికి హితం బుపదేశ మొసంగి రాజ్యముల్
పనుపడ నొకవత్సరము పాయక తాము వసించి తత్తదా
ర్యనుతుల వారి వీడ్కొని నిజాగ్రజాఁ గొల్వంగ వచ్చి రయ్యెడన్, 191

ఆ, వచ్చికొలుచుననుజవరులతో రఘుభర్త, దనరు గార్హపత్యదక్షిణాగ్ను
లనుగరింప వెలయు నాహవనీయాగ్ని, వలె విభూషణంశువులు వెలుంగఁ, 192

ఆ, ఇవ్విధమున రాముఁ డేకాదశసహస్రవత్సరములు పరమవైభవమున
నేల నాల్గుచెఱఁగు లేలఁ ద్రేతాయుగం, తాది యుగములీల సతిశయిల్ల, 193

క, ఘనమతులు భరతలక్ష్మణు, లనవరతము రామసేవ నానక్రమతికా
ధనకుఁడు గాలము చేరువ, యని యెఱిగి యుఁ గలఁగకుండి రాష్ట్రమయ్యునున్ ,

యముఁడుమునివేషధాఁయైరామునికడకువచ్చిరహస్యంబునబ్రహ్మవాక్యముదెలుపుట

సీ, తనశోణతారకాంతరకాంతిచంచలచంచలాంచజ్జటాచ్చటల నింది
తనచతుర్దంష్ట్రికాధశధశల్ పరిశుద్ధభసితాంగరాగసంపదల నుంచి
తనకేళిదండంపుదండితనం బెల్ల హస్తస్ఫురద్భ్రహ్మయష్టి నిలిపి
తననిండుమేనికందెనచాయ కటిబద్ధనవ్యకృష్ణమృగాజనమునఁ బూన్చి

తే, శాంతభావంబు కరుణాప్రసన్నముఖము, నిర్మలోదకపూర్ణకుండియుఁ దనర
జటిలవేషంబు ధరియించి జముఁడువెలిహ,జారమునకేఁగుదెంచుట్యుఁగకనియె

ఉ, ఇచ్చటి కొక్కతాపసకులేశ్వరుఁ డంపఁగ నేను దూత నై
వచ్చితిఁ బద్మబంధుకలవర్యునిఁ గన్గొని మాటలాడఁగా
నచ్చతురాత్మతోఁ దెలుపుమయ్య మదాగమనంబు నావుడు
జెచ్చర లక్ష్మణుండు నృపుఁ జేరి కరంబులు మోడ్చి యిట్లనన్, 196

చ, దినకరతీక్ష్ణతేజమున దృష్టికే వేఁగొనరింపుచున్నవాఁ
డనితరధర్మమూర్తి యొకయార్యునిదూత తపస్వి డేవరక
గనుఁగొని మాటలాడుటకుఁ గా మొగసాలకు వచ్చి నిల్చినాఁ
డన విని రాముఁ డాతని రయంబునఁ దోడ్కొని రమ్ము నావుడున్, 197

చ, అతఁడును శీఘ్రయానమున నమ్మునిఁ దోకొని వచ్చునంతలోఁ
బతి యెదురేగి నమ్ముఁడయి పాద్యము మున్నుగఁ బూజ లిచ్చి యు
న్నతకనకాననస్థు నొనర్చి ప్రసన్నత మించి పల్కె నో
యతులవివేక యెవ్వరిట కంపఁగ వచ్చితి వానతియ్యవే, 198

చ, మిముఁ గనుఁగొన్న యంత నలమిత్రునిఁ జూచినయట్లు మానసా
జ్ఞ మలరె నామ మేమి తెలుపక గదె యన్న నతం డనుక రహ
స్యముగ వచింతు నిజ్జనుల నందఱు బంపుము రామ నీవె కా
క మఱి పరుల్ వినంగ నధికారులు గారు మదీయవాక్యముల్, 199

క, అదిగాక యిత్వరమును స,హృదయులమై మాటలాడునెడ నిచటికి వి
తి దొఱంగి వచ్చి నాతని, విదళించెద వేనిఁ గార్యవిధ మెఱిగింతున్ 200

చ, అన విని కొంతసేపు హృదయాబ్జమునకా దలపోసి మంచిదే
యని సభ నున్నయందఱు బ్రీయంబునఁ బంచి విభుండు లక్ష్మణుక
గనుఁగొని నీవు వాకిటన కాచుక యుండు మి పెవ్వరైన వ
చ్చిన నిది వేళ గా దని వచింపుము పొమ్మని పల్కె నయ్యెడన్, 201

క, ఆరుహనామునిశేఖరుఁ, డేకతమున నున్న రాఘవేశ్వరుఁ గని నీ
తాకాంత బ్రహ్మ వనుపఁగ, నీకడ కేతెంచినాఁడ నే నంతకుఁడన్, 202

ఉ, ఈవు నృపాలమాత్రుఁడవె యీసచరాచరభూతకోటికి
దేవుఁడవై న విఘ్నఁడవు దేవకిరీటచిరత్నరత్నశో

భావృతపాదపద్మఁడ వనాది వనంతఁడ వబ్బగళ్ళుఁ డ
య్యా వినుపింపు మన్ననిగ మంతయు నూఁగొను ముగ్ధుఁడనుదన్,

203

సీ. అదికాలమున కీ రాబ్ధిలోఁ జలువమన్నీనిపై బవళించి నిదురఁ జెంది
కొన్నికల్పము లరుగుటయు మేల్కొని భవన్నాభిఁ బుట్టిసతమ్మి నను సృజించి
నీనీనులందె జన్మించిన మధుకైటభాఖ్యులఁ ద్రుంచి తదస్థితతుల
ధరములు మెదడున ధాత్రియుఁ గల్పించి లోకాధిపత్యంబు నా కొనంగి

తే. బాధలిడుదైత్యుల వధింపఁ బ్రతినఁబూని, వెనుక రావణుచేనొచ్చి వేడుకొన్న
సురల రక్షింపఁ దశరథసుతుఁడ వగుచు, నవతరించితి వని నొంది తసురవరుని,

తే. మొదటఁ బలికినచందానఁ బదునొకండు, వేలయేం డ్లుర్వి యేలితి వేలయింకఁ
దామనము సేయ రమ్మాత్మధామమునకు, నిలుము రాశ్యేచ్ఛగలిగిన నేలనధిప.

వ. అని పరమేష్ఠిఁ దెల్పు మన నంచుఁ బరేవభుండు వల్కినఁ
విని చిటునవ్వు నవి రఘునీరుండు వారిజనంభవుండు ప
ల్కినదె హితోక్తిగాపలయుఁ గృత్యము లన్నియు నయ్యె నియ్యెడఁ
బను లింక లేవు వచ్చుదఁ బ్రభావనిధి యని పల్కుచున్నెడన్.

206

—❦— దుర్వాసుఁడు క్షుత్ప్రీడితుం డై రామునికడకు వచ్చుట ❦—

సీ. అనసూయగర్భశుక్తిని యాపు గని యేమహర్ని ముక్తాగ్రగణ్యత వహించె
నత్రిసంయమి తపోధాతీరుహము కేయతివరేణ్యుండు ఫలాకృతి వహించె
నింద్రురాజ్యవిభూతి నేమానిశాపాక్షరావలి వాయు వై యభిఁ గలిపె
తుద్రునియత్యుగ్ర రోషాన్ని యేమునీశ్వరునిచందమున గోచరతఁ జెందె

తే. నట్టిదుర్వాసుఁ డవ్వేళ నరుగుదెంచి
మోసల వసించు రాముతమ్మునిఁ గనుఁగొని
యధిపుతోఁ దెల్పు మారాక యనిన సతఁడు
నెంతయు విసీతుఁ డై మొక్కి యిట్టులనియె.

207

మ. జటిలాగ్రేసర వేళ గాదు రఘువంశస్వామి యేంతలం
పటచేతోగతి నున్నవాఁడు క్షమియింపఁ జెల్లు నొక్కంతసే
పటకుఁ నాకును బోవరా దనిన రోషాన్ని జ్వలజ్వాన్వితా
చటులకూరిరకటాక్షుఁ డై యతఁ డన్దఁ సామిత్రితోఁ గ్రమ్మఱన్.

208

చ. నను నిల్కుపఁ బితామహాజనార్దనశంభుల కైన శక్తి లే
నవఁగ నొకండు శక్తుఁడె నృపాగ్రణి కీపు మదాగమంబు దె
ల్పనిపని నిక్కమేని హితబాంధవమంత్రులతోఁ ధనంబుతోఁ
దనయలతో మిముఁ గిలిసి దగ్ధులు గా శపియింతు నావుడున్.

209

తే. గడగడ వడంకి పెక్కఁద్రు మడియుకంటె
నరయ నొక్కనిచావు మే లని తలంచి

రాఘవునిఁ జేరి మ్రొక్కి దుర్వాసుఁ డిపుడు
జేవ యతుడెందినాఁ డంచుఁ దెల్పుటయును,

210

ఉ, బాసరరాజవంశమణి బాసరరాట్సులు వీడుకొల్పిదు

ర్వాసునిఁ జేరఁ బోయి యభివంధనముల్ ఘటియించి యేల వి
చ్చేసితి రేమిపూజనలు సేయుదు నావును వేయియొడ్లు నేఁ
జేసిన బల్లపంబునఁ గృశించితి నాఁకలి దీర్పవే యనన్ ,

211

చ, వడియము లొల్లుఁబల్లఁ గలవంటకముల్ వరుగుల్ ఫలాదులుఁ
బడిదము లప్పముల్ వడలు పాయనముల్ కలమాన్న మీఞ్జము
ప్పడములుఁ గూరలుఁ బెరుఁగుఁబచ్చడు లాదిగ నించి భోజనం
బిడిన నతండు మెచ్చుచు యధేష్టముగా భుజియించి పోయినన్ ,

212

క, కీనాశునిసమ్మృఖమునఁ దా నూనిన ప్రతిసఁ దలఁచి దశరథమానుం
డాననము వంచి దైర్యవి,హీనుం డై దీనవృత్తి నిట్లని వగచన్ ,

213

|| లక్ష్మణుండు రామపరిత్యక్తుండై సరయానదిం గ్రుంకి దివంబున కరుగుట ||

చ, కటకట యేల యిచ్చటికిఁ గాలుఁడు వచ్చె మహాప్రతిజ్ఞ యే
మిటికి నొనర్పితిఁ సుజనమిత్రున నానహజన్ముఁ బాసి నే
నెటువలె నిల్లు నెట్లువచియింపుదు నివ్వెడమాట యెవ్వఁకఁ
గటికిమనంబుతోడ నవకార్యము లిట్టివి యాచరింతురే,

214

సీ, స్రక్చందనాంగనాసౌఖ్యముల్ వర్జించి నాలోడఁ దొల్లి కానలకు వచ్చె
నెడవక పడునాలుగేండ్లు నిద్రాహారములు మాని నాకు సేవలు ఘటించె
సీతఁ బాసినవంతఁ జెందనీయక దైర్య మొదవ మాటాడి నన్నువచరించె
రణరంగమున మదర్థముగా నతికాయశక్రజిత్ప్రముఖుల సంహరించె

తే, హృదయ మెఱిగి ప్రసరించె నిన్నినాళ్ళు, నిట్టిహితు నిట్టివిశ్వాసి నిట్టియాపు
నిట్టితమ్మునిఁ బ్రతినకై యెట్లు నొంతు, నేమి సేయునుఁ దుది దైవ మెంతసేసె,

వ, అని శోక బాష్పాకులితనేత్రం డై యద్దశరథపుత్రుండు పెక్కుభంగులకా బనవి
వనవి కన్నీరు కరతలంబునకా దుడుచుకొని యెట్టకేలకు నెప్పటియెలుంగు
సూర్యోన్మి చెంగటనున్న యనుంగుఁడమ్మునికా గనుంగొని యిట్లనియె, 216

చ, అలుకవహించి యత్రికొడు కాఁకటిపెల్లున కేగి యరణ్యకా

బాలియఁగఁ దిట్టిపోయినను బోదుము నెమ్మది నాత్మహనికీకా
దలఁకక యేల వచ్చితివి నాయెడకుఁ నడి కొన్ని నిన్ను ని
ర్ములు నెడఁబాసి నొంటి నిఁకఁ బ్రాణము లెట్లు భరింతుఁ దమ్ముఁడా,

217

క, ప్రతివ యొనర్చిన నెడమున, మృతిఁ బొందకా జేయు ననుచు నేమోయి ననుకా
సతతంబు నమ్మి కొలిచితి, పతులగుణాధరణ లక్ష్మణా యని వగవన్ ,

218

ఉ. ఆరఘవీరుఁ జూచి వినయంబున లక్ష్మణుఁ డిట్లనున్ ననున్
గూరిచి చింత సేయకుము కోవిదు లాపవలన్ గలంగ రె
వ్వారికిఁ గాలమున్ గడవపచ్చునె మీరు ప్రతిష్ఠఁ దప్పినన్
భార్యణి గ్రుంగదే స్వకులభర్తము తూనుదురే సరాధిపుల్.

219

చ. ఎలమి వహించి నన్నుఁ ద్యజింపక యుండితిరేనిఁ బలుకులన్
గలయు నసత్య మందులకుఁ గారణ మే గన నన్నుఁ జెందుఁ ద
త్ఫల మటు గాక యుండ నరచాలక నన్నుఁ దొఱంగి సత్యమున్
విలసిల్లే ర్రియున్ నిలుపవే యన రాముఁడు భేద మందుచున్.

220

క. కులగురుఁ డైన వసిష్ఠుని, నలఘుచుతుల మంత్రినరుల నార్యుల హితులన్
బిలిపించి జమునిరాక మొదలుకొని సకలంబుఁ దెలిపెఁ దత్సభ్యులకున్

221

చ. తెలిసి విసితు సోదరుఁ బ్రతిష్ఠ యటంచుఁ ద్యజింపఁ గూడునే
తలఁకెడిఁ జిత్త మెఱియిది హితం బెఱిఁగింపుఁడు మీర లిందఱున్
గలఫల మన్న నొందొరు మొగంబులు సూచుచుఁ దేర్చి యెద్దియున్
జలుకఁగ నేర కూరక సభాసదు లున్న వసిష్ఠుఁ డిట్లనున్.

222

చ. ప్రతిన యటంచు లక్ష్మణునఁ బాయుట యెట్లన నేల రామ నీ
ప్రతిన దొలంగినన్ జలు కబద్ధ మనంబడు నఱుగసత్యత
హిత మగు భర్త మాసుకృత మంతముగా జగముల్ నశించు లో
కతతులు పెక్కునాశ మగుకంటె సహోదరుఁ డొక్కఁ డెక్కుఁజే.

223

చ. సకల మనిత్య మెప్పటికి సత్యము నిత్యము సత్యబంధు లై
ప్రకటయశోవిభూతి మనరా మనరాజు లసత్య మాడ నో
పక కద నిన్నుఁ గానలకుఁ బంచ భవజ్ఞవతుం డెఱుంగవే
యకుటిలసత్యసంపద జనాధిప కీర్తి పహింపు నావుడున్.

224

క. ఆమాటలు విని సభ్యస్తామము విధి చెట్ట యనుచు దూఱంగ రామ
స్వామి కడుఁ దెగువ చేకొని, సామిత్రిన్ జూచి దైర్యసంపద ననియెన్.

225

చ. ఎడపక యెంతతప్పు ఘటించినచో నినువంటి తమ్మునిన్
గడఁగి వధింపఁ జాల నధికప్రతిభాన్వితు లై నవారిన్
విడుచుట చంపు టొక్కగతి నిన్నుఁ ద్యజించితి నీకు విచ్చయౌ
నెడ కింక నేగుమన నతఁ డెంతయు శోకవిపాదమూర్తియై.

226

చ. అడలుచు నన్నపాదముల కప్పుడు సాగిలి మొక్కి యార్యుల
క్కడిజనముల్ విభుండు దనుఁ గన్గొని యస్రలు నించఁ గొల్వొ వె
ల్పడి పరయూతరంగిణి కవార్యధృతిన్ జని క్రుంకి మోగ మ
య్యెడ ధరియించి యాత్మఁ దనయెప్పటిరూపుఁ దలంచునంతలోన్.

227

చ. ఎలమిఁ బ్రసూనవృష్టిఁ గురియింపుచు నింద్రుఁడు వచ్చి శంఖకా
భాళములు మోయి రంభ మొదలైన చెలుల్ నటియింప నమ్మహా

- జ్వలనిధి మేనితోడఁ ద్రిదివంబునకుఁ గొనిపోయె వేడ్క సం
దలిబుధు లార వచ్చె హరినాలవపా లని ప్రస్తుతించఁగన్. 228
- తే. దివమునకు నిట్లు లక్ష్మణదేవుఁ డరిగి, యచట దివిజలంచే బూజలంది కోటి
భానుబింబప్రభాభాసమానుఁ డగుచు, నిత్యముక్తాశ్రయంబైన నెలపుఁజేరె 229
- ఉ. అంత వసిష్ఠముఖ్యు లగునార్యులఁ గన్గొని రాముఁ డిట్లును
వితగఁ దోచుచున్నయది విశ్వము లక్ష్మణుఁ బాసి నిల్వలే
నింతటనుండియుఁ భరతు నిప్పుర మేలెడునట్లు సేసి లో
కాంతరగామి యైనభలతానుజునిఁ దిలకింప నేఁగెదన్. 230
- చ. అన విని భీతుఁ డై భరతుఁ డన్నకుఁ జాగిలి మ్రొక్కి పల్కె నో
యిలకులనాధ యాధరణి యేటికి నింద్రపదాధిపత్యమి
చ్చిన మిముఁ బాసి నే త్తణముసేపయినఁ వసియింపఁ జాల మీ
కనిశము సేవఁ జేయుటయె యంచిత రాజ్యము వేయు నేటికిన్. 231
- క. నరవర కోసలదేశము, పరిపాలన సేయఁ గుశుని దట్టము గట్టుం
డురుకృప నుత్తరకోసల, ధరణికిఁ బతిఁ జేయుఁ డతనితమ్ముని ననఁగన్. 232
- చ. అనియె వసిష్ఠుఁ డోరఘుకులార్థివ మీపలు కాలకించి యీ
జను లెడఁబాయలేనివెత జాలి వహించిరి వీరిఁ దేర్చఁగా
జను నన రామచంద్రుఁడు ప్రసన్నత నాప్రజఁ జూచి మీరుకో
రినపని యేమి తెల్పుఁ డొనరించెద నెట్టిది యైన నావుడున్. 233
- ఉ. పౌరులు మంత్రులుఁ భటులు బంధులుఁ బ్రాంజలు లూని నిల్చి యో
కారుణికాగ్రగణ్య కలకాలముఁ బోగిది మముఁ ద్యజించి పో
మేరయె పుత్రపౌత్రసఖిమిత్రసహోదరరేహినీసుహృ
ద్వారముతో మిముఁ గొలిచి వచ్చెద మెక్కడఁ జన్ననావుడున్. 234
- క. ఎలనగ వాలయ రఘూద్వహుఁ, డలమలుజలమనవి విని కృతాంతునిపలుకుల్
దలఁచుకొని మంచి దనియెఁ, గలవె నమధుల కసాధ్యగార్యము లెందున్ 235

—❦— రాముండు కశలపులకుఁ బట్టము గట్టుట ❦—

- క. కోసలకన్యాసుతుఁ డిటు, లాసించినయట్టిప్రజల నలరించి కృపఁ
గోసలదేశమునకుఁ బతిఁ, జేసె గుశువిపక్షరటిశిక్షాంకుశునిన్, 236
- క. లపు నంఘ్రిద్యుతిజితపల్లవు నంగవిలాసవిభవలజ్జితరతివ
ల్లపు నుత్తరకోసలమున, కవచీశ్వరు డధిపుఁ జేసె నార్యులు మెచ్చన్. 237
- ఆ. ఇటుల దొరలఁ జేసి యిద్దఱుసుతులకుఁ, బేగ్గెమ నిచ్చినట్టిభూమిలందు
రావణాహితుఁడు కుశావతి యనుపోలు, శ్రావితాఖ్యపురము సంఘటించె. 238
- ఉత్సాహ—

దేవతాగరిత్సరోజ దేదివన్నరాశనం
భావితాభ్రవిభ్రమభ్రమస్ఫురత్సు శేష్వర

గ్రావబద్ధగోపురప్రకాశముల్ కుశావతీ
శాగ్రితాభిధాన సత్పురంబు లొప్పె నెంతయున్.

239

చ. పురముగ మిట్టానర్చి యటఁ బుత్తులఁ బంపెడువేళ రాఘవుఁ
డితుపురకఁ నమానముగ నిచ్చె రభేభటాశ్వపంర్తులఁ
గతుఁడఁ గనుంగొనెఁ జనకకన్యఁ దలంచి కవుంగిలించి త
చ్చిరములు మూర్కొనెఁ నయవిశేషము తెల్ల దలంచి పేముడిన్.

240

చ. ఇనకులభ ర్తచే దనము లిట్లుపలావితృ తై తదంఘ్రియు
గ్గనఖవిధల్ స్వఫాలఫలక ప్రలస్థనసార రేఖలఁ
జెనకఁగ మ్రొక్కి దీవనలు సేకొని వీడ్కొని బాష్పపూర్ణలో
చను లయి పో రవ్యభుఁ డొసంగిన బోట్లకు పై న్యసంగతిన్.

341

శ్లో శత్రుఘ్నుఁడు తనకుమారులకఁ బట్టముఁ గట్టి రామునికడకు వచ్చుట శ్లో
తే, అంతశత్రుఘ్నుఁ డోడి తెమ్మని నృపాలుఁ, డాపుఁ డనుదూత నొక్కనిననుపవేగి
రమునఁజని వాఁడు మూఁడహారాత్రములకు, నధినసాభాగ్యమధుర యామధుర
మ, అలశత్రుఘ్నుని గాంచి లక్ష్మణుని నిర్వాణంబు పౌరాశ్రితా
దులు డాముఁ బతిఁ గొల్చి పోవుటకు నుద్యోగించుటాత్మీయపు
త్తులకఁ గోసలభూము లిచ్చి జననాథుం డూర్ధ్వలోకోన్ముఖా
కలితప్రజ్ఞ వహించి యునికి మొద లౌ కార్యస్థితుల్ దెల్పినన్.

243

క విని కలఁగియుఁ గలఁగక యజ్జననాథసుతుండు దైర్యసంపన్నతఁ గాం
చనుఁ డనుపురోహితునిఁ బుర, జనములఁ బిలిపించి ప్రియమెనఁగ నిట్లనియెన్,
తే, అన్న నెడఁబాసి లక్ష్మణుం డమరపురికి
నేఁగెనట యెల్లప్రజలతో నింక విభుఁడు
వుడల నున్నాడట యయోధ్య విజనమయ్యె
నట విలోకించితిరె కాల మెటుల వచ్చె.

245

ఉ. రామునిభుండు లేయమరావతిన్ నక్షణంబు నిల్తునే
యీమధురాపురంబునకు నింక సుబాహు మదగ్గ పుత్తునిఁ
స్వామిగఁ జేసి యుంచి విడిశాపురరాజ్యము శత్రుఘాతికిఁ
జేసె నొసఁగి పోయెనను మీర లనుజ్ఞ యొసంగుఁ డియ్యెడన్.

246

క. అని పలికి వారియమనుమతిఁ, గొని యాయాపురములకును గొడుగుల నభిషే
చన మొనరించి చెఱిసగముగ, ఘనబలములఁ బంచి యొనఁగి గమనోన్ముఖుడై,

క. సుతదారాదుల వీడ్కొని, యతఁ డతిదైర్యమున నొంటియరదముతో త్కృ
పతిసంప్రేషితదూతా,న్వితుఁ డయి సాకేతమునకు నేతెంచి వెడన్.

248

శా. నందర్పించె మహాసభాంతరమునకు శత్రుఘ్నుఁ డుద్యత్సదా
నందుఁ భూరికుశాసనస్థితు మునీంద్రశ్రేణిసంభావితుఁ

- సందీప్తానల తేజ శాంతినిరతుఁ డైమాంబరోద్ధారు స్వ
చ్చందుఁ జంద్రభాననుఁ ఘనసదృశశ్యామునిఁ రామునిన్, 249
- క, సందర్శించి ప్రియంబున, వందన మొనరించి స్వామివారియనుజ్ఞ
నందనులఁ దగినభూముల, యందు నిలిపి వచ్చినాఁడ నకలంకమతిన్, 250
- చ, పలుకులు వేయునేల మిముఁ బాసి యింకఁ త్తణమైన నిట్టి భూ
స్థలమున నిల్వఁ జాల నిది సత్యము నేనును గొల్చి వచ్చెదఁ
వలదని యాసతీయకుఁడు త్యాదృశు లెయ్యెడ నమ్మియున్నవా
రల విడరంచు వేడుకొన రమ్మనె నాతని రాముఁ డాదృతిన్, 251
- ప, తత్కాలంబున, 252
- చ, నరపతి యూర్ధ్వలోకగమనంబు చరుల్ వినిపింప ఋతువా
నకులు నివాచరుల్ విని స్వనాథులఁ గూడి యయోధ్య కేఁగుడెం
దిరి విశయంబు మించ రఘు శేఖరుఁ గాంచి ప్రణామముల్ ఘటించిరి
కరముల్ మొగిచ్చిరి వచించిరి యిట్లని యంద తొక్కటన్, 253
- క, ధరణీనాయక మే మిం దటముఁ మిముఁ గొల్చి వచ్చుతలఁపున నిటకుఁ
బట తెంచితి మెడపక మము, గురుకృప నిక వెంటఁబెట్టుకొని పోవఁ దగున్, 254
- చ, అనునడ భానుసూతి వినయంబున రామునిఁ జేరి మ్రొక్కి యో
మనుకులనాథ దేవవిభుమన్నని వానర రాజ్యపట్ట భ
ద్రునిఁగ నొనర్చి మీచరణతో యరుహంబులు గొల్వ వచ్చితఁ
నను విడనాడి పోవకుఁ డనఁ బతి సమ్మత మొందె నెమ్మదిన్, 255
- క, ఫలస్యస్తాంబలి యై, యాలోన విభీషణుండు నండకుఁ రాఁగా
నాలోకించి రఘూద్వపకుఁ, నేలా యీతలఁపు రాక్షసేశ్వర సింహన్, 256
- చ, ధరణి చరాచరావళులు దాలించి యుండెడు సంతకాలముఁ
పరమవినీతి లంక పరిపాలనసేయు మి దేల యంచు ను
త్తరములు వక్క రాకుము సదా చరియింపుము ధర్మపద్ధతిఁ
నిరతిశయప్రభావమున నెయ్యము మర్వకు మంచుఁ బల్కినన్, 257
- క, రామాజ్ఞకు వెఱచి యతం, దేమియు నన నేరకుండె నినకులుఁ డంతఁ
సామిరి మోముఁ జూచి సు,ధామధురవచోనిరూఢి తగ నిట్టనియెన్, 258
- శా, ఏతన్నాత్రుడవే విభాకరకృపావీక్షా సమాసాదిత
శ్రోతస్తార్తరహస్యరాశివి భవిష్యద్ధాత వధ్యాత్మ వి
ద్వాతాత్పర్యవిరూఢబుద్ధివి విశుద్ధబ్రహ్మచర్యవ్రతో
ద్ధూతాంభశ్చరకేతనుండ వఖల స్తుత్యవ్రభావోదమా 259
- క, మత్కర్తృచంద్రికలు యా,వత్కాలము కువలయమున వన్నియఁ గనుఁ దా
వత్కాలముఁ గపిచంద్ర భ,వత్కాలయం బమృతగతి ధృవంబుగ నిల్చున్, 260

కే, నామాటలు నిక్కువ నుగుఁ, నీమదికోర్కీయు ఫలించు నిత్యుడ వచు మిం
కేమియు బలుకకు మని రఘు, రాముఁడు సామీరినని కరం బనురక్తిన్. 261

తే, బ్రహ్మసుతు ఋక్షకులసార్యభాముఁ జూచి, నీవు చిరకాలజీవిని నిర్మలుఁడవు
కలఁగ కెప్పటివలె భూమి నిలుపు మని వ, చించి మైందస్వివిభవీక్షించి విభుఁడు.

చ, బలువగువేడ్క మీ రమృతపానముఁ జేసినవారు గావున
తలుగదు మీకు హాని చిరకాలము వర్తిలుఁ దుర్వి సంఘఁ బెం
వలరఁగఁ బల్కి తక్కిన వనాటలు నాబడి నేఁగుఁడెఁడు చిం
తిలక తలంచి నట్ల యచి తేటఁడక వివరించె నయ్యెడన్. 263

క, ఆరఘురాముని మాటలఁ, బారులు బాంధవులుఁ గవులు బహుజానపదుల్
గోరిక, బెడ్డికే బోయెడు, వారివలెక జెలఁగి రుత్సవంబులు వెలయన్. 264

సీ, చూడవచ్చిన మహీసురులకుఁ దమయిండ్లు వేడ్కతోఁ జూటలు విడుచువారు
దిక్కులనుండి యేతెంచిన యర్థుల కెల్ల పదార్థంబు లిచ్చువారు
ధరణి దాఁపుటయును ధర్మమంచు ధనంబు చలఁగి నిక్షేపముల్ సేయువారు
కళ్యాణ మిఁక నింతకంటె నట్టిది యని సకలోత్సవంబులు నలుపువారు

తే, బంధములు దీటె మనతపఃఫలము లొదవె
నెప్పు డిఁక వేగుఁ బతివెంట నెపుడు వోదు
మంచు సలరేయి యుగముగా నెంచువారు
నైరి సాకేతముననున్న యఖిలజనులు. 265

మ, మఱునాఁ డంత వసిష్ఠఁ జూచి రఘురామస్వామి వల్కెన్ మునీ
శ్వర నేడే పరమేష్ఠివిడుఁ దిలకింపక వేడ్క వాటిల్లెడిక
పరిసాటిక నెరవేర్చుఁ డంచితమహాప్రసానకర్తంబు ముం
దర సాగింపుఁడు యాగవహ్ను లన గాతం డిట్ల కావించినన్. 266

సీ, పండు వన్నెలడాలు బైటవేయగఁ జాలుప్రవిమలతౌమాంబరములు గట్టి
గరుడపచ్చలయేపు పరిహసింపఁగ నోపుదర్శాంకురములు హస్తములఁ దాల్చి
హరినీలములరంగు నవహరింపఁ దొడంగుఘనకేశబంధంబు వెనుక జేర్చి
తమ్మితోకులజోక తలఁగఁ జేయువిలోకనములు స్వనాసికాగ్రమున నుంచి

తే, శాంతలక్ష్మీ వసించుకంజాత మనఁగ
మొగము దులకించఁ బటుమానముద్ర మించ
నేవీకారంబు లేక యయ్యివకులేంద్రుఁ
డల్లనల్లన నాత్మగృహంబు వెడలె. 267

॥ శ్రీరాముఁడు తమ్ములతోడను బారులతోడను సరయానదిం బ్రవేశించుట ॥

వ, అప్పు డప్పరమకృపాశునిడా పలిభాగంబునం గరపద్మంబులు ముకుళించుకొని
పురలక్ష్మీ యరుసరించె దక్షిణభాగంబున హీయనతోయజాతీ యాకారంబు

ధరియించి దాక్షిణ్యకారుణ్యదైర్యగాంభీర్యస్థైర్య చాతుర్యాది వివిధగుణంబులతో ననుగమించె ముందర విజయవినయధర్మ సత్యక్షమాశమదమాదార్య వివేకవిశేషంబులతో నుద్యోగంబు గమనించె వెనుక ననేకశస్త్రాస్త్రనివహంబులు పురుషవిగ్రహంబులు ధరియించి తనుఁ గొలువఁ బురుషాకారంబుతోడఁ గార్తుకం బనుసరించె ఋగ్యజురాదివేదంబులు బ్రాహ్మణరూపంబులతో నగ్రభాగంబున నరుగుచుండఁ దన్మధ్యంబున సావిత్రీమహాదేవి స్త్రీరూపధారిణియై సప్తవ్యాహృతులతోఁ బ్రణవంబుతో ఛందోఋషిన్యాసదేవతాబీజశక్తికీలక ప్రముఖమంత్రాంగంబులతో నమతమంత్రతంత్రయంత్రసమూహంబుతో ద్వాత్రింశదుపనిషత్సమేతయై నడిచె నద్దేవిపిఱుంద స్మృతిశాస్త్రపురాణేతిహాసంబులు పౌరుషవిలాసంబులు వహించి యనుగమించె సమంచితస్థేనుంబునఁ జనురఘురాము నవలోకింపుచు దేవర్షి బ్రహ్మర్షి రాజర్షి శేఖరులపరస్పిద్ధసాధ్య విద్యాధర ప్రముఖనిఖల దేవమత్యులు నలుదిక్కులఁ గ్రిక్కిఁజిసి సమృద్ధంబుగాఁ బఱుతెంచిరి దానదానీజంబులతోఁ బుత్రమిత్రశత్రుంబులతో నాప్తసఖిబంధు సోదరముఖ్యులతో నయోధ్యలోఁ గల సకలజనంబులు చుట్టుపట్లపల్లెపట్టులఁ గలప్రజలు జానపదులు మొదలుగా నొక్కొడునుఁ జిక్కక యొక్కమొత్తంబై నడతెంచిరి యంతఃపురస్త్రీజనంబులు వృద్ధులు పశ్వాదులు పరివేష్టించ భరతశత్రుఘ్నులు సదారబాంధవులైన సుమంత్రాదిమంత్రులతో సామంతులతో సుభటపుంగవులతో హితసహితులై యహితభీకరుం డగ్గుణాకతు ననుసరించి సాన్నిహిత్యులై నానాగ్రహరవిశిష్టా గ్రవర్ణులు కుటుంబసమన్వీరింబుగా నవత్యకంబులగురోధనంబులు మున్నిడుకొని వెంబడిఁ జనిరి సుగ్రీవసుషేణ గంధమాదన పనసగజగవయ గవాక్షతతబలినలనీలవినతకేళరి గ్రంథనదధిముఖ ధూమ్రవేగసువేగతారకు ముదప్రజంభుప్రముఖ మహావలీముఖులు ఋక్షవానర నమేతులై పరమహర్షంబునఁ గవలిరి వాంశికవైణికమార్దలికమారజక ఛాక్కిక వైతాళికవందిమాగధప్రముఖులు కవినటగాయకలు భద్రమధుమత్త కాశ్యప ప్రముఖనర్తనకులు గణికాజ్ఞముఖులు నిఖలకర్తంబులు దిగంత్రోచినిష్కల్తృషభావంబున రామగుణకీర్తనంబులు సేయుచునతని వెఱుకొనిరి విద్యత్పురోహితవేదాంతికతార్కికవైయాకరణప్రముఖులు జన్మబంధంబులుదీతెననిసంబంధులై సింధు బంధనస్నేహానుబంధనంబున వెంబడిఁ గొలిచి పోయిరి యదృశ్యభూతంబులు నదృశ్యనగరవాసులు నతినూత్నశరీరులు నిర్మలశరీరులు నరుడెందిరిపశుపక్షి మృగక్రిమికీటకాదులు శైలవృక్షలతాగల్పాదు లుపాధిరహిత సదాభిలాషంబున నయ్యగశోషణనాశ్రయించె నవిధంబున నఖలచరాచరంబు లొక్కడిక్కడ

నడచునవ్వీటిమహాఘోషంబు ప్రళయసముద్రఘోషంబు ననుసరించె భేరిపణవ
శంఖాదివాద్యఘోషంబు లజాండ గర్భ నిశ్చేదనం బాచరించె నిండుకయుఁ
జలింపకన్మృతొంచకన్మృతహనుఖంబులు దలంచక దుఃఖించకయేకచిత్తులై యజ్ఞను
లందఱుఁ బెండ్లికిఁ బోవుచందనంబున రఘునందనుపదారవిందంబులు సేవించు
చుక బోయి రవ్వంతఁ జూడవచ్చిన వివిధరాష్ట్రనివాసులు తమకు నిదియే
తోవ గాక యింతకంటె నేమి విశేషంబు లున్నవి యని కృతనిశ్చయై
వెంబడించి రిట్లు రఘువీరుం డామడలదూరంబు మందగమనంబున నతిక్రమించి
పశ్చిమవాహిని యై సరయానదీతీరంబు చేరకబోయె నయ్యవసరంబున, 268

ఉ. అన్నదిక్ ముహూర్తమున నంబుబగర్భుఁడు లోకపాలకుల్
కిన్నరయక్షకింపురుషభేచరులుక వసురుద్రసంఘముల్
పన్నగు లాది తేయులును బ్రహ్మబుధుల్ గొలువక మణిప్రభా
చ్ఛన్నవిమానకోటులు దిశల్ వెలుగన్ జనుడెంచి వేడుకన్, 269

కా. ధింధింధిమ్మని మ్రోయుమద్దెళితో దేవాధిరాడ్ధేరికా
ధంధంధ్యానము లాకసం బూరసె సంతక దాశసంరావసం
బంధంబుతో దగ నాడి రచ్చరలు సమ్యగ్జీతముల్ పాడి ర
గ్గంధర్వుల్ జడి వట్టి బెట్టు గురిసెక గల్పప్రసూనచ్ఛటల్, 270

క. సరసీజాక్షుఁడు రాముఁడు, సరయానది జొచ్చు నపుడు సహజన్మలతోఁ
జరణాంభోజము లచ్చటి, యరుణాంభోజములు వియ్యమందుచు నలరన్, 271

ఉ. ఆరఘునీర శేఖరుముఖాబ్జమునందు నిజావలోకనో
దారమిళిందబృందములు దార్శనఁ జేసి విధాత భారతీ
చారుముఖసదాంబురుహసంగతహంసర వానుసారిమం
జీరఘృశంఘృశధ్వని విశేషముతో దివి నుండి యిట్లనున్, 272

క. శ్రీరామచంద్ర జగదాధారా దివ్యావతార దాసశరణ్యా
కారుణ్యసారఁ వికులహారా భవ్యప్రచార యఖలస్తవ్యా, 273

ఉ. ఈయఖలప్రపంచమున కీవు విభండవు నీయవాచ్య మా
మాయ నెఱుంగ మాతరమె మానుష వేషము మాని యాదినా
రాయణమూర్తి వై యనుచరావలి గొవ్వ ఖగేంద్ర నక్కివి
చ్చేయుము కాలయాపనము సేయగ నేల మహాత్మ యిచ్చటన్, 274

ఉ. అవ్యయ మప్రతర్క్య మఖలాశ్రయ మక్షయ మాద్య మార్యసం
స్తవ్య మనక దనర్పుపరతత్త్వము నీవయి శృష్టిసాధన
ద్రవ్యగుణాత్మకత్వమునఁ దాలుతు వేరిను వైనఁ జూపు మ
ద్దిప్యశరీర మందఱకు దేవ కనుంగొన వేడ్క యయ్యెడిన్, 275

క. శ్రీరామ సీత యనఁ జను, శ్రీరామ భవత్పదంబుఁ జేరి మునుపుగా
సీరాకఁ గోరుచున్నది, కోరికయును గూర్పవయ్య గొబ్బునననుచున్, 276

క. వనజాననుడు దెలిసిన, విని రాముడు సంతసించి విశ్వజగన్తో
హనలీలావిలసిత మగు, తనదివ్యశరీర మాత్మఁ డలఁచిన యంతేన్, 277

సీ. శతకోటిభాస్కరద్యుతుల మిటారించు ఘనకీరటము మాళిఁ గానిపించె
శేషభోగీశ్వరశ్రీలరాజులు నాజానులచివతుర్భుజములఁ దోచె
నసురులకు సురత్వ మొనఁచుశంఖచక్రగదాసిశాసముల్ కడు రహించె
శాస్త్రభ శ్రీవత్స కమనీయవై జయంతికలతో వక్షంబు తేడరిల్లె

తే. ధారఁ గాంచినపొక్కిటితమ్మి వెలసె, గటితటంబునఁ దులకించె గనకపటము
పొలిచె నఖలాంగములదివ్యభూషణంబు, లఖలబోకంబు లవ్వేళ నరుదుఁ జెందె.

సీ. మకరకుండలవజ్రమహనీయధశధశల్ చికిలే లేనగ్రవుతోఁ జెలిమి నలువ
మకుటపంజరాగమణికుచుల్ వినునీధిఁ గపటసంధ్యారాగ కాంతిఁబెనువ
శారీరగారుడాత్మచ్ఛాయ లెదవేలు వై జయంతికతోడ బానులాడఁ
గరలగ్నశంఖచక్రశ్రీలు శతకోటి చంద్రసూర్యులజోడ జౌక సేయఁ

తే గజితటాబద్ధకనకాంశుకముమెఱుంగు, లనమయకటిల్ల తలసొండు దెసల నింప
గరుడబాహునమెక్కి లోకములుపొగడ, రాముఁడవ్వేళవైకుంఠ భాముఁడయ్యె.

సీ. మొసలివాయొంట్లకెంపులకెంపు దృక్కోణసంర క్తరుచులతో సంధి చేయ
లలితాలకస్థలాకలితాలక శ్రీలు ముకుటనీలములతో ముచ్చటాడఁ
గీర్తి తేజములఁ జిక్కినచంద్రరవులట్ల శంఖచక్రములు హస్తముల వెలయ
వక్షస్థి తేదిరావత్తోజకస్తూరిచలువున శ్రీవత్స చిహ్న మమరఁ

తే. గోటి దశకోటి శతకోటి కోటికోటి, భానుబింబము లాకార మూనినట్లు
దున్నీరీక్ష్యప్ర కాశుఁడై దోచె నిదిగొ, విష్ణుఁడని యెంచినచ్చటివిబుధవరులు.

మ. అపు డబ్బాసనలోక ఫాలవసురుద్రాదిత్యు లయ్యిందిరా
ధిపులోక్తై క మనోహరాంచితమహాదివ్యాంగ సౌభాగ్య ము
చ్చపుభక్తిం దిలకింపుచున్ బహునమస్కారంబు లర్పించి సా
లపరీతాంజలు లై నుతించి రనరాళప్రాధవాన్వైఖిన్. 281

తే. ఎడతెగక మోసెసుర భేరు లేకధార, గాఁ గురిసెదివ్యసమములొక్క మొగి బాడి
రఖలగంధర్వు లుడుగక యాడి రప్ప, రోజనము లాఖగేంద్రాధిరాఘనెడుట.

తే. భరతశత్రుఘ్ను లవ్వేళ బ్రహ్మమొదలు, గాఁగలసమ స్తదేవతల్ గనుఁగొనంగ
నద్యుతాఖండ తేజోమయాత్మ లగుచు, గలసి రద్దేవుదివ్యవిగ్రహమునందు.

తే. అమలసరయూజలముల దేహంబు విడిచి, భానునందనుఁ డర్క బింబమునఁగలసె
ననలుఁ బ్రాపించె నీలుండునవ్విధమున, నమరవరశిల్పిలో నలుఁ డై కన్యమొందె.

క. ఏయేవేల్పులయంశము, లేయేకపు లూని పుట్టి రిఁలోపల ము
న్నాయావేల్పులఁ గలిసిరి, యాయాకపియోధనాథు లాహరియాజ్ఞన్. 286

తే, యక్షకిన్నరగరుడగుహ్యకవిరుచ్చ, రాదిదేవాంశములఁ బుట్టిఋక్ష
వాసరనిశాచరాదు లవాని సంఘ, కములు వర్జించి హాలిఁ గలిసి రపుడు 286

మ, గరుడారోహకుఁ డైనవిష్ణు నెదుటఁ గన్గొందు నానాజనుల
సరయాతోయములఁ విముక్తతనులై సాక్షాద్రవిజ్యోతి రు
ద్ధరు లై దివ్యవిమానరాజములయందుఁ బుత్రపౌత్రాస్తసో
దరకాంతాదులతో వసించి తగి రంతఁ దేవతామూర్తులై, 287

క, పక్షిపశుక్రిమికీటక, వృక్షలతాగుల్మశైలివితతులు సరయా
నిక్షిప్తమూర్తులై యపు, డక్షయ దేవత్వ మెనసి యలరె హరికృపన, 288

మ, సరసీజోదరుఁ డంత బ్రహ్మఁ గని భామానాథ యీశ్రావణులం
దఱు భూలోకముఁ బాసి నిత్యపదచింతఁ జేసి నావెంట వ
చ్చిరి వీరెల్లను మాకు బ్రాణములు గాఁ జంజించి సౌఖ్యప్రదో
పరిలోకంబుల నిల్పు మంచుఁ గరుణాపారీణుఁ డై పల్కినన్, 289

మ, అమరశ్రేష్ఠుఁడు తత్సశుప్రముఖతిర్వగ్జంతుసంఘంబుతో
నమరత్వంబు వహించి యున్నజనులఁ హర్షంబునఁ సత్యలో
కము చెంతఁ బహుభోగ భాగ్యములచేఁ గన్నట్లుసంతానలో
కములఁ నిల్పె ముకుందుకూర్మకి శిరఃకపంబు గావింపుచున్, 290

క, పవనసుతాంగదమైంద, ద్వివిదవిభీషణులు ఋక్షవిభుఁడుఁ భువిలో
నివసించిరి తక్కినవా, రవనశ్వరుఁ గొలిచి చనిరి హర్షముతోడన్, 291

తే, నృపుఁడు సరయువునకు వచ్చునపుఁడు ఋక్ష
వానరులీల వచ్చినవార లెల్ల
నవ్విభుఁడు విష్ణుమూర్తియై యాత్మపురికి
నరుగునెడ వేల్పులై పోయి రద్భుతమాగ, 292

చ, ఇటువలె వమ్మియున్నప్రజ కెల్లను నద్దతు లిచ్చి బ్రహ్మధూ
ర్జటిబలభిక్ష్మశానుయమరాక్షసపాశిమరుద్ధనేశు లొ
క్కట నిరుపంకలఁ గొలువ గారుడపర్ణసువర్ణదీధితి
చ్చట లఖలాశలఁ దొరయఁ జక్రి స్వధామపథానువ ర్తియై, 293

—→ (శ్రీ)రాముఁడు వైకుంఠధామంబునకు వేంచేయుట ←—

వ, వేంచేయునప్పు డుప్పరం బొరయుచప్పుడులతో నెడమిక సందర్శించుతలంపులఁ
బైలైఁ జడి క్రందుసేయు బృందారకామలనందడి జడియక కనకమణి విచిత్ర
నేత్రపాణియై సూత్రవతీకళత్రుండు ముందర బరాబరు లొనర్చునెడ నుప్ప
తిల్లుహుంకృతుల నలంకరించు పరిసరస్థలనుచరచామరకరామరకనృకా నవ్య
రత్నసంకలిత కంకణక్రేంకృతులకు శ్రుతులగు తదీయకబరీభరనిబిడికృతకుసుమ

మాలికావాసనోన్ముఖముఖరభ్రమరపాలికా యుక్తకృతులకభుకునిద్రపురస్కృతై
 రావణదంతావళరాజంబుఘోకృతుల నావరించు సారభేరీభూరిభాంకృతుల నప్ప
 లించు సుపర్ణ సుపర్ణ పర్ణధూంకృతుల ననుసరించునందసునందకుముదకు ముదాత్మ
 పుష్పదంతచండప్ర చండప్రముఖ పార్శ్వచరహంకృతులు నిఖిలదిగ్భాగంబు
 లాక్రమించె నివ్వధంబున నవ్వహంగ బాహునుండు భువన్లోకనివాసులయాసలు
 దీఱదర్శనం బొసంగుచు సువన్లోకమందిరులయభివందనంబు లంగీకరింపుచు మహా
 న్లోకలోకుల నమోనారాయణాయేతివాక్యంబు లాకర్ణింపుచు జనన్లోకజనంబుల
 పూజనంబుల నలరుచుఁ దపోలోకతపోధనులసేవాంజలుల గ్రహించుచు నిత్య
 లోకసంచారు లోన్నమోనారాయణాయేతి మంత్రోచ్చారణపూర్వకంబుగా
 నమర్పించిన యర్ఘ్యపాద్యాదులంజేకొనుచు సంతానలోకజనులు గురియించు
 సంతానకుసుమవర్షంబుల హర్షంబులనొందుచు గోలోక ప్రచారులు నివేదించు
 కానుకలంగీకరింపుచుఘోవాదిపరమభాగవతజేగీయచూనుండును దేవర్షి బ్రహ్మర్షి
 సహగమ్యమానుండును నఖండశతకోటిచూర్తాండమండల ద్యోతమానుండును
 ననేక దివ్యాభరణ మణిప్రభా శోభమానుండును నై యుదకృంబునక జని
 చని శరచ్చంద్ర చంద్రికాస్నిగ్ధ దుగ్ధజలధి సమావేష్టనశ్వేతద్యుతి ప్రద్యోతిత
 శ్వేతాంతరిపవ్రదీపితజ్వలనజ్వాలికాసమాన భాసమాన హిరణ్యధరణ్యంతరంబు
 దటీయక జొచ్చి తన్నధ్యంబునక బునర్జననకారణలింగశరీరనికారణవిధానంబు
 శరాభిధానంబును స్నాతకజనజరామరణ తుష్టిపాపాద్యుపాధి విరామప్రభావం
 బును నమృతప్రభావంబులు సదాసదాశ్రయతాతిశయంబునఁ బుష్కరావ్య
 యంబును యధార్థంబుగావించు సుధామధుర శిశిరలఘుతరనలలితనలలంబులడం
 బుగని నకలన త్వమహానియంబయ్యుక దపనీయసాగంధిక గంధసంబంధ బంధుర
 పుష్పంధయగరుత్ప్రచయతమఃపరిచయంబు గలిగి యభంగతరతరంగరంగతల్ప
 మలకుడుంగనంగ చక్రాంగచక్రవళత్మ పత్మవిత్పణోజ్ఞాతచాత వేగసమంతఃపరి
 పాతితరజోవికాసంబునక దనరియు విరజానామంబునం బ్రకాశించునదీలలామం
 బుచే నావృతంబై యూర్ధ్వముఖానంతఃపణాక్రాంతజహిర్ది శాంతరానంతనితాంత
 ధవళవపుర్విభా విశేషసూచక నిష్కలుష పురుషోపలప్రకరప్రకల్పిత శిల్పకల్పనా
 కల్పవిశాలసాల జాలాచ్ఛతరచ్ఛవిచ్ఛటాది పాండురిత బ్రహ్మాండకరండంబును
 నభోమండలార్ణవవైవలాయమానశక్ర నలశిలాశకల సంఘసంఘటితోత్తంగగోపు
 రనీలరుదీరరుది సమాయాతతమోవ్యాపృత కదగ్రసంస్థాపితశాత కంభకుంభాభి
 నపదివాకరబింబునిక రాలోకలోకాలోకావలోకన విస్తయరసావేశ కారణంబును
 సార్వకాలపల్లలితపుష్పిత ఫలితసల్లలితవివిధవిద్రుమకుంజమంజువన భవనోపవన
 చారణసంతతాత్మ నారాయణ నామస్తరణక్రీడాపరాయణ కలకంఠ నీలకంఠ
 శుకముఖనిఖిలఖగజాతచేత నానూతనప్రభావదళవ్యూహ వాఙ్మహాబింబికాఫల

మోహకారివిద్రుమద్రుమలతానితపట్టాంభరవితానపద్మరాగకపోతపాలికాభిరామం
 బును గోమలదూర్వాదళశ్యామలప్రకాశాదులగాఢత్వతరత్నయాధ సముత్సేధ
 సాధశిఖరాభ్ర) కషగరుడ కెతసద్యోతమానశ్వేతపటపటలద్యుతి వ్యంజితత్రిభువ
 నాక్రమణోపక్రమవిక్రమత్రివిక్రమోర్ధ్వప్రసారిత చరణాంగుష్ఠ నఖశిఖాముఖ
 నిర్గళితావరణపయోధిపయోధారాప్రవాహంబును గేళికాచకోరపాలికాజ్యో
 తస్నాయమాన మానిక జ్యోతిరుత్పటస్ఫటికదృవత్ప్రకటిత ప్రతికుడ్యభాగ
 చిత్రతనిజదశావతార కథాసూత్రచిత్రసందర్శనానందపరసలోకలోకమిశ్రసంభా
 షణవిధాధికనిరవధిః వివిధవీధికాశత సహస్రసందానితమందారమాలికాకలితవన
 మాలికా ఘమఘమాయమాంబును నవరత్నఘటితకిరీటమకర కుండలాంగద
 కంకణాంగులియకకౌస్తుభహారశ్రీవత్సవైజయంతీ వనమాలికాకనకకౌశేయచ
 తుర్భుజశంఖచంక్రకౌమోదకీశార్ణవనందకాద్యక్షీణలక్షణలక్షిత సురూప సరూప
 ధారావరాహోహణార్హ రోహిణాచలసమానవిమానశతకోటికోటిసంకీర్ణకంకిణీ
 కిణకిణారపాపూరిత దళదిశావకాశంబును వైదుర్యవీరిచిత క్రిడాచలరాడ
 ధిత్యకాచరన్నీలకచామణిముఖ చంద్రసేవాసమాగతతారకాచారకభ్రమాకర
 ముక్తాఫలవిలసితోపకారికానికాయ ప్రకాశమాన ప్రసూన సరధ్వజచ్ఛత్ర
 చామరచిత్రాంబర ముకురాద్యలంకార దరీదృశ్యమానంబును గోమేధికరత్న
 ఖచితానేకమండపాంగణ మహాసీయమాణిక్యమయ రంగవల్లి కామతల్లి కాంతు
 వల్లి కావేల్లితంబును బువ్వరాగమణివిభాసురప్రాసాదసమాసాదిత జాతరూప
 వాతాయన దంధాగ్రితినిస్తంద్రచంద్రకాంతకాంతవేదికాంతరకాంతాకాంత
 విలోననేదీపరదళార్చిత పథితాగతభాగవతపదాంబుజంబులు ఘనసారగంధ
 సారకాశ్మీరకస్తూరికాదిపరిమళనిత్యనివాసంబును నై కర్పూరాలోకదూరంబు
 గాకుండియుఁ గర్పూలోకదూరం బయి బహువిధరత్నకర్పూర కాంతులం
 దేజరిల్లి చిత్రభానుసంభావితంబు గాకుండియుఁ జిత్రభానుసంభావితం బయి
 యనంతమణివిలాసాస్పదంబు గాకుండియు ననంతవిలాసాస్పదం బయి స్వస్ఫు
 రితప్రకాశాన్వితంబు గాకుండియు స్వస్ఫురితప్రకాశాన్వితంబై చంద్రవిభవాశ్ర
 యంబు గాకుండియుఁ జంద్రవిభవాశ్రయం బయి ప్రకృతిగోచరంబు గాకుం
 డియుఁ బ్రకృతిగోచరం బయి కరంబు రాణించు శ్రీవైకంఠనగరంబు చేరం
 బోయి త్రయస్త్రింశతోక్తిపురద్వారపాలకులు సాలోకస్యామీప్యసారూప్య
 వంతులగు పరమభాగవతులు సఖలప్రపంచమోహనశృంగారవతు లగుయువ
 తులు ననేవిమానకాంతులు దిక్కులు చిక్కటిల్ల దివ్యగంధమాల్యాంబరా
 భరణ విభాసమానమూర్తులై యాడుచుక బాడుచు నపరిమిత వాద్యవిశే
 షంబులు బోర్లలంగ నెదుర్కొని పుష్పాంజలు లిచ్చువాడుని నానందనర్త

సంబు లొత్పువారును నారాయణవిష్ణుకృష్ణగోవిందముకందాది దివ్యనామంబులు గడించి సంకీర్తనంబు సలుపువారును గోటికందర్ప సౌందర్యసుధారసంబు నేత్రాంబుజంబులఁ బానంబుఁ జేసి రోమాంచకంచక్రతాగు లగువారును నాలవట్టంబులుభయచామరఁబులు ముత్యాలగొడుగులు గరుడతెక్కెంబులు కనకవేల్దంబులు బంగారుసురఁకులు సౌవర్ణతాళవృంతంబులు నమృతపూర్ణహైమకలశంబులు మొదలయినవి ధరియించి వివిధకైంకర్యపరామణత్వంబున నగ్రభాగంబున నడుచువారును నై నందడించు వైకుంఠనివాసులతో ముప్పదిమాఁడు కోట్లదేవతలతో బ్రహ్మరుద్రాదిలోకాధికారులతో బురప్రవేశంబు గావించి యెడనెడవైష్ణవీరత్నంబులు కర్పూరసీరాజనంబులు ముత్యాలసేనలసమర్పింపఁ గోటలు గోపురంబులు గొలుపుకూటంబులు రత్నచండపంబులుఁ జలువచప్పరంబులు రాజమార్గంబులుఁ గృతకాచలంబులుఁ గనకసౌభములుఁ దోరణస్తంభంబులు జూచుచు సకలవిశేషంబుల నొప్పునప్పురంబు నట్టనడుచు నిట్టలంపుఁబులు దిండిచట్టులం గట్టిన యభ్యంతరవస్త్రగోపురద్వారంబునం గట్టినకందనంపుఁజెట్టువలక గనుపట్టు పిట్టహుమాయి శేజి డిగ్గె నయ్యవసరంబున. 294

సీ వలవటనండి చౌవందనమోములదునేరారి నెయ్యమునఁ గైదండ యొనఁగెఁ గళుకువజ్రంపుఁజెక్కడపుమేల్పావలై ఘణిలోకవిభుఁడు శ్రీపదము లానెఁ జాతముక్తామనుచ్ఛత్రంబు ధరియించి యెడఁ బాయక సునందుఁ దనునరించెఁ గడవన్నె కళుకుబంగటవిజనముఁ బూని వినరుచు ఖగరాజు వెంబడించెఁ

తే గవ్వబాగాలోనఁగె నూడిగము వహించెఁ, బుష్పదంతుఁడు సేనానిభూరివేల్త్ర పాణియై యగ్రమున బరాబరు లొనర్చె, హరినిజాభ్యంతరముఁ జేరునవసరమున.

సీ బలువేల్పురాప్రతిమలచెక్కడపుగండ పెండెంబు డాకాల బెరిమఁ జూపఁ గటిబద్ధకనకాంశుకంబుపై మణులయడ్డిగలయొడ్డాణంబు జగి దలిర్పఁ దళుకుఁగుంకుమపుఁగందపుఁబూత నెఱపుచు నురమునఁ గొస్తుభం బొప్పుగులుక నాజానులంచి బాహుచతుష్టయమునఁ బంచాయుధస్సూర్తి పరిధిల్లి

తే. ముకరకుండలవజ్రసంపదలతోడ, ముకురతులికకపోలముల్ ముచ్చటాడ స్వర్ణకోటిరతుదిరత్నవలభు లొలయ, నవ్విభుఁడు సేరె మొదటికఁజ్ఞాంతరంబు

సీ. ఫలములఁ గాంక్ష నిల్పక నిజాంఘులు గొల్చి లేపములు సేసినధన్యమతులు నారాయణసమర్పణం బంచు వివిధయజ్ఞంబు లొనర్చిన శాంతినిధులు గోవింద నృహరి ముకుంద మాధవ యంచుఁ దనుకంస్తరించిన దాంతియతులు తీర్థయాత్రలు పోయి దివ్యదేశంబులఁ దనువులు విడిచిన క్షైర్యపరులు

తే. వేయితుళసీదలము లెంచి వేయివేళ్ళ దినమును స్వకీయపూజ నల్పిన కృతార్థు

లచటనుండి క్రియాశక్తి ననురించి
యెదురుకొని యర్చ లిచ్చి నదిచ్చి నలరి.

297

మ. ధవునిక సాధ్య భజించుపోల్కిఁ దనకుఁ దానత్వముఁ జెంద భ
క్తివిశేషంబునఁ గొల్చుసాత్త్వికులు వర్తింపంగ తావైన రెం
డవకత్యంతరముఁ రమాధిపుండు వేడ్కఁ దాసిఁ తద్భక్తపుం
గపు లిచ్చాహ్వాయశక్తితో నొనఁగనత్కారంబులం బీతుఁడై .

298

మ. వనజాక్షుం డఖిలాత్మకత్వమున సర్వవ్యాపి యై యుండ నా
యన గాకున్న దొకండు లేదనువిశిష్టాదైవ్యసంభుంబు పా
యని యమ్మాండవకత్వఁ జేరి కమలాధ్యక్షుండు చిచ్ఛక్తితోఁ
దనకుఁ బాకు సపర్య లియ్యఁ గొని మోదం బొప్పఁగా నావలన్ .

299

మ. చని పూర్వం బవధూతచర్యల యదృచ్ఛాలాభసంతుష్టులై
తనురక్షాదికకృత్యముల్ దొఱఁగి కాంతార్ద్రవ్యకాంతా వివ
ర్జనను తానిత్యవిరక్తులున్న చతురంచద్వారముఁ జేరి య
వ్వినయాధ్యుల్ విమలాభియుక్తిఁ దను సేవింపక బ్రహ్మాంపురుషన్ .

300

చ. ఇరువదినాల్గుతత్త్వముల నేర్పడఁ గన్గొని వాని కవ్వలఁ
బరఁగెడి పంచవింశకుని భావన సేయుచుఁ జిద్వివేకవి
స్ఫురణల మిలచు సాంఖ్యులకుఁ జోటగు నైదవచాకిరీ దయా
కరుఁ డతఁ డొందె ప్రీయనడి కామినిచే వివిధోపచారముల్ .

301

మ. సరసీజాక్షునిఁ గాఁ జతుర్భుజునిఁ గా సౌవర్ణ కౌశేయుఁ గాఁ
బరమానందునిఁ గాఁ బ్రసన్నముఖుఁ గాఁ బ్రాచేశమాత్రాంగుఁ గా
నిరతంబుఁ దనుఁ జింత చేసిన సుధీర్ఘోపరత్నాభి కా
కర మా నాటరచోట దుష్టివలనక గాంచె విభుం డర్చనల్ .

302

సీ. నానావిధానూననాడి కాశోధనాభ్యంతరాంగికశుద్ధు లాచరించి
దేశికాకలితోపదేశపద్ధతి యమనియమాది యాగాతిశయము లెనసి
వరఁగుప్రాణాయామం బహుశ్యమున సుఖమ్నాగర్భమునగు బ్రాణములు నేర్చి
కుండలి మేల్కొల్పి మండుజాతరశిఖజ్వాలసుధాధారఁ జల్లచేసి

తే యూర్ధ్వముఖపద్మయోజనాలోపరిప్రభాసురసహస్రదశపద్మవాసిహంస
సంగతి రహించుహతయోగిజనులు పుష్టి, గలసి సేవింప సప్తమస్థలముదాఁటి

క. ఆనందకకరుఁ డార్యజనానందకరుఁడు పారిజాతుఁడు బ్రహ్మే
శానామరేంద్రవిష్ణు, క్షేపాదులఁ గూడి యవలికిఁ బనువేళన్ .

304

సీ. కొల్లాటదుండలోత్పుల్ల చంద్రికలతో విహరింప నేర్చిన విమలమతులు
రవిశశాంకాగ్రజాగ్రత్పాకజ్యోతు లొకటిగాఁ దిలకింప నోపుధన్యు
లానందతానాపాతామానగానంబు చవి యెఱిగిన మహాసౌఖ్యసింధులు
శాంభవీముద్రాశ్వసంరూఢులై వట్టిబయలు ప్రాకఁగ జాలు బ్రహ్మావిదులు

తే, జననమరణార్తిముఖసమిత్సమితి యనుభవాగ్ని వేల్చినఘనయజ్వలనఁ దనర్పు
రాజయోగాహ్వయప్రాజ్యరాజ్యకర్త, లష్టగుద్వారగతు లాట హరినిఁ గాంచి,

క. సనకసనందనముఖులగు, ననఘులతో నెదురుకొని ప్రియంబునఁ బూజించిన
నలరుచు శ్రీధరుఁ డ, జ్ఞనముల వీడుకొని యవలఁ జనునచుయమునన్. 306

సీ, గిలకుమెట్టియలమోగ్రతల కఠికాంగులీభూషణాకృతి ప్రియంబులు గణింప
మంజీరసంజాతశిఁజారవములకు రాయంచరవళి పరారు దెయిపఁ గ్రమ్మి
గాంచిఘంటాఘంఘణలకు గరలసత్కంకణధ్వనులు కైదండ యొసఁగఁ
గర్జోర్బలాళిర్ఘంకారంబునకుఁ గచోద్దేశికేతిరుతఁబు తెరువు సూప

తే, సూత్రవతియాదిగాఁగలవేత్రవతులు, నలుగడల నిండుసంపడి దొలఁగఁదోయి
నిరుగడల ధారుణీసిళ లేఁగుదేర, నిందిరాదేవి గోవిందు నెదురుకొనియె. 307

చ. ఎదురుగ వచ్చి యచ్చెలువ యింపగువాఁడు మెఱుంగుఁజూపుట
మొదట నివాళి యిచ్చి ప్రియముఁ భయముఁ వినయంబు నెమ్మదిగా
గుడికొని పిమ్మట యువతికోటులతోఁ దపసియపాత్రికా
సదమలర్పదీపికల శౌరికి నారతు లెత్తె వేడుకన్.

308

ఉ. ఆరతు లెత్తువేళ జవరాలిముఖాబ్జము తేటఁ జూచు నొ
య్యారపుఁజూపుఁ జూచు బిగియారుచనుంగనఁ జూచు మేని విం
గారముఁ జూచుఁ జెక్కలప్రకారముఁ జూచు ముకుందుఁ డెంతయుఁ
గౌరవ మొప్ప నెన్నడును గాననివస్తువు గన్నకై వడిన్.

309

శా. అలో భూమి ధరించె వీజనము నీలాబ్జాక్షి కర్పూరతా
బూలం బర్పణసేయు నూడిగములక బొల్పించె శ్రీదేవియుఁ
గైలా గిచ్చు ననేక వార్షికవియోగప్రాజ్య చింతాభర
వ్యాలోలత్వముఁ బాసిఁ కేతవుఁడు హర్షాంభోధి నోలాడఁగన్.

310

మ. కమలాకామిని పాణిపంకజము సోఁగక మై గగుర్పార న
కృమలాక్షుం డనిశంబు సాత్త్వికమునక గన్నట్టియుఁ నద్విలా
సమునక సాత్త్వికమూనఁ బక్షివరవిష్వక్సేన శేషాదికుల్
దమశృంగారకళావిశేషములు సందర్శించి హర్షింపఁగన్.

311

శా. ఈలాఁ గిందిరఁ గూడి మందరధరుం డిర్వంకలన్ వైష్ణవీ
బాలంబుల్ వివిధోపచారము లొసర్పన్ జూచ్చె బంభద్విష
న్నీలాంభోరుహరాగవజ్రముఖమాణికోయ్యరుళిల్పించిత
ఘోలస్తంభకవాఁకొటిఁ జెలు వొశుంభన్నిజస్థానమున్.

312

— ప ర మ ప ద వ ర్ణ న ము —

వ. అది మఱియు నసంతదివ్యరత్న సమాజతేజఃపుంజంబున కాస్తదం బయి యపరి
మితవిచిత్రచిత్రాంబరసువర్ణవర్ణ పట్టాంశుక ప్రతాపంబునక గట్టిన మేలుకట్ల

చన్ననా గన్నులకు మిఱుమిట్లు గొల్పుచు నలుదిక్కులు విక్ర-టిల్లువారిచు
దనమందారకల్పకసంతానపరిజాతప్రసూనవాచనల కాస్పదం జయిన యత్యు
న్నతస్ఫటికమయమహాస్తంభకోటుల నీటుల దీటులేక యనేక బ్రహ్మాండసహస్రం
బునా గలప్రాణు లెల్ల నొక్కపరి వ్రతించి నిల్చిన నొక్కయంకణంబునకుం
జాల దనం జాలుచాలుపుం గలిగి యగ్రజేయద్వగంబుజంబులు గలనిజనాథుని
వలె నలఘుతరవజ్ర జాలకరచీతజాలకరంధ్రనికాయంబుల నవలోకనీయంబై
కమనీయమాక్తికమయప్రాలంబమాలికాపరంపరల పెంపున నింపానర్పుచు దర్ప
ణంబులఁబుక్కునఁ దళుక్కున మెఱయుకాంతిమచ్చంద్రకాంత కాంతరకుఢ్యాంత
రంబుల నెంతయు వింతయై చింతామణీగణని బద్ధవిశాలవితర్ది కానికరంబులకా
గరంబు రాణించి కెంపుటికకగములకా గట్టినయట్టలంపు మెట్టులకా గనువిట్టి సుష
మాధికగోమేధివతోరణప్రాంచిత పుష్కరాగవిటంకభాగభాగపరభాగవిభాభాగ
పరభాగతతుల నతులంబై స్వయంప్రకాశకంబై నిత్యముకాశ్రయంబై త్రైకా
లికసత్యంబై స్వతస్సిద్ధంబై ముముక్షుజనాపేక్షణీయంబై శుద్ధసత్త్వానందకరంబు
గావున నానందమణిమండపం బనఁ బ్రసిద్ధంబైన సభామండపంబుం బ్రవేశించి
యందు శేషాత్మకంబై యెలువొందు నశేషవిశేషరత్న చిత్రతథద్రాసనంబుపై
వసించి శ్రీదేవి నురంబున నుంచుకొని భూనీశల నికుపార్శ్వంబుల నిడుకొని
యనంతగరుడవిష్వక్సేనాదినిత్యులలో శంఖచక్రగదాశార్ఙ్గ నందకాభిరాములు
నీలమేఘశ్యాములు విగతమోహులు నాజానులించితరూపాలుఁ గౌస్తుభ
హారకీయూరమకరకుండ లాదిదివ్యభూషణధారులుఁ గనకాంబరధారులు వైజ
యంతీవనమాలికావత్సులుఁ బుండరీకాత్ములుఁ గుండాకేశులు నభంగురప్రకా
శులు నగురూప్యధాతులు దాను జూపిన విశ్వరూపంబువలె గణింప
నలవి గాక దాపలిపార్శ్వంబున నిలిచి సేవాంజలులు దాలించి కొలుపు సేయ
బాంఛజన్యంబుఁ బోలుకంతంబులుఁ జక్రంబుఁ బోలుకటిమండలంబులు
శార్ఙ్గంబుఁ బోలుకనుబొమలు నందకంబుఁ బోలుకీలుజడలుఁ గౌస్తుభంబుపోలు
కెమ్మోవులు శ్రీవత్సగుళులకా పోలుముంగురులు నాభిపద్మంబుఁ పోలుముద్దు
ముంగంబులుఁ గనకాంబరద్యుతులకా పోలునమ్మేనిచాయలు నీలాభిరామంబు
లగుఁనూగారులు మీనాకారంబులగు బెళుకువారుఁ జాపులు కమరూపసరూ
పంబు లగు ప్రపదంబులుకా గల వన్నెలాడులు చిన్నారికెంకేలుజగురులకా
గనకకలశంబులుఁ గాశంజికలు గుండలు సురంఝలు నాలపట్టంబులు నుభయ
చామరంబులు మణీముకురంబులుఁ బరిమళకరండంబులు జలుఁగుపావడలుఁ
గర్భరతాంబూలపేటికలుఁ గర్మపూబంతులు గాంచనవేత్రంబులు మున్నె

నవిధరియించి పెక్కవగల మాడిగంబులొనరింప సనకసనంపనాదులు బాల్యంబు
వహియించి తాల్యంబు లేనిభక్తియోగంబునఁ జెంతనుండి కన్నుల ముద్రు
పూరంబు లొలుక నానందనాట్యం బొనరింప శతానందుడు పులస్త్యపులహ
ప్రముఖనవబ్రహ్మలతో వలవంక నిలిచి నేవింప నేకావశరుద్రులు బ్రమధగణం
బులు గణేశ్వరగుహచండిశ్వరాదులుఁ దక్షుబరివేష్టించ నప్తమూర్తిహోమాంచ
కంచుకితమూర్తియె సహజస్నేహాబున ననువర్తింప నిలింపపాలకుం డిఖిలలోక
పాలకులతో ముప్పరిమూఁడుకోట్ల దేవతలొక్క చక్కెరబిక్కటిల్లనిటలఘటితాం
జలియై భజింపఁ జత్రరథహాహూహూహూప్రముఖగంధర్వులతోఁ దుంబురు
నారదాదులు పరివాసినలు మొనయింపుచు నింపుగా నిజబిరుదాంకితగీతంబులు
వినిపింప ననుకంపాదుతకటాక్షంబు లభిలషించి నలువదినాల్గుకోట్ల మహర్షు
లుప్రశస్త్యరంపర లుగ్గడింపుచు నొక్కదిక్కున నెనకొని యభినందింప రంభోర్వశీ
మేనకాదిచతుష్కప్తికోట్లస్వరఃపాటలాధర లాటలక్ బాటలక్ బాటవంబు నెఱి
పుచు ముందట నటింప నభంగురప్రభావంబున నీడుజోడులే శతకోటి
మార్తాండమండలప్రకాశంబు లొక్కరాశియైరట్లు ప్రచండతేజో విశేషంబున
దుర్నిరీక్షుండయి కోటిపుండ్రోక్షుకోపండులచక్కదనంబులొక్కటియైనట్లుగకల
లోకాశ్చర్యకరసౌందర్య లీలావిలాస విభ్రమావిర్భావ హేతుదివ్యయంగళ విగ్ర
హంబుచే నభీక్షణీయుం డయి సప్తవ్యాహరగాయత్రి యగుగాయత్రి సీరుంత
పదాంత ముక్తామణికాంతుల నిజపాదసఖచంద్రిక లాలయక్ జేయుచుండఁ
బుతుపాకారంబులు వహించి కొలిచి యున్నటుగృజపాదుల నాదరింపుచు
సదూపంబులయి కొలుచున్నతిపురాణేతిహాసప్రముఖవిద్యల సప్రేయంబుగా
నవలోకింపుచు మేను లూనినయజ్ఞాదిక్రియాకలాపంబుల సత్వజ్ఞానవైరాగ్యం
బులక్ దగురీతి గారవింపుచు సర్వనియంతృత్వసర్వభోక్తృత్వసర్వకర్తృత్వసర్వ
పాలకత్వసర్వజ్ఞత్వాదిసర్వశక్తియుక్తుం డయి యఖండితప్రభావంబున నిండు
కొలుపుండె నయ్యవసరంబున.

313

శా, శుక్లసంభేదక తక్షభాస్థితబుధస్తోమంబు క్రందెల్ల వి
వ్వక్సేచుండు కిరాజ్జసంజ్ఞలను మాన్వక్ శౌరినెమ్మామునక్
దృక్సంఘం బిడి హస్తముల్ మొగించి గారిభర్త పత్నీ శిరో
భాకౌసర్వధునీఘుమంఘుమరవప్రత్యగ్రబాగుంభనన్,

314

— శివుండు విష్ణువును సుతించుట —

శా, శ్రీమంతంబు సనాతనంబు దితిభూజిద్వాణబాణసనో
ద్దామం బాశ్చీతరక్షణక్షమము సీతాలక్ష్మితోపేత మా
ర్యామోదప్రద మాంజనేయహిత ముద్యతారకం జాభవ
ద్రామాకారము రామనోంబుజమునక్ ధ్యానింతు సక్రాంతమున్.

315

శా. విశ్వానంబున నార్తి మాన్పుఁడని యావేల్పుల్ మిముఁ వేడినఁ
విశ్వామిత్ర విలుంతనంబునకు నావిర్భావముఁ జెంది యా
విశ్వామిత్రహితంలు ముందుఁనె తీనిఁ జేసి చల్వొందు మీ
శశ్వచ్చిత్ర చరిత్రముల్ దలఁతు నశాగ్రతంబు స్వాంతంబునన్, 316

శా. ఆది త్యేందుహుతాశన ప్రముఖవీవృత్కాంతిమచ్చేణి కు
చ్చేదింపంగఁ దరంబు గాక దరముఁ జేకూర్చునగౌతమః
స్త్రీదోషాంధతమిస్రముఁ క్షణములో ఛేదించి వెల్లొందు మీ
పాదాంభోజనఖాంశువుల్ నిలలముఁ బ్రాపింపఁగా మ్రొక్కెదన్, 317

శా. ధర్మారంభనిరూఢులై జనపతుల్ దొర్కొందు రెండేనియుఁ
శర్మంబుల్ ధరణీసుతాపరిణయేచ్ఛు మీరు మున్నుద్ధతిఁ
ధర్మచ్చేదన మాచరించిన విదిత్తం బెంత వర్ణింతునో
దర్శాధ్యక్ష డిగీశరక్షణమహాదార ప్రభావోదయా, 318

మ. వితతప్రాధికు జామదగ్న్యమది నావేశించి దుష్టక్షమా
పతులఁ దక్కక పెక్కుమార్లడఁచి భూభారంబు వారించి త
ద్గత తేజంబు శరాసనంబు గొనుపీఠక గ్రవ్వుటఁ గొన్నమీ
యతిగాంభీర్యపరాక్రమాదిగుణమాహాత్మ్యంబు లూహించెదన్, 319

క. గురువులకు నాదికారణ, గురుఁడని ప్రఖ్యాతిఁ గనియు గురునాజ్ఞ వనాం
తరమునఁ గాంతానంగతిఁ, జరియించిన మాచరిస్త్ర శశ్వమి పొగడన్, 320

నీ. ఆఖలలోకములకు నభయప్రదాతృవై యలరియు మునులకు నభయమొసఁగి
పుణ్యజనప్రీతిఁ బొరసియు ఖరదూషణాదిపుణ్యజనల హతులఁ జేసి
యమృతంబు గొనుపక్షి నాది నేలియుఁ గాన నమృతంబు గొనుపక్షి నాదరించి
యాదిత్యజాతకార్యముఁ బూని యుండియు నాదిత్యజాతకార్యము వహించి

తే. వాలి నని నొంచి వనచరావళుల మన్ని
వనధి బంధించి దానవేశ్వరు జయించి
నీతఁ బ్రాపించి పురిబ్రవేశించి మించి
ధరణియేలినమిముఁ గొల్తుఁ బరమపురుష, 321

క. అని కొనియాడినశంభునిఁ, గనుగొని దరహారపదనకమలుం జై య
వ్వనజదశేక్షణుఁ డిటు లను, ఘనవర్షాంభోదనాదగంభీరోక్తిన్, 322

మ. గిరిజాధీశ్వర సింహు నీయజుఁడు నీగీర్వాణరాజాదిది
గ్వరు లీకిన్నరయక్షభేచరమరుద్గంధర్వముఖ్యుల్ వనే
చరరూపంబులు దాల్చి శత్రుహతికిఁ సాహాయ్యముఁ జెందుటఁ
సురవిద్వేషణుఁ డీలైఁ దాపరముఁ డిదోధంబు దీఱక భువిన్, 323

తే. శిష్టజనరక్షణము దుష్టశిక్షణంబు
నవని నొనరించుకొఱకు నే నవతరించి

మత్కథాగాంగలహరి కామహిమ జనుల
సావజంబాల మడంగింత్ర ఫాలనయన,

324

శా, శ్రీరామాయణముఖ్యమానుకకథాశ్రేణుల్ ప్రసంగింపుచు
బాణీత్యముమీగాఁ జదువుచు బాటించి యాలింపుచు
సారప్రజ్ఞ రహించు మానవులకు వడ్డర్థముల్ దారుణ జే
కూక్ష కోరిక లాటు ఘోరదురితాగ్నుల్ మీటు వై శ్వర్థముల్, 325

తే, అని ప్రియంబున హృదయితో నానతిచ్చి, యబ్జగత్పాదివిజల నాదరించి
కొంతవడికందఱనుపీడుకొనికళత్రములుముగురుగొల్వహరియంతిపురముసాచ్చె,

ఉ, చొచ్చి మెఱుంగు కెంపునుసోరణగండ్ల, గడానిలోపల
బద్ధులకల్లుల న్నటికబంధుర కుడ్యముల శశాంకర
లోన్న చ్చయవేదుల వెలయునొక్కమహాజ్ఞలసౌధమెక్కు యం
దచ్చపుణువ్వుడప్పరపుటందముల దగుమందిరంబునన్, 327

తే, కుందనపుదళిచప్పరకోశ్యంగుల్కు
మేలినకనలమంచంబు మీఁద నీవి
మానిపూజాన్ముజిగి మించుమంజు శేష
శియ్యం గూర్చుండ హరి రమాసహిత్యం దగుచు, 328

తే, అపుడు భూనీళ లనురాగ మతిశయిల్ల
సురఃటి యడపంబు గొని కొల్వఁ జూచి వెన్నుఁ
డింతిడెందం బెఱిగి నవ్వి యిరుకరములఁ
బట్టి వారల గూర్చుండ బెట్టకొనియె, 329

— ప్రణయకలహాదివర్ణనము —

తే, రాజకీరంబు లవ్వేళ రాజవేష, ధారియై మున్ను దా నున్న మేర లెన్న
నంకగతియైన శ్రీదేవి నాదరింప, కపుడు గోవిందుఁ డొక లేనియలుకఁబూని,

చ, అపు నపు మంచిదాన వతివా నిను నే మనవచ్చు నొంటిగా
నవని ననుక ద్యజించి సభయం దపు డిద్దర దోవ యియ్యంగా
నవమతిఁ జేసి వచ్చితివ యాకటకుందన మాత్త నందిన
దివిరి కనుంగొనక దగునె నీ మొగ మింకఁ దలొదరిమణి, 331

తే, అనుచు శ్రీలక్ష్మితోఁ బల్కి యవనిదిక్క, మాటుమొగమైననేమిసేరమాచ
రించితి నొ యంచు ధరణిప్రార్థింపనీనె, కానె లొడ్డెచ్చి తని చక్రధరుఁడు వల్కె
వ, అప్పుడు 333

మ, కరసద్దంబులు మోడ్చి పద్మ యను నోకంజాతు నామీదనే
తిరుగ్గ దప్పు ఖటించి మీ ధనిన వాదింప గ నే నే ర్థనే

సరు లే మో యొకనిండఁ జెట్టి చని కాంతారంబునకా ద్రోయఁ బం
వర వేయేండ్లడఁచాసి గాసిలనె మీపాదంబు లూహింపుచున్.

334

క, నను మును గలుగఁగ నిచటికి, బనుచుతలంపునను గాదె ప్రత్యయ మివ్వం
చనుట మముఁ గానకుండఁ, గొని తెచ్చెన ధరణి యేల కోపింపంగన్.

335

చ, గతజలసేతుబంధము లిఁకఁ యేమని యెన్ని కార్యముల్
మతిని నహించియున్న నను మాటికి నిచ్చట వేర మెన్న వ
చ్చితిరె యటంచు మో మవలఁ జేసిన ప్రేయసిఁ జూచి శౌరి న
వ్వితి తమియింపవే యనుచు వేమఱు గొగిట గ్రుచ్చ మచ్చికన్.

336

చ, ఉరమున నిట్లు శ్రీరమణి నుంచుక భూవనితాంసవీధి శ్రీ
కర మిడి నీశపెందొడలఁ గప్తకరాబ్జము సాచి కేళిసి
శ్వరశతకోటిరూపవిభవం బెనఁగఁ ఫణిరాట్పణాళిపై
నొరఁగి ప్రహర్ష మొందె హరి యుజ్జ్వలసౌఖ్యరసైకలోలుఁడై.

337

తే, ఇలువలె నినర్గవైభవం బెఱకమెఱఁగ, శ్రీధరానీళలను గూడి శేషగరుడ
ముఖ్యదాసులఁ బ్రోచుచు ముదముఁజెందె, నఖిలరత్నాంబుడు నారాయణుండు

— పఠన శ్రవణాదిఫలము —

తే, ఈమహాకావ్యమతిభక్తి నెవ్వఁడునిను, నతఁ డిహంబున సకలసౌఖ్యములఁజెంది
తనివి గని యంతఁ బునరాగమనవిరహిత, శాశ్వతబ్రహ్మలోకవాసంబునొందు.

సీ ఇది శ్రీలోక స్వస్తి మిది విబుధశ్రావ్య మిది దివ్య మిది భవ్య మిది యఘ్రవ్య
మక్షరసంభావ్య మాదికావ్యం బిది ద్విజుఁడు పఠింప వాగ్విదుఁ డనఁదగు
క్షుత్తియుండు పఠింప సర్వసహాధర్త యగు వైశ్యుఁడు పఠింప సమితపణ్య
ఫలశాలి యౌ శూద్రకులజుఁడు పఠియింప వంశంబులో వాసి వన్నె గాంచు

తే, నఖిలవేదంబులు పఠింప నగుఫలంబు, నఖిలదానంబు లొనరింప నగుఫలంబు
నఖిలతీర్థంబులను గ్రుంక నగుఫలంబు, నొదవు నిక్కభ నొక్కింతచదివినంత

340

క, ప్రత్యక్షరమున నానా, హత్యలు నశియించుఁ గరతలామలకగతిఁ
బ్రత్యక్షం బగుమోక్షము, సత్యం బీరామచరిత చదువుజనులకున్

341

క, ఎందఁకఁ జెలఁగు వేదము, లెందఁకఁ దివి జరింతు రిందుఁడు సూర్యుం
డెందఁకఁ గులగిరులు దగు, నందఁకఁ బౌనఁగు నిష్కహాకావ్య మిలన్.

342

— ఆ శాస్త్ర సాం త ము —

శా, వైదర్భీకుచపత్త భంగరచనావై యాత్య సత్కారతా
హ్లాదా జాంజవతికపోలముకరప్రాంచన్మృఖా మిత్ర విం
దాదంతచ్ఛదమంబనాభీరత భద్రాద్యూతలోలా సుదం
తాదృజ్జోహన భానుకాంతలసుప్త లక్షణాశ్లేషణ.

343

క. శ్రీవత్సగోత్రశుభకర, శ్రీవత్సశ్రితతలోదరీకౌస్తుభసు
శ్రీవత్సరవిసహస్ర, శ్రీవత్సప్రముఖననుజశిఖరిబలారీ,

344

మాలిని—

సరసిజదళనేత్రా చాక్షసావర్ణగాత్రా
గరుడజవనపత్తా కాళభిత్కంకపత్తా
చరణవిసతమిత్రా శాత్రవధ్వాంతమిత్రా
కరధృతఘనగోత్రా కంజవిద్యేషిగాత్రా.

345

గద్యము. ఇది శ్రీమదనగోపాలకృపాలలిలికటాక్షపీఠాసమాసాదితచతుర్విధాన
వద్య కవిత్వవిద్యావధానాధునాతన భోజరాజు నకలవిద్వజ్జనాభివర్ణితోద్గర్భ
విత్తిర్నివైభవాధః కృతరాజరాజ రాజయోగసామ్రాజ్యలక్ష్మీనిలాసు ధురంధర
ధరాధిప సభాంతర స్తవనీయ నయకళాయుగంధరబంధురమనీషావిశేషమంధాన
వసుంధరాధర శోధితాగణిత గణితశాస్త్రరత్నాకర విసయాదికగుణ రత్నాకర
కంకంటి వంశపయఃపారావార పరిపూర్ణసుధాకరాప్నయామాత్య సంక్రందన
నందన విజ్ఞానవిభన విజితననందన విష్ణుమాయావిలాసాభిధాన యక్షగాన
నిర్మాణప్రవీణతానిధాన పాపరాజప్రథాన ప్రణీతం బైన శ్రీమదుత్తరరామా
యణం బను మహాకావ్యంబునందు సర్వంబును అష్టమాశ్వాసము,

ఉత్తరరామాయణము

సంపూర్ణము

ఎల్. వి. ప్రెస్, మదరాసు-1—1970.

శ్రీమహాభక్త విజయము

ఈ గ్రంథము సులభమైన లిప్యంత్రావయవమునది. ఇందులో
ప్రతి భక్తనికథయు చదువ మొదలిడిన కడపటివరకు చదవ
బుద్ధిపూర్వకమున చించిపబడినది. ఇది నీతులకు నిలయము, భక్తి
లకు పట్టుగొమ్మ, స్త్రీలకు కల్పవృక్షము, దుర్మార్గులను సన్మార్గు
లుగను, అవినీతిపరులను నీతితోవిదులుగను, కాముకులను
మోక్షకాముకులుగను, నాస్తికులను ఆస్తికులుగను మార్చి శ్రీ
హరి ప్రేమకు బాస్రలుగావించి మోక్షసాధనకు మార్గము
చూపగలదు. 436 పేజీలు గలవి.

5-00

సి. వి. కృష్ణా బుక్ డిపో, పి. బి. నెం. 1805 మదరాసు-1

వేమనపద్య కఠిన పదార్థమంజరి

నేడునూరి గంగాధరంగారిచే

(రహస్యార్థములు విజ్ఞానాశ్రమముల రచియింపబడిన)

ఈ మంజరిలో వేమనాద్వైత పద్యములందరి పరిమార విమర్శనము విజ్ఞానము, రహస్యార్థములు, నేడునూరి గంగాధరంగారిచే వివరింపబడినవి. మహాకవిగను, మహాయోగిగను వేమనచే రచియించిన పద్యములలో గాఢ్యములు, రహస్యములు పెక్కుపోకడలు కలవు. విహితముగ సంబంధములను పేర్కొని భాషించిన వేమన గుభాషితములు, భాషాభిమానములును, భాషాప్రేమములై ముప్పారుచున్నవి. పఠించి పఠమానంద మొందగలరని కోరుచున్నాము.

వెల 2-00

శ్రీ గరుడపురాణము-వచనము

ఈ పురాణంలో అనేక రహస్యమైన విషయములు వివరింపబడియున్నవి. శ్రీ గరుడ త్కంఠునకు శ్రీమన్నారాయణమూర్తి ఉపదేశించిన పురాణ గ్రంథమిది. దీనిలో మానవుడు మరణించిన తర్వాత ఆ ప్రాణవాయువు వాయు శరీరధారియై, యమలోకము చేరునట్టి విధము, వాని వాని పాపపుణ్య ఫలితములను యేరూపంలో అనుభవించడం, వైచస్వతపట్టణమునకు పోవునట్టి మార్గమునగల విశేషములు, సంవత్సర కాలము జీవుడు పడునట్టి బాధలు, యమ లోకవర్తనము, నరకముల పేర్లు, యముని కోర్టులో విచారణ, చిత్రగుప్తుని లెక్క పరిశీలనము, మరణించిన జీవునకు చేయవలసిన కర్మ విధానము కర్మ చేయుటవలన మరణించిన జీవుడు పొందునట్టి లాభము ఏ యే పాపములు చేసినవానికి యెట్టి లోకము, పుణ్యము చేసినవాడు యెట్టి లోకమును జేరును అనునట్టి విషయములు బహు విపులముగా వివరింపబడియున్నది. ఇటువంటి రహస్య విషయములను యీ గ్రంథము తప్ప మరెదియు చెప్పటలేదు. అందరికి తెలియునటుల సులభశైలిలో వ్రాయబడినది. చిత్రములు గూడ కలవు.

2-00

చికిత్సారత్నము (స్త్రీరోగ బాలరోగములు గలది)

ఇది చక్కని వైద్యగ్రంథము

పురాతన వైద్య విద్యానిపుణులచే వ్రాయబడినది. సకల రోగములకు తగిన చికిత్సలను చక్కగ రూపొందింపబడినవి. గ్రంథకర్త తన యనుభవముచే బౌద్ధధరాజములను తయారు చేసి, వానిని రోగులపై ప్రయోగించి గుణమును నిశ్చయించి తర్వాత లోకోపకారార్థమై ఈ గ్రంథమును వ్రాసిరి. ఈ గ్రంథము దగ్గర యుండినచో ప్రక్కన ఒక వైద్య డిస్పెన్సరీ యనక తప్పదు. కనుక ఈ గ్రంథమును ప్రతి గృహయజమానియు తెప్పించుకొని చదివినచో తన కుటుంబమును రోగములవారిత బడకుండ రక్షించుకొనవచ్చును. కనుక వెంటనే ఒక ప్రతిని తెప్పించుకొని సత్యమును తెలిసికొనుము.

4-00

గురుశిష్య సంవాదము

ఇది వేదాంత గ్రంథము. ఇది సులభశైలిలో వ్రాయబడినది. గురు శిష్యుల సంవాద రూపమున వేదాంత విషయములు చర్చింపబడినవి. మరియు భక్తిమార్గము, జ్ఞానమార్గము, యోగమార్గము వీటిని గూర్చిన విషయములు, యే యే విధమున జ్ఞానసంపాదన వీలగునో బహుచక్కగ వివరింపబడినది. ప్రతివారు తెలిసికొనదగిన విషయము లందులో తేట తెలుగున వ్రాయబడినది

వెల

1-50

శ్రీ సిద్ధయ్య జీవితము

“శ్రీ సిద్ధయ్య జీవితము” అను నీ యొద్దము వచనగ్రంథము భక్తిసహాయము. సకల పుణ్యములకు పాత్రయగు శ్రీ కాశ్యపురము పీఠమునకు గొలుసుడయి జనించి అనందభారతయోగి అను పేర గొంతకాలము రాజ్యమును ధర్మముగాఁ బరిపాలించి ప్రజలచే సత్ప్రేరేపకమైన మహనీయ చరితుఁ డీ యోగిపుంగవుఁడు. ఒకానొక నెలముచే నీతఁడు మహమ్మదీయ కులమున ‘షీరుసాహీబు’ అను నాతనికి ‘రాదాంబీ’ యను భార్యయందు దుష్టమించిన షేక్ తెగకుఁ జెందిన మాననీయుఁడగు మహమ్మదీయుఁడు. శ్రీ పోతులూరి. శీర్షబ్రహ్మముగారి ప్రియంశువేదాని. కులమున మహమ్మదీయుఁడయ్య నరుకులవాస మొనర్చి హిందూమతావలంబియై పారమార్థిక విషయములందు చాలితేజసవాఁడయి, సత్సత్వగుణుఁడయి, సత్కర్మాచరణతత్పరుఁడై, యనంద్యచరితుఁడై, పితృవాక్యప్రసవాలనా ధురంధరుఁడయి పాగడొందిన పుణ్యతముఁడు. అట్టి యాతని జీవిత చరిత్రము తేటమంటలలో సులభమైన ఆచార్యోపాసకమునకు అరమగునట్లు ముద్రింపించితిమి. ఈ పాత్రమును జరువఁజేయున భక్తిసహాయము లచ్చటచ్చట నుట్టిపడుచుండును. ఇంతయగాక యోగభాగ్య సంబంధమైన విషయములను నిందు బొందుపఱుపఁబడియున్నవి. ఈగ్రంథము నెల్లరును జదివి నారాయణిక విషయమును సులభముగా గ్రహింపఁదగును. ఇయ్యది పండిత పాఠ్యములకు సైత మన్నివిధముల నుపయుక్తము కాఁగలదు. శ్రీ పురుష లొక్కొక్కరును జదివియే తీరవలయును 1-50

జాతకాలంకారము

ఇది ప్రాచీన జ్యోతిషగ్రంథము. జ్యోతిషములకు సులభతయైనదిగా నున్నది తాత్పర్యము వ్రాయబడినది. ప్రతియొకరు తన జాతకచక్రమును దగ్గరుంచుకొని అందు కలగునట్టి భావములను చూచుకొనవచ్చును. ఇది ప్రమాణ గ్రంథము. బుధులచే వ్రాయబడినది. జాతక చక్రమున నే యే యింట నే యే గ్రహములుండిన యెట్టి ఫలితముల నెచ్చివో బహువిధముల ముగ తెలుపబడినది. కర్మశ్రేణిగము, ఆయుర్యాయము, పాటల మానవులకు కలగునట్టి సకల విషయములు యందు వివరింపబడినది. జ్యోతిష్యునిగో ప్రసాదము లేకయే ప్రతియొకఁడు తమ భావములను తెలుసుకొనవచ్చును. 1-50

స్త్రీల పాటలు 26 పాటలు గలవి

ఇందులో క్రింద కనబరచియుండు పాటలు తేరియున్నవి. ఇవి స్త్రీలు చదువఁగల పాటలు చాల ఇంపుగా యుండును. ఈ క్రింది కనబరచిన 26 పాటలుగల యీ పుస్తకమును తక్కువ ధరలో తమకు అందజేయుచున్నాము. ఈ పుస్తకమును రావలసివారు మాకు వ్రాసి తెప్పించుకొగలరు.

- 1 శ్రీ కృష్ణుని జననము, 2 ఊర్విశాదేవినిద్ర, 3 ధర్మరాజు పాదము, 4 మంజుశ్రీ పాదము, 5 మేలుకోలుపులు, 6 సీతాదేవి శేవిశ్వునామునగుంటబాధపాట, 7 ప్రాణము నుండి నారము పాటలు, 8 ప్రాణశుక్రవారము పాటలు, 9 శులపీఠము, 10 శులపీఠమున నానాము, 11 సీతసమర్థ, 12 గంగాగోరి సంవాదము, 13 సీతాదేవి ఆనాము, 14 చిలుక రాయభారము, 15 కోలాటకీర్తనలు, 16 దళిపద్యములు, 17 శ్రీ సీతాదేవి శ్లోకములు, 18 తలుపుదగ్గరపాటలు సంవాదములు, 19 సవతులకలప్యము, 20 కోలాటములు, 21 శ్రీ పాదుజాతపల్లవి, 22 నలుగుపాటలు, 23 అప్పగింతలపాటలు, 24 శ్రీరామదండములు, 25 గజేంద్రమోక్షము, 26 నారద పండితములు.

8-00

